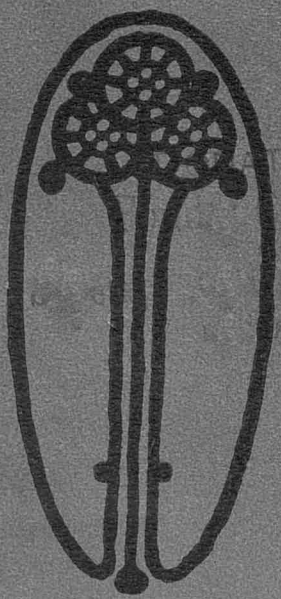
B. KATARGIU

DISCURSURI PARLAMENTARE

1859-1862



:MINERVA: BUCUREŞTI

DISCURSURI PARLAMENTARE

BARBU KATARGIU

DISCURSURI PARLAMENTARE

(1859 — 1862 IUNIE 8)

CU O PRECUVÂNTARE ŞI UN STUDIU ASUPRA LUI BARBU KATARGIU

DE

ANGHEL DEMETRESCU

PUBLICATE DIN NOU CU O PREFAŢĂ, UN INDICE DE PERSOANE ŞI UNUL DE LUCRURI

DE

PETRE V. HANEŞ

PROFESOR SECUNDAR

BUCUREŞTI
«MINERVA», Institut de Arte Grafice şi Editură, B-dul Academiei 3 — Str. Edgar Quinet 4.
1914

EDITURA INSTITUTULUI DE
ARTE GRAFICE «MINERVA»

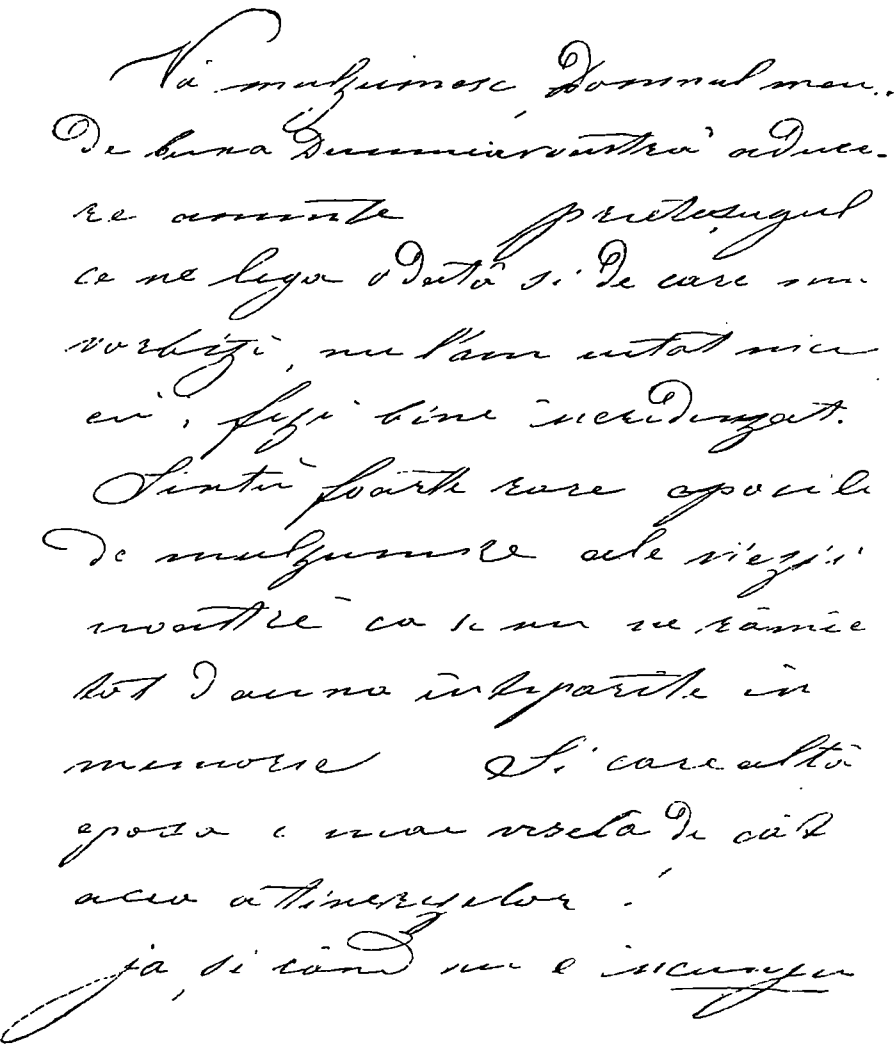
REPRODUCEREA OPRITĂ





O SCRISOARE A LUI BARBU KATARGIU

— ÎN FACSIMILE ŞI TRANSCRIERE —



Vă mulțumesc Domnul meu.
De bună Duminecă trecută adu-
re aminte prietenului
ce ne leagă d'atâ și de care am
vorbiți, nu l'am întâlnit nici
eri, fiți bine încredințat.
Sînt foarte rare ocaziile
de mulțumirile ale vieții
noastre că le am ne lămâie
bot d'am ne întâlnit în
mănăstire și care altă
poate o mai rară de cât
acea a Pinerului.
Ja, de când nu e iscusință

incuiurà în De altă mulțime
rele, are, cel puțin, pe acea
a ștergător de a nepăsării

D'aci n'Deșu: Domnul meu
sau ca se Zic mai bine, Vechiul
prieten, căt de multă pla-
cere mi'face amintirea
Dumneavoastră

Acum de curând s'a fă-
cut postul — adică ziua.

Domnișor Dumneavoastră De
a remâne intr'o cameră
ce așă întâmplat un atât Dem.
nitate e la vechii mei
De o mare valoare

Nu crăd'eșă, că nu este
așă greu De acele complă-
cute bonale și pentru ur
mare, mă Dimic De mi'Ți
aminti cu cu mai

Dear one cannotte mai bin
de cèl d'la lipsa de oamenii
de care, Cristia jurca mentira
supera! nu dic maimult
care rebul se ingelege de sine

Tot ce mai spuneam e cà
cariorda noastra tuturi de ma
duroi osebita, si mai cu
seamà, cà natura cugeta-
tiloru mele mi jura de pro-
teptie bune cu atita a mai
ba. Ca toate astea de si
rebul meu su chestia de pa-
mare ar fi de cèl indiferi-
noi nu incerca mai ad sud-
plini la vreme, cèl noi
putea mai bine càci
tinut si vesc a terminia
tot acela ce incepui la 1829
si 30 — Petrescu

TRANSCRIEREA

Vă mulţumesc, Domnul meŭ, de buna dumniavoastră aducere aminte; prieteşugul ce ne lega odată şi de care îmĭ vorbiţĭ, nu l'am uitat nici eŭ, fiţi bine încredinţat. Sîntŭ foarte rare epocile de mulţumire ale vieţiĭ noastre, ca să nu rămîe tot dauna întipărite în memorie. Şi care altă epocă e mai veselă de cât acea a tinereţelor.

Ĭa şi când nu e încunjurată de alte mulţumirĭ reale, are, cel puţin, pe acea a iluziilor şi a nepăsării.

D'aci vedeţi, Domnul meŭ, sau, ca se zic mai bine, vechiule prietene, cât de multă plăcere mĭ[-a] făcut amintirea dumnevoastră.

Acŭm se venimŭ şi la cele positive ale vieţiĭ.

Dorinţa dumneavoastră de a reintra într'o carieră ce aţi străbătut cu atîta demnitate e la ochiĭ meĭ de o mare valoră.

Nu crede, frate, că voesc a-ţi face de acele complimente banale şi prin urmare nedemne de niştе oamenĭ serioşĭ ca noĭ. Dar cine cunoaşte mai bine de cât D-ta lipsa de oamenĭ de care bĭată ţara noastră suferă; nu zic mai mult, căci restul se înţelege de sine.

Tot ce mă îngrijeşte e că carierele noastre sîntŭ do natură osebită şĭ mai cu seamă că natura cugetărilor mele nu prea se potriveşte lesne cu acea a altora. Cu toate acestea de şi rolul meu în chestia de faţă n'are a fi de cât indirect, voiu încerca însă a-l îndeplini la vreme, cât voiŭ putea mai bine. Căcĭ sînt şi voesc a rămînea tot acela ce eramŭ la 1829 şi 30.

B. KATARGI.

PREFAŢA

Cincizeci de ani dela moartea lui B. Katargiu.

Deşi faţă de alte popoare nu înnumărăm în trecutul nostru prea multe personalităţi de frunte, nici prea multe talente, totuşi şi pe acelea le uităm prea repede. Par'că ne-ar fi frică de măreţia lor, par'că am simţi că readucerea lor în memorie ar însemnà noi obligaţii pentru vieaţa noastră actuală. Aşà s'a întâmplat şi cu Barbu Katargiu. Am avut puţini oameni mari de stat. Am avut puţini oratori de seamă. Cu toate acestea pe el l-am dat uitării. Am aşteptat cincizeci de ani până să auzim că se ridică un monument în amintirea figurii aceleia impunătoare.

In răstimpul acesta, o singură voce s'a ridicat să arate importanţa specială pe care a avut-o în cultura noastră Barbu Katargiu. Acela a fost Anghel Demetrescu, un reprezentant autorizat al vechei culturi clasice la noi, un stilist elegant, un om de gust. În 1886, el a dat o ediţiune completă a discursurilor parlamentare ale lui Barbu Katargiu şi un splendid studiu introductiv asupra vieţii şi activităţii marelui orator şi om de stat, studiu păstrat şi în volumul de faţă.

Lămuriri asupra ediţiei de faţă.

Dar ediţiunea lui Anghel Demetrescu a devenit de tot rară. Nu se mai găseşte decât prin bibliotecile particulare şi la Şcoala Normală a Societăţii pentru învăţătura poporului român, în folosul căreia s'a vândut. Se simţià neapărat nevoia unei alte ediţii. Ideia a pornit din cercul revistei *Săptămâna politică şi culturală* şi a fost cu căldură primită de institutul de editură «Minerva», care a înţeles că B. Katargiu trebuie trecut de acum în rândul figurilor de seamă ale literaturii româneşti. De altfel numai din punctul acesta de vedere trebuie privită ediţiunea de faţă. Ea are în vedere pe orator şi nu pe omul politic, pe acel mânuitor dibaciu al cuvântului şi al frazei româneşti, într'o vreme când arta noastră oratorică erà în fașă; pe acel suflet ales şi cugetător adânc, într'o vreme când superficialitatea şi vorbăria se întindeau la noi pe un domeniu prea întins.

Tocmai deaceea ediţiunea nu este o reeditare în tocmai a celei din 1886. Voind să redeà şi pe orator şi pe omul politic, aceea a strâns tot ce puteà să dea o ideie exactă despre aceste două aspecte ale sufletului lui Barbu Katargiu, deci şi rezumate de discursuri, şi fragmente, şi discursurile publicate în stilul indirect («B. K. răspunde *că*...», sau «B. K. adaugă *că*...»). În ediţiunea de faţă s'au înlăturat părţile acestea şi s'au păstrat numai discursurile întregi, fiindcă numai ele ne fac cunoscut pe orator.

S'a introdus numerotarea discursurilor şi câte un titlu la fiecare, pentru o mai lesnicioasă cercetare a volumului. De asemenea un indice de nume proprii

și altul de lucruri, absolut necesare în astfel de publicații.

Lupta dintre Barbu Katargiu și Mihail Kogălniceanu în chestiunea agrară.

De obiceiu avem iluzia că admirăm oamenii și ideile, când în realitate admirăm numai lupta lor; avem iluzia că oamenii și ideile realizează progresul, când în realitate lupta lor îl realizează. Poate că nici Kogălniceanu, nici Katargiu nu trăesc prin ei, ci prin lupta pe care au dus-o cu alții sau între ei înșiși. Și soarta care i-a pus pe unul în fața celuilalt le-a făcut cel mai mare serviciu, fiindcă le-a pus în vedere calitățile lor superioare, în lupta pe care au dus-o unul contra altuia. Fără această luptă, nici unul, nici celălalt n'ar fi rostit memorabilele lor discursuri în chestiunea agrară, de pildă, și oratoria română n'ar fi înnumărat aceste două capodopere ale sale.

Prima lor întâlnire datează din 1859 Fevruarie 14, acum 54 de ani. Barbu Katargiu era viceprezidentul Adunării Elective din București, al adunării care alesese cu câtvà timp înainte pe Alexandru Cuza. Președinte al Adunării era de drept Mitropolitul țării. Adunarea electivă din Moldova a trimis o delegațiune să felicite pe sora ei din Muntenia pentru fericita alegere făcută în persoana lui Cuza; și ca șef al delegațiunii a ales pe Kogălniceanu. El a cunoscut atunci pe toți membrii Adunării din Muntenia, cu atât mai mult pe viceprezidentul ei, și a rostit un discurs primit cu mare entuziasm de deputații munteni și bine apreciat de presa timpului (Sturza și Ghenadie Petrescu, *Acte și Documente,* VIII, 947).

Relaţiuni mai de aproape nu s'au stabilit însă între ei, fiindcă Kogălniceanu s'a întors în Moldova. Cum Domnitorul lucrà cu două Camere şi cu două ministere, ei nu s'au mai putut întâlni până la 1861, când s'a proclamat unirea definitivă şi a rămas o singură Cameră şi un singur Minister; şi cum şi Kogălniceanu şi Katargiu erau deputaţi, s'au întâlnit acum pentru mai multă vreme. Aproape nu erà lege, nu erà discuţiune în Cameră, la care să nu ia parte, ca unii ce se impuneau prin trecutul lor şi prin temperamentul lor de luptători.

* * *

Barbu Katargiu erà omul situaţiunii, prin cultură, prin talent, prin vârstă, prin majoritatea pe care de regulă o aveà în Cameră. Deaceea mai totdeauna el este în defensivă. Publicaţiunea de faţa ne convinge de aceasta. Îi lipsià însă uneori sprijinul domnitorului Cuza, care-l considerà ca prea autoritar şi prea intransigent. Cu toate acestea a fost totdeauna ministru şi în două rânduri prim-ministru (v. mai departe Prefaţa lui Ang. Dem.).

Kogălniceanu, în schimb, mai mult atacà, fie cu prilejul discuţiilor din Cameră, fie adresând interpelări, cum a fost în şedinţa dela 25 Ianuarie 1862 — numai trei zile după venirea la guvern a lui Barbu Katargiu. In luptele lor, intervin de partea lui Kogalniceanu şi Ion Brătianu şi C. A. Rosetti. Dela o vreme însă, aceştia dispar, fiindcă se retrag din Cameră (ziarul *Românul*, 1862, Aprilie 1, 2 şi 3). Şi atunci B. Katargiu şi M. Kogălniceanu au rămas în adevăr ca

doi gladiatori ce luptă singuri în fața mulțimii spectatorilor. Lupta aceasta a fost poate cea mai frumoasă din vieața lor, fiindcă au dus-o cu convingere, cu entuziasm și din dragoste pentru țărănime. Pe noi nu ne interesează cine a avut mai multă dreptate în lupta aceasta și nu-i vom judecà pe cei doi oratori după preferințele noastre în chestiunea agrară, cum s'a făcut de obiceiu. Ne interesează numai calitățile speciale de oratori pe cari le-au dovedit ei cu prilejul acela și gradul înalt la care au ridicat ei arta noastră oratorică.

* * *

Eram atunci, mai mult decât astăzi, țară agricolă. Tocmai deaceea problema agrară trebuià să-și găsească o soluțiune. Se discutase și în divanurile ad-hoc și în comisiunea centrală. Trebuià deci neapărat să vie la ordinea zilei cât mai curând. Conducătorii noștri de atunci erau împărțiți în două curente: un curent care cereà sus și tare îmbunătățirea soartei țăranilor, înlăturarea mizeriei lor, un curent entuziast, gălăgios, care se manifestà numai prin fraze pompoase, prin idei vagi, fără să ajungă îndată a-și traduce dorințele într'o formă precisă, fără a arătà mijloacele prin cari s'ar fi putut ajunge la realizarea țintei lor.

Un alt curent erà mai puțin sgomotos, mai puțin declamator pe tema dragostei de pătura țărănească, dar mai practic. Aveà o soluțiune în chestia agrară, soluțiune pe care au și ajuns s'o traducă în lege și s'o puie în discuțiunea Comisiunii Centrale dela Focșani. In divanurile ad-hoc, unde erà chestiunea numai

de manifestarea unor dorinţi şi nu de transformarea lor în legi, cele două curente au putut sta faţă în faţă, deopotrivă de puternice, şi au putut ajunge chiar la o înţelegere, întrucât şi unii şi alţii cereau îmbunătăţirea soartei ţăranilor.

Dar când punctul acesta a fost aprobat de puterile europene şi a rămas să fie transformat în lege, cele două curente nu s'au mai înţeles. Aşà a fost în Comisiunea Centrală dela Focşani. Cei cu idei precise în chestiunea agrară au rămas în comisiune şi au lucrat, ceilalţi au demisionat.

Când s'a făcut Unirea definitivă a Principatelor, trebuià numai decât votată o lege în chestiunea aceasta. Cel dintâiu care a cerut-o a fost Barbu Katargiu în şedinţa dela 17 lunie 1861 (a se vedeà mai departe discursul XLIV). Din toate ministerele cari s'au perindat, nici unul n'a avut curajul, nici pregătirea să aducă o asemenea lege. Barbu Katargiu a adus-o. El a luat proiectul Comisiunii Centrale, l-a modificat întru câtvà şi l-a adus în desbaterile Camerelor. Proiectul a găsit şi adversari, dar numai în chestiuni de detaliu. In întregimea lui puteà fi combătut numai de cinevà care ar fi avut ce sa pună în loc. Acela a fost Kogalniceanu. Atunci a rostit el memorabilul discurs atât de des citat de atunci încoace, discurs care a ridicat în contra lui întreaga Adunare şi pe Barbu Katargiu însuşi. Atunci a fost consacrat ca orator M. Kogălniceanu.

Proiectul guvernului prevedeà libera învoială dintre ţărani şi proprietari. Ţăranul să se poată învoì oriunde, proprietarul sa învoească pe oricine. Mai pre-

vedeà împroprietărirea ţăranilor pe moşiile statului şi înfiinţarea unei bănci, de unde ţăranii să se împrumute, ca să cumpere pământ, atunci când vor găsi.

Kogălniceanu cerù să se stabilească prin lege ca pământul pe care ţăranii îl lucrau în momentul acela pe moşiile proprietarilor să rămână de veci proprietatea lor, plătindu-l proprietarilor în timp de 50 de ani. Proprietarii să fie deci *siliţi* să vândă ţăranilor.

* * *

Kogălniceanu ţineà mult la rezolvarea chestiunii agrare în sensul vederilor sale, dar nu găsise niciodată timp favorabil. Chestiunea fusese pusă şi în divanul ad-hoc al Moldovei de către deputaţii ţăranilor, dar atunci Kogălniceanu combătuse punerea în discuţiune a unei chestii ca aceasta, pentrucă ar fi avut de urmare desbinarea dintre deputaţii proprietari şi cei ţărani şi deci neînţelegeri în privinţa scopului esenţial al divanului ad-hoc. Divanul trebuià să se pronunţe în deplin acord asupra dorinţelor sale şi cât mai repede. Orice neînţelegere pe aceasta temă şi orice amânare ar fi însemnat că Românii nu ştiau ce vor şi deci nu meritau atenţiunea ce li se da de puterile europene.

Atunci Kogălniceanu a spus deputaţilor ţărani aceste cuvinte:

> Nu credeţi ca boierimea a fost şi este nesimţitoare la suferinţele voastre. Mai înainte ca Puterile Europei să vă fi deschis gura în mijlocul Adunării, pururea s'au găsit boieri cari au luat în apărare interesele voastre, cari au desvălit suferinţele voastre, cari au lucrat pentru îmbunatăţirea soartei voastre. Mulţi din ei au zis despre suferinţele voastre, au aparat drepturile voastre, poate chiar mai mult decât însuşi voi prin propunerea voastră (Sturza şi Ghenadie Petrescu, *Acte şi doc.*, VI, partea I, 417).

Timpurile acelea trecuseră însă cu bine. Acum chestia agrară se puteà discutà, credeà B. Katargiu. Alţi oameni politici tot nu găsiau momentul favorabil şi se retrăseseră, cum am văzut, din Adunare. Kogălniceanu nu erà din fire atât de revoluţionar, ca să recurgă la asemenea mijloace. Trebuià să ia parte la discuţie.

Dar între el şi Adunare erà un însemnat punct de deosebire. El cereà ca proprietarii să fie *siliţi* să vândă ţăranilor, ceeace Adunarea şi Barbu Katargiu nu primiau în ruptul capului. Atunci el s'a vazut nevoit să urmeze o tactică dublă: pe de o parte să convingă pe deputaţi că nu erà atunci momentul pentru o asemenea lege, fiindcă nu aveam — ziceà el — linişte din afară, nici nu eram destul de pregătiţi cu tot materialul necesar; iar pe de alta, în cazul când o lege tot s'ar fi făcut, să se întroducă principiul vânzării silite.

De aici au luat naştere discursul lui Kogălniceanu pentru îmbunătăţirea soartei ţăranilor, care a ocupat două şedinţe şi răspunsul lui Barbu Katargiu, care a durat patru şedinţe. Aici a culminat lupta lor oratorică, dar nu luptă de invective, de personalitaţi, de răsbunare, ci luptă dreaptă pentru credinţele lor. Aşà credeau, aşà voiau să se facă. Kogălniceanu, după ce susţine lipsa totală de pregătire în direcţiunea aceasta şi după ce prezintă împrejurările politice externe cu totul nefavorabile pentru o legiferare liniştită şi serioasă, face un studiu desvoltat al chestiunii proprietăţii în ţările vecine cu noi, ca şi în cele occidentale, şi un istoric al desvoltării acestei proprietăţi în trecutul nostru, vrând să convingă pe deputaţi că la noi

țăranul a fost totdeauna considerat ca proprietar al pământului pe care-l lucra. Acì cu argumente istorice, acì cu argumente de drept, scoase din vechea noastră legislație, acì cu argumente pur logice, oratorul izbutește nu odată să te fure cu bogăția faptelor, argumentelor și cu armonia frazei și să crezi că dreptatea e a lui; iar când se apropie de sfârșitul discursului și i se pare că tot a mai rămas cinevà neconvins, atunci lasă dreptul la o parte — cum se exprimă el însuși — și se adresează numai la inima auditorilor, ca să pronunțe memorabilul patetic dela sfârșitul discursului său.

La acestea, Barbu Katargiu răspunde:

> Nu, domnilor, să nu ne lăsăm a fi amăgiți de discursuri, cari, ca sirena antică, încântă pe cei ce voește a-i atrage, și, după ce-i sfâșie, îi plânge; nu, ci să fim bărbați, să mergem pe posibilitate și să lăsăm la o parte poeziile — ele sunt frumoase, chiar când ascund otrava și desbinarea, dar nu mai puțin omoritoare — și să tractăm această chestiune din punctul de vedere al dreptului și al economiei politice. (Discursul LXXIII).

Îi mai spunea că vorbește prea înflăcărat și că deaceea exagerează situațiunile:

> D-l Kogălniceanu azi ne-a spus că suntem amenințați de invazii. Și pentru ce? Pentru că nu voim să dăm două pogoane mai mult țăranilor!... Numai flacăra elocinței l-a făcut să pronunțe aceste cuvinte, cari m'au întristat până în fundul inimii. (Discursul LXXIV).

Și la pasajele pline de căldură și de altruism nemăsurat ale lui Kogălniceanu, Katargiu răspundeà cu țifre; și la cele de avânturi sentimentale, cu punerea în relief a ideilor morale. Când Kogălniceanu afirmà că dacă țăranii nu vor fi proprietari pe pământurile lor, dragostea lor de țară va scădeà și la nevoie nu va mai fi cine să ne-o apere, B. Katargiu răspundeà:

Cum! Anglia are 28 de milioane de locuitori. Din toţi numai 250 de mii sunt împroprietăriţi. Insemnează aceasta oare că Englezul nu-şi apără ţara? Dar oare dragostea de ţară e cevà material, legată numai de proprietate, sau e cevà moral, născut în sufletul omului de mic copil?

Ţăranului îi trebuie libertate, îi trebuie sprijin raspundeà Katargiu — nu milostenie. Să-l facem să creada în izbânda muncii şi a dreptăţii, nu în îmbogăţire prin pământul luat cu sila dela alţii. Inchipuiţi-vă că admitem astăzi teoria d-lui Kogălniceanu şi luăm cu sila din moşiile proprietarilor. Ce se va întâmplà, când populaţia va creşte şi va cere din nou pământ? Vom fi datori să luăm iar cu sila dela proprietari. Şi pâna când aceasta? Până când fiecare om va aveà câte un pogon — doua, ei şi? Aici e fericirea?

Şi Barbu Katargiu a învins. Legea a fost votata.

Dar nu mult după aceea, Barbu Katargiu este ucis, nu se ştie nici astazi de cine, la ieşirea din Camera; domnitorul Cuza nu promulga legea; neînţelegându-se cu Adunarea, o dizolvă peste doi ani, fără a o mai convocà, şi decretează cu dela sine putere o alta lege, în sensul vederilor lui Kogalniceanu. Şi Mihail Kogalniceanu a învins.

Barbu Katargiu şi M. Kogălniceanu ca oratori.

Succesele oratorice ale acestor doi mari oameni se datorează în primul rând valorii lor personale ca oameni. Oratorului i se cer calităţi fizice şi morale cari să-l impună dela început. Din punctul de vedere al fizicului, Kogălniceanu aveà ascedent asupra lui Barbu Katargiu, fiindca erà

mai simpatic, mai înalt de talie, mai vioiu. Dar sufletește, nu știi pe care să preferi celuilalt.

Barbu Katargiu erà intransingent. Sub Barbu Știrbei erà judecător la Inalta Curte. Tot pe atunci, în loc de Adunarea Obștească — sau cum ar fi astăzi Camera Deputaților—se înființase prin Convențiunea dela Balta-Liman un Divan, constituit din cei mai înalți funcționari ai statului, dar numiți de Domn. Știrbei numise și pe B. Katargiu; dar văzându-l că-i face opoziție, îl scoteà sub diferite motive din Divan, înainte de începerea lucrărilor, și-l numià din nou, când Divanul luà vacanță. Atunci el a demisionat și dela Înalta Curte și Domnul nu s'a mai putut jucà cu numirea și scoaterea lui succesivă.

În ședința dela 20 Martie 1862 spune cu mândrie că n'a plecat niciodată capul în fața adversarilor:

> E vorba acum de curaj? De e de cel material, n'am nevoie a vi-l arata acum, ci atunci când se va ivi trebuința. Cât pentru curajul moral, parlamentar, socotesc că am dat destulă dovada în curs de 20 de ani, că n'am plecat niciodată capul înaintea adversarilor mei, ci m'am uitat drept în față-le. (Discursul LX).

Nu s'a plecat nici înaintea Domnitorului, care nu-l privià cu simpatia cu care privià pe Kogălniceanu. După unirea definitivă a fost desemnat ca prim-ministru și a propus Domnitorului o serie de măsuri de îndreptare a relelor depe atunci. Domnitorul ne aprobându-i-le, el s'a retras, printr'o petiție care a rămas vestită prin independența de caracter ce reieșià din ea (pag. 239), petiție pe care mai târziu Kogălniceanu a dat-o de model acelor miniștri cari nici nu

lucrau, pe motiv că Domnitorul nu le aprobă proiectele, nici nu plecau depe banca ministerială:

> Onoare memoriei acelui bărbat care a avut curajul de a enunţă opiniunile sale şi lealitatea de a menţinea responsabilitatea actelor sale... Mi se va zice că Domnul (Cuza) înrăurează, că miniştrii se pleacă din complezenţă, că sunt siliţi a face concesiuni... Dar de ce d-lor au fost complezanţi? De ce au lucrat contra convingerii lor? De ce n'au avut curajul de a rezista în responsabilitatea d-lor? Dece n'au imitat pe Barbu Katargiu? (şed. dela 9 Fevruarie 1863, pag. 31 nota).

In această privinţă, lăudând pe Barbu Katargiu, Kogălniceanu nu făceà decât să laude o calitate pe care o aveà el însuşi şi pe care nu s'a sfiit să şi-o scoată în evidenţă încă din 1857, în cursul desbaterilor din divanul ad-hoc:

> ...însă este ceva şi mai frumos şi mai plăcut, aceasta este datoria de a combate şi chiar de a muri pentru un princip de adevăr şi de dreptate... Nu mă îngrijesc nicidecum cum şi ce fel el se închină lui Dumnezeu. Aceasta este opinia mea; prea puţin îmi pasă de cele ce se zic şi vuesc afară. Calomnia, care este făcută să şadă la uşă, nu mă va strămuta din ceeace cred că este bine şi folositor pentru ţara mea... voiu rămânea singur de ideia mea şi cu toate aceste eu totuşi cred că ideia mea va triumfa, cred că în curând va sosi timpul când religia în România nu va mai fi un titlu de esclusie pentru nici un cetăţean (Noemvrie 1857, *Acte şi doc.* VI, 229.)

S'au mai impus, şi unul şi celălalt, prin patriotismul lor. Numele lor sunt legate strâns, o ştim cu toţii, de evenimentele unirii Principatelor; şi între discursurile rostite cu prilejul acela se amintesc până astăzi al lui Kogălniceanu la Iaşi în ziua alegerii lui Cuza ca domn şi al lui B. Katargiu la Bucureşti în ziua unirii definitive.

Răspunzând unui autor, care spunea că prin anume măsuri Unirea e periclitată, B. Katargiu zicea:

> numai printr'o cumpănire dreaptă a intereselor vom consolida Unirea, care este cel mai mare interes de vieață al țării noastre și pentru care noi ne vom sdrobi de o mie de ori mai nainte de a o lasa să fie atinsă de cineva (pag. 319).

Ion Brătianu, adversarul destul de înverșunat al lui B. Katargiu, a spus următoarele despre el:

> Barbu Katargiu făcea parte din acea aristocrație, căreia nimeni nu-i poate contesta privilegiul științei, al capacității, al patriotismului și al devotamentului (*Românul*, 1859. Fev. 26, pag. 93).

Și în altă parte:

> Barbu Katargiu mare economist, cel mai mare poate... (*Independența*, 1861 pag. 225).

* * *

Din punct de vedere al ideilor sociale, B. K. și M. K. se deosebiau foarte mult. Kogălniceanu, în vremea luptei lui cu B. K., credeà posibilă o transformare radicală a țărilor noastre. In divanul ad-hoc spuneà:

> Să gândim că avem a sfărâma ruinile trecutului și în locu-le a zidi un edificiu nou *(Acte și doc.*, VI, 114).

Și altă dată:

> Toate instituțiile noastre sunt putrede, suntem chemați de a pași la o nouă organizare (*idem*, VI, 228).

Iar în discursul către Cuza în 1859 a spus fraza, care a rămas în mintea noastră până astăzi: «la legi noi, oameni noi».

Oricât de arzătoare erà dorința noastră de a ne schimbà dintr'o dată, oricât de fermecătoare erau frazele în cari ne-o manifestam, Barbu Katargiu știà că este irealizabilă și că din fraze rămâne numai far-

mecul. Deaceea el erà în contra unor asemenea tendinţe. Părerea lui erà că numai printr'o desvoltare normală şi prin păstrarea oamenilor pe cari îi avusesem până atunci puteam obţine o îndreptare a stării noastre. Soarta a făcut ca ultimele lui cuvinte, rostite în Cameră, înainte de a fi fost ucis, să privească tocmai chestiunea aceasta:

> Pacea, domnilor, pacea şi odihna e scăparea ţării; şi voiu preferi moartea mai înainte de a călca sau a lăsa să se calce vreuna din instituţiunile ţării (pag. 368).

Tot pentrucă nu-i plăceau salturile în desvoltarea ţării, erà făţiş contra celor cari la fiecare vorbă ne recomandau streinătatea ca model:

> (vrem) un geniu — ziceà el — însă care să creieze, nu să repete ceeace a făcut Franţa, ci ce poate face România în condiţia în care să află (pag. 108).

Iar rolul lui de funcţionar al statului şi-l înţelegeà cu o severitate năstrușnică:

> tâlharul din pădure este mult mai puţin vinovat decât funcţionarul care abuzează (pag. 359).

* * *

Iată dar atâtea şi atâtea împrejurări cari au favorizat pe aceşti oameni şi i-au recomandat dela început publicului. Odată recomandarea obţinută, a rămas ca să nu înşele aşteptările prin partea lor de pură oratorie. Şi nu le-au înşelat nici unul, nici celălalt.

Mihail Kogălniceanu îşi studià discursurile cu multă stăruinţă şi le umpleà în special cu un bogat material istoric. Aşà sunt toate discursurile lui celebre din epoca aceasta: «Cuvântul introductiv la cursul

de istorie națională» din 1843, Discursul pentru libertatea cultului, Discursul pentru egala îndreptățire a religiilor în fața împământenirii și cel pentru combaterea propunerii țăranilor în divanurile ad-hoc (*Acte și Doc.*, VI, 115, 231—234, 241), Discursul pentru îmbunătățirea soartei țăranilor din Adunarea din 1862. Chestiunea culturilor religioase înfățișată din punct de vedere istoric în țările noastre, iar chestiunea proprietății și în cele streine.

Se priviau apoi chestiunile și din punct de vedere al dreptului și al societății, se introduceau anecdote, amintiri, se treceà dela părți serioase la părți glumețe, tot discursul păreà o serie ritmuri și de culori. Chiar așà i-a caracterizat Barbu Katargiu un discurs al lui Kogălniceanu:

> Ați auzit, domnilor, cuvintele elocinte ale d-lui Kogălniceanu, cuvinte compuse de mai multe categorii, de mai multe culori: culori istorice, culori politice, culori serioase, culori glumețe, culori parlamentare și culori mitologice (pag. 310).

Discursurile lui cele mai de seamă din epoca aceasta se sfârșesc prin așà numitul patetic, prin pasaje cari se adresează direct inimii, ca să realizeze compătimirea ori entuziasmul. E bine cunoscut pateticul cu care sfârșește «Discursul pentru îmbunătățirea soartei țăranilor». Iată acum pateticul din «Discursul pentru egala îndreptățire a religiilor în fața împământenirii»:

> Ah! domnilor, de ce n'am îndestulă elocință, ca să pot intrà în toate convicțiile, ca să pot ajunge la toate inimile, ca să pot înduioși, ca să pot încredința de neapărata nevoie ce este pentru noi, să fim drepți pentru toți fiii României. De ce n'am îndestulă elocință, ca să fac din d-voastră apostolii libertății constiinții; și așa cu

toţii să ajungem a vedeà în toţi pământenii pe fraţii noştri, şi aşa să ştim cu toţii că spre a puteà dobândi drepturi, nu trebuie mai întâi să le ridicăm altora.

Mă adresez către voi, reprezintanţi ai clerului, din acei cărora vi s'au dat frumoasele titluri de miniştri ai păcii, de ofiţeri ai moralului. Nu vă împotriviţi la o lege de omenire şi de dreptate. Noi am făcut şi vom face tot ce poate face religia ortodoxă, puternică şi glorioasă... Nu mai aveţi nimică a vă îngrozi. Aduceţi-vă aminte că frăţia şi adevărata egalitate sunt aduse pe pământ de către Hristos Mântuitorul; aduceţi-vă aminte că religia sa este de dragoste, iar nu de ură...

Şi tot aşà se adresează apoi boierilor, apoi oraşenilor, apoi ţăranilor, ca să-i convingă prin sentiment, nu prin ideie.

Iar la finele pateticului pune totdeauna o amintire. Cel de mai sus se termină astfel: Vă amintiţi când sărbătoarea pe pieţele oraşelor se jucà hora unirii de boieri, negustori, ţărani, bătrâni şi tineri fără deosebire. Eu cunosc o horă a unirii şi mai frumoasă: aceea în care vor jucà toţi fără deosebire nu numai de vârstă şi de stare socială, dar şi de religie, hora tuturor pământenilor: şi ortodocşi şi catolici şi armeni. (*Acte şi Doc.*, VI, 243). Iar Discursul pentru îmbunătăţirea soartei ţăranilor se sfârşeşte şi cu un patetic şi cu o apostrofă. Adresându-se lui Barbu Katargiu, Kogălniceanu îi spune: Iţi aduci aminte că în ziua unirii definitive ai zis în această Adunare «totul pentru ţară, nimic pentru noi». Cu vorbele acestea ai subscris o poliţă la adresa ţării. Azi a venit ziua scadenţei.

Discursurile şi le însoţià cu gesturi largi, mişcări mari, cari îi cuprindeau întreaga fiinţă şi cari au făcut pe cunoscătorii lui să le numească «mişcări de elocinţă grandioasă» (pag. 62).

In deosebire de Kogălniceanu, Barbu Katargiu se distingeà prin improvizare. Discursurile lui nu poartă nici unul urmele vreunui studiu amănunțit. Nici nu îmbrățișează terenuri prea largi împrejurul chestiunii. Valoarea lor nu stă în sentiment, ca la Kogălniceanu, ci în rațiune, în judecată. Ele sunt mai mult o colecțiune de cugetări alese, de reguli de morală superioară, decât de pasaje avântate și poetice.

Dar rostirea lor le-a ridicat deasupra tuturor discursurile rostite până atunci în vreo adunare sau întrunire românească. Vocea, timbrul, gesturile, ținuta oratorului au rămas neîntrecute chiar până astăzi în elocința noastră. Iată cum caracterizează Anghel Demetrescu, bun cunoscător al lui Barbu Katargiu, oratoria acestuia:

> Vocea sa, sonoră și puternică în cursul vorbirii, se coborà la început la niște note surde, mai-mai confuze, asemenea acelor murmure năbușite din atmosferă, ce prevestesc furtuna. Puțin câte puțin licăriau schinteile elocinței, acordurile deveniau din ce în ce mai pline, ideile și simțimintele se ridicau la diapazonul ce convenià naturii sale pasionate, ochii săi străluciau de o flacără neobișnuită, gesturile sale luau o fizionomie din ce în ce mai impetuoasă și, în mijlocul tăcerii generale, unele din accentele lui produceau efectele trăsnetului. Vocea lui nu seduceà, se impuneà; nu știà să se moduleze cu aceà grație mai-mai femenină, ce admirăm la unii din oratorii noștri; ea erà numai energie și autoritate: plecând dela notele cele mai de jos, ea se înălțà necontenit până la accentele cele mai ridicate și vibrațiunile ei singulare se comunicau fără greutate în inimile auditorilor. Da, Katargiu datorà o mare parte din succesele sale acelei voci pătrunzătoare și sonore, care străbăteà până în colțurile cele mai înfundate ale Adunării și umpleà ușor urechile auditorilor; acelor accente mândre, mai-mai arogante, dar cu toate acestea pline de urbanitate, cari dau adversarilor săi desfideri fără răspuns; acelor gesturi violente cari cu cât erau mai nepremeditate, cu atât comunicau mai multă vieață gândirilor și simțimintelor lui. (pag. 60—61).

Dela 1834, adică de când s'au arătat primele începuturi de vieaţă parlamentară la noi, până astăzi, nimeni între Români n'a fost înzestrat într'un grad mai înalt decât B. Katargiu cu darul de a mişca inimile prin vorbă... Deosebit de frază şi argumentaţie, acţiunea lui B. Katargiu aveà în sine cevà din acţiunea lui Mirabeau, precum judecă unul din cei mai de aproape şi mai inteligenţi cunoscători ai lui. Erà destul să ceară el cuvântul, pentru ca, în mijlocul şedinţei celei mai sgomotoase, liniştea să se restabilească. Când B. Katargiu se suià la tribună şi-şi arunca privirea sa profundă peste băncile deputaţilor, o tăcere religioasă domnià în adunare; când îşi aduceà mâna prin păr, spre a-l grămădi către părţile temporale; când, cu o dexteritate surprinzătoare, mânuià monoclul, care îi da o înfăţişare singulară; când ochii săi plini de foc începeau a scăpără schintei şi a fascinà privirile auditorilor, sau când, luând un aer mai insolent, îşi înfigeà mâna în umărul vestei şi arătà Adunării numai profilul figurii sale demoniace, un fior pătrundeà pe deputaţi. Din acest moment el devenià despotul tribunei; o întrerupere imprudentă sau chiar bine pusă din partea unui adversar, departe de a-l desconcentrà şi de a-l face să-şi piardă echilibrul, erà un nou nutriment pentru verva sa nesecată; pieptu său se dilatà. talia sa micà, văzută prin lentila elocinţei, luà nişte proporţii uriaşe, iar vocea lui puternică ar fi fost în stare să desfidă orice furtună parlamentară (pag. 62—63).

* * *

Nouă celor de astăzi, duşmanii de odinioară ne apar deopotrivă de mari şi de scumpi. Mijloacele la cari recurgeau erau diferite, dar ţinta le erà aceeaş: îmbunătăţirea soartei ţăranilor. Ca oratori, ei reprezintă două din aspectele celui mai greu gen literar, pe care în toate timpurile şi în toate ţările puţini l-au cultivat cu succes. Până la Barbu Katargiu şi Mihail Kogălniceanu, geniul românesc nu găsise talente cari să-l reprezinte cu succes şi în direcţiunea oratoriei.

Iată de ce suntem datori să răspândim cât mai mult discursurile lor. Din fericire pentru noi, Barbu Katargiu şi-a găsit pe admiratorul devotat care să-i strângă

discursurile, pe Anghel Demetrescu. Când va veni și rândul lui Kogălniceanu?

Însemnătatea lui Barbu Katargiu pentru istoria literaturii române. Istoria literaturii noastre n'a fost până acum câțiva ani nici studiată, nici scrisă până în zilele noastre. Și când, în 1909, d-l N. Iorga face pasul acesta în volumul al III-lea din *Ist. lit. rom. în veacul XIX-lea*, au ieșit dintr'odată bogății literare necunoscute. Trebuia să se introducă într'o asemenea expunere un capitol despre oratoria românească, aparută ca prin farmec în vremea divanurilor adhoc, vremea unei libertăți de cuvânt ce n'o avusesem încă în secolul al XIX-lea. Reprezentată în trecut numai prin discursuri religioase și ajunsă la culmea desvoltării cu mitropolitul Țării Românești, Antim Ivireanul, oratoria noastră decade și reapare cu un aspect politic în ședințele Adunărilor obștești și mai ales ale divanurilor adhoc[1]). Capitolul e introdus, deși cu o întindere prea restrânsă, și relevă ca oratori mari înainte de 1866 numai pe B. Katargiu și Mihail Kogălniceanu. Dar concepțiile sale sociale împiedică pe d-l Iorga să judece cu nepărtinire pe marele orator. Îl numește adversar al împroprietăririi, când n'a fost; îl numește cu o nuanță pejorativă «apărătorul drepturilor moștenite» — ca și cum dreptul moștenit încetează de a mai fi drept —; iar despre partea de pură oratorie se vorbește cu

[1]) V. *Studii de lit. română*, I, 218—222, unde am schițat desvoltarea genului oratoric în literatura română până la B. Katargiu și Kogălniceanu.

laude prea stăpânite şi pe ici colea cu aprecieri ce s'ar puteà discutà :

> Logic şi rece, cu fraza construită savant după modèle franceze şi adusă cu îngrijire de acasă, nesguduit în convingere, lipsit însă de o vastă convingere şi de o adevărată poezie şi de acea putere pe care o capătă cel care ştie că înfăţişează suferinţele şi aspiraţiile multor mii de nenorociţi, Katargiu merită să fie citit nu de acei cari vreau să-şi îmbogăţească sufletul, ci de doritorii de a se iniţià în mijloacele oratorice de cari se poate servi orice luptător şi reprezintantul inteligent şi deprins al oricărei doctrine, al oricărui interes (*op cit.*, 282).

Judecata mi se pare neîndreptăţită. Anii 1859-1862, când B. Katargiu a fost definitiv confirmat ca mare orator, fac parte, în istoria literaturii române, dintr'o epocă de superficialitate. Alecsandri îşi sfârşise prima parte a bogatei lui activităţi — aceea a *Doinelor* şi a *Comediilor* — şi nu începuse încă pe a doua — a *Pastelurilor* şi *Dramelor istorice* —. Gr. Alexandrescu erà în decadenţă ; Al. Odobescu, chiar la începutul carierei ; Bolintineanu nu aduce nimic nou, deşi tipăreşte destul ; Kogălniceanu îşi încheiase şi el munca literară, absorbit de chestiunile politice dinainte şi de după Unire. Vremea nu îngăduià cultivarea frumosului. Personalităţile de seamă fuseseră atrase în sfera politică ; şi literatura nu se puteà desvoltà decât în genurile îngăduite de vieaţa politică, genul oratoric. Celelalte genuri sunt slab reprezentate cantitativ, dar mai ales calitativ. Trăim în epoca lui Pelimon, a lui Aricescu. Singurii cari fac o figură mai bună sunt Depărăţeanu şi Nicoleanu, dar şi ei recunoscuţi mai târziu.

Literatura română este reprezentată în epoca aceea în primul rând de genul oratoric, iar genul oratoric

în primul rând de Katargiu şi de Kogălniceanu. Dam deci dovadă de lipsă de interes pentru istoria noastră literară, atunci când nu introdusesem în ea capitolul elocvenţei; şi ar fi o nouă dovadă acum, dacă n'am scoate destul în evidenţă meritele reprezentanţilor fruntaşi ai ei în epoca de care ne ocupăm. Putem oare sta la îndoială să recunoaştem superioritatea ideilor şi covingerilor lui B. Katargiu faţă de cele ce se scriau în searbăda literatură a vremii? Restul literaturii se caracterizà prin superficialitate, atunci când B. Katargiu oferià credinţe adânci, convingeri nestrămutate, apărând instituţiunile ţării şi obiceiurile ei contra inovatorilor prea grăbiţi, al căror bagaj intelectual erà tot adus din Franţa.

Astăzi a lăudà trecutul şi a-l apărà contra detractorilor e cevà obişnuit. Cercetările istorice au făcut atâta progres, s'au popularizat chiar până într'atâta, încât a ponegrì trecutul, ar fi o anomalie. Nu tot aşà erà în vremea lui B. Katargiu şi mult timp după el. A vorbì de vechile instituţii ale ţării şi a le apărà, pe atunci însemnà a te expune la denumirea de «strigoiu». Erà boala înoirii peste tot. Să rupem cu trecutul, el însemnează ticăloşie şi ruşine, să ne dăm o vieaţă nouă. B. Katargiu a fost unul din apărătorii convinşi ai trecutului nostru şi a întrebuinţat, ca să-l apere, hotărîre şi energie.

Tot el este în istoria literaturii noastre partizanul desvoltării încete, nu prin salturi, în orice direcţiune. Astăzi de asemenea pare că ne-am convins de dreptatea acestei idei, dar nu tot aşà erà în vremea lui. Ţi se spuneà că nu vrei binele ţării tale, dacă

sprijiniai o asemenea convingere. Infruntând astfel de ataçuri, B. Katargiu n'a încetat un moment să-şi apere părerile şi să lase urmaşilor, în discursurile lui, o mare bogăţie de argumente în sprijinul unei teze atât de îndreptăţite.

Să nu uităm apoi stilul discursurilor lui. In vremea de consacrare a lui B. Katargiu stăpânià la noi stilul declamator, potrivit tovarăş al superficialităţii de cugetare şi simţire. In minoritatea celor ce făceau excepţie trebuie numărat şi B. Katargiu. Tocmai groaza de declamaţie l-a împins pe el spre sobrietate şi măsură. Stilul lui poate fi calificat astfel, dar «rece», cum îi spune d-l N. Iorga, nu. Cine se poate încălzì şi de idei, găseşte bogate prilejuri la B. Katargiu.

Insemnătatea lui e tot atât de mare din punct de vedere al limbii. Cu altă ocaziune[1]) am arătat cu câtă lipsă de unitate se înfăţişà limba noastră literară în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Aveam partizani ai purismului român, cari scriau *frăngământ* (fragment), *ocupăciune* (ocupaţiune), *năciunal* (naţional), *tâmplămând* (istorie), *descriemânt pământal* (geografie)[2]) etc.; partizanii ai purismului latin, cari scriau în felul următor:

> Aşia dara limb'a romana e o amestecătura dein limb'a latina. slovenesca, nemtiesca, unguresca, turcesca, grecesca, adeca o adeverata remasitia dela turnul babilonului... Cei mai buni au disu ca limb'a ne e romana, ci horribiler corupta[3]).

[1]) *Desvoltarea limbii literare în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, Buc. 1904.
[2]) *idem*, pag. 148—149.
[3]) » » 93.

partizani ai curentului italienesc, cari scriau

Ma tu, tu te avvînți din învinsa peatră.
Primu intre primi in luminosa manta
Sburându catre ceru cu pudica ta ceatră [1])

Sub influența acestor curente și a limbii franceze, am ajuns, în vremea discursurilor lui B. Katargiu, la o limbă atât de pestriță, încât nu-i mai recunoșteai nimic din însușirile ei caracteristice, nici din frumusețile ei. In aceà limbă a scris toată ceata de poeți și prozatori de talia lui Pelimon și Aricescu, limba aceasta a compromis pe Depărățeanu și într'o bună măsură chiar pe Nicoleanu, limba acesta o întrebuință cea mai mare parte a presei de atunci (*Românul* vorbește de ex. de «apțiune violinte» în lòc de «acțiune violentă»). Comparați-o acum cu limba lui B. Katargiu, mai ales în discursurile publicate de ziarele *Conservatorul Progresist* și *Analele Economice,* unde vorbirea oratorului n'a fost maltratată de tahigrafii cu principii gramaticale de modă.

Iată de ce B. Katargiu nu mai poate lipsì de acum din istoria noastră literară și de ce trebuie judecat cu mai multă simpatie de cum l-a judecat d-l N. Iorga.

25 Iulie 1912.

P. V. H.

[1]) *Desv. l. lit.* pag. 137.

PREFAŢA EDIŢIEI

LUI

ANGHEL DEMETRESCU

De mult timp, d-na Ecaterina B. Katargiu, pornită dintr'un sentiment de pietate şi admiraţie către memoria ilustrului său soţ, erà preocupată de ideia de a publicà într'un volum discursurile neobositului campion al partidului conservator. Împrejurări independente de voinţa sa au amânat această ediţie până astăzi, când, după cercetări amănunţite, discursurile lui B. Katargiu s'au descoperit atât prin paginile *Monitorului Oficial,* cât şi în coloanele unora din ziarele epocei, ca *Unirea, Conservatorul Progresist, Analele Economice,* etc.

Colecţia de faţă cuprinde toate discursurile lui B. Katargiu câte s'au putut găsì, afară de câtevà răspunsuri scurte, consemnate în procesele verbale ale Adunării legislative, dar fără o importanţă deosebită, fie ca formă, fie ca fond. Multe chiar din cele reproduse acì nu sunt o icoană credincioasă a acelui cuvânt inspirat, care comunicà, împreună cu căldura în inimi, convingerea în minţile auditorilor. Din nenorocire pentru viitorime, de la 1859 până la 1862, discursurile deputaţilor se publicau nu după note stenografice, ci după însemnările succincte ale tahigrafilor, cei mai mulţi aleşi dintre tinerii ce se distinseseră între camarazii lor de studiu pe băncile colegiului St. Sava, dar cari, pe de o parte din lipsă de deprindere, nu puteau urmà pe oratori în repeziciunea cuvântării lor, iar, pe de alta, nu erau destul de familiari cu chestiunile politice, ca să apuce pretutindeni partea marcantă a unei argumentări. Ieşiţi din colegiu, unde fuseseră îmbibaţi

de principiile scoalei radicale în limbă, ei întroduceau în discursurile oratorilor o frazeologie şi un vocabular streine celor mai mulţi dintr'înşii. Farmecul acelei limbi bătrâne, în adevăr româneşti, le erà necunoscut. Aceste neajunsuri se văd în multe părţi ale colecţiunii de faţă. Ca să poată judecà însă cineva depărtarea ce desparte notele tahigrafice de realitatea discursului pronunţat, nu are decât să pună faţă'n faţă redacţiunea aceluiaş discurs publicat in *Monitor* cu cea publicată în *Conservatorul Progresist*, redacţiune făcută, după toată probabilitatea, de însuş B. Katargiu [1]). Ce deosebire între acele câtevà rânduri palide din *Monitor* şi aceà briliantă pledoarie în favoarea bogăţiei acu-mulate, tipărită în *Conservatorul Progresist!*

De sigur, unii din admiratorii marelui orator român ar fi voit să vază în aceastà ediţiune o alegere din discursurile lui cele mai frumoase. Noi credem însà că o colecţie pe cât se va putea mai completà a discursurilor sale va îndestulà mai pe deplin dorinţa celor ce ţin să cunoască în complexul lor ideile şi tendinţele acestui fenomen parlamentar, pe când tribuna românească erà încà în faşă. Când vedem câtă erudiţiune şi muncă se depun în alte ţări pentru adunarea fragmentelor vechilor scriitori greci şi latini sau pentru strângerea într'un singur corp a inscripţiilor ellene şi romane, nu înţelegem pentru ce noi am lăsà împrăştiate în corpul *Monitorului Oficial,* ajuns astăzi foarte rar, ideile şi gândirile unui barbat care ne priveşte aşà de aproape şi ne interesează într'un grad aşà de înalt.

Că discursurile sale nu vor face asupra noastră aceeaş impresie ca asupra contemporanilor săi, lucrul este firesc pentru orice operă omenească, dar mai vârtos pentru elocinţă. Gusturile şi preferenţele se schimbă dintr'o epocă într'alta; Racine nu întâmpină înaintea noastră favoarea de care se bucurà în secolul al XVII-lea.

Apoi oratorul nu se păstrează întreg pentru viitorime; în

[1]) v. discursul XXX.

această privinţă, mai fericit decât actorul, el este mai puţin privilegiat decât un poet, un filozof, un pictor etc. El moare mai mult de jumătate pentru urmaşi. Acţiunea, aceà parte a discursului care pentru Demostenes erà incomparabil superioară celorlalte, se pierde cu desăvârşire, şi, împreună cu dânsa, acel farmec neînvins care târăşte şi subjugă pe auditori.

Deosebit de aceasta mai este o împrejurare care face că un discurs citit nu produce o impresie egală cu aceea a discursului rostit. Discursurile unui bărbat de stat, mai ales ale unui ministru, nu sunt nişte conferenţe de Ateneu, pe cari autorul le alege după voia sa şi asupra cărora are tot timpul de a cugetà până la ziua fixată pentru conferenţă. Un ministru, oricare ar fi întinderea cunoştinţelor şi experienţei sale, poate să nu aibă idei destul de lămurite asupra unei chestiuni ce se pune în mod incidental la ordinea zilei ; dar curentul desbaterilor, pasiunea partidelor, necesitatea de a exprimà vederile guvernului în această privinţă, îl silesc să ia cuvântul să se pronunţe imediat; dacă este un bărbat de talent, el poate nu numai să vorbească cu oarecare succes, ci chiar să câştige cauza ce apără înaintea Camerei, pe care o seduce pentru un moment. A doua zi, citindu-şi discursul reprodus în *Monitor,* el însuşi recunoaşte părţile slabe ale argumentaţiei sau sofismele, cu ajutorul cărora a repurtat victoria din ziua trecută, dar pe cari auditorii nu le puteau surprinde în mijlocul acţiunii. Căldura accentului, vioiciunea gestului, energia frazei şi acel fluid electric ce se comunică din orator în auditor îi făceau, în ziua precedentă, simpatice toate inimile şi nu lăsau spiritelor timpul de a reflectà.

Nu este aşà la citire. Lectorul are tot timpul de a reluà şirul unei argumentaţii, de a cumpănì premisă cu premisă şi de a judecà dacă concluzià derivă deadreptul din ele sau dacă oratorul a ajuns la dânsa printr'un artificiu de raţionament, printr'un pas desultoriu şi forţat. Lysias, ne spune Plutarc, dedese un discurs scris de dânsul unui Atenian ce aveà un proces. Atenianul, după ce citì discursul de mai multe ori, ca să-l înveţe pe din afară, se întoarse descurajat

la Lysias şi îi mărturisi că la început discursul i se păruse minunat, dar că, după ce-l repetise de vreo trei ori, îl găsià aşà de slab, încât se temeà să nu piarză judecata. — «Prietene, îi zise Lysias râzând, oare tu n'ai să-l pronunţi numai o dată înaintea judecătorilor?»

Aşà se întâmplă adesea cu discursuriie cari au făcut furori în epoca lor. Ele slujesc mai mult ca documente pentru istoria timpului, decât ca modèle de elocinţă pentru viitorime. Cu toate acestea nu este mai puţin adevărat că între discursurile publicate în colecţia de faţă cititorii vor găsi multe, cari, deşi desbrăcate de farmecul acţiunii, totuşi pot trece ca modèle de limbă şi de argumentaţie, mai ales azi când majoritatea parlamentului nostru se compune din oameni cari calcă în picioare aceste două elemente neapărate ale artei de a vorbi. Este mângâietor pentru cei descurajaţi de aspectul prezintelui de a-şi îndreptà privirile în trecut asupra unui bărbat care a rămas nestrămutat în convingerile sale politice şi le-a apărat cu toată energia caracterului său; este cu atât mai mângâietor, cu cât, în criza politică şi socială prin care trecem, nesaţiul de căpătuire înnecă vocea conştiinţei şi mişcarea mecanică a mâinilor ţine locul artei de a vorbi.

Poate că unii din barbaţii politici citaţi în cursul acestei publicaţiuni nu vor fi mulţumiţi de a vedeà reproduse discursurile lor într'un rezumat mai scurt chiar decât rezumatul din *Monitor*. Acestora le răspundem că intenţiunea noastră a fost de a reproduce ideile lui Barbu Katargiu, nu pe ale d-lor. Din discursurile altora am ales numai acele pasaje cari erau neapărate pentru înţelegerea răspunsurilor lui Barbu Katargiu, singurul de care ne-am ocupat aici. De altmintrelea oricine se poate uşor convinge că citaţiile din discursurile streine le-ani făcut cu cea mai desăvârşită bună credinţă şi imparţialitate, iar nici de cum după obiceiul foilor militante, cari iau frazele după placul lor, suprimând într'adins pasajele intermediare, spre a înfăţişà ideile adversarilor lor în lumina cea mai nefavorabilă.

Bucureşti, 1886, Iulie.

BARBU KATARGIU

DE

ANGHEL DEMETRESCU

Vechimea familiei Katargiu. Cât de vechiu este numele «Katargiu» în istoria Românilor şi de unde se trage această familie ilustră, nu ştim. Scrierea Principelui Dimitrie Cantemir asupra genealogiei familiilor boiereşti din Moldova [1]), scriere care ne-ar fi fost de mare preţ în cercetările de faţă, s'a pierdut, fără ca cinevà să-i fi putut da de urmă până acum. Cu toate acestea, acelaş scriitor, în opera sa *Descriptio Moldaviae* [2]), enumerând familiile nobile din Moldova, pomeneşte pe *Catardziesti*, fără a adauge nimic asupra originii lor. Această tăcere din partea lui Cantemir ne dă a înţelege că el îi puneà între familiile vechi pământene, de vreme ce el păstrează aceeaş tăcere asupra *Arbureştilor, Bogdăneştilor, Burgheliştilor, Carpeştilor, Clucereştilor, Găneştilor, Micleştilor, Stârceştilor, Tălpeştilor,* etc., pe cari îi consideră ca Români din tată în fiu, pe când despre alţii spune că sunt streini, şi anume *Cantacuzenii, Chrisoverghi, Ne-*

[1]) *Liber moldavicae nobilitatis genealogiae latino sermone conscriptus,* indicat în *Prefaţa* latinească la *Hronicul Moldovalachilor* vol. I, pag. LXXI şi *Prefaţa* românească, *ibid.* pag. LII, ediţia din Iaşi 1835. Această carte există ca manuscript în secolul nostru. Postelnicul Manolachi Drăghici o pomeneşte ca văzută de el. Vezi *Istoria Moldovei pe timp de 500 de ani*, vol. II, pag. 258.

[2]) Cap. XV, pag. 112 şi urm.

culeştii, Paladieştii, Petralifii, Ruseteştii, Tudoreştii, Greci; *Cantemireştii,* Tătari; *Costineştii,* Sârbi; *Crupienski, Pisoski,* Poloni; *Cerkezeştii,* Cerkezi, etc. Neapărat, învăţatul principe al Moldovei trebuie să fi avut la dispoziţia sa o mulţime de documente, dispărute astăzi, pe cari el îşi întemeiă această clasificare. Dar cele mai multe din ele s'au pierdut, iar cele ce s'au mai păstrat se află împrăştiate prin arhivele deosebitelor autorităţi, pe la mănăstiri sau în posesiunea particularilor, unde zac până astăzi, fără ca publicul şi istoricii să poată luă cunoştinţă de ele.

Pentru întâia oară numele Katargiu figurează într'un act de danie al schitului Stăneşti din judeţul Vâlcea. In anul 1616, către sfârşitul întâiei domnii a lui Radu Mihnea, Băneasa Maria Katargioaica, sora Postelnicului Radu Buzescu şi fata faimosului Clucer Radu Buzescu, care pe timpul lui Mihai Viteazul înplinise însemnate funcţiuni diplomatice şi militare, închină mănăstirea Stăneşti ca metoh patriarhiei din Alexandria [1]). Acest Katargiu, înrudit prin alianţă cu puternica şi glorioasa familie a Buzeştilor [2]), este Banul *Ienache Katargiu.* Pentru ca să se poată realizà o încuscrire a Katargieştilor cu viteaza familie a Buzeştilor [3]), care încă depe timpul lui

[1]) I. Brezeanu, *Mănăstirele zise închinate,* pag. 53. D-l Gr. N. Mano, fostul director al Arhivelor Statului, mi-a atras atenţiunea asupra acestui document. Profit de această ocaziune spre a exprimà recunoştinţa mea d-lui Mano, a cărui erudiţiune sigură şi variată mi-a fost de mare folos în compunerea acestei schiţe biografice.

[2]) Când Mihai Viteazul, întărâtat pe nobilii unguri pentru necredinţa lor, erà gata să-i tae, îndemnat fiind de impetuosul Ban Mihalcea şi de Logofătul Teodosie, «numai Radu Buzescu Clucerul a stat contra tuturor boierilor şi a sfătuit pe Mihai Vodă să nu facă lucrul acesta, ci mai bine să se străduească să-l placă nobilii, pentrucă în Moldova încă bine l-au slujit, şi de aci înainte încă le poate aveà folosul. Radu Clucerul acesta era cel mai de frunte dintre boieri şi prea bogat, pentrucă moşteniă mai a treia parte din Valahia, şi a fost din familia Buzeştilor, care familie e prea bătrână şi prea mare în Valahia, ştiă şi ungureşte». *Anonymus Carolinensis,* pag 74, la Şincai, II, pag. 276 şi urm. sub anul 1559.

[3]) Stroe Buzescu ucise într'o luptă singulară pe ginerele hanului Tătarilor. *Spontoni,* cartea VIII-a pag. 209. Stolnicul Stroe şi Preda Buzescu

Neagoie Basarab numără un Ban al Craiovei [1]), şi jucase un rol aşà de însemnat în epoca de vitejie a marelui nostru Mihai, suntem nevoiţi să admitem că cei dintâi se trăgeau dintr'o viţă nobilă pământeană şi că se bucurau de privilegiile boierilor din ţară cu mult mai înainte de data ce indicarăm mai sus. Este adevărat că pe timpul lui Mihai Viteazul câţivà indivizi de origine streină se strecuraseră în rândurile nobilimii pământene, precum Banul Mihalcea şi Vistierul Stavrinos, amândoi Greci de origine, Baba Novac, Deli Marco şi Gheorghe Ratz, câteşitrei Sârbi, etc.; însă nu trebuie să pierdem din vedere că toţi aceştia înaintaseră mulţumită serviciilor lor militare, într'o epocă când ţara aveà nevoie de căpitani voinici, cari s'o apere în răsboiul ei de emancipare. Chestiunea care primà pe toate celelalte nu erà păstrarea ierarhiei sociale, ci mântuirea ţării de mărimea periculului ce o ameninţà. Trebuie să observăm cu toate acestea că noii boieri nu izbutiseră a-şi amestecà sângele lor cu sângele acelei aristocraţii pământene, aşà de mândră şi aşà de geloasă de privilegiile ei. Intrarea unui strein venetic în rândurile boierilor de frunte erà pe acele timpuri un scandal. Numai Grecii, cu spiritul lor caracteristic de insinuaţiune, izbutiseră să pătrunză în aceà clasă, de unde ceilalţi streini erau cu îngrijire excluşi. Dar Mihai Viteazul, în tractatul său dela 1595 (Mai 20) cu Sigismund, îi exclude printr'un articol formal dela ocuparea funcţiunilor publice [2]). Erau deci departe timpurile în cari un Constantin Duca puteà să ridice la rangul de mare vornic pe un om de «neam prost» ca Ciocârlan [3]) şi Niculae Mavrogheni îşi băteà joc de instituţiile ţării, punând caftanul de clucer pe spinarea calului său Talambaşa [4]).

---

fiii Clucerului Radu, scăpară vieaţa lui Mihai Viteazul în lupta dela Vidin din 1590. *Fotino*, II, pag. 71 şi urm. trad. de G. Sion.

[1]) I. Brezeanu, *op. cit.* p. 42.

[2]) A. Florian, *Idee repede de istoria Princ. Tării rom.*, vol II, pag. 184.

[3]) Niculae Costin în *Cronicile Românici*, vol. II, pag. 70. edit. II-a.

[4]) D. Fotino, *Ist. gen. a Daciei*, vol. II, pag. 175. Cf. N. Bălcescu, *Vieaţa Spătarului Ion Cantacuzino, Magaz. ist.* I, pag. 190.

La cinci ani după închinarea mănăstirii Stăneşti ca metoh al pătriarhiei din Alexandria de către Maria Katargioaica, adică în anul 1621, în a doua domnie a lui Radu Mihnea, supranumit cel Mare de către cronicarii Moldovei [1]), găsim pe acelaş Ienache Katargiu însoţind pe domnul Munteniei în războiul dela Hotin purtat de Turci contra Polonilor. In vara acestui an, sultanul Osman al II-lea, care medită cucerirea Poloniei, spre a face dintr'însa un zid de apărare contra năvălirilor ruseşti, profitând de ingerinţele Polonilor în afacerile Moldovei, porni cu o armată numeroasă contra lui Sigismund al III-lea, regele Poloniei [2]). Radu Mihnea cu Muntenii săi fu însărcinat cu construirea podului de peste Nistru şi apărarea lui contra atacurilor poloneze [3]). După un războiu crâncen de o lună şi mai bine (de la 20 August 1621 până la 29 Septemvrie ale aceluiaş an), care costă pierderi înfricoşate atât pe Turci cât şi pe Poloni, amândouă puterile beligerante se hotărîră a pune capăt ostilităţilor. Plenipotenţiarii poloni însărcinaţi cu negocierea condiţiunilor de pace, se duseră deadreptul la Radu Mihnea, ca acesta să le înlesnească o audienţă la Vezirazemi. Domnul, însoţit de boierii săi, îi primi cu multă bunăvoinţă, apoi îi invită la o convorbire secretă, la care asistă numai *Katargiu Banul Craiovei* [4]). După subsemnarea condiţiunilor de

[1]) Miron Costin în *Cronicile Românei*, vol. I, pag. 265 şi 286.

[2]) Miron Costin, *ibid.* pag. 277. Cf. Adam Mickiewicz, *Hist. populaire de Pologne*, pag. 255 şi A. dela Jonquière, *Hist. de l'empire ottoman.* pag. 300 şi urm.

[3]) *Commentariorum Chotinensis beli libri tres*, auctore *Iacobo Sobieski*, Dantisci, 1646, pag. 159. Datorez cunoştinţa acestei preţioase scrieri învăţatului nostru Academic B P. Haşdău, căruia îi exprim aci profunda mea gratitudine pentru importantele date ce mi a comunicat.

[4]) J. Sobieski, *Comment, Chot. belli* pag. 161 : «Legati Palatinum (Valachiae, Radulonem) anticiparunt, quos ille e tentorio aliquot gradibus progressus, una cum assistentibus suis Consiliariis humanissime excepit, ac ad arcanum colloquium invitavit, cui tantum *Katardziejus Kralevensis Banus*, primariae în Valachia dignitatis vir, aderat. — Cf. Şincai, III, pag. 13 : «Mijlocitorul de pace erà Radu, Domnul Valachiei şi *Kaperdzici* Banul Craiovei.» De sigur, lecţiunea «Kaperdzici» în loc de «Katardzieu» este o greşeală de transcriere a editorului lui Şincai.

pace şi după întoarcerea plenipotenţiarilor poloni în lagărul lor, acelaş Ienache Katargiu fuse însărcinat a se duce în tabăra Polonilor şi a cere ca tractatul, învestit numai cu subsemnăturile delegaţilor, să fie întărit şi cu sigiliile lor [1]).

In anul 1633, după mazâlirea lui Leon Vodă Tomşa din scaunul Munteniei, boierii se împărţiră în două tabere: una voià de domn pe aga Matei Basarab din satul Brâncoveni, care erà sprijinit de Mehemed Abassa Paşa din Nicopol, iar cealaltă, din care făceà parte familia Katargiilor [2]) în frunte cu Banul Ienache, Dumitru Dudescu, Papa Logofătul, Neagul Aga şi alţi boieri mulţi, cereau pe Radu al XI-lea, pe care îl orânduise sultanul Murad al IV-lea şi al cărui tată Alexandru Iliaş fusese în două rânduri domn în ţară. In ziua de 20 Septemvrie 1633, Matei Basarab intrà în Bucureşti, iar către sfârşitul lui Octomvrie, Radu al XI-lea împreună cu Katargieştii şi alţi boieri răsvrătitori, sprijiniţi de o armată numeroasă compusă din Munteni fugari, din Moldoveni, Turci, Tătari şi Poloni, pătrundeà în ţară şi înaintà până la podul dela Obileşti pe Colentina. Matei Basarab le ieşì înainte cu o armată bine întocmită şi încă şi mai bine condusă. O bătaie sângeroasă se dete în ziua de Duminică 26 Octomvrie în câmpia dela Dudeşti, aproape de mănăstirea Plumbuita. După o luptă desperată de opt ore, Radu şi partizanii săi învinşi se retraseră în Moldova. «Movila cea mare de lângă Bucureşti spre Dudeşti, zice o cronică, arată şi acum locul unde a fost bătaia». [3])

---

[1]) I. Sobiescki, *op. cit.*, pag. 192: «Venerat Katardziejus Banus Cralevensis în castra Polonorum a Radulone, postulans, ut pactorum exemplar quod legati Vezirazemi dederant, propriisque manibus subscriptum sigillis suis obsignarent. Quod dum statim obtinuisset... ad Osmanum rediit».

[2]) Şincai, sub anul 1633, vol. III, pag. 25, întemeindu-se pe ms. *Codex Balacianianus*, pomeneşte dintre Katargii numai pe Nicula, al cărui nume îl transcrie greşit «Kantarisul», iar la pag. 26 îi zice «Katariciul», pe când cronica lui Constantin Căpitanul, publicată în *Magazinul istoric* (I, 288: cf. *ibid.*, IV, pag. 316) precum şi Cronica tipărită în colecţia numită *Istoria Moldo-Românieì* (II, pag. 85 şi 87) îl numesc Necula Katargiul. Fotino (II, 89 şi 90) ne spune că acest Necula Katargiu erà stolnic.

[3]) Engel, la Şincai, III, pag. 26.

Intre fugari se află şi Banul Ienache Katargiu. Averile lui din ţară fură confiscate. Matei Basarab printr'un hirsov din 1637 dărueşte Vel Dvornicului Dragomir Creţulescu nişte case aşezate în Târgovişte

«din sus de Curtea Domnească, aproape de râu, în dreptul «grădinei domneşti, pentrucă aceste case şi cu locul lor au «fost ale lui Ienache Barbu Katargiu».

«Crisovul sună mai încolo:

«Apoi când au fost acum în zilele domniei mele la curgerea «anilor 7145 (1637), dacă, cu vrerea lui Dumnezeu, am stătut «domnia mea a fi domn şi stăpânitor la scaunul moşilor şi «strămoşilor domniei mele aici în Ţara Românească, în cetatea «Bucureşti întâi, iar Katardzeştii au venit peste domnia mea «cu sabie şi cu oaste din Ţara Moldovei şi cu Tătarii şi cu «atâta răutate aici în ţară, ca nişte oameni răi şi stricători «de ţară. — Domnul Dumnezeu au dat de au căzut sub pi- «cioarele domniei mele şi i-am scos domnia mea din ţară cu «amară ruşine, şi au stătut acele case şi cu loc şi cu tot a «fi pe seama domnească» [1]).

Dar, pe când Matei Basarab confiscă averea lui Ienache Katargiu, acesta ajungeà Vel Postelnic la curtea lui Vasile Lupu şi de aici lucrà în toate modurile pentru mazâlirea domnului Munteniei. Chiar în anul 1636, el primì însărcinarea de a se duce la Silistra şi a stărui pe lângă Paşa de acolo pentru înlucuirea lui Matei Basarab cu Ion Vodă, fiul lui Vasile Lupu. Insă inteligentul principe al Munteniei descoperì aceste mahinaţiuni ale vrăjmaşului său şi ştiù să le contracareze la timp [2]). Iar în anul următor, murind fata lui Bucioc, întâia soţie a lui Vasile Lupu, tot Ienache Katargiu, cunoscut pentru abilitatea sa de a negocià, primì delicata misiune de a mij-

[1]) Originalul acestui hrisov a fost în limba slavonească. Traducerea românească se află în posesiunea d-lui N. Cretzulescu. D-l Gr. N. Mano a binevoit a ne comunicà şi a ne pune la dispoziţie copia ce d-sa a tras după acest document important.

[2]) Miron Costin în *Cronicile Românieì*, I, pag. 306.

loci căsătoria domnului cu fata unui mârzac din Ţara Cerkezilor [1]).

Astfel primul personaj din neamul Katargeştilor cunoscut în istorie este un bărbat distins prin destoinicia sa în conducerea statului şi mai ales prin abilitatea sa diplomatică. Natură eminamente politică şi neastâmpărată, Ienache Katargiu joacă în epoca sa un rol analog cu acela al lui Moţoc în Moldova; el ocupă cel dintâiu loc pe lângă Radu Mihnea şi opune o rezistenţă energică lui Matei Basarab, pe care întâi încearcă a-l depărtà dela tron, apoi a-l răsturnà, alergând la toate mijloacele ce-i procurau poziţia, experienţa şi admirabila sa dibăcie în arta de a negocià.

Dela fuga lui Ienache şi Niculae Katargiu în Moldova, această familie se desface în două ramuri, din cari una trăeşte dincolo, iar cealaltă dincoace de Milcov. Dovadă că nu toţi membrii ei au emigrat din Muntenia este faptul că sub domnia lui Matei Basarab Marele Postelnic Constantin Cantacuzino mărită pe a doua din fetele sale după un Katargiu [2]). Poate că acest ginere al Marelui Postelnic Cantacuzino este un descendent al Marelui Paharnic Gheorghe Katargiu, pe care nu-l găsim între adversarii lui Matei Basarab şi care figurează ca martor într'un act de vânzare datat din anul 1624 Mai 8, adică din timpul domniei lui Alexandru Coconul, fiul lui Radu Mihnea [3]). Dela Matei Basarab încoà până în timpurile din urmă, cronicile noastre nu mai vorbesc nimic despre ramura familiei Katargiu rămasă în Muntenia. Chiar documentele par a păstrà o tăcere absolută, dacă trebuie să judecăm numai după cele publicate până acum.

Cât despre ramura Katargieştilor emigraţi în Moldova, atât cronicile cât şi documentele îi pomenesc mai la fiecare pas. Începând dela Miron Costin şi coborîndu-ne până la Ienache

[1]) *Idem*, pag. 309 şi urm.

[2]) N. Bălcescu, *Vieaţa lui Const. Cantacuzino*, în *Magaz. ist.* I, 381.

[3]) Acest document se află în copie la d-l Gr. N. Mano, care a binevoit a mi-l comunicà.

Kogălniceanu şi până la Postelnicul Manolachi Drăghici, toţi cronicarii vorbesc de mai mulţi membri ai familiei Katargiu, cari se deosebesc prin energia caracterului lor şi pun în serviciul ţării o activitate cu atât mai izbitoare, cu cât ramura lor din Muntenia pare a fi căzut într'o inacţiune completă, dacă trebue să judecăm după tăcerea documentelor cunoscute până aci. Unul din ei, Apostol Katargiu Vel Comis, căsătoreşte pe fata sa Mariana după Marele Medelnicer Ştefan Petriceicu [1]), care domnì în două rânduri peste Moldova (1673—1674 şi 1684 Decemvrie — 1685 Martie). Iar când Petriceicu Vodă fuse nevoit să părăsească pentru întâia oară domnia şi să fugă la 1674 în Polonia, el fu urmat de faimosul cronicar al Moldovei Miron Costin Vel Logofăt, de *Apostol Katargiu* şi de alţi boieri însemnaţi. [2]) Obiceiul acesta de a emigrà boierii moldoveni în Polonia, orice ar zice Nicolae Costin [3]), se stabilise de mai înainte, căci, precum ne spune Şincai [4]), pe mărturia lui Engel, în anul 1607 căpătaseră indigenatul polonez, în virtutea unui jurământ, Nestor Ureche, Vasile Orisa, Logofătul Gheorghe Mauroti, Isaia Balica şi Gheorghe Lozan». Apostol Katargiu dobândì de asemenea indigenatul, împreună cu titlul de nobleţă polon în anul 1776 Fevruarle 3, şi diploma aceasta scrisă în limba latină şi semnată de regele Ioan al III-lea Sobieski, faimosul mântuitor al Vienei, se păstrează până astăzi în familia Katargiu [5]). In această diplomă citim între altele :

[1]) Niculae Costin în *Cronicile Românìei,* II, pag. 8. *In Arhiva ist.* III, 272, se a'lă un act de cesiune al Marianei din an. 1705. Mariana care cu Petriceicu n'avusese nici un copil, după moartea lui Petriceicu se căsătorì după oarecare şleahtă (nobil). Cantemir, la Şincai, III, 114.

[2]) Ion Niculcea în *Cronicile Românìei,* II, 224.

[3]) *Cronicile Românìei* II, pag. 70.

[4]) II, sub anul 1607, pag. 319. La 1590 alt boier moldovean, anume Brutti, căpătase indigenatul în Polonia. Hasdeu, *Arh. ist. a Rom.* I, pag. 175.

[5]) O frumoasă copie a acestei diplome se află în posesiunea d-lui Al. Katargiu.

«După părerea noastră, zice regele, ilustrul bărbat Apostol Katardziu Mareşal întrece, prin numele ţării Moldovei şi prin faima virtuţilor sale, pe atâţi alţi bărbaţi, pe cari îi respectăm în aceste timpuri de agitaţie ale Nordului,» [1]) iar în josul diplomei citim alături cu semnătura lui Ioan III Sobieski cuvintele următoare: «Se confere înpământenirea nobilului Apostol Katardzi, Mareşal al Ţării Mlodovei». [2])

Acela însă care erà menit să se ridice mai pre sus de toţi membrii familiei Katargiu şi să lase în istoria noastră parlamentară urme neşterse de superioriatea sa este *Barbu Katargiu.*

Copilăria şi studiile lui Barbu Katargiu. Barbu Katargiu, fiul marelui Vornic Ştefan Katargiu şi al Tiţii (Stanca) Văcăreaschi, se născù în ziua de 26 Octomvrie 1807. În persoana lui dar se uniau autoritatea şi prestigiul a două din cele mai vechi şi mai influente familii din ţară. Moşul său de mamă, Banul Barbu Văcărescu, îi dete acel nume, a cărui estetică supără auzul amicilor săi, dar care erà menit a trece în paginile istoriei noastre contimporane ca unul din cele mai celebre. Ajuns la vârsta de 12 ani, el fu trimis în şcoala grecească dela Măgureanu, unde avù ca tovarăşi de bancă pe cei mai mulţi din feciorii de boieri, cu cari mai târziu trebuià să se întâlnească în cariera politică. Oricât de mari ar fi laudele ce Ion Ghica [3]) face profesorilor din acest institut, ca Lambru, Komità, Vardalah şi Neofit, pe cari el nu i-a cunoscut mai de loc şi ale căror opere nu a avut ocaziunea de a le citì, noi credem că ei nu se deosebiau mult de majoritatea dascălilor greci, cari umpleau pe atunci amândouă Principatele, şi că toate învăţăturile lor se mărginiau la o

---

[1]) «Porro tot alios, quorum virtutes hos rerum in Septentrione temporumque motu et veneramur, illustris vir Apostolus Katardzi Marschalcus, terrarum Moldaviae fama et virtutum commendatione anteire videtur».

[2]) «Indigenatus Generoso Apostolo Katardzi Marschalco Terrarum Moldaviae confertur».

[3]) *Convorbiri literare,* an. XIV (1880—81), pag. 209.

gramatică greoaie şi completă a limbii ellene şi la citirea câtorvà scriitori vechi, cu nişte comentarii mai mult sau mai puţin defectuoase, adesea fără comentarii. Se citiau cu deosebire, zice I. Ghica, *Memorabilele* lui Xenofon, dialogul lui Platon asupra sufletului, intitulat *Phaedon,* şi *Metafisica* lui Aristoteles. Cât despre afirmarea lui I. Ghica privitoare la faptul că «Banul Brâncoveanu discutà cu puristul Duca în limba lui Tucidides *Apophthegmele* lui Hippocrates şi *Ariometria* lui Archimedes», noi ne îndoim foarte mult de exactitatea ei, pentru simplul cuvânt că nici celebrul medic din Kos, nici genialul mecanic din Siracusa n'au scris vreo operă care să poarte titlurile ce le atribue onorabilul Preşedinte al Academiei române.

Dacă vreunul din boierii noştri ajunsese a citì cu folos cărţile ellene şi a gustà pe scriitorii cei vechi ai Greciei, aceste rezultate fericite erau fructul ostenelilor sale individuale, nu al dascălilor greci.

Oricum, Barbu Katargiu primì în şcoala grecească dela Măgureanu elementele ce se predau aci şi izbutì mai târziu a prinde destulă plăcere pentru scriitorii eleni, a căror citire erà unul din obiectele sale de predilecţie.

Dar instrucţia ce se da în şcoalele din ţară nu puteà să mulţumească pe deplin spiritul lacom de cunoştinţe ale tânărului Katargiu. Către sfârşitul domniei lui Grigore Ghica, el părăsi Bucureştii, spre a se duce la Paris, care încă depe atunci începuse a fi visul de aur al tinerilor din familiile mari, zeloşi de ştiinţă şi slavă. Unii pretind că el s'ar fi expatriat cu gândul de a învăţà pictura. Adevărul este că Barbu Katargiu aveà o înclinare foarte pronunţată pentru artă şi în deosebi pentru pictură; dar tot aşà de adevărat este că lui nu i-a trecut niciodată prin minte de a se dedicà unei specialităţi, care, mai ales pe atunci, în Ţara Românească, nu puteà îndestulà ambiţiunea unui tânăr, a cărui deviză erà «excelsius!» Domeniul pe care Barbu Katargiu erà chemat a-l cultivà cu o predilecţie specială erà politica. Toate ştiinţele

cari contribuesc la formarea bărbatului de stat fuseseră obiectul străduaniilor lui: literatura, dreptul, istoria, finanţele, economia politică. El nu imită pe acei tineri ce studiază o specialitate ca să-şi facă dintr'însa un mijloc de a trai mai mult sau mai puţin confortabil [1]). Bogat prin patrimoniul părinţilor săi, Katargiu despreţuià carierele lucrative; o specialitate bănoasă erà o ţintă prea vilă pentru înălţimea aspiraţiilor sale. Impacient de a cunoaşte viitorul şi târît de curentul ce domnià pe la 1830 în Paris, el se duse împreună cu Barbu Ştirbei sà consulte pe faimoasa ghicitoare M-lle Lenormand. Aceasta prevestì, se zice, lui Ştirbei că va purtà coroana, iar lui Katargiu că se va suì în vârful scării sociale şi că va murì de moarte violentă. Această predicţiune, ieşită dintr'o gură aşa de autorizată, influenţă până într'atâta spiritul său, de altmintrelea pozitiv şi lipsit de credulitate, încât în toate momentele critice ale vieţii sale, el îşi aduse aminte de dânsa. Pe la 1859, pe când se întorceà dela vânătoare la moşia sa Maia şi erà numai la câţivà paşi departe de casă, caii se speriară şi trăsura se răsturnă. Katargiu sărind din trăsură, puşca ce ţineà în mână se descărcă. Doamna Katargiu, auzind detunătura, îi alergă înainte plină de groază să nu se fi întâmplat fatala prevestire; dar Katargiu, înţelegând spaima soţiei sale, o asigură cu vorbele: «Nu de astă dată, dragă Catinco!»

Barbu Katargiu membru al Societăţii Filarmonice.

Pe la 1834, întorcându-se din streinătate, Barbu Katargiu luă parte la formarea societăţii filarmonice, al cărei scop erà creiarea unui teatru naţional, tipărirea de cărţi româneşti şi organizarea unei opoziţiuni de principii contra guvernului lui Alexandru Ghica. Alături cu dânsul figurau Emanoil Băleanu, I. Câmpineanu, Scarlat Creţulescu, I. Russet, Grigore Cantacuzino, C. Manu etc. [2]).

[1]) In şedinţa dela 12 Ianuarie 1861, (v. discursul XXXIV), el declară că n'are diplomă de doctor în legi, dar cunoaşte legile ţării.

[2]) I. Heliade Rădulescu, *Echilibru între Antiteze*, pag. 77.

Doi ani de zile, societatea merse pe calea modelelor mari din literaturile streine. Membrii ei traduceau tragedii clasice, menite a înălţà inimile, precum *Mahomet* după Voltaire, tradus în versuri de Heliade, *Alzira* sau *Americanii* traducere de Gr. Alexandrescu iarăşi după Voltaire, *Paul* şi *Virginia* traduse de C. Aristia, amândouă după Alfieri, etc. Dar mai târziu gustul degeneră. În loc de opere clasice, o parte din membrii ei se ocupau cu scrieri fără nici o valoare estetică, cu satire personale, cu farse ordinare, în cari transpirà intenţiunea de a atacà nu viţiul, ci pe indivizii ce căzuseră în disgraţia lor. Tocmai în anul 1836, Ioan Voinescu II, traduse celebra dramă a lui August Kotzebue întitulată *Mizantropia şi Pocăinţa (Menschenhass und Reue)*. Reprezentarea acestei piese pe scena din Bucureşti avù un succes din cele mai strălucite [1]). Cu această ocazie, Barbu Katargiu scrise următorul articol, care meritä o deosebità luare aminte nu numai pentru vigoarea şi energia stilului, ci şi pentru înălţimea ideilor ce conduceau pe autor în privinţa teatrului naţional:

«Trei ani sunt de când voinţa unui om, voinţă însă de acelea ce nu o opreşte nici o stavilă, nu se clatină de nici o izbire, făcù pentru întâia oară pe Rumân să încalţe coturnul, să ia masca comică şi să facă să răsune pe scenă astă limbă, ce cu 15 ani mai înainte socotià cinevà

---

[1]) Pentru ca cititorii să înţeleagă aluziunile din articolul lui B Katargiu ce vom reproduce mai jos, dăm aci pe scurt argumentul acestei drame, care făcù din Kotzebue eroul scenei europene. «Un domn *de Mainau*, foarte nobil şi virtos, devine mizantrop, pentrucă soţia sa *Eulalia* îl înşală cu un ofiţer, cu care fuge din casa bărbatului ei. Părăsità la rândul ei de către seducător, ea se hotărăşte plină de căinţă a-şi impune o penitenţă şi a servì ca intendentă într'o casă. Din întâmplare, domnul de Mainau vine după câtvà timp în oraşul unde se află fosta sa femeie, aude vorbindu-se de virtoasa, binefăcătoarea şi buna-de-inimă doamnă Müller, fără să bănuească cine este dânsa şi fără să voească a se informà asupra ei. În fine el o zăreşte, recunoaşte pe necredincioasa sa soţie; — copiii mijlocesc împăcarea părinţilor. — Această piesă a fost tradusă în toate limbile europene şi aplaudată cu frenezie. Damele mai ales o admirară aşà de mult, încât *bonetul à la Eulalie* ajunse la modă.» (R. König, *Deutsche Litteraturgeschichte*, pag. 390).

că nu este în stare să exprime decât cunoştinţele muncitorului sau cel mult — ceeace erà şi mai rău — rătăcitele idei ale logofeţilor vremii.

«De atunci tinerii actori rumâni se încercară mai la toate ramurile dramatice, şi cu toate că astă grabă de a cuprinde deodată mai multe talente de naturi deosebite se părù un fel de zăticnire la înaintarea lor, totuşi un ochiu încercat trebuià să vază, în aceà grabă şi nesaţiu, un entuziasm de a săvârşi un om singur ceeace prin alte părţi săvârşesc mai mulţi; — şi entuziasmul totdeauna a săvârşit minuni. Un asemenea ochiu, în loc de a se posomorî la acel fel de neorânduială, zâmbià înaintea nădejdii şi aşteptà cu încredinţare minunile.

«Aceşti noi actori luară dearândul toate felurile dramatice şi încercară şi opera şi vodevilul şi tragedia şi drama şi comedia, şi, după potriva vremii şi a mijloacelor, la toate se arătară mai pre sus de nădejdile chiar ale începătorilor teatrului naţional. Bine ar fi fost însa ca dreptul entuziasm ce auditorul simţi atunci să fi fost mai mărginit, căci aplausele lui cele fără vreme făcură pe neîncercaţii actori a se crede desăvârşiţi artişti, şi, în locul grijei de a se perfecţionà, le intrà o mândrie oarecum şi o încredinţare că orice fac place şi că parterul e dator să bată în palme. După aceasta, afectaţii, lipsa bunei orânduieli. ş. c. l.

«Două spiţe din toate ramurile dramatice, deşi se arătară la început în teatru, se uitară pe urmă cu totul: tragedia şi drama. Abià Melpomene îşi arătà sângerosul pumnar pe scena românească şi numai decât, peste sângele tragic, Terpsichore începù a trage danţuri burleşti şi toată iluzia Românului se strică; nimic sublim, nimic de simţire nu se mai văzù, nimic nu mai mişcă inimile noastre, nimic nu mai făcù să mai vărsăm o lacrimă. Cântecul şi râsul, satira şi ridicolul. Dar Românul s'a văzut că nu e făcut pentru astea, căci, când privitorul se ostenià de a râde, actorul cu cântecul păţià ca bietul Sosie cu Mercur [1]), pentrucă publicului nu-i plăceà muzica.

«Satira mai mult muşcă decât face bine, şi Rumânul a fost destul muşcat; acum el cere foloase şi vrea să se vindece; destul i-a fost inima rece; acum vrea să i se încălzească. N'are trebuinţă de cântare, pentrucă n'are poftă de joc.

«O nouă scânteie electrică erà trebuincioasă ca să-l deştepte din trista amorţire şi să arate drumul actorului pe care să apuce, încât el să simţă plăcere în profesia sa şi privitorului să însufle şi mulţumire şi lacrimi şi recunoştinţă şi binecuvântare.

«*Mizantropia şi Pocăinţa* fu a doua piatră de încercare a Rumânului. Actorul român, la glasul autorului neamţ, se strămută, plin de lacrimi îşi învaţă rolul şi cu lacrimi adevărate vine pe scenă, şi tot parterul e stropit

[1]) Două personagii din comedia lui Molière intitulată *Amphitryon*. Această piesă a fost tradusă de I. Heliade Rădulescu şi tipărita la 1835.

de lacrimi. Slavă dar nemuritoare autorului german, şi cinste şi recunoştinţă traducătorului român pentru frumoasa sa alegere şi norocită traducţie! Şi unul şi altul contribuiră la această norocită prefacere. Astă traducţie fu pricina de o nouă dovadă şi de talentul actorilor şi de aceea ce poate limba noastră sub pana unui artist.

«*Mizantropia şi pocăinţa* se puse, zic, pe scenă şi toţi încetară de a mai zice ca până acum: «actorii români ar face cevà, dar le trebuie vreme şi învăţătură, exemple, modèle, profesori, ş. c. l.» Un glas erà în tot parterul şi un glas erà în tot oraşul a doua zi: «actorii români simt, joacă, iar nu se joacă; actorii români au zugrăvit şi au arătat în fiinţă simplitatea autorului german». Şi adevărat, chiar autorul, de ar fi fost de faţă la reprezentaţia românească, s'ar fi văzut mai bine pe sine în oglinda inimii Românilor.

«De ce actorii români fură într'o zi aceea ce nu putură fi în trei ani? Pentrucă trei ani au umblat încercând; pentrucă trei ani erau rătăciţi în drumul lor, pentrucă într'o zi se văzură la sine, se văzură la locul lor.

«Lăsaţi dar, voi fii ai acelor mari domnitori ai lumii, bufoneria, lăsaţi satira pe seama acelor suflete înghesuite, pe seama acelor duhuri sărace. Părinţii voştri au fost mari şi voi nu puteţi fi mici.

«Vrei ca actorul român să se arate aceea ce este? Fă-l să trăească în elementele strămoşilor săi. Slava, amorul, generozitatea, patriotismul, răsbunarea, trufia, dreptatea, iată ce-i trebuie lui, ca să fie mare. Dă-i tragedii sângeroase şi drame scrise cu lacrimi, şi le va jucà bine. Nu-i da comedia, că el nu ştie să fie bufon; el n'a ştiut a se slugări şi a se maimuţà; nu-l vei vedeà niciodată ştiindu-şi rolul, pentrucă nu-i place nici în glumă a fi măscăriciu.

«Priviţi teatrul ca o şcoală de morală, şi veţi găsi pe actori mândri de a fi profesorii norodului, şi veţi aveà şi actori buni. Faceţi pe actorul român să meargă singur înboldit de sine, înnecat în lacrimi pe amvonul său, să înveţe, să înduplece, să mişce inimile, să pornească lacrimile, să se simţă fericit şi mândru de profesia sa. Nu-l târîţi în silă a-i pune peruca bufonului pe cap, a-l face o caricatură şi a-l umili spre a se scălâmbà înaintea unui public ce şi el e român şi sin ,ur nu stie să-şi dea socoteala de ce *nu-i* plac scălâmbăturile.

«Asta e ministerul teatrului socotit în adevărata lui însemnare; şi astfel a fost socotit şi între cei vechi». [1])

[1]) *Gazeta Teatrului Naţional*, 1836, Decemvrie 1, No. 12, pag. 94–96. Acest important articol se află reprodus de I Heliade Rădulescu în opera sa *Echilibru între Antiteze*, pag. 84 şi urm.

Barbu Katargiu şi Al. Ghica.

Dar literatura erà pentru tânărul Katargiu numai o ocupaţie de divertiment. Ca mai toţi bărbaţii de stat, el debută prin scrierî streine de politică. Insă ţinta sa de căpetenie erà politica, şi în comitetul Societăţii filarmonice el avù ocazię de a se legà mai strâns cu leaderii opoziţiei contra guvernului lui A. Ghica. «Malversaţiunile zilnice şi necapacitatea recunoscută a principelui făcuseră să se nască în Adunare un partid mare, care censurà în public actele lui administrative, care voià domnia legilor şi îndreptà o privire severă asupra tuturor dilapidaţiilor lui. Acest control condus de nişte deputaţi ce se împotriviau tendinţelor corupătoare ale Rusiei, al cărei instrument servil erà Principele, făcù pe Ghica să adreseze Adunării un oficiu, în care el semnalà vederile secrete ale celor trei capi ai partidului naţional, I. Câmpineanu, I. Russet şi Gr. Cantacuzino. El invità pe Adunare să nu se mai ia după poveţele lor şi recomandă preşedintelui să stingă acel spirit primejdios, contra căruia el va fi nevoit să ia măsuri foarte aspre. Dar Adunarea respinse acel oficiu cu energie; şi în protestarea ei, ea îi impută nepăsarea şi necapacitatea miniştrilor lui» [1]).

La noile alegeri pentru Obştească Adunare, Principele puse în joc toată influenţa şi mijloacele sale, ca să facă imposibili pe adersarii săi. Dar mărturiile mincinoase, calomnia, presiunea administrativă, corupţiunea şi intimidarea, fură întrebuinţate în deşert; alegătorii, mai bine inspiraţi decât guvernul, dederă voturile lor candidaţilor persecutaţi de administraţie. [2]) Katargiu, care de astă dată aveà vârsta cerută [3]), se aşeză în rândurile candidaţilor opoziţionişti şi câştigă sufragiile alegătorilor de oraşe din judeţul Teleorman. Noua Adunare erà animată de un spirit aşà de ostil contra regi-

[1]) Félix Colson, *De l'état présent et de l'avenir des Principautés de Moldavie et de Valachie* Paris, 1839, pag. 91.

[2]) *Ibidem.*

[3]) Ca să fie cinevà deputat sub Regulamentul Organic, trebuià să aibă cel puţin 30 de ani.

mului, încât ea redactă un act de acuzaţie în regulă contra întregei administraţii a lui A. Ghica. Art. 54 din Regulamentul Organic îi da dreptul de «a arătă Domnului prin anaforale năpăstuirile şi plângerile ţării, şi încă, de va fi trebuinţă, de a le aduce la mai înaltă cunoştinţă, însemnând mijloacele ce se vor chibzui mai bine spre a lor îndreptare». Ea profită cu profuziune de acest drept. Intr'o adresă redactată cu multă dibăcie de către boierul Vulpe şi de George Bibescu [1]), Adunarea impută Principelui sub formă de doleanţă abuzurile progresive ale administraţiei sale şi starea de jale a tuturor claselor populaţiei, nedreptăţile din armată şi abuzurile revoltătoare ce se făceau cu recrutarea militarilor, lipsa de îngrijire a căilor de comunicaţie şi tot felul de vexacţiuni, ale căror victime erau ţăranii, venalitatea administratorilor şi protecţiunea dată de guvern celor vinovaţi. Adresa accentuà că pretutindeni nemulţumirea este în toate inimile şi plângerea în toate gurile, că sfaturile orăşeneşti speculează hrana săracului, că cea mai mare demoralizare domneşte în tribunale şi în curţile de justiţie, că guvernul dă instrucţiuni ce prejudecă chestiunile cele mai grave şi influenţează conştiinţa magistraţilor prin interpretări de legi, cari atacă drepturi dobândite de mai mulţi ani, că dezordinea cea mai deplorabilă bântuie finanţele şi că budgetul se soldează cu deficite regulate, în fine că starea generală a ţării este de nesuferit şi că îndreptarea nu mai poate fi mult timp aşteptată». [2])

În desbaterile urmate în sesiunea anului 1842 asupra acestei adrese de doleanţă, unică, pe cât ştim, în istoria noastră parlamentară, Barbu Katargiu pronunţă discursul său de fecioară (maidenspeech), cum zic Englezii, care produse asupra Adunării o impresie neaşteptată. Energia frazei şi simpatia timbrului său, vivacitatea gesturilor şi logica argumentării sale, umplură de plăcere şi admiraţie pe auditori. Debutantul abiă avea 34 de ani; dar prima sa intrare pe arena politică era

[1]) Bolintineanu, *Domnii regulamentari* etc., pag. 23.

[2]) J. A. Vaillant, *La Romanie*, II, pag. 512 şi urm.

un adevărat eveniment. George Bibescu, principele oratorilor români depe atunci, poboaba şi fala tribunei române, încântat de această revelaţiune, se duse la tânărul parlamentar şi, stringându-i mâna cu căldură, îi zise: «Vere, îţi cedez locul meu; m'ai intrecut!»

Barbu Katargiu şi Gheorghe Bibescu.

Această adresă combinată cu alte împrejurări aduse căderea lui A. Ghica. Bibescu, care îi urmă, se aşteptă la tot sprijinul din partea lui Barbu Katargiu, ruda şi aliatul său în opoziţia contra Principelui destituit. Chiar în anul suirii sale pe tron, Domnul îl numeşte Director la departamentul dreptăţii în locul Logofătului Alexandru Racoviţă [1]), apoi în anul următor, la 23 Aprilie, ziua onomastică a Principelui, Paharnicul Barbu Katargiu, după recomandaţia Marelui Logofăt al dreptăţii, Alecu Vilara, este înălţat, «pentru slujbele ce cu râvnă şi activitate a săvârşit», la rangul de Clucer» [2]), iar, la 13 Mai acelaş an, Domnul dă ordin Sfatului administrativ să treacă pe noul Clucer în Arhontologie [3]). Dar nici legăturile de rudenie în cari Katargiu se află cu Bibescu, nici onorurile ce acesta îi conferise chiar din cele dintâi zile ale domniei sale, nu împiedicară pe Katargiu de a rămâneà credincios principiilor sale şi de a combate pe Domn în chestiunea Trandafilof şi a modificării regimului dotal. Independenţa caracterului său şi patriotismul său luminat nu-i permiteau să treacă sub tăcere două măsuri, din cari cea dintâi puteà aduce aservirea politică şi economică a ţării către Rusia, iar cea de a doua erà o măsură personală şi contrarie oricărui principiu de justiţie. De regulă opoziţioniştii sunt simpatici publicului, şi această împrejurare unită cu elocinţa sa, pusă în serviciul unor cauze drepte, îl făceà foarte simpatic tinerilor din colegiul Sf. Sava. Aceştia se uitau cu o admiraţie specială la dânsul, de câte ori treceà în elegantul său echipaj, spre a se duce la şedinţele Obşteştei Adunări.

---

[1]) *Buletin* 1843, Iulie.
[2]) *ibid.*, 1844, p. 143.
[3]) *ibid.*, p 181.

Barbu Katargiu şi revoluţia din 1848.

Dar opoziţia sa contra lui Bibescu nu erà sistematică şi prin urmare nu mergeà până la extreme. El dorià îndreptarea, nu căderea Principelui, pe care de o parte interesele sale personale, pè de alta răii săi consilieri îl împingeau pe calea pierii. Deaceea el nu dede mâna cu revoluţiunea contra lui Bibescu şi nu aprobă cu nici un chip măsurile violente pentru pretinsa regenerare a ţării. El vedeà în oamenii dela 1848 nişte tineri entuziaşti, lipsiţi de experienţă politică, admiratori ai instituţiilor franceze şi cunoscători superficiali ai marei revoluţiuni. El nu credeà că o transformare radicală a instituţiilor noastre ar puteà stârpì abuzurile şi produce rezultatele pe cari le doriau cei mai sinceri dintre revoluţionari. El erà conservator în cel mai frumos înţeles al cuvântului, şi anume credeà că dreptul public ca şi cel privat, ca să fie naţional, trebuie să fie nu rezultatul unor importaţiuni streine sau fructul unor născociri de cabinet, ci produsul organic al gândirii şi activităţii poporului întreg. Ca şi limba, arta, religia, instituţiile unui popor trebuie să iasă nu din manualele filozofilor politici de peste graniţă, ci din complexul vieţii sale publice şi private. Pe de altă parte, teoreticii dela 48 îşi închipuiau că Românii nu trăiseră şi nu lucraseră până aci, şi că adevărata lor vieaţă socială trebuià să înceapă dela 11 Iunie 1848. Ei îşi reprezentau pe Românii de atunci ca o pastă moale, maleabilă, capabilă de a luà orice formă sub mâna lor măiastră, ca şi cum ar fi ieşit atunci pentru prima oară din pădurile vechei Dacii. Katargiu credeà din contra, că Românii erau un popor, că aveau un trecut al lor şi că legiuitorul înţelept trebuià să ţie seama de singularităţile, temperamentul, aptitudinile, credinţele, chiar prejudiţiile lor. Precum un copaciu păstrează în numărul stratelor, în forma ramurilor şi a nodurilor sale, urmele împrejurărilor ce au contribuit a-l formà, de asemenea un popor păstrează în limba, obiceiurile, particularităţile sale, urmele influenţelor cărora el datoreşte existenţa sa. Pe aceşti Români trebuià să-i aibă în vedere adevăratul legiuitor, pentru ei trebuià să chibzuească şi să al-

cătuească o constituţie, ĭar nu să scrie în câtevà minute o constituţie copiată după cele aflătoare în Europa. In scurt, el nu aveà nici o încredere în izbânda revoluţiei, nu atât din cauza împrejurărilor din afară cari nu o favorizau, cât din cauza neînţelegerilor şi tendinţelor cu totul opuse ale deosebiţilor capi ce îşi împărţiau autoritatea şi influenţa. Deaceea, pe când Guvernul Provizoriu şi Locotenţa Domnească îşi pierdeau timpul cu ordine ce rămâneau neexecutate şi cu acuzaţii reciproce de trădare, Katargiu treceà pe la Braşov în Austria, de aci în Franţa, apoi în Englitera şi în alte State ale Europei, căutând a cunoaşte pe bărbaţii lor eminenţi, a studià instituţiile lor, a le observà funcţionând şi a trage dintr'însele învăţăminte pentru patria sa. In Braşov, el întâlni pe Bibescu, amărît de cele ce se petreceau în ţară şi întristat în adâncul sufletului că n'a urmat poveţele amicului său franc şi leal. «Dacă te-aş fi ascultat, îi zise Principele plin de mâhnire, n'aş fi ajuns aci». Dar aceste regrete erau tardive; evenimentele se precipitau cu o repeziciune neaşteptată şi revoluţia cădeà la noi, fără a produce altcevà decât o comoţiune nefolositoare şi câtevà victime netrebuincioase.

Barbu Katargiu între 1848 şi 1857.

După restabilirea ordinei legale la 13 Septemvrie 1848, Katargiu se întoarse în ţară, aducând cu sine o mulţime de observaţiuni ce făcuse asupra popoarelor pe cari le vizitase şi până la oarecare punct, studiase. La 21 Octomvrie acelaş an, el fu numit din nou Director la departamentul dreptăţii, funcţiune pe care o împlinise cu atâta demnitate sub domnia lui Bibescu. In decretul său, Caimacamul C. Cantacuzino se exprimă în termenii cei mai măgulitori pentru integrul funcţionar. Iată cuvintele ordinului de numire: «Dumnealui Clucerul Barbu Katargiu fiind cunoscut că, în vremea cât s'a aflat Director la cinstitul departament al dreptăţii, a avut osebită stăruire pentru stârpirea neorânduielilor ce se urmau la partea judecătorească şi urmarea dreptăţii după legiuirile în fiinţă, precum asemenea şi că cinstea şi a d-sale capacitate îl cer în lucrările cele mai serioase ale Statului, şi în vremea

de acum Căimăcămia, simţind neapărata trebuinţă ce este de a aveà în ajutorul său pe d-l Clucerul Katartagiu, îl orânduește în asemenea post de Director». [1])

Efectele acestei numiri se văzură îndată în foaia oficială, care de aci înainte se umplù de măsuri şi ordonanţe privitoare la administraţia justiţiei [2]). Tot în anul 1848 Decemvrie 2, Katargiu este numit membru suplimentar la Sfatul Vistieriei, împreună cu marele Ban A. Filipescu, Marele Vornic A. Scarlat Ghica şi Marele Logofăt C. A. Suţu «spre a se chibzui şi rostì asupra măsurilor ce se cuvin a se luà şi păstrà în executarea mijloacelor hotărîte pentru răfuirea datoriei ce Vistieria va face pentru aprovizionarea trebuincioaselor spre îndestularea împărăteştei armii ruseşti aflate în Principat» [3]).

Sub domnia lui Barbu Dimitrie Ştirbei, Katargiu păstră câtvà timp funcţiunea de director al departamentului dreptăţii, pe care o exercitase în cursul mai multor ani cu o inteligenţă şi o integritate exemplară. La 13 Decemvrie 1849, el fu înaintat la rangul de Vornic de politie şi urcă repede scara ierarhiei regulamentare, până când, sub Căimăcămia de trei, ajunse Logofăt, una din cele mai înalte distincţiuni la care puteà ajunge pe atunci cinevà.

Ştirbei, ţinând seamă de serviciile eminente ce Katargiu adusese ţării în lunga sa carieră, îl numì judecător la Inalta Curte, de unde el demisionă la 7 Ianuarie 1856, nu ştim din ce cauză anume. Adevărul este că el făceà Domnului o opoziţiune, care, fără a fi sistematică, nu erà mai puţin de temut. Este ştiut că *Divanul* instituit prin Convenţia dela Balta Liman erà un fel de Obştească Adunare, compusă în mare parte din funcţionari înalţi, între cari unul din cei mai importanţi erà Barbu Katargiu. De câtvà timp, Ştirbei recursese la mijlocul de a destituì pe acest consilier recalcitrant înainte de con-

---

[1]) *Buletin*, 1048, pag. 219.

[2]) *Buletin*, 1848, pag. 235, 236, 244, 250, 269, 276, 283; anul 1849, pag. 20, 23, 47, 48, 50, 72, 75, 79, 86 etc.

[3]) *Buletin*, 1848, Decemvrie.

vocarea Divanului şi de a-l ţineà departe de guvern până la terminarea sesiunii, după care îl chemà din nou în funcţiune. Această purtare a Domnului faţă cu dânsul determină pe Katargiu a se aruncà într'o opoziţie hotărîtă, fapt care rezultă din următoarea sa declaraţie făcută la 9 Iunie 1859:

«Mă îndatorez a fi drept, sever pentru toţi, şi nu voiu părtini pe nimeni, precum nu am menajat nici părtinit la 1845 [1]) şi 1855».

Barbu Katargiu în epoca Divanurilor Ad-hoc.

Partea în adevăr marcantă a activităţii politice a lui Barbu Katargiu începe în anul 1857, când ţara erà chemată prin organul *Divanului ad-hoc* să-şi exprime dorinţele sale faţă cu Europa. Un comitet compus din 9 membri se formă de timpuriu între conservatori. In acest comitet intrară Barbu Katargiu, Scarlat Bărcănescu (tatăl), C. I. Filipescu, I. Em. Florescu, Gr. N. Filipescu şi alţii; chemarea lui erà de a se chibzui asupra atitudinii ce trebuià să păstreze ţara în nişte momente aşà de solemne. El făcù un apel către alegători, în care arătà bazele pe cari trebuià să se aşeze viitoarea organizare a ţării. Acest apel se publică în broşură la 19 Martie 1857 şi cuprindeà următoarele opt puncte capitale:

1. Respectul suzeranităţii Înaltei Porţi şi a integrităţii autonomiei Românilor, potrivit cuprinderii tractatelor încheiate la 1393, la 1460 şi 1513 între Domnii moldo-români şi Inalta Poartă;

2. Unirea Principatelor moldo-române într'un singur Stat, a cărui neutralitate să fie chezăşuită într'un mod special;

3. Un principe ereditar din familiile domnitoare ale Europei, al cărui moştenitor să fie crescut în religia ţării;

4. Forma guvernului să fie reprezentativă, cu Capul Sta-

---

1) v. discursul XI; Katargiu se înşeală însă zicând 1845 în loc de 1844. Opoziţia sa cea mai energică a fost făcută la 1844 în chestiunea Trandafilof, căci după aceasta Bibescu închise Obştească Adunare cu încuviinţarea Curţii Suverane. Adunarea nu se redeschise decât după doi ani, la sfârşitul anului 1846. Vezi *Buletin*, anul 1844 pag. 513.

tului inviolabil, miniştri răspunzători şi reprezentaţia naţională în raport cu starea morală şi materială a Românilor;

5. Supunerea tuturor streinilor la legile ţării;

6. Egalitatea Românilor înaintea legilor şi supunerea lor la toate sarcinele Statului fără nici o deosebire;

7. Priimirea tuturor Românilor în toate funcţiunile publice, *după moralitatea şi capacitatea lor;*

8. Respectul absolut al proprietăţii de orice natură şi libertatea absolută a muncii sătenilor, încetând pe viitor orice lege îndatoritoare pentru proprietari şi locuitori, şi rămânând drept bază a daraverilor dintre ei buna învoiaală.

La 30 Martie, adică la 11 zile după publicarea manifestului boierilor, apărù în ziarul *Concordia* manifestul liberalilor, ce-şi ţineau întrunirile în hotelul *Concordia*. Acest manifest erà o copie a celui de mai sus, cu singura deosebire că cereà o reprezentaţie naţională pe nişte baze largi şi nu reclamà nici o garanţie pentru proprietate. Aci, ca în multe alte împrejurări, «liberalii surprinseseră pe conservatori, pe când aceştia se scăldau în gârlă şi le furară hainele depe mal», ca să ne slujim de figura lui Disraeli aplicată contra lui Robert Peel [1]). Deaceea aveà mare dreptate B. Katargiu, când, adresându-se în şedinţa Camerei dela 23 Mai 1861 către capii partidului liberal, le ziceà: «Aţi zis că d-voastră aţi luat iniţiativa celor patru puncte din *Divanul ad-hoc* şi că dreapta le-a combătut. La aceasta nu vă voiu răspunde decât numai cu fapte, arătându-vă că acele patru puncte şi toate principiile pe cari se bazează Convenţia noastră s'au cerut de noi aristocraţii, încă pe când d-voastră eraţi în streinătate, şi, spre a vă încredinţà şi mai bine, vă putem da câte un exemplar din câtevà sute ce au mai rămas din cele 6.000 tipărite şi distribuite atunci de noi. Nu veniţi dar a vă îmbrăcà ca cioaca cu penele păunului, nu vă arătaţi tot ceeace nu sunteţi, căci ne cunoaştem» [2]).

---

[1]) Fr. Althaus, *Englische Charakterbilder*, I, pag. 139.

[2]) v. discursul XLI.

Cei mai întransigenţi dintre liberali ar fi voit ca nici un boier, dacă erà posibil, să nu facă parte din Divanul adhoc. Ei ştiau bine că boierii doriau din inimă o stare de lucruri mai bună şi că din rândurile lor ieşiseră iniţiatorii mai tuturor ideilor de libertate şi autonomie. Cei mai înfocaţi dintre liberali, mai ales exilaţii dela 48, cereau excluderea deplină a boierilor din rândurile candidaţilor pentru Divanul ad-hoc. Aceasta făcù pe Grigore Obedeanu să întrebe pe C. A. Rosetti într'o adunare: «De ce să ne excludeţi? De ce să ne luaţi drepturile de cari azi se bucură fiecare Român? Ce fel? Eu sunt Ţigan? căci numai Ţiganii n'au nici un drept».

Intrigile liberalilor contra boierilor, pe cari îi zugrăviau pretutindeni ca pe autorii tuturor relelelor din ţară, ca pe nişte instrumente ale streinilor şi în deosebi ale Rusiei, protestele şi strigătele lor necontenite contra unor opresiuni imaginare, sprijinul ce ei găsiau în Caimacanul A. Ghica şi în unii din comisarii puterilor garante, făcură că vreo câţivà dintre boierii cei mai meritoşi nu izbutiră a fi aleşi. Intre aceşti din urmă se află şi Barbu Katargiu[1]).

Dar această neparticipare la lucrările Divanului ad-hoc nu i-a luat meritul de a fi unul dintre cei ce au formulat dorinţele ţării, nici influenţa sa în sânul partidului conservator. După sfârşirea căimăcămiei lui A. Ghica, sub căimăcămia de trei[2]), el ocupă demnitatea de ministru al finanţelor şi, în această calitate, făcù un raport asupra administraţiei finanţiare a fostului loco-ţiitor de domn. Acest raport este o adevărată filipică. Concluzia lui erà: 1) că toate casele publice se găsiau sleite, din singura pricină a necumpătării cheltuielilor; 2) că peste veniturile Statului se cheltuiseră 11 milioane lei vechi, fără ca lucrările deosebitelor servicii să fi luat o desvoltare poporţională cu banii aruncaţi; 3) că datoria Statului a rămas aceeaş; 4) că peste 4.600.000 lei vechi s'au dat în

[1]) v. discursul XXII; Eu n'am fost în Divanul ad-hoc; dar încă de mai înainte am făcut o manifestaţie în favoarea Unirii Ţărilor sub un Principe strein».

[2]) Compusă din Iancu Manu, Emanuel Băleanu şi I. Filipescu.

gratificaţii nefolositoare în timp de doi ani şi patru luni [1]) şi s'au atins nişte sume, precum banii grănicerilor, de cari nici un guvern până acì nu-şi permisese a se atinge.

Acest raport merită o deosebită luare aminte, nu numai ca document istoric privitor la chestiunea finanţelor sub căimăcămia lui A. Ghica, ci şi pentrucă el este o dovadă netăgăduită de spiritul de economie şi de chibzuinţă, de care erà condus B. Katargiu faţă cu banii ţării şi ai contribuabililor [2]).

Barbu Katargiu şi Unirea Principatelor.

La alegerile dela sfârşitul anului 1858 pentru Camera electivă, B. Katargiu câştigă sufragiile proprietarilor mici din Ialomiţa şi pe ale celor din judeţul Olt. El optă pentru Ialomiţa. La început el erà partizanul declarat al candidaturii lui Bibescu pentru domnie. Când insă văzù că în Moldova s'a ales Cuza şi că Bibescu are puţini sorţi de izbândă, el vorbì pentru Unire în persoana alesului Moldovei cu atâta căldură şi elocinţă, cu un entuziasm şi un patriotism aşà de adevărat, încât Alexandru Ghica, cu care el nu vorbise dela votarea faimoasei adrese de doleanţă, întâlnindu-se cu dânsul la două trei zile după aceasta, venì la el cu bunătatea lui obişnuită şi, strângându-i mâna, ii zise: «Cocoane Barbule, mă închin!» Fostul Domn făceà aluziune la discursul lui Katargiu în favoarea Unirii.

Indoita alegere a lui Cuza, $^{5}/_{24}$ Ianuarie 1859, creià în amândouă Principatele o situaţie cu totul nouă, fără a împăcà urile înveterate dintre liberali şi conservatori. In Cameră, amândouă partidele luau o atitudine de ostilitate declarată. Exilaţii dela 48 şi amicii restauraţiei, asaltatorii impetuoşi ai puterii şi titularii funcţiunilor înalte, cei setoşi de slujbe şi cei sătui de onoruri, politicii de aventură şi politicii de reflexiune şedeau pe băncile Adunării unii în faţa altora, măsurându-se cu privirile, aşteptând momentul încăierării. Mai-mai nu erà şedinţă în care oratorii liberali să nu atace trecutul boierilor,

[1]) Adicá atât cât a ţinut Căimăcămia lui A. Ghica.

[2]) *Monitorul Oficial*, anul 1858, Decemvrie 16.

să nu-i încarce de invective şi să nu-i facă răspunzători numai pe ei de relele ţării; nu erà şedinţă în care B. Katargiu să nu fie nevoit a apărà aristocraţia în contra atacurilor nedrepte ce i se aduceau. Ceeace imputau unii altora nu erau atât faptele pe cari nu le cunoşteau destul de bine, cât intenţiunile pe cari le cunoşteau şi mai rău.

A doua zi după alegerea sa ca domn al Munteniei, Cuza numi un minister de fuziune, în care erau reprezentaţi, printr'un număr regal de miniştri, atât liberalii cât şi conservatorii. Dar această contopire silită a unor elemente neconciabile nu puteà să dureze mult timp. Consiliile de miniştri se ţineau rar din cauza imposibilităţii de a se ajunge la o înţelegere, şi adesea în Cameră unul din miniştri combăteà actele colegului său de altă coloare politică. Nicolae Golescu, ministru de interne şi preşedintele Consiliului, împănà prefecturile numai cu oameni devotaţi partidului său; B. Katargiu, ca ministru de finanţe, alegeà pe casierii districtuali dintre conservatori. Şi unii şi alţii erau neapărat aprobaţi de domn. Dar casierii (sameşii) erau în acelaş timp directori de cancelarie ai prefecturii, şi astfel toţi funcţinonarii administrativi depindeau de dânşii, deoarece ei erau mai mult egalii decât subalternii prefecţilor. Cu modul acesta un ministru contracarà măsurile celuilalt şi maşina guvernamentală se aflà la fiecare pas împiedicată în mersul ei [1]). Acest minister făcù loc la 23 Martie 1859 cabinetului N. Cretzulescu.

Barbu Katargiu cel dintâiu prim-ministru al Principatelor-Unite.

Dela proclamarea Convenţiei din $^{7}/_{19}$ August 1858, B. Katargiu se declarà pentru respectarea ei până în amănuntele cele mai mici, căutând în toate legalitatea cea mai strictă, progresul moderat şi dreptatea pentru toţi [2]). De acì inainte el este campionul necontestat al partidului conservator. Cunoştiinţa sa de oameni şi de lucruri, fruct al unei experienţe politice de

[1]) *Românul* din 1859, Martie 10.

[2]) v. discursul I.

18 ani şi mai bine, vivacitatea şi promptitudinea cuvântului său, onestitatea şi capacitatea sa politică[1]) încercate în cursul mai multor guverne, grecum şi admirabilele sale calităţi parlamentare îl destinau a deveni şi a rămâneà fruntaşul partidului conservator. De aci înainte, influenţa şi autoritatea sa în ţară merseră din ce în ce crescând. Credincios spiritului şi literei Convenţiei, el căutà să facă să reiasă dintr'însa tendinţa şi caracterul eì moderat, pe când oratorii sau mai bine oratorul liberalilor se încolăcià împrejurul ei ca un şarpe întărâtat împrejurul unui copac tânăr, o strângeà cu inelele bizare, ca s'o silească să dea dintr'însa ceeace în faptă ea nu cuprindeà. Fiindcă această convenţie erà impusă de Puterile garante, Românii nu puteau să întroducă principii streine de dânsa, ci erau datori să se mărginească pur şi simplu la dispoziţiile ei mai mult sau mai puţin categorice. Deaceea fiecare partid îşi da toată osteneala putincioasă ca să descopere într'însa vederile şi tendinţele sale proprii.

Ministerele urmau unele altora cu o repreziciune extraordinară. In trei ani se succedară nouă Cabinete [2]), fără ca unul din ele să izbutească a întruni în acelaş timp încrederea Domnului şi a Parlamentului. Mania schimbărilor ministeriale erà un caracter aşà de marcant al epocei, încât de câte ori agentul nostru din Constantinopol se duceà să vază pe Lavalette, ministrul reşedinţe al Franţei în Capitala Turcei, acesta îl întâmpinà cu vorbele: «Vii să-mi anunţi o nouă schimbare

---

[1]) I. C. Brătianu însuşi mărturisià că «B. Katargiu făceà parte din aceà aristocraţie, căreia nimeni nu-i paoate contestà privilegiul ştiinţei, al capacităţii, al patriotismului şi al devotamentului.» *Românul*, 1859, Fevruarie 26. pag. 93.

Tot el în şedinţa dela 11 Decemvrie 1861 proclamà pe «B. Katargiu de mare economist, cel mai mare poate, căci la noi sunt puţini oameni de ştiinţă.» *Independeţa*, an. 1861, pag. 225 col. III-a.

[2]) Şi anume: La 25 Ianuarie 1859, Ministerul de fuziune Nicolae Golescu-Barbu Katargiu; la 23 Martie, N. Cretzulescu; 11 Octomvrie, Ion Ghica; 31 Maiu 1860, Nicolae Golescu; 13 Iulie, Manolaki Costaki; 30 Aprilie 1861, Barbu Katargiu; 12 Maiu, Ştefau Golescu; 19 Iulie, Dimitrie; Ghica 23 Ianuarie 1862, Barbu Katargiu.

de minister?» [1]) Cuza, cu prevenţiunile sale contra boierilor, pe cari îi bănuià de conspiratori contra tronului şi de agenţi ai Rusiei, înclinà când către un minister liberal, când către altul de o nuanţă conservatoare mai puţin accentuată, când către un cabinet compus din amicii săi personali, însă fără autoritate în ţară. Dar legea electorală anexată la Convenţie nu dedese acest drept decât la un mic număr de indivizi, cari, prin tradiţile ca şi prin interesele lor, erau mai porniţi a votà pentru candidaţii conservatori decât pentru cei liberali. Alegătorii conduşi de bagheta poliţiei erau necunoscuţi pe atunci şi dreptul de a votà erà o realitate. Această situaţiune, care nu lăsà la guvern pe cei ce erau dragi Domnului, făcù pe acesta să conceapă încă depe timpul ministerului Ion Ghica (11 Oct. 1859—28 Maiu 1860) ideia unei lovituri de stat [2]).

Astfel, din minister în minister, Cuza fu nevoit, mai ales în urma demisionării şi dării în judecată a cabinetului Manolaki-Costaki, să cheme la guvern, în ziua de 30 Aprilie 1861, pe B. Katargiu, leaderul coaliţiunii contra ministerului căzut. Dar fiindcă Domnul nu voi să aprobe programul noului Minister, B. Katargiu şi colegii săi se retraseră, dând aceà demisiune motivată, unica în analele regimului nostru reprezentativ. [3]) Această demisiune făcù un sgomot ne mai pomenit: presa o comentà săptămâni întregi, publicul se ocupă de dânsa în convorbirile sale şi multă vreme ecoul ei răsună în sala Parlamentului nostru. [4]) Domnul mai ales, care de câtvà timp

---

[1]) Bolintineanu, *Vieaţa lui Vodă Cuza*, pag. 185.

[2]) *ibidem*, pag. 54.

[3]) Vezi colecţiunea de faţă, mai departe.

[4]) In şedinţa dela 9 Fevruarie 1863, M. Kogălniceanu zise: «Noi am avut două ministere, cari au urmat această regulă constituţională, unul al lui B Katargiu, care, dându-şi demisiunea, a venit în Cameră şi a declarat că aceasta a provenit din cauza că nu s'a putut înţelege cu Domnul», şi apoi adause: «Onoare memoriei acelui bărbat care a avut curagiul de a enunţà opiniunile sale şi lealitatea de a menţineà responsabilitatea actelor sale!» — Tot în aceà şedinţă, Kogălniceanu zise: «Mi se va zice că Domnul (Cuza) îmi âureazâ, că miniştrii se pleacă din com-

începuse a luà nişte aluri dictatoriale şi care de mai înainte meditâ o lovitură de stat, fu apucat de un adevărat acces de furie, după ce citì cuprinsul acelei demisiuni [1]).

Cuza căutà să se desfacă cu orice preţ de ministerele boiereşti. Dacă el chemà din când în când pe boieri la guvern, aceasta o făceà pentru ca pe de o parte să-i uzeze, iar pe de alta pentrucă n'aveà încotrò. Toate presiunile guvernelor dragi lui Cuza nu erau în stare să aducă o Cameră neconservatoare. In faptă, Domnul aveà şi alte cuvinte de a nu iubì Cabinetele boiereşti. De regulă miniştrii aristrocaţi au mai multă rigiditate de caracter. Deşi se înclinà înaintea Suveranului lor, ei păstrează chiar atunci oarecare distincţie, care îşi aduce mult cu demnitatea şi nu se aseamănă cu aceà atitudine slugarnică, care este de ordinar caracterul marcànt al miniştrilor fals democraţi. Ei se vor plecà până la pământ ca să ia bastonul Domnului lor, dar se vor ridicà cu fruntea sus. Ei tratează cu regii ca gentleman cu gentleman şi pun întodeauna demnitatea lor mai pre sus de seducţiunile unui portofoliu. Deaceea, printr'un fel de instinct înăscut, regii aleg pe miniştrii lor mai bucuros dintre burghezi decât dintre nobili. Ei ştiu că cei din urmă îi vor servì ca nişte supuşi devotaţi ţării, pe când cei dintâi îi servesc mai totdeauna ca nişte slugi plecate. Cuza începuse a se ameţi de fumurile slavei şi deaceea căutà să se desfacă de nişte consilieri incomozi şi refractari. Sub conducerea lui B. Katargiu, boierii formau un partid compact, care căutà să sileascà pe Principe a domnì după dorinţa alegătorilor, nu după înclinările sale personale. In politica din afară mai ales, Cuza făceà toate fără ştirea miniştrilor; şi după cum se exprimă un scriitor [2]), el însuşi erà adevăratul ministru de externe. Fără a fi lacom pentru sporirea averii sale private, el aveà, ca mai toţi regii, marota de a conduce singur afacerile

---

plezenţă? De ce au lucrat contra convingerii lor? De ce n'au avut curajul de a rezistà în responsabilitatea d-lor? De ce n'au imitat pe B. Katargiu?»

[1]) Bolintineanu, *Vieaţa lui Vodă Cuza,* pag. 269.

[2]) *Ibidem,* pag. 68.

exterioare şi pretenţiunea de a şti ce se face în casa altora mai bine decât cele ce se petreceau la el. Trebuie să recunoaştem că în chestiunile de atunci el a desfăşurat mult patriotism, dar nu este mai puţin adevărat că unele din ele, precum chestiunea mănăstirilor închinate, tocmai din cauza acestei acţiuni unilaterale, au fost rezolvate cu o pripă imprudentă, fără maturitatea cerută, împrejurare care le face pendinte până în zilele noastre.

Cabinetul Ştefan Golescu, care urmă după retragerea lui B. Katargiu, nu aveà nici creditul, nici capacitatea cerută de gravitatea circumstanţelor. Atacat de toate părţile cu violenţă şi dibăcie, încărcat cu păcatele guvernelor liberale cari îl precedaseră, incapabil de a răspunde la trebuinţele momentului, el fu nevoit a se retrage, cu toată supărarea Domnului, care voià să-l ţie cu orice preţ [1]). Cuza dorià un conflict între Guvern şi Cameră, ca să aibă ocazia de a face un apel la naţiune pe calea sufragiului universal şi de a precipità lovitura de stat, care ajunsese pentru dânsul o ideie fixă [2]).

Deşi fruntaşul opoziţiei contra Cabinetului Golescu erà B. Katargiu, totuşi Domnul nu se puteà hotărî a însărcinà cu compunerea noului Minister pe acela care dase tronului o lecţiune aşà de sonoră şi aşà de severă. Cabinetul Dimitrie Ghica, sprijinit cu putere de majoritatea Parlamentului, conduse lucrările până la proclamarea Unirii definitive, la 11 Decemvrie 1861.

De acì înainte însă se cereà un Cabinet cu mai multă autoritate, care să consolideze marele act al Unirii şi să-l facă definitiv. Se cereà o organizare care să şteargă deosebirile dintre cele două ţări surori, un Minister care să menajeze susceptibilităţile, să întărească legăturile, să apropie pe oameni, să fuzioneze într'un stat compact amândouă Principatele, cari acum pentru întâia oară se uniau nu prin superioritatea armelor unuia din ele, ci prin libera voinţă a celor mai iluştri dintre reprezentanţii lor. Domnul, contra înclinărilor sale per-

[1]) *ibid.*, pag. 61.
[2]) *ibid.*, pag. 62.

sonale, încredinţă această onoare lui B. Katargiu. Acesta erà omul situaţiei.

Venirea lui la cârma ţării era cu atât mai firească, cu cât nici unul dintre bărbaţii noştri de stat nu salutase cu un patriotism mai sincer, cu un entuziasm mai adevărat ziua înfrăţirii definitive a Românilor din cele două Principate dunărene. Acest discurs pronunţat de dânsul în calitate de deputat la 11 Decemvrie 1861, este un mic capodoperă. Iată-l:

Domnilor,

«Sunt în vieaţa oamenilor evenimente de acelea în cari limba omenească e în neputinţă de a exprimà sentimentele ce mişcă inimile.

«Evenimentul zilei de astăzi e de acelea ce nu se exprimă; toţi îl pricepem în acest minut în adâncul inimii noastre.

«Unirea e săvârşită, ni s'a zis. Acest cuvânt e un cuvânt înalt! el cuprinde făgăduinţa mântuirii şi viitorul ţării. Deaceea el a circulat ca o scânteie electrică în inimile noastre tuturor, şi sunt încredinţat că, dacă există nemurirea sufletelor, după cum religia ne încredinţează, strămoşii noştri au simţit şi ei aceà înfiorare şi cu lacrimi de bucurie ne binecuvintează din înălţimea cerurilor.

«Unirea s'a făcut. Această Unire este simţită de aceste două popoare de mai mult timp decât ne putem aduce noi aminte; dar, de au simţit-o, nu s'a făcut, sau, de s'a făcut, n'a ţinut decât un moment.

«In adevăr, încă din veacurile trecute, fură bărbaţi, cari încercară înpreunarea naţiilor despărţite în două. Dar fu în zadar; şi de ce aceasta, e lesne de înţeles. Pricina neizbutirii lor fură mijloacele ce întrebuinţară. Aceste mijloace erau în duhul veacurilor lor, erà conchista, puterea materială. Puterea veacului în care trăim este puterea morală, a înţelepciunii, a cuvântului, a înfrăţirii, pentru unirea naţionalităţilor

«Unirea noastră dar de astăzi se face sub scutul înţelepciunii şi înfrăţirii; şi înţelepciunea ne vine dela Dumnezeu; înfrăţirea între oameni este unul dintre cele mai de căpetenie comandamente ale religiei noastre. Să zicem dar ca biserica noastră: «ceeace Dumnezeu a unit, oamenii să nu mai îndrăznească a mai despărţi»; nu. Dar ca să ne asigurăm contra unei asemenea primejdii, nu este destul unirea între ţările surori; ne trebuie şi unirea între fiii ei. Aşà numai vom consolidà pentru veacuri marele fapt de astăzi; aşà numai vom păstrà locul nostru între naţiile Europei, unde ne aflăm de astăzi înscrişi. La din contră, aceà binecuvântare a strămbunilor noştri, ce ne privesc din sânul veşniciei, se va preface într'un blestem; şi sunt în drept de a zice că cel ce va mai îndrăzni de astăzi înainte a mai aruncà tăciunele discordiei între noi, să

aibă blestemul nostru şi al urmaşilor noştri; el va aveà hula şi blestemul chiar al naţiilor ce ne privesc.

«24 Ghenarie fu o zi asemenea de înfrăţire între noi; dar din nenorocire nu eram încă pregătiţi; deaceea o şi văzurăm sfâşiată a doua zi.

«Atunci ne lipsià încrederea. Mai multe împrejurări ce trebuie să le dăm uitării slujiseră încă a întemeià între noi aceà neîncredere.

«Deaceea, având aceeaş dorinţă, aceeaş ţintă, ne aflăm cu toate acestea în neunire; temerea unora şi îndrăzneala prea mare a altora se pretălmăcià într'un fel năpăstuitor, şi de acì răul desbinării mergeà crescând.

«Acum ne cunoaştem mai bine. Până acì voiam toţi acelaş lucru, numai mijloacele de a ajunge ne despărţiau.

«Acum, *pe drapelul nostru, înaintea căruia să fim toţi îngenuchiaţi, să scriem astăzi: **Toate pentru ţară, nimic pentru noi!***

Să trăească România!

«Să trăească puterile ce priveghiază fericirea ţării noastre!

«Să trăească Domnitorul nostru, care singur prin a sa stăruinţă ne-a dat mijlocul de a strigà iarăşi:

«Să trăească România!

«Să trăească Domnitorul veşnic şi nedespărţit de noi!» [1])

Acesta a fost unul unul din cele mai fericite momente ale lut B. Katargiu. Unul din adversarii săi politici, Radu Ionescu, apreţiând acest discurs, se exprimă astfel în ziarul *Independenţa* [2]):

«D-l Katargiu se urcă la tribună şi, într'o tăcere adâncă, «pronunţă frumosul discurs, pe care nu ştim dacă l-am «putut reproduce ieri cu fidelitate. O voce mişcată şi sonoră, «un accent puternic şi vibrător, imagini mari şi cuvinte «bine simţite, ridicau discursul său la înălţimea faptelor «ce-l inspiraseră. In sală şi în tribune, aplause sgomotoase; şi «aclamaţiuni generale au urmat discursul său, pe care Dom«nitorul se zice că a voit a i se comunică îndată prin telegraf».

Complotul contra lui Barbu Katargiu. La 23 Ianuarie 1862, Cabinetul Katargiu erà constituit. Dar un şir de greutăţi inextricabile şi de chestiuni foarte delicate, unite cu fierberea generală a spiritelor, făceau poziţiunea acestui minister foarte anevoie de susţinut.

---

[1]) Reprodus după ziarul *Independenţa* dela 12 Decemvrie 1861.

[2]) Dela 13 Decemvrie 1861.

Chestiunea rurală şi soluţiunea ei apropiată primă pe toate celelalte prin caracterul ei cu totul delicat. Liberalii din Muntenia se feriau de a o atinge, ca să nu se compromită în ochii proprietarilor de pământ. C. A. Rosetti şi I. C. Brătianu demisionară din Adunare în cele dintâi zile ale lui Aprilie 1862, sub nişte pretexte, pe cari nimeni nu le puteà luà în serios [1]). Adevărata cauză a retragerii erà poziţiunea lor falsă, căci de s'ar fi pronunţat pentru înproprietărire, ar fi pierdut sprijinul puţinilor proprietari ce ţineau cu dânşii; în celălalt caz, ar fi nemulţumit pe ţărani. Încolo, ţara întreagă erà împărţită în două tabere: de o parte M. Kogălniceanu cu ai săi, de cealaltă B. Katargiu cu conservatorii, cari voiau să desfacă pe ţăran şi pe proprietar de obligaţiile reciproce ce le impuneà regulamentul organic. Tensiunea spiritelor erà mai mare decât oricând. Sosirea lui Katargiu la cârma afacerilor publice erà desperarea agitatorilor de meserie. Samsarii opoziţiunii violente cutreierau satele, înprăştiind pe ascuns fel de fel de sgomote contra noului minister [2]). Se ziceà că boierii vor să se deslege de orice îndatoriri către ţărani, că vor să aducă streini pentru cultura pământului şi să lase pe Români muritori de foame. Boierii erau reprezentaţi prin ziarele umoristice, bà chiar prin cele serioase, ca nişte strigoi ieşiţi din morminte, setoşi de sânge românesc şi capabili de a comite toate infamiile, spre a-şi ajunge planurile lor inumane şi anti-naţionale. Tot aşà revoluţionarii francezi spuneau în gura mare că Maria Antoaneta făceà baie în sânge de om, ca să-şi păstreze frăgezimea pielii. Ţăranul român avusese a suferì multe din partea arendaşului grec şi câteodată din

[1]) *Românul*, 1862, Aprilie 1, 3 şi 5.

[2]) Un libelist (*Bibliografiile oamenilor mari scrise de un om mic*, p. 77) scrià în 1859 că B. Katargiu ar fi strigat în Adunarea dela 1826 că ţăranul «este capitalul de exploatare al boierului». Un anonim scrià în *Românul* (1862, Fevr. 25, p. 174) acelaş lucru, cu toate că se ştià că în 1826 nu existà în ţară nici o Adunare, şi, chiar de ar fi existat, B. Katargiu nu puteà face parte dintr'însa, deoarece la 1826 el abià împlinià 18 ani.

partea proprietarului român. Opoziţiunea liberală confundà într'adins pe proprietar cu arendaş, pe boier cu fanariot, treceà în rândurile sale pe toţi boierii ce se jertfiseră pentru ţară şi tratà de trădători şi ciocoi pe toţi aceia cari se grupaseră în jurul lui Katargiu. Astfel dresat, ţăranul erà prevenit contra tutulor măsurilor cari ar fi venit dela un minister boieresc. Agenţi secreţi străbăteau satele şi îndemnau pe locuitori la manifestaţii ostile contra noului minister. Orice născocire contra boierilor erà cu atât mai bine primită, cu cât erà mai absurdă. Cu cât fantasmagoriile ce se debitau contra conservatorilor erau mai monstruoase, cu atât ele pătrundeau mai adânc în creierii ţăranilor, deprinşi cu lumea imposibilă a basmelor, şi cu cât predicatorii doctrinelor revoluţionare erau mai seci de idei politice, cu atât găsiau mai multă favoare înaintea ţăranilor. Un popor ce a suferit mult timp este ca acei bolnavi descuraţaţi cari nu mai cred în consiliile şi experienţa medicilor, ci aleargă mai voioşi la descântece sau se iau după minciunile şarlatanilor, pentrucă aceştia le făgăduesc o însănătoşire repede cu o singură sticluţă de apă, pe care adesea o plătesc foarte scump. Ţăranii români, nutriţi dela 1848 cu ideia împărţirii moşiilor, aţâţaţi necontenit de cei ce aveau nevoie de agitaţia lor spre a escaladà puterea, se puseră în mişcare către Capitală, sub conducerea unui oarecare Mircea Mălăieru, spre a intimidà pe deputaţi şi a insuflà spaima în inimile noilor miniştri. In simplitatea lor, ei credeau că o manifestaţie sgomotoasă din parte-le poate rezolvà cele mai grele chestiuni politice şi sociale. Subprefectul Notara, care încercă să-i împiedice de a porni în massă, fusese bătut şi rănit greu. Sosind în Bucureşti, ei huiduiră pe miniştrii ce se duceau la Cameră, dar în acelaş timp salutară, după instrucţiile ce primiseră, cu cele mai gălăgioase strigăte pe domn, care se duceà să deschiză sesiunea Adunării la 24 Ianuarie 1862. Deputaţii liberali fură întâmpinaţi cu aceleaşi ovaţiuni entuziate[1]).

Cercetările făcute asupra acestei mişcări descoperiră cio-

[1]) *Românul*, 1862 Ianuarie 25.

mege, cuţite, suliţe, topoare şi chiar puşti. Cine erà adevăratul conductor al acestor cete, nu s'a putut descoperì. In Moldova, Evreii şi femeile începură a face propagandă contra Unirii [1]). Anastasie Panu şi M. Kogălniceanu fuseră arşi în efigie, pentrucă votaseră pentru aşezarea Curţii de Casaţie în Bucureşti. Această ieşire a patimilor politice din orbita lor făcù pe B. Katargiu să exclame în limbagiul său pitoresc «vasul ia apă de toate părţile» şi să apeleze la Cameră pentru luarea unor măsuri grabnice, cari să asigure ordinea publică. Presa opziţionistă întreţineà agitaţia şi luà un ton din ce în ce mai violent faţă cu guvernul. Aceste excese determinară pe Katargiu să propună şi să insiste a se votà o lege de garanţie contra presei, mai ales că publicul nu erà destul de format, ca să ştie ce preţ să dea sgomotelor împrăştiate de dânsa. A doua zi după votare, la 25 Martie 1862, *Românul* apărù cernit de jur împrejur cu chenarul de doliu. Intre acestea, agitaţia ocultă creşteà. Un individ, ce nu s'a putut descoperì, aruncase cu o piatră de mărimea unui ou de gâscă contra ministrului de externe, Ap. Arsachi, tocmai când acesta intrase în Cameră. Din norocire, piatra izbì în tribună, fără a atinge pe cinevà. Se zice că o mulţime de arme stau adunate în pivniţele pasajului şi că o conjuraţiune întinsă se formase contra celor mai influenţi din membrii partidului conservator. Deosebite versiuni circulă şi astăzi asupra compoziţiei acestui complot, din ai cărui membri nu putem numi deocamdată pe nici unul, din cauză că mai toţi sunt încă în vieaţă şi instrucţia procesului a fost curmată tocmai pe când procurorul însărcinat cu această afacere începuse a pune mâna pe câtevà din firele complotului. Domnul însuşi erà informat prin Liebrecht de cele ce se urziau în întuneric contra vieţii lui B. Katargiu şi a boierilor; dar, fără a se amestecà direct în această conjuraţiune, el lăsă lucrurile să meargă către desnodământul lor fatal.

[1]) *Românul*, 1862, Martie 28.

Asasinarea. Katargiu nu erà în necunoştinţă de cele ce se plănuiau contra zilelor lui, da el nu credeà pe adversarii săi politici aşà de perverşi, încât să alerge la asasinat, pentruca să scape de dânsul. Luni la 4 Iunie, el se culcase puţin după dejun, şi, fiindcă erà indispus de migrena sa obişnuită, rugase pe d-na Katargiu să nu-l deştepte până va veni ora plecării la Cameră. Atunci Barbu Slătineanu, unul din amicii lui, care aflase într'un mod foarte vag dela soţia unuia din conspiratori despre întocmirea complotului, veni să-i comunice ceeace ştià în această privinţă şi să-l facă atent asupra primejdiei ce-l ameninţà. Dar B. Katargiu răspunse cu nestrămutata sa încredere în lealitatea poporului român. «Nu există Român, zise el, care să fie capabil a ucide un Român.» A doua zi, Nicolae Bibescu, prefectul poliţiei, veni la dânsul acasă, spre a-l duce cu sine la Cameră. D-na Katargiu, îngrijată peste măsură de cele ce auzise că se urzesc în contra vieţii soţului său, zise prefectului: «Mai lăsaţi-l în pace cu politica, căci se pregăteşte o nenorocire». — «Nu te teme, Vorniceaso, îi răspunse N. Bibescu, devremece Coconu Barbu este cu mine.» Miercuri la 6 Iunie, d-na Katargiu plecă la Maia spre a pregăti toate pentru primirea deputaţilor din Moldova, căci peste două sau trei zile Camera trebuià să se închiză şi drumul către Moldova duceà pe la Maia. Katargiu înţelegeà că legăturile politice se păstrează şi se întăresc prin mici îndatoriri, prin conversaţii intime, prin acele mulţumiri nepreţuite pe cari cinevà le gustă în casa amicului său şi cari adesea au o influenţă decisivă asupra bărbaţilor politici.

Vineri la 8 Iunie 1862, el plecă la Adunare cu presimţirea morţii în inimă. Mai mulţi membri ai partidului liberal şi anume d-nii Anton Arion, N. T. Orăşanu, Gr. Miculescu, Gr. Heliat, E. Carada, I. Ionescu, D. Petrolian şi C. Trandafir, hotărîseră a serbà printr'o întrunire pe câmpul Filaretului aniversarea zilei de 11 Iunie 1848. Conservatorii, îngrijaţi de sgomotul ce se făcuse împrejurul acestei serbări, amintindu-şi că tot aci în anul trecut se subscrisese o petiţie către domn, prin care se cereà modificarea legii electorale într'un sens mai

acomodat agitaţiunilor de stradă, temându-se de scandalul ce ar puteà provocà o asemenea întrunire într'o superexcitaţie aşà de acută a spiritelor, mai ales când chestiunea rurală se rezolvase într'un sens contrariu dorinţelor celor neastâmpăraţi, cu atât mai mult, cu cât chiar în ţările cele mai liberale întrunirile prea numeroase sunt ingăduite numai într'un local acoperit, — conservatorii, zicem, ceruseră dela guvern oprirea acelei adunări hotărîte pentru agitaţie şi scandal. B. Katargiu, de acord cu majoritatea Camerei, se declară contra întrunirii proiectate şi rostì cu această ocaziune acel discurs, al cărui final aşà de bine cunoscut este testamentul şi programul său politic. «Pacea, domnilor, zise el cu o voce adânc mişcată, pacea şi odihna e scăparea ţării, şi voiu preferì moartea mai înainte de a călcà sau a lăsà să se calce vreuna din instituţiile ţării!»

Pe la 5 ore şi jumătate, el ieşià din Cameră. Printr'o coincidenţă misterioasă, cupeul său plecase. C. Cantacuzino îi oferì trăsura sa, când N. Bibescu îl învità să vie cu dânsul. Se suiră amândoi în trăsura prefectului de poliţie. Dar pe când trăsura întrà pe sub turnul ce formează intrarea în Curtea Mitropoliei, o detunătură de pistol se auzì. Principele Dimitrie Ghica tresărind strigă: «In Katargiu a tras!» Plagino, care se coborà pe calea ce duce afară din Curtea Mitropoliei, înţelegând că o mână ucigaşă a tras asupra primului ministru, se întoarse înapoi, sărì în trăsură spre a vedeà ce s'a întâmplat. B. Katargiu păstrà încă poza sa obişnuită în fundul trăsurii, ţinând capul plecat spre piept. Plagino, care-i ştià atitudinele, credeà că primul ministru, desgustat de cele ce se petrecuseră în Cameră, se cufundase într'o posomorire mută, şi deaceea se apropiè de dânsul cu vorbele: «Eşti amărit, cocoane Barbule?» Dar în acest minut, picioarele lui Katargiu alunecară, capul căzù în dezordine şi sângele, de care erà acoperit tot spatele său dete pe faţă cruda realitate. Lovitura fusese dată pe dinapoi în osul craniului, aproape de împreunarea sa cu gâtul, şi glonţul, întâmpinând acest obstacol, alunecase dealungul coloanei vertebrale, pe care

o rupsese, aşà că moartea a fost instantanee. [1]) Ucigaşul trăsese aşà de aproape, încât părul capului erà pârlit. Grigore Filipescu văzuse că cinevà dăduse cu o basmà semnalul pornirii lui B. Katargiu, şi poate că atunci n'ar fi fost cu neputinţă de a se descoperì urmele criminalului; dar lipsa de dibăcie a poliţiei înlesnì evaziunea lui. Bibescu dete ordin să se închiză uşile Adunării şi să nu se permită nimănui să iasă; însă deputaţii, după câtevà minute de aşteptare inutilă, îşi făcură drum cu sila şi se precipitară către cadavrul Primului Ministru. Nicolae Bibescu părăsì între acestea dealul Mitropoliei şi alergă la Palat ca să comunice Domnului înfiorătoarea tragedie. Cea dintâi mişcare a lui Cuza fuse de a întrebà dacă asasinul s'a prins; şi la răspunsul negativ al prefectului de poliţie, el nu-şi putù stăpânì indignarea, care izbucnì în cuvinte insultătoare la adresa celor ce nu ştiuseră să-şi facă datoria.

Inmormântarea. Ştirea despre asasinarea lui B. Katargiu se împrăştiè cu iuţeala fulgerului nu numai în capitală, ci şi în judeţe. Ea produse o consternaţie generală în ţară. Principele însuşi, cu toată cunoştinţa vagă ce aveà de cele ce se fomentau la întuneric contra vieţii Primului Ministru, părù terificat de această noutate înfricoşată. El venì la casa marelui bărbat de stat, spre a vărsà lacrimi peste acest cadravu, cald încă, şi a luà parte la doliul familiei. Locuitorii Capitalei se grăbiră de asemenea să vază încă odată pe acela care umpluse ţara cu numele său. A doua zi Sâmbătă la 9 Iunie, poporul se grămădià în grupe grupe, spre a salutà pentru cea din urmă oară aceste rămăsiţe triste. Tocmai către seară, cadravul fu aşezat pe un catafalc superb în biserica Sărindar, unde în ziua următoare i se oficiè ceremonia funebră. Tot ce ţara aveà mai ales în rândurile ei îşi făcù o datorie de a asistà la această sărbătoare tristă, dar măreaţă: Principele, miniştrii, deputaţii, membrii tuturor curţilor judecătoreşti, armata şi o mulţime nemărginită de public, pentru care interiorul şi curtea bisericii erau prea mici. După ter-

[1]) Scrisoarea lui George Linche din 15 Iunie 1862.

minarea oficiului religios, cortegiul se îndreptă pe Podul Mogoşoaei (astăzi Calea Victoriei) şi îşi continuă drumul solemn până la barieră, de unde un pichet de jandarmi şi mai mulţi amici îl urmară la pas până la moşia de predilecţie a defunctului. Pe la ora 9 şi jumătate seara cosciugul purtă în moşia lui iubită pe stăpânul ei rece şi mai descompus, sub lumina stranie a torţelor funerare şi la sunetul lugubru al cântecelor religioase. Amicii coborîră pe umerii lor rămăşiţele pământeneşti ale marelui cetăţean, a cărui pierdere ţara o simte acum mai bine decât oricând. Luni la 8 ore de dimineaţă, clăcaşii, întristaţi în adâncul sufletului de pierderea iubitului lor protector, cerură ca ultimă favoare să li se permită a-l purtă pe braţele lor până la marginea bolţii mortuare, unde mâinile amicilor primiră încă odată aceste relicvii scumpe, spre a le depune în odihna de veci a mormântului [1]).

Instruirea asasinării. Moartea lui Barbu Katargiu era o faptă fără exemplu până acum în istoria omenirii. Cum că el a fost victima pasiunilor politice, nu mai încape nici o îndoială. Indată după omor, ministerul luă măsuri trebuincioase pentru descoperirea ucigaşului şi complicillor lui; se arestară subscriitorii petiţiunii; chiar cei doi deputaţi ce figurau între dânşii, Anton Arion şi Gr. Miculescu, fură duşi la poliţie şi ţinuţi aci vreo 10 minute, apoi liberaţi [2]). Numărul celorlalţi arestaţi s'ar fi ridicat, după cum afirmă *Românul* [3]), la vreo 200 de inşi. Procurorul Curţii Criminale, răposatul Iancu Deşliu, procedă cu o energie vrednică de mărimea crimei la întrebarea martorilor, culegerea probelor, adunarea întregului material pentru descoperirea adevărului şi pedepsirea vinovatului sau vinovaţilor. Se violă secretul scrisorilor; se deschiseră scrisorile lui C. A. Rosetti către I. C. Brătianu, precum şi ale lui Teodor şi Dumitru Brătianu către G.

[1]) Scrisoarea dela 15 Iunie 1862 a lui George Linche.
[2]) *Românul*, 1862, Iunie 17.
[3]) *ibidem*.

Enescu [1]). Acest exces de zel naiv produse un adevărat scandal în presă. Fiindcă I. C. Brătianu şi C. A. Rosetti erau bănuiţi de a fi luat o parte directă la săvârşirea crimei sau cel puţin de a fi în stare să dea lămuriri preţioase în această privinţă, dânşii fură citaţi a se înfăţişà la 12 Iulie la Plumbuita, spre a li se lua interogatoriul [2]). In ziua de 11 Iulie, C. A. Rosetti scrise un articol violent contra lui I. Deşliu, şi a doua zi, ziua fixată pentru compariţiunea la Plumbuita, Deşliu crà destituit. Se zice că Rosetti ar fi ameninţat pe Domn prin unul din oamenii săi că, dacă nu va fi lăsat în pace, va denunţà înaintea ţării şi a Europei pe adevăratul omorîtor al lui Katargiu, dând să înţeleagă că Domnul nu este strein de această crimă. Atunci Cuza dădù ordin ministrului de justiţie Dimitrie Cornea să destituie pe gelosul procuror; Rosetti şi I. C. Brătianu fură lăsaţi în pace, iar instrucţia curmată pentru totdeauna. Destituirea lui I. Deşliu, în mijlocul instrucţiunii omorului şi tocmai în ziua fixată pentru înfăţişarea celor doi bănuiţi, dă loc la oarecare bănuieli. S'a vorbit mult şi se vorbeşte încă de un oarecare Bogati, care pe timpul ministerului lui Lascăr Katargiu se oferise a da probe neîndoioase asupra lui Barbu Katargiu. Dar cercetările destul de serioase făcute în anul 1874 la Viena asupra lui Bogati au dovedit că el nu aveà nici un document. Sunt chiar persoane cari îşi aduc foarte bine aminte că în ziua şi pe la ceasurile când B. Katargiu expirà în Dealul Mitropoliei, Bogati se aflà în Cişmigiu.

Până astăzi, taina cea mai ascunsă se păstrează împrejurul

[1]) *Românul*, 1862, Iunie 20 şi 21.

[2]) Cum că această măsură nu erà neîntemeiată rezultă din declaraţia lui I. C. Brătianu dela 11 Fevruarie 1886 în Cameră, de unde se vede că nu erà în absolută necunoştinţă asupra omorîtorului lui B. Katargiu. Iată aceà mărturisire după redacţiunea publicată de *Voinţa Naţională*:

«D-nul *I. C. Brătiunu.* — B. Katargiu n'a fost omorît de un Român. D-nul Kogălniceanu trebuie să ştie aceasta.

«D-nul *Kogălniceanu.* — Nu ştiu.

«D-nul *Brătianu.* — Trăeşte încă o persoană care ştie şi care îţi va puteà spune».

acestui omor infam. Cum că există persoane cari ştiu pe asasin reiese în modul cel mai neîndoios din declaraţia lui I. C. Brătianu dela 11 Fevruarie făcută în adunarea deputaţilor. Istoria nu va ajunge a cunoaşte cu siguranţă amănuntele complotului şi numele asasinului, precum şi ale complicilor lui, decât atunci când unul din cei iniţiaţi va publică memoriile sale, dacă va fi având. Poate că şi din acest punt de vedere trebuie să regretăm arhiva intimă a lui C. A. Rosetti dispărută într'un mod aşà de misterios în incendiul din noaptea de 26 Ianuarie 1884.

Barbu Katargiu ca om politic.

Moartea prematură a lui Katargiu este o pierdere necalculabilă nu numai pentru amicii lui personali, nu numai pentru partidul conservator, ci pentru ţara întreagă. El izbutise să facă din vechii boieri un partid politic complet, puternic, capabil de a luptà contra agitatorilor de meserie şi contra Domnului, care voià să substituie voinţa sa voinţei alegătorilor. Autoritatea ce el câştigase prin calităţile sale făceau dintr'însul omul providenţial al partidului conservator. Toţi cei ce au încercat să-i ia în urmă locul n'au făcut decât să pună în evidenţă inferioritatea aptitudinilor lor. Spiritul eminamente organizator dăduse adepţilor săi disciplina regimentului şi unitatea în acţiunile politice. Negreşit, partidul conservator a numărat şi numără în rândurile sale capacităţi de primul ordin, caractere în toată puterea cuvântului, cetăţeni împodobiţi cu tot felul de virtuţi civice. Dar dacă trebuie să judecăm din punctul de vedere al influenţei şi creditului de care s'au bucurat chiar cei mai distinşi din ei în mijlocul partizanilor lor, şi dacă ar trebui să-i compărăm cu B. Katargiu din punctul de vedere al talentului de a disciplinà un partid, apoi nici unul dintr'înşii nu se poate pune alături cu el şi lacuna deschisă prin moartea lui nu s'a putut umpleà nici până în momentul de faţă.

De atunci partidul conservator este departe de a posedà aceà întocmire admirabilă ce-i impusese Barbu Katargiu; şi deaceea am puteà zice că tot de atunci nu mai există la noi o opoziţie conservatoare în adevăratul înţeles al cuvântului.

Opoziţia noastră actuală, multicoloră cum este, nu imitează pe câmpul luptelor politice nici ordinea severă a Romanilor, care nu permiteà nimănui să iasă afară din şiruri, nici careurile batalioanelor lui Napoleon ce înaintau în massă compactă, aruncând spaima în rândurile vrăjmaşilor. Bărbaţii noştri de azi din opoziţiune se reped, se retrag, se grupează şi iar se desfac, ca o ceată de Carlişti din munţii Spaniei. Când conservatorii atacă întreaga politică a regimului, junimiştii sprijinesc politica externă şi se mulţumesc a face o opoziţie intermîtentă asupra administraţiei interne; când grupul lui Dumitru Brătianu intră în alianţă, Rosettiştii rămân izolaţi, sub pretext că nu vor să fuzioneze programul lor cu al conservatorilor: Unii păstrează faţă cu regele atitudinea cea mai respectuoasă, pe când impetuoşii tineri dela *Lupta* şi *Epoca*, impacienţi de a terminà cât mai în grabă cu «colectivitatea» îndreptează atacurile lor cele mai violente, dar nu cele mai înţelept conduse, contra Capului Statului. Unii se pretind opozanţi,. dar în acelaş timp primesc a fi numiţi deputaţi sub egida guvernului, cu graţiosul concurs al administraţiei. Fiecare urmează la întâmplare un plan ce se bate în cap cu al acelora cu cari pare a simpatizà. Nu vor să intre cu toţii în disciplina regimentului, pretinzând că nu recunosc de stăpân decât convingerile şi conştiinţa lor, pe când în realitate o parte din ei cedează instinctelor de câştig, căci de câtvà timp viţelul de aur a ajuns idolul câtorvà din pretinşii membri ai opoziţiei. Această anarhie în rândurile opoziţiei face tocmai tăria vrăjmaşilor ei. Avem mai-mai atâţi căpitani câţi luptători. Avem opozanţi împrăştiaţi în *tirailleuri*, nu o opoziţie organizată în careuri formidabile, supuse unuia şi aceluiaş comandant suprem. Orice opoziţie care nu e sistematică sau, mai bine, *sistematizată* nu are un drapel. O asemenea opoziţie nu face treburile ţării, ci pe ale guvernului. E pitoresc să vezi un lagăr în care strălucesc toate vestmintele, toate culorile, dela cele mai aprinse până la cele mai delicat nuanţate; toate armele, dela securea saxonă până la hangiarul oriental; tot felul de limbi şi tot felul de temperamente; dar

o asemenea armată lipsită de unitate, oricât de numeroasă ar fi, are adesea soarta armatelor lui Dariu şi Xerxes la Marathon şi Salamina. Opoziţiunea militantă care voeşte să ajungă la guvern prin forţa ei, nu numai prin slăbiciunea adversarilor ei, trebuie să-şi ia drept deviză versul omeric:

Nu e bună domnia multora; un singur Domn să fie. (*Iliada*, II, 204).

Principiile sociale ale lui Barbu Katargiu.

B. Katargiu luptase sub toate guvernele pentru ordine şi legalitate. El dorià progresul din inimă, dar nu un progres desultoriu, ci treptat, înţelept, moderat. El preferă sistemul englez, evoluţia, cu desvoltarea normală a principiilor cuprinse în Convenţie şi Regulament, pe când adversarii săi politici urmau sistemul francez şi revoluţia. El nu voià ca ţara să cază pe mâinile unor oameni cari nu ştiau din experienţă ce este mecanismul unui stat, cari nu ocupaseră nici funcţiune publică importantă, dar cari ardeau de nerăbdare de a se sui deodată în vârful scării sociale. «Voiţi să vă suiţi? ziceà el odată, adresându-se către fruntaşii partidului liberal. Nimeni nu vă opreşte. Dorinţa vă e firească. Nu vă oprim de a vă sui pe scara slujbelor. Niciodată n'aţi fost opriţi nici d-voastră, nici părinţii d-voastră. Vă rugăm numai să călcaţi mai încet, din treaptă în treaptă. Nu voiţi a sări din capul de jos al scării tocmai la cel de sus şi de acolo deodată sus pe straşină. Fiind pasul cam mare, ne e frică să nu cădeţi, şi, ceeace ar fi mai rău, să cădeţi peste noi ce vă privim cu atâta plăcere, şi să ne rupeţi gâtul şi nouă şi vouă» [1]).

«La legi noi oameni noi», ziceà M. Kogălniceanu la 5 Ianuarie 1859 în alocuţia sa ca deputat al oraşului Focşani

[1]) *Conservatorul progresist* din 1860, Decemvrie 11, la care colaborà şi B. Katargiu, cere dela guvern: 1⁰ să se facă o lege de admisibilitate în funcţii publice atât în ramura judecătorească cât şi în cea administrativă; 2⁰ să se înainteze gradat şi nimeni să nu înceapă de sus, precum nici dela sfârşit să fie întors la început; 3⁰ destiturile funcţionarilor să fie motivate pe abuz, necapacitate sau neexactităţi bine constatate,

către Domnul ales în aceà zi [1]). «Caftanlâii îndărăt şi junimea înainte», strigà C. Boliac în stilul său energic şi colorat[2]). Katargiu se puneà deacurmezişul acestor maxime fermecătoare, din convingerea că o clasă care nu avusese până aci o vieaţă publică erà incapabilă de a apărà ea singură nişte interese, pe cari nu le pricepeà îndestul. El credeà că membrii desfiinţatei aristocraţii, ca unii ce ocupaseră până acì cele mai înalte slujbe ale Statului, înţelegeau acest mecanism mai bine decât noii veniţi şi erau în stare să-l conducă cu mai multă înţelepciune. Deşi Convenţia le luase privilegiile de cari se bucuraseră până aci, ei totuşi ar fi putut fi folositori ca miniştri, funcţionari înalţi administrativi, agenţi ai ţării în streinătate etc. Neapărat, o aristocraţie leneşă, care uzurpă onorile, în paguba celor capabili, este o nenorocire. Dar o aristocraţie activă şi supusă dreptului comun, devotată intereselor publice, este un bine necalculabil pentru o ţară. Legiuitorul înţelept este dator să o utilizeze, iar nu să o gonească dela afacerile publice cu formule sofistice că la legi noi trebuie oameni noi. Căci dacă vechimea familiei, serviciile şi jertfele aduse ţării de dânsa nu sunt ţinute în seamă; dacă demnitatea caracterului şi cuviinţa manierelor sunt combătute ca nişte păcate, sau nu găsesc nici o favoare dinaintea poporului; dacă, spre a câştigâ câtevà voturi pentru Cameră, un bărbat integru trebuie să se ia de gât cu toţi samsarii electorali şi să bea zile întregi cu bătăuşii mahalalelor; dacă declamaţia deşartă şi linguşirea slugarnică sunt singurele mijloace de a câştigà încrederea alegătorilor, atunci boierul preferă a se retrage din vieaţa publică, precum s'a retras dela proclamarea Statutului până la căderea lùi Cuza; şi fiindcă are cu ce trăì fără să muncească, nu se face nici negustor, nici medic, nici advocat, nici profesor, ci se plimbă,

[1]) *Românul*, 1859, Ianuarie 17.

[2]) *Culegere de mai mulţi articoli publicaţi atât în streinătate cât şi în ţară*, pag. 172. *Ibid.* pag. 171: «Cei cari au lucrat cu streinii Regulamentul strigau la impunerea lui: «Pentru legi noi oameni noi!» Acum strigăm şi noi tot aşà: «Pentru legi noi, oameni noi!»

face curte, dă baluri şi serate muzicale sau, ce este şi mai rău, se duce în streinătate, unde este scutit de umilinţa de a se întâlni cu intendenţii săi ajunşi oameni importanţi, îşi omoară timpul în petreceri, şi astfel una din cele mai binefăcătoare forţe pentru Stat şi unul din cele mai preţioase capitaluri intelectuale rămân pierdute pentru naţiune. Pe de altă parte, obiceiurile societăţii s'au schimbat; boierul nu poate trăi la ţară, ca gentlemanul englez, mai ales în lunile de ger şi noroiu; el este nevoit să caute contactul lumii culte şi de aceeaş educaţie cu dânsul; prin urmare nu poate aduce un bine nici măcar ţăranilor de pe moşia lui; şi astfel din membru folositor ce ar puteà fi, ajunge o povară sau cel puţin un individ ce consumă fără a produce.

In orice ţară care are un trecut, se află o clasă de oameni a căror avere şi poziţie socială îi pune mai pre sus de mulţimea muritorilor. De regulă, în această clasă se găseşte sau se poate formà mai uşor bărbatul de Stat, capabil de a jertfi timpul şi averea sa pentru fericirea celorlalţi. Mai întâi nevoile zilnice ale vieţii nu-l strâmtorează nicidecum sau îl preocupă mai puţin decât pe un negustor, un medic, un advocat, care trebuie să-şi câştige pâinea lui şi a familiei sale din munca zilnică. Al doilea, chiar această avere îi dă mai multă indepedenţă şi prin urmare mai multă demnitate. El poate să-şi dea demisiunea dintr'o slujbă oricât de înaltă, de îndată ce superiorul său îi dictează lucruri contra conştiinţei sau convingerilor sale. Nici poziţia sa socială, nici educaţia sa liberală nu-i permit să linguşească pe cei mari sau pe cei mici, cari sunt tiranii şi plaga societăţilor moderne. Pe când clasele de sub dânsul au de regulă ca mobil de capetenie interesul personal, el este îmboldit de orgoliu, care dintre toate sentimentele omeneşti este propriu a se transformà în cele mai înalte virtuţi, căci omul orgolios simte nevoie de a fi respectat, şi, ca să câştige stima şi consideraţia semenilor săi, el trebuie să le merite.

Deosebit de aceasta, de vom presupune doi indivizi de o aptitudine firească egală, dar din două clase deosebite, de si-

gur cel din clasa întâia este mai propriu decât plebeul a devenì bărbat de Stat, pentrucă ştiinţa ce se cere în această specialitate complexă nu este ştiinţa din cărţi şi terfeloage, ci ştiinţa ce se dobândeşte din studiul omului concret, al guvernelor ce funcţionează, al instituţiilor în vieaţă, al statelor existente, nu din studiul popoarelor ce au trăit odată şi ale căror urme ştiinţa izbuteşte cu multă greutate a le descoperì în manuscriptele mucezite sau în monumentele mutilate. Aceste cunoştinţe nu se dobândesc în atelierul cabinetului sau în slovele moarte ale cărţilor tipărite. Cel ce vrea să le poseadă este dator să se puie în contact cu lumea reală, să viziteze pe funcţionarii înalţi, ca să profite de experienta lor, să găsească un acces liber la bărbaţii eminenţi, cari au servit sau servesc partida lor zecimi de ani şi din a căror conversaţie ia ştiinţa vie şi neapărată cel ce vrea să înveţe a cârmuì un stat. Pentru ca să ajungă cinevà aici, trebuie să aibă un nume, o familie, avere, educaţie, distincţiune în maniere şi să întrunească o mulţime de alte condiţiuni ce lipsesc de ordinar plebeului. Un asemenea om, format din tinereţe la o şcoală aşà de solidă, merită să fie ascultat asupra chestiunilor de interes public; şi dacă se întâmplă să fie înzestrat din fire cu aptitudini superioare, atunci el merită să ajungă cârmaciul ţării şi este în stare să strecoare nava Statului printre stânci, fără să o izbească; sau să-i imprime la timp o schimbare de direcţie care să o scape de pieire [1]).

Dar curentul ce începeà să se formeze erà îndreptat tocmai contra acestei aristocraţii, căreia Barbu Katargiu voià să-i dea un prestigiu şi o autoritate meritată. El nu visà o nobilime închisă în caste, ca a Indiei vechi sau ca oligarhia veneţiană, ci o nobilime accesibilă fiecărei capacităţi, cum este cea engleză, care cu timpul să cuprinză în sânu-i toată inteligenţa română. Insă leaderii partidului liberal nu voiau clase superpuse, aşà cum se desvoltaseră ele pe calea istorică, ci o so-

[1]) Cf. H. Taine, *Les origines de la France contemporaine, La Révolution*, I, pag. 188 şi urm.

cietate de indivizi juxtapuşi, în care un Kogălniceanu să aibă acelaş vot cu nu ştim care cârciumăraş de mahală, un fel de pastă moale, maleabilă, din care agitatorii să facă ce vor voi. Barbu Katargiu erà pentru regimul constituţional, dar în acelaş timp el cere ca dreptul electoral să fie restrâns numai în cercul celor capabili de a se servì de el, iar nu să fie răslăţit fără nici o garanţie pe toată suprafaţa teritoriului românesc. El erà convins de tristul adevăr că nu toţi locuitorii unui Stat înţeleg interesul general şi că, spre a ajunge la priceperea lui, se cere o educaţie şi instrucţie specială; cei mai mai mulţi dintr'înşii nu ştiu ce este un buget; şi hoţiile sau malversaţiunile săvârşite asupra Statului nu-i ating de loc.

Statul modern este o creiaţiune vastă, cu trebuinţe complexe, variate, pentru a căror înţelegere se cere o minte înaltă şi o ştiinţă superioară. Statele moderne nu se aseamănă cu republicile greceşti din vechime sau cu cele italiene din evul mediu, unde un oraş formà adesea un stat. In aceste din urmă, vieaţa fiind mai mărginită, ideia de stat mai concretă, mai-mai fiecare cetăţean erà în stare să cunoască trebuinţele micei sale patrii şi să dea o soluţiune înţeleaptă problemelor politice. Acolo Statul se identificà cu comuna. In statele moderne, cu vasta lor întindere teritorială, cu multiplicitatea lor înfinită de interese, cu ştiinţa şi geniul ce se cer pentru conducerea lor, nu fiecare cetăţean este în stare a da un vot luminat şi bine chibzuit. De regulă, cu întinderea dreptului de vot asupra mulţimii indiferente pentru afacerile publice, alegătorii, conduşi de bagheta magică a administraţiei, se pronunţă în favoarea unui candidat pe care nici nu l-au văzut nici până în ziua alegerii, şi care, odată sigur de izbândă, nu se înfăţişează înaintea lor nici chiar în acel moment solemn. Tendinţa liberalilor erà de a împinge ţara şi pe Domn către votul universal, spre a puteà introduce în Parlament pe toţi acoliţii lor, cari, în acele timpuri de descompunere socială, începuseră a răsări ca ciupercile pe un gunoiu în putrefacţiune. Cei mai mulţi din ei erau oameni fără meserie, fără specia-

litate, dar îndrăzneţi spre a deveni cevà şi nesăţioşi de a ajunge la deputaţie, ba chiar la guvern.

Şi cu toate acestea un individ care nu posedà nici un certificat de onorabilitate sau competinţă, care nu are, ca inginerul, advocatul, medicul, profesorul, o diplomă liberată de nişte autorităţi recunoscute, departe de a fi o valoare politică, este pur şi simplu o nulitate. In asemenea condiţiuni, un negustor nu l-ar primì nici băiat în prăvălie, ba poate nici fecior în casă, cu atât mai mult cu cât de regulă candidaţii la deputăţie fac parte din tagma oamenilor politici, tagmă foarte puţin sigură într'o ţară fără educaţie publică, pentrucă cei ce o compun nu sunt todeauna bărbaţii cei mai oneşti şi mai independenţi, ci adesea nişte limbuţi de cafenele şi de răspântii, cari, respinşi dela ocupaţiile private, unde se cere muncă şi onestitate, s'au aruncat într'o specialitate unde lipsa de scrupul şi de rezervă, departe de a fi o slăbiciune, este o forţă. Cele ce se petrec astăzi, mai ales după ultima revizuire a constituţiei, ne arată îndestul justeţa acestor observaţiuni. Agitaţia de atunci şi-a atins scopul şi dorinţele de odinioară au devenit o realitate. Cât de pe dos au ieşit predicţiunile lui C. Boliac, care în 1859 scrià: «Cu purdalnica asta de Constituţie are să se înfunde răspunderea scurt. Pas de te mai chiverniseşte din slujbe! Mai bine un an ministru cu Regulamentul [1]), decât zece ani ministru cu Constituţia!» [2]).

«D-l B. Katargiu se află pe tărâmul feudal», ziceà I. Brătianu într'unul din discursurile sale; «noi suntem pe tărâmul public modern, dreptul social care s'a întins azi în toată Europa» [3]). Nu discutăm dacă leaderul conservatorilor se aşezà pe tărâmul feudal; ceeace ştim positiv, este că tărâmul său erà mai anevoie de apărat, pentrucă el ziceà tuturor: «formaţi-vă, educaţi-vă», pe când adversarii strigau: «n'aveţi nevoie de nimic; e destul că sunteţi oameni, ca să vă bucuraţi de

[1]) Regulamentul organic.

[2]) *Culegere de mai mulţi articoli*, etc., pag. 191.

[3]) v. discursul XIV.

toate bunurile uzurpate de vrăjmaşii noştri». De aici o ţesătură întreagă de fraze deşerte, în cari expresiunile de libertate, naţiune, popor, constituţie, împilaţi, boieri, tirani, giubelii, trădători etc., se combinau în deosebite feluri, cu o logică de ocaziune. Aceste cuvinte tipărite prin ziare şi repeţite prin întruniri publice produceau nişte efecte miraculoase asupra unor auditori ce le ascultau atunci pentru întâia oară. In general, oamenii admit sau resping teoriile nu după adevărurile ce ele cuprind, ci după folosul ce fiecare din ei nădăjueşte a trage din ele. Şi fiindcă agitatorii spuneau tuturor ce voiau să i crează că în sacul celui din urmă conscris se află bastonul de mareşal, cei ce îi ascultau credeau că e vorba de ei. Cei mai mulţi, după ce se ruinară ajutând cu banii lor agitaţia, înţeleseră că sub toată această frazeologie meşteşugită se ascundeà interesul personal al celor ce se slujiau de dânşii ca să-i exploateze.

In contra acestei tendinţe de nivelare sau mai bine contra acestei tendinţe de căpătuire personală, B. Katargiu se luptă cu o energie, cu o stăruinţă, cu un talent necunoscut până aici în vieaţa publică a Românilor. Pe când adversarii săi politici aruncau numai asupra boierilor răspunderea situaţiei umilite în care se aflase ţara şi nesocotiau cu totul puterea împrejurărilor, el dovedià în frumoasele sale discursuri meritele şi drepturile aceloraşi boieri la recunoştinţa poporului românesc. Acei boieri cari ajunseseră obiectul atacurilor şi insultelor presei liberale, acei işlicari şi tombatere acoperiseră ţara cu biserici într'o epocă de vieaţă religioasă, întemeiaseră instituţii de binefacere pentru mângâierea celor desmoşteniţi, înaintaseră ştiinţele şi literatura naţională, alungaseră ignoranţa pe cât asprimea timpurilor le permisese, ştiuseră să îmblânzească furia vrăjmaşilor ţării şi să-i apere vechile ei drepturi, adesea cu pericolul vieţii lor. Inainte de Divanul ad-hoc şi mai înainte de a există o burghezie română, boierii, în persoana Mitropolitului Lupu, a Banului Brâncoveanu şi a altor boieri fruntaşi, prezintaseră un protest la congresul din Ve-

rona (1822) pentru restabilirea ţării în drepturile ei strămoşeşti pe baza capitulaţiilor cu Inalta Poartă. Din acel moment protestul se repetise în deosebite ocaziuni, atât de boierii din Valahia, cât şi de cei din Moldova [1]). De vom răsfoi filele cronicilor noastre, vom vedeà că aceşti boieri au adus ţării servicii de acelea a căror amintire nu se şterge niciodată; şi că, pe când celelalte strate ale societăţeii nu visau de drepturi şi de autonomie, ei singuri se expuneau spre a le dobândi. Katargiu recunoaşte că s'au făcut multe greşeli în trecut, dar nu se puteà opri de a ridicà puternica sa voce în contra acelora, cari din ştiinţă sau din neştiinţă, ştergeau dintr'o singură trăsură de condeiu vieaţa şi desvoltarea noastră istorică şi făceau să înceapă tot binele şi toate virtuţile civile dela dânşii.

«Acei bătrâni pe cari îi dispreţuiţi, ziceà el adresându-se către stânga, prin înţelepciunea şi răbdarea lor au ţinut lucrurile cum au putut, prin mijlocul atâtor nenorocite încercări şi cu micile lor mijloace, ca să ne lase drepturile de cari ne bucurăm astăzi. Intre cei ce au fost şi au făcut cevà şi între cei ce făgăduesc şi n'au făcut nimic, este mare deosebire. Cei ce au fost, au făcut mult rău, dar au făcut şi mult bine; vânturând faptele lor, tot vor rămâneà multe grăunţe din pleavă, ca să avem ce semănà şi să putem în urmă culege. Dar, de vom vântură vorbele pompoase, făgăduielile umflate, de cari suntem asurziţi de câţivà ani încoà, vă întreb, în cugeţ curat, ce credeţi că ne-ar rămâneà? Tot ce am puteà agonisi vânturând vântul: un sgomot amăgitor, o gângă de vorbe îngânate, babilonice, neînţelese chiar de cei ce le rostesc. Iată rezultatul. Vă rugăm dar, domnilor, fiţi mai modeşti în vorbe. Noi avem răbdare, şi răbdare multă; vă aşteptăm faptele, ca să putem cunoaşte din ele cine sunteţi, ce voiţi şi ce puteţi!» [2])

---

[1]) C. Boliac. *op. cit.* pag. 75. — Postelnicul Manolachi Drăghici, *Istoria Moldovei pe timp de* 500 *de ani*, II, pag. 93.

[2]) v. discursul XV.

Când glonţul unui asasin curmă zilele lui Barbu Katargiu, el erà în al 55-lea an al vieţii sale; erà prin urmare în toată maturitatea cugetării şi activităţii sale politice. In general, la această vârstă, bărbaţii de Stat se află în plenitudinea vigoarei lor. Ideile lor sunt mai limpezi, experienţa şi reflexiunea le-a dat un capital intelectual considerabil, pasiunile tinereţii s'au potolit, vederile lor sunt mai depărtate şi mai sigure. In Englitera, la vârsta aceasta, bărbatul de Stat este considerat copil. Palmerston murià în vârstă de 80 de ani şi amicii săi îl plângeau că a murit încă tânăr. La noi, firea omenească este mai precoce şi sleirea ei mai repede. Dar această împrejurare nu împiedică pe B. Katargiu de a se bucură de o virilitate intelectuală completă. Corpul său suferià de urmările unei tinereţi prodige în plăceri, dar admirabila ţesătură a creierului său îl făceà apt zeci de ani de acì înainte pentru vieaţa publică. In anii de exuberanţă juvenilă, adusese şi el, ca toată tinerimea timpului, jertfe nenumărate pe altarul Afroditei şi al Graţiilor, gustase până şi drojdiile din fermecătorul pahar al plăcerilor, pierduse mult timp prin grădini publice şi baluri, în serate şi serenade, în toalete şi distracţii. Dar elasticitatea acestei naturi fericite ştià să treacă cu o înlesnire surprinzătoare dela un gen de vieaţă la altul diametralmente opus. In mijlocul acestor distracţii lubrice, el păstră toată frescheţa tinereţii, toată puterea de a gândì a maturităţii şi toată generozitatea inimilor nobile. Deşi inteligenţă superioară şi prim-ministru, el nu luà faţă de soţia sa acel aer de suficienţă din nenorocire inerent poziţiunilor înalte, şi adesea ori se consultà cu dânsa în chestiuni de o importanţă reală. Ca marele Fox, care, de câte ori meditâ vreo reformă, căutà să cunoască părerea celui mai mărginit dintre deputaţi, Barbu Katargiu se consultà adesea cu soţia sa, căci, ziceà el, spiritul fin şi practic al femeiei vede în multe lucruri mai bine decât mulţi bărbaţi inteligenţi. Este adevărat că femeile formaseră unul din obiectele sale de predilecţie, dar această înclinare nu degenerà niciodată în slăbiciune şi nu-l expuneà la greşeli de acelea ce oamenii politici datoresc câte odată sexului frumos. Urbani-

tatea manierelor sale şi prevenienţa sa către bărbaţii marcanţi ai epocei, ca Manolaki Costaki, M. Kogălniceanu, Anastasie Panu, stabiliseră între el şi dânşii raporturi de stimă reciprocă.

Fantazia ce transpiră în câtevà din discursurile sale erà la dânsul numai intermitentă şi numai acolo unde ea este neapărată; din contră, raţiunea rece în chestiunile de finanţe, de administraţie, de organizaţie, este calitatea sa predomnitoare, pretutindeni unde argumentaţia strictă este de rigoare. Firesţe, nu putem cere ca o natură militantă ca a lui să păstreze intactă aceà obiectivitate de care se vorbeşte în cărţi şi care nu există mai nicidecum în ştiinţele sociologice. Barbu Katargiu erà o natură pasionată, căci, precum zice Mommsen [1]), nu există genialitate fără pasiune. Dar aceasta nu erà pasiunea spiritelor înguste, acea pizmă răutăcioasă care caută a nimici cu orice preţ pe cei ce i se împotrivesc; ci pasiunea artistului, aceà scânteie electrică ce dă prima comoţiune aparatului nostru psihologic şi împrumută cugetărilor şi simţimintelor noastre culoare şi vieaţă. Admirabila sa întocmire sufletească şi educaţia făcuseră dintr'însul nu numai un orator, ci şi un bărbat de stat. Conservator convins şi luminat, el nu erà ca Metternich şi Nesselrode dintre acei conservatori intransigenţi, cari rămân staţionari, pe când lumea merge înainte. Fără să înceteze de a fi consecinte, el făceà concesiuni liberale timpului său, şi fără să respingă exigenţele legitime şi progresele reale ale timpului, el voià ca mişcarea către viitor să respecte bunurile trecutului. Când Europa ne impuse Convenţia, el o primì cu toate dispoziţiile ei, din cari voià să facă baza desvoltării noastre ulterioare. El nu erà vrăjmaşul reformelor moderate, înţelepte, oportune; dar erà adversarul neîmpăcat al oricărei inovaţiuni intempestive, desultorii, violente, căci ştià că poporul ce trece nepregătit dela o stare politică primitivă la o libertate garantată numai pe hârtie este osândit a cădeà mai curând sau mai târziu într'o tiranie sigură, şi, precum zice o maximă veche franceză, *par requierre de trop*

[1]) *Römische Geschichte*, III, 462.

grande franchise et liberté chet-on en trop grand servage [1]). Legalitatea şi ordinea erau idolii săi. Libertatea presei chiar, într'un timp când guvernul reprezentativ erà la noi încă în faşă, fusese sub ministerul său cu mult mai reală decât sub alte ministere pretinse liberale, şi este ştiut că el a revocat orgonanţa contra presei promulgată sub cabinetul lui N. Cretzulescu la 4 Octomvrie 1859. Ca ministru, el nu se conduceà de teoriile cuprinse în cărţile streine, ci de situaţia reală şi de trebuinţele simţite ale ţării sale. Deaceea el nu introduceà nici o reformă pe baza unor articule de ziare, ai căror redactori voiau să ajungă deodată la drepturile omului abstract.

Ideile agrare ale lui Barbu Katargiu. Afară de chestiunea rurală, unde s'a împotrivit până în ultimul moment al vieţii sale, pretutindeni el se arătă conciliant, gata a sacrificà trebuinţelor timpului, neţinând seamă de strigătele descreierate ale demagogilor. Şi de vom examinà mai de aproape modul său de a argumentà contra legii agrare, aşà cum o propuneau M. Kogălniceanu şi amicii săi, poate că nu vom găsì nici chiar azi cu totul absurdă ideia lui Katargiu. Proletariatul agricol nu existà pe atunci şi împrejurarea că din 356.000 de familii agricole 87.000, adică a patra parte din totalul populaţiei rurale, erà compusă din proprietari mici numiţi *moşneni* [2]), dovedeşte că România nu se aflà în aceeaş situaţie ca Prusia după bătălia dela Iena. Faptul este că împroprietărirea nu fusese cerută, nici trebuinţa ei simţită de majoritatea ţăranilor. Cum că lucrul este aşà, s'a văzut din împrejurarea că mulţi ţărani şi-au vândut moşiile dobândite prin legea rurală; şi acest exemplu s'ar fi întins pe o scară cu mult mai vastă, dacă guvernul n'ar fi făcut în urmă o lege de inalienabilitate. Este uşor să decretezi într'o bună dimineaţă libertatea şi împroprietărirea a două milioane de locuitori; greutatea este să formezi un popor capabil de a le me-

[1]) Alexis de Tocqueville, *L'ancien régime et la Révolution*, pag. 212.

[2]) B. K. (Barbu Katargiu), *Încă câtevà idei asupra proprietaţii în Principatele-Unite*, 1860, pag. 5.

rită şi apără. Precum zice marele Gœthe, numai acela îşi merită libertatea şi vieaţa care ştie să le cucerească zi cu zi [1]). Mai presus de toate, ţăranul simţiă nevoie de o administraţie onestă, vis care nu s'a realizat până astăzi şi de a cărui împlinire el este acum mai departe decât oricând.

De altmintrelea B. Katargiu primiă improprietărirea ţăranilor pe moşiile mănăstireşti şi pe ale Statului, ca primă încercare. Ca să ne convingem de aceasta, e destul să reproducem câtevà pasaje din scrierea lui asupra proprietăţii. Iată ce citim într'însa:

«Proprietăţile mănăstireşti şi prin urmare semi-publice, fiind în număr de 1205 din 3611 proprietăţi mari, fără a vorbi de domeniile proprii ale Statului, toată populaţia agricolă a României ar puteà găsi loc numai pe aceste proprietăţi publice.

«Guvernul să încerce a pune la dispoziţia tuturor ţăranilor părţi de pământ cu preţuri cuviincioase. Şi pentru ce oare n'ar face-o cu curaj, în calitatea sa de epitrop al bunurilor ecleziastice, devremece se pretinde că această operaţie ar fi cu totul în avantajul proprietăţii? Iar dacă nu ar puteà ajunge aceste bunuri semipublice, guvernul să-şi creieze un capital însemnat din fondurile Casei Centrale sau dintr'un împrumut, şi să se înfăţişeze pe urmă cu punga plină la licitaţiile publice, unde atâtea proprietăţi private se vând din nenorocire pe nimic, spre ruinarea posesorilor lor; să facă chiar un apel la toţi proprietarii cari ar voi să vânză sau proprietăţi întregi sau părţi dintr'însele, şi-i făgăduim că nu va aveà mare nevoie de a găsi să facă asemenea cumpărări.

«Pământurile cumpărate, împărţite în urmă şi puse la dispoziţia ţăranilor, fie chiar cu preţuri moderate, ar aduce guvernului, osebit de rezultatele sociale şi politice cari se speră a se dobândi, făcând pe ţărani proprietari, — ar aduce, zicem, guvernului încă şi foloase materiale; şi prin urmare ar creiă un izvor nou şi neaşteptat de bogăţie pentru finanţele ţării noastre.

«Din această operaţie ar rezultà una din aceste trei împrejurări: sau că proprietarii, văzându-se ameninţaţi de a pierde pe toţi sătenii cari lo-

---

[1]) *Faust,* partea II-a. În acelaş sens se exprimă Bluntschli (*La politique,* pag. 385): «Adevăratul liberal nu are încredere în libertăţile «octroyate». El se încrede numai în libertatea înnăscută şi dobândită prin muncă şi strădanie. El simte că libertatea creşte cu educaţia şi exerciţiul şi că îşi are gradele ei legitime».

cuesc şi cultivă pământul lor, s'ar grăbi a urmă exemplul guvernului, dând şi ei ţăranilor pământ pe proprietatea lor, sau ar cădeà preţul chiriei pământului, sau în sfârşit ţăranul, preferind să continue a fi arendaş, decât a deveni proprietar, n'ar răspunde la apelul guvernului şi ar dovedì astfel încă odată şi în chipul cel mai învederat şi netăgăduit că presupunerea tutulor acelora, cari au vorbit în favoarea înbucăţirii pământului şi în contra abuzurilor proprietarilor celor mari, este nulă şi fără temeiu» [1]).

«In cele din urmă să ne închipuim pentru un moment că toate aceste greutăţi s'ar puteà înlătură şi ca împărţeala s'ar puteà face în chipul cel mai drept, cel mai cuviincios şi cu mulţumirea tuturor. Cât timp însă această împărţire va rămâneà astfel cum s'a făcut? Se va oprì unul din aceşti noi proprietari de a vinde pământul său la altul, şi acesta de a-l cumpăra dela acela precum şi dela un al doilea şi dela un al treilea, şi prin urmare de a deveni mare proprietar, pe când vânzătorii ar rămâneà iarăşi fără proprietate? Şi cei zece copii ai vreunuia din aceşti proprietari ce s'ar face? Şi toată populaţia nouă, care numai după două generaţii ar ajunge să fie considerabilă, ce s'ar face? Să împartă nemărginit părticica strămoşilor săi sau să se supună proprietarii cei mari, vechi şi noi, la a doua împărţeală?

«Singurul mijloc de a tămăduì acest neajuns ar fi introducerea majoratului [2]) Dar oare s'ar puteà întroduce la noi fără pericul această lege nedreaptă, după părerea noastră, neobişnuită în ţara noastră, şi atât de contrarie năravurilor şi datinelor noastre?» [3])

Şi concluzia acestei broşuri remarcabile este urmàtoarea:

«Aceia cari s'au încercat a impune lumii rătăcirile lor n'au adus decât răsturnări înspăimântătoare, n'au lăsat decât ruine şi mizerie generală în urmă-le..... Nu este dat omului a regulà arbitrariceşte, prin legile sale mărginite şi imperfecte, ţesătura atâta de întinsă şi atâta de complicată a intereselor omenirii.

«Singurul regulator al acestei nemărginite maşini este voinţa liberă, protejată de legi înţelepte contra arbitrariului şi a violenţei» [4]).

Deosebit de această broşură, B. Katargiu a mai publicat una în 1859 sub titlul *Proprietatea în Principatele Moldo-române,* unde tonul său violent denotă încordarea spiritelor

---

1) *Incă câteva idei asupra proprietăţii în Principatele Unite*, pag. 25 şi urm.
2) Cerută acum şase ani de d-l P. P. Carp.
3) *Incă câteva cuvinte* etc., pag. 29.
4) *ibid.*, pag. 31.

din aceà epocă. In această broşură, vorbind de inimicii săi politici, el le aruncă această diatribă profetică:

«Activitatea lor e mare şi mijloacele lor nenumărate; ei se îmbracă cu tot felul de vestminte, se împodobesc cu toate culorile; în sfârşit, asemenea vechiului Proteu, îi vedem că ni se arată sub feluri de forme, sub feluri de înfăţişări: aci ei iau poza măreaţă de apostoli ai dreptăţii şi ai libertăţii; altă dată, sub un caracter mai smerit, vin să ne încredinţeze că ei sunt cei mai înfocaţi apărători ai proprietăţii.....

«A lor patrie e tot locul unde urlă anarhia, a lor lege e răscoala, credinţa lor minciuna, cugetul lor e punga şi al lor frate Iuda».

Barbu Katargiu ca orator. Ca orator, Katargiu este improvizatorul prin excelenţă. Superioritatea lui asupra celorlalţi oratori români vine de acolo că el este totdeauna în situaţiune. Multe discursuri bine pronunţate în parlamentul nostru se pot recità tot aşà de bine într'un salon sau într'o Academie, fără ca pentru aceasta să pară mai slabe. Ale lui Katargiu nu sunt la locul lor decât în momentul şi pentru publicul dinaintea căruia au fost rostite. Poate că multe din ele par astăzi neîngrijite; dar tocmai acest defect le ridică în ochii auditorilor şi le făceà naturale. Contimporanii rămâneau surprinşi şi încântaţi înaintea acestei înlesniri minunate, cu care el atacà fără pregătire cele mai anevoioase probleme de Stat. Discursurile lui Katargiu, dela cele mai frumoase până la cele mai neînsemnate, sunt numai realitate şi intuiţiune. Nici o digresiune cu scop de a-şi pune în relief ştiinţa, nici un abuz de erudiţiune nu vine să îngreuneze mersul repede şi viu al argumentaţiei sale. Discursul se naşte în momentul desbaterii, într'un mod firesc şi fără nici o durere. Oratorul se ridică nu pentru ca să facă paradă de o erudiţiune intempestivă şi inoportună, ci ca să motiveze un vot sau să provoace o rezoluţiune. Fraza îi este indiferentă; ceeace-l îngrijeşte mai pre sus de toate e nexul logic al ideilor. Dacă perioadele sale sunt câteodată perfecte, aceasta este o întâmplare. In general, nici unul din discursurile sale nu trădează pe frazeologul preocupat de întocmirea armonică a propoziţiunilor sau pe pedantul care preţueşte un argument după

funţii de lumânări cari au reclamat stilizarea lui. Katargiu nu compuneà discursurile în tăcerea cabinetului, depărtând familia dimprejurul său şi supuindu-şi gesturile de efect la controlul oglinzii. Nepăsător de furtunile ce va provocà, el vorbià de regulă din bancă şi nu se urcà pe tribună decât numai atunci când solemnitatea momentului reclamà aceasta imperios [1]). Temperamentul său militant nu-i permitea să piarză timpul în exordii îndelungate sau în preludii capţioase pentru câştigarea bunelor graţii ale auditoriului. Autoritatea şi creditul său erau destul de întemeiate, ca să mai simţă nevoia de a-şi face reclame superflue; onestitatea sa erà prea necontestată, ca să fie dator a asigurà pe cei ce-l ascultau despre sinceritatea intenţiilor sale; valoarea sa politică erà îndestul de recunoscută, ca auditorii să-i refuze o atenţiune pe care atâţi inşi o solicità în deşert. Deaceea el intră dela început în inima chestiunii, fără introduceri obositoare şi fără proemii netrebuincioase. Vocea sa, sonoră şi puternică în cursul vorbirii, se coborà la început la nişte note surde, mai-mai confuze, asemenea acelor murmure năbuşite din atmosferă ce prevestesc furtuna. Puţin câte puţin licăriau scânteile elocinţei, acordurile deveniau din ce în ce mai pline, ideile şi simţimintele se ridicau la diapazonul ce convenià naturii sale pasionate, ochii săi străluciau de o flacără neobişnuită, gesturile sale luau o fizionomie din ce în ce mai impetuoasă şi, în mijlocul tăcerii generale, unde din accentele lui produceau efectele trăsnetului. Vocea lui nu aveà aceà mlădiere elegantă nici acel timbru teatral, care face farmecul dicţiunii d-lui Nicolae Ionescu; [2]) ea nu seduceà ,se impuneà; nu ştià să se moduleze cu aceà graţie mai-mai feminină ce admirăm la unii din oratorii noştri; ea erà numai energie şi autoritate; plecând dela notele cele mai de jos, ea se înălţà necontenit până

[1]) «Ştiţi că am obiceiul de a mă sui foarte rar la această tribună. In acest moment însă, am simţit trebuinţa mai mult decât oricând de a mă aşezà în faţa naţiunii» ziceà el într'unul din discursurile sale.

[2]) Profesor de istorie la Universitatea din Bucureşti şi orator vestit pe la 1880, dar uitat apoi (P. V. H.).

la accentele cele mai ridicate ; şi vibraţiunile ei singulare se comunicau fără greutate în inimile auditorilor. Da, Katargiu datorà o mare parte din succesele sale acelei voci pătrunzătoare şi sonore, care străbăteà până în colţurile cele mai înfundate ale Adunării şi umpleà uşor urechile auditorilor ; acelor accente mândre, mai-mai arogante, dar cu toate acestea pline de urbanitate, cari dau adversarilor săi desfideri fără răspuns; acelor gesturi violente cari cu cât erau mai nepregătite, cu atât comunicau mai multă vieaţă gândirilor şi simţimintelor lui. Un asemenea om cu asemenea calităţi nu puteà să nu propucă entuziasmul cel mai adevărat chiar în inimile celor ce nu împărtăşiau modul lui de a vedeà în politică. Trebuie însă să recunoaştem că erà în atmosfera noastră politică de atunci cevà care predispuneà pentru entuziasm şi că reprezentanţii naţiunii, între cari figurà alături cu fraţii Goleşti, Brătienii şi C. A. Rosetti, Principele Ştirbei, Principele Bibescu, Principele Brâncoveanu şi alte notabilităţi ale ţării, erau capabili de a se ridicà în sfera intereselor publice, de a uità pe ale lor proproprii, ba chiar de a le jertfi, de îndată ce ele veniau în coliziune cu interesele generale. Pe atunci nu se cunoşteau încă expresiile de «cumulard» şi «gheşeftar», cari au îmbogăţit în anii din urmă vocabularul nostru politic. Cât suntem de departe de acele timpuri sub punctul de vedere al entuziasmului şi al dezinteresării! Astăzi reprezentanţii poporului sunt oameni de treburi şi trebşoare, membri în consiliile de administraţie ale deosebitelor aşezăminte puse sub ferula guvernului, cumularzi fără credinţe [1]) şi fără principii, cei mai mulţi roşi de lepra materialismului politic, închinători ai viţelului de aur, cari, când se umflă ca munţii, nasc, precum zice poetul, un şoarece de râs. Ca să conducă cinevà nişte Adunàri compuse din indivizi fără principii, nu are nevoie de multă

[1]) *Românul* din 1859 Fevruarie 17 pag. 78, acuză pe conservatori că au câte două funcţii, iar lui B. Katargiu îi impută că este ministru de finanţe şi Vice-Preşedinte al Adunării. Nu ştià redactorul acelui ziar că vor veni timpuri când 5 slujbe vor fi termenul de mijloc al favoriţilor guvernului.

capacitate: lipsa de moralitate politică este de ajuns. Oricât am fi însă de severi către regimul vechilor boieri, nu putem tăgădui celor mai mulţi dintr'inşii patriotismul, dezinteresarea şi mândria caracterului. Chiar în vremea Obşteştii Adunări, sub Alexandru Ghica, se găsiau deputaţi dintre boieri cari apostrofau pe miniştrî sau infierau purtarea lor cu expresiile cele mai energice. Aşà vestitul lancu Filipescu strigà către un ministru în plină şedinţă: «ar trebui să te sugrume cinevà cu cordonul roş ce ţi-a atârnat Rusia de gât!» [1]) Astăzi *parlamentarismul* a tăiat nervii elocinţei noastre şi oratorii actuali se mulţumesc cu invective de *bon ton.*

Dela 1834, adică de când s'au arătat primele începuturi de vieaţă parlamentară la noi, până astăzi, nimeni între Români n'a fost înzestrat într'un grad mai înalt decât B. Katargiu cu darul de a mişcà inimile prin vorbă: nici A. Panu, care mai mult recità discursurile sale decât le improvizà; nici I. Brătianu ale cărui discursuri, pe lângă o limbă puţin românească, acuză lipsa de coherentă şi de nex logic în idei; nici M. Kogălniceanu, care adesea pare prolix şi câte odată pedant, cu toate mişcările sale de o elocinţă grandioasă; nici Nicolae Ionescu, a cărui frază admirabil ţesută şi dicţiune măiastră nu duc totdeauna la o concluzie inevitabilă; nici G. Costaforu, care cu tot spiritul şi verva sa nesecată, rămâneà tot advocat, deşi *causeur charmant;* nici V. Boerescu, care aveà multă volubilitate în vorbire, dar puţini nervi şi muşchi; nici atâţi corifei ai tribunei noastre, cari fac un contrast izbitor cu mulţimea afonă sau gălăgioasă din parlamentul nostru. Deosebit de frază şi argumentaţie, acţiunea lui B. Katargiu aveà în sine cevà din acţiunea lui Mirabeau, precum judecă unul din cei mai de aproape şi mai inteligenţi cunoscători ai lui [2]). Erà destul să ceară el cuvântul,. pentru ca, în mijlocul şedinţei celei mai sgomotoase, liniştea şă se restabilească. Când B. Katargiu se uità la tribună şi-şi aruncà privirea sa

[1]) Vaillant, *La Romanie*, II, 392.

[2]) George Linche în scrişoarea sa către d-na Katargiu.

profundă peste băncile deputaţilor, o tăcere religioasă domnia în Adunare ; când îşi aduceà mâna prin păr spre a-l grămădi către părţile temporale ; când, cu o dexteritate surprinzătoare, înânuià monoclul, care îi da o înfăţişare singulară ; când ochii săi plini de foc începeau a scăpără schântei a şi a fascinà privirile auditorilor, sau când, luând un aer mai insolent, îşi înfigeà mâna în umărul vestei şi arătà Adunării numai profilul figurii sale demoniace, un fior pătrundeà pe deputaţi. Din acest moment el devenià despotul tribunei ; o întrerupere imprudentă sau chiar bine pusă din partea unui adversar, departe de a-l desconcentrà şi de a-l face să-şi piardă echilibrul, erà un nou nutriment pentru verva sa nesecată ; pieptul său se dilatà, talia sa micà, văzută prin lentila elocinţei, luà nişte proporţii uriaşe, iar voceà lui puternică ar fi fost în stare să desfidă orice furtună parlamentară. Atunci el nu mai erà omul ce priviai cu câtevà minute mai înainte. Erà o adevărată transfiguraţiune. Când se aflà în opoziţie, atacurile sale contra guvernului, din ce în ce mai aspre, mai violente, năpustirile sale din ce în ce mai impetuoase, amuţiau pe titularii departamentelor sau îi ţintuiau pe banca ministerială. Ca Hector ce respingeà pe Ahei până la corăbiile lor şi cereà facle să le aprinză, spre a le tăià orice retragere, Katargiu nu se mulţumià să învingă pe adversarul său, ci trăgeà înprejurul lui un sistem de circumvoluţiuni, cari îl siliau să se dea prins. Temperamentul său nervos şi hotărît nu-l lăsau să se oprească la jumătatea drumului sau la câţivà paşi de ţinta străduinţelor lui.

Majoritatea pe care Katargiu o conduse dela 1859 mai-mai fără întrerupere până în momentul morţii sale, i se supuneà nu numai din convingere, ci şi în mod automatic, după accesele acestui maniac dinaintea căruia trebuià să se plece orice voinţă, să se sfărâme orice teorie. Ca membru al opoziţiei, el ştià să grupeze împrejurul lui deosebitele fracţiuni nemulţumite şi să însemneze de mai 'nainte fiecăruia postul ce trebuià să apere şi punctul ce trebuià să atace. Pe când alţii executau părţile mai uşoare ale planului de campanie, el

păstrà pentru sine locul cel mai primejdios, dar în acelaş timp şi cel mai onorabil. Odată lupta începută, el se năpustià asupra celui mai dibaciu din generalii armatei vrăjmaşe, îi da tot felul de lovituri, îl apucà la strâns şi nu-i da drumul din cleştele mâinilor sale decât după ce-l sleià de putere şi de vieaţă. Numai cei ce l-au văzut la această probă, pot povesti cu competenţă şi descrie cu fidelitate rolul lui B. Katargiu în aceste lupte de giganţi.

Citind astăzi discursurile lui B. Katargiu, după un interval de 24 de ani şi mai bine, nu mai simţim nimic din acei fiori ce cuprindeau pe contimporanii lui. Aceà ardoare militantă, acel suflet care le străbăteà, acea vieaţă extraordinară ce le comunicà vocea şi gestul lui, sunt moarte pentru noi. Ca o amforă plină de o licoare divină, dar descoperită din incuria sau imprudenţa oamenilor, ele au pierdut acel parfum de ambrozie, care le făceà vrednice de masa zeilor. In multe privinţe, oratorul se aseamănă cu un actor; ca şi acestuia din urmă, lui nu-i este dat a trece întreg la posteritate; cea mai bună parte din el se pierde, fără ca naraţiunile celor ce l-au gustat să fie în stare a înlocui sensaţiunea ochiului şi urechii, aceste două părţi paradisiace prin cari omul intră în regiunile artei dramatice şi ale elocinţei. Un Quintus Roscius, un Talma, un Kean erau sublimi pe scena ridicată pentru dânşii; coborîţi în rândurile oamenilor, ei nu mai au nimic din ceeace-i făceà aşa de mari înaintea noastră. Cel ce aleargă la notele stenografului ca să judece valoarea şi efectul unui discurs, merge ca Menippos în iad să judece frumuseţea Elenei şi a lui Narcis după oasele informe ce zăceau într'un colţ al Tartarului. Nişte petale veştejite şi descolorate nu pot ţineà locul acelor flori, ale căror feţe de altă dată ne desfătau privirile şi al căror miros ne umpleà simţurile de o desmierdare cerească. Stenograful omoară pe adevăratul orator; iată de ce oratorul trebuie să disuadeze, ba chiar să împiedice pe cei ce vor să apuce vorbele lui. Ambiţiunea de a se vedeà reproduşi trebuie lăsată pe seama acelor negustori de vorbe,

pentru cari reclama este totul. Adevărata elocinţă stă în vieaţa discursului, nu în cuvintele moarte trecute în corpul *Monitorului Oficial.*

Ce fel ? Din atâtea comori nepreţuite ce formau apanaju acestei naturi extraordinare, nu va rămâneà nici o urmă, care să pună pe urmaşi pe cale de a ghici măcar o parte dintr'o zestre aşà de bogată ?

Ei bine ! pentru B. Katargiu va rămâneà gloria de a fi până acum cel dintâiu orator român [1]) şi atâta e destul pentru un suflet nesăţios de slavă ca al lui. Va rămâneà dela dânsul mult timp amintirea unui caracter statornic în principii, nestrămutat în voinţă, neclintit în hotărîre, nesfios de moartea ce însuşi îşi pregătià ; va rămâneà amintirea transmisă din tată în fiu de către cei ce l-au cunoscut personal că erà un amic devotat, un camarad afabil, plin de prevenienţă şi gata a sări în ajutorul prietenilor ; mai pre sus de toate însă el erà un mare cetăţean, patriot, integru, incoruptibil, indiferent pentru popularitatea de uliţă şi nesimţitor în faţa insinuărilor Curţii. Numai amorul de ţară i-a putut dictà aceà apoftegemă celebră, care formează deviza sa politică şi pe care atâţi pigmei au repeţit-o dupà dânsul fără căldură şi fără adevăr :

„Totul pentru ţară, nimic pentru noi!"

In sfârşit vor rămâneà dela dânsul câtevà discursuri mai bine păstrate, cari, deşi lipsite de acţiunea lui fenomenală, vor puteà da o ideie slabă de aceà elocinţă grandioasă, plină de imagini măreţe şi de gândiri înalte. Că unii sau alţii nu vor aprobà acele cugetări, ce ne pasă ? Arta în înţelesul ei cel mai ideal nu are a face cu preferinţele politice ale cutărui sau cutărui individ ; ea planează peste gusturile noastre şi priveşte cu o maiestate neturburată dincolo de slăbiciunile noastre lumeşti. Dela moartea lui Katargiu, nu s'a pronunţat în sala Parlamentului

[1]) In şedinţa dela 9 Fevruarie 1863, M. Kogălniceanu zise : «Barbu Katargiu, acel bărbat pe care-l plânge această tribună, căci a pierdut pe cel dintâiu orator al ei».

nostru un discurs care să fie în stare a ţineà piept cu următorul fragment dintr'un discurs al lui:

«Să întrebăm pe meseriaşii de tot felul de industrii şi pe comercianţi în genere, — să-i întrebăm unde şi când stau mai bine în trebile lor? Când trăiesc într'un Stat unde se află averi acumulate şi în nişte vremuri de linişte, de încredere şi de mulţumire, încât acele averi să ceară a se schimbà cât mai mult şi mai des în lucru, marfa, lux, baluri, mese şi desfătări, — sau când vieţuesc într'o societate săracă, în nişte vremuri de temere şi neîncredere, când cei cu avere nici cumpără, nici clădesc, nici se desfătează, ci din contră fieçare îşi încuie averea cu mai multe lacăte, când bogatul, — cu alte cuvinte, — îşi păstrează marfa sa, aurul sau argintul, şi când meseriaşul şi neguţătorul e silit şi el a-şi păstrà pe seamă-şi lucrul sau marfa lui, când, în sfârşit, acel schimb de trebuinţe şi de servicii reciproce, aceà circulaţie de averi sub diferite forme ce alimentează vieaţa societăţilor înce ează sau se mărgineşte? Să-i întrebăm pe aceşti industriaşi şi comercianţi; ei ne vor spune acest secret în două cuvinte mai bine decât volume întregi de disertaţii.

«Şi de ce să ne ducem mai departe? Vieaţa Bucureştilor e acì. Să o întrebăm pe ea când se simţià mai bine. Anii trecuţi, când averile creşteau şi circulau cu înlesnire, sau de vreo trei ani încoace [1]), de când împrejurările vremii au micşorat averile, au însuflat neodihnă, prin urmare au împuţinat cheltuielile, au stăvilit circulaţia, au năbuşit creditul? Răspunsul lor ne va face să pricepem la ce sluje,şte bogatul, la ce servesc averile păstrate şi grămădite. Răspunsul lor ne va arătà că marile capitaluri sunt în societate ceeace râurile, gârlele, lacurile, mările sunt în natură. Ele se împrăştie ca aburii apelor în rouă şi ploaie, şi merg de fructificà până la cele mai depe urmă părticele ale societăţii, aşà precum roua şi ploaia fructificà toată faţa pământului pe care o adapă şi răcoresc.

«Cei ce cred din potrivă, cei ce tăgăduesc aceste adevăruri netăgăduite, neschimbate, veşnice, comit o eroare uăscută dintr'altă eroare.

«In adevăr, toţi aceia ce nu s'au gândit mai adânc la misterioasa chemare a omenirii, se preocupă mai mult de individ, decât de totul ei. Aceştia iau pe individ drept o fiinţă desăvârşită, pe când el este numai un mădular, o micà părticicà din acest corp colectiv. Dumnezeu, Iehova, Buda, Natura, — numiţi-l cum îl veţi numi, — Creiatorul omului în sfârşit, sau mai bine zicând al totului văzut şi nevăzut, creind pe om nu pentru el însuşi, ci pentru societatea în care el îl destinà să trăească, a aflat de trebuinţă, în a sa tainicà şi nemărginità înţelepciune, de a creià oameni-capete cari să gândească, oameni-braţe cari să lucreze, oameni-

1) Acest discurs a fost ţinut în 1860.

picioare cari să alerge etc... şi cu acestea să alcătuească aceà piramidă umană, a cărei bază începe dela cel depe urmă muncitor şi al cărei vârf e format din acele genii ce o luminează ca nişte fare şi par'că se înalţă până la Dumnezeire, ca să se sfătuească cu dânsa. De n'ar fi aşà, vă întreb de ce aceà osebire intre capacităţile individuale? de ce aceà varietate de aptitudini, pe care n'o întâlnim la nici unele din celelalte vieţuitoare?

«Ei bine! adevărul aşà este, şi el ni se arată mai ales în aceà ţesătură de trebuinţe şi de capacităţi felurite, cari se leagă aşà de strâns între ele.

«Puterea, dibăcia, agerimea trupească, agerimea intelectuală, geniul invenţiei, geniul perfecţiei, toate se leagă împreună şi fiecare din ele se sprijină şi sprijineşte pe cealaltă, şi din toate acestea se naşte progresul, averea, bogăţia, cauza şi efectul, alfa şi omega al tuturor strădaniilor omului. Rolul averii nu este mai mic decât al celorlalte capacităţi; nu; căci, fără ea, cine ar răsplăti pe cel ce-şi dărapănă puterile trupului printr'o muncă ostenitoare, pe cel ce-şi consumă vieaţa în chibzuiri adânci, în descoperiri şi invenţii înalte şi atât de folositoare omenirii? Cine ar răsplăti, zic, pe cel depe urmă muncitor şi pe cel mai mare inventator?

«Să încetăm dar de a huli pe bogaţi, şi mai cu seamă de a tângui, cu cuvânt şi fără cuvânt, clasele de jos ale societăţii. Cu aceasta nu facem decât a le descurajà şi a le înrăutăţi. Insuflând lenea, invidia, nu dăm oamenilor, — fiţi încredinţaţi, — mijloace noi şi bune de bogăţie şi de fericire; din contră, le pregătim mizeria şi ticăloşia.

«Familia omenească se află de veci în luptă cu natura. Greutăţile vieţii sale, sporite din ce în ce mai mult de trebuinţele noi ale civilizaţiei, o silesc a căutà să smulgă din zi în zi mai multe mijloace noi de existenţă din adâncurile misterioase, în cari ele stau ascunse. Dar în această campanie, ca în aceea a unei adevărate oştiri, nu putem cere ca toţi să fie biruitori, toţi norociţi, toţi mari, şi ca nimeni să nu cadă pe câmpul de răsboiu sau să nu rămâie în urmă. Şi oare, când într'o adevărată oştire am vedeà pe un soldat obosit legănându-se şi căzând pe marginea drumului, îndrăzni-vom a-i zice «bine faci, nenorocite frate; rămâi, cul-«că-te, odihneşte-te; nu merge mai înainte, nu te mai supune datoriei «ce ţi-a impus o soartă aspră şi nedreaptă, nu mai ascultà glasul co-«mandirului tău; el te înşeală, el te năpăstueşte; vezi-l: el e călare şi «tu pe jos?» Intreb pe un om ce se respectă, îndrăzni-va să ţie un asemenea limbagiu la o asemenea împrejurare? Nu, negreşit. Eu gândesc că, din contră, el ar mângâià, ar încurajà pe acel soldat descurajat, zicându-i: «Curaj, voinice; destinul ţi a impus o soartă grea; dar poate «că colo, cu câţivà paşi mai înainte, el ţi-a însemnat un loc de răs-«plată; răbdare, curaj; n'ascultà poveţele viclene ale invidiei şi mândriei;

«cariera e deschisă pentru toţi; cel ce vine mai de departe, va aveà mai «mult merit, de va şti să ajungă!»

«Iată limbgiul ce toţi trebuie să ţinem către fiecare din fraţii noştri de mai jos.

Intr'un Stat, unde libertatea cuvenită, dreptatea şi securitatea sunt garantate fiecăruia, fiecare poate fi încredinţat că va ajunge acolo unde el merită; iar dacă vreunul, persecutat de soartă, va rămâneà înapoi, el ar fi o excepţie, şi excepţiile nu ne dau drept să schimbăm cursul firesc al lucrurilor.

«Dacă, din contră, am cere ca toţi să fie capi, toţi să poruncească şi nimeni să nu se supuie, ce ar deveni aceà societate, ce ar deveni aceà omenire compusă din mii de capete, toate gândidu-se, toate născocind, toate poruncind, fără a se aflà un mădular care să asculte şi să execute? Sau dacă am voi să sdrobim orice cap, să coborîm orice societate, ce s'ar alege de aceà adunătură de mădulare fără gândire, fără cârmă, fără direcţie, fără răsplătire? Atunci aceà piramidă umană, de care am vorbit, ar fi pe loc răsturnată. s'ar aflà cu baza în sus şi cu vârful în jos şi un minut n'ar mai puteà sta în echilibru».

A DOUA ZI DUPĂ ASASINAREA LUI B. KATARGIU

Şedinţa extraordinară dela 9 Iunie 1862. — (*Suoliment la «Monitor»* No. 124)

In urma uciderii lui B. Katargiu, Ap. Arsake fusese însărcinat ad-interim cu Ministerul de Interne şi cu Preşedinţia Consiliului de Miniştri.

PREŞEDINTELE ad-interim al Consiliului dă citire următoarei comunicări adresate Adunării:

Domnilor,

Nu viu să vă arăt cât faptul de ieri este condemnabil după toate legile, şi cele dumnezeeşti şi cele omeneşti; nu viu să vă descriu mărimea pierderii ce a suferit România în persoana omului de Stat, ce acel fapt a răpit din mijlocul nostru. Această pierdere se simte, nu se descrie. Domnilor, această pierdere o simţim toţi deopotrivă, o va simţi ţara întreagă, pentru al cărei serviciu el s'a sacrificat; căci nu pe el, domnilor —, pentru dânsul faptul de ieri a fost o apoteoză —, nu pe partidul pe care el reprezentă, ci pe societatea română întreagă a voit să lovească acel răufăcător, care a luat pe înfocatul apărător al drepturiior, al liniştei sale.

Acest fapt, domnilor, trebuie să o recunoaştem, trebuie să mărturisim toţi, acest fapt nu are un caracter nici singuratic, nici personal, nici din întâmplare.

In faţa acestor împrejurări, viu a chemă cea mai de aproape luare aminte a Onor. Adunări asupra mijloacelor, prin cari li s'ar puteă pune o stavilă mai activă, mai puternică, decât până acum, şi aştept dela încrederea d-voastră a ne pune în poziţiune de a nu lăsă să se compromită ordinea publică.

Guvernul a luat spre menţinerea liniştei toate mijloacele de cari dispune. Intre mijloacele ce Poliţia a socotit că o pot conduce la descoperirea făptuitorului, pe care ea il urmăreşte, este şi acela de a supune la o închisoare preventivă pe subsemnătorii hârtiei, ce a provocat discuţiunea de ieri; şi fiindcă între dânşii se află şi doi membri ai acestei Onor. Adunări, viu a vă rugă, domnilor, să binevoiţi a-i predă în mâinile Poliţiei.

Subsemnat: ARSAKE, *Preşedintele ad-interim al Consiliului Miniştrilor.*

PREȘEDINTELE. — Este la birou, domnilor, o propunere susținută de numărul cerut de deputați, ca această chestiune să se trateze de urgență ; și fiindcă, după regulament, când se înfățișează o propunere de urgență, d-nii deputați trebuie să se consulte în ședință secretă, suspend ședința pentru 15 minute.

La redeschiderea ședinței, Președintele consultă Adunarea asupra urgenței, care se încuviințează ; după aceea se deschide discuțiunea asupra comunicării Guvernului.

VĂSESCU. — Domnilor, în evenimente mari, suntem datori să avem și suflete mari, minte de ajuns și să fim liniștiți. Astăzi este a doua zi după un fapt trist și nenorocit.

Suntem înaintea cadavrului Ministrului Președinte al Consiliului, pe care o mână asasină l-a ucis.

Suntem în fața ranelor sângerânde ale unui om scump ; suntem încă sub impresiunea acestui fapt grozav ; și mă tem că nu vom aveà destu sânge rece, spre a da o deslegare dreaptă cererii d-lui Ministru.

Cererea este privitoare la predarea a doi deputați în mâna justiției.

Pentru întâia oară, domnilor, se cere dela Cameră arestarea unui deputat. Trebuie dar să urmăm cu circumspecție, să chibzuim cu o mare maturitate, căci aci nu e chestiunea de Arion sau de Miculescu, este chestiunea de drepturile și libertățile noastre. Dacă am lăsà noi la apreciația Poliției să ceară în arest pe un deputat numai sub prevenție și noi să-l dăm, fără a vedeà motive legale și de ajuns, atunci am sacrificà mandatul nostru de deputat, și prin urmare am sacrificà regimul constituțional, am sacrifcà libertățile noastre și ale comitenților noștri Dacă aș vedeà pe d-nul Ministru că își motivează cererea de fapte întemeiate, aș zice să meargă în judecată ; dar nu văz decât prevenții și prepusuri. Pe prepusuri, nici un cetățean nu se poate arestà, cu cât mai vârtos un deputat.

Condica Criminală a Țării Românești, destul de aspră, garantează guvernului toate măsurile pentru asigurarea liniștei publice ; după dânsa trebuie să urmăm, și mă opun cu atât mai mult la această cerere, cu cât văz că, sub frazele întunecate și sub coincidența nenorocitului fapt cu interpelația, am puteà trage consecințe cari s'ar puteà aruncà asupra unui partid politic, căci adresa guvernului zice :

«Intre mijloacele ce Poliția a socotit că o pot conduce la descoperirea «făptuitorului, pe care ea îl urmărește, este și acela de a supune la o în«chisoare preventivă pe subsemnătorii hârtiei ce au provocat discuțiunea «de ieri».

Totdeodată însă ne mărturisește că este prevenție. Mi se pare dar că ar fi temerarie prevenție de a atribui cutărui ori cutărui partid un fapt atât de greu. Nu prejudec chestiunea, dar ați văzut că se impută că mâna ucigașului a voit să lovească pe șeful unui partid și națiunea întreagă

Eu crez, că mai înainte de ne fi luminat judecata, nu trebuie să aruncăm asupra vreunui partid o faptă aşà de mârşavă. Orice partid nu se va sluji niciodată de un asasin, ca să facă să triumfe ideile sale. Dacă e o nenorocire, să o deplorăm cu toţii, dar să lăsăm justiţiei cursul ei; să nu facem şi altă nenorocire. Când e prevenţie şi prepusuri numai, nu putem da un deputat. Zice adresa că este pentru descoperirea adevărului Dar mâine tot pentru descoperirea adevărului poate veni să ceară încă zece deputaţi. Camera este în drept de a apreţia dacă este un deputat în legătură cu crima săvârşită. Şi aci văz chiar imposibilitatea materială de a fi vreo legătură între discuţiunea de ieri şi crima făptuită. Interpelarea s'a făcut pe la două ore, discuţiunea s'a prelungit şi votul s'a dat pe la 4 1/2 ore, şi la 5 1/2 Katargiu eră mort. Când a avut dar timpul material ca să se nască un complot din asemenea discuţiune, ca să se urzească trama această infamă? Deaceea zic, domnilor, să lăsăm justiţia în cursul ei; şi când ne va da dovezi palpabile, atunci putem face ceeace ni se cere, iar nu noi singuri să ne tăiem craca de sub picioare, cum se zice, şi fundamentul pe care stăm.

PRINCIPELE D. GHICA. — Domnilor, Ministerul ne cere arestarea a doi deputaţi. Faptul, cum vedeţi, este grav şi reclamă o matură chibzuire din din partea noastră, înainte de a ne pronunţà. La asemenea măsuri ştim că au recurs mai adesea partidele slabe, minorităţile, cari au trebuinţă de mijloace extraordinare. de acte violente, spre a se menţineà la putere şi spre a ridicà prestigiul lor; iar nu majorităţile, cari îşi caută exerciţiul activităţii lor, cari îşi găsesc forţa şi energia tocmai în moderaţiune şi legalitate. Când dar o asemenea cerere ne vine din partea unui Minister al majorităţii, compus din bărbaţi respectabili prin experienţa, tactul politic şi luminile lor, trebuie să credem că mai dinainte se vor fi gândit cu toată seriozitatea asupra acestei cereri, pe care negreşit nişte motive puternice îi vor fi determinat a o face. Ei bine, domnilor, tocmai aceste motive suntem acum chemaţi a le aprecià şi noi, tocmai asupra lor avem a ne pronunţà, şi mai întâi a le cumpăni, a le cercetà cu scumpătate ca nu votul nostru ce astăzi l-am da cu precipitare să poată mâine a fi, o armă, pe care să o întrebuinţeze o mână dibace în contra instituţiunilor ţării.

Mă aştept ca îndată că voiu încetà de a vorbì să auz relevându-se de către deputaţii dintr'o parte a Adunării şi combătându-se cuvintele ce am zis că minorităţile întrebuinţează adesea mijloace violente. Voiu a preintâmpinà de acum orice obiecţiune s'ar puteà aduce asupra acestei aserţiuni; voiu citâ un singur exemplu, între altele, de o asemenea voinţă a unui minister din ţara surorâ; vă voiu aduce aminte, domnilor, că am văzut, în aceşti din urmă ani, chiar pe un preşedinte al Adunării, un cap al bisericii, lundu-se dela altar şi târîndu se la închisoare, şi apoi în exiliu.

Dar să venim la cererea Guvernului. D-nul Ministru, după arătarea Prefectului Poliţiei, crede că este o coincidenţă între crima săvârşită ieri şi aceà ciudată petiţiune subscrisă de câtevà persoane, ale căror nume ni s'au citit ieri. Să vedem dar pânăl a ce punct poate fi fundată această supoziţiune.

Ni s'a zis de d. Văsescu cu un aier de mirare: «dar cum puteţi crede domnilor, că ar fi vreo relaţiune între aceà întâmplare, care s'a făcut pe la 4 ore şi jumătate, şi între faptul criminal ce s'a săvârşit pe la 5 ore? Cum puteţi explicà, in privinţa timpului material, putinţa de a fi existat această solidaritate?

Mai întâi voiu rugà pe d-l Văsescu să aibă o mai bună ţinere de minte despre cele ce vine a afirmà.

Interpelarea s'a anunţat, s'a făcut chiar la 12 $^1/_2$ ore sau la 1, şi dacă s'a amânat desvoltarea ei, a fost numai pentru îndeplinirea unei forme de regulament, de a se depune in scris la birou, şi crima s'a comis la 6 ore fără un sfert. Prin urmare, bănuiala Poliţiei nu este nici de cum exagerată cât pentru timpul material, când presupune că a fost tot timpul de a existà o solidaritate între interpelare şi săvârşirea acelei fapte criminale.

Dacă dar Poliţia, după arătarea procurorului, a arestat pe toţi ceilalţi subscrişi în aceà petiţiune, şi vine acum a cere şi arestarea a doi deputaţi, cari figurau în aceeaş petiţiune, trebui-va oare ca Adunarea să împiedice cursul cercetărilor justiţiei, sub cuvânt că Convenţiunea garantează inviolabilitatea deputatului?

Dar Convenţiunea, prevăzând această inviolabilitate, voit-a oare să oprească pe Ministerul public, pe Poliţie de a-şi puteà împlini datoriile lor pentru descoperirea adevărului? Oare Convenţiunea voit-a să asigure impunitatea unui deputat, când poate ar cădeà în vreo crimă? Lucru ce, mă grăbesc a o spune, nu pot un singur minut a bănui. Resping cu totul presupunerea că ar puteà un coleg al nostru a fi părtaş unei asemenea crime. Cunosc pe d-l Arion, şi cu toate că ideile d-sale adesea nu le-am încuviinţat, părându-mi prea exagerate, totuşi niciodată nu voiu puteà aveà în privinţa d-lui o asemenea supoziţiune. Procurorul însă nu poate, nici nu trebuie să se ia după apreţierile mele personale, nu poate ascultà nici chiar propriile sale apreţieri asupra cutării sau cutării persoane, ci datoria lui este de a fi cât mai bănuitor, de a apucà toate circumstanţele cari îl pot luminà, de a cercetà până la cele mai mici detaliuri.

Domnilor, pentru onoarea acelor deputaţi, cari sunt în bănuială şi cari au făcut gresala ce însuşi un amic politic al d-lor le-a observat de a subscrie aceà petiţiune, să sufere acum consecinţele acelei greşeli. Eu sunt încredinţat că d-lor înşile vor cere, chiar pentru satisfacerea onoarei d-lor, a li se îngădui să meargă unde procurorul îi cere. Nu crez că această citare a doi deputaţi înaintea justiţiei ar puteà aduce o pată asupra vre-

unui partid; din contra, o pată ar fi asupra unui partid, dacă d-lor ar voi să se pue sub scutul invio'abilităţii deputatului şi a sta pe aceste bănci sub o asemenea bănuială.

S'a zis că o parte a Adunării ar voi să facă pe cealalaltă solidară de această crimă şi că modul în care Guvernul a făcut cererea ar da loc la o astfel de presupunere. Dar, d-lor, ce zice Ministerul? Că asasinul a voit să lovească, un un om, un partid, ci societatea întreagă. Prin urmare, pe câtă vreme toţi facem parte din socie'a e, pe câtă vreme toţi, fie din dreapta fie din stânga, suntem tot aşà de interesaţi ca societatea să nu se destrame, nu înţeleg cum ar puteà unii din noi să-şi ia asupră-le aceà frază a Ministerului, nu văz cum s'ar puteà privi ca \o aluziune asupra unui partid.

Cu toate acestea, dacă nu voiu a presupune o solidaritate a vreunuia din colegii noştri cu acel infam asasinat, nu mai puţin însă resping alegaţiunea că ar fi numai un fapt izolat, o răsbunare individuală, precum s'a zis, a vreunui funcţionar destituit, sau vreo altă pasiune personală în contra acelui stimabil bărbat.

Nu, d-lor; crez că d-voastră cunoaşteţi cariera şi felul de vieaţă al omului, pe care îl plângem astăzi. El a trăit astfel cum nu puteà aveà inimici personali; el a trăit mai mult în sânul familiei sale şi într'un cerc restrâns de amici intimi. Oare asasinul, dacă aveà o patimă personală contra acestui bărbat, nu căutà să-şi aleagă altă ocaziune de a-l omorî? Cine nu l-a văzut preumblându-se singur pe jos sau stând nopţi întregi la lucru la fereastra camerei sale de jos despre pod?

Nu puteà fi dar o răsbunare personală, ci după toată probalitatea, a a fost un complot, şi asasinul a avut complici; sunt împrejurări cari o dovedesc.

Deşi noi nu avem experienţă asupra unor asemenea fapte, căci, din norocire şi pentru fala naţiunii române, în ţara noastră nu am avut încă asemenea exemple; oricum, după cum am citit şi auzit despre cele întâmplate în alte State în asemenea cazuri, putem zice că nu este un act singuratic sau o răsbunare personală, ci rezultatul unui complot politic, pentru săvârşirea căruia asasinul negreşit a avut mai mulţi complici.

Nu este îndoială că, îndată după ce trăsura a plecat dela scară, a fost un complice pentru a da semnalul şi pe care unii deputaţi l-au văzut mişcând o batistă cu un chip neobişnuit.

Un altul a fost care aşezase o trăsură cu caii spre vale, pentru a obligà trasura Prefectului a trece pe sub gang foarte încet.

Asemenea nu este îndoială că acela care, văzându-mă că îndată după auzirea detunaţiei, m'am repezit din sala Adunării spre acel loc, m'a întors din poarta Mitropoliei spre a mă distrà şi poprì din orice urmărire, strigându-mi: «păziţi în clopotniţă!» nu încape îndoială, zic, că şi acesta a fost un complice.

S'a ucis un preşedinte al Consiliului la porţile Adunării, şi acesta se numeşte un fapt izolat! Nu, d-lor: a fost o manifestaţiune; mai cu seamă în aceă zi când, după banca Miniştritor, ilustrul bărbat ziceă: «mai bine «voiu fi sdrobit decât a îngădui slăbirea liniştei; mai bine voiu preferă «moartea, decât a călcă sau a lăsă să se calce vreuna din instituţiunile «ţării».

Poate fi un minut îndoială să zicem că răspunsul ce aceia nu îndrăzniau să-i facă în Adunare, i l-au dat la poarta Mitropoliei, asasinându-i? Nu, domnilor. Susţiu că, deşi nu poate fi faptul unui întreg partid, totuşi este rezultatul unui complot şi că asasinatul nu s'a săvârşit pentru a omorî pe Katargiu, ci, omorînd în ziua aceeă pe Preşedintele Consiliului, să facă o manifestaţie.

ANTON ARION. — Domnilor, eu socotesc să nu se urmeze o discuţiune care are a face mult cu onoarea persoanei mele; rog dar pe amicii mei să înceteze discuţiunea, fiindcă singur declar că voiu merge înaintea justiţiei.

MICULESCU. — Asemea şi eu mă rog să înceteze discuţiunea, căci merg cu mulţumire pentru orice cercetare.

PREŞEDINTELE. — Prin urmare, domnilor, discuţiunea este închisă.

Mai multe voci. — Da, să se închiză discuţiunea.

G. VERNESCU. — Domnilor, domnii Arion şi Miculescu pot să uzeze de dreptul d-lor individual de a merge înaintea justiţiei; noi nu ne vom pune înainte ca să-i oprim; tot însă ce voiu să lămuresc este că Adunarea n'a luat în această chestiune nici o hotărîre, şi d-lor nu merg ca trimişi de Adunare. Aceasta voiu să fie constatat. A doua chestiune, dacă nu mă înşel, este că adresa Ministerului ar fi cuprinzând ceva mai mult decât numai cererea de a aresta doi deputaţi; aceasta aşi voi să se lămurească.

PREŞEDINTELE. — Domnilor, această chestiune nu se poate mântui altfel decât când cineva ar propune ordinea zilei.

MANOLAKI COSTAKI. — Domnilor, ni s'a recomandat de către onor. d. Văsescu ca, în împrejurarea aceasta gravă şi întristătoare, să păstrăm toată liniştea, să nu alergăm la măsuri extreme, ci să luăm măsurile acelea numai pe cari le poate reclamă interesul societăţii. Ei bine, domnilor, fiţi siguri, şi onor. d. Văsescu mă cunoaşte şi mai bine şi poate crede că nici în momentul de faţă nu mi-am pierdut nicidecum liniştea, dar tocmai fiindcă mă aflu în această linişte de suflet şi de minte, tocmai acestă linişte mă face să întrevăz o prăpăstie mare pentru întreaga Românie. Nu voiu zice nimic, domnilor, mai mult asupra celor ce se ating de onor. noştri colegi, cu atât mai mult că d-lor înşile, fără a mai aşteptă un

vot dela Adunare, au declarat că se leapădă de privilegiul acela care-l acordă Convenţiunea şi regulamentul, de inviolabilitate.

Mă grăbesc mai cu seamă a adăugi pentru d-l Miculescu, pe care am avut ocazia a-l cunoaşte ca funcţionar, că este un om foarte onorabil şi devotat ţării sale. Acest atestat îmi place să-l dau în toată conştiinţa şi tocmai aceasta, domnilor, mă face să zic că nu trebuie să împiedicăm ca justiţia, pentru onoarea Camerei noastre, să-şi îndeplinească toate datoriile...

PREŞEDINTELE. — Domnilor, socot că discuţiunea asupra dării a doi deputaţi din Adunare în cercetarea justiţiei este închisă, în urma declaraţiei d-lor înşile că vor merge a se înfăţişă oricărei cercetări.

M. COSTAKI. — Domnilor, după ce chestiunea, care a privit pe d-nii deputaţi, s'a înlăturat, prin declararea ce au făcut d-lor, viu a vă arătă impresiunea ce a produs în spiritul meu faptul de ieri şi la ce concluziuni m'a dus. Voiu, domnilor, ca dintr'acest fapt nenorocit să culegem roadele cari ar putea fi folositoare pentru ţara noastră, adică din nenocirea aceasta mare să culegem un rod mângâietor oarecum pentru ţară. În jertfa aceasta, domnilor, vă întreb: puteţi vedeà un fapt izolat? Ei bine, eu am curajul a spune că, în părerea mea, nu o crez niciodată; însă de bună seamă nu-l voiu atribui unui partid din Adunare; dar vă aduc aminte că nu mai departe decât ieri, când am răspuns onor. d. Arion, i-am zis cum că aceste agitaţii zilnice ale societăţii noastre ne-au adus la sfâşierile, la desbinările, cari dezolă societatea noastră şi cari pot compromite chiar existenţa noastră naţională.

Ei, domnilor, par'că am fost ieri un prooroc într'un ceas rău.

Dar pentru ce zic că faptul acesta nu este izolat? Iată pentru ce:

De trei ani, de când am pus în lucrare Convenţiunea, de când ne luptăm sau ne am luptat cu greutăţile din afară, pentru ca să realizăm aceà mare dorinţă a Unirii, la care am întâmpinat atâtea piedici, încât abia în anul acesta s'a putut realizà, — în tot timpul acesta, fiind cu totul absorbiţi de aceasta mare ideie naţională, atenţiunea noastră, îndreptată către piedicile ce ne veniau din afară, nu am putut încă organizà în lăuntru un guvern destul de tare, care să conteze pe o majoritate compactă în Adunare; au fost tot guverne slabe.

Dar, în fine, Unirea realizându-se, am ajuns, acum pentru întâia oară de când regimul constituţional s'a introdus la noi în ţară, să vedem un minister, care a fost destul de norocit a realià împrejurul său o majoritate impozantă. Bărbatul chemat în capul acestui minister a reuşit, prin independenţa caracterului său, prin un nume nepătat de care s'a bucurat în România, să domineze oarecum situaţiunea de astăzi, şi, sub auspiciile acestea, erà speranţă că o nouă ordine de lucruri, acordul şi armonia, au început a se consolidà.

Ei bine, domnilor, tocmai pe acest om care era menit, în momentul

de față, a domină situațiunea, a înlătură greutățile și a consolidă noua ordine de lucruri, tocmai pe acest om l-au lovit.

Iată dar că nu a fost un fapt izolat, nu a fost un fapt de răsbunare, ci a fost premeditat de niște oameni turburători de meserie, cari voesc a ține spiritele în necontenită agitație, societatea în turburări perpetue, cari și-au propus a ne surpà libertățile, a compromite drepturile țării, și în fine mâine, poimâine, să ne aducă calamitățile unei invaziuni. Iată, domnilor, ce trebuie să ne întristeze mai mult. Trebuie dar ca această împrejurare să ne facă a prevedeà nenorocirile ce ne amenință. Ei bine dar, ce avem a face? Mărgini-ne-vom numai în a plăti acest tribut de durere împreună cu națiunea?

Nu, domnilor; să luăm act de acest eveniment, să recunoaștem într'însul o simptomă a boalei ce minează societatea noastră și, păstrându-ne toată libertatea conștiinței și prerogativele ce avem în această Cameră, să dăm Guvernului mijloace ca, pe strade, să poată menține ordineà; să-l facem responsabil înaintea Adunării de păstrarea liniștei publice. Dar mai întâi să-l învestim cu toată autoritatea ce-i este de trebuință; căci, de vom umblà cu jumătăți de mijloace, de vom umblà cu scrupule de forme în momente atât de grave, ne lăsăm în voia pericolului, ne condemnăm singuri pieririi.

A. PANU. — Domnilor, durerea e mare; nu poate fi om de inimă care să nu o simță, în fața unei drame atât de înfiorătoare și care este regretabilă sub toate punctele de vedere. Noi însă, cari suntem oameni de Stat, oameni politici, noi cari suntem legiuitorii țării cari avem responsabilitatea prezentului și trebuie să salvgardăm viitorul, ce avem de făcut?

Depunând tributul lacrimelor noatre pe mormântul bărbatului eminent pe care l-am pierdut, trebuie să cugetăm la instituțiunile noastre, la țara noastră trebuie să apărăm principiile mântuitoare, cari sunt înscrise în Convențiune, de bântuirile perfide din afară și de imprudența și neștiința din lăuntru.

Am zis, domnilor, aceasta în totdeauna, și o repet și astăzi cu statornicie și convicțiune, că numai instituțiunile cele liberale pot să dea fericirea unui popor. Toate națiunile aspiră la aceasta; vedeți mișcările din toate părțile.

Deaceea, domnilor, trebuie să înconjurăm cu garanții aceste instituțiuni, și aceste garanții nu sunt nicidecum în măsuri excepționale.

Guvernul are legi; să lucreze după legi, după legi să ție ordinea și pacea, căci pacea și liniștea fac fericirea unei societăți.

Totdeodată, domnilor, în cât mă privește pe mine și în cât privește toată solidaritatea lucrărilor mele de dincolo de Milcov și de aici, totdeauna am fost pentru ordine, liniștite și legalitate.

Măsurile excepționale degradează pe om dintru înălțimea întru care l-a

făcut Dumnezeu, după chipul şi asemănarea sa, la starea unei fiare sălbatece, şi apăsarea aduce exploziune. Deaceea nu avem nevoie să înbrăcăm pe Guvern cu nimic mai mult decât cu paza legilor. Guvernul are legi; să lucreze după dânsele şi după ele să pedepsească; e Condică Penală, sunt instrucţiuni, cari se urmează pentru toţi sceleraţii; acele legi să se aplice dar pentru prinderea acestui ucigător, şi atunci noi, când vom vedeà că legile s'au aplicat de către Guvern, vom zice că şi-a făcut datoria, căci în măsuri excepţionale eu văz pieirea ţării mele.

Eu nu voiu subsemnà la nici o măsură excepţională. Eu ţiu seama de scrupulul formelor, de cari ne-a vorbit d-l Manolaki; îl voiu păzi în toată conştiinţa mea, căci, în măsurile excepţionale, eu văz pieirea ţării mele şi, ca o sentinelă statornică la postul meu, voiu da totdauna strigătul de alarmă în tabăra acelora cari, sfărâmând libertăţile publice, nu înţeleg că sunt năvăliţi de duşmani şi că pot pieri.

GENERAL FLORESCU. — Domnule Preşedinte, până acum s'a urmat discuţiunea asupra cererii Guvernului de a se aresta doi deputaţi; şi după declaraţiunea domnilor Arion şi Miculescu, crez că discuţiunea asupra acestui punct urmează a fi terminată. Eu fac însă întrebare acum, care e soluţiunea, care e răspunsul ce dăm noi Guvernului, căci retragerea d-lor din Adunare nu este o soluţiune. Adunarea trebuie să se pronunţe asupra acelei cestiuni.

PRINCIPELE BRÂNCOVEANU. — Domnilor, afară de această chestiune, pre cât îmi aduc aminte, mai este o frază încă în cererea d-lui Ministru.

Noi avem să răspundem, să tratàm în total aceà adresă şi să rezolvàm această chestiune printr'o propunere din partea Camerei.

PREŞEDINTELE. — Domnilor să vă dau o lămurire.

După declaraţia domnilor Arion şi Miculescu, că d-lor înşile consimt a merge înaintea justiţiei, eu am crezut că discuţiunea asupra acestei chestiuni este terminată şi am voit a pune la vot închiderea discuţiunii; d-voastră însă aţi zis că în adresa Guvernului mai este încă un alt punct, asupra căruia Adunarea trebuie să se pronunţe, să dea o soluţiune, şi aţi cerut a se urmà discuţiunea. Pe acel temeiu dar am lăsat şi eu a se urmà discuţiunea. Acum iarăşi vă mai consult dacă voiţi să votaţi cererea d-lui Ministru, sau să trecem la ordinea zilei.

PRINCIPELE BRÂNCOVEANU. — Rog biroul să binevoească a ne mai da citire de comunicaţiunea d-lui Ministru, şi veţi vedeà că sunt două cereri deosebite ce ni se fac.

Unul din Secretari citeşte partea din adresa Ministerului, în care se cere Adunării a chibzui asupra măsurilor ce reclamă starea actuală a lucrurilor.

M. KOGĂLNICEANU. — Domnilor, onor. d. D. Ghica a pus înainte o chestiune personală pentru mine, arestarea Mitropolitului din Moldova. Nu voiu, domnilor, să răspunz astăzi la această chestiune, fiindcă voiu să dovedesc că şi minoritatea poate să fie moderată şi răbdătoare, ci voiu fi gata altă dată a răspunde şi aci, precum am răspuns în Adunarea din Moldova.

Astăzi e chestiunea de trebuie să dăm doi deputaţi din Camera noastră şi apoi de nişte mijloace indirecte şi extraordinare, ce se cer de către Guvern, pentru a menţineà ordinea publică. În privirea cererii a celor doi deputaţi, d-lor înşile au declarat că primesc să se ducă şi înaintea justiţiei şi în închisoare preventivă. Respectez libertatea individuală a domnilor lor; dar, dacă mi s'ar cere votul meu, eu, ca deputat, nu voiu sfâşià cu propriile mele mâini inviolabilitatea deputatului.

Deplâng, domnilor, asasinatul infam, care a răpit ţării un bărbat cel mai eminent; dar niciodată nu socotesc că am onorà memoria lui, când. a doua zi după moarte-i, am venì să răpim acele instituţiuni ale ţării, pe cari el trăind a declarat că le va apărà cu preţul vieţii sale.

E vorba, domnilor, de menţinerea ordinii publice. Guvernul nu are nici o nevoie de mijloace extraordinare, afară din lege. Guvernul are legile în vigoare, aplice-le; sau, dacă le crede că nu-i sunt de ajuns acestea, înfăţişeze-ne un proiect de lege, şi eu de mai înainte îi declar să fie sigur că îl voiu votà; iar nu, prin fraze indirecte, prin cereri vage, să ne ceară a sfărâmà legile în fiinţă. Nu, domnilor; legile actuale sunt în stare a înfrânà dezordinile, a pedepsì crimele. E un vot al Camerei care declară că Codicele Penal al Ţării-Româneşti să se aplice şi în Moldova, şi acest Codice, dacă păcătueşte cu cevà, păcătueşte cu asprimea, iar nu cu blândeţea sa.

G. M. GHICA. — Domnilor, nu voiu vorbì asupra celui dintâiu punct al adresei guvernului; mă voiu mărginì numai de a rugà pe d-l ministru să ne spuie cari sunt măsurile excepţionale, pe cari le cere dela Adunare; şi cât pentru mine mai vârtos, protestez dinainte contra unei asemenea proceduri de a se cere dela Adunare a luà iniţiativa unor măsuri, a cărôr oportunitate ea nu o poate apreţià. Camera va fi în răspundere pentru soluţiunea ce ar da, şi eu unul nu ştiu să mai fie un exemplu ca un guvern să se fi adresat vreodată, fie în cea mai critică situaţiune, cu o asemenea cerere la o Adunare. Ministerul are în mână toate mijloacele necesare; dar, dacă se vede în faţa vreunui pericol, dacă crede că mijloacele, de cari dispune, nu-i sunt de ajuns, vie ministrul a ne cere nişte măsuri pozitive, lămurite şi precise, şi noi să le desbatem şi să i le acordăm dacă vom găsì de cuviinţă. Dar să vie într'un chip vag, nedeterminat, să ne ceară nişte măsuri excepţionale, aceasta nu o înţeleg, căci noi nu avem administraţia, nu avem tribunalele, nu avem poliţia, şi nu putem da nimic.

A. E. FLORESCU. — Domnilor, să-mi daţi voie a vorbi şi ca deputat şi ca ministru şi ca Român.

Mi se pare curios lucru, domnilor, să voim a vedeà toate lucrurile cu iluziuni de acelea, cari ar scuzà în adevăr şi pe d-l Kogălniceanu şi pe d-l G. Ghica şi pe toţi aceia câţi iau cuvântul ca să ne zică: «n'avem nimic, nu dîm nimic, se jicnesc instituţiunile noastre, se vatămă independenţa deputatului şi altele asemenea».

Domnilor, e foarte uşor şi foarte plăcut lucru a ne face iluziuni şi a trăi în iluziuni; dar să nu ni le facem tocmai în momentul acela când e timpul de acţiune şi de a se luà măsuri, căci mi se pare că atunci comitem o mare greşală politică

Aţi vorbit, domnilor, de pierderea instituţiunilor noastre, de sdrobirea bazelor fundamentale ale pactului nostru politic şi social; dar mi se pare că, ca să pledaţi în favoarea acestor instituţiuni, aţi avut recurs la argumente cari nu justifică nicidecum preocuparea de care vă arătaţi îngrijaţi şi nu asigură instituţiunile ce voiţi a apără, nici consolidă situaţiunea politică a ţării.

Oare, domnilor, ce vine a vă cere ministerul?

Nimic mai mult decât a-i ridică autoritatea lui morală în public, în ţară. Când veniţi a zice că «guvernul are puterea în mână, guvernul facă, guvernul sdrobească, el e responsabil,» noi vă răspundem, domnilor, că ministerul nu declină de loc această responsabilitate; ministerul n'a venit să vă propuie măsuri de acelea, cari, cum a zis d-l Panu, ar sfărâmà instituţiunile constituţionale. Nu, domnilor; fiţi siguri că şi ministerul e tot atât de gelos pentru menţinerea şi paza lor.

Dar d-voastră întrebaţi ce măsuri poate să chibzuească Camera, când ea n'are nici poliţie, nici tribunale? Nu este însă aci chestiunea. Mu vi se cere d-voastră să ne ziceţi: «puneţi pe unii la închisoare, condamnaţi pe alţii la cutare penalitate». Nu este aceasta chestiunea, ca să ne puteţi răspunde că Adunarea n'are nici poliţie, nici tribunale. Chestiunea este acolo unde nu voiţi să o vedeţi, este în starea spiritelor, în corupţiunea tendinţelor, e în chiar situaţiunea ce ne-am făcut de vreo trei ani încoace. Prin urmare, domnilor, vă rog să vedeţi realitatea lucrurilor şi să credeţi că guvernul, când vă zice să-i daţi mijloace, înţelege să-i daţi aceà autoritate de care are nevoie, să-l ridicaţi cu un vot al d-voastră la înălţimea aceea unde trebuie să fie, ca să apere acele instituţiuni de cari suntem cu toţii atât de geloşi.

S'a cerut dela Cameră arestarea a doi deputaţi; domnialor însă, dintr'un punct de patriotism, au înţeles îndată că situaţiunea domnialor în această Cameră ar fi putut da loc la discuţiuni de acelea, alę căror rezultate ar fi putut fi vatămătoare chiar interesului Camerei, şi deaceea dela sine s'au retras, declarând că vor merge unde justiţia îi reclamă.

Dar acum vine întrebarea: oare cu aceasta se sdrobesc instituţiunile

țării, când se ia o măsură de care justiția are trebuință spre descoperirea adevărului și pentru care se cere deslegarea Camerii? Mă iertați domnilor, a o spune; îmi pare că d-voastră vă preocupați de aceste instituțiuni într'un mod ce nu-l pot înțelege și pierdeți din vedere tocmai acele împrejurări, de cari ar trebui să țineți mai mult seamă, pentru interesul chiar al cauzei ce apărați. Aduceți-vă aminte, domnilor, de cererea ce se făceà printr'o hârtie adresată poliției, în care se vorbià de o adunare pe câmpul Filaretului, de o adunare, pe care o calificau de serbare națională, și încă mai adăugau și aceasta: adunare poporală.

Ce va să zică «adunare poporală?» Ce va să zică, vă întreb, a convocà poporul pe un câmp mare, întins, spre a sărbători nu știu ce, și a se adunà nu știu cum? Eu v'aș rugà pe d-voastră toți să-mi spuneți într'un mod categoric cum, în ce condițiuni, aveà să se ție aceà adunare? Cu capul gol? cu mâinile încrucișate? Nu!

Și voiți d-voastră ca, în urma unor asemenea declarațiuni, guvernul să treacă peste dânsele, să nu facă nici o cercetare, să nu ia nici o măsură? Să nu vie să asigure societatea și Camera, chiar dacă scopul erà bun? Iar, la din contră, dacă scopul ar fi fost criminal, guvernul atunci trebuie să o știe mai din vreme, spre a se pune în contra unei eventualități, care negreșit că ar fi adus căință chiar d-voastră acelora cari ziceți că cererea unui deputat e jicnirea instituțiunilor noastre constituționale.

Nu, domnilor; d-voastră vă preocupați numai de faptul nenorocit de ieri; dar noi ne preocupăm de cevà și mai mult, și când vă cerem doi deputați în judecată, nu va să zică că cu aceà cerere voim să-i osândim. Noi nu-i cerem pentru aceasta, ci îi cerem pentru ca să facem lumina; și când va venì timpul ca să facem alte urmăriri, atunci nu vrem să fim cu mâinile legate de a puteà să-i supunem și la o închisoare preventivă.

Vedeți dar la ce proporțiuni se reduce chestiunea; și dacă am luat cuvântul, a fost numai ca să puiu chestiunea pe adevăratul tărâm și să vă fac tabelul adevăratei situațiuni de care avem a ne preocupà.

Cât pentru faptul de ieri, domnilor, oricari ar fi considerațiunile noastre, nu putem să ne ascundem un ce, un ce pe care nimeni din d voastră nu-l veți puteà tăgădui, că societatea e în drept a fi îngrijată; și tocmai ca să asigurăm societatea în contra unor asemenea îngrijiri, venim să vă cerem un vot, care să ne dea toată autoritatea morală, prin care să putem garantà societatea, sau cel puțin să putem preveni eventualități, cari ar puteà să aducă consecințe vătămătoare pentru națiunea întreagă.

PRINCIPELE G. STURZA. — Domnilor, împrejurarea, care ne preocupă, e foarte gravă. Toți am plătit tributul nostru pentru bărbatul pe care l-am pierdut. Acum să ne ocupăm de țară și de ceeace trebuie să facem.

Domnilor, regimul parlamentar ne a dat un mare drept, o mare putere. Dar, cu cât avem mai mare drept, cu atâta și răspunderea noastră este

mai mare. Avem, domnilor, în mâinile noastre soarta ţării şi avem să răspundem de dânsa. Să ne ocupăm dar într'un chip practic. Zic practic, pentrucă atunci când o ţară e ameninţată de turburări materiale, trebuie ca omul să fie practic. Nu se cere aci teorie.

Domnilor, toţi ne respectăm şi ne-am respectat, toţi ne apărăm şi ne-am apărat drepturile şi le vom apără; se vorbeşte însă aci de măsurile ce sunt a se luà. Să începem dar, domnilor, dela punctul nostru de plecare, dela ceeace ne-a îndemnat astăzi a ne întruni. Preşedintele consiliului a fost asasinat la poarta Adunării; acel preşedinte erà un ilustru om de Stat şi conservator, erà cunoscut în toată ţara ca apărătorul ordinii publice.

Cele din urmă cuvinte ale sale erau în sensul acesta: «voiu muri pentru «apărarea instituţiunilor ţării, pentru păstrarea liniştii publice!» Răspunsul a fost că a murit.

Acum, domnilor, să vedem care e starea societăţii noastre şi să vedem ce măsuri trebuie să luăm.

Oare am puteà crede, domnilor, că e cinevà între noi atât de slab, ca să nu aibă curajul de a spune curat şi drept în faţa ţării: «văz cutare pericol şi trebuie să luăm cutare măsură». Domnilor, după o împuşcătură, ar fi o laşitate a nu aveà cinevà acel curaj; în faţă cu un pistol, răspunsul unui om de inimă este că despreţueşte moartea.

Aşà dar, domnilor, să luăm serios în vedere poziţiunea ţării, să o analizăm şi să vedem ce remedii să căutăm.

Spiritele sunt întărâtate la noi; pe toată ziua o mărturiseşte presa; şi orişicât de nevinovată ar fi ea, totuşi, domnilor, e netăgăduit că întărâtările zilnice şi aţâţările acelea împing la crimă; e cunoscut, în istoria tutulor ţărilor, n'am trebuinţă să vă desvolt aceasta. Pe urmă un alt element de dezordine, de nenorociri pentru ţară, sunt propagandele extreme cari se fac în ţară cu cea mai mare nesfială şi semeţie, şi încă, domnilor, dacă ar fi acelea sub impulsul unor interese din ţară, încă am zice că ne putem pune în faţă cu dânsele, ca să putem să venim la oarecare înţelegere. Dar, domnilor, sunt dovezi că nu numai din ţară vin acele impulsiuni, ci mai de departe, dela interese streine, pe cari nu le putem împăcà, poate, decât renunţând la existenţa noastră naţională.

Noi cari suntem atât de geloşi de naţionalitatea noastră, încât refuzăm streinilor dreptul de a cumpărà petece din pământul nostru, noi cari mergem până a face dintr'o chestiune economică o chestiune politică, cari nu putem vedeà, chiar în chestiunea romană, în chestiunea italiană, o strânsă solidaritate cu chestiunea existenţei noastre naţionale, când e vorba de a da ţara noastră ca schimb pentru Roma şi Veneţia; tocmai noi am veni astăzi şi am zice că aceà solidaritate poate să facă la noi ca politica lui Mazzini să fie o politică naţională? Nu, domnilor; acesta ar fi un curios silogism.

Aşà dar, domnilor, ne aflăm în faţa unei poziţiuni anormale, spiritele sunt întărâtate, avem răspundere mare, trebuie să luăm măsuri.

Mă întorc acum la guvern. D-l G. Ghica a avut toată dreptatea ; sunt cu totul de ideia d-sale. Înainte de d-luí am rostit-o şi eu, cu toate că nu aci, în Camere, că în adevăr guvernul trebuie să vie cu o cerere preci-ă. Dar, domnilor, să presupunem că guvernul n'ar face aceasta. Noi ar trebui să părăsim soarta ţării în voia întâmplării ? Nu, domnilor. Guvernul nu este încă definitiv constituit, poate să se preschimbe, trebuie să se constituie din nou peste câtevà zile. Noi, domnilor, avem să-i arătăm ce cerem dela dânsul şi ce cale sa urmeze pentru binele şi siguranţa ţării.

Ei bine, domnilor, dacă voim să-i facem programa noi, dacă suntem la înălţimea misiunii noastre, dacă suntem gata a răspunde pentru faptele noastre, atunci să venim cu francheţă şi să spunem ce voim dela acel guvern. care are a se constitui peste o zi — două. Mai înainte, domnilor, avem să aşteptăm dela acel guvern să păzească buna orânduială, ordinea publică, ordinea materială ; să respingă forţa cu forţă, şi oricare ideie, cât de funestă ar fi, să vie aci în sânul Adunării şi să treacă prin criteriul discuţiunii publice. Dar să nu vedem, afară din Adunare, fie la vreun câmp, fie la uşa Mitropoliei, sfârşindu-se discuţiunea printr'o crimă.

Aşà dar ordinea publică să o menţie guvernul cu orice preţ, forţa cu forţă să o respingă, încercarea de luptă prin luptă s'o năbuşe.

Acum, domnilor, întrebarea e : cu mijloacele de cari dispune guvernul, după legile de astăzi, poate să o facă sau ba ?

Domnilor, sunt de părere de a da dreptate Guvernului în chestiunea aceasta ; sunt convins, şi o spun cu francheţă, că de patru ani Guvernul şi aci şi dincolo de Milcov, n'a întrebuinţat toate mijloacele legale, de cari dispuneà, pentru a apără ordinea publică ; multe din acele mijloace au rămas uitate sau neîntrebuinţate. Şi ce s'a făcut ?

Guvernul vine şi ne zice că astăzi ne aflăm în poziţiunea aceasta critică, grea. Destul timp, domnilor, a fost slăbiciune, destul timp s'a trecut cu vederea ceeace erà o crimă de a se trece cu vederea.

Domnilor, nu înţeleg mirarea d-voastră de astăzi, când d-voastră mi-aţi spus că a fost o zi, când s'au arătat deputaţilor cuţitele la uşa Adunării.

Ei bine, domnilor, unde sunt cercetările asupra acelei crime de leznaţionalitate ? Unde sunt criminalii aceia ? Unde sunt legile ? Care este locul, unde s'au pedepsit ?

Nici o urmă din toate acestea, şi apoi să ne mirăm că se întâmplă crime ca cea de ieri !

Domnilor, situaţiunea unei ţări e rezultatul lucrărilor, a zicerilor, a rostirilor fiecărui cetăţean ; toate la un loc dau o rezultantă, precum zice matematica, care este fapta, rezultantă de ceease a voit, de ceeace a gândit o naţiune, şi apoi se găsesc spirite exagerate, fanatice, cari vin la extreme şi cari fac ca naţia întreagă să se trezească şi să zică : «destul atâtea de-

boşuri, destul devergondaj, destulă orgie». Să fim, domnilor, serioşi, să ne trezim, tocmai penrrucă suntem liberi, tocmai pentrucă reprezentăm o ţară.

Aşà dar, domnilor, declar că nu sunt nicidecum de ideie că Guvernul de patru ani încoace şi a împlinit totdeauna toate datoriile sale şi că a întrebuinţat toate mijloacele legale, de cari dispuneà, pentru a menţineà ordinea publică; totdeodată vă zic, domnilor, că noi trebuie astăzi să declarăm ca cel puţin să se ia acum asemenea măsuri, spre a garantà ordinea publică.

Să venim acum la măsurile excepţionale. D-lor, alte ţări decât a noastră, precum e, de exemplu, Anglia, au venit şi vin la asemenea măsuri. Ştiţi, d-lor, ce au zis publiciştii cei mai strălucіţi despre constituţiunea Angliei? Că mărirea ei e tocmai aceea că are facultatea de a suspendà chiar funcţionarea ei parţială în momente de criză, de a suspendà chiar libertăţile individuale, cari sunt cea mai mare garanţie a libertăţilor publice.

Acum, d-lor, oare e vorba acì de a suspendà reprezentaţiunea naţiunii, de a lăsà pe Guvern să fie dictator, fără nici un control, de a sfâşià libertăţile publice, cari sunt ceeace e mai scump şi mai de folos pentru viitorul ţării noastre?

Nu, d-lor; nici cum să nu gândim la asemenea măsuri, căci aceasta ar fi în paguba ţării, ci să ne gândim la unele, cari ar fi în folosul ei.

Domnilor, ţara aceea ce v'am citat şi care este leagănul libertăţii constituţionale, a dat de multe ori probe despre ceeace voiu să vă zic, precum de exemplu, în privinţa streinilor, în timpul lui Pitt, care a cerut dela Cameră şi a dobândit dreptul de a-i urmări, de a-i depărtà şi de a procede în contra lor fără procedura aceea obişnuită, fără îngrădirile acelea, de cari se află acoperită prin legi în starea normală; el a dobândit încuviinţarea Camerei şi a răspuns la ceeace aştepta ţara.

Nu numai atât, domnilor; dar principiile cele mai mari, cele mai sacre, pe cari Englitera bazează toate libertăţile ei, pentrucă este practică în aplicarea acestor libertăţi, nu se mângâie numai cu o constituţiune scrisă cu litere de aur pe hârtie şi pe urmă să ajungă a fi scrisă cu litere de sânge prin închisori, — ei bine, cu toate acestea a suspendat şi suspendă acele mari principii pentru un timp determinat şi dă Guvernului putinţa de a menţineà ordinea publică, a suspendat chiar dreptul cel mai mare, pe care sunt bazate toate libertăţile publice, dreptul de *habeas corpus* care este înscris în Carta-Magna a Engliterei încă din timpul lui Ioan-fără-Pământ.

Iată, domnilor, antecedente.

Acum noi suntem chemaţi a statuà mai cu seamă asupra celui de al doilea punct: să aibă Guvernul putinţa de a împiedicà întârâtarea spiritelor prin presă, să aibă putinţa de a înfrână pe turburătorii de meserie, pe aceia cari ar conspirà, ar lucrà contra liniştei publice; să aibă acest

drept pe un timp oarecare, de exemplu până la întâia Duminecă a lunii Decemvrie, până la deschiderea Adunării, şi rămâne să vedem care din noi îl adoptă şi care îl respinge...

Mai multe voci: toţi primim.

PRINCIPELE STURZA *(urmează).* — Acum, domnilor, după ce facem această dureroasă şi displăcută concesiune Guvernului, şi cu atât mai dureroasă, căci singuri trebuie să recunoaştem că dacă Guvernul nu a întrebuinţat până acum mijloacele normale pe cari le-a avut, pentru a menţineà acea linişte, este legitimă în inimile noastre îndoiala că va întrebuinţà mai bine aceste măsuri; însă o Cameră nu trebuie să întinză bănuielile sale până a refuzà Guvernului mijloacele ce le-ar cere; trebuie să cercăm, şi dacă nu am nemeri bine, nu pentru întâia oară, dar chiar după zece ori, să mai încercăm şi pentru a unsprezesea oară, şi aceasta va fi cea din urmă încercare.

Unul din Secretari citeşte următorul amendament:

«Adunarea Naţională, adânc întristată de dureroasa pierdere ce a făcut în persoana unui mare cetăţean şi bun patriot, indignată totdeodată de semeţia crimei ce s'a săvârşit, crimă care ameninţă întreaga societate română; mai luând în privire greutăţile ce preîntâmpină Guvernul pentru a menţineà ordinea publică; Adunarea, pentru binele ţării, dă Guvernului putere discreţionară până la întâia Duminecă a viitoarei luni Decemvrie, de a luà toate măsurile şi chiar cele mai energice, în privirea acelora ce i-ar aflà că conspiră sau făptuesc în contra liniştei publice, de a-i arestà, de a-i înfrânà şi chiar de a-i depărtà din ţară, precum şi de a suspendà libertatea presei. Iar la deschiderea Adunării, îi va da relaţiune de măsurile ce a luat».

C. Glogoveauu, I. Florescu, Nicu Cantacuzin, Radu Rosetti, Manolaki Costaki, P. Roset.

GENERAL I. FLORESCU. — Am aderat la propunerea ce s'a făcut, şi am depus la birou şi eu o propunere relativă la memoria scumpului cetăţean pierdut. Am aderat la propunere, căci orice om simţitor şi în adevăr cu iubire de patrie trebuie a o manifestà nu prin vorbe, nu cu cuvinte de o popularitate culpabilă, ci prin acel curaj, a cărui cale ne-a deschis-o acest mare bărbat. Pot fi oameni solidari de asemenea crime. Dar pentru ce oare chiar în această Adunare să se socotească cinevà atins de o asemenea imputare, ca să aibă trebuinţă de a se apărà? Am văzut oameni, am văzut un partid apărându-se aci ca de o acuzare. Aş voi să ştiu de poate fi vreun inimic mai mare al unui partid oarecare, decât acela ce ar veni să arunce o crimă atât de infamă în faţa acelui partid? Aşà dar, fără ca să presupuiu că un partid oarecare a putut face vreodată asemenea faptă, îmi reiau independenţa, fără a mă teme ca aceasta să poată vreodată atinge nu numai pe cinevà dintre noi, dar pe orice om onest din ţara întreagă.

Este o bandă de tâlhari, de criminali, de oameni cari au jurat a urmà o şcoală nenorocită, deşi modernă, cari, ca să ajungă la un scop, întrebuinţează orice mijloace de convingere; dacă nu pot reuşi prin acestea, ameninţă; şi când nu găsesc oameni slabi, cari să se înspăimânte, atunci merg până la infamia de a lovi pe la spate. Dar majoritatea acestei Camere, care reprezintă naţiunea, nu va aveà laşitatea de a se înspăimântà de un asasinat! Nu domnilor; nu poate fi moarte mai ambiţionată decât a ilustrului nostru coleg! El a murit la moment, ca să-i rămâie numele nemuritor! Ca să reviu însă la chestiunea ce ne preocupă, voiu zice că găsesc în moartea lui lecţiuni mari, că el ne-a deschis calea pe care acei inimici ai societăţii să fie siguri că vom urmà. «Ordinea», a zis acest mare bărbat; «ordinea» strigăm toţi! Ce se cere acum aşà de monstruos, atât de anti-naţional, atât de anti-liberal prin această propunere? Ni se zice că a fost slăbiciune din partea Guvernului, căci legile actuale îi dau arme îndestulătoare contra încercărilor de dezordine. Eu zic, şi experienţa a dovedit, că in regimul actual, constituţional, un Guvern poate aveà mai multă sau mai puţină energie şi a se teme mai mult sau mai puţin de responsabilitate, fiind aceasta o chestiune de temperament.

Acum e vorba de a scăpà ţara. Ei bine, să scăpăm ţara, dând Guvernului încredere, pe bazele cari se obişnueşte, cum a zis Principele Sturza, a se da în ţările cele mai liberale. Aceasta cerem a se face, nici mai mult, nici mai puţin. Aşà, în prevederea unei împrejurări în care nu e nimic de exagerat, pe lângă necesitatea ce avem de a ne organizà, căci toate lasă de dorit, instrucţiunea publică, armata, etc., toate sunt dezorganizate şi aceasta când evenimentele ne năpădesc de toate părţile; în prezenţa unui mormânt deschis, când recunoaştem că cangrena din fatalitate a pătruns în corpul ţării noastre, când, spre ruşinea noastră, ne vedem ţinuţi în loc de o mână de oameni, să dăm Guvernului mijloace de a ne organizà, a apăra ordinea, şi aceasta pe termenul mărginit care se propune. Prin urmare consider ca un omagiu făcut memoriei ilustrului bărbat şi ca o datorie către ţară să aderăm toţi la aceà propunere.

M. KOGĂLNICEANU. — Domnilor, Ieri eram ca bolnav în pat, când am aflat moartea marelui cetăţean Barbu Katargiu. Dacă ieri l-am plâns ca om onest, astăzi îndoit îl regret, căci văz că moartea sa are să o plătească România cu sdrobirea tuturor libertăţilor ei.

Un asasinat este totdeauna o faptă infamă, şi deplor că asemenea faptă s'a săvârşit în ţara noatră. Dar, domnilor, asasinaturi, atentate s'au urmat şi în alte ţări, însă nicăieri nu le-a plătit ţara cu libertăţile ei. Napoleon al III-lea, regele Prusiei, împăratul Austriei, regina Greciei, au fost sub ţinta armei unui ucigaş şi nu i-am văzut a doua zi sfărâmând libertăţile publice, pentrucă s'a găsit un infam, care să ridice mâna a comite o crimă. Împăratul Napoleon nu şi-a răsbunat asupra Italiei crima lui Orsini, ci din

contră l-am văzut luptându-se pentru liberarea ei. Am văzut pe regele Prusiei că, în urma unui atentat în contra vieţii sale, a declarat că întăreşte şi menţine libertăţile publice. Împăratul Austriei, în urma iarăşi a unei fapte tot aşă de infame, convoacă Reichsrathul, acel Reichsrath care a proclamat drepturile cele mai sacre ale cetăţeanului liber, a proclamat libertatea individuală şi respectul domiciliului.

Să nu osândim, domnilor, veacul nostru; el nu este mai rău decât veacurile trecute. Mă adresez mai în particular la deputaţii moldoveni; ei vor puteà spune cum într'un alt veac, un arhipăstor, Mitropolitul Iacov, a fost ucis, când se coborà depe scaunul său, unde prezidà Divanul înaltei dreptăţi al ţării, şi cu toate acestea întreaga ţară nu a plătit cu libertăţile sale o crimă izolată. Aceeace s'a făcut atunci a putut să se întâmple şi azi.

Oare, domnilor, credeţi d-voastră că totul este perfect în societate ? Oare nu pot fi strâmbătăţi individuale ? Răutatea se află sus, precum şi jos, şi se pot găsi fanatici ca să se arunce la un act de răsbunare personală.

In triste zile am ajuns, domnilor, când pentru o crimă izolată auzim zicându-ni-se că societatea este în cangrenă ! Vai de ţara aceea care nu mai are încredere în legile sale şi aleargă la măsuri excepţionale ! Tara aceea este pe calea pieirii !

Viu acum la propunerea ce se face. Trebuie să vorbesc de ea, căci poate şi eu pentru cea după urmă dată mă suiu la această tribună. Declar, domnilor, că nu recunosc Camerei dreptul de o asemenea iniţiativă de a desfiinţà Convenţiunea, care ni s'a dat şi s'a subscris de cele şapte puteri. Noi înşine, domnilor, suntem adunaţi aci în puterea Convenţiunii şi trebuie să o respectăm. Nu recunosc nimănui dreptul de a desfiinţà articolul 46 din Convenţiune. Iată ce zice acel articol:

«Libertatea individuală a Românilor va fi chezăşuită ; nimeni nu va puteà fi oprit, arestat, nici prigonit decât potrivit legii».

Intreb p.: acest Minister dacă el se socoteşte în drept a consimţi să se desfiinţeze Convenţiunea printr'o propunere a Camerei, care ea însăşi nu funcţionează decât în virtutea Convenţiunii ?

Aduceţi-vă aminte, domnilor, câte strădanii, câte lupte, câte suferinţe şi sacrificii ne-a costat dobândirea acestor drepturi ce ne garantează Convenţiunea şi pe cari acum într'o clipă voiţi a le desfiinţà. Eu, tatăl meu şi strămoşii mei şi strămoşii d-voastră, au fost prigoniţi, pedepsiţi, şi chiar unul din autorul propunerii de astăzi a fost exilat peste hotar la Măcin, pentrucă am apărat drepturile ţării, pentrucă ne-am silit a căpătà starea de lucruri ce avem astăzi.

Nu ne aşteptam, domnilor, ca, după atâtea sacrificii împlinite, venind aici la Bucureşti ca să facem Unirea, vom reculege proscripţiunea şi despotismul.

Nu recunosc nimănui dreptul de a violà legile, de a sdrobi drepturile ţării. Protest din toate puterile-mi contra votului ce se va dà, când ar

fi primită, şi de acum declar că nu pot luà parte la acest vot anticonvenţional, antinaţional! *(iese din Adunare)*.

MANOLAKI KOSTAKI. — După atâtea cuvinte rostite la această tribună de mai mulţi oratori, se pare că noi am fi oameni ucigători libertăţilor publice.

Ei bine, domnilor, din însuşi argumentele d-voastă voiu culege cel mai favorabil sprijin pentru propunerea pe care am subscris-o şi pentru care voiu da seamă înaintea oamenilor şi a lui Dumnezeu.

Domnilor, în câtă vreme deputaţii vor fi ucişi la porţile Mitropoliei, cine va mai fi deputat? Atunci nu vom mai aveà Cameră. Ştiu chiar ieri că vreo 7—8 deputaţi de dincolo de Milcov erau decişi să părăsească Bucureştii.

Onor. d-nul Kogălniceanu ne-a citat exemple că s'a tras asupra regilor şi împăraţilor. Insă, domnilor, când la ideile acelor exaltaţi persoana Capului Statului erà o piedică, căci erà inviolabil, nestrămutat, înţeleg că fanatismul acelor oameni aveà până la oarecare punct o logică, căci lovià aceà piedică nestrămutată ce li se puneà. Vă desfid însă ca să-mi arătaţi că în vreo ţară constituţională să se fi ucis vreun Ministru. Şi iată pentruce nu se întâmplă aceasta: pentrucă, în regimele parlamentare, Guvernele sunt supuse la atâtea fluctuaţii a desvoltării ideilor, încât pentru nimeni un Ministru constituţional nu este o piedică, de care mai curând sau mai târziu să nu se poată scăpà. Faptul de alaltăieri, domnilor, are o însemnătate politică, şi e mai mult decât o crimă; este o crimă neauzită, fără exemplu.

D-nul Kogălniceanu zice că împăratul Austriei, după un atentat, a convocat Reichsrathul. Aşà este; dar la noi acest Reichsrath, Adunarea, erà deja convocată.

D-nul Vernescu ne întreabă: «oare patria e în primejdie, oare inimicul e la porţile ţării?» — Inimicul, domnilor, este şi mai aproape, este la poarta Mitropoliei; căci, dacă inimicul ar fi la porţile ţării, atunci lesne s'ar alege bobul din mazăre.

S'a vorbit de revoluţiune. Eu am fost în revoluţiune şi vă pot încredinţà că în două trei zile se alege într'un fel, au de triumfează guvernul, au de triumfează partidul revoluţionar. La noi însă criza ţine de trei ani şi merge crescând. S'a zis apoi că la noi sunt legi îndestulătoare, că avem un Codice Penal. Dar d-l Vernescu îmi va da voie să-i spuiu că d-nealui poate trăi foarte liniştit în Capitală, fără să ştie ce se petrece în ţară. Vă voiu spune eu, domnilor, că în partea de dincolo de Milcov se comit omoruri mai multe decât oricând, cum mi-a spus un deputat care vine de acolo, că în judeţ s'au săvârşit acum 19 omoruri.

S'a vorbit de dictatură, zicând d-nul Vernescu că s'ar suspendà dreptul Camerei şi că nu ar mai puteà funcţionà ca până acuma, prin măsura ce este a se adoptà. Voiu răspunde că tocmai prin această măsură se asigură libertatea d-lui Vernescu, tocmai prin aceasta se asigură dreptul nostru

de a ne puteà emite aci opiniunile, fără a ne teme că un pistol ne aşteaptă la poartă. Dând acest vot Guvernului, i s'a impus totdeodată şi greaua datorie de a răspunde la aşteptarea noastră.

Faptul de ieri a aruncat spaima în spiritul mandatarilor naţiunii. Ei bine, d-nilor Miniştri, astăzi venim şi vă dăm puterea de a menţineà ordinea, de a asigurà şi linişti spiritele, de a garantà reprezentaţiunii naţionale că poate în pace să se ocupe de organizarea ţării. Acest drept vi-l dăm, şi vi-l dăm provizoriu.

PRINCIPELE GR. M. STURZA. — Văz că se fac acuzări grave şi că se dă totul un alt înţeles acelui amendament. Să fim însă, domnilor, mai moderaţi, să ne uităm cel puţin pe ce este scris.

S'a zis că eu sunt propunitorul acelui amendament; cu toate că nu este aşà, dar mi-l însuşesc şi-l sprijin. Ei bine, domnilor, ce propune acel amendament? Nimic alt decât atâta; nici de dictatură, nici de suspendarea Convenţiunii nu e nici vorbă. Asigurarea liniştei publice, şi atâta tot. Cine este în contra acesteia va votà contra; eu unul în consecinţă voiu votà pentru.

Mai mulţi deputaţi cer închiderea discuţiunii.

Adunarea încuviinţează.

PREŞEDINTELE pune la vot amendamentul Generalului Florescu, după cererea a zece deputaţi, prin scrutin secret, al cărui rezultat este:

Votanţi	93.
Bile albe . . .	54.
Bile negre . .	36.
Abţinuţi . . .	3.

Amendamentul este încuviinţat.

PREŞEDINTELE CONSILIULUI. — Pătruns de încrederea cu care onor. Adunare a binevoit a-l onorà prin votul ei de astăzi, Ministerul acesta se grăbeşte a o asigurà prin organul meu că el nu va ieşi niciodată din cercul prescripţiunii sale de Convenţiune şi că nu va face întrebuinţare de acest vot decât în caz de necesitate absolută, când mijloacele ordinare nu vor fi de ajuns spre a menţineà ordinea publică, caz care, sunt bine încredinţat, nu se va întâmplà niciodată în ţara noastră.

După aceasta Adunarea a votat de urgenţă şi a încuviinţat următoarele propuneri:

1. A Generalului I. Florescu în cuprindere:

«Pătrunşi de dureroasa pierdere a d-lui Barbu Katargiu, colegul «nostru şi eminentul patriot, hotărîm să luăm doliu pentru douăzeci de «zile, şi Adunarea autorizează pe Guvern a luà dispoziţiile cuvenite

«şi a face cheltuielile necesarii pentru înmormântarea ilustrului bărbat «la care vom asistà în corp".

2. Propunerea Principelui Gr. B. Brâncoveanu în cuprindere:

«Considerând că prin asasinatul d-lui Barbu Katargiu, naţiunea «noastră a pierdut pe apărătorul cel mai eminent al temeliilor exis- «tenţei sale, societatea, familia, proprietatea ; considerând că Ministrul «Primar al Principatelor Unite, a căruia deviză erà „tot pentru Tară, «nimic pentru noi" a fost victima curajului său politic, Camera în- «deplineşte o datorie sacră deschizând Ministerului un credit spre a «ridicà acestui mare bărbat de Stat un monument pe piaţa Teatrului, «cu înscripţia:

«Apărătorului societăţii, familiei şi proprietăţii.

«Ţara plină de recunoştiinţă şi adânc mâhnită.

«Va urma nemuritoarea frază a discursului fostului orator din şe- «dinţa dela 8 Iunie 1861, în cuprindere:

«Pacea şi odihna e scăparea Ţării, şi voiu preferà a fi sdrobit decât «a îngădui slăbirea liniştei ; voiu preferà moartea, mai 'nainte de a călcà «sau a lăsà să se calce una din instituţiile Ţării !»

DISCURSURILE

I.

RĂSPUNS UNOR INTERPELĂRI ALE LUI V. BOERESCU ŞI PRINCIPELUI GH. ŞTIRBEI ÎN PRIVINŢA CRIZEI COMERCIALE.

Şedinţa dela 21 Fevruarie 1859. — (*Monitorul oficial,* 1859, Martie 11, p. 93).

V. BOERESCU, interpelând pe Ministrul Finanţelor, îl întreabă ce măsuri a luat guvernul ca să previe criza comercială şi, neprimind din parte-i un răspuns mulţumitor, adresează Camerei un discurs prin care arată că chestiunea este gravă şi mai urgentă decât îşi poate închipui cinevà. Suindu-se la izvorul răului, d-sa desvoltă cauzele cari au concurat la aducerea acestei crize; demonstră urmăririle fatale ce ar puteà să aibă pentru ţară, de nu se vor luà măsuri preventive, aducând exemplul şi al altor state europene; emite oarecari generalităţi asupra mijloacelor de a combate răul şi se pronunţă pentru acela de a face Statul un împrumut şi de a reînvià creditul, baza comerţului modern, prin intervenţia sa morală şi pecuniară, în favoarea comercianţilor.

B. KATARGIU, *ministrul finanţelor*[1]), răspunde că luarea unor asemenea măsuri cere mai pre sus de toate o gândire matură, ca să se înlăture orice uşurinţă în tratarea unor interese de un ordin aşà de înalţ. O lucrare de felul acesta nu se poate face dintr'o zi într'alta. Ministerul a făcut din parte-i tot ce trebuià. Comercianţii au şi dat petiţie la Domn, iar Măria Sa a inaintat-o Ministrului respectiv cu apostil. Ministrul va face

---

[1]) A doua zi după alegerea lui Cuza la 24 Ianuarie 1859, Ministerul s'a compus astfel pentru Muntenia: *Nicolae Golescu*, interne; *Barbu Katargiu*, finanţe; general *Barbu Vlădoianu*, răsboiu; *I. C. Cantacuzino*, Culte şi instrucţie; *Grigore Filipescu*, control; *Dumitru Brătianu*, externe. *Vezi Monitorul oficial al Ţării Rom.*, 1859, Ianuarie 26.

tot ce îi va sta prin putinţă pentru punerea cât mai grabnică în aplicare a măsurilor ce ce vor hotărî a se luà. In discursul d-sale, d-sa desvoltă deasemenea cauzele crizei ce ameninţă comerţul, între cari pune şi neîncrederea ce fireşte inspiră particularilor şi comercianţilor nestabilitatea lucrurilor şi îndoinţa în faţa necunoscutului.

PRINCIPELE G. ŞTIRBEI interpelează pe miniştri dacă legile vechi există şi dacă în adevăr Regulamentul Organic s'a desfiinţat.

B. KATARGIU, *după ce se consultă cu doi din colegii săi.*—Domnilor, Ministerul fiind venit prin Convenţie şi în Convenţie zicându-se cu deslusire că legile în fiinţă au a se păzì în toată întregimea lor, apoi fireşte că profesia de credinţă a Ministerului nu poate fi alta decât paza Convenţiei şi respectarea legilor. *Cât pentru ceeace se atinge de profesia mea de credinţă personală şi morală, ea este progresul mărginit în cercul înţeleciunii, legalitatea în toate, dreptatea pentru toţi.* Aceasta e profesia mea de credinţă.

II.

CREDITUL DE 8 MILIOANE.

Şedinţa dela 27 Fevruarie 1859. — (*Monitorul oficial*, 1859, Martie 16, p. 105).

Biroul anunţă că ordinea zilei este asupra mesajului Domnitorului, ce se comunicase Adunării în şedinţa trecută.

BARBU BELLU se abţine de a votà pentru mesaj, din cauza formei nelegale, sub care s'a prezentat Camerei propunerea de vot cuprinsă în acel mesaj. D-sa sprijineşte această aserţiune pe formele constituţionale după care Domnitorul, ca persoană inviolabilă, nu poate cere deadreptul dela cameră un credit pe seama Statului, ci trebuià ca această cerere să se facă de Miniştri, cari siguri sunt responsabili.... Al doilea, nu poate votà orbeşte, pe responsabilitatea Domnului, un credit al cărui scop nu-l înţelege, căci la toate întrebările ce a făcut Ministerului, în această privinţă, Ministerul a răspuns categoric că nu poate da nici o ştiinţă.

B. KATARGIU, *ministrul finanţelor.* — Domnilor, am avut a arătà şi ieri cinstitei Adunări, că, în adevăr, cererea de credit

de care este vorba, nu s'a făcut poate cu acele forme regulate; dar Domnul, fiind extraordinar chemat, printr'o alegere extraordinară, în nişte circumstanţe foarte extraordinare, venind între noi, a recunoscut urgenţa de a se îmbunătăţi toate ramurile de activitate ale Statului. Aceasta a fost cea dintâi preocupaţie a sa, când s'a uitat întâiaşi dată împrejurul său. Dar cari sunt mijloacele spre a ajunge acolo?

Ar trebui, domnilor, mai înnainte de a începe clădirea, să se pregătească de materialuri şi ştiţi bine, Domnilor, că materia trebuie în clădirile sociale tot atât ca şi în acele materiale: că materialul este tot aşà de necesar la ridicarea unui edificiu social, ca şi la ridicarea unuia material. Materialul, de care are necesitate ca să atingă acest sco , este capitalul. Capitalul este, ca să zic aşà, sufletul fiecărei mişcări ce facem spre îmbunătăţirea societăţii. Văzând că lipsa este generală în toate cassele publice, că rezervă nu este de loc; văzând că pentru a face orice altă lucrare, afară de cheltuieli bugetare de toate zilele, îi este peste putinţă; mai văzând că avem o datorie de opt milioane către cassele publice; socotind că orice începere de lucrare trebuie făcută prin mijloace extraordinare, şi-a zis: «M'aţi chiemat aici ca să încep o lucrare; îmi trebuie însă un punct din care să încep». Aceasta a făcut pe Domnitor a se adresà către Adunare, după cum s'a văzut, prin acel mesaj, ca să ceară mijloace, cu cari să poată începe lucrarea de îmbunătăţire. Apoi, ştiind că venitul Statului o să se mărească, după aşezarea unei contribuţii generale pe baze bine întocmite, cere un credit de opt milioane, a căror întrebuinţare se va pune la cunoştinţa Adunării. Această cerere o socotesc ca urgentă şi, în împrejurări extraordinare, aceasta este tot ce poate zice azi Ministerul.

După o discuţiune la care iau parte I. E. Florescu, V. Boerescu şi Principele G. Ştirbei, care vorbeşte contra formei viţioase în care se prezintă cererea de credit, şi după o replică personală a lui Dumitru Brătianu la adresa Principelui G. Ştirbei.

B. KATARGIU, *ministrul finanţelor,* citeşte Adunării urmă-

toarea declarație a patru membri ai Ministerului [1]), ca rezultat al chibzuirii ce au avut:

1⁰ Cere dela Cameră ca, pe de o parte, să voteze creditul cerut ca o nouă dovadă de a sa mărginită încredere în persoana Domnului; iar, pe de alta, Camera să ceară de la Măria Sa ca, pentru orice întrebuințare a acelor fonduri, izvorîte din creditul cerut, să i se supună de către Miniștrii respectivi proiecte speciale și atunci Camera va aveà destul prilej de a declarà a sa încredere sau neîncredere în minister;

2⁰ Prin deslușirile ce a dat Ministerul, el s'a mărginit a arătà că din pricina stării de neavere a casselor și în privința unor diferite îmbunătățiri pregătitoare, a simțit trebuința de a aveà un fond excepțional disponibil. Cu aceasta însă n'a pretins, după cum s'a zis de un orator [2]), că Miniștrii nu sunt răspunzători și că cheltuielile ce se vor face, nu se vor supune la controlul Obștei Adunări; căci într'alt s'ar socoti și a lor răspundere ca Români și a lor demnitate personală compromisă;

3⁰ Asupra zicerilor de pregătiri de războiu [3]) și alte asemenea amănunte, de nici unii din Miniștri nu s'a rostit un cuvânt, ca să dea loc unor asemenea comentarii, ce au pus chestiunea pe un tărîm cu totul strein.

D. LENȘ depune o propunere subscrisă și de alți cinci membri [4]) asupra modului cum trebuie formulat votul [5]).

IOAN BRĂTIANU. Nu amestecați votul cu chestiuni secundare pentru sfințenia lui. Propunerea Ministerului este vițioasă.

BARBU KATARGIU. — In neplăcuta poziție, în care ne aflăm de ieri până azi, am avut a sprijini înaintea acestei Adunări

---

[1]) B. Katargiu, B. Vlădoianu, I. C. Cantacuzino și Grigore Filipescu.

[2]) I. E. Florescu.

[3]) I. E. Florescu, a exprimat asemenea temeri.

[4]) I. E. Florescu, Al. Angheleanu, Cesianu, I. Sămboteanu și I. Socolescu.

[5]) Prin această propunere se primià creditul de 8 milioane, însă se cereà ca întrebuințarea acestor fonduri să se facă prin alt Minister, cel în ființă nebucurându-se de încrederea Adunării.

o cerere de confienţă din partea Prinţului ales extraordinar, în nişte circumstanţe asemenea extraordinare. Adunarea, prin întârzierea ei asupra votului, s'a pus în trista poziţie de a vedeà acel vot slăbit de îndoiala asupra Ministerului. Dar oricare Minister are a da desluşirile cele mai desluşitoare de chipul întrebuinţării cerutului credit. Urgenţa e recunoscută, se simte, cheltuielile se vor supune la aprobarea Adunării. Când Ministerul va arătà modul cu care are să cheltuească, atunci veţi judecà de este urgentă chestia sau nu, atunci veţi puteà depărtà Ministerul, de nu vă inspiră încredere. Nici unul din noi, vă încredinţez, nu-şi va compromite opinia ce are în public şi avèrea prin întrebuinţarea acestui credit altfel decât cum Adunarea va decide. Apoi de ce să prejudecaţi faptele Ministerului? El poate aveà planuri bune. El a făcut tot, ca Adunarea să fie unită şi apoi îi lasă garanţie Camerei ca să-l depărteze îndată ce nu va lucrà în conformitate cu Camera. Atunci numai puteţi fi judecători şi judecători imparţiali.

In cele din urmă se pune la vot creditul cerut de 8.000.000 lei vechi şi adunarea îl încuviinţează cu o majoritate de 28 voturi contra 19.

III.

RAPORTURILE DINTRE PROPRIETARI ŞI ŢĂRANI.

Şedinţa dela 6 Martie 1859. — (*Monitorul oficial,* 1859, Aprilie 1, p. 134).

La ordinea zilei este desbaterea asupra drepturilor reciproce dintre proprietari şi ţarani [1]).

In desbaterea acestei legi deputatul I. Văleanu propune următorul amendament:

«Acolo unde neînvoindu-se locuitorii cu al lor proprietar printr'o bună «înţelegere şi proprietarii depunându-şi condiţiunile, locuitorii, departe de

[1] Fiindcă învoielile între locuitorii moşiilor şi între proprietari, încheiate în anul 1852, pe temeiul legii promulgate de Principele Ştirbei în 1851, încetaseră, Consiliul Administrativ extraordinar (Consiliul de miniştri) elaborase un proiect de măsuri privitoare la regularea raporturilor dintre proprietari şi ţărani, şi până la promulgarea unei noi legiuiri. Acest proiect de masuri e publicat în *Monit. ofic. al Ţării Rom.* din 1859, Martie 12, p. 98.

«a le primi, pe de o parte au protestat formal contra lor, iar pe de alta «şi-au păstrat şi şi-au muncit ca şi în trecut locurile ce au au avut până «aci acolo dar să se supună locuitorii la răspunderea drepturilor către «proprietar după învoielile periodului trecut [1]) şi pe anul 1859, în cursul «cărui an, dacă o nouă legiuire nu va veni să reguleze definitiv relaţiile «dintre proprietari şi muncitorii de pământ, atunci guvernul să ceară «dela amândouă părţile a-şi face învoieli în cursul acestui an, cari învoieli «vor avea a lor aplicare în anul 1860 şi până la promulgarea nouei le- «giuiri.

«Iar dacă nici după aceasta nu vor voi a se învoi, atunci ori să se «strămute pe alte proprietăţi sau, nestrămutându-se, se vor supune, fără «a li se mai asculta nici un pretext, la răspunderea drepturilor proprietăţii «întocmai după condiţiile ce şi-ar depune proprietarii în anul 1860».

I. VĂLEANU, într'un mic discurs, ca explicator al amendamentului său, zice că secţiunea Camerei însărcinate cu studierea proiectului guvernului a scăpat din vedere de a statuà asupra cazului în care proprietarii au depus condiţiunile lor de învoire cu ţăranii, pentru al doilea termen; însă locuitorii nu numai nu le-au primit, dar încă au protestat în contra lor, urmându-şi cu toate aceste arăturile lor. Pe lângă aceasta mai atrage luarea aminte a Camerei asupra faptului că sunt proprietari cari au băgat în condiţii şi locurile cele legiuite, fără să fie învoire. Aceasta este contra legii şi a produs nedumeriri.

B. KATARGIU. — Cât pentru ceeace zice d-l Văleanu că s'a întâmplat — şi deaceea au fost şi nedumeriri — că unii proprietari nu s'au mărginit a face propuneri de învoieli numai pentru prisoase, ci şi pentru cele legiuite, d-sa se înşeală, căci legea recunoaşte pe ţăran slobod chiriaş şi pe proprietar slobod proprietar, acordul de bună voie fiind şi gândul şi voinţa ei. Insă până să ajungă proprietarul şi ţăranul la acest acord de bună voie, sunt baze, legiuiri şi legiuirea de zece pogoane este facultativă, legea a pus oarecari regule, cari, în lipsă de învoieli, să serve de temeiu. De unde se vede că învoielile sunt facultative. Legea dă asemenea ţăranului voie de a se strămută şi proprietarului de a-l primi sau a-l depărtà.

Apoi pentru interes de recrutaţie şi de contribuţie, regulează această strămutare a ţăranului, fixând epocele ei.

---

[1]) 1852—1858.

Acesta este principiul legii şi înţelesul rău s'au dat de cei ce au fost chemaţi a o executà. Libertatea săteanului nu este dar absolută; el este legat de două căpitâie: de guvern şi de proprietar. Guvernul îi zice: «te poţi strămutà, însă când îţi voiu da eu voie». Şi pentru ca nu cumvà ţăranul şi proprietarul, din rea voinţă, să treacă în tăcere anul catagrafiei, legea a zis proprietarului: «de n'au făcut nici propuneri, nici învoieli, sunt datori a da cele unsprezece pogoane.» Aşà, tot ce rămâne este de a lăsà pe oricine a se învoi cum vrea, căci altfel se strică principiul libertăţii individuale. Aci se iveşte altă chestie. Guvernul trecut, pus în poziţie provizorie, nu s'a gândit a luà măsuri încă dela al patrulea an al periodului. El a lăsat să treacă timpul; apoi la Ianuarie dă poruncă să se facă catagrafie. Nu mai rămăseseră decât 3 luni din acest period. Pe acest temeiu s'au făcut sate noi într'o clipă, s'au desfiinţat altele. După aceea se dă alt ofis prin care se zice că rău s'a înţeles cel dintâiu. La aceasta n'a fost decât o curată nebăgare de seamă de date, căci dacă guvernul ar fi luat în consideraţie datele, ar fi văzut că este în al şaselea an al periodului, şi n'ar fi făcut asemenea anomalii. Ce trebuie însă să facem? Suntem foarte aproape de începutul lucrărilor pământului. Aci voiu să răspunz d-nului Florescu. Negreşit că aş voi să mă reazim absolut pe litera legii, aş zice să lăsăm pe oameni să se învoească cum ar voi. Sunt însă două piedici: timpul şi catagrafia, cari nu pot da drept guvernului de a permite strămutarea. Pentru aceea s'au făcut acele 3—4 articole cât se poate mai în interesul general şi s'a zis: «câţi au depus învoieli în cancelariile săteşti şi acelea s'au primt prin iscăliturile săteanului sau prin lucrarea pământului însemnat acolo, acele învoieli să se respecteze. Câte însă din condiţii s'au contestat de săteni, însă după ofisul gnvernului săteanul a lucrat pamântul, vina nefiind a ţăranului, nu-l putem sili a urmà unor condiţii ce nu au fost primite nici în fapt, nici în scris. In acest caz, trebuie a se lăsà condiţiile cele vechi, deşi în unele cazuri ele au fost mai grele pentru săteni. Cât pentru cazul unde nu sunt condiţii depuse şi învoieli urmate,

n'avem nimic de discutat; învoielile rămân să se facă după voinţa părţilor. D-l Florescu a zis că cei ce au urmat condiţiile din 1852 nu s'au mărginit numai în cele legiuite. Răspunz tot cu aceleaşi argumente şi zic că trebuie să stea tot în condiţiile periodului trecut.

Deaceea s'a făcut deosebire între condiţii noi primite şi între condiţii vechi, cari nu se pot primi decât pănăla o legiuire. Dăcă această legiuire nu se va face în acest an, atunci pentru anul viitor proprietarul şi săteanul sunt liberi să facă învoieli, ca şi cum ar fi în anul catagraficesc.

Apoi se mai poate înfăţişă o împrejurare. Aceasta este contribuţia; cu acest prilej s'ar puteà face învoielile.

Amendamentul lui I. Văleanu, punându-se la vot, se primeşte de majoritate.

Se citeşte art. 4 şi 5 din jurnalul Consiliului Administrativ extraordinar cari sună: Art. 4) «Asemenea învoiri se vor adeveri de deputaţii satului, de preot, de logofătul sătesc şi de subcârmuire şi nu vor aveà putere decât numai până la înfiinţarea definitivei legiuiri», iar al 5-lea «Orice individ s'ar dovedi preumblându-se prin sate şi semănând în faţă sau în taină vorbe şi povăţuiri vătămătoare siguranţei proprietăţii şi ordinei publice, se va prinde şi se va trimite la stăpânire, ca să se dea în judecată».

I. VĂLEANU zice că aceste articole n'au a face cu chestia.

SC. VOINESCU.—Zice că art. 5 este trecut de prisos, deoarece condica penală prevede pedepse contra bârfitorilor.

B. KATARGIU.—Fapte de asemenea fire s'au urmat în cursul anului trecut şi condica penală a dormit. Guvernul de azi prin acele articole a voit să ia noi măsuri pentru pedepsirea ceior vinovaţi, cari prin bârfirile lor voesc să arunce ţara într'o adâncă prăpastie. Am auzit vorbindu-se de învoieli foarte apăsătoare din partea proprietarului către ţăran. Nu primesc aceasta, fiindcă ştiu că nu poate fi un proprietar aşà de nemernic, încât să ceară dela locuitorii săteni nişte astfel de condiţiuni; căci, din contra, este în interesul lor să concure cu alţi proprietari în a da mai multe avantaje săteanului şi această concurenţă este în favoarea săteanului şi în defavoarea proprietarului apăsător. In ţările streine şi civilizate,

sunt zece ţăranj pe un pogon. Aci din contră. Aci proprietarul zice ţăranului: «Uite ţara, cultiv'o cu braţele tale». Invoielile de astăzi vor ajunge odată transacţii slobode. Şi vom vedeà mai târziu că tot ce se făceà de legiuitor, libertatea şi înţelegerea l-au făcut de sine. Se găsesc mulţi proprietari orbiţi de dorinţa avuţiei. Se întâmplă însă şi cu ei ceeace se întâmplă cu acei cumpliţi neguţători cari rămân cu marfa nevândută. In ţările streine se fac transacţii apăsătoare; una din trei este cea mai ieftină, şi cu toate acestea oamenii se căpătuesc. La noi este libertatea strămutării; sunt proprietăţi ale Statului foarte întinse şi unde ţăranul este prea bine primit, dacă a fostgonit din celelalte proprietăţi prin condiţii grele.

In cele din urmă rămâne ca art. 4 şi 5 să se treacă în procesul-verbal ca bune şi de neapărat trebuincioase, recomandându-se şi guvernului să le ia în consideraţie.

IV.

CRIZA COMERCIALĂ. (I-iul discurs).

Şedinţa dela 10 Martie 1859. — (*Monitorul oficial,* 1859, Aprilie 3, p. 142).

La ordinea zilei sunt: 1° Proiectul înfăţişat de Ministrul finanţelor pentru criza comercială; 2° Chestiunea dotării palatului domnesc, etc.

MINISTRUL FINANŢELOR citeşte Adunării proiectul Ministerului asupra mijloacelor ce s'ar puteà luà spre încetarea crizei comerciale.

Acest proiect este publicat în *Monitorul oficial,* 1859, Aprile 3, p. 144. Art. 1 ziceà: Să se ia cu împrumutare dela particulari suma de 200 mii galbeni împărăteşti, pe termen de un an şi cu dobândă dela 8—10%. Art. 2: Imprumutul să se facă cu acţiuni de câte 200 galbeni împărăteşti, fără să se poată întoarce acestea în plăţile către Stat înaintea expirării termenului de un an. In urma propunerii lui I. Brătianu din şedinţa de la 13 Martie, Adunarea primeşte ca acţiunile să fie de câte 10 şi de câte 100 galbeni fiecare.

După o desbatere asupra luării în consideraţie a proiectului, vorbeşte apoi I. Brătianu, apoi

B. KATARGIU. — Principiile de economie politică, pe cari le-a desvoltat d-l Brătianu, sunt principii pe cari le primesc de

foarte bune. Dar să vedem dacă poziţia actuală a guvernului nostru îl iartă a desfiinţà vama asupra exportului. Principiul după care trebuie să se conducă un Ministru este că, dacă scoate cevà, trebue să puie altcevà în loc.

Finanţele ţării noastre au bazele lor, din cari, dacă am scoate vreuna, finanţele ar pierde. Apoi noi nu avem nici o rezervă spre a înlocuì acest gol. Această măsură de ridicare a exportaţiei se poate face fără pagubă pentru finanţe numai când se vor aşezà legile contribuţiei generale pe astfel de baze, încât să înlocuească acest gol. Acestea au fost cauzele ce m'au oprit de a trece această măsură în proiect. Mi se zice că s'au întrebuinţat multe capitaluri în gratificaţii etc., făcute cu mai mult sau mai puţin folos. Eu unul le socotesc cu prea puţin, şi pot zice cu nici unul. Aşà e; dar aceste capitaluri acum abià acoper cheltuieli neapărate de zi. Cât despre ceeace-mi zice d-l Brătianu că e lipsă de numerar, voiu răspunde că nu e lipsă de numerar, ci de credit. Europa este împrejurul nostru. Ea, chiar când n'ar aveà trebuinţă de cereale, ar da bani, căci socotesc că le-ar venì mult mai bine capitaliştilor de a luà dobândă 12 la sută decât 5 şi 8. Dacă nu dau, este că nu e credit nicăieri. Creditul este bogăţia popoarelor, şi dovadă este că, de câte ori un Stat a pierdut din vedere acest punct în mersul său politic şi a luat capitalul de singura bază a avuţiei sale, el a trebuit negreşit să cază.

După ce vorbeşte din nou I. Brătianu, continuă

B. KATARGIU. — Să răspund domnului I. Brătianu la două împrejurări: mai întâi asupra înlesnirii de 200 de mii galbeni, cu cari Statul voeşte a venì în ajutorul comercianţilor. N'aş fi venit a pipăì această vorbă azi, de nu cereà trebuinţa, ca să nu socotiţi cu aceasta că voiu să slăbesc proiectul. Guvernul este foarte dispus, după cum aţi putut să vă încredinţaţi din proiectul ce vi l-am înfăţişat, a da această înlesnire comercianţilor.

Aceà înlesnire însă să vedem dacă voesc a ne-o acordà particularii? Vor răspunde ei la cererea ce le face guvernul?

Aceasta este o chestie problematică. Cât pentru cererea domnului Brătianu de desființarea vămii pentru exportația cerealelor și a vitelor, vin a-i mai arătà încă o piedică pe lângă cele ce am enumerat. Chestia nu e acì numai de desființarea unui venit de 2 milioane, și este o chestie pe care tocmai guvernul nu trebuie să o atingă, ci din contra să o sancționeze. Sfințenia contractului vămii cerealelor și a vitelor este respectată. Întreprinzătorul lor, ca și oricare altul, a cheltuit mult în anii dntâi și poate a pierdut, cu nădejde de a trage în urmă profit. Luându-i-le acuma din mână, n'ar aveà el dreptul de a cere despăgubiri de tot capitalul ce a băgat în această întreprindere și de tot profitul ce puteà trage? Cât despre principiu, și eu mă unesc: e bun, e temeinic; să ne chibzuim și să așteptăm să deslegăm această chestie la facerea contribuției generale; caci e bine, în loc de a merge cinevà iute și a face cercări de un moment, să meargă încet și sănătos.

III.

CRIZA COMERCIALĂ. (Al II-lea discurs).

Ședința dela 12 Martie 1859. — (*Monitorul oficial*, 1859, Aprilie 6, p. 147).

B. KATARGIU, *ministrul finanțelor,* anunță Camerei că măsurile legiuite pentru încetarea crizei s'au luat de Minister, iar criza a socotit de a sa datorie de a o împărtăși de aseară Măriei Sale prin telegraf [1]).

BEIZADEA DIMITRIE GHICA întreabă pe Ministru de a făcut această încunoștiințare numai ca o noutate.

B. KATARGIU răspunde că a încunoștiințat pe Măria Sa de criză încă de ieri și a întrebat dacă proiectul, odată încu-

---

[1]) Principele Alexandru Ioan I nu sosise încă în București. Pe atunci el se află încă în Iași.

viinţat de Adunare, se poate pune în lucrare, mai 'nainte de formala întărire a Măriei Sale.

V. BOERESCU, observă Ministerului că n'a lucrat cu destulă grăbnicie ca să facă a încetă răul, căci, abiă după patru săptămâni, de când s'a interpelat [1]), a înfăţişat proiectul acela Camerei.

B. KATARGIU. — Când un deputat acuză Ministerul, trebuie să aibă cuvinte temeinice pentru aceasta, iar nu să-şi facă un joc. Acele patru săptămâni, de cari vorbeşte d-l Boerescu, s'au întrebuinţat a chemà pe neguţători, a-i întrebà, şi apoi ei, chibzuindu-se în parte în mai multe întruniri, au făcut raportul lor către Minister, care, în starea critică în care se află finanţele guvernului, a trebuit a se chibzuì asemenea bine, până să înfăţişeze proiectul său Camerei. Apoi d-l Ministru arată că guvernul a făcut şi mai mult decât a da un proiect Camerei, voind a pune şi chiar depozitele în circulaţie.

V. BOERESCU răspunde că ministrul de finanţe poate să aibă rezoanele cele mai bune pentru această întârziere, însă că în convicţia d-lui crede că ministerul a lucrat foarte încet.

B. KATARGIU îi răspunde că dacă Adunarea crede că Ministerul lucrează rău, să-l depărteze. Cât despre convicţia pe care zice că o are d-l Boerescu că Ministerul a lucrat încet şi că nu trebuie să aştepte iniţiativa Camerei, ca să ia măsurile necesare spre încetarea crizei, îi răspunde că n'a fost de datoria Ministerului a luà iniţiativa. Apoi, că dacă guvernul a intervenit ca să ia măsura spre a o oprì, trebuià să ia astfel de măsuri, ca nu cumvà, ajutând comerţul, să cază el. Aceasta a fost causa puţinei întârzieri ce a curs.

D-l ministru apoi se adresează către Cameră, învitând-o ca, dacă Ministerul nu şi-a împlinit datoria lui, să declare aceasta.

I. BRĂTIANU propune următorul amendament la propunerea Em. Sale Mitropolitul [2]):

[1]) Interpelarea lui V. Boerescu asupra crizei financiare s'a făcut în şedinţa dela 21 Fevruarie 1859. Vezi discursul I.

[2]) Nifon. Acesta propune se ca, până la discutarea proiectului înfăţişat de Ministeriu în privinţa crizei financiare, să facă un apel către Sale, ca să chibzuiască despre mijloacele ce trebuie luate spre a întâmpinà răul de care erà amenin ţată ţara.

«Văzând gravitatea şi chiar primejdia, în care se află comerţul nos-«tru, adunarea electivă a hotărît să se învite Secţia II-a ca să cerceteze «îndată proiectul guvernului, prin care propune mijloacele de a veni în «ajutorul comerţului ca mâine la 11 ore să ne înfăţişeze raportul asu-«pra acelui proiect. Camera amână pentru mâine la 11 ore a se dis-«cută de urgenţă raportul şi proiectul sus zis».

Semnaţi: *I. Brătianu, M. Marghiloman, Dimitrie Ghica, Al. C. Golescu, Sc. Voinescu, C. Deşliu, C. Argintoianu, G. G. Grigorescu, G. A, Costescu, N. Lahovari.*

Amendamentul se primeşte.

IV.

CRIZA COMERCIALĂ. (Al III-lea discurs).

Şedinţa dela 13 Martie 1859. — (*Monitorul oficial*, 1859, Aprilie 10, pag. 153).

La ordinea zilei este discuţiunea proiectului pentru măsurile ce sunt a se luă în privinţa crizei comerciale.

Biroul întreabă dacă este cinevă care să vorbească asupra proiectului în total.

ION BRĂTIANU. — Aşteptam să ia cuvântul nişte bărbaţi mult mai competenţi; dar, fiindcă toţi d-nii deputaţi tac, se vede că-l primesc pe tăcute.

Eu nu înţeleg să venim în ajutorul comerţului decât în două rânduri: sau într'un mod cu totul anormal, expeditiv, cum s'a întâmplat şi în alte State, sa chieme guvernul pe bancherii principali, cu cari el aveă daraveri şi în cari aveă încredere, şi să depuie la dispoziţia şi pe raspunderea lor o sumă oarecare. Aci guvernul n'a făcut aceasta şi a avut rezoanele sale. Neputând veni într'un mod expeditiv în ajutorul comerţului, eu cred că nu este alt mijloc decât aşezând bazele unui aşezământ de credit, care la început să-şi aibă forma sa imperfectă de un lucru ce vine să răspunză la o trebuinţă de moment, însa să fie începutul bine aşezat, astfel încât sacrificiile ce face Statul sa nu fie aruncate pe drum. Proiectul guvernului, mai ales cu modificaţiile aduse de comisie, nu este nici un mijloc expeditiv, nici fundamentul unui aşezământ regulat, din care să putem vedeà în viitor folosul sacrificiilor făcute. Proiectul acesta nu este nici o banca de scompt. Ce aşezământ este acela, pe care la anul îl condamnaţi să moară? Ce încredere va aveà lumea? Cum o să găsiţi oameni

speciali, când toată încredinţarea ce vreţi să faceţi trebuie să se sfârşească la anul? Secţia azi mai adaugă o greutate, căci zice să se dea bani împrumut numai acelora ce au moşii, adică face comerţul dependent de cei ce au moşii, bunuri statornice, şi noi de ceeace ne ocupăm mai mult este comerţul în genere. Când se va mai vorbi asupra acestui proiect şi se va emite părerea mea, nu vă voiu mai ostení cu argumentaţii mai multe ca să-l combat, pentrucă, după mine, acest proiect nici merită discuţia.

I. OTETELEŞEANU găseşte cevà ciudat în discursul lui Brătianu, căci el combate azi proiectul că ar fi nefolositor, când ieri singur ziceà ca să treacă Comisiunea în sala de alături şi să nu iasă de acolo până nu-l va isprăvi.

B. KATARGIU, *ministrul finanţelor.* — Din cele ce a zis onorabilul preopinent trag o contradicţie: pe de o parte aud zicându-se că nu s'au luat măsuri grabnice, spre a veni în ajutorul comerţului care strigă: «ajutor!» pe de altă parte că proiectul ministerului este cu totul necomplet, pentrucă nu aşază bazele unei întreprinderi îndelungate. Iată contradicţia: pe de o parte cere grăbnicie, pe de alta un proiect de bancă stabilă, care să trăească mai mulţi ani. Oare aceste două împrejurări se pot combinà în aceeaş gândire? Aţi acuzat ministerul că n'a luat măsuri înainte de a veni comerţul să ceară ajutor. Vi s'a răspuns de minister că a întinde până acolo îngrijirea, încât să ia măsuri până să nu fi venit nimeni a-i cere ajutor, aceasta nu o puteà face, căci, chiar dupăce a strigat comerţul, a văzut că mijloace spre a-i veni în ajutor nu erau, că tot ce va face este numai de a aduce un ajutor momentan. Ministerul n'a venit să vă spuie toate ranele sale, să vă zică că un muribund cere ajutor dela alt muribund; n'a venit să vă spuie că Statul are 25 de milioane datorie, dintre cari cele mai multe către cassele ce sunt în activitate, de exemplu cassa drumurilor, a şcoalelor; n'a venit să vă spuie că ţara este datoare 8 milioane la particulari pentru producte date în trebuinţa oştirilor streine, cari sufer să-i ţie în aşteptare 10 ani fără vreun profit. Toate acestea, ministerul n'a venit să vi le spue, pentrucă a văzut criza grabnică, Adunarea îngrijată, şi s'a temut ca nu cumvà, făcând aceasta, să se considere ca

o rea voinţă din partea lui. Din contră; el a făcut un proiect şi a zis: «iată tot ce poate face ministerul; am chibzuit a interveni între particulari şi comercianţi şi a cere particularilor capitaluri noi spre a le pune în circulaţie». Am zis mai mult: «până se va face împrumutul, să se atingă depozitele», încurajat fiind de împrejurările grabnice, şi pe lângă aceasta am mai avut un sprijin la îndrăzneala de a atinge depozitele, căci am văzut că în depozitele acestea sunt sume cari stau de ani în visterie, şi am zis că poate nu ni le vor cere particularii îndată; să le dau comerţului şi le voiu pune la loc, când se va face împrumutarea. Acum vedeţi în ce pericul s'a pus ministerul. Căci suntem oare siguri că atât capitalurile din streinătate cât şi cele de aci vor veni la chemarea noastră? Nu; căci bogăţia este creditul, şi creditul este încrederea, un nu ştiu ce din atmosfera politică, care face pe particulari să se teamă şi să-şi tragă capitalurile din circulaţie.

Viu acum la modificaţiile Comisiei şi la restricţiunea prin care lasă toată responsabilitatea asupra ministerului. Nu o primesc. Ministerul n'a zis Adunării că are capitaluri, ci că n'are; şi a arătat singurul izvor, cerând voie de a-l întrebuinţà. Aci însă o să se întâmple o împrejurare. Ceeace iau din cereale, iau căci nădăjduiesc că graficaţii nu se vor mai face; iau asemenea capitalul emancipaţilor, căci acela este un capital şi nu o datorie, şi când va veni să-l ceară voiu zice: «aşteptaţi!» Cât pentru depozite, de nu-mi va da voie Adunarea, nu le voiu atinge. A doua restricţiune ce-mi impune secţia, ca să dau în sume mici fără să determine cât, iar nu o primesc; căci se ştie prea bine că comerţul este împărţit pe persoane în mici capitaluri, dar cari toate sunt legate ca un lanţ, vin de se împreună în unele casse mari, din cari apoi iar ies şi vin. De vom hotări dar ca să se dea în sume mici, atunci, viind o cassă mare ca să se împrumute, negreşit că o să-i trebuie o sumă mai mare decât unei case mici; apoi, nedându-i suma ce cere, o s'o punem în pericul, şi împreună cu dânsa se pun o mulţime de case mici. Vedeţi dar în ce responsabilitate gravă pune comisia pe minister, nedeterminându-i suma

cât să dea. Cât pentru lepădarea poliţelor şi oprirea numai a ipotecelor, este iar de neprimit, căci şi ipotecele au inconvenientele lor; căci sunt ipotece directe şi indirecte. Pentru cele directe nu este nici un inconvenient. Când însă un comerciant va aduce o transacţie de ipotecă, cum s'o primească ministerul? Dacă este pe doi ani, să o primească pe doi ani? Nu poate. Să o primească pe două luni? Aceasta nu o primesc tribunalele. Iată dar piedici cari vor aveà reacţiuni fatale asupra comerţului. Asemenea nu este prea lesne a se puteà face ceeace a zis d-l Brătianu; căci bazele unei întreprinderi se fac în odihnă, văzând statutele ţărilor de unde pot venì capitaluri.

Dupăce vorbeşte I. BRĂTIANU, B. Katargiu continuă:

B. KATARGIU, *ministrul finanţelor*. — Măsurile din proiectul guvernului, în necunoştinţă de vreun principiu de economie politică, s'au luat dela comercianţi. Cât pentru ceeace priveşte vorbele lungi şi frumoase, nimic mai lesne decât a critică, dar anevoie de a face cevà. D-l Brătianu m'a apărat ieri zicând: «de ce vorbe şi nu fapte?» D-l Brătianu are dreptul să ne zică că suntem săraci de principiile economiei politice. Eu nu cer nimic mai mult decât un geniu. De socoteşte că-l are, să vie să ne lumineze; geniu însă care să creieze, nu să repete ceeace a făcut Franţa, ci ce poate face România în condiţia în care se află. Acum întreb numai pe d-l Brătianu dacă creditul ce ne lipseşte din partea Europei suntem noi în poziţie astăzi să-l mărim sau să-l micşorăm. Eu mărturisesc că, în împrejurările de azi, suntem departe de a aveà acel credit; ba sunt sigur chiar că-l vom micşorà, dacă măsurile ce vom luà nu vor fi în cercul puterilor noastre.

ION BRĂTIANU dă citire unui amendament şi, luând cuvântul, zice: «Poziţia ce mi-a făcut d-l Katargiu este prea grea pentru mine. Crez că toţi simt aici până la un punct egal, deşi în feluri deosebite, criza de azi, şi socotesc că nu trebuie să avem vreunul din noi nici geniu, nici învăţătură multă, ca să poată îndrăznì a criticà proiectul d lui Katargiu. Şi eu aveam să propun cevà; dar, îndată ce am auzit pe d-l Katargiu astfel, nu mai aveam curaj. Cu toate acestea viu cu modestie şi propun un amendament la proiectul secţiei.» D-sa citeşte amendamentul.

B. KATARGIU. — Din citirea acestui proiect vedem că d-l Brătianu a fost prea modest, când a zis că, pentru ca să facă un proiect, nu trebuie să fie cinevà geniu. D-lui a făcut această lucrare într'o noapte. Pentru cine n'a citit statute de bănci streine, ar fi în adevăr o creiaţie, demnă de un om de geniu. Insă aici nu e vorba de o asemenea lucrare, ci de un ajutor repede ce trebuie să se dea comerţului. Când arde o casă pe care toţi vor s'o scape şi când stăpânul ei cere ajutor, când puterea poliţiei vine s'o scape, se înfăţişează deodată un arhitect cu un plan mare şi frumos de casă şi zice: «Staţi! Nu e vorba de ceeace vreţi să faceţi. Aceasta este nimic; eu am un plan ca să clădesc o casă ce nu va arde niciodată». Un arhitect care ar ţineà o asemenea cuvântare, într'o asemenea împrejurare, ar prezentà multă asemănare cu ceeace ne zice d-l Brătianu să facem în aceste circumstanţe urgente.

Citindu-se art. 1 din proiect, Al. Golescu propune un amendament la acest art., prin care cere suma de 600.000 de galbeni, în loc de 200.000 de galbeni, cum figură în proiect.

I. Brătianu şi V. Boerescu susţin amendamentul, pe care Principele Dimitrie Ghica il combate.

PRINCIPELE G. ŞTIRBEI doreşte să auză pe ministrul finanţelor asupra acestui amendament.

B. KATARGIU, *ministrul finanţelor*. — Nu ministerul a luat iniţiativa acestei măsuri; el n'a fost decât un interpret al comercianţilor. Comerciantii au venit şi au luat iniţiativa, ei au cerut ajutorul guvernului. Guvernul a chemat pe comercianţii cei mai de căpetenie, s'a sfătuit cu ei şi unii din ei au cerut voie să se adune între dânşii. S'au adunat, au desbătut şi au încheiat proces verbal. Pe acest temeiu, guvernul a făcut proiectul, în care nu cere mai mult decât ceeace au cerut comercianţii. Comercianţii au zis că 200.000 galbeni le sunt de ajuns. După această cerere s'a făcut şi proiectul.

PRINCIPELE ŞTIRBEI zice că fiindcă explicaţiile d-lui ministru de finanţe sunt importante, d-să respinge amendamentul d-lui Golescu.

Se citeşte art. 4, care sună astfel în proiectul guvernului:

«Până la intrarea fondului din împrumutări, visteria va începe această «operaţie pentru ajutorul comerţului cu din numerarul de care dispune «până la suma de 70 mii galbeni împărăteşti şi anume;

a) din depozitele tribunalelor galbeni 40.000

b) din fondul emancipaţilor, cei strânşi în socoteala plăţii datoriei contractele în 1857, galbeni 20.000

c) din pragraful cerealelor 10.000

«îngrijind visteria ca, îndată ce se vor adună toţi banii din împrumutul «hotărît la art. 1, să se pună la loc sus-citatele avansuri».

I. OTETELIŞANU zice că Secţia n'a specificat suma, ci o lasă pe seama Ministrului de Finanţe, să ia banii ce va avea disponibili.

B. KATARGIU, *ministrul finanţelor,* declară că, de nu-i va da Adunarea voie să atingă depozitele, d-sa nu le va atinge, şi prin urmare rămâne atunci disponibilă numai suma de 30.000 galbeni.

DIMITRIE GHICA şi C. CANTACUZINO susţin că depozitele nu trebuie atinse.

ION BRĂTIANU propune a se uzà de capitalul mănăstirilor, spre a se veni în ajutorul comerciantului.

I. OTETELIŞANU observă că propunerea lui Brătianu este imposibilă, căci în cassa centrală nu se află mai mult de 60.000 lei.

După alţi oratori, TURNAVITU propune ca depozitele tribunalelor să nu se atingă cu nici un preţ, iar Ion Brătianu cere să nu se atingă nici un depozit de orice categorie.

B. KATARGIU răspunde că, dacă n'a votat pentru amendamentul ce ziceà să se ia banii din cassele mănăstireşti, cauza a fost că lucrările erau grabnice şi d-sa ştià că în casse nu este nimic. De altmintrelea acestea sunt chestiuni ce se vor discutà şi se vor deslegà la timpul lor.

Se pune la vot amendamentul lui Turnavitu şi cade... apoi se pune la vot tot art. 4 din proiect şi se leapădă şi acesta cu totul.

V. BOERESCU observă că Adunarea se contrazice, căci n'a înţeles votul. Adunarea însă merge înainte.

Se citeşte art. 5 şi modificaţiile făcute de Comisie. Acest articol sună astfel în redacţiunea guvernului:

«Scomptarea se face contra poliţe cu trei iscăliturі valabile şi cu termen «nu mai mare de trei luni, sau contra obligaţii cu o ipotecă directă sau «indirectă, aceasta putându-se prelungi şi pe termen de un an».

B. KATARGIU. — Ministerul a socotit că trebuie să vie în ajutorul comerciantului şi prin scompt. Comisia nu primeşte aceasta. Ministerul, fireşte, nu poate primi scomptul, decât cu condiţiile zise în proiect, adică un comitet de comercianţi aleşi din sânul lor să autorizeze scomptarea cu garanţia lor materială şi morală, căci Ministerul nu poate veni în ajutorul comerciantului cu rizicul fondului public. Dar Comisia a zis că e mai bine să se facă împrumutări numai prin ipotecă. Asupra acestor două opinii, Adunarea este chemată a se pronunţă. Cât despre minister, el se ţine de proiectul său; însă şi una şi alta din aceste două opinii au inconvenientele şi avantajele lor.

I. BRĂTIANU observă că între proiectul Ministerului şi lucrarea Secţiei este o deosebiire radicală; căci proiectul se apropie de o bancă de scompt cu oarecare întindere, pe când Secţia voeşte să facă ca comerţul să fie cu totul dependent de aceia ce au bunuri stătătoare.

Apoi dacă este vorba să ajutăm pe comercianţi, atunci am fi neconsecinţi primind modificaţia Secţiei, căci ea îi face tributari ai celor ce au pământ.

Se pune la vot modificaţia Secţiei şi se leapădă. Se citeşte art. din proiectul guvernului şi I. Brătianu observă că, după acest art., un capital angajat pentru un an de zile este mort pentru comerciant. Deaceea propune ca termenul să fie numai de trei luni.

I. OTETELIŞANU îi răspunde că este peste putinţă ca ipotecile să fie cu termen de trei luni.

B. KATARGIU. — Priimindu-se acest termin, o să se întâmple că ministerul va respinge pe cei mai mulţi, căci de ex. trecând termenul de trei luni, ministerul poate să vânză o ipotecă indirectă al cărei termin n'a venit? Nu. Atunci Guvernul ce va face, de nu va aveà comerciantul cu ce să-i plătească? Ipoteca nu le-o poate vinde. Negreşit că trebuie să aştepte expirarea termenului ipotecei.

ŞC. VOINESCU intreabă dacă un comerciant ar veni în luna lui Mai sau mai târziu să se împrumute, i s'ar puteà da împrumutul pe un an, când proiectul zice că operaţia va ţineà un singur an, şi pentru acela până la termenul proiectului nu mai este un an.

B. KATARGIU îi răspunde că un an este maximum şi ce va trece din acest an se scade.

VII.

CRIZA COMERCIALĂ. (Al IV-lea discurs).

Şedinţa dela 14 Martie 1859. — (*Monitorul oficial,* 1859, Aprilie 13, pag. 161).

La ordinea zilei este continuarea desbaterii asupra proiectului de măsuri în privinţa crizei comerciale.

I. BRĂTIANU prezintă la art. 5 un amendament în sensul următori «Scomptarea să se facă contra poliţe cu trei iscăliturі valabile, însă de «pământeni nesupuşi vreunei jurisdicţiuni streine şi cu termen nu mai «mare de trei luni sau contra obligaţii directe cu ipotecă, acestea putân-«du-se prelungì şi pe termen de şase luni».

B. KATARGIU observă că va fi impracticabil, fiindcă operaţia făcându-se numai în curs de un an, acest termen se va scurtà fireste pentru aceia cari vor venì să se împrumute trei patru luni în urma deschiderii operaţiei, şi adaug că termenul de şase luni ar exclude mai toate ipotecile indirecte, deoarece, chiar cu termenul de un an, Ministerul nu va puteà primì din asemenea ipoteci decât pe acelea al căror termen nu merge mai departe decât anul cât a durat aceà operaţie. Astfel guvernul nu s'ar puteà despăgubì la timp, fiindcă n'ar fi în drept să ceară vinderea unei ipoteci, al cărei termen nu s'a împlinit.

După citirea art. 6 [1]), I. Brătianu întreabă dacă prisosul de 2% va fi deajuns ca să acopere cheltuielile întreprinderii, dacă s'a făcut cel puţin o socoteală aproximativă.

B. Katargiu, *ministrul finanţelor,* zice că o asemenea socoteală nu se poate face a priori şi fără să aibă un punct sigur de plecare, adică fără să ştie cari sunt cele ieşite. Dar socoteşte că 2% va fi de ajuns.

[1]) Care sună aşà: «Scomptul va fi cu 2% mai mult decât ceeace plăteşte visteria la capitalul împrumutat».

Art. 6 se primeşte.

La art. 7 [1]) Al. Golescu propune ca la alegerea comitetului să ia parte şi alţi comercianţi, cari nu vor fi figurând în lista alegătorilor deputatului, zicând că acesta ar fi o condiţie politică pusă alegătorului şi că nu-şi poate avea locul în această împrejurare.

Acest amendament este susţinut şi de I. Otetelişanu şi Alexandru Florescu.

BARBU KATARGIU susţine articolul din proiect, zicând că s'a făcut astfel din cauza dificultăţilor şi întârzierilor ce s'ar întâmplà cu constatarea calităţilor de ales şi alegător; devremece luându-i pe cei din listele făcute cu ocazia alegerii deputatului, scapă de aceste dificultăţi, şi lucrul se face cu grăbnicia cerută de cazul de faţă.

C. A. ROSETTI întreabă pe ministrul de finanţe dacă a înţeles cu acel articol (6) că guvernul are dreptul de a refuzà pe cei aleşi.

B. KATARGIU răspunde că negreşit, şi adaugă că ministerul n'a venit cu acel proiect în Adunare decât ca un remediu propus şi cerut de comercianţi ei înşi, iar nu ca un proiect din partea ministerului. Deaceea o repetă, ca să se înţeleagă bine, că ministerul nu ia asupră-şi neizbutirea acelui proiect, că în privinţa aceasta toată răspunderea priveşte pe comercianţi, cari au propus acel remediu, dar că guvernul va priveghià numai ca banii să nu se dea fără luarea de toate garanţiile cerute, şi din acest punct de vedere trebuie în comitet oameni cari să prezinte garanţi morale şi materiale. Dacă comercianţii vor alege oameni ce nu au aceste calităţi, atât mai rău pentru dânşii, fiindcă guvernul îi va refuzà, şi astfel începerea operaţiei se va întârzià.

I. BRÀTIANU ia cuvântul şi zice: «Fiindcă d-l ministru de finanţe s'a pronunţat într'un chip aşà de categoric, eu protestez. Intr'un guvern constituţional, ministerul este responsabil de faptele sale. Adunarea n'are să-l întrebe cine-a dat, de unde a luat proiectul ce-i supune. Ministrul e liber să consulte pe cine vrea, când face un proiect; dar aceasta nu însemnează că răspunderea trebuie să privească pe cei consultaţi. Nu. Mi-

[1]) Redactat astfel de guvern: Se va întocmi un comitet de cinci comercianţi fara platà al şi de c tre negustorii înscrişi în lista ce a slujit la alegerea deputatului la Cimera, aleşi dintre comercianţii ce înfaţişeazà mai multa garanţie şi cu ştiinţa despre starea pieţei rămânând guvernului dreptul de a-i recunoaşte şi întari».

nistrul e singur responsabil, într'un guvern constituţional, de ceeace face; şi noi numai din acest punct de vedere am primit proiectul în desbatere».

B. KATARGIU. — Atunci de ce mă mai întrebaţi? Acest proiect este o lege, o pravilă care priveşte pe guvern. In el e vorba de nişte măsuri pe cari comercianţii le-au cerut dela guvern şi pe cari le-au găsit de cuviinţă pentru vindecarea suferinţelor comerţului. Aşà guvernul nu face decât să intervină între comerţ şi Cameră. Camera arunce-le, de nu voeşte să ia acele măsuri. Însă, în ceeeace se atinge de garanţiile cu cari să se dea fondurile, aceasta rămâne pe seama ministrului.

La art. 11 [1]). I. Brătianu observă că «ar fi mai bine să se alcătuească un birou de oameni speciali pentru manipulaţii de asemenea natură şi cari să fie iniţiaţi în operaţiile şi lucrările ce se cer în asemenea cazuri».

B. KATARGIU obiectează că sunt funcţionari în Minister, cari au, în lucrări de asemenea fire, o rutină de mai mulţi ani, cari cunosc tot mecanismul financiar. Pe lângă acestea, acei oameni au şi garanţii date pentru sumele ce le trec prin mâini, şi astfel se împlinesc toate condiţiile ce s'ar cere ca să se însărcineze cu lucrarea întreprinderii.

Apoi se desbat celelalte articole din proiect, după care, punându-se la vot proiectul întreg, se primeşte cu o majoritate de 31 voturi contra 21.

La 28 Martie 1859, Adunarea electivă şi-a luat concediu până la 4 Mai. Cu toate acestea până la 14 Mai nu s'a putut ţinea nici o şedinţă, din cauza necompletării Camerei.

Inainte de închiderea Camerei, Ministerul N. Golescu demisionă. Atunci, la 23 Martie, Ministerul se compune în modul următor; *Nicolae Cretzulescu*, interne; *Ioan Cantacuzino*, justiţie; *Const. Steriadi*, finanţe; *Scarlat Fălcoianu*, externe; *Barbu Vlădoianu*, răbsoiu, înlocuit dela 12 Mai prin *General Macedonski; Constantin A. Cretzulescu*, culte şi Preşedinte al Consiliului.

Decretul, datat din 27 Martie 1859, se află publicat în *Monitorul oficial al Ţării rom.*, 1859, Martie 30.

---

[1]) Redactat şi admis astfe'; «Lucrările de cancelarie ale acestei operaţii se vor face pin Secţia contabilităţii din Ministerul Finanţelor, pentru ajutorul căruia se va orândui un amploiat cu plata de 800 lei pe luna, care va fi însărcinat cu ţinerea registrelor trebuincioase şi cu toata corespondenţa relativă la această operaţie, şi un numărător cu 300 lei pe lună».

VIII.

INCOMPATIBILITĂŢI.

Şedinţa dela 14 Mai 1859. — (*Monitorul oficial,* 1859, Mai 25, p. 234).

Se citeşte dela birou adresa prin care Ministrul de interne (N. Cretzulescu), cere dela Adunare să permită lui Nicolae Opran a merge la postul său de administrator (pre'ect), unde trebuinţe urgente reclamă prezenţa d-sale, mai cu seamă acum când nici secretar nu se află în administraţie, fiind suspendat.

I. BRĂTIANU observă că prezenţa unui administrator este totdeauna urgentă în districtul său, că trebuinţele ce o reclamă nu pot să înceteze niciodată, şi întreabă unde va ajunge Adunarea cu principiul ca un deputat să poată fi şi administrator.

PRINCIPELE DIMITRIE GHICA roagă Adunarea ca, cu această ocazie, să se ia în consideraţie că sunt cinci şedinţe de când nu se poate completă, şi aceasta fiindcă Adunarea este prea indulgentă şi acordă orice concediu, orice cereri, astfel încât, mai multe rânduri, a fost în imposibilitate de a ţineà şedinţe.

B. KATARGIU zice că, osebit de împrejurarea specială ce se înfăţişează azi, lucrul are o întindere mai mare; că este o chestiune de principiu; că dacă astăzi Adunarea are doi-trei deputaţi cârmuitori, cine poate chezăşui că mâine nu vor fi zece-cinsprezece? Şi astfel se va întâmplà, în una din zile, că sau administratorii să nu fie prin judeţe sau deputaţii să nu fie în Cameră. Orice aţi face, nu puteţi ieşi din acest cerc. Deaceea fac această observaţie ca să atrag luarea aminte a Adunării, că trebuie să se chibzuească şi să se hotărască odată pentru totdeauna această chestiune. Cât pentru d-l Opran, Adunarea hotărască cum va voì pentru acuma.

SC. VOINESCU. — Imi iau libertatea de a răspunde d-lui Katargiu. Ştiţi că, două zile înainte de a mă orândui administrator, eu am fost cel dintâiu care am protestat, zicând că funcţiunea şi deputaţia sunt incompatibile. Chiar în ajunul plecării mele în district, am întrebat cum ar puteà fi cinevà administrator şi deputat, fiindcă se pune în poziţie de a neglijà sau funcţia de administrator sau misiunea de deputat. Deaceea

am cerut să se pună în regulament acel articol, pe care majoritatea nu l-a primit [1]).

Nu înţeleg astăzi cum d-l Katargiu vine şi ne propune o lege nouă în această privinţă. S'o propună d-l Katargiu, şi eu îmi voiu alege una din două; dar să o propună astfel cum s'a propus în regulament.

B. KATARGIU. — Sunt de opinia d-lui Voinescu asupra incompatibilităţii. La celelalte observaţii însă îi răspunz că dacă majoritatea n'a primit a se pune acel articol în regulament, cauza este că Adunarea nu poate luà iniţiativa de a face legi fundamentale, ci numai în ceeace priveşte regularea lucrărilor Camerei. Nu este de competenţa Adunării să modifice drepturile vreunui Român; aceasta este de competenţa puterilor legiuitoare prevăzute de Convenţie. De am vorbit dar astăzi, aceasta am făcut-o numai ca să atrag luarea aminte a Camerei şi a guvernului, ca să chibzuească oarecari măsuri de a depărtà inconvenientul ce ne ameninţă.

IX.

COMPLOTUL MAŞINEI INFERNALE.

Şedinţa dela 26 Mai 1859. — (*Monitorul oficial*, 1859, Iunie 6, p. 253).

La ordinea zilei este, între altele, raportul Secţiei V-a, asupra cererii făcute de Ministrul Justiţiei pentru darea lui Cezianu [2]), ca să fie depus înaintea procurorilor.

C. CANTACUZINO întreabă pe Cezianu dacă Domnitorul venise în Bucureşti, când d-sa a spus Prefectului că Matelon complotà în potriva vieţii lui.

---

[1]) In şedinţa dela 10 Fevruarie 1859, Sc. Voinescu depusese un amendament subsemnat de I. Voinescu, Al. Const, Golescu şi N. Rosetti în terminii următori: «Deputaţii luând funcţie să nu se mai realeagă, ci să le rămâie facultatea de a-şi alege calitatea de funcţionar sau deputat».

La aceasta, B. Katargiu declară că «este de acelaş principiu, dar acel articol nu-şi are locul în regulamentul Camerei, care se raportă numai la procedura lucrărilor Adunării; că acel articol este cu totul constituţional, şi punându-se în regulament, se dă Camerei un drept pe care ea nu-l are. Camera nu poate discutà şi primi o lege constituţională decât provenită din două izvoare: Comisia Centrală şi Consiliul Miniştrilor».

Votarea amendamentului depus de Voinescu s'a amânat până după terminarea regulamentului Camerei.

[2]) Această afacere este pe larg narată în *Supliment la Monitorul Oficial*, No. 64, anul 1859, Iunie 6, după declaraţiunea lui Cezianu.

CEZIANU. — Da, mi se spusese de însuşi d. Aga, care a zis că l-a dovedit şi-l va prinde, dar mai în urmă a venit croitorul Schmidt la d-sa şi mi-a spus că conspiratorii, simţind spionarea poliţiei, s'au risipit.

SC. FĂLCOIANU întreabă cine erà agă, când s'a dus Cezianu la B. Katargiu de i-a spus ce i se descoperise.

CEZIANU. — Erà actualul d-l Bălăceanu, cu care dela început am avut numai a face.

SC. FĂLCOIANU. — Dacă este aşà, cum se zice în relaţie că descoperirea complotului i s'a făcut d-sale înainte de cea dintâi venire a Domnitorului în Bucureşti, când atunci erà prefect Karageà ?

B. KATARGIU. — Cu o zi sau două — nu ţiu bine minte — înainte de venirea Domnitorului sau după ce venise, d-l Cezianu a venit speriat la mine şi mi-a spus împrejurarea complotului ce se descoperise de croitor. Eu am fost mişcat şi i-am cerut mijloace, căci şi eu ca Român sunt dator şi ca ministru să fac cunoscut Domnitorului acel complot, ca nu cumvà să se întâmple un ce cât de mic şi să rămână o pată pe un om nevinovat sau să se zică că e fapta boierilor. In urmă am fost la Domn şi, la prima întrevedere sau la a doua — nu ţiu minte — i-am vorbit despre complotul ce se urzià, dându-i şi note, după lista ce mi se dăduse de d-l Cezianu, despre conspiratori şi alte împrejurări ce mi se descoperiserà. Atunci mi se pare că încă nu se schimbase aga. Tocmai la urmă, când erà să plece Domnitorul, l-a schimbat şi mi-a zis că a dat desluşiri agăi ca să urmărească pe conspiratori şi că i-a zis să se pună la dispoziţia mea. Aga a şi venit, şi eu i-am zis că de acum e treaba poliţiei, că mai mult nu poate face decât să se înţeleagă cu d-l Cezianu şi, de va voi să-i dea d-lui informaţii, ca unul căruia i se descoperise toată şiretenia complotului dela început. D-l Cezianu a primit şi atunci a intrat în relaţii şi înţelegere cu aga.

Precum se vede, d-l Cezianu, dela început şi până azi, n'a făcut alt decât, spăimântat de gravitatea împrejurării, a venit să destăinuească guvernului ceeace aflase. De acì, d-sa se încarcă cu o sarcină ce nu erà a d-sale, numai după o povaţă a ministrului, în care fireşte aveà încredere, şi după dorinţa

de a scăpà societatea de primejdia ce o ameninţà. Se pune în relaţie cu aga şi se tratează lucrul precum aţi văzut din relaţia d-sale, până când Matelon şi Grini pier din ţară. Apoi d-l Cezianu vine la mine şi-mi spune că acei oameni s'au făcut nevăzuţi.

După câtvà timp iar vine la mine şi-mi spune că complotul a apărut din nou mai infernal, cu Bontilă. — «Cine ţi-a spus? — «Tot croitorul». — Eu i-am zis că tot ce puteà face, este să descopere şi aceasta prin Evreu. Acum cine e acel Bontilă? De unde a venit? Sub ce recomandaţie a fost dat poliţiei, încât ea să fie datoare a-l trimite spion pe lângă Cezianu şi să-l facă a jucà rolul de conspirator al complotului? Acestea nu se pot înţelege. Aceasta a fost o greşală mare din partea poliţiei, să aibă mai multă încredere într'un venetic, într'un vagabond, decât într'un om cu un caracter cu mult mai înalt, şi ca cetăţean şi ca deputat. Acum chestiunea e acì. Acest Bontilă a fost în realitate numai un spion al poliţiei, care încercà să compromită pe d-l Cezianu, sau a fost el un adevărat conspirator, care sub rolul de spion a putut şi să joace poliţia şi să tragă pe d-l Cezianu în conspiraţie şi complot? Astfel se înfăţişează lucrul. Trebuie să avem toată bănuiala în cugetul şi rolul lui Bontilă şi oarecare încredere în caracterul d-lui Cezianu. La dimpotrivă, am bănuì pe d-l Cezianu, şi, în loc de a-l apărà, l am înjosì până a-l trimite pe banca acuzaţilor. Oare, făcând astfel, n'am închide uşa fiecărui om de cinste, care ar puteà şi ar voì să descopere vreo crimă? Nu i-am pune o stavilă de a cercà o asemenea faptă mântuitoare pentru societate, când va vedeà că noi, în loc de recunoştinţă, îl apăsăm pentru cugetul lui cel bun? Şi că, dimpotrivă, şarlatanul, care a jucat un rol problematic, se plimbă fără să-i ia nimeni socoteală? Ei bine! repet că poliţia a făcut o greşală neiertată, s'a amăgit. Guvernul trebuie să se oprească acì, să afle ce s'au făcut Matelon şi Grini. Acel Bontilă de unde a venit, cine este şi care i-a fost cugetul? De vom da pe Cezianu, ce va spune el guvernului decât ce ne-a spus nouă astăzi? Deaceea termin zicând că noi trebuie să luăm

lucrul cu seriozitate şi să nu lăsăm a rămâneà o pată pe capul unui om, care nu ne-a făcut decât bine.

CONST. A. CREŢULESCU, *ministrul cultelor.* — D. Katargiu, în discursul d-sale, a zis «guvernul» vorbind de şeful poliţiei. Noi nu putem luà solidaritatea actelor împiegaţilor subalterni. Noi nu suntem răspunzători de acestea. Fiecare este dator a-şi da seamă de actele sale. Poate că d-l agă să fie cu dreptul vinovat; eu însă nu pot luà responsabilitatea nici chiar pentru fratele meu.

B. KATARGIU. — Zicând «guvern», am înţeles pe d-l Văleanu, căci nu puteam să ata guvernul, când chiar eu eram în guvern. Sunteţi greşiţi, d-le ministru; faceţi un anacronism, fiindcă desfăşurarea complotului s'a petrecut în timpul fostului minister, din care făceam şi eu parte.

BRÂNCOVEANU. — D. Cezianu s'a cerut dela început de fostul procuror. Guvernul s'a opus a-l da. Deaceea a şi depărtat pe acel d. procuror, Andronescu.

IOAN CANTACUZINO, *ministru de justiţie.* — Nu. La întâia cerere a procurorului, l-am şi cerut dela Adunare, însă Adunarea se află atunci în vacanţă, şi acel procuror nu s'a depărtat, ci s'a mutat la altă Curte, după alte trebuinţe.

I. OTETELIŞANU. — Ar fi bine să vie Andronescu ca unul ce ştie cursul pricinii dintru început.

G. CRETZEANU. — E netrebuincios, deoarece toate actele, din care putem vedeà tot, se află în dosare.

CEZIANU. — Şi eu ca acuzat cer să vie, spre a arătà cursul pricinii de tot ce ştie.

I. CANTACUZINO, *ministru de justiţie.* — Nu eşti acuzat, ci instrucţia trebuie să fie secretă. Procurorul a arătat această trebuinţă, spre a nu se compromite rezultatul lucrării.

B. KATARGIU. — Nu sunt de opinia d-lui ministru de a se păzì secretul de procurori. Intre guvernul executiv şi Cameră este egalitate de drept şi solidaritate. Azi Camera este constituită într'un tribunal, ca să hotărască de trebuie a înjosì pe un membru al ei, de a-l trimite depe banca Adunării pe banca acuzaţilor. Să vină puterea executivă să ne zică: «mulţumiţi-vă cu dovezile ce v'am dat şi daţi-mi pe d-l Cezianu»,

nu o primim. Camera azi e tribunalul mai înalt decât cel criminal, şi dacă procurorii ştiu acele secrete, cu atât mai mult trebuie să le ştie Camera. De ce neîncrederea tribunalului criminal în Cameră? Ea trebuie să cunoască tot, ca să poată trimete pe un deputat depe banca Adunării pe banca criminală. Fapta, din cele spuse de d-l Cezianu, e învederat că n'a putut fi alta decât a unui om de onoare şi îngrijat de binele societăţii, poate cu prea mult zel. Pentru aceea guvernul trebuie să-i fie recunoscător. Deaceea conchiz că, fără dovezi de culpabilitatea lui, nu-l putem da.

I. CANTACUZINO, *ministrul justiţiei*. — Să zică Adunarea că art. 144 din procedura criminală se poate aplică la deputaţi fără consimţământul Adunării şi ministerul atunci îşi va retrage cererea.

B. KATARGIU. — Ceeace a zis Principele Dimitrie Ghica am voit să zic şi eu, ci o zic luând termenii din urmă ai ministrului, când a zis ministrul justiţiei; «nu se cere ca acuzat şi că ministrul nu stărueşte». Nu, Domnilor. Adunarea nu-l poate da. A da este lesne de zis; dar anevoie de făcut. Şi deaceea vrem să vedem limpede, când facem un fapt. Pe Adunare se reazimă toată norocirea şi nenorocirea ţării. Acum să vedem în ce categorie punem pe omul acesta. Îl cere procurorul? Dar după a cui declaraţie şi arătare de oameni au intrat procurorii în lucrare? După o lucrare preliminară a capului Poliţiei? După această lucrare, procurorii cer pe d-l Cezianu nu ca acuzat, ci ca bănuit după acuzările ce-i fac conspiratorii şi Bontilă.

Acum să vedem cum a fost complotul: serios sau numai o jucărie? Să zicem pentru un moment că a fost serios. Oare complotul acesta aşà de serios, l-aţi fi ştiut dv. azi, de n'ar fi fost un deputat din Adunare care din împrejurări, luând ştiinţă de dânsul, a venit la guvern şi l-a declarat? Fără aceasta s'ar fi descoperit complotul? Nu. Prin urmare cazul d-luì Cezianu se schimbă, fiindca el este care v'a făcut bine. Dar Poliţia a spus Parchetului ce rol a jucat d-l Cezianu? De a spus-o, atunci ce mai caută cu d-l Cezianu? De n'a spus-o, atunci e greşala Poliţiei.

Acum să presupunem că complotul nu este serios. Atunci de ce este bănuit d-l Cezianu? Că a făcut o jucărie? Nu puteţi decât să râdeţi de această jucărie. Vedeţi dar că nu puteţi ieşi din cercul acesta. Deaceea Adunarea, înainte de a da hotărîre, trebui să ia toate măsurile ca să vază toate hârtiile şi în urmă să îşi dea hotărîrea.

După B. Katargiu vorbesc V. Boerescu, Ministrul justiţiei, Principele Dimitrie Ghica. Aceşti trei susţin că Cezianu trebuie să se ducă de bună voie înaintea procurorului a depune ca martor. Prin aceasta prestigiul Camerei nu se atinge de loc.

La aceste pareri răspunde:

B. KATARGIU. — Din câte s'au vorbit cu destulă ştiinţă şi elocinţă de d-nii Boierescu şi Bozianu, nu s'a luminat chestia. Ca să ne putem lumină, nu putem face altfel decât să despărţim chestiunea în două categorii. D-l Ministru, d-l Boerescu şi în parte d-l Bozianu vor a pune chestia pe tărâmul că d-l Cezianu nu se chiamă nici ca martor, nici ca bănuit. Dacă este aşà, ca ce e mă rog? De e vorba numai să se îndeplinească procedura, atunci aceasta nu mai priveşte pe Cameră, ci rămâne la d-l Cezianu. Afară de aceasta, d-l Cezianu a dat tacrirul,[1]) şi îndată ce nu se pune chestia aşà că d-l Cezianu e chemat sau ca martor sau ca bănuit, cererea ministerului e lepădată. Ministerul trebuià să ştie cine este d-l Cezianu. Poliţia are asupră-i o mare încriminare, căci trebuià să descurce procurorului pricina. N'a făcut-o? Foarte rău din parte-i. O facem noi. Dar a făcut-o. Atunci procurorul o ştià bine şi nu puteà întrebà pe d-l Cezianu altfel decât ca pe un binefăcător ca să lumineze instrucţia, să descopere adevărul, cum a descoperit complotul.

Şedinţa se termină prin votarea următoarei moţiuni subscrisă de C. Bozianu, C. A. Costescu, G. Cretzeanu, I. Brătianu şi St. D. Greceanu: «Considerând ca art. 144 din instrucţia condicei penale este o obligaţiune «pentru fiecare cetăţean spre a lumină acuzaţia publică asupra delictelor «şi crimelor ce pot compromite ordine socială; findcă în acest articol «nu se implică chestiunea de acuzare, nici de arestare, Camera este de

[1]) raportul.

«părere că cererea Ministerului nu e în cazurile prevăzute de Convenţie «şi că d-l Cezianu prin urmare este obligat de citatul art. 144 a merge la «procurorie, spre a da toate desluşirile ce i se vor cere spre completarea «instrucţiei; dar procuroria nu-l va puteà nici acuzà, nici arestà fără «voia Camerei;

«Considerând că Adunarea nu poate lăsà să planeze asupra unuia din «membrii ei asemenea delict ce ar compromite viitorul naţiei, ea stăru- «eşte ca d-nii procurori, după desluşirile ce va da şi d-l Cezianu, oricare «va fi convicţia d-lor, să comunice îndată totalitatea instrucţiei făcute «despre acest complot».

Propunerea a fost primită în unanimitate.

In şedinţa dela 19 Iunie 1859, ministrul de justiţie răspunde la o întrebare a Principelui Ştirbei că instrucţia s'a terminat şi că Cezianu este acum afară din orice prepus. *Monitorul oficial*, 1859, Aug. 3, pag. 367.

X.

STAREA FINANŢELOR.

Şedinţa dela 6 Iunie 1859. — (*Monitorul oficial*, 1859, Iulie 3 şi *Supl.* la *Monitor*, pag. 300).

După închiderea incidentului cu petiţiunea lui George Costaforu, biroul anunţă că la ordinea zilei este discuţiunea asupra bugetului pe anul 1859, asupra raportului secţiei financiare în privinţa acelui buget şi a socotelilor pe anul 1858.

După un discurs al Ministrului de finanţe şi după o desbatere la care iau parte I. Otetelişanu, C. Cretzulescu, Izvoranu, Principele Dimitrie Ghica, Sc. Cretzulescu şi I. Brătianu, B. Katargiu cere cuvântul.

B. KATARGIU voind să ia cuvântul asupra bugetului.

C. A. ROSETTI se opune, zicând că regulamentul (art. 25) nu iartă pe Vice-Preşedinte să ia parte la discuţiune.

I. BRĂTIANU observă că B. Katargiu, ca unul ce a fost Ministru de finanţe, poate da Adunării cele mai bune desluşiri asupra finanţelor, că asemenea desluşiri sunt necesare pentru a se luminà Camera. Deaceea cere să se facă o excepţie în privinţa lui Katargiu pentru consideraţiile mai sus expuse.

B. KATARGIU. — Nu stăruesc a cere cuvântul, nici ca să susţiu raportul Comisiei, nici ca să acuz sau să apăr vreo persoană, ci numai ca să pun discuţiunea pe tărâmul ei cel adevărat, pentru interesul Statului, desbrăcându-se de orice

sentiment personal, de orice spirit de partide, de orice simpatie sau antipatie individuală. Nu, d-lor, nici urile, nici afecţiile personale nu sunt demne de cine voeşte a servi cu credinţă în folosul intereselor publice. Eu voiu zice, precum am făcut totdeauna: această faptă e rea, când mi se va părea că este în adevăr rea ; şi binele că e bine, când voiu găsi că într'adevăr e bine, fără să mă preocup nici când, nici de cine s'a săvârşit acest rău sau acel bine.

Venind a vorbi cel din urmă, după o discuţiune aşà de aprinsă de mai multe ore, mă simt copleşit de o mulţime de idei, ce această discuţie a deşteptat în minte-mi; mă văz silit a îmbrăţişà o mulţime de puncte şi a răspunde la feluri de argumentări contrazicătoare, ce am auzit pronunţându-se. Nu ştiu de voiu puteà îndeplini această sarcină, după cum doresc; dar voiu încercà a face totul ce-mi va sta prin putinţă, ca să rezum această chestie degajând-o de elementele întunecoase şi turburătoare, de cari a fost până acì învăluită şi să puiu, de voiu puteà, cu acest mijloc, Camera în poziţie de a se declarà în toată conştiinţa sa. Cuvântul meu prin urmare va fi, d-lor, cam lung poate. Vă rog dar să aveţi puţină răbdare şi să fiţi indulgenţi. Îl voiu divide în mai multe despărţiri: raportul Comisiei, chestia socotelilor, temeliile lucrării Comisiei, drepturile Camerei, căderile noastre în privinţa datoriilor ce avem ca Deputaţi şi însfârşit budgetul, asupra căruia, după desvoltările date de d-l ministru de finanţe cu atâta lămurire, nu voiu aveà a zice decât puţine cuvinte.

Raportul Comisiei, d-lor, nu e, o mărturisesc, aşà precum ar fi fost de dorit să fie, nici în ceeace priveşte expunerea împrejurărilor, nici în privinţa formelor parlamentare, nici măcar în privinţa clasificaţiei bugetelor. Dar pentrucă redacţia unui raport nu e făcută după cuviinţa gramaticală sau parlamentară, nu e un cuvânt, socotesc, de a lepădà şi subiectul ce erà chemat a tratà şi pe care noi suntem datori a-l desbate şi pune în lumină. Ca să nu caz în aceeaş greşeală ca şi Comisia, care a început vorbirea întâi despre buget, şi apoi despre socoteli, voiu vorbi, d-lor, întâi despre soco-

teli şi apoi despre buget, această ordine părându-mi-se mai conformă regulelor comptabilităţii şi bunului simţ.

Spre a puteà în adevăr hotărî despre ceeace avem trebuinţă a cheltuì, e de neapărat să cunoaştem mai întâi starea averii noastre, starea finanţelor publice. Acest adevăr e recunoscut de toţi şi în tot locul. Deaceea şi toate Obşteştile Reprezentaţii sunt însărcinate cu căutarea socotelilor Statelor ce înfăţişează; deaceea şi Convenţia, ce e astăzi legea noastră fundamentală, a impus Adunării noastre ca o îndatorire din cele mai de căpetenie cercetarea socotelilor, mai adăugând că niciodată să nu se lase mai mult de 2 ani socotelile Statului necercetate. Guvernul, în această privinţă, a şi avut grija de a trimite, încă dela cele dintâi comunicări ale sale cu Camera, socoteli ale Statului prin oficiul său de sub no. 3. Cu greşeală dar s'a zis ceeace am auzit zicându-se, că adică Comisia nu a fost însărcinată cu cercetarea de socoteli, ci numai cu rezoluţia bugetului.

Comisia, din contra, d-lor, după a mea părere, a fost mai cu seamă însărcinată cu cercetarea socotelilor şi Adunarea, precum vă aduceţi aminte, după mai multe desbateri a autorizat-o a cere dela Obştescul Control şi socotelile anilor ce n'au apucat încă a se revizuì de acest departament. Ceeace avem dar a cercetà nu e dacă Secţia a avut căderea să revizuească socotelile — aceasta e de netăgăduit — dar de ceeace a rezultat din a ei lucrare şi dacă raportul său nu e îndestul pentru a ne luminà, să ne slujim cel puţim de el ca de un punct de plecare şi să căutăm a ne luminà înşine. Ce aveà într'adevăr să facă Comisia şi ce a făcut? Ea, pe de o parte, erà chemată a căutà cu deamăruntul socotelile Statului pe mai mulţi ani; iar, pe de alta, se află mărginită într'un spaţiu de vreme foarte restrâns, grăbită pe toate zilele de reclamaţiile Adunării de a-şi săvârşì lucrarea cât mai în grabă şi, osebit, în faţa celor mai multe din aceste socoteli nici măcar revizuite de Control, ca să aibă cel puţin înlesnirile ce e chemat a da acel Departament prin a sa prealabilă lucrare. Secţia dar, văzându-se într'această poziţie neîndemânatică, nu văz că

a făcut alt decât numai ceeace puteà să facă. Ea s'a mărginit întâi într'o repede citire a osebitelor socoteli şi a constatà, din împreunarea lor, că există o mulţime de cheltuieli însemnătoare, cari au urcat cifra totală a bilanţului obştesc al vistieriei, la mai mult de 80 milioane; într'un cuvânt, in vreme ce anul 1856, ce fusese bântuit de un şir de calamităţi şi de evenimente împovărătoare, intrase în cursul său cu o moştenire de o rezervă de mai mult de 5 milioane, moştenirea ce ne-a lăsat anul 1856 este din potrivă de un deficit de 7 milioane şi cevà, deşi acest an a succedat unui interval de timp mult mai senin, mult mai domolit şi mai puţin apărat de greutăţile extraordinare ale anilor trecuţi. Această alăturare, această comparaţie, d-lor, a două epoce aşà de deosebite şi a două situaţii aşà de depărtate a stării finanţelor ţării, erà de fire a impresionà pe naţie negreşit, precum ne impresionează pe noi astăzi. Puteà dar comisia să rămână impasibilă şi mută la vederea acestui fapt? Nu, negreşit nu, precum nici noi, d-lor, nu-l putem trece cu vederea sau lăsà la o parte, ca un ce de puţină valoare, de un interes secundar.

– Ce a făcut dar secţia?

Secţia, d-lor, văzându-se în neputinţă de a intrà în amărunte şi definitive cercetări ale socotelilor ce aveà înainte-i şi din pricinile ce am avut onoare a vă expune mai sus, a părăsit aceà lucrare ce erà în neputinţă de a săvârşi acum, amânând-o pentru viitoarea sesiune, până când atunci va aveà şi Obştescul Control vreme de a-şi desăvârşi lucrările sale şi s'a mărginit a supune Adunării numai acele două, trei articole de calea însemnătoare ce i s'a părut a fi cu totul în potriva priincipiilor fundamentale ale ţării noastre şi cari sunt acestea: lista civilă, fondul gratificaţiilor şi despăgubirea făcută la nişte contraccii de poşte, domeniuri, vămi şi celelalte.

Intr'un cuvânt, Secţia, lăsând chestia de amănunte şi de forme, a atins numai pe aceea de principiu.

Urmarea dar a Secţiei, d-lor, departe de a fi blamabilă, eu o găsesc cu totul raţională şi noi suntem datori a hotărî asupra acestor puncte,

Din nenorocire, în loc de a ne pătrunde îndată de adevărata poziţie a chestiei şi a o supune la a noastră rece şi nepărtinitoare judecată, am auzit cu mâhnire, d-lor, rostindu-se vorba de parţialitate, de personalitate, de vrăjbi, de răsbunări asemenea, vorbe amare pentru fiecine în parte, dar mai vârtos seci de folos pentru binele public, că să nu zic vătămătoare.

Am auzit, d-lor, conjurându-se Adunarea în mai multe şi mai multe rânduri să nu se scoboare până a sluji de ininstrument patimilor de ură şi de răsbunare [1]).

D-lor, la începutul sesiunii, în altă împrejurare, am avut cinste a zice un ce, pe care sunt silit a-l repetà aici. Iertaţi-mi această repetiţie. Faptele, am zis, d-lor, se săvârşesc firește de oameni, şi noi nu suntem chemaţi a ne ocupà decât de acele fapte cari s'au săvârşit de ei. Dacă dar, la fiece împrejurare, îndată ce unul din noi va deschide gura să zică cevà sau pentru sau contra unei fapte, i s'ar răspunde: «întâi, nu ai drept să vorbeşti, eşti părtinitor; acela ale cărui fapte le iei ca să le sprijineşti îţi e rudă, prieten; eşti creiatura lui», sau, la din potrivă: «nu ascultaţi, d-lor, pe cel ce vorbeşte în contra; e un om aprins de ură, orbit de patima răsbunării; nu fiţi instrumentul unor asemenea mârşave porniri nevrednice de înalta misiune a reprezentanţilor unei ţări,» ei! d-lor, îmbrăţişând lucrurile din asemenea punct de vedere, procedând la lucrările noastre după un asemenea mod de judecată, slujindu-ne de acest fel de argumentaţii, oare cum ne-ar mai fi cu putinţă a ne îngriji de trebile şi interesele ţării? Adunarea d-voastră, în a sa fiinţă, e supusă la greaua îndatorire de a controlà adesea faptele, şi faptele fiind săvârşite de oameni, e firește că în toată vremea e osândită a se lovi de persoane. Trebuie dar să-şi aleagă una din două: sau ca reprezentanţii ce o compun să se ocupe numai

[1]) Principele Dimitrie Ghica, vorbind asupra raportului Comisiunii însărcinate cu l ıarea socotelilor guvernelor trecute, zisese: «Resping raportul Comisiei, căci nu este demn pentru o Cameră de a se face instrumentul patimilor personale».

de datoriile lor şi să treacă peste personalităţi, când e vorba de fapte publice, şi să-şi îndeplinească misia; sau, dacă s'ar preocupà mai mult de a lor persoană, să jertfească interesele ţării lor susceptibilităţii de a fi calificaţi de părtinitori şi prin urmare să abdice la căderile Adunării. Nu mă îndoesc, d-lor, că nimeni din noi nu va sta un minut la îndoială despre ceeace are să facă. Siliţi dar suntem a intrà fără temeri în cercetarea împrejurărilor ce au provocat această îndelungată şi furtunoasă desbatere şi a hotărî ceeace conştiinţa ne va dictà. De aş urmà într'alt chip, de aş lăsà în amorţire această chestie sau de aş încercà să o contenesc, oare ce ar zice ţara, ce ar zice lumea de noi?

Pentru unii din noi, d-nilor, ce au şi îndeplinit slujbele ţării, fiţi bine încredinţaţi, ar zice: «O! ei tot n'au pierdut nădejdea de a fi în capul funcţiilor şi prin urmare de a urmări trecutul; deaceea sunt indulgenţi!» Pentru ceilalţi ce n'au fost încă slujbaşi publici, negreşit că observaţiile ar fi tot de aceeaş natură. «Aceştia, s'ar zice, văd ca se apropie, că a venit epoca ca să apuce şi ei din dulceţurile oblăduirii, şi aşà încep a trece cu vederea ceeace au să dorească mâine poate a le trece şi lor alţii; ei simt o simpatie firească pentru aceia pe cari ii huliau până acum, de când nădăjduesc a le moşteni poziţia».

Acestea sunt, d-lor, plăcutele observaţii la cari, după dreptate, trebuie să ne aşteptăm, de ne vom preocupà de altcevà decât de căderile misiei noastre. Am mai auzit zicându-ni-se că toţi suntem greşiţi în lume, să uităm trecutul, să ne iertăm unii pe alţii, că, în sfârşit, aceste cheltuieli fiind făcute pe o vreme trecută, Adunarea n'are dreptul de a face pravili retroactive.

Cât pentru ceeace se atinge de creştineasca mărturisire a d-lui preopinent C. Cantacuzino şi de cererea de iertare, acestea sunt în adevăr nişte argumente foarte evangelice şi vrednice de umilinţă omenească. Dar când e vorba, d-lor, de necompetenţa Adunării, de retroactivitate de legi ce voeşte a face, atunci sunt silit a răspunde prin această întrebare:

dacă, după cum zice d-l preopinent, Adunarea are retroactiva, luând socotelile celor ce le-au făcut, apoi oare pe ale cui socoteli îi mai rămâne a cercetà? Pe ale celor ce nu le-au făcut încă?

Vedeţi, d-lor, că un asemenea argument nu poate fi serios, căci atunci sau că legiuitorii ce au dat Adunărilor dreptul de a cercetà socotelile Statelor n'au ştiut ce fac, sau că au voit să facă o paradă, o glumă; şi nu e bine a crede nici că asemenea oameni nu ştiu ce fac, nici că ei şi-au bătut capul a face parade şi glume în nişte lucruri de o importanţă aşà de înaltă ca aceea a legilor unui Stat. Asemenea, d-lor, răspunz şi la cele zise pentru cercetarea socotelilor dela anul 1847 [1]) încoace, răspunz, zic, că nu numai sunt gata a intrà în asemenea cercetare, îndată ce mi s'ar trimite prin canalurile legale, dar v'aş rugà încă, la asemenea înprejurare, să-mi faceţi cinstea de a mă numì şi pe mine în Comisia Financiară ce aţi chemà să le cerceteze. Şi aţi văzut, d-lor, dacă am două cumpeni şi două măsuri la lucrurile misiunii mele.

Dar a căutà acum să ne sprijinim pe imposibilitate ca să respingem o lucrare posibilă, o lucrare ce avem înaintea noastră, ar fi, d-lor, un subterfugiu incompatibil cu demnitatea unei Adunări Naţionale.

Este, d-lor, cevà mai serios: este averea publică. Ştiţi, d-lor, că starea noastră financiară, cu toate încurajătoarele vorbe ale d-lui Ministru de Finanţe [2]), nu e în cea mai de laudă

---

[1]) Principele Dimitrie Ghica zisese că «sarcina Comisiunii erà d'a se ocupà cu facerea bugetelor, iar nu şi cu cercetarea socotelilor. Dacă este vorba ca Adunarea să intre în luarea socotelelor guvernelor trecute, apoi atunci ea trebuià să înceapă chiar dela anul 1848.»

[2]) Ministrul de Finanţe, C. Steriade, zisese: Starea Finanţelor Ţării nu este atât de deplorabilă precum se crede de unii-alţii. Ţara e datoare 25 milioane (vechi), din cari numai 8 milioane lei este datoare a-i raspunde către particulari, iar celelalte le datorează că re casse şi fonduri publice, adică Guvernul către Guvern, şi tot de odată Ţara are să primească dela guvernele rusesc şi otoman pentru aprovizionările ce le-a făcut, în anii 1853 şi 1854, peste 16 milioane lei. De se va aprobà dar propunerea Minis-

stare, cel puţin nu este în linie cu trebuinţele ce simţim, cu înbunătăţirile ce dorim să facem, cu progresul pe calea căruia voim cu toţii a intrà. Ştiţi că ne lipsesc multe, multe de tot d-lor, încât în adevăr nu ştim de unde să începem. Ştiţi asemenea că avem şi datorii din cari unele cari strigă cu glas mare a lor lichidaţie cât mai în grabă, căci sunt luate pentru furnituri dela sărmani particulari, încă depe la anul 1853 şi 1854, şi pentru care preţul acelor furnituri erà singura avere, singurul mijloc de hrană şi de întreţinere a familiei lor. Această datorie, d-lor, e de 8 milioane, dar neplătite în curs de mai mult de cinci ani. Vedeţi dar că e o pagubă de peste 4 milioane, socotindu-se numai pe 10%. Această pagubă împovărătoare, d-lor, oare erà cu dreptul să o sufere aceştia, pe când milioanele Statului se împrăştiau în gratificaţii şi alte cheltuieli de trebuinţe mult mai secundare? Pentru ca să acoperim aceste datorii şi să ne creiem fonduri, pentru ca să putem păşì în tot felul de îmbunătăţiri, de cari suntem aşà de lipsiţi, vom fi nevoiţi, d-lor, să mărim bugetul, prin urmare să înălţăm contribuţiile de toată natura.

Ce vom răspunde însă comitenţilor noştri, când înfăţişându-ni-se un buget de 50 — 60 de milioane, vom fi nevoiţi să-l acoperim cu din chiar ale lor neapărate trebuinţe? Nu ne vor zice oare ei: «dar de ce 50 — 60 de milioane, d-lor, şi nu 40 sau 50 numai? căci, după cum cam ştim şi noi socoteala finanţelor, în cassele publice urmează a fi o rezervă de vreo 10 — 15 milioane». Ce vom răspunde, vă întreb? Indrăzni-va vreunul din noi să le zică: «în adevăr acele milioane de cari vorbiţi puteau să fie în casă, dar s'au cheltuit, şi deşì ni s'a spus că s'au cheltuit cu un chip illegal, totuşi n'am îndrăznit a zice nimic asupra acestei împrejurări, temându-ne să nu fim acuzaţi de oameni personali, de instrumente de răsbunare?»

---

terului de a se şterge toate aceste datorii către acele casse şi fonduri, nu numai că Guvernul nu va mai fi dator, ci din contă va aveà şi o rezervă de vreo câtevà milioane, şi se va privì într'o stare des ul de prosperă, în comparaţie cu actualele sale resurse şi cu alte State».

Vă întreb, d-lor, îndrăzni-va vreunul din noi a da un asemenea răspuns comitenţilor săi?

După cum vedeţi, d-lor, ceeace a zis Secţia în raportul său nu numai nu e fără cuviinţă, ci din potrivă cere a noastră băgare de seamă. Să ne rezemăm dar pe dânsul, ca să vedem cari sunt categoriile şi cari sunt sumele articolelor acuzate de Secţie. Acestea sunt în număr de trei. Vorbesc de cele principale, căci celor de cinci mii galbeni date d-lui Suţu şi de cele 48 mii lei date d-lui Costaforu, acelea intră în categoria amănuntelor ce au a se cercetà în sesiunea viitoare; şi apoi nici merită prin a lor neînsemnătate a ne ocupà de ele. Articolele dar de căpetenie sunt: 1) Lista civilă. Nu zic d-lor, că s'a luat nici rău, nici bine de Căimăcămie; dar Camera trebuie să se pronunţe. 2) Fondurile împărţite în gratificaţii. Acestea se urcă, d-lor, unindu-se cu cele luate de prin alte casse cu destinaţie cu totul streină gratificaţilor, se urcă, zic, la aproape 6 milioane: 4 milioane din fondul cerealelor, 175 mii idem lăsaţi rezervă la începutul anului 1856, 360 mii lei din fondurile dorobanţilor şi grănicerilor, 800 mii din ai Cassei Centrale, şi 200 mii lăsaţi în povara venitului cerealelor pe lunile Octomvrie şi Noemvrie, când Căimăcămia, de care e vorba, încetase cu totul. Acum vedeţi, d-lor, la 6 milioane, fără un-ce, la 6 milioane, d-lor, se urcă gratificaţia, pe când, v'am spus, o sumă de sărmani adăstau de cinci ani plata singurelor averi luate în trebuinţele armiilor, pe când Statul plătià dobândă la un milion împrumutat de către vistierie pentru acoperirea răscumpărării emancipaţilor, pe când jalnica stare, în care s'a găsit în Septemvrie 1858, erà în toată puterea ei, şi pe când într'una din zile nu mai rămăseseră pe fundul Cassei decât 7 mii de lei rătăciţi.

Cel de al treilea şi din urmă articol de cercetare este, d-lor, acela al indeminizaţiilor către unii din contracci'i de poştă. D-lor, suma acestor indemnizaţii a d-lor este de peste un milion 6 sute mii lei. Dar nu e numai suma ce ne inpresionează, ci împrejurarea ce însoţeşte această despăgubire. Aceşti contraccii, d-lor, cu câţivà ani înainte, se arătaseră cu recla-

maţie la fostul Guvern domnesc, şi, cercetându-se de Consiliul de atunci, fuseseră respinşi. Prin urmare, după legile ţării, nu le mai rămâneà decât a se îndreptà prin canalul judecătoresc. Consiliul Căimăcămiei însă, sărind peste această legiuire, se constitue el singur într'un fel de tribunal suprem, judecă şi hotărăşte în potriva Prezidentului Consiliului, al căruia cel mult nu se puteà socotì decât egal, şi hotărîrea sa a fost de a se da printr'o trăsură de condeiu 1 milion 6 sute de mii lei din dărăpănatele venituri ale Statului, în folosul nnor oameni ale cărora drepturi legale le văzurăţi.

Până acì, d-lor, precum aţi văzut, m'am mărginit în singurul lor raport al faptelor, lăsându-mi părerea a se formà după aceea a cinstitei adunări. Dar aci, d-lor, daţi-mi voie să mă simţ biruit de sentimentul de dreptate ce mă stăpâneşte şi să zic că această sumă trebuie a se plătì fără zăbavă de cei ce au îndrăznit a o întrebuinţà aşà de rău.

Da, domnilor, opiniunea mea e aceasta şi o manifestez fără temere de a puteà cinevà să mă acuze de patimă şi de răsbunare.

Sunt trei guverne, d-lor, sub cari m'am aflat reprezentant al naţiei. Natura ideilor mele m'au pus în trista poziţie de a le criticà, când mi s'a părut că făcuseră rău. De voiu fi fost greşit, cel puţin conştiinţa îmi spune că n'am fost rătăcit nici de patimă, nici de vreun interes personal. Ceeace vă zic dar astăzi la 1859, d-lor, este ceeace am zis la 1855, la 1845 şi la 1842: ura nu am înţeles-o şi n'o înţeleg pentru un om public.

Vă rog, d-lor, ca, desbrăcaţi de orice patimă, să procedăm la cercetarea intereselor publice, să lăsăm vorbele amare, personalităţile necuvenite caracterului nostru, să facem ca Grecii cei vechi. Ei ziceau, când mergeau să se adune pentru lucrări publice: «să ne punem urile personale sub piatra pragului şi, când vom ieşì, vom ridicà piatra, şi, venind, ne vom luà urile, simpatiile de sub ea». Aşà vorbiau Grecii pe aceà vreme, domnilor, şi deaceea Grecii erau mari şi tari, deaceea ei fură o naţie ale cărei fapte au străbătut veacurile

şi au ajuns până la noi, încununate de slavă şi de admiraţia lumii. Să imităm pe oamenii veacurilor trecute, să ne lăsăm şi noi urile şi simpatiile sub pragul uşii şi, ieşind de aici, de vom voi, să le luăm iarăşi; dar înăuntrul acestei săli să fim slobozi de orice patimă, de orice personalitate, să fim aşà de curaţi la sufletul şi la cugetele noastre, precum e preotul ce intră în altarul Dumnezeirii. Urmând aşà, d-lor, vom aveà lauda şi admiraţia lumii, şi interesele naţiei vor fi de atunci asigurate de orice bântuire.

Acum nu-mi rămâne, d-lor, să mai vorbesc decât numai despre buget. Dar, în urma luminoaselor desluşiri ce v'a dat d-l ministru de finanţe. simţ că am prea puţine de zis. Nu voiu, d-lor, să sprijin bugetul ministerului, căci a fost întocmit de mine; dar în faţa stării provizorii a tuturor lucrărilor ţării noastre, nu e cu putinţă de a aveà altul, şi mă mir foarte cum secţia n'a preţuit aceasta şi pentruce modificaţiile ce a făcut d-l ministru n'au desluşit destul că acel buget sau urmează a rămâneà întocmai precum e alcătuit sau că, la din potrivă, nu poate merge guvernul înainte, pentrucă, termenul legiuirii contribuţiei fonciare fiind expirat cu anul 1858, nu poate urmà împlinirea acestei contribuţii, fără încuviinţarea adunării şi pentru alte asemenea cuvinte ce e de prisos să mai repet eu.

Mă mărginesc dar, d-lor, a zice numai o vorbă în favorul adăugirii lefilor impiegaţilor. Acolo arătaţi că această adăugire este de o netăgăduită trebuinţă şi de o mare importanţă chiar morală. Căci cum poate cinevà, şi mai cu seamă un guvern, cere activitate şi cinste din partea unui slujbaş, a cărui leafă nu e îndestulă ca să-l susţie în cele mai de neapărat cheltuieli ale vieţii, şi unde e demnitatea unui Stat, când impiegaţii săi se află într'o aşà de tristă poziţie?

In sfârşit, pentruca să încheiu acest lung şi ostenitor cuvânt ce Camera a fost aşà de indulgentă a-mi acordà să-i rostesc, vă rog, d lor, a-mi da voie să zic câtevà vorbe şi în privinţa adausului cu 2 parale la ocaua de sare. Imprejurările acestui adaus, d-lor, curg aşà: ministrul fostului gu-

vern princiar, la încheierea contractului consumaţiei sării, a fost înscris în contractul arendării un articol, prin care se zicea că, la întâmplare de a voi guvernul să mai înalţe preţul sării cu 2 parale la ocà, contracciii vor fi datori a primì asupră-le şi acest adaus, plătind statului patru din cinci părţi din totalul preţ al arendării.

Acest articol a rămas dormind în sânul contractului până la 1858 August sau Septemvrie: iar atunci, în loc cel puţin ca guvernul să ia iniţiativa, au luat-o contracciii, şi, printr'o petiţie către fostul Caimacam, au cerut să li se dea acel adaus, căci d-lor sunt gata a-l primì după contract. Această bunăvoinţă a contracciilor se va părea oarecum netălmăcită pentru cei ce nu cunosc pricina acestei ameninţări din partea d-lor; pentru mine însă, d-lor, nu; şi vă rog a primì să v'o şi explic.

Consumaţia din lăuntru este cel puţin de 22 milioane de ocà sare pe an; 2 parale la ocà adaus, fac un milion una sută mii lei; analogia a patru din cinci din preţul închirierii este de 700 mii, prin urmare rămâne un mic folos pentru d-nii contraccii de 400 mii lei pe an, iar pentru 3 ani, până la expirarea contractului, un milion 200 mii lei, fără ca d-nii contraccii să aibă cea mai mică cheltuială pentru adunarea acestuia. Cât pentru stabilimentele d-lor pe la ocne, acestea sunt înfiinţate pentru vânzarea sării de consumaţie din contract.

Acest folos părându-mi-se prea nefolositor pentru consumatorii de sare, îndată după sosirea mea la Octomvrie trecut în ministerul de finanţe, am şi cerut a-l mărginì, arătând prin două rapoarte foştilor Caimacami necuviinţa, immoralitatea, pot zice, a unei contribuţii, ce supune pe consumatori la un bir de 400 mii lei pe an în folosul unor particulari. Dar, de şi s'a încuviinţat raportul ministerului de către Sfatul extraordinar de atunci, Caimacamii însă — pentru ce şi cum, nu pot înţelege — nu l-au întărit; ei l-au amânat până la înfiinţarea domniei.

Acest adaus dar, domnilor, pentru cuvintele ce am arătat

mai sus, iau îndrăzneala a rugà pe cinstita adunare a-l şterge din buget, mai cu seamă când, după cum se vede, mijloacele noastre financiare, deşi slabe, totuşi pot acoperì pe anul acesta cheltuielile curente, adausul proiectat de legi şi a lăsà şi un prisos de peste patru milioane pentru cheltuieli extraordinare. Dar şi aşà de n'ar fi, iarăşi aş zice că pentru 700 mii de lei, ai zeciuielii adause, iarăşi făcând trebuinţă şi împrumutându-ne iarăşi, n'am plătì decât 70 mii lei, fie îndoit 140 mii lei. Tot este un folos de 260 mii lei şi efectul moral pe deasupra. Repet dar a zice isprăvind că onorabila adunare va face un act de dreptate şi moralitate desfiinţând acel adaus.

XI.

BUGETUL. (I-iul Discurs).

Şedinţa dela 9 Iunie 1859. — (*Monitorul oficial*, 1859, Iulie 13, p. 322).

La ordinea zilei este discuţiunea asupra raportului secţiunii financiare în privinţa bugetului şi socotelilor.

Se face propunerea de a se închide discuţiunea asupra bugetului, de a se luà îndată în desbatere bugetul prezentat de minister şi «compa-«rându-l pe de o parte cu acela al anului 1858, slujindu-se pe de alta «de observaţiunile secţiei, adunarea să hotărască ceeace va găsì cu cale «asupra fiecărui articol, scoţând şi adăugând prin amendamente câte i «se vor părea că cere cuviinţa, şi la trebuinţă, pentru a sa mai desă-«vârşità luminare, să ceară a se da citire şi raportului vistieriei dela «trecutul Ianuarie împreună cu obşteştile bilanţuri acolo anexate».

N. ROSETTI susţine acest amendament printr'un lung discurs citit.

B. KATARGIU. — Adunarea să desbată şi să voteze propunerea ce s'a citit.

I. BRĂTIANU cere ca autorii propunerii s'o explice, căci d-sa unul nu poate pătrunde diferenţa dintre dânsa şi raportul secţiunii financiare.

B. KATARGIU. — Propunerea diferă şi de raportul secţiunii şi de ceeace face adunarea de două zile, căci nu facem decât să ne înfăşurăm într'un drum rătăcit. Ni s'au trimis socotelile vistierei să le cercetăm, potrivit convenţiei şi legilor

ţării. Le-am trimis la secţie, negreşit, nu ca să petreacă cu ele, ci ca să le cerceteze. Ceeace s'a zis că cu votul adunării de a nu cercetà socotelile în amănunt i s'a ridicat dreptul secţiei de a se ocupà de acele socoteli, nu poate fi consequent. Secţia, având în vedere ordonanţa Domnului şi convenţia, şi-a făcut lucrarea; dar de este imperfectă sau nu, aceasta e altceva. Să nu uităm însă că în toate zilele se zorià să-şi dea raportul mai curând.

Aşà, tot ce a putut face secţia, a fost de a aruncà o privire repede, a-şi formà o ideie, pe care a exprimat-o în raport, apoi a trecut la buget şi a zis că precum guvernul a mers şase luni fără buget, să meargă tot aşà până la finele anului după bugetul anului 1859. Comisia a mărturisit că a pierdut din vedere deosebirile ce erau la venit şi cheltuieli între bugetul dat de guvern şi cel din 1858. Apoi aceste deosebiri au trebuinţă de o autorizaţie a Camerei, ca să poată guvernul merge înainte. La venituri, diferenţa cea mai mare este următoarea: venitul zeciuielii proprietăţii, care á expirat la începutul anului şi pe care ministerul cere să o continue şi acest an, precum şi acele 2 parale adaus la ocaua de sare ce urmează a se desfiinţà; iar la cheltuieli, afară de cheltuielile ordinare ce sunt conforme cu bugetul anului trecut, este adausul lefilor impiegaţilor de gradul inferior. Adausul necesar să-l primim, căci aceste lefi s'au hotărît într'o vreme când leul preţuià o rublă de azi; prin urmare nu mai pot fi de ajuns sărmanilor impiegaţi, căci seamănă cu o haină ce s'a făcut unui copil mic, care făcându-se flăcău mare, haina nu-l mai încape. In sfârşit moralitatea şi demnitatea guvernului cere să se facă un adaus; căci ce onestitate poţi pretinde dela un impiegat, căruia nu-i dai nici cu ce să se hrănească? Aceste două deosebiri sunt dar cele mai de căpetenie. Comisia nu le-a băgat de seamă. Ce am vrut noi să facem? Să facem pe faţă ceeace Comisia a făcut pe dos; să facem după toate regulele comptabilităţii, lămurind întâi bilanţul anului trecut, să vedem ce ne mai rămâne în cassă şi apoi să trecem la buget. Nu s'a primit aceasta; s'a cerut

mai întâi să ne ocupăm de buget. In acest sens se face propunerea ce se citi. Nici aceasta nu vă place? Se vede dar că cugetul vă este de a face să ne învârtim fără a produce nimic. Cel puţin vom lăsà pe lume să bănuescă aceasta.

Ministerul însă a declarat că, de nu-i vom da buget, guvernul nu mai poate înaintà. El a făcut o lucrare provizorie, numai ca să poată merge înainte; căci, într'un timp aşà de scurt, nu puteà pregăti toate lucrările, cari să schimbe fundamentele acestei ţări, dându-i altele noi. Guvernul merge dar pe provizoriu, şi ne-a supus un buget tot provizoriu. Pe acesta să-l discutăm, orientându-ne după cel din 1858.

S'a zis de unii că trebuie să ştie cu deamăruntul pe ce se cheltueşte, pentru ca să poată vota; dar acelea sunt cheltuieli hotărîte odată pentru totdeauna şi întocmite dela Regulament. Ar fi ridicul să stăm acum să vedem câte boabe de grâu mănâncă un soldat şi câţi coţi de pânză trebuie pentru o cămaşă. Acestea sunt lucruri ce privesc pe Minister, şi pentru astfel de lucruri, nu o lună, nu zece, ci ani trebuie spre a se discutà una câte una. Dar Guvernul nu poate sta fără buget. Pe lângă acestea se va lăsà o bănuială că nu voim să hotărîm cu bugetul nimic, ca să nu venim la socoteli, şi că vrem să trecem cu buretele peste ele, ca şi în trecut. Ei bine! Un miliard aproape s'a cheltuit dela Regulament, în curs de 25 de ani. Şi ce avem? N'avem nimic. Miliţie? Nu! Şcoli? Nu! Drumuri? Nu! Arme, temniţe? Nimic! Abià ne-au rămas din acel miliard nişte rudimente barbare, ce cad în ruină şi cari toate trebuie dărâmate, iar în locu-le trebuie făcute altele noi. Şi când avem atâta de făcut, să zicem publicului: «nu vrem să intrăm în cercetarea socotelilor, ci să trecem peste ele?»

Mai adaug că nu viu cu personalităţi şi patimi, ci cer să fim drepţi pentru toţi: judecători reci şi imparţiali, preocupându-ne numai de binele şi interesul public, lăsând afară din Cameră şi din desbatere rude, prieteni, uri şi toate patimile. Trebuie să intrăm în acest local curaţi ca sufletele muritorilor înaintea scaunului veşniciei şi, după ce vom ieşì,

să luăm iarăşi slăbiciunile naturii omeneşti. Acì să vedem unde este averea Statului, ce s'a făcut cu dânsa? Statul e dator milioane pe la particulari cari aşteaptă de ani întregi. De ce? Oare Statul e falit? Nu! Deci cată să li se plătească. Dar mai 'nainte de a ne adresà la contribuabili, nu trebuie să căutăm pe fundul Casselor, ca să vedem de nu mai sunt niscaivà milioane rămase, ca să nu împovorăm ţara cu prea multe contribuţii?

Iată ce cerem cu propunerea ce s'a citit.

Să intrăm în buget. Să prefacem ce nu vom găsì bine; iar pentru socoteli va venì o Comisie specială pe urmă, care le va luà cu deamăruntul, şi dacă, la numirea acelei Comisii, voiu face şi eu parte dintr'insa, mă îndatorez a fi drept, sever pentru toţi, şi nu voiu apără pe nimeni, precum nu i-am menajat, nici apărat la 1842, 1845 şi 1855. Interesele Statului mai presus de toate, iată busola ce mă va călăuzì în toată vieaţa mea publică!

PRINCIPELE DIMITRIE GHICA caută să apere Căimăcămia lui Alexandru Ghica, aruncând în acelaş timp acuzaţia asupra domniei Principelui Ştirbei şi încheie cerând să se ia socotelile din anul din care nu s'au dat.

B. KATARGIU. — Atât Principele Dimitrie Ghica cât şi d-l Brătianu zic că sunt acuzaţi de a voì să treacă cu buretele peste socoteli. Ştiţi prea bine, d-lor, că niciodată n'am obiceiul de a acuzà pe cinevà. Ceeace am zis nu este că d-lor voesc să treacă cu buretele peste socotelile trecute, dar că poate să fim bănuiţi de opinia publică — şi cu oarecare dreptate — de a aveà această dorinţă. Cât despre ceeace a zis Principele D. Ghica că am uitat să spuiu numele autorului contractului pentru consumaţia sării, precum şi de a vorbì de cele urmate la arenduirea exportaţiei de sare, am cinste a răspunde că, întru cât se atinge de chestia din urmă, e ştiut de toţi că pe aceà vreme nu îndepliniam nici o funcţie activă. Prin urmare nu puteam şti nimic despre cele urmate. Iar cât pentru chestia adausului, mai repet şi acum că nu numai am numit pe autorii contractului, dar am mai adăugat, când am vorbit despre aceasta, că de aş fi făcut eu acel contract,

niciodată n'aş fi înscris într'însul aceà clauză; şi că deaceea îndată ce am intrat în ministerul finanţelor, întâlnind această înprejurare — căci atunci începeà şi plata acelui adaus, — impresionat de ilegalitatea sa, am şi cerut prin două rapoarte dela fosta Căimăcămie desfiinţarea acelui adaus. Dar dacă s'a scris în adevăr de unii şi s'a pus în lucrare de alţii, eu nu acuz nici pe aceştia, nici pe ceilalţi. Guvernul ce a pus în lucrare această măsură poate nu s'a îndeletnicit a face nici o socoteală, precum am făcut-o eu ce am patima lămuririi ţifrelor, ca să văd până unde se întindeà câştigul illicit al contractelor, cu ocazia acelui adaus.

Acestea sunt cele ce am avut a răspunde la vorbele Principelui Dimitrie Ghica, zise cu destulă elocuenţă şi delicateţă, şi pentru care acum îi mulţumesc.

PRINCIPELE D. GHICA. — N'am răspuns la unele din zisele d-lui I. Otetelişanu despre Pantelimon. Imi păstrez dreptul de a-i răspunde la timp. Atunci voiu dovedi că, deşi s'a făcut de fosta Căimăcămie o faptă arbitrară în privinţa acestor aşezăminte, însă ea s'a făcut în urma unei fapte mult mai arbitrare de fostul guvern; căci aşezământul Pantelimonului, după regulament, rămâne să se administreze de familia lui Ghica. N'a fost prin urmare fapta Caimacamului Alexandru, ci numai contraotrava unui act arbitrariu făcut de Principele Bibescu contra articolului 120 din regulament, şi dovadă e şi ofisul Principelui Ştirbei, prin care incorporează aceste aşezăminte cu ale statului, când lucru regulat erà să ceară documentele şi actele, după cari se administrează aceste aşezăminte, şi apoi să hotărască, dacă nu cumvà s'a urmat întâi hotărînd şi apoi cercetând actele.

CONSTANTIN A. CRETZULESCU, *ministrul cultelor*. — Dosarul acestei pricini este în minister; acolo nu găsesc ofisul de care vorbeşte Principele D. Ghica; găsesc numai o lege, în care se zice că Pantelimonul să fie admis în fondurile Statului, şi văz şi acum un ofis nou, care sancţionează a ea lege.

PRINCIPELE DIMITRIE GHICA. — La vreme voiu răspunde.

D. I. BRĂTIANU face un amendament la propunerea celor 5 membri [1])

[1]) Cinci deputaţi şi anume N. Bibescu, B. Bellu, C. Otetelişanu, Filişanu şi D. Pliniceanu cereau luarea socotelilor vistieriei dela 1855 până la 1858 inclusiv, iar amendamentul lui I. Brătianu cereà examinarea tuturor socotelilor încă dela 1847.

B. KATARGIU. — Să-mi daţi voie să răspunz la acest amendament cu un fel de mică poveste. Prin acest amendament se cere cercetarea socotelilor dela 1847. Dar această cercetare este legată de nişte împrejurări politice. Să desfiinţăm ceeace putem şi să facem ceeace suntem competenţi a face. Să ne închipuim că am avut o fată, o soră, pe care dând-o sub epitropie unui om oarecare, acel epitrop ar fi întrebuinţat rău o parte din stare; că l-am fi tras prin urmare în judecată şi că tribunalele, din slăbiciune sau părtinire, ar fi disculpat pe epitrop şi ar fi găsit că bine s'au făcut acele cheltuieli abuzive în paguba nevârstnicei. In urmă, venind alt epitrop, acesta mănâncă cu totul starea epitropisitei, şi aşà tragem şi pe acesta la tribunal. Oare ce-ar zice tribunalul advocatului care ar venì să susţie că, pentru ca să se tragă în judecată acest al doilea epitrop, ar trebuì să se tragă şi cel dintâiu, că şi el a prăpădit starea? Dar epitropul dintâiu are în mâini hotărârea tribunalului de întâia instanţă; bună rea, o are. Tribunalul d'al doilea poate să desfiinţeze pe cel dintâiu? Nu, căçi acest tribunal erà făcut de două puteri. Acestea au un legământ cu cele de azi. Suntem veniţi acì printr'o parte a tractatului dela Balta-Liman. Cele şapte puteri au găsit cu cale a ne pune executori ai Convenţiei, pe când guvernul dela Balta-Liman se află sub regimul tratatului cu acelaş nume. Acel guvern, fiind controlat de autorităţile de atunci, a fost găsit în regulă şi prin urmare achitat. Oare, lăsând la o parte aceste consideraţii, n'am greşì noi, când am zice să nu judecăm pe al doilea epitrop, fiindcă cel dintâiu epitrop a câştigat judecata pe nedrept?

Cât despre socoteli, eu sunt gata să le cercetăm nu dela 1847, ci dela 1834, numai să le putem cercetà.

XII.

BUGETUL. (Al II-lea Discurs).

Şedinţa dela 19 Iunie 1859. — (*Monitorul oficial,* 1859, August 3, p. 3(i7).

La ordinea zilei este: 1) Alegerea a 5 membri în Comisiunea pentru cercetarea socotelilor, în locul celor ce au demisionat; 2) Votarea în total a proiectului relativ la militarii răniţi la 1848; 3) continuarea discuţiunii bugetului.

Procedându-se la vot, se aleg în comisiunea pentru cercetarea socotelilor Ştefan Vlădoianu, St. Cezianu, I. Slătineanu, Barbu Slătineanu şi D. Ştefanopolu. Trei din aceştia şi anume St. Vlădoianu, I. Slătineanu şi Cezianu demisionează. Atunci se aleg A. Angheleanu, C. Otetelişanu şi D. Filişanu. însă şi aceşti doi din urmă demisionează.

După I. Brătianu ia cuvântul B. Katargiu.

B. KATARGIU. — Astăzi, ca totdeauna, ascultai cu îndestulă mulţumire cuvântul d-lui Brătianu, rostit în adevăr de astădată într'un ton mai domol, mai puţin violent decât oricând Cu toate acestea, deşi mai puţin înţepoase, mai puţin ascuţite cuvintelę d-lui, totuşi d-sa nu se putù stăpâni de a aruncà acuzaţii şi a pronunţà cu această ocazie şi mai mult linia de demarcaţie între părţile numite dreapta şi stânga, pe care toţi ştiţi că dela 22 Ianuarie şi până acum am respins-o din toate puterile mele, m'am luptat în toate zilele şi în toată ora spre a o şterge. Am strigat totdeauna: «Nu voiu dreapta şi stânga!» Ce mi s'a răspuns? E de prisos a o mai zice, protocoalele sunt de faţă.

Viu acum la chestie.

Bugetul, dându-ni-se aici de minister, s'a trimis la secţie; ea ne-a înfăţişat o lucrare imperfectă, — sunt cel dintâiu, care am mărturisit-o. Dar, în raportul ei, ea a arătat trei articole de principiu, cari — fie juste, fie asupritoare în fondul lor — nu arătau nicidecum că celelalte articole nu au trebuinţă de cercetare. Rău este aceasta sau ba? Nu ştiu. Ea n'a zis: «celelalte articole n'au trebuinţă de cercetare». Indată după această citire, s'a ridicat un glas mare, un glas de Stentor contra secţiei şi a părţii drepte, zicând că este nu

numai un partid contra altuia, ci un partid de persoană contra altei persoane. Au trecut mai multe şedinţe, şi, la vijelia de acuzaţii şi incriminări prin care am fost calificaţi de instrumente de răsbunare, de partizani ai unuia şi altuia, de trădători chiar, această parte ce se califică de «dreaptă» a răspuns totdeauna printr'o răbdare nemărginită, printr'un stoicism, la care negreşit nimeni nu s'a aşteptat. Acum auzii dela un onor. preopinent că această parte, voind a săpà o groapă, a căzut în cursa ce pregătise. Aşà dar e cursă, e viclenie.

Cu această sarcină de acuzaţii despreţuitoare, pe care totdeauna am respins-o, deşi cu cea mai mare moderaţie, dar cu cuvinte îndestul de categorice — protocoalele le dovedesc în sfârşit — am ajuns la alegerea Comisiei de ieri. Partea dreaptă şi stângă eu nu le recunosc, am zis-o în mii de rânduri, nu voiu să înţeleg aceastà deosebire! S'a ales dar aceà Comisie nici din dreapta, nici din stânga, ci din deputaţii Camerei. Cu spaimă am auzit însă îndată ridicându-se o furtună, pe care nu o nădăjduiam. Am văzut ieşind din lucrul cel mai conştiincios un nou izvor de acuzaţie, şi acestea toate numai pentrucă numele sau poate chipul persoanelor sale nu plăceau la o parte. Am auzit o acuzaţie, care nu s'a mai pomenit în analele parlamentare, anume că o parte a Camerei nu e onestă, nu e demnă, ci vicleană şi părtinitoare şi că unii din d-nii deputaţi din stânga cer a-şi da demisia dintr'o Cameră, care nu mai merită acest nume.

De aş fi fost aici la locul meu de deputat, aş fi protestat cu glas mare, căci e un lucru neauzit, neiertat, a acuzà o parte, pentrucă alegerea ei nu place celeilalte; dar eram pe scaunul prezidenţiei, şi a trebuit să tac. Am simţit că a mea poziţie cereà dela mine o nouă jertfă, o nouă dovadă de răbdare. O parte şi cealaltă au intrat în vorbiri, în transacţii. Nu sunt transacţii cu conştiinţa, d-lor, nu! Deaceea ne retragem acum. D-voastră n'aţi avut încredere în noi. Ei bine! noi avem în d-voastră; deaceea lăsăm onoarea şi răspunderea toată asupră-vă.

Am mai auzit zicându-ni-se că ne temem de a intrà în socotelile Guvernelor trecute şi deaceea ne retragem.

La aceasta aduc aminte Camerei că, după acuzaţiile împovărătoare şi în nenumărate rânduri repetate, după răspunsul din partea noastră, după îmbrâncirea sistematică a tuturor amendamentelor noastre, am votat, mai în unanimitate, amendamentul d-lui Boerescu, care cereà socotelile dela 1848. Ştiţi prea bine, domnilor, că, încă din cea dintâi şedinţă a acestor desbateri, am fost cel dintâiu care am declarat că nu numai nu mă împotrivesc la aceasta, dar aş voì să le putem cercetà şi dela 1834. De am făcut observaţie Camerei ca nu cumvà, înnodând noi lucrări de o fire alta decât cele prevăzute de Convenţie, să nu primejduim interesele Statului, a fost oare pentrucă nu voiam a le cercetà şi pe acelea sau pentrucă ne temeam să nu fim stăviliţi de a cercetà şi pe cele ce avem în mână? Ce mi s'a răspuns? Că suntem instrumente de răsbunare, că deschidem drum streinilor în ţară şi altele asemenea, şi de mii de ori repetate! La acestea noi v'am răspuns cu demisia noastră. «Noi suntem părtinitori». aţi zis. Nu aveţi încredere în noi? Ne retragem dar, şi noi ce avem încredere în d-voastră, vă dăm locul nostru. Ni s'a mai făcut asemenea întrebarea de ce ne-am abţinut? Ne-am abţinut pentrucă, neştiind ce este dreapta sau stânga şi alegând în conştiinţă, nu voiam să displăcem unei părti şi să mai aducem incidente ca cele de ieri. Ne-am dat demisia, căci, după neîncrederea şi acuzaţiile ce ne-aţi aruncat, nu mai puteam rămâneà cu onoare în aceà comisie. Noi avem încredere în stânga — o numesc aşà, fiindcă m'au silit să o numesc — şi iarăşi declar că, dacă comisia va venì aici cu o lucrare limpede, dreaptă şi legală, vom votà pe faţă pentru comisie, eu cu toţi colegii cari vor aveà încredere în mine. Nu ştiu de erà să se întâmple tot aşà şi de lucram noi. Mă tem că atunci erà să se întâmple una din douà: de aveam majoritatea în comisie şi minoritatea în Cameră, atunci erà să fim stigmatizaţi şi acuzaţi de părtinitori; iar de eram în majoritate în Cameră, am fi fost negreşit şi atunci acuzaţi şi

arătaţi ca o majoritate nedreaptă şi apăsătoare, ce-şi întrebuinţează puterea, spre a apără interese meschine şi personale sau a năpăstuì pe neprietenii săi.

Conchiz cu cugetul curat: avem încredere în d-voastră. Aduceţi o lucrare limpede aici, şi noi vă vom susţineà. Mai mult încă: vă vom silì să ziceţi că în adevăr dreapta şi stânga nu mai există.

XIII.

DESFIINŢAREA SCUTELNICILOR — BOIERIMEA NOASTRĂ DIN TRECUT.

Şedinţa dela 24 Iunie 1859. — (*Monitorul oficial,* 1859, August 31, pag. 413).

La ordinea zilei este discuţiunea asupra articolelor în parte ale bugetului.

Asupra unui amendament propus de I. Brătianu relativ la desfiinţarea scutelnicilor şi la indemnizarea celor ce aveau scutelnici, B. Katargiu pronunţă acest discurs.

B. KATARGIU. — Dacă iau astăzi cuvântul, nu o fac ca să apar un privilegiu, ci ca să îndreptez o ideie greşită, o tendinţă ce a servit, din nenorocire, a asprì din ce în ce mai mult spiritul de desbinare, a însemnà cu o trăsură mai adâncă linia de demarcaţie dintre partea aceea (arătând spre stânga) şi partea aceasta (arătând spre dreapta) a Adunării. Zic dar că astăzi nu e vorba de privilegiu, ci de o simplă indemnizaţie sub o formă viţioasă.

Să cercetăm istoria acestei indemnizaţii. Cu acest prilej, voiu aruncà o căutătură repede şi asupra istoriei acelora ce cu rămăşiţele acestei indemnizaţii au ajuns până la noi, aducându-le împreună cu rămăşiţele sfâşiate ale naţionalităţi noastre: temeiuri pe cari ne sprijinim astăzi, ca să reînfiinţăm năbuşita noastră naţionalitate şi pe cari, de le-am fi pierdut, am fi pierdut împreună cu ele şi dreptul de a mai fi vreodată naţie. Dar să venim la chestie.

Ce erau scutelnicii pe vremea când se dau scutelnici? Scutelnicii erau o serie de răsplătiri, un fel de pensie progresivă, ce se da celor ce slujiau ţării. Aceşti oameni dar aduseră ţării lor un şir de servicii însemnate, în schimbul cărora aceasta le acordà un număr mai mic sau mai mare de scutelnici, proporţionat cu gradul în care ei binemeritaseră dela dânsa.

Deci ceeace erà, nu erà un privilegiu, ci o răsplătire oarecum meritată.

D-lor! Când judecăm trecutul, trebuie să avem cea mai mare grijă de a nu ne lăsà să fim stăpâniţi de nici o patimă, de nici un sentiment de ură sau de răsbunare. Să ne ferim în tot minutul de a cădeà în crima nedreptăţii şi de a învinovăţi pe cinevà, pe care poate am fi datori să-l binecuvântăm, luând drept izvor al unor fapte o ideie greşită, o nălucire cu totul contrarie adevărului.

Să cercetăm dar adevăratul izvor al instituţiei, de care e vorba, şi atunci să ne pronunţăm în deplină cunoştinţă de cauză, cu întreaga convicţie că ea constituie sau nu un privelegiu.

Scutelnicii, d-lor, în vechime, atunci pe când se dau scutelnici, se câştigau pe temeiul unui rang, şi rangul erà o răsplată de slujbă — se înţelege că nu vorbesc de abuzuri; abuzul nu face legea. Şi ce erau acei scutelnici? Nişte oameni, cari, în loc de a plăti contribuţia, numită atunci bir, către Stat, o plătiau către un particular. Acum că această instituţie e rău înţeleasă, nesăbuită, barbară chiar, nu zic nimic. Dar care naţie după faţa pământului n'a avut asemenea instituţii ciudate şi barbare, ba încă şi mai barbare chiar?

Dar, şi aşà fiind, această formă de răsplată a încetat de mult. Scutelnicii s'au prefăcut în indemnizaţii de bani deadreptul dela guvern, într'o adevărată pensie.

Cu dreptate oare ar fi acum şi vrednic de sentimentele de omenire ce profesăm acì în toate zilele de a lipsì de cel după urmă izvor de vieaţă pe nişte bieţi bătrâni sau văduvele lor, numai pentrucă aceştia au avut reaua soartă de a slujì ţării

lor înaintea Regulamentului, în vreme ce toţi slujbaşii dela Regulament încoà se bucură de nişte pensii mult mai însemnătoare? Nu. O asemenea faptă nu ar fi numai nedreaptă, ci în adevăr barbară. D-lor, se spunem mai bine lucrurile pe faţă. Calificând indemnizaţia scutelnicilor de privilegiu, mărturisiţi că n'aveţi în vedere această ticăloasă răsplată a unor sărmani slujbaşi. Nu; preocupaţia d-voastră nu este aceasta, ci din nenorocire aceà ură neîmpăcată, de care sunt neîncetat frământaţi unii dintre d-voastră, în contra acelei clase de oameni, pe cari îi numiţi aristocraţia. E de neapărat dar ca să dăm o repede deluşire şi asupra acestei chestii.

Să cercetăm ce e această uricioasă aristocraţie, ce fu ea în ţara noastră?

Această dorinţă e o simţire dureroasă ce fierbe în sufletele noastre de acum zece ani şi care s'a deşteptat şi mai vie de şase luni încoà. Zece ani trecuţi sunt de când plouă asupra aristocraţiei tot felul de acuzaţii, de incriminări, de calomnii infame! Şi din ce în ce se fac mai ascuţite, mai veninoase, mai sângerătoare!

Să vedem dacă aceste incriminări, ce revărsaţi cu atâta vrăjmăşie asupra aristocraţiei, pleacă cel puţin dintr'o cugetare înaltă, dacă ele şi-au originea în nişte principii de reînviere a naţiei, pe cari aceà aristocraţie le-ar fi respingând, sau într'o pornire de patimi micşorătoare şi meschine, de nişte interese mârşave.

Să vedem!

Ce a fost boierismul şi pe ce s'a bazat el dela descălicătoare?

Incepând dela întoarcerea Românilor în ţara noastră sub Radu-Negru, boierismul se înfiinţă pe temeiul virtuţilor răsboinice. Cine ziceà boier, ziceà ostaş, ziceà viteaz.

Dar să lăsăm vechea istorie a strămoşilor noştri, căci e ştiută de toţi, şi să vorbim de cele petrecute în nişte vremi mai apropiate de noi.

După veacurile de lupte crude şi de izbânzi strălucite, veniră veacuri de nenorociri şi umilinţă, cari făcând să cază armele din mâinile Românilor, nobleţea singură puteà fi chemată a mai sprijini drepturile primejduite ale ţării; ea, precum le sprijinise cu armele în mână în vremile trecute, se nevoì a le apără prin mijloacele iscusinţei, moderaţiei, înţelepciunii, şi, vai! chiar ale umilinţei.

Dar o naţie, care-şi pierde armele, e silită a alergà la asemenea triste mijloace sau a pierì. Aceasta făcură şi boierii. Deşì dezarmaţi, ei nu părăsiră steagul naţionalităţii, nu se descurajară, nu-şi lăsară ţara în dezorganizare; din potrivă, ei căutară a o scăpà dintr'o desăvârşită robie, plătind adesea a lor statornicire cu capul. Deşi armele erau sfărâmate în mâinile lor ei opuseră puternicilor lor biruitori pavăza biruiţilor: supunerea, blândeţea, răbdarea. Şi nu fu în zadar, căci, de suferiră ei atunci, ne bucurăm noi astăzi.

Acum să ne apropiem şi mai mult de vremea noastră.

Sunt familii — pe cari nu voesc a le numì acì, ca să nu dau să se crează că voesc îngâmfarea sau caut a linguşì pe cinevà — sunt familii, zic, acì în Cameră ce fură reprezentate la 1821 de nişte barbaţi, ale căror nume merită a fi înscrise de condeiul dreptăţii pe piatra nemuririi. Ei veniră cu capul în mână, nu ca să capete posturi şi domnie, ci ca să-şi scoaţă patria din abisul în care căzuse.

Eram copil, dar îmi aduc aminte că cea dintâi privelişte ce mi se înfăţişă, când mă întorsei în Capitală, fu sângele de Român răspândit pe zidul caselor răposatului Barbu Văcărescu. E ştiut de toţi că, în aceà tristă vreme, nimeni nu puteà ieşì din casă afară pe uliţă cu siguranţa de a se mai întoarce. Capul de revoluţionar erà taxat o mahmudeà; şi e lesne de înţeles că între capul de revoluţionar şi capul unui paşnic cetăţean nu erà nici o deosebire, ca nă nu fie luat unul pentru altul. Aceasta era starea lucrurilor, aceasta erà poziţia ţării, când mai mulţi dintre cei mai de frunte boieri, luându-şi inima în dinţi, se întoarseră pe pământul lor, ca să-l scape sau să piară cu el. Ei nu aşteptară, pribegind sau preumblându-se

prin lume, până va trece furtuna şi apoi să se întoarcă, ca să copleşească slujbele şi posturile de căpetenie. Nu. Ei veniră în mijlocul primejdiilor, ca să se împărtăşească de suferinţele compatrioţilor lor, să le uşureze, pe cât vor puteà. Acestea sunt slujbele boierilor; aceştia sunt boierii, în faţa cărora d-voastră aveţi impietatea de a aruncà tina patimilor d-voastră!

Tot aceştia sunt boierii pe cari îi numiţi vrăjmaşi ai poporului, cari, chiar sub năpraznica oblăduire a Fanarioţilor, tot izbutiră a zidì spitale, a înfiinţà şcoli, a instituì fonduri pentru trimiterea tinerilor în statele civilizate, ca să se formeze în ştiinţa lor. Rezultatul acestor măsuri, ce cu Regulamentul se desvoltară şi mai mult, sunt învederate.

Dovada o avem chiar acì în Cameră, căci din asemenea tineri avem astăzi între noi colegi, cari nu crez că pretind a fi altcevà decât fii ai poporului, nici că ar fi aşà de învăţaţi, dacă acei neînvăţaţi boieri nu le-ar fi votat fonduri, ca să se ducă să capete învăţătură.

Dece dar această pornire asupra celor ce aveau puterea în mână şi cari poartă un nume, dacă a lor putere nu a fost în toate rău întrebuinţată şi dacă acel nume a fost purtat cu vrednicie? Este oare o crimă de a se trage cinevà din vechime? Este o necinste de a purtà cinevà cu fală numele tatălui său, când părintele a fost om de cinste? Eu întreb pe cine va voi să-mi răspunză. Când înaintea unui străin am arătà pe cinevà din noi că e feciorul lui Gâdea, ce ar zìce? Părea-i-va bine sau s'ar socotì insultat? Insultat? Şi de ce? De ce infamia tatălui, şi o infamie poate izvorità din împrejurări nenorocite, să se reverse pe capul fiului? De ce cel puţin fiul să caute a o ascunde şi fii unor părinţi onoraţi să nu se mândrească cu numele ce poartă, mai vârtos când sunt vrednici de a-l purtà? De ce dar d-voastră, pe singurul cuvând de nobili, de aristocraţi, vreţi să stigmatizaţi pe aceşti oameni ca pe nişte paria? Temeţi-vă, domnilor, temeţi-vă că va venì o vreme, când vi se va măsurà cu măsura cu care măsuraţi altora astăzi. Aveţi copii sau veţi aveà. Părea-vă-va bine, vă întreb, când într'o zi vor veni alţii să le zică: «afară din mijlocul nostru,

sunteţi nişte paria, căci aveţi un trecut, aveţi părinţi cu un nume, tatăl a fost boier»!!! Ştiţi bine, d-lor că şi d-voastră vă numiţi boieri de către clasele mai de jos.

Acesta este boierismul, d-lor, aceasta este istoria sa trecută actuală şi viitoare. Încetaţi dar, vă conjur! Acest războiu primejdios pentru societatea noastră e o sinucidere reciprocă. Băgaţi de seamă! E un element din care nu va izvorî decât mult rău pentru biata noastră patrie.

Elementul de ură şi de vrajbă nici a fost, nici va fi vreodată aducător de bine. Boierii v'au dat dovadă că n'au alta în vedere decât tot ce aveţi înşivă. Chiar alaltăieri, după ce au primit în unanimitate recrutaţia obştească, ei întinseră a lor râvnă de a vă urmà, până a face o greşeală.

Daţi-mi voe a nu numì într'altfel votarea contribuţiei directe, după modul cum s'a votat. Întocmirea unui impozit pe baze cunoscute şi economice, ce slujesc în toată lumea civilizată la aşezarea impozitelor? Nu. Un folos însemnat provizoriu, care să vie în ajutorul finanţelor Statului? Iarăşi nu. Care dar? Zelul cel adevărat al acestei votări n'a fost, d-lor, vă mărturisim în toată sinceritatea, n'a fost decât reaua gândire, dorinţa de a umili aristrocaţia. Aţi văzut însă că v'aţi înşelat. Aristrocaţia ce ziceţi că este partea dreaptă, în loc de a se simţì umilită, v'a arătat a ei grăbire de a intrà în contribuţie ca cel mai de jos concetăţean Nu, aristrocaţia nu se simte umilită, ci onorată de acest impozit; asemenea idei nu intră decât în mintea unor oameni cu cugetări ghemuite, meschine şi al căror punct de vedere scurt nu se întinde mai departe de puţin preţioasa lor persoană.

In loc dar ca, printr'un vot vrednic de oameni serioşi, să întocmiţi un impozit regulat, ce aţi făcut? Aţi pus o contribuţie de râs şi în ceeace priveşte baza şi în ceeace priveşte ţifra lui şi aţi păgubit Statul de vreo cinci-şase milioane ce ar fi adus un impozit cuvenit, lăsându-i acum să adune cum va puteà abia vreo şase-şapte sute de mii de lei.

C. CRETZULESCU. — D. Katargiu iese din chestie.

D. GHICA. — Trebuie să ne apărăm, suntem în drept de a o face. (Confuzie)

I. BRĂTIANU. — Să urmăm, D. Katargiu, din contră, e foarte în chestie.

B. KATARGIU. — De-aş fi voit să mă opun la desfiinţarea privilegiilor, aş fi propus ca cel puţin să ni se întoarcă taxa diplomelor. Taxa aceasta, e ştiut de toţi, se suie, pentru unii din boieri din întâiele ranguri, la câtevà mii de de lei, cari fac un capital, a cărui dobândă cu drept cuvânt se poate socoti că înfiinţează o contribuţie anuală. Aş fi putut dar zice; «Voiţi a desfiinţà privilegiul boieriei? Foarte bine! Dar atunci întoarceţi înapoi acel capital; sau ceeace voiţi a face este o faptă necuvenită». N'am zis însă nimic de felul acesta. Vedeţi dar care din aceste două tabere ale Adunării este cea nedreaptă. Boierii, nu; căci ei au primit cu bucurie şi recrutaţia şi contribuţia generală — cât de prost a fost întocmită — precum şi orice li s'a înfăţişat în folosul obştesc. Nu e dar spiritul de dreptate, interesul şi binele obştesc ce vă insuflă, când cereţi a luà bucătura de pâine din mâna bieţilor bătrâni slujbaşi; ci ura şi patima ce hrăniţi în veci contra acelora pe cari îi numiţi aristocraţi; şi spre a vă mascà aceste sentimente condamnabile, vă sprijiniţi pe excepţii şi pe abuzurile ce s'au strecurat; şi aceasta nu în totdeauna, ci după vremi.

Aduceţi-vă însă aminte, d-lor, că Dumnezeu zise într'una din zile lui Iona: «De voiu găsì un singur drept în Cetate, Cetatea nu va pierì!» D-voastră, din potrivă, e destul să bănuiţi că e un drept în Cetate şi, de ar fi într'a d-voastră putere, aceà ticăloasă Cetate ar fi spulberată la cele patru vânturi. Aveţi dreptate, nu sunteţi dumnezei, ci oameni. Şi ce oameni!...

Conchiz dar şi zic: scutelnicii nu sunt un privilegiu feudal, ci o răsplată meritată a serviciilor aduse Statului. Lăsaţi dar în pace indemnizaţia şi pe cei ce o primesc; numărul lor nu este aşà de mare. Vremea lor e măsurată. Nu mai au mult a vă supărà. Cu dânşii se va stinge şi această datorie a ţării către cei ce au slujit-o.

Ea vă e supărătoare, căci ajută pe nişte oameni, pe cari îi bănuiţi a nu fi de aceeaş credinţă cu d-voastră. Puţin, şi cei mai mulţi din ei vor înceta de a vă mai supără.

I. BRĂTIANU. — D-l Cretzulescu ziceà că d-l Katargiu a ieşit din chestie; nu, ci a ridicat chestia.

C. CRETZULESCU. — Ziceam că a ieşit din chestie, căci reclamà asupra unui vot al Camerei.

B. KATARGIU. — Nu reclamam, ci rectificam calitatea lui.

I. Brătianu, C. Bozianu şi V. Boerescu iau pe rând cuvântul spre a demonstrà că scutelnicii şi poslujnicii nu sunt un drept, ci un privilegiu şi prin urmare, conform Convenţiei, trebuie desfiinţaţi. Pe de altă parte Ministrul Cultelor. C. A. Cretzulescu şi G. Văleanu afirmă că scutelnicii şi poslujnici constituesc un fel de pensie pentru servicii făcute şi prin urmare instituţia lor nu conţine nimic contrariu Convenţiei.

B. CATARGIU zice că, dacă n'ar fi avut orele scurte, ar fi dorit să răspunză la toţi d-nii preopinenţi. Işi rezervă însă dreptul de a răspunde d-lui I. Brătianu altă dată, până unde a fost folositoare retragerea la 21 şi la 48 [1]).

Viu însă asupra ziselor d-lor Bozianu şi Boerescu, ca să le arăt că sunt greşiţi. D. Bozianu ziceà că acum trebuie să se dea pensie. Ei bine! dacă acum sunt lefurile mici, cercetând pe cele de atunci, le găsim că erau aşà de mici, încât nu sunt vrednice de însemnat. Atunci aveam şi lefuri mai mari şi am dat şi gratificaţii, ca să se facă un capital şi acel capital să dea un venit. Şi cu toate acestea se dau şi lefuri şi pensii. Deosebirea este că acum se dau pensii, pentru un termen de serviciu şi atunci se dau pentru fiecare slujbuliţă. Să vedem acum ce erau scutelnicii. Ei erau un fel de transacţie financiară. Ministrul de atunci zisese: «Decât să-mi aducă contri-

[1]) I. Brătianu zisese: «La 21 şi la 48, Românii s'au sculat ca să-şi redobândească drepturile lor naţionale. La 21 şi la 48, unii rătăciţi au părăsit tabăra română, care oricât de mică şi de necompletă ar fi fost, erà de datoria oricărui Român să vie să se lupte acolo, iar să nu fugă.... Au venit streinii şi pe aceia ce i-au găsit în tabără, i-au persecutat; şi la 48 ca şi la 21, aceia cari dezertaseră tabăra au venit şi au profitat de situaţia ţării şi au luat bunurile ei».

buabilii contribuţia la Minister şi Ministerul să o dea la câtevà persoane, mai bine să o dea contribuabilii deadreptul acelor persoane. A venit Regulamentul şi a pus în locul scutelnicilor, pensiile. Prin urmare azi avem două clase de oameni: pensionari şi scutelnici. Ei bine! eu zic că nu este cuviincios ca acelor oameni bătrâni, cari au servit înaintea Regulamentului, să le luăm dreptul de pensie, pentru cuvântul că aceà pensie se numeşte indemnizaţie. De este vorba de scutelnicii de cari vorbi d-l Boerescu, d-lui are dreptate şi nimeni n'a luat nici o indemnizaţie pentru ei.

XIV.

BUGETUL CULTELOR.

Şedinţa dela 26 Iunie 1859. — (*Monitorul oficial*, 1859, Septemvrie 14, p. 441).

La ordinea zilei e discuţiunea asupra bugetului Cultelor.

I. BRĂTIANU propune următorul amendament, pe care, în principiu, îl susţine şi V. Boerescu: «Potrivit cu art. 45 din Convenţie, care zice «că privilegiile şi scutirile vor fi desfiinţate, se hotărăşte ca toate mănăsti-«rile din Ţara Românenească, pentru cari Regulamentul Organic face o «scutire şi aşează un privilegiu, să intre în categoria comună a celor-«lalte mănăstiri şi Ministerul Cultelor să ia administraţia lor».

B. KATARGIU. — Înfiinţarea tuturor mănăstirilor în general se datoreşte parte familiilor din ţară, parte Domnilor noştri. Donaţiile s'au făcut cu felurimi de condiţiuni, privitoare mai mult sau mai puţin la folosul public şi al religiei. Aci dar se leagă două cestiuni mari. Întâi dreptul proprietarului de a lăsà un legat cu ce condiţii va voi el, şi al doilea dreptul public, asupra căruia Guvernul aveà totdeauna un drept de tutelă. Trebuie dar să facem deosebire între mănăstirile, pentru cari fundatorii lor vor fi format un fel de restricţiune că le ridică pentru cutare trebuinţă publică sau al căror ctitori ori moştenitori au dispărut după faţa pământului şi, de altă parte, Guvernul a luat sarcina de a executà acel testament. Dar ce vom face când în testamente vom găsi zicându-se curat că

administrarea acestora se dă cutărei familii? Putea-vom desființà acest drept? Eu zic că nu, căci numai pe baza condițiunilor acestea s'au înstreinat acele averi în folosul public. Astfel el a zis: «dau averea mea în vecii vecilor să fie spre folosul public, însă totdeauna încredințarea mea este de-a fi executor testamentului meu cutare persoană; și Guvenul să nu se amestece la nimic». Poate Guvernul veni și zice; «bună este clauza de a fi averea în folosul public, dar tutorul să fiu eu».

Așà dar de vom pune principiul ca toate mănăstirile să intre în Cassa Centrală, nu cumvà vom privà pe public de acel folos, și cu restricțiunea de a fi guvernate de niște tutori adhoc?

I. BRĂTIANU. — Imi pare bine că d-l Katargiu a tratat chestiunea din punctul de vedere general. Dv. sunteți pe tărâmul feudal și sunteți foarte consecvenți; noi însă pe tărâmul dreptului public modern, dreptul social, care azi s'a întins în toată Europa. Chestiunea ce ni se înfățișează azi este o chestiune care a despărțit Europa un veac și jumătate, și până astăzi nu s'a hotărît încă în toate locurile; aceasta este secularizirea bunurilor clericale. Mănăstirile s'au fundat pe timpul feudal; atunci domnià dreptul feudal; pe urmă însă a venit a predomnì dreptul social. Când s'a înființat mănăstirile, societatea nu erà nici completă, nici nu aveà asigurarea de azi; brațul cel mai puternic erà apărătorul unui drept. Deaceea, când se făceà un stabiliment public, se puneà sub patronajul unei familii puternice, și, firește, fiecare alegeà familia sa. A venit însă timpul când societatea Europei s'a constituit pe alte baze, s'a pus dreptul public pe deasupra dreptului individual, și atât de puternic, încât poate da asigurări oricărui stabiliment...

Regulamentul nostru are multe lucruri rele, dar are și cevà bune. Eu, în străinătate, mă lăudam cu două lucruri: 1) Cu desființarea pedepsei cu moarte și 2) cu secularizarea bunurilor clericale. Eu, în adevăr, vedeam în Regulament acest principiu... Din acest punct de vedere noi plecând, am aplicat la aceste mănăstiri art. 47 din Convenție.

B. KATARGIU. — Cu părere de rău sunt silit să mai ostenesc și eu Adunarea. D-l Brătianu a pus chestia pe un tărâm istoric. D-l Brătianu veni și, în puține cuvinte, ne redeșteptă niște amintiri istorice și ne zise că suntem pe tărâmul feudal. Răspunsul meu este că feudalitatea în România n'a existat

niciodată. Feudalitatea s'a introdus în Franţa, Germania şi în celelalte părţi ale Europei. Şi iată cum.

Precum este ştiut, peste elementul roman ce stăpânià o parte a lumii de atunci, veniră Goţii, cuceriră pământul şi, în puterea conchistei făcute, reduseră pe locuitori în stare de servi. Aceasta fu baza societăţilor moderne, cărora le trebuiră acele sguduituri, pe cari ni le scrie istoria, ca să se poată preface.

La noi însă elementul got nu predomină ca acolo, ci din potrivă colonii romani ştiură să rămână stăpâni în pace pe pământ, afară numai dacă se vor sculà Dacii să ne conteste pământul cucerit dela dânşii. Posesorii dar de pământ la noi nu sunt decât moşneni, adică locuitorii cei vechi sau cumpărătorii, şi ca cumpărător, mi se se pare că cinevà trebuie să fie mai absolut stăpân pe averea sa şi decât chiar cel dintâiu posesor. Dreptul sfânt şi consfinţit al proprietăţii ne duce în urmă, fireşte, la îndatorirea de a respectà testamentele ce sunt ultima voinţă a acelora cari astăzi nu mai există, ca să-şi poată operà drepturile, dar a căror cenuşă noi trebuie să o binecuvântăm, căci ale lor sentimente de iubire de oameni le simţim până acum prin binefacerile ce au testat. Când dar aceşti oameni simpli, dar religioşi, — şi când zic «religios» înţeleg «virtuos», căci cine înţelege religia în partea ei morală şi binefăcătoare e singurul adevărat religios, — când dar acei oameni, cu jertfa intereselor chiar ale moştenitorilor lor, au instituit acele stabilimente filantropice, au voit cel puţin să lase urmaşilor lor, familiilor lor, în locul averii materiale, de care i-au lipsit, cel puţin mulţumirea, fala de a îndeplinì ei dispoziţiile testamentului, de a fi ei, fiii fiilor lor şi strănepoţii strănepoţilor lor, executori testamentari, dar nu unii sau alţii, nu Domnul Ţării, nu Miniştrii sau Guvernul; căci de a fi voit acei răposaţi să însărcineze pe aceştia, pe aceştia i-ar fi însărcinat cu executarea voinţelor lor. Dar a venì noi astăzi şi a zice: «Testamentul e bun, pe câtă vreme ne deschide nouă oamenilor publici oarecari împărtăşiri în averea testatorului; dar, când e vorba de a lăsà aceà avere

în mâinile rudelor sau ale numiţilor într'adins executori testamentari, atunci testamentul este rău şi trebuie să-l schimbăm, e un act feudal, trebuie nimicit. libertatea, veacul, năravurile civilizaţiei ne dau acest drept», — a veni să zicem aceasta, domnilor, este nu numai a face un act irreligios şi immoral, dar am da chiar un drept şi moştenitorilor să ne zică: «O! oameni ai civilizaţiei şi ai libertăţii, părinţii noştri au lăsat o avere spre împărtăşirea societăţii cu condiţiile acolo prescrise; voi advocaţii înfăţişători ai acestei societăţi, rupeţi testamentul; atunci dar şi noi intrăm deadreptul în averea strămoşilor noştri, căci atunci care mai e dreptul nostru asupra acelei averi, dacă contractul ce vă chiamă să vă folosiţi de dânsa l-aţi rupt?» Iată ce vă vor zice, domnilor, moştenitorii testatorilor ce vreţi să desmoşteniţi. Şi vor aveà dreptate.

Dar daţi-mi voie a adăugà aci o întrebare. Găsiţi oare d-voastră că daniile de binefaceri nu mai sunt din veacul nostru, că nu se mai fac acum asemenea jertfe şi nici trebuie să se facă? De gândiţi aceasta, nu primejduiţi într'adevăr nimic. Dar de credeţi că se mai pot găsì suflete înalte, cugete binevoitoare, cari pot să lase societăţii cevà danii, cu cari să vie în ajutorul slăbiciunilor şi nenorocirilor omeneşti, apoi atunci, domnilor, daţi-mi voie să zic că închideţi pentru totdeauna uşa unor asemea danii şi prin urmare vă face pricinuitorii unei pagube însemnate societăţii.

BOERESCU. — D. Katargiu e contra acestui principiu şi prin urmare nu vrea să voteze pentru amendament; atunci însă ar trebui să critice pe cei ce au luat iniţiativa, nu pe noi.

B. KATARGIU. — Principiul meu este să se sfinţească toate testamentele.

In urma acestui discurs, amendamentul lui I. Brătianu, precum şi amendamentul lui V. Boerescu au fost respinse.

XV.

ROLUL VECHEI NOASTRE BOIERIMI.

Şedinţa dela 27 Iunie 1859. — (*Monitorul oficial*, 1859, Septemvrie 21, p. 453).

La ordinea zilei este votarea bugetului Ministrului de Finanţe.

I. BRĂTIANU, într'un discurs lung, declară că, dacă d-sa şi alţi membri din stânga vor votà pentru buget, aceasta o fac numai din necesitate, iar nu din încredere pentru Minister.

După o replică din partea Principilor Dimitrie Ghica şi Ştirbei, ia cuvântul Barbu Katargiu.

B. KATARGIU. — Mă simţ foarte mulţumit, şi tot într'o vreme şi mâhnit, de cele ce se ziseră de Luminăţiile Lor Beizadeà Ghica şi Ştirbei. Ceeace voiam să zic însumi, sunt cele ce s'au zis de Luminăţiile lor. Prin urmare cuvântarea mea va fi mărginită. Nu mă voiu întinde în vorbe, ce nu ar fi decât o repetiţie a celor ce s'au zis. Cu toate acestea, dacă îmi veţi da voie, voiu să adaug şi eu cevà asupra celor zise de d-l Brătianu cu ocazia revoluţiilor române.

D-l Brătianu, veşnic înarmat contra părţii drepte, care este umbra, coşmarul ce-l turbură ziua şi noaptea, atât alaltăieri, când a făcut istoria boierilor, cât şi astăzi, confundà pe boieri cu partea dreaptă, fără să bage de seamă că în aceà parte sunt cei mai mulţi nişte sărmani proprietari, cari n'au făcut nimic din cele ce se aruncă în spinarea părţii drepte. Alaltăieri ne-a zis că decâteori România a dat un glas de libertate, boierii au fugit şi au lăsat ţara în prăpastie. Astăzi ne zice că toate relele vin din partea dreaptă, că în sfârşit şi acum, în cursul acestei sesiuni, partea dreaptă e pricina de n'am făcut nimic, ţiind Adunarea în loc printr'a a sa rea voinţă şi îndărătnicie. Voesc dar să răspunz şi la una şi la cealaltă din aceste două imputări. Şi iată cum. Pentru ceeace se atinge de pierderea de vreme a Adunării, aş rugà biroul să facă bine de a da sub tipar toate vorbirile ce s'au făcut în Cameră, în tot timpul sesiunii, atât de partea stângă, cât şi de dreapta, spre a se vedeà câte pagini s'au zis de noi

şi câte volume de stânga. După cum vedeţi, d-lor, lucrul e lesne şi de făcut şi de dovedit; e o chestie de socoteală de vorbe şi de fraze.

Cât pentru iniţiativă, avem Convenţia, care e stâlpul pe care trebuie să ne rezemăm. Ea ne prescrie nişte hotare, peste cari nu putem trece; ea nu ne permite a ne constitui în 24 de ore în *Comitet de Salute publică* şi în 24 de ore să scoatem, să creiem o lume nouă. Convenţia e destul de înţeleaptă, căci a prevăzut că, pentru ca să se organiseze o naţie, îi trebuie timp şi sânge rece, şi, în a sa înţelepciune, ea ne-a prescris cum avem a procedă la lucrurile noastre, Câtă chibzuire, câtă cugetare matură trebuie să aducem la prefacerea legilor noastre, noi mai cu seamă ce suntem un popor nou, un popor copil şi ale cărui patimi şi uşurinţe revoluţionare ne-au slăbit cu totul judecata!

Convenţia dar ne-a zis curat: «Procedaţi la revizuirea legilor; dar până atunci staţi în cele vechi». Acum ne vedem acuzaţi de unii din noi că nu lucrăm nimic, că nu voim să intrăm în Convenţie. Dar noi întrebăm: cari sunt proiectele legale venite aici şi rămase nelucrate? Care parte oare mai mult decât noi a strigat «la vot?»

La 24 Ianuarie, am ales un Domn în unamitate şi ne-am zis să fim uniţi şi să lucrăm bărbăteşte pentru susţinerea lui, pentru sprijinirea votului nostru în favoarea Unirii. Am primit a face cevà, care era mai presus de căderea noastră. Noi am ieşit din linia ce ne-a tras Convenţia, şi deaceea am jurat că, orice se va întâmplà, să fim ca fraţii. Să vedem acum care parte, dreapta sau stânga, a călcat jurământul?

Când s'a cerut de deputatul Moldovei, la venirea sa aicea, o mare înfrăţire şi unire, noi, adică partea dreaptă — de vreme ce o numiţi aşà — îndoitu-ne-am de a manifestà că dorinţa noastră e de a merge la Focşani şi de a lucrà pentru completarea Unirii? Şi cei ce au mers acolo dintre noi, cum au lucrat în acest mare interes al naţiei?... O ştiţi, o ştim toţi...

A venit apoi cererea creditului de opt milioane pentru armare, şi s'a votat.

Şi dacă unii n'au avut încredere în vreun ministru, pentru aceasta putem fi osândiţi?

A venit chestiunea recrutării în deobşte; şi iarăşi am votat-o în umanitate.

A venit, în sfârşit, chestiunea unei contribuţii obşteşti. Eu unul, de aş fi fost faţă, m'aş fi împotrivit din toate puterile, o mărturisesc, la o asemenea propunere nesăbuită; nu că sunt contra principiului contribuirii deobşte — este ştiut de mulţi că acest principiu e simţit şi proclamat de mine de mult —; dar m'aş fi opus, căci legea contribuţiei nu se face după însuflări de şicane, de răsbunări meschine sau de glume copilăreşti, ci după temeiuri sănătoase, ştiinţifice, după combinaţii economice, potrivite cu starea şi vârsta poporului unde are să se aşeze acele impozite. Cu toate acestea partea dreaptă, ca să dovedească mai mult al său dispreţ celor ce credeau că o vor umili cu această legiuire, a votat-o pe dată; dar a făcut o greşeală, care, pe lângă celelalte până aci expuse, a păgubit Statul cu patru-cinci miiioane ce puteâ aveà dela o contribuţie bine înţeleasă şi serioasă, în loc de patru-cinci sute de mii de lei ce va aduce această ridiculă impunere. Acesta e şirul celor urmate de Adunare, acestea sunt lucrările noastre, de nu mai mult. Precum vedeţi, d-lor, acestea sunt fapte, nu vorbe.

Viu acum la a doua chestiune, la acuzarea ce se face boierilor de a nu fi răsboinici.

Grecii ziceau: «vitejia unită cu înţelepciunea este o virtute». Daţi-mi voie, d-lor, de a zice şi eu azi că a dorì şi a voì sunt două lucruri cu totul deosebite. A dorì şi a voì a face, fără să cercetăm şi poziţiunea în care ne aflăm, este o nebunie.

Trebuie, d-lor, a dorì, a voì ce se poate, a cercetà poziţiunea in care ne aflăm, a întreprinde numai ce putem, a păşì cu înţelepciune, căci un act imprudent şi prea cutezător ne-ar duce la pieire.

In trecut, în împrejurările în cari ne aflam atunci, ţara a fost răsboinică; dar din evenimente triste ce au trecut peste

ea, moravurile războinice s'au pierdut şi ţara a devenit agricolă, şi căzând în slăbiciune, drepturile ei au fost călcate, pierdute. După mai multe veacuri de tristă memorie, s'au ridicat în sfârşit mai multe mari puteri împrejurul nostru, cari, pentru interese de felurite naturi, interesându-se şi de soarta noastră, au zis să scoată această ţară din nenorocirea în care a căzut şi să-i dea drepturile pierdute, starea ei de mai înainte. Cum vedeţi, Europa ne-a plâns pentru pierderea drepturilor noastre. Din nenorocire, planà asupra noastră acuzaţia de neorânduieli, de tendinţe primejdioase, năprasnice. Deaceea Europa a zis că ea garantează independenţa noastră; dar tot într'o vreme ne-a prescris şi cum aveam a ne conduce şi mai cu seamă cum are să fie miliţia noastră.

A cere dar să întocmim o oştire numeroasă şi ameninţătoare, pe lângă alte necuviinţe economice şi financiare, ar fi o sfidare către puterile ce ne-au scos la lumină, şi prin urmare o faptă prea puţin înţeleaptă.

Nu socotiţi, d-lor, că eu doresc mai puţin decât d-voastră să-mi văd ţara onorată şi tare. Pot zice chiar că această dorinţă e încă şi mai veche în mine decât în mulţi dintre d-voastră.

Nu-i doresc însă nicidecum un caracter războinic *don-chişotesc,* căci n'aş dorì pieirea ei, ci o voiu războinică în conformitate cu poziţia ei, atât cât să se poată apără de acele bântuiri necuprinse în garanţia Europei, ce este pentru noi cea mai puternică pavăză de apărare; războinică, în sfârşit, aşà încât să nu râză lumea de noi, ca de nişte copii fanfaroni. Intr'alt fel, vă întreb, oare cel ce ar voì să ne înarmăm cu cuget de a ne războì în contra unor puteri, pe cari avem aerul de a le bănuì de răuvoitoare nouă, n'ar semănà oare acela ca un alt Samson, care, înarmat cu falca unui animal oarecare, ar căutà să sdrobească alte legioane de Filisteni?

Vă făgăduesc, d-lor, că nimeni din partea dreaptă, cel puţin, nu simte dorinţa de a se preface într'un asemenea Samson.

Domnilor, Europa a restatornicit drepturile României, dar veghiază asupra faptelor noastre. Ea cere ca ţara să aibă o oştire aşà cum poate fi de folos, iar nu de povară şi învăl-

măşire. Să lucrăm înţelepţeşte, d-lor, să ne conformăm cu dorinţa Europei, ca să vază că suntem vrednici de starea ce ne dă.

La 1821, dacă toţi Românii pe vremea aceea ar fi fost aşà de uşure răsboinici, încât să nesocotească puterea ce aveau a combate şi să se facă Samsoni, am fi avut acum un Paşă, în loc de Constituţie. Dar nu, d-lor, bătrânii noştri, pe cari îi ocărîţi cu atâta uşurinţă, au simţit că nu pot fi Samsoni, fără a-şi primejdui ţara. Şi au făcut bine, că şi-au scăpat ţara.

Bătrânii aceia pe cari îi despreţuiţi, prin înţelepciunea şi răbdarea lor, au ţinut lucrurile cum au putut, prin mijlocul atâtor nenorocite încercări şi cu micile lor mijloace, ca să ne lase drepturile de cari ne bucurăm astăzi. Intre cei ce au fost şi au făcut cevà, şi între cei ce făgăduesc şi n'au făcut nimic, este mare deosebire. Cei ce au fost, au făcut mult rău, dar au făcut şi mult bine; vânturând faptele lor, tot vor rămâneà multe grăunţe din pleavă, ca să avem ce semănà şi să putem în urmă culege. Dar, de vom vânturà vorbele pompoase, făgăduielile umflate, de cari suntem asurziţi de câţivà ani încoace, vă întreb în cuget curat, ce credeţi că ne-ar rămâneà? Tot ceeace am puteà agonisì vânturând vântul: un sgomot amăgitor, o gângă de vorbe îngânate, babilonice, neînţelese chiar de cei ce le rostesc. Iatà rezultatul. Vă rugăm dar, d-lor, fiţi mai modeşti în vorbe. Noi avem răbdare şi răbdare multă; vă aşteptăm faptele, ca să vă putem cunoaşte cine sunteţi, ce voiţi şi ce puteţi.

Ceeace voiţi, o cam ştim. Voiţi să ajungeţi, voiţi să vă suiţi; nimeni nu vă opreşte. Dorinţa vă e firească. Dar aci mă întorc la ministru şi rog să-şi modereze încrederea în cei ce dau făgăduieli prea mari, şi chemându-i la slujbe, să facă pe fiecare a merge treptat.

Nu vă oprim, d-lor, de a vă suì pe scara slujbelor; niciodată n'aţi fost opriţi, nici d-voastră, nici părinţii d-voastră. Vă rugăm însă să călcaţi mai încet din treaptă în treaptă; nu voiţi a sărì din capul de jos al scării tocmai la cel de sus pe straşină; fiind pasul cam mare, ne e frică să nu căderi, şi ceeace ar fi mai rău, să căderi peste noi ce vă privim cu

atâta plăcere, şi să ne rupeţi gâtul şi nouă şi vouă. Urmând din contră, după cum vă povăţuim, mai cu încetul, mai moderat, o să fim toţi bine, o să ne lăsaţi vreme să vă judecăm faptele, şi fiţi bine încredinţaţi, că, de vă vom vedeà făcând mai bine decât noi, decât bătrânii noştri, noi vom fi cei dintâi ce vă vom admirà, mulţumi, îmbrăţişà. Credeţi-ne, avem trebuinţă de oameni capabili în ţara noastră şi nimeni din noi nu este aşà de nesocotit, încât să ceară a aveà monopolul tuturor capacităţilor.

Se votează bugetul şi se primeşte cu 47 bile albe contra una neagră.

XVI.

SUMA DATĂ DE MĂNĂSTIRI STATULUI.

Şedinţa dela 3 Iulie 1859. — (*Monitorul oficial,* 1859, Octomvrie 10, pag. 494).

Adunarea intră în discuţiunea bugetului Ministerului Cultelor.

I. Brătianu face următorul amendament relativ la luarea unei a patra părţi din veniturile mănăstirilor închinate.

«Findcă mijloceşte legiuire pentru a 4-a parte din venitul mănăstirilor «închinate în ajutorul Statului pentru uşurarea datoriilor lui şi la punerea «în practică sunt mai multe trebuinţe simţite, şi fiindcă Guvernul actual «a şi păşit la executarea acestei legiuiri, propunem a se trece în buget la «venit suma de această a 4 a parte conform acelei legiuiri până la o de«finitivă legiuire despre aceasta, îndeplinindu se şi pe anii trecuţi dela «legiuire».

In cursul desbaterilor asupra acestei propuneri, care s'a primit de către Adunare, s'a pronunţat următorul discurs:

B. KATARGIU. — Eram hotărît să nu iau cuvântul, dar trebuie oarecari desluşiri.

Acest subiect se împarte în două: una e legea care a hotărît să se ia $^1/_4$ din veniturile manăstireşti; cealaltă este mai limpede, este vorba de cele 12.000 galbeni ce s'au învoit chiar mănăstirile să dea Statului în urma unei transacţii, pânăla o definitivă regulare a acestei chestiuni. Aceste 12.000 galbeni sunt hotărîte a se da de acum cincisprezece-şaisprezece ani, şi în Moldova s'a şi pus în lucrare. Guvernul de acolo a primit

de atunci regulat pe fiecare an aceà subvenţie; dar la noi Domnitorii, după vremi, temându-se ca nu cumvà prin primirea acelor transacţii să compromită un drept mai mare al Statului, au refuzat de a primì cele 12.000 galbeni; căci, în adevăr, nu sunt mănăstirile ce trebuie să ne facă nouă subvenţii, ci noi mănăstirilor. Testamentele acelora, cari după vremi au lăsat acele bunuri la mănăstiri, zic lămurit la ce întrebuinţări să se întrebuinţeze veniturile lor şi hotărăsc ca numai ceeace va prisosì să se trimeaţă mănăstirilor cărora le-au închinat. Acele mănăstiri nu sunt decât nişte executori testamentari lăsaţi de testatori, pentrucă ele le-au înfăţişat pe atunci mai multă încredere şi siguranţă că vor îndeplinì dispoziţile testamentelor; însă nicidecum nu li se dă dreptul prin acele testamente de a se bucurà de acele bunuri şi scoate toate acelea venituri afară din ţară.

Pe aceste baze, Domnii României au zis: «nu primim noi subvenţie dela mănăstiri; ci noi să le facem lor».

Oricum însă, acele 12.000 de galbeni, la cari s'au învoit chiar mănăstirile a da Statului pe fiecare an şi cari pentru cuvintele ce arătai s'au refuzat de Guvern, noi suntem în drept de a le cere; şi de atâţi ani fac un fond considerabil. Aşà noi să le cerem aceà datorie şi cu aceasta nu se infirmă deloc votul ce am dat astăzi. Acele resturi însemnează un capital de mai bine de şapte milioane. Şi, în adevăr, o asemenea însemnată sumă, într'o vreme când trebuinţele Statului sunt aşà de simţitoare, iar starea finanţelor aşà de tristă, — o asemenea sumă, zic, nu este de trecut cu vederea şi prin urmare nu trebuie lăsată la o parte.

La 11 Octomvrie 1859, în urma demisiunii Cabinetului N. Gretzulescu, Ministerul se compuse astfel: Ion Ghica, *interne şi Preşedinte al Consiliului;* A. G. Golescu, *culte şi instrucţie;* Ioan Bălăceanu, *control;* V. Alecsandri, *externe;* G. Cretzeanu, *ad-interim la justiţie;* C Steriade *finanţe,* I. Cornescu, apoi I. Florescu, *răsboiu.*

Acest minister a ţinut până la 28 Mai 1860. Sub dânsul se disolvă Camera electivă la 9 Decemvrie 1859, pentru cuvântul că această Adu-

nare, având numai chemarea de a alege pe Domn, nu se puteà preface în Adunare legiuitoare ordinară.

La noile alegeri făcute în ziua de 19 Fevruarie, B. Katargiu fu ales în colegiul proprietarilor mari din Ialomiţa şi al celor mici din Mehedinţi şi din Teleorman; la acest din urmă colegiu el a avut număr egal de voturi cu Colonelul Păucescu. Katargiu optă pentru Ialomiţa.

XVII.

VALIDĂRI DE ALEGERI.

Şedinţa dela 8 Martie 1860. — (*Monitorul oficial,* 1860, Martie 14, p. 245).

In şedinţa precedentă dela 7 Martie, majoritatea Adunării invalidase alegerea lui Văleanu, pentru motivul că acesta erà prefect al judeţului Olt. Minoritatea, ce se pronunţase pentru validarea acestei alegeri, argumentà că în Convenţie neprevăzându-se nici o prohibiţiune de felul acesta, ea erà legală Totuşi Adunarea a hotărît în principiu incompatibilitatea calităţii de deputat cu funcţiunea de administrator (prefect).

In şedinţa dela 8 Martie, venià în desbatere validarea alegerii lui N. Opran, administrator al judeţului Dolj. O parte din deputaţi susţineau validarea acestei alegeri, pe temeiul că Adunarea nu poate votà legi din propria ei iniţiativă. V. Boerescu, unul din sprijinitorii alegerii lui Opran, zisese: «Votul de ieri a fost un vot al unei Adunări suverane; a fost aşà, fiindcă aşà a voit să fie; a fost un vot revoluţionar». Cu această ocaziune, B. Katargiu ţinù discursul următor. pe care îl reproducem după redacţiunea publicată în ziarul *Conservatorul Progresist* din 1860 Martie 25, p. 98, pentrucă această redacţiune, probabil revăzută de B. Katargiu, este preferabilă celei din *Monitorul oficial.*

B. KATARGIU. — D-l Boerescu ne zise că recunoaşte omnipotenţa Camerei în ceeace se atinge de verificarea voturilor; dar adaugă, din nenorocire, calificaţia de revoluţionară. Resping această calificare. Convenţia a dat, în adevăr, o latitudine mare Adunării, în ceeace se atinge de chestia de faţă. Dar această latitudine, această omnipotenţă nu se poate întinde până la nedreptăţi şi la acte revoluţionare. Adunarea, din contră, e datoare a-şi mărgini prerogativele sale în cercul dreptăţii şi al cuviinţei şi a sa dreptate şi cuviinţă urmează să fie în totdeauna povăţuite şi conduse pe adevăratele drepturi şi interese ale ţării.

Am auzit repetându-se vorba de partid, de guvern sau minister, etc., etc. Ceeace voiu să zic astăzi, e ceeace am zis şi repeţit în nenumărate rânduri; e că ar fi de dorit să nu se mai afle un Român, care să mai arunce între noi aceste calificări, ca un tăciune de discordie şi de ură. Acel tăciune îl socotiam stins de mult. Cel ce va îndrăzni dar a-l mai aprinde, comite o faptă primejdioasă, criminală. In adevăr, ce înţeles mai pot aveà astăzi aceste calificări?

Care e Românul cu simţiminte nobile, care să nu le respingă din toate puterile sale? E de obşte cunoscut, socotesc, că rădăcinile ministeriale nu sunt aşà de adânc înfipte în băncile unde stau Miniştrii, mai cu seamă sub regimul constituţional în genere şi mai cu osebire acum la noi.

Miniştrii nu pot uità că, mai înainte de toate, ei sunt Români şi deputaţi şi apoi miniştri, şi că, prin urmare, ei au datoria de a se ocupà mai mult de drepturile ţării în genere, decât de prerogativele exclusive ale ministerelor; căci aşà numai s'ar puteà păstrà cumpăna dreaptă între osebitele puteri ale oblăduirii acestei ţări. Intr'alt fel, am fi în primejdie de a vedeà pe una cotropind drepturile celeilalte şi atunci echilibrul s'ar rupe, şi trebuie să ne păzim tare de o asemenea primejdioasă împrejurare. In chestia de faţă nu e vorba nici de persoană, nici de un principiu nou, ce Camera ar voi să înfiinţeze; e vorba de un incident ivit cu prilejul alegerilor şi care, de s'ar trece la tăcere, ar puteà desfiinţà cu totul adevărata reprezentare a naţiei.

Spre mai bună deslușire, să presupunem că nu mai sunt miniştrii aceştia; că vin alţii, cari nu ştim cum vor fi.

In lume sunt, d-lor, oameni şi buni şi răi, şi de bună credinţă şi de rea credinţă. Ce s'ar întâmplà oare, când în asemenea caz s'ar desfiinţà Adunarea mai înainte de a fi făcut o legiuire deslușitoare asupra chestiei ce ne preocupă, şi de n'am deslușì acest punct ce pare întunecos al alegerii cârmuitorilor în districtele încredinţate jurisdicţiei lor?

Oare nu s'ar puteà ca, la o nouă alegere, sub influenţa unui minister ca acela ce am presupus, să vedem sosind în

această sală pe cârmuitorul fiecărui județ cu cortegiul său de subcârmuitori, pomojnici etc., și poate și cu steagul înnainte, zicându-ne: «iată-ne reprezentanții nației!»

D-lor, știm toți că, în toată Roma, abiă fu un Catone. Apoi noi, deși strănepoți ai Romei, suntem departe de dânsa astăzi — trebuie să o mărturisim cu capul plecat.

Nu zic că nu se poate să fi rămas și la noi virtuți de acelea ale strămbunilor noștri. Poate să fie, nu e de mirare; dar, și de ar fi, ele nu pot fi decât foarte rare.

Viața ce am trăit până acum, d-lor, a fost o viață grea; am crescut sub un regim și în niște obiceiuri ce năbușiau tot felul de aspirații înalte, sugrumau orice sentimente mari și nobile. Vă întreb dar: cu o asemenea educație națională, putea-vom nădăjdui, fără să greșim, că acei funcționari ce ar deveni, precum am zis, reprezentanți ai țării, ar fi înzestrați de niște virtuți așà de înalte, de o abnegație așà de mare, încât să facă ei înșii legi, prin cari să fie excluși dela dreptul, de care s'ar bucurà azi cu atâta profit? Nu, negreșit. E în contra naturii omului. Ce nădejde ne-ar mai rămâneà dar de a ajunge la facerea acelei legi ce toți mărturisim că ar fi așà de trebuincioasă? D-lor, eu nu văz alt mijloc de a ajunge la ținta dorită a facerii unor legi bune și demne, decât dându-ne toți mâna, prevăzând și deslușind chiar de astăzi toate punctele întunecoase și rău înțelese, ce au proprovocat această desbatere.

XVIII.

EXPLOATAREA SĂRII.

Ședința dela 17 Martie 1860. — (*Monitorul oficial,* 1860, Martie 26, p. 293).

Se citește raportul Secțiunii financiare, din care făceà parte și B. Katargiu, asupra proiectului privitor la regularea venitului sării. Prin acest raport, se cereà darea contractului sării pe seama d-lui Ciocan pe timp de doi ani de zile. Acest domn oferise 14 sfanți (11 lei noi 65 bani) pentru suta de ocale de sare, pe când alți contraccii oferiau numai 10

sfanți, și exploată deasemenea sarea din Moldova pe prețul de 9 sfanți pentru fiecare sută de ocale. D-l Ciocan oferise o garanție de 50.000 galbeni, pe care Secțiunea financiară o admisese de bună. Dar ministrul de finanțe C. Steriade, declarase că, necunoscând starea d-lui Ciocan din Moldova, nici valoarea ipotecei, nu poate încheià contractul propus de Secție.

B. KATARGIU. — Prețuesc încredințarea despre măsurile de garanție și de asigurare ce ni se dau, și aceasta este cea dintâi datorie a fiecărui ministru; însă să mi se dea voie a amintì o întâmplare, asupra căreia atrag luarea aminte a Ministerului și a Camerei. D-l Ciocan a mai contractat și altădată și a dat și garanții, și știu că, după împrejurări, s'a îndatorat, prin hotărîre definitivă a Inaltei Curți, a plăti o sumă de bani considerabilă, și din auzite se zice că banii nu s'au împlinit încă [1]). Dar mi se va zice că nu face nimic; o să plătească, și de astădată ne va da garanții. Este adevărat. Insă de ce nu s'a plătit? N'are oare stare? Atunci unde este garanția ce zice că o să ne dea? Asemenea garanții ar trebui să fie reale, imediat răspunzătoare, ca să nu rămână Statul în pagubă. Căci vedeți cât de grea este poziținea și răspunderea Adunării. Pe deoparte, se ia hotărîre asupra împrejurărilor, ca anul trecut, ca să nu rămână Statul în adăstare, și mâine-poimâine, când ne va veni bugetul, pe deoparte dificitul acesta are să rămână neîmplinit, iar pedealtă parte guvernul va întinde mâna la contribuabili, ca să le ceară alte sume, spre împlinirea unei lipse provenite din amânări de indulgență, ce puterea executivă a făcut și pe cari Adunarea nu este competentă a le consfinți. Oare acești contribuabili nu ar aveà cuvânt atunci să ne zică: «mai înainte de a ne întinde mâna, domnilor deputați, împlinit-ați ceeace are Statul să ia? Ne încredințați că în cassa Statului nu mai este nici o rămășiță de împlinit, ca să găsiți de cuviință a ne cere acum contribuții noi?»

---

[1]) Ciocan datorà Statului prin sentință definitivă suma de 25.000 galbeni.

Asupra acestei chestiuni atrag luarea aminte a Adunării şi a Ministerului.

G. Costaforu şi C. Bozianu se pronunţă contra acestui contract, pentru cuvântul că Ciocan, având dreptul unei exploatări nelimitate în Moldova, ar puteà să facă depozite însemnate pe malul drept al Dunării şi, la expirarea contractului, când Statul va trebui să vânză însuşi, acesta nu va fi în stare să debiteze o cantitate însemnată de sare, din cauza concurenţei ce-i vor face depozitele lui Ciocan pe malul Dunării.

B. KATARGIU. — Ca membru al Secţiei, mă văz silit a luà cuvântul, nu ca să susţiu că trebuie să se facă această arenduire, ci numai ca să dovedesc că Secţia, deşi în scurt timp, cu toate acestea n'a pierdut din vedere aceste desluşiri economice, de cari au vorbit cu atât talent d-l Bozianu şi d-l Costaforu. Ea, deşi a fost ocupată de interesele imediate ale ţării şi de grija de a nu luà răspunderea asupra-i, n'a pierdut însă din vedere nici una din aceste consideraţii. Insă ea a pus chestia sub un alt punct de vedere. Aşà ea a zis: «dacă d-l Ciocan ar fi avut în Moldova un contract mărginit, noi n'am fi trebuit să ne mai îndoim pentru această arenduire. Văzând însă că d-l Ciocan are dreptul nemărginit de a exploatà oricâtă câtăţime de sare din Moldova, ne-am întrebat dacă, dându-i şi noi sarea noastră, îi putem înmulţi exploatarea? Nu; şi iatà de ce. D-l Ciocan a cerut 9 milioane de sare pe an. Aceste 9 milioane le plăteşte, deşi transportate la malul Dunării. Şi acel capital ce ziceà d-l Bozianu că-l întrebuinţează până la răspundere, se înţelege că sau o să-l ia cu o mână şi o să-l dea cu cealaltă, sau, făcând cu dânsul depozit, îl lasă închis; ceeace va să zică că d-l Ciocan are alt capital cu care să-şi facă plăţile sale către Stat. Concluzia dar este că, dacă o va vinde îndată, nu va face depozit, şi prin urmare o să ne plătească; dacă nu, atunci trebuie să aibă alţi bani, ca, făcând depozit, să ne poată plăti şi nouă. Secţia n'a pierdut din vedere aceste două idei, şi pentrucă am văzut că nu este putinţă de a scăpà de d-l Ciocan, am zis: «Oare cum putem luà asupra noastră vânzarea sării cu o pagubă aşà de mare?» Şi am conchis că trebuie să-i dăm cotractul.

XIX.

INSCRIERILE IN LISTELE ELECTORALE. (Întâiul discurs).

Şedinţa dela 17 Martie 1860. — (*Monitorul oficial*, 1860, Martie 26, pag. 293).

După terminarea acestei chestiuni se pune la ordinea zilei urmarea discuţiunii asupra înscrierii alegătorilor în districtele în cari nu au proprietăţi. După o desbatere îndelungată, animată de chestiuni personale, B. Katargiu cere cuvântul.

B. KATARGIU. — Iacă trei zile cheltuite în vorbiri şi revorbiri deşerte asupra înscrierilor. Socotesc că Adunarea a auzit tot ce-i trebuià, spre a fi luminată Eu voiam să aflu ce decide Camera, ca să ieşim din impasul acesta.

Guvernul, când a format listele, a înterpretat legea electorală mai bine sau mai rău, şi acum ne zice: «Camera s'a întâmplat a înterpretà legea cu totul din contră. Ce trebuie dar să facem?»

Aci este chestia. Ce trebuie să facem? Rămâne în sarcina d-lui ministru să execute interpretarea Camerei, că adică alegătorul acela care are proprietate într'un district să nu poată fi primit a se înscrie în alt judeţ. Sunt dar de părere să trecem la vot.

V. ALECSANDRI, *ministru de externe*, zice că Adunarea este datoare să se conforme *ad-litteram* stipulaţiilor din convenţie, căci cea mai mare pildă de moralitate ce trebuie să dea o Adunare Naţională este de a respectà legile în fiinţă.

B. KATARGIU. — D-l ministru de externe ne vorbeşte de lege, dar aici nu e vorba de lege, ci de interpretarea legii. D-sa zice ca să ne ţinem de lege. Dar cum? Cum voeşte d-l ministru? D-nului ne vorbeşte de două idei mai mari[1]). Prea bine! Le simţim şi noi că sunt mari. Dar să mă ierte să-i spun că pentru cea dintâi, adică pentru ca să aibă mai mulţi votanţi, pe aceasta n'o înţeleg, fiindcă alegătorii

[1]) Interpretarea legii în sensul cel mai larg, spre a face pe un mai mare număr de Români să se bucure de drepturi politice, şi 2) înlesnirea unirii Românilor, prin înlesnirea exerciţiului acestor drepturi.

fiind tot atâți, și de vor merge dintr'un județ într'altul, ei nu pot sporì la număr numai prin faptul acestei transformări. Pentru cea de a doua, pentru Unire, pe aceasta o primesc; toți dorim Unirea și lucrăm spre aceasta. Dar orice dorință are marginile ei; trebuie să-i punem în cumpănă răul și binele ce ar aduce. Crez că s'a dovedit îndestul că, în aceeaș țară, se află interese de localitate opuse cu acelea ale altei localități; și cu atât mai vârtos ne-am puteà teme că asemenea interese împotrivitoare unele altora s'ar puteà ivi între țara Românească și Moldova, cum a fost de exemplu când s'a vorbit despre drumul de fier.

Katargiu e întrerupt de sgomotul ce se face în Adunare.

MAGHERU îl răspunde că Țara Românească nu poate aveà interese contrarii de ale Moldovei, care a dat probe de frumoase simțiminte prin alegerea unui deputat muntean [1]).

B. KATARGIU. — Văz, domnilor, că iar nu m'ați înțeles. Aș dorì ca sau să înțelegeți bine, sau să nu mă întrerupeți când n'ați înțeles.

Vorba n'a fost de aleși și de alegători. Pricep ca alegătorii unui colegiu, unei localități să aleagă un deputat pe care nici nu l-au văzut, nici îl cunosc personal, ci numai din renumele și din faptele lui. Atunci însă alegerea e cu atât mai doveditoare de calitățile eminente ale alesului, cu cât ea se vede a fi fost mai independentă și mai imparțială. Dar când alegătorii streini vin de aleg pe un om cu totul necunoscut, ori cine se va gândì cu sânge rece, poate pricepe ce fel de alegere a fost aceea.

Cât pentru imposibilitatea de a fi oarecari interese locale ale Moldovei în opoziție cu ale Țării Românești, viitorul va dovedì!

---

[1]) Radu Rosetti ales în colegiul proprietarilor mari din Fălciu.

XX.

INSCRIERILE IN LISTELE ELECTORALE. (Al II-lea discurs).

Şedinţa dela 19 Martie 1860. — (*Conservatorul Progresist,* din 1860, Mai 10, pag. 142).

AL. PLAGINO citeşte următoarea propunere, prin care biroul a formulat votul ce a rămas în suspensiune, asupra discuţiunilor din şedinţele precedente, în chestiunea dacă un alegător se poate înscrie în judeţul unde nu are proprietate:

«Camera legislativă, chemată fiind a interpretă sensul legii electorale, «declară că un alegător nu şi poate exercită dreptul său decât în circum-«scripţiunea electorală unde îşi are cel puţin o parte din averea sa».

B. KATARGIU arată că intenţia legiuitorului a fost de a bază dreptul de alegător pe două principii: interesele generale şi interesele locale. Un deputat dar are două misiuni: 1) apărarea intereselor generale ale ţării şi 2) interesele localităţii ce l-a ales.

Dreptul de avere pe care se reazimă legiuitorul, spre a da calitatea de alegător, se împarte în trei: 1) cei de district cu 1.000 galbeni venit; 2) cei de plasă cu 100 galbeni venit şi 3) cei de oraş cu 6.000 galbeni capital.

Aşà dar gândul legiutorului, specificând aceste trei diferenţe de avere şi dând la fiecare dreptul de alegător într'un cerc anume determinat, a fost să nu se confunde aceste drepturi între ele.

Destule discuţiuni s'au făcut în această privinţă şi B. Katargiu e de părere că rezumatul lor se cuprinde destul de clar în formula de vot ce a citit biroul.

I. BRĂTIANU. — Nu pot primi restricţiile ce se fac în defavoarea locuitorilor de oraşe, unde se găsesc mai multe lumini decât gunoaie.

B. KATARGIU. — Cer cuvântul. Aceasta este o chestiune personală. S'a tras din vorbele mele o concluzie, pe care sunt nevoit a o mai rectificà odată, căci, deşi am rectificat-o în şedinţele trecute, s'au găsit însă oameni cari să susţie reaua interpretaţie ce au voit să dea cuvintelor mele. Aceasta mă sileşte dar a mai repetà din cuvânt în cuvânt ce a mai fost zis.

Când am vorbit de «gunoaie» [1]), am desluşit îndestul ce înţelegeam printr'această zicere, arătând că asemenea gunoaie se află şi în cele mai însemnate oraşe şi capitale ale Europei; şi că, dacă în nişte State aşà de înaintate se află asemenea elemente, ar fi o mare pretenţie ca noi să voim a susţineà că în oraşele noastre nu se află decât lumini de ştiinţă şi de moralitate.

Vorba erà de a observà ministrului de justiţie — ce zisese că hotărîrea tribunalelor în chestia alegătorilor este fără apel, omnipotentă, şi că prin urmare, cu alte cuvinte, Adunarea nu are căderea de a o controlà — vorba, zic, erà de a răspunde ministerului la această paradoxală a sa pretenţie. Dar de s'ar luà de bază această maximă, nu s'ar puteà oare ca, sub alt Minister, compus din oameni de rea credinţă, precum s'ar puteà întâmplà — căci în lume sunt oameni de tot felul — nu s'ar puteà, zic, să vedem preumblându-se prin judeţe asemenea gunoaie, cărora atribuindu-le tribunalele în omnipotenţa lor puteri electorale, pe cari nu le au, să ni-i trimiţă deputaţi şi prin urmare să ne compună o Cameră de elemente de calitatea acestui fel de alegători improvizaţi de un asemenea guvern?

Acestea sunt cele zise de mine şi pretălmăcite de alţii în sensul ce le-a plăcut.

Nu m'am temut niciodată de a numì lucrurile pe numele lor; dar nu iert altora a mi le pocì şi desfigurà după al lor plac sau mai bine după al lor interes.

Sunt oameni cari linguşesc pe cei în putere, ca să tragă dela dânşii cevà în al lor folos. De asemenea sunt oameni cari linguşesc pe popor sub masca naţionalităţii; dar, în realitate, pentru cevà cu totul personal, tot ca să ajungă undevà, ca să apuce cevà. Aceştia sunt, după a mea părere, mult mai vinovaţi decât cei dintâi. Intr'adevăr, cel ce linguşeşte pe un singur om, nu face decât un rău provizoriu, căci acel om trece, şi, de a fost rău, e nădejde că va venì altul

[1]) Vezi şedinţa dela 15 Martie 1860.

mai bun decât dânsul la putere. Dar cel ce linguşeşte pe popor îl amăgeşte, îl conrupe şi-l face să stea într'o veşnică barbarie. Cât pentru mine ce n'am linguşit nici odinioară nici pe cei de jos, nici pe cei de sus, în loc de a minţi poporului zicându-i că posede toate calităţile şi virtuţile şi că nu mai are alt decât a se bucurà de drepturile naţionale, ca cel mai ales al naţiei, eu îi zic din contra, fără să mă preocup de-i va plăceà ori nu: «iubite frate, iubite prietene! tu, tu, poporule român, caută de te ridică prin educaţie, sileşte-te a ajunge prin virtuţi şi cunoştinţe la acele drepturi ce s'au pus înainte-ţi de legi ca un bold pentru activitatea ta, ca o ţintă, ca o răsplată a desvoltării tale morale şi materiale».

Cât ar fi de dorit ca cei ce se numesc pe sine perceptori, învăţători, părinţi, fraţi ai poporului, să-i ţie acest limbaj. O naţie, un popor nu se ridică prin linguşire, ci prin educaţie.

Să-l învăţăm dar, să-l povăţuim; dar nu să-l amăgim prin linguşiri şi laude viclene. Aceasta e adevărata datorie a fiecărui om de cinste ce-şi iubeşte în adevăr pe compatrioţii săi.

XXI.

ASUPRA PROIECTULUI DE RĂSPUNS LA MESAJ.

Şedinţa dela 24 Martie 1860.—(*Supliment la Monitorul oficial* No. 89, Aprilie 25, pag. 365).

In şedinţa dela 12 Martie 1860, Camera votase comisiunea pentru redactarea răspunsului la mesaj compusă din: *V. Boerescu, I. Brătianu, G. Costaforu, G. Ştirbei şi C. Bozianu.* Această comisiune, demisionând în ziua de 22 Martie, a fost reales în aceeaş zi. La 14 Martie, a început desbaterea asupra proiectului redactat de comisiune, care a fost atacat cu multă energie atât de guvern cât şi de alţi deputaţi. Către sfârşitul acestei şedinţe, B. Katargiu a vorbit în sensul următor:

B. KATARGIU. — Cer iertare onor. Adunării dacă cele ce voiu zice nu vor răspunde la nici una din câte s'au vorbit. Ieri am fost lipsă din Adunare, şi alaltăieri am lăsat-o în alegerea membrilor comisiei de redacţie. Am auzit că s'au ales tot cei dintâi şi m'am bucurat. Dar m'am gândit că dacă Adunarea

a respins cea dintâi adresă, alegând tot pe acei membri, ea n'a putut aveà altă ţintă decât de a i se înfăţişà alta nouă, iar nu de a i se aduce aceeaş adresă în discuţiune. Am socotit că d-lor vor preţuì această onoare şi vor răspunde cu aceeaş curtenie, împăcând toate ideile ce s'au desvoltat în Adunare cu ocazia discuţiunilor din şedinţa trecută.

Din nenorocire însă am văzut că proiectul de astăzi, afară de câtevà fraze ce i s'au schimbat, e tot acela ce ni s'a mai înfăţişat şi pe care l-am respins. Prin urmare, fără a mai intrà în alte consideraţiuni, întreb Camera dacă este de demnitatea ei a permite ca un proiect, iertaţi-mi expresia, să iasă pe uşă şi să intre pe fereastră, cu deosebire numai că şi-a pus bonetul mai la o parte.

Stăruesc a zice că este de demnitatea Camerei ca să se prefacă acest proiect cu totul, iar nu să ni se facă aci o glumă, aducându-ni-se în discuţiune din nou acelaş proiect cu nişte simple modificaţii ca acelea, de exemplu, ale zicătoarei franceze *bonnet blanc, blanc bonnet.*

Aceste consideraţii, domnilor, mă fac să votez contra, fiindcă nu fac altcevà prin aceasta decât să votez în contra unui proiect ce s'a respins ieri de Adunare.

In şedinţa dela 25 Martie, Comisiunea de redacţie a răspunsului la Mesaj dându-şi demisiunea, se alege a treia comisiune compusă din : *Principele Bibescu Brâncoveanu, Barbu Katargiu, I. Otetelişanu, I. Slătineanu* şi *C. Cantacuzino.*

XXII.

IN CHESTIUNEA DOMNULUI STREIN.

Şedinţa dela 26 Martie 1860. — (Protocoalele şedinţelor Adun. legisl. a Ţării Româneşti, tom. I, p. 98).

La ordinea zilei este desbaterea asupra proiectului de răspuns la Mesaj. I. Brătianu întreabă ce se înţelege prin «reînvierea de a doua oară a principiului Unirii» şi de cari «aspiraţiuni unanime» e vorba ? [1])

[1]) Iată fraza din proiectul de răspuns la mesaj: «Suntem convinşi, Prea Inăl-«ţate Doamne, că viitorul patriei se reazimă pe principiul Unirii.
«Acest principiu mântuitor a devenit credinţa nestrămutată a naţiunii întregi, «şi reînviându-l pentru a doua oară în persoana M. Tale, naţiunea română este în-«credinţată că vei şti a-l consolidà şi a-l face să triumfe după aspiraţiunile una-«nime ale României întregi».

PRINCIPELE BRÂNCOVEANU, *raportorul Comisiunii,* răspunde că se înţeleg aspiraţiunile cari s'au manifestat întâi la Divanul *ad-hoc,* şi al 2-lea la 5 şi 24 Ianuarie, reînviind şi stabilind principiul Unirii în persoana actualului Domnitor.

I. BRĂTIANU observă că explicările date de raportor nu pot plăceà domnilor preopinenţi ce au susţinut că adresa nu face nici o aluziune la Principele strein. Intr'adevăr, d-l raportor a confirmat temerile d-sale, declarând că principiul Unirii, manifestat pentru întâia oară în Divanul ad-hoc, a reînviat a doua oară la 24 Ianuarie. Dar Unirea din 1857 erà cerută cu un Principe strein, şi d-l raportor afirmă că actul dela 24 Ianuarie a fost a doua manifestare în favoarea aceleiaşi Uniri ce a votat-o Divanul *ad-hoc.*

B. KATARGIU exprimă mirarea şi părerea lui de rău auzind pe I. Brătianu că tot mai pronunţă acele cuvinte de îndoială sau tot mai stăruește a interpretà aşà de greşit unele cuvinte din adresă, al căror sens cu toate acestea i s'a demonstrat în destul cât este de categoric şi lămurit.

Îmi pare foarte rău a spune, d-lui Brătianu că de multe ori, ferindu-se a mărturisì ceeace voeşte chiar d-lui a zice, tocmai aceea o pune în gura altora. Ne vorbì de Divanul *ad-hoc* şi ne mai aduse aminte trista denumire de stângă şi dreaptă. Eu, domnilor, nu am fost la Divanul *ad-hoc,* dar de mai 'nainte încă, în înţelegere cu alţii, am făcut o manifestaţie în favoarea Unirii ţărilor cu un Principe strein. Această ideie a Unirii nu a fost a noastră proprie, ci am aflat-o chiar în fundamentele legiuirilor, chiar în instituţiile noastre naţionale. Vă aduceţi aminte cum în Adunarea trecută unii au mers până acolo cu gelozia, încât, voind a face un monopol şi din dorinţa Unirii, au ajuns a ne tăgădui chiar cugetul, chiar devotamentul nostru în privinţa acestui principiu, deşi manifestaţia noastră nu a fost *numai in petto,* ci o atestă acte tipărite.

La Divanul *ad-hoc* s'a manifestat într'adevăr aceà convicţie a naţiei că singura scăpare e în Unirea cu un Principe strein. Dar ce s'a făcut cu această manifestaţie? S'a supus la o instanţă mai înaltă, care a primit o parte din această dorinţă, şi noi atunci am zis că principiul de căpetenie fiind dobândit, să căutăm a-l consolidà, spre a puteà păşì la o desvol-

tare şi perfecţie putincioase. Mulţi din noi au crezut că puterile garante au făcut mai bine de a lăsă să alegem noi înşine din sânul nostru pe Capul Statului, şi, de aş voi să intru în amănunte, aş arătà şi oarecari dificultăti practice ce am fi întâmpinat cu un Principe strein.

Ei bine, domnilor, ce face Comisia astăzi? Tocmai ceeace am spus. Ea afirmă că principiul de căpetenie al Unirii, manifestat în două rânduri, fu sancţionat din nou în persoana M. Sale. Dacă acest principiu a fost odată unit cu ideia de Principe strein, în ce oare vedeţi că noi acum voim a-l ţineà tot aşà de strâns legat de această ideie? Nu, domnilor; el a fost despărţit de cei ce au fost chemaţi să recunoască actul nostru. Preocuparea noastră principală este prezentul; acest prezent este determinat, cercul căderilor noastre e tras, şi nu putem ieşi dintr'însul la fiece moment. Destul timp am pierdut ocupându-ne cu trecutul; să începem a mai cugetà şi la prezent şi a ne ocupà odată de lucrările serioase, la cari suntem chemaţi. Iar cât pentru ceeace ar puteà aduce împrejurări neprevăzute şi ascunse în întunericul viitorului, să le lăsăm pentru acum pe seama acelui viitor necunoscut şi care e mai pre sus de prevederile omeneşti.

După oarecare discuţiune se pune la vot proiectul de răspuns la mesaj şi se primeşte cu o majoritate de 33 bile contra 19.

XXIII.

REDUCEREA ARENZILOR.

Şedinţa dela 27 Aprilie 1860. — (*Protocoalele şed. Adun. legislative a Ţării Româneşti,* tom. I, p. 214).

La ordinea zilei este desbaterea următorului proiect de lege:

Art. 1. Se face scăzământ general la preţul cu care s'au arenduit prin licitaţie în anul 1858 moşiile Aşezămintelor Bisericeşti de orice categorie, precum şi ale oricărui alt aşezământ de utilitate publică.

Art. 2. Acest scăzământ va începe cu anul 1859, care va fi de 30 % pentru acest an 1859 şi de 20 % pentru următorul an 1860 şi numai pentru acei arendaşi, cari vor da garanţii valabile pentru regulata răspundere a arenzilor în viitor.

In cursul acestei desbateri s'au pronunţat următoarele trei discursuri.

B. KATARGIU. — Domnilor, daţi-mi voie a veni să vorbesc nu asupra unui lucru săvârşit, ci asupra consecinţelor mai mult sau mai puţin mari ce ar rezultà din hotărîrea ce s'a luat de Cameră în şedinţa trecută.

Am aflat cu întristare — am curajul a o spune — că s'a admis principiul de a se face scăzământ arendaşilor. Pentru ceeace s'a admis sunt silit a mă supune şi a plecà capul înaintea hotărîrii Camerei.

Cu toate acestea nu mă tem a-i atrage atenţiunea şi a zice că dacă acest principiu se va aplicà în toată întinderea sa, consecinţele sale vor fi ruinătoare, primejdioase pentru tezaurul Statului; căci ar desfiinţà cu totul sfinţenia contractelor, ce e de mare importanţă a se păzi neclintite în toată vremea.

Prin urmare trebuie, cel puţin azi, când vom intrà în amănuntele acestei împrejurări, să-i dăm calificarea, să admitem ca o milă ce face Camera unor nenorociţi ce au reclamat ajutorul ei în contra ruinii ce zic că-i ameninţă. Trebuie dar să vedem cui şi până unde cată să întindem aceste despăgubiri, căci altmintrelea ce facem? Admiţând întotdeauna asemenea reclamări de despăgubiri, toate contractele încheiate cu Statul au ajuns a fi nişte acte despreţuite şi fără valoare, iar Statul în veci în pagubă.

Ne revoltăm toţi contra abuzurilor celor mai mârşave ale trecutului, fără a le face să înceteze; venim toţi cu drapelul dreptăţii şi integrităţii. Dar nu văz unde e dreptatea şi integritatea. Până azi n'am văzut decât ivindu-se şi reivindu-se tot acelea ce am văzut urmându-se în timp de 25 de ani. Contractele cu Statul trebuie să-şi aibă cea mai mare sfinţenie, şi cu toate acestea până acum n'au încetat a fi râsul şi batjocora particularilor.

Cum s'ar tălmăci dar de opiniunea dreaptă a lumii, dacă noi astăzi, ce criticăm cu atâta asprime trecutul, am veni să alegem dintr'însul tocmai cele mai urâcioase şi criticabile fapte şi să ne facem astfel eclectici ai răului? Au fost abuzuri în

trecut, au fost jafuri, dar trecutul a avut şi bunurile lui. Nu voiţi dar a fi eclectici a tocmai ce e mai de lepădat din acel trecut, ci, de voiţi a alege, alegeţi ce a fost bun, şi căutând îl veţi găsi. Căci, urmând într'altfel, am vedeà continuându-se immoralităţile contra cărora ne revoltăm; am vedeà, zic, ceeace am văzut totdeauna; căci, de câte ori a fost vorba de averea şi veniturile Statului, toţi au venit şi au căzut ca corbii asupra acestei averi, smulgând fiecare câte o fâşie din această ticăloasă avere.

Am auzit că s'au zis multe vorbe late asupra acestei chestiuni; însă eu nu mă tem de asemenea cuvinte, fiindcă, după cum vă spusei, le-am auzit necontenit repeţindu-se în curs de 25 de ani. Ştiu şi eu, d-lor, am şi eu cugetul şi pot judecà cele ce s'au zis asupra comerţului naţional, asupra agriculturii, care e puterea principală a ţării; dar, fiindcă aţi primit principiul, astăzi nu pot a mai vorbì nimic asupra lui, ci numai asupra modului de a-l aplicà.

Căutaţi dar să modificaţi cuvântul. Să nu se zică că se face scăzământ arendaşilor, fiindcă au luat moşiile prea scump şi au avut pagube; căci ar fi derizoriu a susţineà acest argument, şi concluziunea n'ar puteà fi decât şi mai vrednică de râs, fiindcă atunci licitaţiile ar trebuì să se răstoarne şi să se dea preferinţă celui ce dă mai puţin, iar nu celui ce dă mai mult, şi aşà vânzările să se facă *au rabais* în loc de *aux enchères;* ci, dacă vreţi, să se ia de temeiu, cum am zis, sentimentul de commizeraţie ce aceşti arendaşi reclamă, deşi, la a mea părere iarăşi, o Cameră nu crez să fie competentă a jertfi averea Statului pentru asemenea considerări.

In fine, d-lor, trebuià sa ne gândim că peste puţin vom fi chemaţi a votà bugetul, că trebuinţele ţării sunt mari, şi ce ne vor zice oare contribuabilii, când le vom întinde mâna şi le vom cere milioane, şi milioane multe, pentru întâmpinarea acelor trebuinţe? Ei vor aveà drept să ne răspunză că din aceste milioane ce le cerem, spre acoperirea acelor cheltuieli, ştiu că o mare parte urmează a fi în Cassa Statului, şi negreşit nu vor recunoaşte jertfele noastre de generozitate, ce,

socotindu-se, pot însumă 12 sau 13 milioane din împrejurarea de eştimp şi alte vreo zece din aceea ce fu în anul trecut subiectul unei discuţiuni aşà de aprinse, aşà de îndelungate şi care stă până astăzi în suspensiune.

Când va mai veni vorba în viitor de contribuţiune, atunci ministerul — poate chiar cel de azi, pe care cu mirare l-am văzut susţiind tot felul de alte interese, afară numai de cele ce-i sunt încredinţate, interesele Statului — va veni să ceară credit, şi Camera, ne voind să-i mai acorde, va zice că Adunarea, din dreapta, din stânga, de sus şi de jos, se opune a mai da credit Guvernului. Şi cum ar mai puteà da Camera credit? Atâtea sume se dau în buget de atâţi ani. Intrebuinţatu-s'au oare bine aceste sume? Nu, ci ele au fost consumate în concesiuni, în scăzăminte, în cheltuieli absurde, în lucruri de tot felul ce nu le mai calific. Camera va aveà dreptul de a pierde încrederea şi de a zice: «nu mai dau».

Terminând, o mai repet, d-lor, pentru onoarea Camerei şi şi pentru creditul nostru în faţa naţiunii şi a Europei: scăzământul să se facă mai moderat, pe nume dovedite de oameni ce într'adevăr au suferit; iar nu să dăm o primă de încurajare abuzurilor şi immoralităţilor ce s'au comis. Să nu facem o specula ca speculanţii.

După o scurtă replică din partea ministrului de culte, A. G. Golescu, B. Katargiu cere cuvântul din nou.

B. KATARGIU. — D-lor, auzii cu mirare mare, şi cât ţinù cuvântul d-lui ministru neîncetat m'am mirat, că d-lui n'a găsit nimic mai vrednic de băgare de seamă, decât ceeace am zis în treacăt asupra contribuţiunii şi bugetului viitor.

D-l minisru n'a găsit decât un singur period, şi pe acesta rău înţeles, pentru că d-lui îl pune dintr'un punct de vedere cu totul altfel de cum îl punem noi. D-lui zice că-mi erà teamă că va veni să ne ceară contribuţiuni mai multe. Nu e temerea de a da contribuţiuni, ci e temerea de răspunderea către contribuabili. D-lui, îl mai auz zicând, mărgineşte veniturile mănăstireşti într'o specialitate absolută, din care

pretinde că nu poate ieşi. De e vorba să ne ţinem după Regulament, după legile vechi, d-lui a uitat se vede că este Cassa Centrală, care a venit în ajutorul Tezaurului de mai multe ori; dacă e vorba după Convenţiune, trebuie iarăşi să ştie că ea zice ca toate veniturile Statului să se întrunească într'o singură Cassă.

Ar fi oare logic să zicem că, pentrucă în Cassa ministerului sunt destui bani, ca să se poată susţineà spitalele, mănăstirile şi şcoalele, ce avem de prisos, să-l împrăştiem fără cuvânt şi trebuinţă, sub cuvânt că acest scăzământ este din nişte capitaluri ce nu erau destinate pentru nimic alt? Ce ar zice d-lui când ar vedeà pe un om, care, după ce şi-a făcut toate necesităţile, banii ce-i prisosesc îi aruncă pe fereastră? D-lui veni pe urmă şi ne vorbi iar despre ruina arendaşilor, despre teribila poziţiune în care se află ţara astăzi; o mai repet, nu crez în astă teribilă poziţiune, mai ales într'un an ca acesta, care ne promite o bună recoltă şi când productele se vând cu preţuri întreite de ceeace sunt sigur că d-nii arendaşi au putut vreodată pretinde. Nu, d-lor; ruinarea nu poate veni decât din două circumstanţe · sau din împrejurări extraordinare şi de forţă majoră sau din nebunia acelor arendaşi. Dacă vine din circumstanţe extraordinare, sunt vrednici de milă; iar dacă vine din nebunia lor, ne putem întrebà: cum două mii de oameni au putut înnebuni deodată? Eu crez, d-lor, că ruina lor vine din rele combinaţiuni, din immoralităţi, din tripotajul ce au făcut ei înşii cu alţii, pe cari îi cunoaştem prea bine, la arendarea moşiilor. Atunci vă întreb iară: noi oameni maturi, oameni morali, în mâna cărora ţara a încredinţat averea sa, să venim şi noi să iertăm şi să încurajăm asemenea abuzuri, contra cărora am strigat atât de mult, ba încă să şi plătim aceste immoralităţi? Şi când vor fi ani îmbelşugaţi şi ne vom află în lipsă sau vom aveà a plătì — precum şi acum suntem datori 8 milioane la alţii, într'adevăr nenorociţi, cărora li s'au luat productele pentru susţinerea armatelor străine — când vom fi în nevoi ca la 1853, ameninţaţi de vreun răsboiu, putea-vom noi oare a le zice: «tovă-

răşie, pentru tovărăşie; v'am ajutat, ia faceţi bine de ne daţi şi d-voastră azi în nişte circumstanţe foarte fatale, când suntem ameninţaţi de nevoi; căci noi v'am scăzut, precum ştiţi, pentru nişte împrejurări mult mai puţin vrednice de considerat, ca să nu zicem immorale».

Oare când s'ar întâmplà o nevoie, un răsboiu, — şi ştim că răsboaiele sunt păgubitoare pentru unii şi obişnuit câştigătoare pentru arendaşi — şi când şi-ar vinde ei bucatele şi ar câştigà sută la sută, trei sute la sută, cum s'a întâmplat în timpul răsboiului din Orient, şi noi, împovăraţi de câtevà milioane, le-am întinde mâna zicându-le: «daţi-ne şi nouă», da-ne-vor ei oare cevà? Nu, negreşit.

Acestea sunt, d-lor, consideraţiile ce m'au împins a vorbi din acest punct de vedere, iar nu din acel punct aşà de restrâns, aşà de ghemuit, cu care venì d-l ministru să răspunză la toată vorbirea mea. Din punctul acesta de vedere trebuià dar să-mi răspunză d-l ministru. Nu, d-lor; eu n'am voit să declar că voiu refuzà orice contribuţiune trebuincioasă Statului; din contră, o zic şi o mai repet şi acum că o să zic şi celorlalţi: «daţi, fraţilor, pe cât puteţi pentru îmbunătăţirea soartei ţării». Ceeace am voit să zic este că contribuabilii vor fi în drept, o mai repet, să ne întrebe ce am făcut cu capitalurile în fiinţă, ca să venim acum să le cerem altele?

I. BRĂTIANU protestează contra unor cuvinte ale lui B. Katargiu şi terminà zicând că Adunarea nu este chemată a face milă, ci a face dreptate şi echitate. Camera boierilor făceà milă, zice d-sa; Camera naţională face dreptate.

B. KATARGIU. — Sunt foarte mâhnit că mă văz silit a răspunde d-lui Brătianu, căci nici vreme n'avem a întinde desbaterile, nici în stare sunt, cum mă vedeţi toţi [1]). Respect un act aşà de mare, deşì mi-am dat părerea că aş fi fost în contra, de m'aş fi aflat faţă la şedinţa trecută. Am venit însă aici ca să zic cevà în privinţa consecinţelor.

---

[1]) La câtevà din şedinţele anterioare, B. Katargiu lipsise din cauză de boală, iar dela 1 — 15 Maiu se află în concediu.

D-l Brătianu a atacat punctele principale ale cuvântului meu în chipul acesta: 1) că a înţeles că eu aş fi zis că Adunarea a făcut un act immoral; 2) d-l Brătianu a făcut dintr'o chestiune economică o chestiune politică; 3) d-l Brătianu a făcut o chestiune de clase, de facţiuni. Acestea sunt vorbe vechi, ruginite, tocite. Imi pare rău că, pierzând din vedere atâtea şi atâtea lucruri ce are Camera şi trebuinţa ce simte de a se uni într'un gând şi o voinţă pentru săvârşirea lor, d-lui iar mai vine a o împărţi în facţiuni, învremece ar fi de dorit să încetăm odată cu aceste desbinări împiedicătoare ce ne ţin în loc de mai mult de un an. Chiar în acestea, d-lor, se vede că eu n'am fost preocupat nici de ideia de clase, nici de interesul de proprietate, căci nu m'am povăţuit nici de una, nici de cealaltă.

Cât pentru cuvintele de aristocraţie, de clase, de apăsări, le cunosc toţi armele acestea; dar credeam că d-l Brătianu le-a frânt. In fine a venit d-l Brătianu şi a protestat contra cuvânttlui de milă, zicând că milă e atunci când face cinevà o concesiune contra dreptului. La aceste puncte am dar a răspunde d-lui Brătianu.

Pentru cel dintâiu, a auzit Camera că cuvântul meu de immoralitate, zic şi repeţit de mai multe ori, s'a apăsat pe actele arenduirii, iar nu pe deciziunea Camerei.

D-l Brătianu înţelege că o parte a Camerei n'a avut curajul şi francheţa de a-şi face profesiunea de credinţă. Vă mărturisesc, domnilor, vă spuiu pe onoare că am convicţiunea că cea mai mare parte a Camerei a avut în adevăr generozitatea, deşi cam mare, de a face această concesiune; iar nu ceeace a zis d-l Brătianu că a fost contra scăzământului şi că n'a avut curajul a-şi spune opiniunea.

N'am venit, domnilor, a susţineà opiniunea unei părţi din Cameră, ci convicţiunea mea proprie; nu mi-a spus nimeni de mai 'nainte nici ce s'a susţinut, nici ce s'a petrecut în Cameră. Şi dacă d-l Brătianu s'a împiedicat de cuvintele «*vorbe late*», îl încredinţez că nici n'am ştiut că s'a zis în

Cameră, ci din contră le-am auzit şi eu pe din afară, pe unii din arendaşi, pe toată lumea.

Dar că s'a zis din partea stângă sau din dreapta, aceasta n'am ştiut-o.

Aş dorì să crează d-l Brătianu că eu, ori de câte ori am am avut o convicţiune, am avut de conductor numai conştiinţa mea, şi mi-am dat opiniunea chiar contra celor mai de aproape prietini ai mei, şi fără a mă preocupà de va fi sau nu opiniunea mea plăcută publicului.

Precum n'am linguştit niciodată nici un om, nu voiu linguşì nici un partid. Pe acest târâm am venit şi am zis ceeace mai repet şi acum: să luăm bine seama, ca să nu dăm o primă de încurajare immoralităţilor ce s'au comis.

La ceeace a mai zis d-l Brătianu că ar fi trebuit să mă ridic şi mai sus în această chestiune şi să zic a se da în judecată guvernul care a fost cauza acestor immoralităţi, întreb: când a venit vreodată chestiunea a se cere responsabilitatea, chiar a celei mai înalte aristocraţii, cum o numiţi, sau a celora cari au întrebuinţat rău averea Statului, şi eu m'am împotrivit?

De vă aduceţi aminte de desbaterile din sesiunea trecută, veţi şti că n'am fost eu care am apărat abuzurile guvernelor trecute. Dar dacă nu m'am urcat până la lucruri neputincioase, cauza e că n'am voit să pierz timpul în discuţiuni nefolositoare, şi, credincios misiunii mele, am căutat şi voiu căutà totdeauna a le potolì. D-voastră ştiţi că între cei ce vin de cer ajutor, sunt unii cari spun adevărul că au suferit pagube, şi, deşi nu suntem responsabili de uşurinţa lor, totuşi conviu că meritä oarecari concesiuni. Însă sunt şi alţii cari au fost uneltitorii mârşăviilor. Şi acelora să le facem concesiune, să le dăm primă de încurajare? Şi să ziceţi că, fiindcă nu putem lovì pe aceia cari au fost cauza primitivă a mârşăviei, deşi aflăm azi pe unii din uneltitori, — trebuie, fiindcă nu găsim pe toţi, să iertăm şi pe aceştia? Vedeţi, domnilor, că rolul s'a schimbat: eu atac şi d-l Brătianu apără. Sunt foarte mulţumit. D-lui a zis drept că trecutul ne-a lăsat un prezinte semănat de mârşăvii şi că sunt ocaziuni ce ne silesc a le tolerà.

D-l Brătianu dovedeşte că au fost rele în trecut; eu însă am zis că, în trecut, au fost şi bune şi rele, şi deaceea am cerut să fim eclectici, să nu îmbrăţişăm trecutul cu toate ale lui, dar nici să-l stigmatizăm. Însă vedeţi, domnilor, că nu m'am preocupat de această chestiune, nici ca aristocrat, nici ca parte dintr'o o faţiune, nici ca proprietar; nu m'am ocupat nici de interesele lor, nici de al meu propriu, ci numai de principiul respectării contractelor şi codiţiunilor lor. Din acest singur punct de vedere dar am venit şi mi-am dat opiniunea, fără a mă preocupà, iarăşi o mai repet, nici de interes de clase, nici de interes de proprietar, nici de popularitate.

Ştiu că mulţi din domnii arendaşi sunt proprietari, au dreptul de alegători; dar nu mă tem de nici o opiniune înainte de aceea a principiului, care e cea mai înaltă în ochii mei. Eu nu m'am preocupat decât de sfinţenia, de moralitatea chestiunii, iar nu de ideia că n'avem cui să dăm moşiile în arendă. Preocuparea mea a mai fost cui să dăm ajutoare: tuturor în genere sau numai acelor oameni ce vor puteà dovedì netăgăduit că din împrejurări extraordinare s'au ruinat cu desăvârşire? Şi atunci unora ca acestora zic că, chiar contra convenţiei, trebuie să ne coborîm şi să le facem concesiuni din commizeraţiune. Da, pe adevăraţii nefericiţi trebuie să-i ajutăm, iar nu să trecem cu buretele peste toate şi să împrăştiem milioanele Statului, zicând că vor fi întrebuinţate în îmbunătăţiri ce d-nul ministru a zis că sunt de o natură osebită şi despărţită de celelalte interese ale Statului, ca şi cum ar fi cu putinţă ca orice îmbunătăţire sau orice venit al Statului, provie ori de unde va proveni, să nu fie tot al Statului, al naţiunii.

Terminând, rog pe Cameră iarăşi a restrânge în cercul echităţii, ca să mă serv de vorba d-lui Brătianu, şi a mărginì acele înprăştieri, ca să nu fim *dupes* — permiteţi-mi expresia franceză — ai mârşăviilor ce le cunoaşteţi toţi.

XXIV.

IN CHESTIUNEA ARESTĂRII PRINCIPELUI G. ŞTIRBEI.

Şedinţa dela 29 Aprilie 1860. — (*Prot. şed. Ad. legist. a Ţării Rom.* tom. I, pag. 233).

La ordinea zilei se află raportul Secţiunii judecătoreşti în chestiunea arestării principelui Ştirbei [1]).

La 21 Fevruarie 1860, Principele G. Ştirbei a fost acuzat de administratorul judeţului Dolj, d-l N. Opran, inaintea d-lui procuror al tribunalului local secţiunea II-a «că s'ar fi slujit de mijloace de corupţiune asupra alegătorilor din acel judeţ, ţinând şederea acolo mai mult timp, fără să-şi fi avut domiciliul politic în acel judeţ, întemeindu-se pentru aceasta pe zise fără nici un fond de adevăr şi luând totdeodată măsuri preventive de arestare pentru persoana sa cu a altor doi indivizi ca complici; iar, după două zile, la 23 Fevruarie, prin altă adresă îl acuză şi de perturbator al liniştei şi siguranţei Statului, fără să aibă vreo dovadă, ci numai bazându-se pe sgomotul public. Procurorul Curţilor unite declară pe Principele Ştirbei ca nevinovat pentru acuzarea de perturbator al liniştei şi siguranţei Statului». De asemenea Secţiunea conchide la inocenţa Prin ipelui G. Ştirbei în ceeace priveşte acuzarea de corupţiune în alegeri.

După citirea raportului Secţiunii vine la tribună Principele G. Ştirbei, care expune cu deamănuntul cursul tuturor şicanelor şi nedreptăţilor ce i s'a făcut de către administratorul judeţului Dolj. Apoi vorbeşte I. Ghica, ministrul de interne, căutând a disculpă pe N. Opran de purtarea sa faţă cu Principele Ştirbei. După aceştia cere cuvântul B. Katargiu.

B. KATARGIU. — Domnilor, Tot şirul acestei împrejurări delicate l-a expus d-l Ştirbei într'un cerc restrâns, şi eu nu viu acum nici să acuz pe d-l Ministru, nici să apăr pe d-l Ştirbei. Aci e vorba de o legiuire, de siguranţa Statului şi a individului, siguranţa Statului împreună cu respectul legilor date în mâna ministrului. E o sarcină mare vorba de .siguranţa Statului, şi deaceea şi ministerele sunt adesea în poziţiune sau să scape Statul de pericol şi a primi felicitarea naţiunii, sau de a-l compromite şi a suferi blamul ei. Aci sunt grămădite toate responsabilităţile, toate greutăţile miniştrilor, poziţiunea cea mai critică a lor.

---

[1]) Cf. Şedinţa dela 5 Martie 1860.

Urăsc sgomotul şi turburările din partea particularilor, ceeace se numeşte anarhie; urăsc abuzul de putere din partea Guvernului, ceeace se numeşte despotism. Recunosc prin urmare Guvernului dreptul ca, la împrejurarile cele mari, să întinză mâna afară din lege, să facă asemenea arestări; funcţionarul însă trebuie să ştie ce se întâmplă, trebuie să cunoască adevărata sa poziţiune, când întinde mâna afară din lege să ia asupră-şi răspunderea unei măsuri grave. Aci e vorba de un complot. Să-l vedem, să se judece şi să se pedepsească conspiratorul cu toată severitatea legilor, după cum merită un turburător. Dar dacă n'a fost un complot, putem oare să zicem că a fost? Aş dori-o până la oarecare punct, căci ne-ar trage din poziţiunea de a zice Guvernului: «ai urmat rău!»

Ministrul de interne vine şi ne arată astăzi raportul administratorului său şi ne zice că trebuie să-şi crează slujbaşul. Da; dar e dator totdeodată să ştie cine sunt slujbaşii săi; căci altfel trebuie să vază în ce primejdie se pune societatea. E adevărat raportul administratorului? E adevărată acuzarea procurorulni? Eu nu acuz pe d-l ministru că şi-a crezut slujbaşul, ci pentrucă, după ce a văzut că sunt numai exageraţii din partea administratorului, nu a luat măsurile cele mai aspre a pedepsi un slujbaş, care nu ştie că, dacă are puterea în mână, o are ca să apere libertatea oamenilor, iar nu ca s'o calce în picioare mai rău decât un criminal de pădure; căci un criminal de pădure care-şi întrebuinţează numai puterea sa, nu pierde decât un om, pe când un criminal de Stat, care întrebuinţează puterea Statului, omoară nu un om, ci un stat.

I. BRĂTIANU, într'un lung discurs, se plânge că oratorii ce l-au precedat n'au pus chestiunea la înălţimea unui principiu general, ci au rămas pe tărâmul consideraţiilor de persoane, şi deaceea desbaterea nu poate înfăţişà nici un intres pentru naţiune. In a doua parte a discursului, d-sa acuză Ministerul Ion Ghica că s'ar fi preocupat numai de a inventà comploturi imaginare, spre a inspirà temeri Domnitorului şi a-l răci de naţiune.

ION GHICA, *preşedintele cabinetului* se apără de acuzaţiile ce-i aduce Brătianu şi susţine că ceeace a făcut ministerul în chestiunea alegerilor

a fost tocmai de a luà măsurile cele mai nemerite ce a crezut, spre a garantà libertatea lor.

B. KATARGIU. — Viu a răspunde la două persoane în puţine cuvinte: d-lui Brătianu şi d-lui ministru de interne.

D-nul Brătianu nu numai că s'a înşelat în ceeace a zis, dar a uitat şi vorbele ce am întrebuinţat eu: căci începutul cuvântului meu a fost blamând modul în care a fost pusă chestiunea cu un caracter prea special, prea personal.

Eu, mi se pare, am pus chestiunea tot la aceà înălţime, la care a voit a o pune şi d-nul Brătianu, căci principiul ce am declarat aici a fost că dezaprob toate actele arbitrare, illegale, şi că mă voiu răsboì contra lor, ori din ce parte vor venì, fie că vor venì de jos, şi atunci se chiamă anarhie, fie că vor veni de sus, şi atunci se chiamă despotism.

Prin urmare, din acest punct de vedere puindu-mă, zic şi pentru cazul de faţă că e un act arbitrar. Nu e vorba acum, o mai repet, de persoana d-lui Opran — poate d-lui să fie omul cel mai onest — ci e vorba de o faptă ilegală din partea unui funcţionar public în faţa naţiunii, a Camerei şi a ministerului.

D-l Opran a făcut actul acela arbitrar în înţelegere cu d-l ministru, care, deşì nu i-a dat ordine, dar i-a dat voie de a face ceeace a făcut. Ceeace m'a făcut însă să mă mir mai mult e cum ministerul n'a putut vedeà dela început că modul de acuzare nu erà aşà de clar cum trebuià să fie un act de asemenea natură, căci mai întâi a început cu o acuzare mai mică, şi pe urmă a venit cu alta mai mare. La această înprejurare am venit şi am zis ministerului că n'a făcut ceeace trebuià să facă în asemenea caz, n'a voit a sacrificà pe un funcţionar, spre a fi în pace cu Adunarea. Aici am zis că ministerul a avut trecere cu vederea; căci ar fi trebuit să fi sacrificat pe funcţionarul său, dându-l judecăţii, şi atunci Camera ar fi fost destul de înţeleaptă a nu-i pretinde nimic. Erà dar, o repet încă o dată, mai bine să sacrifice pe un impiegat al ministerului pentru pacea cu Camera, căci ea este chemată a venì nu în contra ministerului, ci în ajutorul său. Când ea

e chemată să facă, după datoria ei, cea mai mică observare ministerului, aceasta e o nenorocire. Prin urmare d-l ministru trebuià să aibă convicţiunea că nu putem să trecem cu vederea un asemenea act. D-l ministru nu trebuià pentru aceasta să lase pe impiegatul său nepedepsit, ca să ajungă lucrul a se face o chestiune ministerială, care să aducă ţara în desbinări, ci trebuià să facă astfel cum să nu dea Camerei ocaziune de a se acupă de asemenea chestiuni neplăcute.

Noi vedem chiar în raportul d-lui administrator că d-l Ştirbei, deputatul Craiovei, a suferit nedreptăţi. Dar ministrul n'a voit să facă nici o îndreptare. Ministrul singur face din aceasta un caz ministerial. Şi ce este acest caz? O infracţiune. Vă declar că Adunarea nu poate trece cu vederea asemenea infracţiuni. Acesta e oare mijlocul de a ajunge la acele dorinţe ce ne zice ministerul că are? La aceà împăcăciune ce trebuie să realizeze odată? Prin a călcà ordinea publică? E adevărat că d-l ministru a neglijat să satisfacă Adunarea şi deaceea ea se vede silită a face ceeace ministerul n'a făcut: să declare pe acel impiegat ca un călcător al legii şi al drepturilor celor mai sfinte ce are un cetăţean. D-le ministru, sunt silit a zice că acest administrator e un acuzator, e un calomniator declarat chiar de ministerul public. Acesta însuşi a zis că a acuzat pe d-l Ştirbei după cererea d-lui administrator; dar la tribunal, neavând dovezi, s'a disculpat. Imi pare rău că d-l Opran nu şi-a observat de loc datoriile; dar n'am ce face, căci e vorba de onoarea unui deputat, de ordinea publică, de drepturile noastre cele mai scumpe, cărora d-l ministru, o repet, a neglijat de a le da o satisfacere.

XXV.

INTREŢINEREA LUCRĂRILOR PUBLICE.

Şedinţa dela 17 Mai 1860. — (*Prot. şed. Ad. legisl. a Ţării Româneşti*, tom. I, pag. 358).

CHR. TELL observă că zidirile publice nu se execută întocmai după contracte. Aşà este cu zidirea Mitropoliei, unde se constată o mare deosebire între plan şi cele ce se execută.

B. KATARGIU. — Profit de această interpelaţie şi voiu vorbì în general despre principiul intreţinerii lucrărilor publice. După zisele d-lui ministru mă văz silit a face o observaţie chiar asupra clădirilor. Ni s'a zis de ministru că adunarea nu poate controlà, căci nu este o comisiune tehnică. Cine dar poate controlà păzirea legilor în fiinţă? Căci asttel se poate face planul unei case pe hârtie şi în realitate a se zidì un bordeiu. Mă mărginesc acì pentru clădirile publice, căci asemenea cuvinte n'au necesitate de o argumentare mai lungă.

Viu acum la şosele. S'au făcut o mulţime de petice şi nici un drum isprăvit, şi apoi şi acele petice într'o stare de întreţinere aşà de deplorabilă, încât călătorii preferà a da pe delături decât pe ele. Mi se pare că, de câte ori ne apucăm să facem un lucru, trebuie ca totdeauna să-l isprăvim sau ce puţin, dacă nu-l isprăvim, să întreţinem în bună stare puţinul cât am făcut din el, să nu facem ca soţia lui Ulysse care ţeseà ziua şi desţeseà noaptea.

Avem făcute câte un petic de şosele şi acestea sunt întreţinute aşà de ticăloase, încât e şi ruşine a le mai vedeà. Aşà este soseaua ce merge la Colentina. Mii de trăsuri trec pe ea pe toată ziua; şi de doi ani nu s'a aşternut pietrişul; merge cinevà pe dânsa din groapă în groapă. Acum am văzut puindu-se pietriş, dar de doi ani nu i se pusese nici o pietricică. Mai observaţi că este şoseaua dela bariera Mogoşoaei, la marginea Bucureştilor, cea mai frecuentată, şi cu toate acestea se află în aceeaş stare: în toată lungimea ei nu se vede o singură grămăjoară de pietriş ca rezervă. Atrag atenţia ministerului asupra acestor lucrări, ca pentru folosul Statului, pentru

binele public, pentru ruşinarea oamenilor, dacă nu facem nimic nou, să păstrăm încai bine ceeace avem.

XXV.

PENTRU RELIGIE.

Şedinţa dela 18 Mai 1860. — (*Protoc. şed. Ad. legisl. a Ţării Rom.*, tom. I, pag. 360).

La ordinea zilei este raportul Secţiei IV-a (de Culte şi instrucţie publică) privitor la proiectul de lege gentru înmormântări.

B. KATARGIU. — Toţi simţim necesitatea formării cimitirelor. Nu iau dar cuvântul pentru a combate înfiinţarea lor, ci numai pentru a răspunde la o singură ideie emisă de d-nul Costaforu, că ar puteà fi în sate cimitire fără biserică. Fără superstiţiune, zic şi eu că n'ar fi aşà de neapărată această trebuinţă. Dar socotesc că nimeni nu va contestà că singura şcoală de moralitate în starea de azi a ţăranilor noştri fără de instrucţie e religia. Ideile folositoare ce izvorăsc din religie au pierit — e trist a o spune — dintre ţărani, şi nepăsarea le-a luat locul.

Din slujbele religiei, atât de respectate înainte, ţăranii acum au ajuns a nu mai face nici un caz: neglijenţa este aşà de mare pentru biserici, din cauza neîngrijirii proprietarilor, încât vitele se plimbă prin cimitire. Cum dar am puteà readuce în inimile sătenilor şi a întări puţin respectul pentru religie, decât întreţinând foarte bine instituţiunile religioase? Şi noi astăzi facem cu totul din contra: vrem a nu face nici biserici pe la cimitire.

Apoi nu vă este teamă că, nefăcându-se biserici la cimitir, satele vor găsì prilej să se revolte că n'au biserici şi că vrem să pierdem şi respectul pentru morţi?

Nu numai în Europa civilă, dar şi în insulele cele mai sălbatice, cimitirele sunt respectate. Şi ce va aduce respect cimitirelor decât vederea bisericilor, pe cari de le vom scoate din cimintire, suntem pierduţi mai rău decât sălbaticii. Termin dar şi zic că mă opuiu ca cimitirele în sate să nu aibă o biserică.

XXVII.

DESPRE NOBILIME.

Şedinţa dela 24 Mai 1860. — (*Prot. şed. Ad. legisl. a Ţării Rom.*, tom. I, pag. 377).

Cu ocaziunea cererii de împământenire a unui oarecare Calliade, I. Brătianu zice: «In regulament se zice: străinul ce se va însurà cu o Românca nobilă, trebuie să aştepte 7 ani ca să se împământenească. Convenţiunea desfiinţează privilegiile. Sunt de opinie să înălţăm pe toate Româncele la rangul de nobile, ca să poată toate face pe soţii lor să se bucure de acel drept».

Atunci B. Katargiu pronunţă cuvintele următoare:

B. KATARGIU. — Auz iar vorba de nobleţe, auz zicându-se că nu mai sunt nobili, fiindcă s'au dărăpănat de Convenţiune. Eu zic din contră că Convenţiunaa n'a dărâmat nimic, n'a înjosit pe nimeni, ci a ridicat pe toţi a se bucurà de acele drepturi, de cari până aci se bucurau numai unii, deşi această excepţiune n'a fost niciodată un temeiu de lege, ci un obiceiu abuziv. La noi n'a fost nobleţe după o ereditate seculară şi tradiţiuni ruginite, ca în alte părţi ale Europei; la noi nobleţea se da după slujbe, în cât fiecare puteà fi nobil. Convenţiunea a venit şi a zis că toţi Românii pot fi nobili şi a făcut poate o dreptate, căci a găsit de cuviinţă a trage pe toţi în sus, în loc de a coborî pe cei de sus. Deosebirea este numai în faptele, caracterul, educaţia şi onoarea fiecăruia, iar nu în altcevà, Prin urmare zic că favoarea ce acordà legea mai înainte numai unora, acum să o întindem la toţi şi să primim termenul de 7 ani, pentru că toate Româncele sunt nobile.

C. BOZIANU susţine că prin Convenţie nu s'a ridicat nimeni la nobleţe ci s'au ridicat toţi la legea naturală, declarându-se toţi egali înaintea legii. Convenţia, zice d-sa, declară pe toţi egali, adică pune excepţiunea în comunitate, iar nu comunitatea în excepţiune.

B. KATARGIU. — Imi pare rău că sunt silit să mai reviu la cele zise. Nu sunt de părerea d-lui Bozianu, când zice că nu s'a ridicat nimeni, ci s'au coborît unii, că nu s'a supus regula la excepţiune, ci excepţiunea la regulă.

Aceasta ar fi fost cum zice d-l Bozianu, când ar fi existat nişte drepturi de acelea monstruoase, cari, fiind degrădătoare pentru o parte a societăţti, ar fi urmat a se desfiinţà, ca nimeni să nu poată a se folosì de dânsele; dar la noi asemenea monstruozităţi feudale n'au existat, iarăşi o mai zic, niciodată.

Tot ce s'a regulat dar prin Convenţiune sunt numai acele drepturi însuşite după vremi numai de unii, de a primì mai cu preferinţă decât alţii unele slujbe; dar aceasta, o mai repet, nu erà după o lege, după o regulă, ci după niste simple consideraţiunii, după oarecare favori.

Ce s'a făcut în urmă?

Nu s'a desfiinţat nimic, nu s'a coborît nimeni, ci s'a zis numai că toţi Românii să se bucure de acele drepturi de cari se bucurà numai o clasă, că regula a fost totdeauna egalitatea şi excepţiunea preferinţa şi că Convenţia, ridicând pe toţi la regula generală, n'a desfiinţat alt decât excepţia. Zic dar că prin urmare şi în acest caz, în loc de a desfiinţà dreptul de care se bucurau unii prin excepţie, e mai de cuviinţă a-l acorda tuturor Românilor.

XXVIII.

DESFIINŢAREA TAXELOR DE EXPORT.

Şedinţa dela 26 Mai 1860. — (*Prot. şed. Adun. legisl. a Ţării Rom.* tom. I, p. 399).

La ordinea zilei este proiectul de lege pentru ocne şi vămi.

Art. 3. din acest proiect erà modificat astfel de către Secţiunea respectivă: «Dela anul 1861, taxele ce lovesc productele indigene la ieşirea lor din ţară se desfiinţează».

Asupra acestui art., ministrul de finanţe, C. Steriade, observă că Statul prin suprimarea taxelor cuprinse într'însul ar pierde aproape 4 milioane lei (vechi). D-sa nu este în contra principiului desfiinţării acestor taxe, dar cere ca termenul suprimării lor să nu înceapă chiar dela 1 Ianuarie 1861, ci mai târziu, când Guvernul va fi în stare să înlocuească acel deficit prin alt venit.

B. KATARGIU. — Domnilor, vedeţi că acì scăzământul acesta nu poate fi decât fictiv; totul e să nu avem o lege aşà de

contrarie principiilor celor mai incontestabile ale economiei şi să nu arătăm că noi, cari avem aerul de a zice că suntem înaintaţi, să nu ne arătăm, zic, în chestiuni financiare, aşà de înapoiaţi. In adevăr, scoţându-se aceste 4 milioane din venitul Statului, de cine au să se împlinească? Fireşte iarăşi de exportatori; dar printr'un chip mai general, încât împărţindu-se pe un număr mai mare să fie mai puţin simţit, iar împlinirea lor făcându-se după un mod mai convenabil, să fim mai în apropiere cu cele ce se urmează în alte State civilizate. Prin urmare o să se împlinească şi ceeace lipseşte şi o să avem şi o lege financiară bună, vrednică de a o vedeà oricine. Cu alte cuvinte, toate acele sume vor ieşi tot din aceleaşi pungi, cu deosebire că vor ieşi şi intrà printr'un canal raţional, în vreme ce altmintrelea această apreţiere nu se făceà decât într'un chip cu totul neraţional. Unde e dar aceà încurcătură, de care auz vorbindu-se? Unde e năpăstuirea? Acì nu e vorba decât de ieşirea şi de intrarea contribuţiunilor. De unde ia Statul? Dela contribuabili, negreşit, prin contribuţiuni directe sau indirecte, nu din nori sau din aer. Statul dar o să zică productorilor: «mai daţi încă două-trei parale pe lângă contribuţiunea voastră, pentru uşurarea productelor ce exportaţi şi aceasta vă va fi de un mare folos: vi se va întoarce împătrit, căci veţi înfrână concurenţa exportaţiilor vecine ce au închis drumul singurei bogăţii ce poate intrà în ţara noastră»; şi ştiţi, domnilor, că ori ce bogăţie intră se împrăştie în toată ţara, ca şi sângele în tot corpul omului. Toţi simt aceà bogăţie ce intră în ţară; numai cei ce nu lucrează, numai aceia nu o simt; iar cei ce lucrează, toţi se ridică prin aceà bogăţie. Dece dar să facem un act de staţionare, lăsând să mai continue o lege barbară?

CHR. TELL aminteşte că, chiar în Statele civilizate, oamenii de stat, deşi recunosc dreptatea principiilor, totuşi nu le pun în aplicare decât atunci când mijloacele Statului le permit. Tot aşà la noi, principiul suprimării taxelor de export este sfânt, dar starea finanţelor noastre nu permite această desfiinţare decât numai peste câţivà ani.

B. KATARGIU. — Imi pare bine că văz un deputat din parteà aceea *(arătând spre stânga)* ce se zice înaintată, care ne spune că, deşi sunt adesea principii recunoscute şi mărturisite de toată lumea de bune, sunt însă împrejurări ce nu iartă a le pune pe dată în lucrare şi că asemenea şi acum nu trebuie să ne grăbim a desfiinţà taxele, fiindcă nu avem cu ce să le înlocuim azi, etc.

Ştiţi bine că nu suntem noi cari am fost acuzaţi că voim să mergem cu maşină de aburi; prin urmare nu putem fi acuzaţi astăzi că susţinem nişte progrese prea precipitate. In chestiunea de faţă, am fost preocupat de două idei; de moralitatea economică şi de netrebuinţa de a păstrà această lege pentrucă ţifra se poate îndeplinì tot din acele pungi şi cu alte mijloace. D-nul Tell a zis că Franţa n'a putut să micşoreze taxa sării, căci se da deficit. In Franţa negreşit că nu s'a putut face, pentrucă acolo s'au întrebuinţat toate metodele cari suplinesc taxele, s'au sleit toate mijloacele de contribuţiune. Noi însă nu suntem ajunşi încă la acest punct; noi nu am isprăvit, ci începem abià a ne aşezà contribuţiunile pe nişte baze regulate şi deaceea menţiu că putem să aşezăm contribuţiuni, prin cari să modificăm şi tot deodată să înălţăm veniturile noastre.

Cât pentru zisele d-lui D. Ghica, cari s'au reprodus de d-l Tell, că contribuabilii îşi strâng pungile, am avut onoare a spune de mai multe ori că cu drept cuvânt ei fac aceasta. In adevăr, ei au dreptul de a zice că cu toate milioanele ce s'au vărsat în aceşti ani, nu s'a făcut nimic; ba încă am auzit de mai multe ori zicându-se că, pe lângă un milion cheltuit bine, s'au risipit milioane multe foarte rău. Dar aceasta nu e un cuvânt ca să încetăm de a contribuì şi a cere să înapoiem în toate lucrările noastre ; noi sperăm, şi trebuie să sperăm, că de acum înainte vom aveà destulă unitate şi sinceritate în lucrurile noastre, ca să putem stârpì abuzurile, astfel încât, pe lângă un milion bine cheltuit, deşi s'ar mai puteà cheltuì cevà cam fără regulă, acest cevà însă să fie foarte neînsemnat, adică să ajungem acolo ca abuzurile să devie microscopice.

Ceeace d-l Tell ne spune pentru alte ţări, aceste nu sunt pentru mine, să vă spuiu drept, nişte argumente destul de tari. Noi avem o singură şi mizerabilă industrie şi ar fi destul de rău, destul de barbar, să mai oprim pe exportatori la graniţă ca să le cerem taxă. Să desfiinţăm acest articol, pentrucă sună rău la ureche, pentrucă suntem săraci de industrii şi pentrucă este mai puţin barbar să zicem unui om acasă la dânsul «mai plăteşte şi astă contribuţiune», decât să ne punem în drumul lui la Brăila sau la orice alt port şi să-l apucam acolo să plătească aceà sumă sub numire de taxă de export. Aşà, deosebire economică — desfiinţându-se taxa — nu o să fie alta decât aceea că o să se plătească aci, în loc să se plătească la graniţă. D-l Tell mai vorbì şi de Englitera. Daţi-mi voie—căci, după obiceiul meu, voiu răspunde la toate—să-i spuiu că aceà taxă, de care ne vorbì, e pentru importarea în ţară a mărfurilor streine. Cât pentru aceeace a zis d-lui despre liberul schimb, chiar de ar fi un adevăr că aceasta e adevărata măsură a producţiunii, ar trebui să se ştie că Englitera e silită să ţie o asemenea taxă de monopolizare, pentrucă aceste taxe s'au făcut pe temeiu de legi vechi şi avansuri de capitaluri însemnate şi, când s'ar desfiinţà, s'ar pierde o mare bogăţie, s'ar ruinà oameni şi stări cu o nedreptate revoltătoare.

Aceste taxe dar se respectă, pentrucă sunt, după cum am zis, făcute de legile cele vechi şi pentrucă Englezii, cari se bat cu lumea întreagă ca să-şi deschiză cantoare prin toate părţile, au cel mai mare interes de a importà cât se va puteà mai mult, căci Englitera nu e în stare să-şi hrănească locuitorii numai cu producţiunile sale.

Intre acestea şi cele zise de d-l Tell e o aşà mare deosebire, încât se pare că d-lui tratează altă chestiune.

CHR. TELL se miră că B. Katargiu se bucură văzând pe un progresist că declară priincipiile economice de salutare, deşi nu admite întotdeauna aplicarea lor. «Nu-mi este oare permis, zice d sa, a bănui că d-l Katargiu, având aerul de a ne da lecţii de economie politică, umblă a pune bastonul între roatele maşinii guvernamentale? Niciodată n'am înveninat discu-

ţiunea şi-mi pare rău că aceasta o face tocmai onor. d l Katargiu, care se zice conservator şi care prin urmare ar trebui să fie moderat».

B. KATARGIU. — Daţi-mi voie, d-nilor, să vă spuiu că de când am onoare a mă aflà în mijlocul d-v. m'am nevoit să ajung la două rezultate sau mai bine n'am avut decât două ţinte: a îndulci amărăciunea partidelor, spre a le uni şi apropià, iar nu a le desbinà; şi al doilea că, precum nici am avut vreodată, asemenea nu am nici acum ceeace Francezul zice *des arrière-pensées* asupra Guvernului, după cum pretinde d-l Tell, ci din contra, îi sunt şi îi voiu fi în toată vremea cel mai sincer apărător, îi sunt adică după cum trebuie să fie un bun amic care nu înţelege amiciţia în adulaţii şi linguşiri, ci numai în observaţii şi consilii, cari, când sunt sincere, sunt mai preţioase decât un devotament necumpănit.

Cât pentru un interes personal al meu sau al partidului meu de a cădeà un Ministru, în aceasta crez că nu e trebuinţă să mai zic nici o vorbă; toată lumea cunoaşte care este sistema mea în asemenea caz.

Acum să vedem pentru ce am zis că-mi pare bine când văz pe unul din partea ce se zice progresistă susţinând astfel de principii.

Cu aceasta, domnilor, nu am voit deloc să atac sau să defaim pe un om, pe care îl stimez atât de mult; din contra, am voit să-i arăt mulţumirea ce am arătat de mai multe ori prin votul nostru, că am văzut că partidul opus ia vreunul din principiile noastre.

Domnilor, noi cari suntem calificaţi de retrograzi, de ruginiţi, noi cărora ni s'a imputat totdeauna că suntem inimicii reformelor şi că nu voim să meargà ţara înainte — noi, zic, am simţit o bucurie nespusă, când am văzut pe un bărbat din stânga vorbind în felul nostru, că adică sunt principii netăgăduit bune şi folositoare, dar cari nu se pot în practică adoptà pe dată, fără a răsturnà tot împrejurul nostru. Da, domnilor, am simţit o bucurie mare văzând partea opusă că înaintează către noi şi vom simţi în toată vremea această mulţumire.

Ceeace credem aşă poate să fie o iluzie, poate că noi, iar nu partea opusă, am făcut acest pas de apropiere şi noi am simţit ceeace simte un om ce călătoreşte pe apă şi care, înnotând cu corabia spre ţărmuri, crede că ţărmurile ce are în vedere înaintează spre dânsul şi că el cu corabia stă pe loc. Dar aceasta nu face nimic, noi sau ceilalţi, fie cine va fi, totul e să înaintăm unii către ceilalţi, ca să ne apropiem din ce în ce mai mult. Aceasta a fost şi e dorinţa noastră.

Cabinetul Ion Ghica demisionă la 28 Mai 1860. La 31 Mai, Ministerul se compuse astfel: Nicolae Golescu, *răsboiu* şi *Preşedinte al Cabinetului;* Dimitrie Brătianu, *interne;* V. Boerescu, *justiţie;* I. Brătianu, *finanţe;* C. A. Rosetti, *culte şi instrucţie;* I. I. Filipescu, *externe;* Barbu Vlădoianu, *control.*

Decretul publicat în *Monit. ofic.* 1860 lunie 4, p. 529.

Acest Minister demisionând la 13 Iulie 1860, Cabinetul se compuse în chipul următor: Manolaki Costache, *finanţe* şi *Preşedinte al Cabinetului;* G. Costaforu, *interne;* V. Boerescu, *justiţie* şi *ad-interim la culte şi instrucţie;* I. I. Filipescu, *externe;* Colonel George Adrian, *răsboiu;* B. Vlădoianu, *control.* Mai târziu B. Vlădoianu a trecut la *culte;* generalul I. Florescu *la răsboiu,* în locul colonelului Adrian, iar Manolachi Costaki ad-interim la Control.

XXIX.

IMPOZITUL ASUPRA PROPRIETĂŢII.

Şedinţa dela 19 Iulie 1860. — (*Monitorul oficial* din 12 August 1860, p. 882).

B. KATARGIU, *Preşedintele Camerei,* anunţă că la ordinea zilei este deciziunea asupra bugetului oştirii; dar tot deodată comunică Adunării, în această privinţă, următoarea propunere subscrisă pe opt deputaţi:

«Prevăzând că pentru examinarea bugetelor în amănuntele lor la timpul mărginit ce mai are Adunarea până la terminarea celei din urmă prelungiri a sesiunii sale nu-i va fi îndestul şi că aşă va fi silită a prelungi sesiunea indefinit; prevăzând asemenea că prin adoptarea în parte a feluri de adause de cheltuieli în osebite bugete ale Ministerelor respective, Camera se va angajà în nişte ţifre de cheltuieli ce în urmă îi va fi cu neputinţă a le acoperi în anul acesta, subsemnaţii propunem ca, pe temeiul celor rostite în şedinţa de ieri de d-l preşedinte al consiliului, să se înfăţişeze Camerei în prescurtare de fiecare minister ţifra cheltuielilor sale curente,

aşà precum s'a urmat în anul trecut, şi aceea a adauselor neapărate, votate mai 'nainte de Cameră sau chibzuite de Sfatul Administrativ. Aceste ţifre împreunându-se se vor pune apoi în faţă cu cele ale venitului constatat, şi Camera, cunoscând atunci care e deficitul acestui an, va hotărî mijloacele provizorii ce urmează a se luà pentru anul acesta, spre acoperirea adauselor acelea, cari se vor recunoaşte de Cameră ca urgente şi prin urmare neprimitoare de a fi amânate. lar în sesiunea viitoare să înfăţişeze în cele dintâi şedinte ale lucrărilor Camerei proiectele fundamentale, după cari au a se înfiinţà contribuţiile definitive. Cu acest chip, Camera va puteà şi desbate cu maturitate acele proiecte şi a le adoptà în cunoştinţă perfectă de lucru. Atunci se vor înfăţişà şi bugetele regulate ale anilor viitori, aşà încât fiece buget să se afle cercetat şi votat cu un an înaintea exerciţiului său.

G. VERNESCU declară că se uneşte cu partea întâi a acestei propuneri relativă la cheltuieli, dar nu şi cu a doua, care priveşte la acoperirea lor, şi ar dorì să ştie ce a înţeles autorul propunerii prin chibzuirea provizorie a Adunării asupra acoperirii cheltuielilor ce vor trece peste venituri, căci d-lui nu poate înţelege altă chibzuire provizorie a Adunării, decât de a votà contribuţia funciară sau a se acordà un credit şi nimic mai mult.

B. KATARGIU răspunde că Adunarea, în poziţia de acum, nu are decât două mijloace de a procede : sau de a adoptà o măsură provizorie, sau de a sta în permanenţă până va terminà într'un mod regulat toate lucrările începute.

Dacă ar procedà să voteze în detaliu şi ţifră cu ţifră fiecare buget, ar puteà ajunge la fine în faţa unei ţifre exorbitante, rezultată din adiţia celor votate parţial şi atunci acoperirea acestei ţifre va fi şi mai anevoie, şi prin urmare va pune Adunarea într'o poziţie şi mai dificilă.

Oratorul continuă a desvoltà pe larg neajunsurile acestei metode, enumerând toate greutăţile şi încurcăturile ce va aduce şi căutând a demonstrà că o asemenea lucrare fiind imposibilă pentru acum, Adunarea va fi silită, orice va face, să nu fie decât provizoriu; pe când lucrarea ce indică propunerea e mult mai expeditivă şi mai eficace, reducându-se numai la simpla operaţie de a examinà starea noastră de astăzi şi a întâmpinà numai cheltuielile de cea mai neapărată trebuinţă. Ministerul va prezentà o prescurtare din aceste bugete, şi atunci Adunarea, având în vedere toate ţifrele şi toate reducţiile, se va puteà pronunţà în conştiinţă de lucru.

Cât pentru mijloacele acoperirii acelor prisoase de cheltuieli ce ar puteà izvorì din această lucrare, oratorul speră că, între atâtea capete de aci, se va găsì unul, care să propună un mijioc de a se acoperì aceste cheltuieli.

Oratorul continuă a desvoltà aceste argumente, căutând a pune din

ce în ce mai mult în evidenţă avantajele ce ar urmà din adoptarea propunerii în chestiune, prin care zice că se înlesneşte lucrarea : se dă timp puterii executive de a îndeplini ceeace a votat Adunarea, se dă timp Comisiei Centrale de a pregăti proiecte noi ; lucrările nu vor suferi şi milioanele de astăzi ce se votează cu precipitare vor fi votate cu mai multă luare aminte, şi în fine, chiar de s'ar votà azi, în orice chip, tot nu s'ar puteà produce nimic, fiindcă nu se vor vărsà în cassa Statului decât peste câtevà luni. Acum fiind în a şaptea lună, o mare parte din lucrările pentru cari sunt destinate acele milioane nu se vor puteà face decât în anul viitor. Prin urmare, de se vor votà în sesiunea viitoare, vor aveà îndoitul merit de a fi votate cu maturitate şi a se întrebuinţà îndată în folosul Statului.

G. VERNESCU zice că s'ar fi aşteptat ca d-l Katargiu, care neapărat e unul dintre cei ce au subsemnat aceà propunere, să fi arătat şi mijloacele prin cari s'ar puteà acoperi acele cheltuieli. Trecând apoi la ceeace a zis d-l Katargiu, că adică nu se pot votà contribuţiile, fiindcă lipsesc elementele după cari să se orienteze acele contribuţii, d-sa susţine că, pe temeiul recensământului, se cunosc aproximativ acele elemente, şi dacă aceste noţiuni asupra veniturilor sunt imperfecte, apoi nici peste şase luni, când le amână d-l Katargiu. nu vor fi mai exacte.

B. KATARGIU vede în cuvintele lui Vernescu că principala d-sale preocupare nu este ceeace face obiectul propunerii în chestiune, adică de a se înlesni lucrarea, cercetându-se mai întâi neapăratele trebuinţe şi constatându-se adevăratul deficit al bugetului, ci singura chestiune ce-l preocupă e votarea bugetului asupra proprietăţii, zicând că nu vede alt mijloc decât acesta de a se acoperi deficitul.

"Oratorul arată însă că a procede astfel este a merge dela necunoscut, pe când tot omul înţelept pleacă dela cunoscut, spre a ajunge la descoperirea necunoscutului ; căci, într'adevăr, de ce s'ar votà aceste contribuţii, la ce quantum s'ar puteà fixà, spre a acoperi o lipsă ce e necunoscută ?

Cu părere de rău, domnilor, mă văz silit a răspunde la chestiunea arzătoare, pe care a atins-o d-l Vernescu şi care aş dorì să nu se mai ridice.

Cu neplăcere, domnilor, se priveşte de orice om ce-şi iubeşte ţara preocuparea unora ce par a nu voì altcevà decât să persecute şi să apese necontenit proprietatea, fără a se ocupà de oportunitatea vremii şi de tristele efecte ce întotdeauna dă această pornire.

Proprietarii, vă pot încredinţà, nu se tem şi nici vor să

depărteze momentul de a veni să contribuească într'un mod conform cu puterile lor la trebuinţele adevărate ale ţării, aşà încât prin aceasta să nu se sleească izvoarele acestei avuţii, de care n'o să avem trebuinţă numai odată, numai într'o singură zi, ci de care vom avea trebuinţă în toată vremea. Proprietarii nu se dau în lături dela contribuţii; dar, înainte de a le zice să plătească, ei răspund: «mai întâi asigure-se proprietatea». Şi dacă ei zic aceasta, domnilor, nu e fără cuvânt. Toată lumea cunoaşte starea de neodihnă în care se află spiritele în ţara noastră, de acum mai mulţi ani, în privinţa acestei chestiuni. Ameninţările de tot felul contra proprietăţii au fost, o ştiţi bine, necontenite, numeroase; dar şi de ar fi o boală, o nebunie, această grijă, iarăşi datoria noastră a tuturor — şi cei din dreapta şi cei din stânga, şi cei de sus şi cei de jos, şi cei ce guvernă şi cei ce sunt guvernaţi — datoria tuturor, zic, este de a potoli această temere; şi potolirea ei nu poate fi decât prin aşezarea temeliilor proprietăţii.

Proprietarii au cuvânt de a zice: «spuneţi întâi soarta proprietăţii, şi apoi vă spunem ce putem plăti».

Se zice, domnilor, că două şi cu două fac patru, şi e un adevăr matematic; dar sunt chestiuni economice, unde chiar acest adevăr immutabil se schimbă.

Un galben în punga unui milionar preţueşte mai puţin decât o parà în punga unui sărac, ce o are numai pe dânsa şi o ţine numai pentru hrana vieţii sale. De veţi pune azi contribuţie de 5 %, proprietatea, în starea ei de azi, poate n'ar suferi o împovărare care să-i ameninţe cele mai de căpetenie izvoare ale existenţei sale. Dar aceasta, la împrejurarea de o scădere silnică a veniturilor funciare — împrejurare ce, cât pentru mine, nici am crezut-o, nici o crez putincioasă, căci am prea multă stimă şi încredere în înţelepciunea şi sentimentele oamenilor ce sunt chemaţi a da legi ţării — această împrejurare, zic, deşi iluzorie, tot îmi dă drept a zice că ar puteà schimbà cu totul poziţia lucrurilor şi a face să fie o povară nesuferită, ceeace azi este un ce foarte simţitor.

In adevăr, domnilor, dacă un proprietar care are azi 100

galbeni venit, cu care îşi hrăneşte familia, poate da 5 %, fără a se lipsi de hrana vieţii, oare tot atâta ar face când, ne mai având decât 50, ar fi silit să dea $2\frac{1}{2}$ dintr'înşii? Nu, negreşit, şi iată dovada că un galben nu e totdeauna un galben pentru toate stările şi toate poziţiile unui om.

Mă mărginesc la acest exemplu, dar din el înţelegeţi toţi că aş puteà trage milioane.

Nu vorbesc, domnilor, mai mult despre aceasta, ca să nu obosesc în deşert Adunarea; dar reviu la ceeace am zis că aceà temere, aceà neîncredere ce se simte, ca să zic aşà, în atmosferă, a fost şi este cauza neunirii, cauza spiritului de ură şi vrajbă ce ne ţine în loc şi ce pune Statul în poziţia unui car înhămat de patru colţuri, care, fireşte, nu poate decât a se învârtì în loc. Îmi pare rău că m'aţi silit să vorbesc de toate acestea, şi am vorbit numai ca să fac să înceteze această cugetare ascunsă şi rău voitoare care-şi face ziuă prin toate mijloacele; şi socotiam, domnilor, eram convins că nu numai nu voiu găsì din partea nimănui opunere, ci că din contră toţi vor simţì delicateţa acestei chestiuni şi se vor întrece de a mă aprobà şi a mă sprijinì.

Recunosc că proprietatea este cea dintâi ce trebuie să vie în ajutorul Statului; dar ea zice că este ostenită de ameninţările necontenite de cari e bântuită, că aceste ameninţări au sleit creditul, din care ea sufere şi, împreună cu dânsa, toată societatea.

Atunci temelia societăţii este pusă când veţi aduce lucrurile în aşà stare, încât creditul să nu se mai depărteze de proprietate, ci din contră să să vie de sineşi în ajutorul ei.

Oare nu sunt capitaluri în ţară sau în streinătate? Sunt, dar nu vin, căci zic că proprietatea este în chestiune, şi din nenorocire, precum am mai zis, mulţi nu ştiu care este adevărata temelie a proprietăţii în ţara noastră. Deaceea mulţi au răspândit şi răspândesc feluri de idei asupra proprietăţii, vrednice de râs în adevăr, dar cu toate acestea foarte vătămătoare. La noi principiul proprietăţii, care este cel mai statornic în toate părţile lumii, a fost clătinat în felurite chipuri,

fiindcă s'au amestecat oameni cari n'au ştiinţă de ţara noastră sau că au avut aici alte interese decât acelea ce au voit să apere, şi cari au vrut să se serve de proprietate ca să ajungă la alte scopuri, şi dovadă este că nu numai dintre noi s'au amestecat în această chestiune, dar încă şi streini, domnilor, streini cu totul de ţara noastră au scris, scriu, au vorbit şi vorbesc despre aceasta şi au avut pretenţia de a ne regulà o pricină, de care n'au cea mai mică ştiinţă.

Îmi sângeră inima că am spus aceste lucruri; dar le-am zis, fiindcă am fost silit, căci sunt acum ani de când nu se face decât a servi de vrajbă această chestiune a proprietăţii.

Eu zic că guvernul, ce ştiu că-şi iubeşte patria, de ar veni cu proiectul proprietăţii într'o mână şi cu al contribuţiei într'alta, am zice acelor miniştri: «Fiţi bineveniţi între noi, căci aceste două proiecte vor pune temelia tuturor lucrărilor noastre».

Reviu acum la chestiunea ce formează obiectul propunerii de faţă. Mai repet că nu putem luà decât o măsură provizorie. Dar mai înainte să vedem ţifra, ca, de va fi aşà încât să nu se poată acoperi cu alte izvoare, să facem vreun adaus, nu însă cu numele de lege de contribuţie, căci legea de contribuţie se face pe un picior stabil.

MANOLAKI COSTAKI, *preşedintele consiliului,* zice că alarma dată de d-l Katargiu în favoarea proprietăţii este de prisos, deoarece proprietatea este baza legii electorale. In ceeace priveşte cuvântul de «provizoriu», d-sa declară că nu primeşte ca sub pretex de dare provizorie, să se refuze proiectul comisiei centrale.

C. BOZIANU propune ministerului să ia bugetul şi să arate ce cheltuieli adoptă şi pe cari le suprimă, pentru ca, dacă deficitul va fi mai mic, să se amâne discuţiunea proiectului întocmit de comisia centrală; iar, de va fi mai mare, să se provoace Adunarea şi să discute proiectul.

B. KATARGIU. — Răspunz tot de odată şi d-lui ministru şi d-lui Bozianu. Am spus cauza care m'a silit să ating această chestiune atât de mare; însă, fiindcă n'am fost înţeles, o mai repet încă odată.

Când am venit să vorbesc de îngrijirea proprietăţii, de ameninţarea ei, am spus un fapt de notorietate publică, fiindcă

toată lumea ştie că preocuparea cea mai mare în ţară este cum are să se hotărască chestiunea proprietăţii. Eu n'am venit cu aceà râvnă oarbă, barbară, retrogradă de a apără proprietatea de orice dare; din contră, am venit să fac cevà în folosul fiscului; am zis să ne silim a convinge pe cei cari nu-şi cunosc interesul lor că, contribuind, vor câştigà îndoit decât au dat; să le arătăm soarta asigurată, şi atunci ei vor da mai mult decât le vom cere.

Deaceea am cerut să se reguleze chestiunea propretăţii, prin care veţi regulà contribuţia ce are să mărească averea Statului, şi atunci o să vedeţi că eu voiu fi cel dintâiu care voiu zice proprietarilor: «daţi!» şi acelor ce nu vor voi să dea, le voiu desluşi şi le voiu spune că vor câştigà îndoit decât dau.

Viu acum la cuvântul de provizoriu.

Nu ştiu cum au putut aceia cari primesc că toate legile sunt provizorii să înţeleagă că eu, pomenind cuvântul de provizoriu în propunerea mea, am voit cu aceasta să înţeleg legile comisiei centrale. Nu; eu n'am voit să înţeleg aceasta, care ar fi afară din căderile noastre.

D-voastră ziseräţi că toate legile sunt provizorii. Să mă iertaţi; sunt legi şi neprovizorii. Dacă ar fi toate provizorii, atunci ce s'ar face societatea? Unde e înaintarea? Ar rămâneà totul mai în aceeaş stare.

D-voastră ziceţi că, deficitul fiind mare, trebuie să luăm în desbatere proiectul de contribuţie trimis de comisia centrală. Deoarece singuri ziceţi că este provizoriu, atunci vom vedeà dacă această contribuţie trebuie să fie aşà, dacă tot deficitul trebuie să-l acopere aceşti contribuabili. Eu zic că nu e drept ca, dacă deficitul va fi de 100 de milioane, să omorîm pe proprietari, ca să acopere ei acest deficit. Nu, d-lor. Să vedem întâi ţifra şi, de nu va fi destul a se acoperì cu contribuţia, atunci vom chibzuì ce să facem; însă orice măsură am luà, tot provizorie are să fie. Iacă ce se zice în propunere. Vedeţi, d-lor, că aceasta nu va să zică a înlătură legea comisiei centrale.

In această lege se vorbeşte de bazele definitive ale contribuţiei, după cari are să se modifice numai ţifra, şi aceasta

numai până la un grad, Prin urmare ce e astăzi de făcut, fie prin legea comisiei centrale, fie prin altă chibzuire, nu poate fi altfel, mai repet, decât provizoriu.

In anul trecut, aveam plăcuta speranţă că estimp nu vom mai face lucrări provizorii. Din nenorocire, a trecut un an, şi sunt chestiuni ce s'ar fi putut limpezi şi cari stau în aceeaş stare.

In anul al treilea, să sperăm că vom ieşi din această tristă poziţie, din acest impas. Prin urmare azi suntem tot la această chestiune: care este deficitul şi de unde să-l acoperim? Să ni se arate dar adevăratul deficit şi atunci vom chibzui cum să-l acoperim.

XXX.

ROLUL BOGĂŢIEI ACUMULATE IN VIEAŢA SOCIETĂŢILOR.

Şedinţa dela 6 Septemvrie 1860. — (*Conservatorul Progresist* din 1860, Septemvrie 18, pag. 290).

B. KATARGIU. — Domnilor, Dacă osebit de cele ce s'au zis astăzi în pricina de faţă, nu s'ar fi vorbit în şedinţa de ieri asupra acestei chestiuni într'un mod mai întins, mai general, n'aş fi cerut să iau astăzi cuvântul. Nu viu dar să combat propunerea d-lui Rosetti de a reduce ţifra plăţii patentelor claselor de jos. Aceasta este o chestiune secundară şi care se poate resolvà printr'o cercetare mai serioasă ce ne-ar convinge că aceà ţifră e în adevăr apăsătoare pentru acele clase. Ceeace voesc, e de a desvoltà două puncte de o importanţă mai mare şi cari au dat şi mai pot da loc la o rea înţelegere.

Cel dintâiu din aceste puncte e acela al înfiinţării unei contribuţii pe venit, iar cel de al doilea acela al proporţiei năpăstuitoare pentru clasele neavute ale patentarilor, de care d-l Brătianu a vorbit ieri cu atâta căldură, luând de bază un temeiu greşit, dar apăsător pentru cei cu avere.

Onorabila Adunare îşi aduce negreşit aminte că, vorbind într'una din şedinţele trecute despre contribuţiile directe, am

zis că ar fi de dorit ca, în locul contribuţiei personale şi altor asemenea contribuţii directe, ce, sub feluri de denumiri mai puţin nemerite, vin de supără pe contribuabili, să se statueze o singură contribuţie bazată pe foloasele ce fiecare individ trage din societate, şi fiindcă acele foloase nu se pot dovedi într'un chip îndestulător, contribuţia să se raporte la venit.

Această ideie simplă, acest principiu economic recunoscut de toţi oamenii eminenţi de finanţe, a dat, din nenorocire, unora să crează că eu aş fi avut în gând ideia monstruoasă a unei contribuţii progresive, de a supune adică pe contribuabili nu la o sumă fixă de atâta la sută din venit, ci la o sumă mobilă, care ar creşte de o potrivă cu venitul, precum de pildă, impuind pe cel ce are 1.000 de lei venit cu 5 %, să se impuie cel cu zece mii cu 10 %, cel cu o sută de mii cu 50 %, cel cu un milion cu 80 şi aşà treptat până ce unora analogia contribuţiei le va absorbi tot venitul şi poate să-i mai scoată şi datori.

Această ideie, cât de absurdă pare a fi — şi este în adevăr — a fost cu toate acestea pusă înainte în anii trecuţi de revoluţia Franţei şi susţinută de mai mulţi oameni cu mintea bolnavă; dar ea căzù în dispreţul ce merită, sub loviturile puternice ale mai multor bărbaţi eminenţi ce ştiură să o desfăşure şi să o facă cunoscută în toată realitatea ei publicului amăgit.

Nimeni dar din noi n'a putut aveà, sunt încredinţat, această ridiculă ideie.

Ceeace am cerut, o mai repet, e contribuţia fixă de atâta pe venit, şi nimic alt. Iar venit se înţelege şi acela ce un om îşi face prin munca sau industria sa de toată ziua, ca şi acela ce izvoraşte dintr'o avere agonisită şi păstrată de el sau de părinţii săi, de mai multă sau mai puţină avere.

Viu acum la cele zise de d-l Ioan Brătianu în şedinţa de ieri asupra disproporţiei taxării patentelor.

D-l Brătianu a zis că dacă această taxare s'ar face începând de sus în jos, în loc de a se face de jos în sus, precum s'a urmat, s'ar dovedì lesne că, pe câtă vreme un banchier sau alt capitalist mare nu plăteşte decât 1.000 sau 1.200 lei

pe an, băcănaşul din colţul unei ulicioare a unui orăşel sau bietul meseriaş al unei modeste industrii ar urmà să plătească abià 60 de parale pe an, după o socoteală exactă făcută de d-sa, iar nu enorma sumă de 60 de lei. Să ne ierte d-l Brătianu a-i spune că socoteala d-sale poate fi dreaptă, ideia însă îi este greşită, deşi motivul ce l-a însufleţit e foarte respectabil. D-l Brătianu nu a fost preocupat în această chestiune decât de compasiunea sa pentru cei puţin avuţi. Acesta e un sentiment foarte nobil, o mărturisesc, nu însă un raţionament.

Fiecare din noi, d-lor, sunt bine încredinţat, simţim aceeaş bunăvoinţă pentru clasele de jos. Dar când e vorba de ţifre sau de orice alte lucrări serioase şi pozitive, atunci nu ne este iertat a tratà asemenea chestiuni din singurul punct de vedere sentimental, ci trebuie să ne întemeiem pe argumente solide, pe principii dovedite de economia politică sau mai bine zicând de economia naturală, căci, precum veţi vedeà, d-lor, economia politică nu e alt decât o înregistrare a împrejurărilor ce s'au ivit şi se ivesc pe toată ziua în cursul natural al transacţiilor dintre oameni în vieaţa socială.

Dacă dar legiuitorii mai multor state luminate, când au legiuit despre contribuţiile de natura celei ce ne preocupă, au plecat de jos în sus, iar nu de sus în jos, ca să ajungă la cele 60 de parale, de cari vorbeşte d-l Brătianu, priciṇa e că ei nu s'au preocupat de suma cea mai mare ce ar puteà să plătească bogatul, ci de ceeace ar puteà plăti săracul, fără să fie împovărat; şi dacă cu acest mod de procedură a năpăstuit pe cinevà, acela e, negreşit, fiscul, mai mult decât oricine altul. Cu toate acestea, dacă ţifra însemnată în proiectul de faţă se va dovedì de exagerată, reducă-se. Eu nu mă împotrivesc, o mai repet.

Acum ne rămâne să aflăm şi dacă bogatul capitalist e în adevăr mult protejat prin clasificarea de care ne e vorba, şi dacă nu cumvà el mai plăteşte pe ici pe colea nişte alte contribuţii indirecte, cari vin de cumpănesc modicitatea ţifrei directei sale contribuţii. Ei bine, d-lor, aceste plăţi, aceste contribuţii indirecte ce plăteşte bogatul sunt multe şi felurite; vi le voiu

dovedì, nădăjduesc, în puţine cuvinte, şi atunci veţi vedeà la ce slujeşte bogatul şi mulţi din d-voastră se vor mirà poate.

Intrebaţi, vă rog, pe zidar, pe pietrar, dulgher, tâmplar, zugrav, pe cofetar şi chiar pe panglicar; întrebaţi, cu un cuvânt, pe toţi meseriaşii, pe toţi artiştii şi pe neguţătorii de tot felul de mărfuri; ei vor spune cine le plăteşte dobânda capitalurilor, cheltuiala întreprinderii, întreţinerea casei lor, osteneala, dibăcia şi iscusinţa lor, contribuţia aceea, în sfârşit, de care s'a făcut atâta vorbă aici. Da, domnilor; cine plăteşte contribuţia neguţătorului şi a meseriaşului? Şi cine oare o poate plăti decât consumatorul şi mai cu seamă consumatorul cel mare?

Vedeţi dar, domnilor, că bogatul serveşte la cevà şi că el nu e un trântor ce consumă fără a produce. Ştiu bine că mai mulţi chiar din economiştii eminenţi au tratat această chestiune din puncte de vedere contradictorii; dar eu zic: acì să întrebăm pe producător, să întrebăm pe meseriaşii de tot felul de industrie şi pe comercianţi în genere, să-i întrebăm, unde şi când stau mai bine în trebile lor? Când trăesc într'un Stat unde se află averi acumulate şi în nişte vremi de linişte, de încredere şi de mulţumire, încât acele averi să ceară a se schimbà cât mai mult şi mai des în lucru, marfă, lux, baluri, mese şi desfătări, sau când vieţuiesc într'o societate săracă, în nişte vremi de temere şi de neîncredere, când cei cu avere nici cumpără, nici clădesc, nici se desfătează, ci din contră fiecare îşi încuie averea cu mai multe lacăte, când bogatul, cu alte cuvinte, îşi păstrează marfa sa, aurul sau argintul, şi când meseriaşul şi neguţătorul e silit şi el a-şi păstrà pe seamă-şi lucrul sau marfa lui, când, în sfârşit, acel schimb de trebuinţe şi de servicii reciproce, aceà circulaţie de averi sub felurite forme, ce alimentează vieaţa societăţilor, încetează sau se mărgineşte? Să-i întrebăm pe aceşti industriaşi şi comercianţi. Ei ne vor spune acest secret în două cuvinte mai bine decât volume întregi de disertaţii. Şi de ce ne ducem mai departe? Vieaţa Bucureştilor e acì; să o întrebăm pe ea: când se simţià mai

bine? Anii trecuți, când averile creşteau şi circulau cu înlesnire sau de vreo trei ani încoace, de când împrejurările vremii au micşorat averile, au însuflat neodihnă, prin urmare au înpuținat cheltuielile, au stăvilit circulația, au năbuşit creditul? Răspunsul lor ne va face să pricepem, d-lor, la ce serveşte bogatul, la ce servesc averile păstrate şi grămădite. Răspunsul lor ne va arătà că marile capitaluri sunt în societate ceeace râurile, gârlele, lacurile, mările sunt în natură. Ele se împrăştie ca aburii apelor în rouă şi ploaie, şi merg de fructifică până la cele mai depe urmă părticele ale societății, aşà precum roua şi ploaia fructifică toata faţa pământului ce ele vin de adapă şi răcoresc.

Cei ce cred dinpotrivă, cei ce tăgăduesc aceste adevăruri netăgăduite, neschimbate, veşnice, comit o eroare născută dintr'o altă eroare.

In adevăr, toți aceia ce nu s'au gândit mai adânc la misterioasa misie la care e chemată omenirea, se preocupă mai mult de individ decât de totul ei. Aceştia iau pe individ drept o fiinţă completă, când el, în adevăr, nu e decât un mădular, o mică părticică a acestui corp colectiv. Dumnezeu, Iehova, Buda, Natura — numiți-l cum îl veți numì — Creiatorul omului în sfârşit sau, mai bine zicând, al Totului văzut şi nevăzut, creând pe om, nu pentru el însuşi, ci pentru societatea în care el îl destină să trăească, a aflat de trebuinţă, în a sa misterioasă şi nemărginită înţelepciune, de a creià oameni-capete cari să gândească, oameni-braţe cari să lucreze, oameni-picioare cari să alerge etc.... şi cu acestea să compuie aceà piramidă umană, a cărei bază începe dela cel depe urmă muncitor şi al cărei vârf e format din acele genii ce luminează ca nişte fare şi cari par că se înalță până la Dumnezeire, ca să se sfătuească cu dânsa. De n'ar fi aşà, vă întreb de ce aceà osebire între capacitățile individuale, de ce aceà varietate de aptitudini ce nu vedem între nici unele din celelalte vieţuitoare?

Ei bine, domnilor, adevărul e că aşà este; şi iată unde ni

se arată şi acela al acelei economii naturale, de care vă vorbiam în minutele de mai înainte. El este în aceà ţesătură de trebuinţe şi de capacităţi ţelurite şi cari se leagă aşà de strâns între ele.

Puterea, dibăcia, agerimea trupească, agerimea intelectuală, geniul invenţiei, geniul perfecţiei, toate se leagă împreună, şi fiecare din ele se sprijină şi sprijină pe cealaltă, şi din acestea toate se naşte progresul, averea, bogăţia, cauza şi efectul, alfa şi omega al tuturor strădaniilor omului. Rolul averii, vedeţi, domnilor nu e mai mic decât al celorlalte capacităţi. Nu; căci, fără ea, cine ar răsplăti pe cel ce-şi dărapănă puterile ırupului printr'o muncă ostenitoare, pe cel ce-şi consumă vieaţa în chibzuiri adânci, în descoperiri şi invenţii înnalte şi atât de folositoare omenirii? Cine ar răsplăti, zic, pe cel depe urmă muncitor şi pe cel mai mare inventator?

Să încetăm dar de a huli pe bogaţi, şi mai cu seamă de a tângui, cu un cuvânt şi fără cuvânt, clasele de jos ale societăţii. Cu aceasta nu facem decât a le descurajà şi a le înrăutăţi. Insuflând lenea, nerăbdarea, invidia, nu dăm oamenilor, fiţi încredinţaţi, mijloace noi şi bune de bogăţie şi de fericire; din contră, le pregătim ınizeria şi ticăloşia.

Familia omenească e, putem zice, în veci în luptă cu natura. Dificultăţile vieţii sale, mărite din ce în ce mai mult de trebuinţele noi ale civilizaţiei, o silesc a căutà să smulgă din zi în zi mai multe noi mijloace de existenţă din adâncurile misterioase, în cari stau ascunse Dar în această campanie, ca şi în aceea a unei adevărate oştiri, nu putem cere ca toţi să fie biruitori, toţi norociţi, toţi mari, şi ca nimeni să nu cază pe câmpul răsboiului sau să nu rămâie în urmă? Şi oare, când într'o adevărată oştire am vedeà pe un soldat obosit legănându-se şi căzând pe marginea drumului, îndrăzni-vom a-i zice: «bine faci, nenorocite frate; rămâi, culcă-te, odihneşte-te, nu merge mai înainte, nu te mai supune datoriei ce ţi-a impus o soartă aspră şi nedreaptă, nu mai ascultà glasul comandirului tău; el te înşală, el te năpăstueşte; vezi-l, el e călare şi tu pe jos?» Intreb pe un om ce se respectă, îndrăzni-va

să ţină un asemenea limbaj la o asemenea împrejurare? Nu, negreşit. Eu gândesc că, din contră, el ar mângâià, ar încurajà pe acel soldat descurajat, zicându-i: «Curaj, voinice, destinul ţi-a impus o soartă grea; dar poate că colo, cu câţivà paşi mai înainte, el ţi-a însemnat un loc de răsplată; răbdare, curaj, n'ascultà poveţele viclene ale invidiei şi mândriei; cariera e deschisă pentru toţi: cel ce vine mai de departe va aveà merit mai mult, de va şti să ajungă».

Acesta e limbajul ce toţi trebuie să ţinem către fiecare din fraţii noştri de mai jos.

Intr'un Stat, unde libertatea cuvenită, dreptatea şi securitatea sunt garantate fiecăruia, fiecare poate fi încredinţat că va ajunge acolo unde el merită; şi că, dacă persecutat de soartă, va rămâneà vreunul înapoi, el ar fi o excepţie, şi excepţiile nu ne dau drept să schimbăm cursul natural al lucrurilor.

Dacă, din contră, am cere ca toţi să fie capi, toţi să poruncească şi nimeni să nu se supuie, ce ar fi societatea, ce ar devenì aceà omenire compusă din mii de capete, toate născocind, toate poruncind, fără a se aflà un mădular care să asculte şi să execute? Sau, dacă am voì să sdrobim orice cap, să coborîm orice societate, ce s'ar alege de aceà adunătură de mădulare fără gândire, fără cârmă, fără direcţie, fără răsplătire? Atunci, d-lor, aceà piramidă umană, de care am vorbit, ar fi pe loc răsturnată, s'ar aflà cu baza în sus şi cu vârful în jos şi un minut n'ar mai puteà sta în echilibrul său.

XXXI.

ÎNFIINŢAREA UNUI MINISTER DE LUCRĂRI PUBLICE.

Şedinţa dela 22 Decemvrie 1860. — (*Monitorul oficial,* 1861, Ianuarie în 13, p. 6).

La ordinea zilei este discuţiunea asupra proiectului de lege pentru înfiinţarea unui Minister al Lucrărilor Publice şi pentru desfiinţarea Ministerului Controlului.

B. KATARGIU. — De vreme ce luăm vacanţă, socotesc ca cel puţin chestiunea de azi s'o sfârşim.

Sunt silit să recapitulez tot ce s'a zis până acum, ca să rezumăm punctele principale.

Punctele principale sunt două: 1) organizarea unui minister pentru lucrări publice; 2) desfiinţarea imediată a actualului minister de control şi înfiinţarea unui fel de directorat de control în ministerul de finanţe. Cât priveşte organizarea unui minister de lucrări publice, fără multe cuvinte, această trebuinţă e simţită de toţi, mai ales când ni se face băgare de seamă că înfiinţarea unui asemenea minister nu trage cu sine cheltuieli mai multe; din contră, aduce mare folos. Însă un singur lucru mă pune la îndoială. Ştim toţi că Comisiunea Centrală se îndeletniceşte cu formarea unui proiect de lege, care are de obiect reorganizarea tuturor ministerelor.

Prin urmare mie mi-e teamă ca nu cumvà, îndeletnicindu-ne noi acum cu acest proiect, să nu facem o lucrare zadarnică şi astfel să pierdem un timp preţios, pe care l-am puteà întrebuinţà în alte lucrări. Aşà dar eu socotesc că ar fi bine să invităm Comisiunea Centrală să ne trimeaţă cât mai curând acel proiect, ca, după vacanţă, să facem o lucrare definitivă.

Cât pentru ceeace priveşte Controlul, daţi-mi voie, d-lor, să vă fac istoria acestui Control, şi veţi vedeà cum a scăzut din ce în ce din independenţa sa. Controlul, după Regulament, s'a aşezat ca un fel de scrutator. Precum vedeţi, numele lui va arătà atribuţia sa; dar, ca şi procurorul în faţa

tribunalelor, scrutator şi răspunzător către Capul Statului. Pe urmă, cum şi pentruce s'a încorporat cu ministerul de finanţe şi pe urmă transformat în minister de control, nu ştiu, şi nici nu e locul aicea de a face asemenea cercetări. Tot ce ştiu însă e că, îndată ce s'a încorporat cu ministerul de finanţe, şi-a pierdut forţa şi independenţa sa, n'a mai putut fi scrutator al ministerului de finanţe, pentrucă oarecare sentiment de delicateţe cel puţin îl obligă să ţie oarecare menajament. Cu acest minister de control am ajuns în fine până aci. Acum s'a ivit încă o împrejurare care a mişcat susceptibilităţile oamenilor: această împrejurare este ocuparea funcţiunii de ministru de control de către ministrul de finanţe. Ştiu că aceasta e provizoriu, ştiu că d-l ministru finanţe nu poate înfluenţà nicidecum asupra controlului, pentrucă lucrările sale nu se vor controlà decât peste 2 ani şi că până atunci se va face oricum altcevà; dar socotesc că, cu toate acestea, nu s'a împiedicat de a produce o disonanţă, un sunet urît urechilor susceptibile, că adică ministrul de finanţe să fie însuşi controlorul ministerului său.

Cât pentru înfiinţarea Direcţiunii de Control, de care e vorba, eu întreb: nu e să se înfiinţeze în curând Curtea de Compturi? Căci aşà ni s'a zis că n'o s'avem a mai aşteptà mult. Aşà dar, ca să ieşim din acest inpas, sunt două mijloace. Dacă Curtea de Compturi este a se înfiinţà îndată, atunci să rămânem tot cum suntem cu acest minister; dar, pentru ca bunacuviinţă să fie păstrată, să se dea altcuivà decât ministerului de finanţe sau să se numească altul. Dacă însă ministerul ne va spune că această Curte de Compturi nu e speranţă să se înfiinţeze curând, apoi atunci stăruesc că ar fi mai bine să ne întoarcem la starea primitivă a acestui minister, cum a fost întocmit la început, pentrucă această poziţiune ne dă mai multă garanţie de responsabilitate, fiindcă Controlul, ne mai fiind coleg cu ceilalţi miniştri, va fi mai independent în răspunderea sa către Cameră. Aceasta o zic numai când mi s'ar dovedi că trebuie alungată organizarea Curţii de Compturi, sau dacă nu, o mai repet, de a se da

interimul la alt ministru. Aceasta ar împăcà toate părerile, şi astfel am puteà ieşì din acest impas şi a închide această chestiune.

După oarecari explicări date de Preşedintele Cabinetului şi după un discurs al d-lui G. Vernescu, care combate desfiinţarea ministerului de Control şi creiarea celui de Lucrări Publice, B. Katargiu cere cuvântul, care i se acordă.

B. KATARGIU. — Eu mă ocup de ceeace m'am ocupat şi până acum. Chestiunea trebuie să se rezolve cât mai curând. Vă aduceţi aminte, Domnilor, că acum 2 ani ne aflam într'un punct de lucrare, în care mai multe fire se aflau întrerupte. Neavând timp să facem legi perfecte, ne-am hotărît să liberăm din sânul Camerei proiecte explicative ale celor vechi legiuiri, ca să poată maşina să meargă înainte. Şi cu toate acestea, chiar atunci, mai mulţi deputaţi, înfocaţi de râvna de a aveà lucrări desăvârşite, ne acuzau de amânări.

Dacă atunci n'aveau dreptate, acum au. Peste 2 ani mi se pare că este vremea să înceteze lucrările provizorii şi să începem a lucrà într'un mod definitiv.

Lucrările provizorii de atunci aveau de scop să înlesnească mergerea trebilor; provizoriul de acum nu mai poate aveà acest caracter. Comisia Centrală există. Ce s'ar face dacă, până să se înfiinţeze provizoriul, proiectul definitiv ar veni să ne bată la uşă? Provizoriul ar înaintà oare lucrarea? Nu, căci acest provizoriu va trebuì să meargă la Comisia Centrală şi ea o să zică: «de ce să le trimit o lucrare provizorie, când legea definitivă este acì?» Las la o parte chestiunea de amor propriu; nu zic că ea o să prefere legiuirea definitivă, pentrucă este lucrată de dânsa; le presupuiu acestor domni vederi mai largi; dar crez că ei vor da totdeauna preferinţă unei legiuiri definitive asupra uneia provizorii. Mi se pare dar că am terminà mai curând cu modul definitiv.

Viu acum la Control. Am zis, d-lor, că, dacă este a se întârzià înfiinţarea Curţii de Compturi, n'aş mai voì ca Controlul să facă parte din minister. Pentruce? Pentrucă v'am arătat că cu cât Controlul s'a apropiat de minister, cu atât

a avut mai puţină independenţă. Se zice de Convenţie că sunt numai 3 puteri în Stat şi dacă Controlul n'ar intră în minister, ar formă o a patra putere. S'a zis de d-l Preşedinte al Consiliului că Controlul să formeze o Secţie a Adunării. Nici una, nici alta, d-lor. Ideia mea este ca Controlul să fie, ca după Regulament, o parte activă din puterea executivă, responsabilă către Capul Statului. Acum ni se zice că, după Convenţie, Capul Statului nu e responsabil. Şi cine va răspunde pentru această putere? Dar vă întreb, Domnilor: în ce s'ar călcà Convenţia, dacă Controlul s'ar pune sub responsabilitatea ministerului din lăuntru? O zic aceasta, ca să vă arăt că această ideie n'ar fi atât de absurdă, şi eu am exprimat-o numai ca o dorinţă.

Nu voiţi aceasta? Rămâie ministerul de Control ca provizoriu, şi să rugăm Comisia Centrală să ne trimiţă mai curând legiuirea pentru Curtea de Compturi.

XXXII.

RĂSCOALA DELA CRAIOVA DIN 1860.

Şedinţa dela 3 Ianuarie 1861. — (*Supliment la Monitorul oficial*, No. 32).

In zilele de 7 şi 8 Noemvrie 1860, s'a petrecut o răscoală în Craiova, provocată de noua lege votată în vara aceluiaş an asupra patentelor. Mai mulţi negustori au cerut dela primul lor staroste să-şi dea demisiunea şi să protesteze contra punerii în lucrare a legii asupra patentelor; dar starostea a refuzat. In urma acestora, vreo sută de comercianţi s'au dus la administrator (prefect) şi au protestat contra legii. Secretarul Administraţiei, în lipsa prefectului, a dat ordin să se aresteze câţivà dintre cei ce protestau. Această măsură, în loc de a potoli spiritele, le întărâtă şi mai tare. Un număr şi mai mare de negustori asociându-se cu cei dintâi, merseră ca să libereze cu sila din închisoare pe arestaţi. Atunci Administraţia făcù apel la forţa publică şi dorobanţii traseră cu armele asupra cetăţenilor. Numărul celor ucişi a fost 8, iar al celor răniţi mai greu şi duşi la spital a fost de 14. Aproape 100 de persoane au fost arestate după aceea şi date în judecată.

Răscoale analoage, deşi mai puţin sângeroase, s'au întâmplat în Ploeşti, Ismail şi Bolgrad.

Românul dela 18 şi 19 Noemvrie 1860 cuprinde o dare de seamă foarte circumstanţioasă asupra conflictului din Craiova.

In şedinţa dela 3 Ianuarie 1861, PRINCIPELE ŞTIRBEI aminteşte că pe la finele lunii trecute, Adunarea rugase pe Preşedintele Consiliului a depune pe biurou dosarele relative la evenimentele din Craiova şi acesta respinsese atunci cererea, sub cuvânt că chestiunea este încă pendentă înaintea Tribunalului şi deaceea rugă Adunarea să aştepte până ce acesta îşi va termină lucrarea. Această cerere însă se făcuse cu două luni după trecerea evenimentului şi astfel Camera lăsase destul timp Guvernului de a lua însuşi iniţiativa. Oratorul speră că ministerul se va ţineà de cuvânt şi va depune actele cerute.

După o discuţiune destul de animată, B. Katargiu cere cuvântul.

B. KATARGIU. — In urma tuturor câtor s'au zis aici şi aiurea asupra acestei fapte, şi mai mult dintr'un punct de vedere de asigurare şi de domolire a spiritelor, după evenimentele dela Craiova, am şi eu puţine cuvinte să adaug.

Domnilor, N'am nevoie să-mi fac din nou profesia de credinţă. Ştiţi că sunt cel mai mare inimic al abuzurilor de putere şi mai cu seamă al răsvrătirilor, al turburărilor depe uliţe; şi deaceea zic că Guvernul bine a făcut de a potolit aceste mişcări. Dar tot asemenea voiu zice ministerului: «cu aceeaş datorie cată să arăţi, în numele patriei şi al demnităţii tale, că ceeace ai făcut este bine făcut; căci în toate întâmplările de felul acesta, se găsesc oameni cari calomniază, cari bârfesc şi aruncă asupra Guvernului vina faptelor lor, vrând să-l înnegrească, să-l sape cu orice preţ. Însă tu, Guvernule, dacă n'ai abuzat de drepturile tale, după ce cu o mână puternică ai sdrobit revolta, pentru care te felicităm, vino acum cu o frunte senină şi arată că bine ai făcut, că nu e nici vina ta, nici a subalternilor tăi, şi atunci răii tăi voitori se vor plecà şi amicii îţi vor întinde mâna».

Acesta a fost cugetul Adunării, după mine, când a venit de a cerut deslușiri asupra evenimentelor dela Craiova. Dar am văzut cu întristare că Guvernul s'a tras înapoi cu îndoială şi n'a venit cu francheţă, cum aşteptam, să ne lumineze asupra chestiei; şi, cu tot respectul ce am pentru puterea executivă, respect care singur m'a făcut a ţineà până acum tăcerea plin de mâhnire, când am auzit pe Guvern că se

trage cu îndoială în faţa propunerii Adunării — mi se pare că Guvernul, având misia de-a ţinea ordinea, are nevoie pentru aceasta de stima şi respectul comun, cari fac forţa sa şi care nu-i lipsesc decât în societăţile barbare — mi se pare, zic, că ar trebui să se ridice cu francheţă în faţa naţiei şi să sfărâme gura bârfitorilor, căci, o mai repet, societăţile nu sunt bine întemeiate decât când puterea executivă este bazată pe justiţie şi pe francheţă.

După aceasta vorbesc ministrul justiţiei, Principele George Ştirbei, Preşedintele Cabinetului, Ion Ghica, Ghr. Tell şi alţii, în urma cărora B. Katargiu se ridică din nou.

B. KATARGIU. — Mi se pare că sunt două idei neînţelese, şi din cauza aceasta s'a adus confuziune în desbatere. Intâi despre cererea de desluşiri asupra evenimentelor dela Craiova s'a zis că nu se pot aduce actele înaintea Camerei, fără a se influenţà lucrarea judecătorilor. Asupra acestui punct, dacă ar voi cinevà să descopere care a fost cugetul Adunării, s'ar fi văzut destul de invederat că nu se calcă dreptul judecătorilor. Eu socotesc că fiecare din noi, care a cerut dosarele, n'a făcut-o cu scop să cunoască care e măsura culpabilităţii acuzaţilor, ci ceeace a preocupat pe Cameră a fost de a puteà să zică Guvernului că este o hulă nedreaptă asupra lui şi că trebuie să respingă această hulă în numele ordinii şi al încrederii ce trebuie să însufle Guvernul. Noi nu voim să ştim dacă aceia cari au făcut turburările din Craiova sunt mai mult sau mai puţin criminali, ci dacă măsurile luate de Guvern au fost legale, dacă impiegaţii şi-au făcut datoria, dacă n'au abuzat de puterea lor. Vedeţi dar că cererea noastră nu are a face cu puterea judecătorească. Există o hulă asupra Guvernului şi Camera vrea să facă să dispară această hulă, să zică acelor bârfitori: «minţiţi!», iar Guvernului: «ţi-ai făcut datoria!»

Rog dar să nu se considere această cerere ca o reavoinţă din partea Camerei, ci din contră ca o dorinţă de a depărtà bârfirile şi calomniile de asupra Guvernului.

Viu la chestiunea a doua, la ancheta parlamentară.

Deputaţii ce au făcut această propunere, au făcut-o cu scop de a veni în ajutorul Guvernului, crezând că el le va întinde mâna bucuros şi le va zice: «vedeţi cât e de dreaptă fapta noastră!» Cu acest sens s'a zis să se facă anchetă, iar nu ca să i se răspunză că Adunarea n'are dreptul, căci ea îl are. Ea are un drept şi mai mare, acela de a da pe ministru în judecată. Vedeţi dar că Adunarea nu cere anchetă contra dreptului ei, căci atunci ar fi un act revoluţionar, şi eu sunt inimic neîmpăcat al unor asemenea acte. Resping dar ideia că Adunarea n'are dreptul de a face anchete parlamentare asupra actelor Guvernului. Din contră, ea are un drept de supraveghiere asupra intereselor ţării, este sentinela neadormită a actelor Guvernului, un amic sincer, când el e pe calea dreaptă. Conjur dar ministerul să vie să ne dea mijloace, să ne dea armele sale, ca să-l spălăm de acele pete murdare, de cari este hulit.

XXXIII.

INTERPRETAREA ART. 379 DIN REGULAMENTUL ORGANIC ŞI CHESTIUNEA COLONILOR GERMANI.

Şedinţa dela 10 Ianuarie 1861. — (*Supliment la Monitorul oficial* No. 40 dela 21 Fevruarie 1861).

La ordinea zilei este propunerea susţinută de 28 membri, cari cer a se invită ministerul justiţiei să desluşească mai bine lucrările legiuitoare relative la art. 379 din Regulamentul organic şi votul Adunării din sesiunea anului trecut în privinţa streinilor ce vor voi a face cumpărători în ţară [1]).

B. KATARGIU. — Domnilor, sunt trei zile de când aştept cu nerăbdare să răspunz la cele ce s'au zis în şedinţa trecută asupra propunerii foarte simple, a cărei urgenţă s'a votat la finele acelei şedinţe. Ocupând atunci scaunul Preşidenţiei, am văzut izbucnind din această chestiune o mulţime de scântei înflăcărătoare, un sgomot şi un fum, la cari nu mă aşteptam de loc. Iau cuvântul astăzi cu speranţă de a potoli acel sgomot

[1]) Vezi şedinţa dela 14 Iunie 1860.

şi aceà spaimă, ce s'au făcut cu aceà propunere foarte simplă. Intr'adevăr, ce cuprindeà aceà propunere? Propunerea erà de a trage luarea aminte a ministerului asupra punerii în lucrare a tuturor legilor, fără pretălmăciri dela dânsul, şi mai ales a uneia, asupra căreia a cerut deslușiri, deşi fondul erà destul de deslușit, şi n'aveà decât să urmeze, nu după sens, ci curat şi simplu după litera ei. Nu poate nimeni tăgăduì că propunerea este urgentă, căci este vorba de un interes general. Ea zice Guvernului: «respect legilor la aplicarea lor, domnilor miniştri».

S'a zis de către un onor. deputat că de ce importanţă este această propunere, când avem la ordinea zilei atâtea proiecte de legi mai serioase, precum proiectul de administraţia silvică etc.? S'a zis de d-l ministru că legea, deşi s'a explicat an, totuşi d-sa nu o înţelege nici estimp, şi că, afară de aceasta, votul ce s'a dat atunci nu este obligatoriu. S'a mai zis încă că grăbirea nu e bună, că nu trebuie să votăm repede, căci, votând astfel această propunere, Camera ar face o uşurinţă. De acì, dela aceste chestiuni, la cari voiu răspunde regulat una după alta, s'au învălvătat în afară toate spiritele, s'a dat materie ca aceia, cari au obiceiu de se urcă şi strigă depe streşinele caselor, să zică că sunt uriaşi, pe când nu sunt decât nişte pigmei; le-a dat iar materie de a zice că partea dreaptă cere să trădeze patria, să o vânză la streini, etc., etc.

Acestea, zic, se fac afară, nu aici, căci socotesc pe d-nii deputaţi destul de inteligenţi, destul de patrioţi, spre a nu cugetà şi zice asemenea lucruri, căci este timpul, socotesc, de a nu mai lăsà să ne asurzească aceà tobă spartă de trădare şi patriotism, ci trebuie să încercăm prin acţiunile noastre să dăm o direcţiune mai dreaptă poporului, care nu ştie să-şi facă totdeauna o opiniune justă. Altfel, răsturnăm ordinea firească, găsim pe cei ce trebue să-i luminăm noi că ne luminează ei, şi întunericul se face mai mare.

Viu, domnilor, la cei ce au zis că propunerea nu este urgentă. Inţeleg aceasta, fiindcă au restrâns-o în cercul cel mai strâmt, cel mai meschin, şi Prinţul Dimitrie Ghica, deşi a atins

importanţa ei, dar n'a arătat-o îndestul. Sunt de opinia acelora, pentru cari, când e vorba de drepturi naţionale, interesele personale nu sunt nimic. Mai întâi însă daţi-mi voie să vă zic două vorbe despre mine. Nu sunt din acele persoane pe cari le-ar puteà privì această propunere; starea mea nu este în aşà mare pericol — poate nicidecum — ca să mi-o vânz. Am dat probe că părţile cele mai puţin susceptibile ale conştiinţei mele nu le-am vândut niciodată, şi când viu aci, nu viu să vorbesc de mine sau de amicii mei, ci de interesele ţării, cari, aşà cum le tratează unii, sunt pe drumul pieirii.

Chestiunea ce discutăm, domnilor, nu este despre art. 379. Chestiunea este despre credit în genere, despre formarea unor capitaluri ce ne lipsesc, despre venirea lor cu încredere acì.

Fără a intrà în chestiunile filozofice ale secolului al XIX-lea de înfrăţire universală a lumii întregi, vă întreb numai dacă trebuie şi putem să zicem streinilor, când avem trebuinţă de luminile şi capitalurile lor: «veniţi de ne ajutaţi cu mijloacele voastre», iar pe de altă parte să le repeţim la tot momentul: «tot ce nu est Român, e barbar»; şi astfel să ne înconjurăm cu zidurile Chinei şi să ne închidem în ele. Dar China chiar, acolo la marginile lumii, şi-a văzut porţile seculare sfărâmate de civilizaţia occidentului.

Au fost acì în ţară holeră, ciumă, răsboaie felurite, invaziuni. Oare văzut-aţi vreodată piaţa în starea de astăzi? Las să judece fiecare. Aţi votat un împrumut. Datu-v'a cinevà bani? Nu şi nici nu vă va da, vouă care nu ştiţi nici abecedarul economiei politice, vouă cari vă pretindeţi civilizaţi şi sunteţi mai barbari decât Chinezii.

Faceţi dar o lege pentru streini, faceţi-o cât de restrânsă, şi atunci vom luà toate măsurile şi vă făgăduesc că mă veţi găsì foarte aspru, mai ales când va fi vorba de drepturile politice. Dar când e vorba numai de capitaluri, trebuie să o tratăm neguţătoreşte, economiceşte.

Vedeţi dar, domnilor, că aceasta nu este o chestiune secundară, căci ea se leagă de toate interesele vitale ale ţării.

Trec acum la cele ce a zis d-l ministru că nu înţelege legea,

deşi a explicat-o Camera an şi deşi această explicare a cerut-o d-lui, totuşi ea nu este obligatorie. D-l ministru zice că n'a înţeles legea ; şi eu îi răspunz că dau toată starea mea săracilor, dacă profesorii cari l-au învăţat pe d-lui legile nu vor zice că e destul de desluşită. De ce a cerut d-l ministru aceà explicare, dacă ea nu erà obligatorie ?

Dacă a socotit că Adunarea e competentă a o da — devremece a cerut-o — şi e obligatorie, de ce a schimbat din textul publicaţiei o vorbă, căci o vorbă e destul a schimbà tot înţelesul ? Bună sau rea, aceà explicaţie erà obligatorie. Dacă erà, de ce n'a urmat-o ? Dacă nu erà, de ce ne-a cerut-o ? De ce a publicat-o ? Vedeţi dar că şi această argumentare se pierde în vânt ; vedeţi că, dacă se gândià mai bine d-l ministru, nu trebuià să o zică.

Unde vom merge, dacă în toţi anii vom face câte o lege, dacă în al doilea an ni se va cere explicarea ei, şi apoi va trece al treilea an, până să se dea explicaţii, şi tocmai în al patrulea an ni se va zice că nu este obligatorie ? Aşà vom superpune legi peste legi. vom face turnul dela Babel de legi, şi nu vom ajunge la nimic. Mă intorc, d-lor, şi zic că importanţa propunerii nu erà secundară. Este o propunere simplă, dar generală, în care zicem : «sau explicaţi legile pe răspunderea d-voastră cum voiţi, sau dacă cereţi deslusiri dela Cameră, faceţi bine, d-lor miniştri, de nu schimbaţi nimic din deslusirile ei». Cât pentru ceeace a zis d-l Brătianu, aveà cuvânt, dar d-sa ştie prea bine că eu nu voiu surprindere, ci, pentru respectul ce trebuie să inspire ţării legile noastre, voiu să se desbată şi să se lămurească orice chestiune, căci, după o vorbă veche, din lovirea ideilor, dintr'o discuţiune rece şi bună înţelegere, cum trebuie să fie aceea a unor oameni căror alţi 2 milioane le-a încredinţat stările şi fericirea lor, vom ajunge, dacă nu la acel adevăr absolut, cel puţin la acel adevăr relativ, care singur este dat oamenilor. Insă d-l Brătianu a zis un ce, ce nu trebuià să zică ; d-sa a voit să ne arunce un fel de blam. Imi pare rău de d-l Brătianu, căci d-lui ştie prea bine că nu i-am contestat niciodată lealitatea d-lui. Am citit împreună aceà con-

dică, şi, dacă d-lui nu s'a putut desluşi, nu e vina d-lui, nu e vina mea; dar e tocmai ceeace a provocat această cerere, căci sunt legi ale Camerelor trecute, pe cari nu le ştim nici noi, nici publicul, pe cari ne-a făgăduit d-l ministru să le tipărească, ca să nu se întâmple pe urmă să facem legi contrazicătoare. Dacă d-l Brătianu ştiă aceasta şi a tăcut ca să-şi facă o armă, a fost o armă inutilă, fiindcă, după cum zic, sunt o mulţime de legi aruncate ca în claia cu fân, şi o repet aceasta ca să mai rog pe minister să le adune pe toate depe unde zac, prin cartoane şi ministere, şi să facă o colecţiune completă de toate câte sunt în vigoare.

Mă rezum şi zic că propunerea noastră n'are alt scop decât de a chemà atenţia Guvernului a nu mai face pretălmăciri la ceeace s'a votat de Cameră. Cât pentru ceeace priveşte art. 379, Comisiunea Centrală este deschisă, ea poate să facă o lege în privinţa streinilor, şi mă oblig a fi cel mai restrâns în votul pentru primirea streinilor, cari vin într'o ţară necunoscuţi de nimeni şi cărora asemenea, dacă n'au trăit mai mulţi ani aici, nu le cunosc bine nici calităţile, nici defectele. Deaceea vă făgăduesc a fi cel mai aspru în privinţa art. 379, care a înspăimântat lumea ca o fantomă de aburi prin aceia cari, neavând nimic a face, strigă şi sbiară prin răspântii.

După o discuţiune, la care iau parte ministrul justiţiei, apoi G. Vernescu, Ghr. Tell, Principele Dimitrie Ghica şi Ioan Brătianu, se acordă cuvântul lui Barbu Katargiu.

B. KATARGIU. — Nu răspunz la ce au zis doi din preopinenţi, cum trebuie să se desbată o chestiune, cum trebuie să se facă o interpelare, fiindcă acestea sunt chestiuni de regulament.

Nu desbat definiţiile metafizice, ceeace a făcut al doilea preopinent [1]). Nu aş fi răspuns nici d-lui Brătianu la ceeace d-luit a zis cu totul afară din chestie. Dar, fiindcă d-sa a intrat în fondul ei, mă văd silit a-i răspunde.

D-l Brătianu ne-a vorbit de feluri de lucruri, ne-a vorbit de politica mare, de politica mică, de istoria veche şi nouă,

[1]) G. Vernescu.

şi dacă ar fi putut ar fi mers la istoria timpurilor ante-diluviane; ne-a vorbit de patriotism, de sentimentalism; a făcut o economie politică. Dacă ar fi să răspunz la toate acestea, aş aveà să vorbesc până deseară. Imi rezerv însă dreptul de a vorbì când va venì la Comisia Centrală proiectul de lege, în privinţa căruia v'am promis a fi cel mai tare apărător al naţionalităţii noastre, ca să nu ne vindem drepturile străinilor sau să ne înghiţă ei ca chitul pe Iona. Voiu însă a nu lăsà fără răspuns unele cuvinte ale d-lui Brătianu, pentrucă, după cum am zis, opinia publică este formată şi se poate înflăcărà foarte lesne de vorbele pompoase de sentimentalism, de patriotism, de Traian, Mircea Vodă şi chiar Decebal. D-l Brătianu ne-a vorbit de aurul Ispaniei care se vărsà cu profuzie în toate părţile ei, deşi comparaţia nu e nemerită şi nu-şi poate aveà locul aci. D-lui a zis că ce poate fi o sumă de 500.000 galbeni ce s'ar vărsà în ţară, căci ţara e destul de avută. Intr'adevăr această sumă e mică; dar ştiţi, d-lor, că o picătură de apă ce s'ar mai pune într'un pahar plin, îl face de se varsă. Şi apoi nimeni nu i-a vorbit de această ţifră, ci de încrederea ce trebuie să inspirăm streinilor, cari râd de copilăriile noastre. Vă aduceţi aminte de epoca dela 1847, acel timp de nefericită memorie, în care Guvernul nu erà perfect şi în care capitalurile se înmulţiseră în ţară aşà de mult, încât dobânda ajunsese de 7 la sută, ceeace nu se vedeà atunci în unele state din cele mai civilizate. Dacă dar ţara ajunsese a aveà atât de mare abundenţă, cu cât mai mult ar fi avut, dacă, pe lângă producţia şi creditul din lăuntru, s'ar fi unit şi acela din afară?

Apoi, cine a zis d-lui Brătianu că avuţia stă numai în numerar, ţar nu mai mult în credit? D-lui îşi pune singur câte o chestiune înainte, ca să vie apoi a o combate; dar cu modul acesta am puteà vorbì, fără a ne mai puteà înţelege, săptămâni întregi.

Viu acum la ceeace s'a zis despre apăsarea ce ar exercità streinii asupra ţăranilor români, reducându-i în stare de paria. Dară şi această alegaţie nu e mai puţin greşită, căci Românii

nu sunt în starea acelor Peaux-Rouges din America, ci îi crez mult mai perfectibili decât sălbaticii acelor păduri. Dovadă de aceasta e că Ruşii singuri s'au mirat văzând că fac din Români cei mai buni soldaţi numai în şase luni, pe când în Rusia nu puteau formà decât în 2 ani soldaţi. D-l Brătianu singur a zis că o şcoală de arte s'a creiat, spre a pune pe Români în stare de a face concurenţă streinilor. Dar oare, dacă am aveà 60 de şcoale agricole răspândite în toată ţara, nu am puteà să ţinem atunci concurenţă cu un mai mare succes?

Românii, cum am zis, sunt foarte primitori de înaintare, şi e o insultă pentru dânşii presupunerea d-lui Brătianu. Ar trebui să aşteptăm doi seculi ca să se populeze câmpiile noastre pustii numai cu reproducţiunea Românilor. Coloniile cari se duc în America de 80 de ani n'au înghiţit pe nimeni pe acolo şi numai pe noi aici ne vor înghiţi deodată ca pe nn hap?.. Dar toate acestea sunt nişte cuvinte foarte puţin serioase, şi deaceea nu insist mai mult în desbaterea lor.

Viu să răspunz d-lui ministru, care s'a pus pe un tărâm alunecos, zicând că a pus în lucrare art. 379, aşà precum s'a aplicat în timp de mai mulţi ani. Cu prilejul unei desbateri din Cameră, în anul trecut, d-l ministru ne-a cerut deslușiri asupra art. 379. Atunci s'a făcut deosebire între raiele şi streini. Raielele, fiind supuse jurisdicţiunii pământene, iar ceilalţi streini jurisdicţiunilor lor, s'a zis dar că atunci când va fi vorba de jurisdicţie, să restrângem legea, să nu băgăm şi pe streini, cari să vie să se judece cu dragomani, când noi ştiţi că ne luptăm ca jurisdicţia streinilor să cază şi toţi să fie supuşi legilor ţării. Dar când va fi vorba de drepturile civile, să se bucure toţi streinii de toate drepturile ce au industriaşii pământeni.

D-l ministru de justiţie, cu ocazia altei desbateri din Cameră, a zis: «am cerut opinia Camerei, dar am pus-o în lucrare într'un chip mai sever; cu alte vorbe, nu m'am mulţumit cu vorbirea făcută în Cameră, şi circulările ministerului nu sunt conforme cu aceà vorbire»; pe când datoria d-lui

eră sau a fi conforme sau a nu le menţionà de loc în circulări. Camera n'a încuviinţat aceà severitate mare, cu care aţi aplicat legea. Pentru aceasta s'a făcut propunerea.

N'am voit a face o întrebare, ci am făcut o întrepretaţie cerută de Guvern şi la care o să plece capul chiar Curtea de Casaţie. D-voastră v'aţi servit de dânsa ca de un scut, fără a o pune în lucrare în litera ei.

Nu viu la vorba de *acareturi.* Acestea sunt vorbe, cari nu ne preocupă acì. Mă raportez numai la textul original francez, din care ştiţi că e tradus Regulamentul şi unde e vorba *immeubles.* D-l Brătianu a mai venit cu hârtii, socoteli, condici, note, dele [1]), jurnale, etc. Am vrut să auz textul întreg al legii Domnitorului Bibescu, pe care nu o ştiam, pentrucă nu eram atunci în Adunare.

Ştiu numai că restricţia nu eră în privinţa aceea, de care zice d-l Brătianu. A fost o restricţie severă, dar la naturalizaţie. Streinul nici după 50 de ani nu puteà fi naturalizat, ci numai copiii lui.

Aceasta a fost ideia care a preocupat pe Domnitorul Bibescu în această legiuire.

O mai repet dar că ministrul n'a pus în lucrare articolul 379, după întrepretarea dată de Cameră, ci s'a servit de ea ca de un scut, şi a pretălmăcit-o cum a voit.

Discuţiunea se închide; propunerea se pune la vot şi se primeşte cu 30 bile albe contra 27.

---

[1]) dosare.

XXXIV.

ÎNSCRIERILE ÎN LISTELE ELECTORALE. (I-iul discurs).

Şedinţa dela 12 Ianuarie 1861. — (*Supliment la Monitorul oficial,* No. 45).

PRINCIPELE DIMITRIE GHICA observă că s'au făcut mai multe greşeli în compunerea listelor electorale, în cari administratorii au introdus un mare număr de alegători, fără să se fi condus în această lucrare de listele de recensiuni.

C. STERIADE arată că, în judeţul Dâmvoviţa, de ex., numărul alegătorilor s'a sporit dela 112, câţi erau în anul trecut, la 535, adică mai mult cu 423.

MINISTERUL DE INTERNE răspunde că trebuie să lase pe alegători ca ei să ceară ştergerea din liste a acelora ce s'au înscris pe nedrept. După art. 7 din Convenţie, administraţia este chemată a alcătui listele. Inscrierea se face nu numai după cererea alegătorilor, ci şi deadreptul de către prefect. Această operaţie s'a făcut. Acum este timpul contestaţiilor; prin urmare trebuie să se aştepte hotărîrile tribunalelor.

B. KATARGIU. — Domnilor, Nu viu aici nici să tânguesc, nici să mă bucur de sporirea ce se vede în numărul alegătorilor. Negreşit, fiecare Român se va bucură, când va vedeà că s'au înmulţit averea şi capacitatea în ţară. Dar acì e chestiune de un lucru foarte mic, care a scăpat d-lui ministru din vedere. D-l ministru a adus înainte articolul 7 din Convenţie, care dă drept administraţiunii de a întocmi listele. Dar ce se face cu art. 21, care hotărăşte o pedeapsă contra celor ce se înscriu fraudulos în liste? Acesta nu serveşte oare la nimic? Ori trebuie să-l aplicăm şi atunci trebuie să supunem pe un cârmuitor să plătească de 197 de ori câte 1.000 galbeni pentru înscrierile nedrepte ce va fi făcut? Vedeţi dar că înscrierea nu trebuie să se facă de administrator, ci să se lase acest drept alegătorilor, căci ei nu vor cutezà să se înscrie fraudulos, ştiind că sunt supuşi la pedepse. Prin urmare vedeţi că chestiunea este limpede şi se face foarte simplă prin compararea art. 7 cu art. 21.

Dar iată ce mă preocupă pe mine mai mult. Ce rezultat va aveà această interpretare a noastră? Căci domnii miniştri au

declarat de atâtea ori aicì că d-lor vor aplicà legile cum le înţeleg, că şi tălmăcirile Camerei nu sunt obligatorii pentru d-lor, adică tot ce zicem noi aicì este pentru d-lor numai vânt vânturat. Iacă cercul în care ne-au pus domnii miniştri. Deaceea şi eu nu opinez, căci mi-e teamă că va fì de geaba. Altmintrelea lucrul ar fi foarte lesne. Aş zice d-lui ministru să scrie prefecţilor să şteargă toate înscrierile ce au adaus şi să lase persoanele, ce au drept, să se înscrie singure. Iată regula de împăcăciune. Dar de geaba astă sfătuire, căci d-lor ne-au zis că noi putem spune ce vom voì; d-lor vor aplicà legile după cum le înţeleg.

Vorbesc apoi ministrul de interne, Chr. Tell şi Preşedintele consiliului, după cari se acordă cuvântul lui B. Katargiu.

B. KATARGIU. — Deşì am recunoscut neutilitatea acestei discuţiuni, totuşi sunt silit a răspunde la trei puncte din cele ce s'au zis.

In ceeace priveşte obiecţiunea ce mi-a făcut d-l ministru asupra aplicării pedepsei[1]), îi răzpunz că, deşì fără diplomă de doctor în legi, totuşi am citit şi eu, dacă nu altele, cel puţin legile noastre şi ştiu că legea impune o pedeapsă pentru o înscriere frauduloasă, şi prin urmare administraţia, care a făcut atâtea înscrieri pe nedrept, este pe atâta pasibilă de această penalitate.

Cât pentru d-l Tell, care zice că art. 21 prevede penalitatea numai pentru cei ce se înscriu singuri pe sineşi, îi răspund că aceasta este a deschide uşa fraudelor, fără frică de penalitate, căci atunci oricine poate pune pe altul a-l înscrie şi astfel să rămâie apărat de art. 21.

Viu acum la un punct foarte delicat atins de d-l preşedinte al Consiliului. D-sa a zis că listele de recensiune sunt greşite. Apoi atunci întreb pe d-l preşedinte, dupăce s'au plătit contribuţiunile, căci am dovezi că s'au plătit după acele liste. Mie

[1]) Ministrul de interne, G. Costaforu, zisese că, în materie penală, pedeapsa este una, ori decâte ori se va repeţi eroarea în acelaş timp şi în aceeaş materie.

chiar mi s'a zis să plătesc după dânsele, şi, dacă se va dovedì că am dat mai mult, atunci voiu fi despăgubit. Astfel, una din două: sau recensiunea nu e bună şi atunci contribuţiile s'au luat neregulat, sau, dacă s'au întrebuinţat alte mijloace necunoscute de Cameră, atunci este illegalitate.

Trec acum la chestiunea judecării celor contestaţi şi fac o supoziţiune. Cunosc două persoane inscrise, pe d-nii Patzelt şi Calinidi, cari nu numai că sunt streini, dar se află chiar înscrişi în matriculele consulatelor puterii căreia sunt supuşi. Să presupunem acum că aceşti domni au scăpat din vederea alegătorilor, cari nu-i contestă, sau se găsesc judecători cari să le recunoască dreptul, căci am văzut de multe ori şi judecători de aceia cari fac negru din alb. Dacă s'ar întâmplà una ca aceasta şi ne-am pomenì cu aceşti streini deputaţi în Cameră, ce aţi face? Aici vi s'ar răspunde, cum ni s'a mai răspuns, că Adunarea nu are dreptul să cerceteze cele pretrecute în înscrieri. Vedeţi câte rele ar izvorî. Dar când voiu mai adaugà că acei administratori, ce fac înscrieri, sunt oameni fără experienţă, cari n'au fost nici două zile prin cancelarii? Insă sfârşesc, rugându-vă să trecem la ordinea zilei, căci ştiu ce ni se va zice totdeauna: «nu este un proiect de lege în această privinţă şi orice veţi zice nu este obligatoriu pentru noi.»

XXXV.

INSCRIERILE IN LISTELE ELECTORALE. (Al II-lea discurs).

Şedinţa dela 14 Ianuarie 1861. — (*Supliment la Monitorul oficial,* No. 51 dela 6 Martie 1861).

B. Katargiu propune acest amendament la o moţiune depusă pe birou: «Spiritul Convenţiei e de a se înscrie fiecare alegător el însuşi prin a sa înscrisă cerere sau printr'un împuternicit».

B. KATARGIU. — Domnilor, vă aduc aminte că această discuţiune s'a urmat şi în şedinţa trecută. Am luat şi eu parte la desbatere şi am arătat că înscrierea alegătorilor chiar de administraţie este contra Convenţiei. Eu sunt nestrămutat în această opinie, şi dacă am voit acum să dau ministerului mij-

loace de înlesnire, n'am vorbit cu gândul ca să trecem cu uşurinţă asupra spiritului Convenţiei. Am voit numai ca totdeauna să se facă şi cevà înlesniri. Dacă d-l ministru ar fi venit dupăce a citit depeşa dela Dâmboviţa, in care prefectul însuşi mărturiseşte că s'au făcut greşeli şi ne-ar fi spus: «greşeli s'au făcut, dar am dat ordin la toate prefecturile a face îndreptare», Camera s'ar fi liniştit. Insă, din nenorocire, aici a fost un punct asupra căruia s'a reînceput discuţiunea. D-l ministru a mai zis două vorbe: întâi a zis că numărul alegătorilor celor noi, afară de cei dela Dâmboviţa, nu a trecut peste 180, şi prin urmare nu este aşà de mare; apoi a mai zis că imputarea ce i se face este o noutate. Adevărat, d-lo. ; numărul nu este aşà de mare, pentrucă adăugirea în toata ţara este de 520, şi, scăzând pe cei 180 dela Dâmboviţa, rămâne o creştere decâte 20 de alegători de district. Adevărat, nu sunt mulţi; şi mă plâng de aceasta, pentrucă, după cum au zis mai mulţi, aş dorì şi eu să văz crescând din ce în ce numărul alegătorilor, pentrucă cu cât vor fi mai mulţi alegători, cu atâta barometrul prosperităţii e mai ridicat.

Viu la vorba de noutate. Oricât de frumoasă este aceà noutate, când este ilegală, nu o primesc; şi dacă aş fi în poziţiunea d-lui ministru, aş vrea mai bine legalitate fără noutate, decât noutate fără legalitate.

După aceasta d-l ministru vine de ne spune că a adoptat o bază mai largă la formarea listelor electorale, pe temeiul explicaţiunilor date de Cameră în sesiunea trecută. Sunt foarte fericit că d-l ministru vine azi să recunoască că explicaţiile date de Cameră, fără proiect de lege, sunt de oarecare importanţă, căci deunăzi d-lui contestà aceasta. Deaceea reviu şi zic: deşi legalmente sunt de opinia d-lui I. Ghica că inscrierile nu se pot face de d-nii prefecţi; însă, pentruca să se împace lucrul şi să se termine discuţiunea, să ne mulţumim cu promisiunea d-lui ministru că listele se vor modificà de prefecţi, luându-se de bază cele recensiune. Iar acei alegători rău înscrişi, cari nu vor răspunde la invitaţia ce li se va face, se vor considerà ca frauduloşi, rămâind sub penalitatea art.

21, şi pentru aceasta se va mai prelungi termenul contestaţiilor. Cu modul acesta crez că se vor împăcà toate în prezent, fără a se angajà viitorul şi vătămà spiritul Canvenţiei, care zice că listele se fac prin grija administraţiei. Negreşit că dacă legiuitorul ar aveà milioane de cuvinte ca să arate orice ideie se naşte în noi, s'ar fi exprimat mai clar ; însă el nu are decât câtevà vorbe, nu se poate servì decât cu cuvintele existente şi nu puteà fi mai clar decât aşà ; când zice «prin mijlocirea», iar nu «de către prefecţi», în orice limbă arată o mijlocire şi nu un fapt direct. Dar să nu intrăm în asemenea chestiuni de gramatică. Este dar evident că listele în viitor nu se mai pot face de către admintstratori ; dar, ca să aruncăm *une planche de conciliation,* rog pe onor. Cameră sa primească propunerea mea.

După aceasta vorbesc preşedintele Consiliului, Manolaki Costaki, şi G Costatoru, ministrul de interne, cărora Katargiu le răspunde în următoarele câtevà cuvinte, după cari amendamentul se primeşte cu o majoritate de 31 voturi contra 29.

B. KATARGIU. — Voiu să răspunz şi d-lui preşedinte al consiliului şi d-lui ministru de interne la propunerea ce-mi fac de a şterge considerentele. Imi pare foarte rău că nu sunt de opinia d-lor ; însă sper că voiu fi de opinia Camerei, şi dacă în Moldova listele se fac de prefecţi, aici până acum ele s'au făcut de alegători. Aşà dar dacă prin considerentele propunerii mele declar Camera din Moldova ilegală, retrăgând acele considerente fac ilegală pe cea de aici, care s'a format pe temeiul înscrierii de sinele a persoanelor interesate. Prin urmare nu-mi voiu trage nicidecum considerentele. Aceasta este opinia mea ; voiu vedeà dacă este şi a Camerei. Afară de aceasta, d-nii miniştri pot să ne spuie că opinia noastră nu este obligatorie pentru d-lor, că d-lor înţeleg legea mai bine decât noi, cum ne-au mai zis-o şi altădată. D-le ministru de interne, dacă lista de alegători dela Dâmboviţa s'a făcut după tablele de recensiune, fără ordinile d-tale. pentrucă recensiunea nu este recunoscută de Cameră, reviu şi te întreb pe ce bază aţi luat contribuţia, pentrucă au fost contribuţii noi, pe cari

nu le puteaţi luà pe baza trecută? Sunt listele de recensiune recunoscute sau nu? Dacă nu sunt recunoscute, de ce v'aţi luat după dânsele? Dacă sunt recunoscute, de ce nu le puneţi şi acì în lucrare? Nu puteţi ieşì din acest cerc. Cererea noastră are de scop împăciuirea, recunoscând tot de odată că spiritul Convenţiei aplicat neîncetat de 3 ani s'a schimbat azi. Asta e incontestabil. Cine a urmat mai just, se va vedeà după votul Camerei. Rog pe d-nii miniştri să crează că aceasta nu e o opoziţie din partea Camerei, ci numai exerciţiul dreptului său sacru de revizie şi tot de odată o propunere făcută într'un spirit de conciliaţie.

XXXVI.

DISCUŢIA PROIECTULUI DE RĂSPUNS LA MESAJ DIN 1861.

Şedinţa dela 14 Ianuarie 1861. — (*Supliment la Monitorul oficial,* No. 351 dela Martie 1861).

După aceasta Adunarea trece la ordinea zilei, care este discuţiunea asupra răspunsului la mesaj. D-l raportor dă citire părţii întâi a paragrafului al treilea din adresă, care sună astfel:

«Recunoaştem împreună cu Tronul că timpul faptelor a sosit. Fiind însă «lipsiţi de iniţiativă în Adunarea noastră, aşteptăm cu atât mai mare sete «iniţiativa puterii executive şi salutăm cu fericire promisiunile Mesajului «Domnesc. Dar ă, Măria Ta, ne vom aplicà cu sârguinţă a traduce în legi «pozitive salutarele principii ale art. 46 din convenţiune: a asigurà Ro«mânilor toate drepturile şi libertăţile ce le promite acest articol; a da «toată desvoltarea instituţiunilor municipale, atât rurale cât şi orăşeneşti; «a îmbunătăţi starea ţăranilor printr'o justă regulare a raporturilor lor cu «proprietarii, ca astfel să se înlăture chiar pretextul unei confuziuni ce ar «puteà face să nască chestiunea pendentă a proprietăţii în sânul societăţii «române».

Asupra acestui pasaj din proiectul de răspuns deschizându-se desbaterea, după câteva discursuri ale altora, B. Katargiu cere cuvântul.

B. KATARGIU. — Discuţiunea de faţă, d-lor, provine din preocuparea ce avem despre închietudinea ce turbură toată ţara din neînţelegerea laconismului convenţiunii. Am spus pentru ce socotesc că acest articol este scris astfel şi nu o mai repet azi. Am spus că uniii l-au luat drept armă şi am mai zis că

socotesc că este timpul a da astăzi pe faţă ce înţelegem prin acest articol. La aceasta zic unii că nu este acum chestiunea a spune ce înţeles îi dăm noi. Dar, d-lor, oamenii din afară au ochii aţintiţi asupra noastră, aşteaptă ca orice cuvânt obscur din Convenţiune să-l explicăm noi, şi deaceea nu putem trece peste această datorie. Este timpul, zic, a ne spune faţă în faţă cum îl înţelegem.

Domnilor, sunt principii fundamentale în cercul legilor omeneşti, sunt principii fundamentale în cercul legilor naturii. Dacă cinevà mi-ar zice că este o vieţuitoare care trăeşte fără aer şi fără lumină, l-aş întreba unde este? Arătă-ne sau dovedeşte-ne.

Prejudecăm oare o chestiune fizică, când zicem că trebuie cuivà aer şi lumină ca să trăească? Sau prejudecăm vreo chestiune socială, când recunoaştem libertatea individuală şi respectul proprietăţii? Sunt oare acestea principii noi şi exclusive ale unui popor? Nu; ci sunt principii, cari au venit deodată cu omenirea, când a început să se organizeze în societate.

Dacă ne vor zice unii că societatea poate trăi fără aceste două principii, cum pot trăi vieţuitoarele fără aer şi lumină, vie d-lor să spuie că nu vor libertatea individuală şi sfinţenia proprietăţii, că acestea sunt principii absurde, că d-lor au născocit altă reţetă, cu care vor face Ţara Românească mai avută şi mai fericită.

Negreşit, o asemenea pretenţiune ar fi extraordinară; şi precum nu m'aş da nici pe mine, nici pe copiii mei pe mâna unui medic care mi-ar zice că pot vieţuitoarele trăi fără aer şi fără lumină, tot asemenea m'aş uità de două ori până aş încercà reţeta acelor domni; căci ştiţi bine că în ştiinţele fizice şi medicale experienţele se fac cel puţin pe corpuri vile; ştiţi că ori de câte ori s'au arătat asemenea imaginaţiuni chimerice, n'a îndrăznit nimeni a le pune în încercare, ci au rămas totdeauna în pulberea uitării şi în dispreţul oamenilor. Dar ce n'au găsit veacurile, poate găsì un om. Vie atunci

acel om să ne arate că poate trăi o societate afară din aceste două principii şi convingă-ne şi pe noi.

XXXVII.

DISCUŢIA PROIECTULUI DE RĂSPUNS LA MESAJ DIN 1861.

Şedinţa dela 19 Ianuarie 1861. — (*Supliment la Monitorul oficial*, No. 66 dela 23 Martie 1861).

La ordinea zilei este continuarea desbaterii asupra proiectului de răspuns la Mesaj; d-l raportor citeşte paragraful 7, redactat astfel:

«Dezordinele dela Ploeşti, mai ales cele dela Craiova, prin fatalele re-«zultate ale unei înverşunări nepomenite în ţara noastră, au devenit o ca-«lamitate publică, dureros simţită de toţi Românii Graţie cerului, ordinea «n'a întârziat de a se stabili. Acum este rândul justiţiei de a-şi face a sa «datorie, şi, negreşit, ea va dovedi şi va supune pe culpabili la toată «dreptatea legilor».

La acest paragraf, Principele Brâncoveanu a propus următorul amendament: «Nenorocitele turburări ce s'au intâmplat la Ploeşti şi la Craiova «le plângem şi le condamnăm. Ne place a crede că Guvernul a luat mă-«surile trebuincioase de a stăvili dezordinele înainte de a se ivi, că va fi «întrebuinţat toate mijloacele mai 'nainte de a fi ajuns la extremitatea «de a da ordin să se tragă asupra lumii».

Intr'un discurs destul de lung, I. Brătianu conchideà că dezordinele din Ploeşti şi Craiova au provenit nu din spirit de dezordine al mulţimii, ci din reaua administrare a guvernului şi că prin urmare toată răspunderea trebuià să cază nu asupra ţării, ci asupra miniştrilor.

B. KATARGIU. — Când s'a depus acel amendament în două-trei rânduri, n'a fost cu alt scop, decât ca să ne menţinem în poziţiunea ce ni s'a făcut, şi nu credeam niciodată că această simplă modificare va da loc la o discuţiune aşà de îndelungată şi la un discurs al d-lui Brătianu aşà de variat, de înalt, de multicolor, care s'a ocupat de atâtea mărunţişuri, a bătut în coace şi în colo, în dreapta şi în stânga. Dar suntem obişnuiţi cu asemenea discursuri; şi ne trebuie numai răbdare, spre a le ascultà.

Viu la cestiune. Vorbind de evenimentele din Craiova, le deplângem şi le condamnăm; le deplângem, fiindcă sunt triste; le condamnăm, căci este cevà care nu s'a mai întâmplat în

ţară şi care nu voim să se mai întâmple. Noi astăzi n'avem dovezi legale, ştiri oficiale; şi nu putem face o teză parlamentară din spusele unora şi altora. Poziţiunea noastră este tot cea din zilele trecute. A fost o răscoală; şi guvernul ne-a zis că a luat măsuri spre a o potoli. Noi îi răspundem că deplângem şi condamnăm acele întâmplări. Dar cine le-a provocat, nu ştim. Dacă dar sunt în aşteptare de dovezi, de ce să ne pronunţăm dinainte, de ce să aruncăm culpa asupra guvernului?

Vedem că ordinea s'a restabilit, dar deasupra acelei ordini sunt morminte. Dacă a fost răscoală, uneltitorii şi-au luat pedeapsa. Dacă a fost nedibăcia guvernului, adică a subalternilor săi, aceasta vom vedea-o. Până atunci însă zicem: «ne place a crede că guvernul şi-a făcut datoria, a luat toate măsurile, până să fie silit a pune mâna pe arme».

Nu zic că în naţiunea noastră nu pot să fie urzitori de revoluţiuni. Nu sunt de părerea d-lui Brătianu; ci, din contră, zic că şi scrierile şi vorbele pot provocă dezordini. Dar nu ştiu nici vorbe, nici scrieri, cari să fi provocat acele întâmplări. Tot ce ştim e că sângele a curs; şi că, după acele nenorocite întâmplări, a urmat tăcerea mormântului. Să rămânem dar în acest amendament, aşteptând să ne lămurim dacă a fost o răscoală urzită sau produsă din nedibăcia funcţionarilor subalterni ai guvernului. Eu sunt încredinţat că, în orice caz, guvernul va luă iniţiativa, ca, pe de o parte, să spele naţiunea de blamul de revoluţionară, iar pe de alta să pedepsească pe culpabili.

XXXVIII.

DISCUŢIA PROIECTULUI DE RĂSPUNS LA MESAJ DIN 1861.

Şedinţa dela 26 Ianuarie 1861. — (*Supliment la Monitorul oficial,* No. 27, 69 şi 74 din 6 Fevruarie, 28 Martie şi 3 Aprilie 1861).

La ordinea zilei este proiectul de răspuns la Mesaj. Asupra unui pasaj din acest proiect, Văleanu citeşte un amendament formulat în termenii următori :«Listele electorale din anul acesta s'au format în modul cel mai viţios şi cu totul afară din spiritul şi litera Convenţiei».

G. COSTAFORU, *Ministrul de interne,* răspunzând lui Văleanu, zisese : «Ministerul crede că a executat Convenţia în spiritul cel mai larg şi mai binevoitor pentru toti. Dar dacă d Văleanu crede că Convenţia are alt sens, aceasta e o chestiune de interpretaţie şi d-lui ştie în ce mod caută a se face, a se determină această interpretaţie.

B. KATARGIU. — Când am depus pe birou aceà propunere înpăciuitoare, ştiţi că erà în urma unei interpretări a Convenţiei ; şi spre a nu se mai prelungi desbaterile, am zis în aceà propunere că deşi listele nu sunt in spiritul şi litera Convenţiunii, cu toate acestea să se invite toţi d-nii administratori a dresà listele. Va să zică, încă de atunci, Camera a emis opiniunea ei asupra acestui caz de interpretare a legii.

D-l ministru ne pune acum din nou pe tărâmul primejdios, de care am voit să fugim, şi zice că aşà a înţeles d-sa Convenţia, aşà a făcut. Prin urmare d sa nu voeşte să ştie de opiniunea Camerei.

Dacă d-voastră înţelegeţi astfel legea electorală, apoi cele două guverne trecute, cari n'au înţeles-o tot aşà, au fost illegale ; prin urmare şi noi toţi suntem aleşi într'un chip illegal. Ei bine, d-lor, nu puteţi îndrăzni a zice aceasta nici d-voastră, nici noi.

In şedinţele trecute, noi am făcut un compromis, spre a împăcà lucrurile ; şi ministerul e dator să ţie seamă de voinţa Camerei. Dar d-voastră nu ţineţi nici o socoteală — o ştim aceasta, ne-aţi spus-o de mai multe ori. Camera însă are să-şi facă datoria, arătând că modul formării listelor de estimp este illegal, şi nimic mai mult.

După o replică a lui Manolaki Costaki, preşedintele Cabinetului, se acordă din nou cuvântul lui B. Katargiu.

B. KATARGIU. — Mă văz silit a recapitulà cele ce am zis şi acum şi în desbaterile trecute, ca să ajung la concluzia de odinioară. Când am făcut observări asupra acestui mod de înscriere, am expus inconvenientele sale legale şi am arătat paradoxalmente că, cu acest chip, se poate îndatorà un administrator a plăti de atâtea ori 1000 galbeni câte înscrieri rele a făcut, şi apoi legislativamente s'a dovedit că, dacă s'ar explicà aşà legea, s'ar nimici art. 21 al Convenţiunii. Dar, fiindcă ceeace am zis n'a fost înţeles, mă văz silit a mai repeţì. Ministerul ne zice că până n'om aveà o lege explicativă, nu se poate ţineà de un simplu vot. Prea bine! Să admit şi eu că o propunere a 3 sau 4 deputaţi nu este obligatoare pentru minister. Dar să ne întoarcem puţin şi altfel.

Limba omenească e săracă în raport cu gândirea; miile de nuanţe ale gândului nu se pot exprimà curat într'o lege.

Ministrul vine şi ne zice: «Iată o lege pe care o înţeleg aşà». Camera e mai în drept a-i zice: «eu nu o înţeleg aşà»; şi atunci Ministrul e dator să urmeze interpretarea Camerei. Dar, afară de aceasta, mai sunt şi precedentele a două Ministere, cari au înţeles tot ca Adunarea.

Pentru principiile Convenţiei, pentru respectul legii, vă conjur să nu schimbaţi jurisprudenţa acestei legi, căci aţi atăcà cu aceasta legalitatea fundamentală şi a Ministerului şi a Camerei. Nu atingeţi această coardă, căci nu ştim unde o să ajungem.

Dacă fiecare Minister ar îndrăznì să zică: «aşà înţelegem legea, aşà o aplicăm, deşi s'a pus altfel în lucrare de predecesorii noştri; faceţi alta precum o înţelegem noi»; şi dacă alt Minister, care ar înlocuì pe acesta, ar zice la rândul său: «astfel înţelegem legea, astfel s'o modificăm», atunci nu ştim unde am ajunge. Am face, precum am mai zis, Turnul-Babelului de legi, am grămădì explicări peste explicări, una contrazicătoare alteia. Să evităm dar acest ideal, în care am cădeà prin metoda adoptată de Guvernul actual. Altfel am da dreptul

Camerelor şi Ministerelor viitoare să nu mai ţină în seamă legile noastre şi să le modifice necontenit. Deaceea pentru pacea, dragostea şi încrederea ce trebuie să avem unii către alţii, vă rugăm să înţelegeţi legea cum au înţeles-o şi alţii, şi să nu vă atingeţi de acest chivot sfânt, căci atunci am dărâmă totul.

Amendamentul lui Văleanu se primeşte cu 40 bile albe contra 20 negre.

După aceasta se ia în desbatere pasajul următor din Adresă, unde la cuvintele «Ministerul, negreşit, n'a uitat cu ce râvnă, am puteà zice cu ce prodigalitate, i-am votat toate bugetele, toate legile fiscale ce ne-a prezentat în sesiunea trecută, deşi o teribilă criză financiară ne bântuie ţara de mai mult timp», Filişanu propune amendamentul de mai jos:

«Astăzi însă nu ne putem opri, Prea Inălţate Doamne, de a Vă supune «că, deşi in adevăr trebuinţele ţării sunt mari, dar şi starea de criză fi«nanciară, în care se află ţara, nu e mai puţin vrednică de considerat «şi că aşà bugetul ce ni s'a înfăţişat anul trecut cu o sporire atât de mare, «măcar că s'a redus cu o sumă destul de însemnată, totuşi însă îl socotim «foarte împovărător pentru unele din clasele contribuabililor. Suntem «convinşi, Prea Inălţate Doamne, că Guvernul Măriei Tale se va aplicà «a introduce toate economiile putincioase în acele cheltuieli ce nu vor fi «de o neapărată trebuinţă actuală. Cu acest mijloc sperăm să putem «reduce şi legea patentelor ce dela proiectarea ei s'a fost elaborat într'un «grad aşà de apăsător pentru clasele de jos, încât, cu toate reducerile «făcute la votarea ei, poate să recunoaştem ca urmează a se mai face şi «altele».

MANOLAKI COSTAKI, *preşedintele consiliului,* după ce revine asupra observărilor ce a făcut cu altă ocaziune asupra cuvântului prodigalitate» şi expune din nou situaţiunea ce a moştenit dela predecesorii săi, trece la partea privitoare la criza actuală şi respinge aceà aluziune la criza financiară, susţinând că singurul mijloc de a întemeià creditul este menţinerea bunei înţelegeri între puterile Statului. Cât pentru reducerea bugetului, el arată că aceasta este în puterea Adunării şi că Minsterul a făcut toate economiile posibile. Iar în ceeace priveşte patentele, Guvernul a făcut mai multe modificări la lege, după cum se vede în expunerea de motive a bugetului.

B. KATARGIU. — In adevăr, nu ştiu dacă pricep bine cuvântul «prodigalitate». Amendamentul propus nu este decât o manifestaţie de ceeace simţim toţi, nu e decât o dorinţă exprimată din partea Camerei de a ne sfătui împreună asupra

tuturor economiilor posibile ce trebuie introduse şi nu trebuie să se interpreteze această dorinţă de a micşorà impozitele ca o ostilitate contra Ministerului, cum s'a făcut aci. Nu este o ostilitate, ci o chemare la bunele cugetări ale Ministerului, pentru ca atunci când vom veni la buget, să facem economii fără a compromite trebuinţele. De ce dar cuvântul de «prodigalitate» a deşteptat asemenea susceptibilităţi? Mărturisesc că prin «prodigalitate» noi am înţeles ceeace Francezul zice «empressement», pentrucă nu avem altă vorbă. Eu cel puţin aşà am înţeles. Acest «empressement», această «prodigalitate» de unde vine? Din reaua voinţă a Miniştrilor? Din marea dragoste ce au toate Guvernele de a cere prea mult? Din aceà propensiune ce au toate Ministerele în toate Statele, chiar în cele mai înaintate, de a îngreunà cheltuielile? Eu crez, domnilor, că la noi cauza a fost mai mult aceà dorinţă vie de a ieşi din făgaşul staţionar; şi pentrucă toate sunt de făcut, ni s'a părut că le putem face pe toate într'o zi. Deaceea bugetul de an s'a urcat dela 54 la 75 milioane. Prin urmare această prodigalitate nu este o imputare nici pentru Minister, nici pentru Cameră, ci o laudă. Insă, după entuziasm, după sentiment avem raţiunea rece. Deaceea eu am fost de opinia acelor bărbaţi de Stat cari susţin ca mai întâi să se voteze bugetul de venituri şi apoi cheltuielile, ca să ştim ce avem şi ce putem da. Cheltuielile ordinare sunt totdeauna mai mici decât contribuţiunile; dar cele extraordinare se pot urcà pânăla sute de milioane. Insă cată să aşteptăm, precum s'a făcut şi altă dată. Noi nu cunoaştem aceste mijloace prin cari în alte State cheltuielile cele mari angajează anii şi chiar veacurile viitoare, iar nu numai o singură generaţie ; şi deaceea zic s i nu începem cu toate deodată, ca să nu compromitem toate.

Noi nu venim să refuzăm Guvernului cele trebuincioase; nu venim nici să-i zicem că n'a făcut nimic, pentrucă n'a avut înaintea lui decât trei luni. Şi pentru mine este să facem cevà şi bine, decât o mulţime de lucrări şi toate rău. Dacă însă trebuie să ascultăm şi ceeace zic contribuabilii, cari, după părea mea, constitue opriniunea legală şi de cari Camera

trebuie totdeauna să ţie seamă, daţi-mi voie să vă spun că ceeace se zice, e că s'au votat adause foarte mari, mai cu seamă pentru instrucţiunea publică. Dar unde sunt profesorii? Unde sunt şcolarii? Şi dacă profesorii sunt plătiţi foarte bine, dat-au unii o lecţie măcar? Noi nu putem şti toate; însă ni se spune de din afară [1]). Mi se poate răspunde că nu se puteau pune toate în stare bună, într'un timp aşà de scurt. Prea bine! Primesc şi aceasta. Prin urmare reviu şi zic că poziţia noastră este tot aşà de grea ca şi a d-v. Datoria noastră este să fim sprijinul şi povăţuitorii Guvernului; dar pentrucă voim să-l împiedicăm de a se abate din calea dreaptă şi pentrucă ne facem datoria, să nu crează că voim a-i da lovituri, că voim a-l sgudui. Pentru mine, domnilor, schimbarea Guvernelor este bucuria nebunilor. Când un Ministru lucrează rău, îmi fac datoria să-i spuiu că face rău. Poate să se supere; însă aceasta nu mă va împiedecà de a-mi face datoria. Amendamentul acesta nu este decât o răsuflare către Domn, o cerere, o aducere de rugăciune ca Ministerul să ne vie în ajutor, când se va înfăţişà cu cheltuielile, ca să vedem dacă nu putem reduce cevà, cum să nu apăsăm aşà de mult pe contribuabili. Ştiţi prea bine că e în natura omului să strige când îi ceri cevà, că ar vrea să se facă toate fără să dea nimic. Ştiţi însă asemenea că Guvernul nu poate face nimic, fără să ia dela toţi, dela contribuabili. Să ne sfătuim dar împreună ca să facem toate cu economie, pentrucă cunoaşteţi proverbul care zice că meşteşugul e nu să faci «la cuisine» bine cu multă cheltuială, ci bine cu puţină. Repet dar, domnilor, nu atăcăm Ministerul, ci-l consiliem ca, la cheltuieli, să vie să ne sfătuim împreună şi dacă ne va vedeà lup-

[1]) In luna Septemvrie 1860 se reformă programa liceelor şi gimnaziilor, punându-se o mulţime de materii, despre cari cei mai mulţi din profesori n'aveau nici o ideie. Deosebit de aceasta, programa era întocmită cu o necunoştinţă completă de lucru. Un profesor numit în acel an «observă unuia din efori că nu ştie nici botanica, nici zoologia, nici mineralogia», a care eforul îi răspunde: «Lasă că faci dumneatà». Vezi *Românul* din 1860 Septemvrie 28, p. 818.

tându-ne pentru ca să le micşorăm, îl rugăm să nu ia aceasta ca o opoziţie sistematică. Aceasta este singura mea părere şi deaceea votez pentru amendament.

Se pune la vot amendamentul lui Filişanu şi se respinge cu 29 bile negre contra 28 albe. După aceasta se votează Adresa întreagă către Tron cu modificările introduse în cursul desbaterilor şi se primeşte cu 40 bile albe contra 20 negre. (Vezi Adresa publicată aşa cum s'a votat în *Supliment la Monitorul oficial* No 74 dela 3 Aprilie 1861).

Votarea Adresei în chestiune aduce la 31 Ianuarie acelaş an dizolvarea Adunării legislative. La noile alegeri făcute în primele zile ale lunii Aprilie, B. Katargiu se alese în colegiul proprietarilor mari din Ialomiţa şi la cel din Mehedinţi. Camera cea nouă se întruni la 10 Aprilie 1861. Barbu Katargiu fu ales şi de astă dată vice-preşedinte al Adunării, împreună cu principele G. Ştirbei.

XXXIX.

DAREA IN JUDECATĂ A MINISTERULUI MANOLAKI COSTAKI

Şedinţa dela 14 Aprilie 1861. — (*Supl. la Monitorul oficial*, No. 95 din 1861).

Alegerile dela începutul lui Aprilie aduseră o Cameră încă şi mai ostilă decât cea precedentă Cabinetului dela 13 Iulie 1860, adică Cabinetului Manolachi Costachi. Această Cameră hotărî darea în judecată a Ministerului. Cu această ocaziune, B. Katargiu pronunţă următorul discurs.

B. KATARGIU. — Domnilor, Am păstrat tăcerea până acum, căci e o tristă chestiune în adevăr ca, dela începutul vieţii noastre politice, să ne vedem în poziţiune de a acuză un Minister. Acum când iau cuvântul, departe de a voi să apăs pe d-nii Miniştri, voiu să le viu în ajutor. Ce cer dumnealor? Cer să ne constituim în Cameră judecătorească, cer să desvoltăm şirul illegalităţilor făcute, cer să auză publicul sentinţa noastră. La această cerere, consiliul meu, părerea ce le dau, este să nu provoace asemenea desbateri, ce ar face şi mai dificilă poziţia d-lor, când fiecare ar veni să relateze cu deamăruntul şirul illegalităţilor ce ar crede că s'au comis de acest Minister. Deaceea zic că e mai bine pentru d-lor ca îndreptările ce vor aveà să expuie să le desvolte către fireştii judecători, înaintea cărora se vor înfăţişà. Ceeace voiu să dovedesc este

că dacă Adunarea îşi împlineşte această tristă datorie, nu o face decât pe un temeiu legal al Convenţiei, apăsată fiind şi ea de opiniunea publică dela o margine a ţării până la cealaltă, dela mic până la mare. Prezenţa noastră în această Cameră este de ajuns, spre a dovedi aceasta.

Ministerul a acuzat Camera că ea a călcat prerogativele puterii executive şi a disolvat-o. A disolvà Adunarea e un drept al Ministerului. Dar aceà acuzare erà oare în drept să i-o facă? Nu ştiu. Pe noi ne-a dat în judecata alegătorilor, cari sunt fireştii noştri judecători şi cari şi-au dat sentinţa, disculpându-ne pe noi şi condamnându-vă pe d-voastră. Noi vă dăm în judecata Curţii de Casaţie, care este firescul d-voastră judecator. Vedeţi dar că nu facem alt decât să urmăm fatalul drum ce înşivă ne-aţi deschis.

Ceeace am făcut noi, nu putem desface; findcă ce-am făcut, e după povaţă, după impunerea împrejurărilor. D-voastră, credeţi-mă, vă apăsaţi şi mai mult de veţi cere explicări în Cameră; faptele stau de faţă şi nu le puţeţi tăgădui. Ca să aduc numai un mic exemplu de asemenea fapte, tăgădui-veţi că, în intervalul dela 27 Ianuarie şi până în ajunul alegerilor, s'au făcut 132 de schimbări judecătoreşti şi administrative? Imi vezi zice poate că sunteţi în cădere [1]). Dar căderea n'are şi ea marginile ei? Care a fost pericolul, ca să răsturnaţi astfel lucrurile, ca să aruncaţi pe drumuri atâţi funcţionari?

Vedeţi dar unde am ajunge cu discuţiunea ce cereţi, când eu acum vă desvălii numai un colţ al faptelor d-voastră. Deaceea vă rugăm, mai mult în interesul d-vostră, să plecaţi capul nu sub osânda noastră, ci a naţiunii.

In urma acestei atitudini ostile a Camerei, Cabinetul dela 13 Iulie fuse nevoit a demisionà şi la 30 Aprilie 1861 Ministerul se compuse astfel: B. Katargiu, *interne şi Preşedinte al Consiliului;* C. Brailoiu, *justiţie;* Principele Dimitrie Ghica, *finanţe;* I. Cantacuzino, *Culte şi instrucţie;* Apostol Arsaki, *externe;* C. Filipescu, *control;* Colonel Semeşescu, *ad-interim la rasboiu.*

[1]) Vi se cade.

Iată programa noului Cabinet.

1. *Numirea Comisiunii Centrale precum s'a primit de M. S. după lista dată de noi.*

2. *Numirea membrilor Curții de Casație pentru Țara Românească.*

3. *Schimbarea funcționarilor după trebuința simțită de Minister.*

4. *Să nu se impiedice Adunarea de a lucrà legea rurală, dacă până la 3/15 Iunie, termenul fixat de In. Sa pentru întrunirea Adunărilor, nu se vor puteà întruni Camerele; și să nu se închiză Adunarea pâna ce nu va votà această legiuire.*

5. *Ancheta țesută de Adunare asupra abuzurilor în alegeri și darea în judecată a funcționarilor vinovați.*

6. *Numirea unui ministru definitiv al răsboiului, spre a statornicì omogeneitatea și solidaritatea în Minister și a nu se stavilì reorganizarea armatei.*

7. *Trimiterea proiectului de lege electorală, elaborat de Comisia Centra'ă în chibzuirea Adunării, precum s'a urmat și în Moldova.*

8. *Sa ne permita In. Sa a deliberà asupra chestiunii scazamântului arendașilor mănăstirești, spre a găsì cel mai înlesnicios mijloc de a garantà fiscul de pagubele ce-l amenințau din cauza complicațiilor prin cari a trecut această chestiune izvorîtă din lipsa de chezașii destoinice la începutul Adunarilor și în urma formalelor făgăduieli ce li s'au dat în această privință.*

La 10 Mai 1861, deosebirea de vederi dintre Domn și Cabinet aduse faimoasa demisiune a Cabinetului Katargiu, care nefigurând în *Monitorul oficial*, o reproducem după *Românul* dela 14 Mai 1861, pag. 434.

Prea Înălțate Domne!

Chemați de bunavoință a Măriei Voastre a luà Cârma Guvernului într'o stare de dezorganizare completă, am crezut ca, oricât de grea ar fi poziția noastră, totuși vom putea-o dominà, de vom gasì încredere și sprijin din partea Înălțimii Voastre, egale cu greutatea unei asemenea situații.

Intemeiați pe această speranță, nu ne-am spăimântat nici de starea de faliment, în care se afla tezaurul Statului de mai multe luni și care a pus pe Ministrul Finanțelor în trista necesitate de a refuzà plata mandatelor Visteriei eliberate pentru serviciile diferitelor ministere, nici de discreditul ce apasă societatea noastră de mai mult timp încoace.

Toate ramurile administrației le-am gasit în suferință, și neînțelegere desăvârșita între puterea executivă și puterea legislativă.

Intr'o asemenea stare de lucruri, preocuparea noastră de căpetenie urmà sa fie îngrijirea de a restabilì între ele buna armonie și înțele-

gere şi a face să reînvieze creditul, fără cari nici Guvernul, nici societatea nu pot există.

Din nenorocire, încrederea Înălţimii Voastre, la care ne aşteptam când am primit această sarcină şi pe care ne întemeiam, am avut întristarea de a vedeà dela cele dintâi încercări ale noastre că ne lipseşte cu totul.

In dorinţa noastră de a restabili buna armonie între Corpurile Statului, am rugat pe Înălţimea Voastră să numiţi membri la Comisia Centrală persoane cari să fie un sprijin pentru Guvern în condiţiile rânduite Constituţionale, iar nu un element de antagoism. — Măria Voastră aţi refuzat.

Am cerut dela Măria Voastră schimbarea Prefectului Poliţiei Capitalei [1]) *şi înlocuirea lui prin altul, în care să putem aveà încredere pentru paza liniştei ce este cu deplin în răspunderea şi îndatorirea noastră. — Măria Voastră aţi refuzat.*

Am reclamat exerciţiul unui drept inerent funcţiunilor noastre, care nu s'a refuzat predecesorilor noştri, nici chiar celor ad-interim, dea schimbà pe funcţionarii administrativi şi judecătoreşti, cari nu numai au compromis autoritatea Guvernului, dar care nici se află în conditii de a se asigurà responsabilitatea şi a garantà interesele private şi publice ce sunt chemaţi a ocroti, arătând Înălţimii Voastre şi situaţia neregulată a unor subprefecţi, de exemplu, cari se aflau popriţi de chiar prefecţii, superioriii lor, de a adunà contribuţiile, pentrucă n'au avut a da legiuitele garanţii. — Măria voastră aţi refuzat.

Ramura judecătorească se află într'o stare anormală, din pricină că Inalta Curte funcţionează în contra rânduielilor legii asupra Curţii de Casaţie, care declară că hotărîrile pendente la Inalta Curte se vor trimite la Curtea de Casaţie la promulgarea acestei legi. Am cerut dară să se precurme această stare prin numirea membrilor Curţii de Casaţie. — Măria Voastră aţi refuzat.

Am cerut ca adunarea să nu se împiedice de a pune în discuţiune legea rurală, dacă până la $^{3}/_{15}$ Iunie, termenul pus de Înălţimea Voastră pentru efectuarea Unirii, nu se vor puteà unì ambele Adunări; şi să nu se închiză Camera noastră, până ce nu va votà aceà legiuire, fiindcă intenţia ambelor Adunari, votul lor n'a fost de a amânà în indefinit şi de a lăsà nerezolvată o chestiune ce ţine suspendat creditul public şi n suferinţă toate interesele ţării ameninţate, ci ca sa înlesnească şi să grăbească rezolvarea ei. — Măria Voastra aţi refuzat.

Una din principalele cauze cari au întărâtat ţara şi Adunarea şi le-a inspirat neîncredere în contra Guvernului, a fost abuzul de putere şi nepăzirea legilor, cu care s'au semnalat în formarea listelor şi în

[1]) Prefect al Poliţiei era Mihalache Marghiloman. *Naţionalul*, 1861, Mai 11.

procesele electorale. Ca să dăm o satisfacere țării, ce s'a simțit lovită de asemenea procedare, ca să inspirăm încrederea în Guvern și să liniștim conștiința publică și a Adunării, ca să ridicăm funcțiile Statului din cădere, am cerut dela Măria Voastră să încuviințați a se face ancheta reclamata de Adunare și a se da în urmă în judecată funcționarii vinovați. — Măria Voastră ați refuzat.

Ca să ajungem la o stare regulată și temeinică în reorganizarea armiei noastre și ca să stabilim omogeneitatea și solidaritatea în acțiunea Guvernului, am rugat pe Măria Voastră să binevoiți a numi un ministru definitiv al Rasboiului. — Măria Voastră ați refuzat.

Pe când Inaltimea Voastră ne-ați anunțat ideia unei reforme electorale, ca să ne ținem în rânduială constituțională, am rugat pe Înălțimea Voastră să trimiteți în deliberarea Adunării, precum s'a urmat și în Moldova, proiectul de lege electorală elaborat de Comisia Centrală. — Maria Voastră ați refuzat.

In chestia arendașilor manăstirești credeam că am fi ajuns la înțelegere.

Refuzul însă la cererile noastre nu ne mai poate lăsà nici o îndoială, Prea Înălțate Doamne, că nu ne bucurăm nici cum de încrederea Măriei Voastre.

Neputând dar primi răspunderea unei poziții ca aceea ce avurăm trista îndatorire de a expune Înălțimii Voastre, când ni se discută autoritatea cuvenită funcțiunilor ce ocupăm și ni se refuză mijloacele de a o întâmpinà, venim să vă rugăm cu respect ca să binevoiți a încredința frânele Guvernului în mâna altor bărbați, cari se vor bucurà de încrederea Măriei Voastre.

Suntem cu cel mai profund respect
ai Măriei Voastre
Prea plecați și supuși servitori.

B. KATARGIU
D. GHICA
AP. ARSAKI
C. N. BRĂILOIU
I. CANTACUZINO
C. I. FILIPESCU

București 1861 Mai.

In urma demisiunii Cabinetului Katargiu, Ministerul se compuse astfel, la 12 Maiu 1861: Ștefan Golescu, *interne* și *Președinte al Consiliului*; G. Aghiropolu, *justiție*; V Mălinescu, *Culte și instrucție*; Dimitrie Bolintineanu, *externe* și *ad-interim la Control*; C. Bălcescu, *Finanțe*; Colonel Semeșescu, *ad-interim la războiu.*

XL.

IN CHESTIUNEA PENSIILOR

Şedinţa dela 14 Mai 1861. — (*Supliment la Monitorul oficial*, No. 111).

A. Prejbeanu citeşte un raport al Secţiunii administrative pentru cererea de pensiune a mai multor persoane. Ministrul de Finanţe, C Bălcescu, cere amânarea discuţiunii asupra raportului până la şedinţa viitoare, ca să informeze Camera de sumele de cari dispune ministerul. I. Brătianu este de părere ca Adunarea să constate drepturile petiţionarilor la pensie, rămânând ca Adunarea să voteze treptat sumele trebuincioase pentru satisfacerea acestor drepturi sau să şteargă pe aceia cari iau pensie fără a avea drepturi destul de întemeiate pentru aceasta.

B. KATARGIU. — Pentru ceeace se atinge de susceptibilitatea d-lui Brătianu, pe care o împărtăşesc şi eu, răspunz cu întristare că susceptibilitatea noastră a trebuit să fie mult mai adânc mişcată prin neplata mandatelor pentru servicii recunoscute, şi ar fi foarte mâhnitor ca Statul, pe lângă neplata unor asemenea datorii, să calce şi contractul prin care s'a obligat către funcţionarii săi a le da pensiune. D-l ministru, împins negreşit de această susceptibilitate, de a nu fi adică Statul redus la poziţiunea de a nu puteà plăti nici această datorie sfântă, ne arată că trebuie un credit la paragraful pensiilor.

Cât pentru hotărîrea ce zice d-l Brătianu că trebuie să luăm asupra acestei chestiuni şi spaima ce simţim toţi pentru mulţimea covârşitoare a cererilor de pensii, aceasta face obiectul unei legi noi, care însă nu poate aveà efectul retroactiv, căci nici într'un Stat nu se pot face asemenea legi, nu se pot atacà drepturile unor oameni ce au jertfit tot timpul şi odihna lor, spre a le dobândi. Abuzul e că se văd funcţionari cerând pensii din posturi la cari au ajuns dintr'un singur salt, pe când alţii se scoteau din acele posturi, în cari ajunseseră după servicii de ani îndelungaţi Trebuie dar să cercetăm dacă scoaterea acestor oameni s'a făcut pe vreun temeiu de lege, şi dacă cei înălţaţi în locu-le au avut dreptul de merite şi capacitate ca să ajungă acolo, sau mai bine

dreptul de ierahie, fără care piramida socială s'ar răsturnà cu vârful în jos.

I. BRĂTIANU zică că Guvernele dinainte de 24 Ianuarie au abuzat mai mult decât cele dela 24 Ianuarie încoa. Mulţi dintre feciorii de boieri n'aveau nici mustaţă pe buze şi cu toate acestea ocupau posturi mari. D-sa cere să se facă o nouă lege de pensii, pentrucă nu s'a văzut în nici un Stat cu un venit de 30—40 milioane, dându-se pensiuni de 4—5 milioane.

G. VERNESCU zice că funcţionarii nu se puteau întemeià decât pe un fond anumit. Odată acest fond terminat, Camera nu poate votà alt fond, ci trebuie să aştepte până se va face loc prin stingere.

B. KATARGIU. — Sunt silit să vorbesc asupra acestei chestiuni, să recapitulez ceeace s'a zis de d-l Brătianu şi de d-l Vernescu şi ce se conchide de acì.

Să începem dela d-l Vernescu, care a vorbit mai în urmă şi a conchis trecând dela retroactivitate la o pretălmăcire. Sunt doi ani, d-lor, de când ne luptăm în Cameră a păzì Convenţia, care zice să nu desfiinţăm legile cele vechi, fără a le înlocui prin altele noi.

Am văzut miniştri cari au venit şi ne-au zis: «deşì nu e o lege nouă, noi înţelegem însă astfel legea existentă». Prin urmare cele zise de d-l Vernescu şi ceeace voeşte acest amendameut este tocmai aceasta: să se pretălmăcească o lege, după care se urmà şi după care toţi funcţionarii se angajaseră a-şi sacrificà averea naturală, vieaţa, studiul, şi acum să le zicem: «pravila a fost înţeleasă rău, aplicată rău; noi o vom face să se aplice altfel cu o propunere». Dacă se va admite o asemenea sistemă în Cameră, se va răsturnà orice lege cu un amendament. Dar vă întreb un lucru: de ce d-l Brătianu şi d-nii ceilalţi nu văzură greutatea pentru fisc, în anii trecuţi, când se votau pensii pentru oamenii cari în guvernele trecute ocupaseră posturi foarte mici şi deodată săriseră în cele mai mari? Acelea au fost fără greutate primite a se votà îndată. Cum pot veni acum dar să zică şi să susţină că e în lege să se oprească de a primi banii ce li se cuvin cu dreptul la pensie şi să li se înscrie

numai dreptul? Nu e numai dreptul, ci să dăm fiecăruia efectivul ce a lăsat în două zeci de ani în fisc. De ce acest fond s'a dat acum altora şi nu acelora de cari s'a depus? O lege nouă să se facă, dar nu prin pretălmăcire sau retroactivitate.

Dacă s'a vorbit de retroactivitate, nu s'a înţeles astfel. Au fost, precum a zis principele Dimitrie Ghica, oameni năpăstuiţi, cari nu aveau cu ce trăi. Aceasta a fost cauza pentru care li s'a întins mâna; acesta este motivul care a condus pe acele Camere anti-naţionale, anti-patriotice; şi noi, Camerele cu dragoste pentru contribuabili, noi plini de patriotism, pe de o parte am îndoit lefurile, iar pe de alta am înălţat pe aceia cari aveau două-trei sute de lei la posturile cele mai înalte fără scară; şi pe urmă, pentrucă am servit patriei, luăm patru-cinci mii de lei, când 20 de ani n'am avut decât două-trei sute; şi acum trebuie să răsturnăm legea printr'un amendament, pentrucă acei impiegaţi şi-au început poate cariera dela zapciu! Da, domnilor; oamenii trecutului, oamenii nepatrioţi începeau dela zapcii; şi oamenii de azi, oamenii patrioţi vor să înceapă toţi de sus.

Vreţi o lege? Să se stabilească ierarhia. Aceasta e cea dintâi îmbunătăţire; pe urmă să se cerceteze dacă funcţionarii cari s'au destituit sunt mai incapabili decât aceia cari i-au înlocuit. Dacă nu, să se aducă la loc; căci aceia au cel puţin experienţa, şi experienţa, ori câte ar zice cinevà, este lucru mare, domnilor. Fiecare trebuie să mărturisească că nu se învaţă dela şcoală cum să se ţie cârma ţării, ci încetul cu încetul trebuie să străbată cinevà toate greutăţile, toate amănuntele, de cari se izbeşte când vine în minister şi nu ştie nici în ce dosare se află hârtiile, nici titlurile dosarelor. Deaceea ne aflăm în starea de azi. Putem tăgădui că e rea starea finanţelor noastre? Este ruşine, o ocară pentru noi să fie falită Ţara Românească, care cu un buget de 30—40 milioane ţineà aceleaş posturi, mai-mai aceeaş armată; şi astăzi, când are 80 milioane, să fie falită, deşi s'a zis că este numai o staţie. O asemenea stare nu s'a întâmplat atunci, pentrucă oamenii nepatrioţi se mulţumiau cu două mii de

lei când erau miniştri şi cu 1.500 ca directori. Acum s'au făcut îmbunătăţiri numai în favoarea persoanelor. Deaceea s'au îngreuiat pensiile. Trebuie să fim drepţi, ca să dăm cel puţin Statului un relief de cuviinţă. Falit din greşala unor oameni, să nu tăgăduească cel puţin angajamentele acelora cari s'au legat cu ţara şi să tremurăm ca nu mâine, când vor fi a trece în sânul eternităţii, să se căească că s'au încrezut în făgăduielile ţării şi nu s'au aput de vreo meserie, care ar fi putut asigurà vieaţa copiilor lor.

Asemenea pravile nu se prefac prin asemenea amendamente, ci prin legiuiri noi, cari să fie cu maturitate desbătute.

XLI.

INTERPELARE GUVERNULUI ST. GOLESCU.

Şedinţa dela 23 Mai 1861. — (*Supliment la Monitorul oficial,* No. 145).

B. KATARGIU. — Mă voiu ţineà în cercul cuviincios, căci a se face o interpelaţie, prin care se pune oarecum îndoiala că ministerul sau vreun Român ar fi suferit să se calce drepturile ţării, aceasta nu poate rămâneà fără o explicaţie. Altfel, după o asemenea bănuială, fiecare ar fi în drept să se întrebe cine a provocat-o, cine ne-a autorizat să credem că Românii ar suferì o asemenea călcare de lege? Nu voiu spune nimic mai mult decât ceeace trebuie ca să precizez motivele acestei interpelaţii.

Grija noastră a fost întemeiată pe faptul regretabil de a vedeà în joc şi dominând numai patimile, de a vedeà luându-se dela Comisia Centrală iniţiativa, de multe ori provovocându-se lucrări, cari, în urmă, se respingeau chiar de aceia cari le provocaseră, numai ca să puie într'o poziţie falsă pe colegii lor de idei contrarii. Când am văzut că de câte ori în Cameră s'au făcut interpelaţii, de câte ori s'a făcut vorbă acì de dreptul nostru de autonomie, de atâtea ori cu rea intenţie s'a calomniat o partidă de rea voinţă, de trădătoare

şi am auzit vorbindu-se şi mai mult, de ameninţări, de adunături de acei oameni, pe cari legile fundamentale îi resping de a se amestecà în trebile ţării, cari în toate ţările civilizate sunt ţinuţi în respect şi nu sunt îngăduiţi de a veni să apese voinţa mandatarilor ţării.

Domnilor, am văzut şi vedem încă până azi administraţiile că, în loc de a da sprijin şi respect legilor, aduc frământături prin felurimi de provocări şi calomnii, caci nu pot aveà alte efecte decât de a aruncà asupra naţiei, în faţa Europei, pata de perturbatrice. Ei au adus lucrurile până unde? Până la sânge.

Apoi tot aceşti oameni, când este vorba de a îndeplini legea, se dau în lături, aleargă la pretextul inviolabilităţii domiciliului şi a persoanei, încât, sub această pavăză, nu numai interesele particularilor suferă, dar nici contribuţiunile Statului nu se pot strânge. De aci a izvorît neîncrederea, îngrijirea, spaima din partea oamenilor de pace; de acì a izvorît că datoriile Statului nu se plătesc şi Cassa tezaurului a ajuns falită.

Să trecem la partea judecătorească. Dar mai întâi cer iertare acelor funcţionari cari ar fi excepţiuni onorabile, în aceste împrejurări când generalitatea e coruptă. Sunt judecători, d-lor, cari îndrăznesc să zică, când e vorba de un proces între un bogat şi între un sărac, că bogatul, numai pentru singurul cuvânt că e bogat, nu poate aveà dreptate. Vedeţi dar că acì vin regulele proudhonismului, care ştiţi ce efecte pot aveà pentru societate.

In ceeace priveşte pe oşteni, pe cari i-am iubit din copilăria mea ca pe fraţi şi i-am respectat ca pe martiri ai societăţii, căci îşi dau nu numai odihna şi libertatea lor, dar şi vieaţa. ca să-i asigure ordinea şi existenţa — nu sunt competent a intrà în această chestiune, căci de aş vorbì numai după ceeace văz pe din afară, ce aş aveà să zic decât: fir, epolete, poleituri, chipiuri de tot felul? Iată tot ce vedem. Las celor competenţi chestiunile de organizare şi mă mărginesc a zice că plâng pe bravii noştri militari de a fi într'o

epocă, în care fuseră siliţi, între alte jertfe, a trăi în privaţiile cele mai mari, din cauza stării deplorabile a tezaurului public.

Nu voiu vorbi despre trista împrejurare că o cazarmă a ars aprinsă de patru părţi, nici de infamele calomnii răspândite în această privinţă. Am speranţa că guvernul va stărui să descopere pe culpabili şi să-i supuie la cea din urmă pedeapsă.

Ştiţi asemenea, d-lor, — ştiţi starea în care se află instrucţia publică. La aceasta poate să fie unii cari ne-ar obiectà: «dar ce aveţi să ziceţi de instrucţiunea publică? Nu e destul că aţi votat câtevà milioane în lefuri la profesori? Ce vă mai pasă, dacă ei îşi fac lecţiunile sau dacă sunt mulţi cari n'au dat nici o lecţiune? Ce vă pasă dacă sunt profesori cari au lefuri, fără a aveà catedre? Ce vă pasă dacă şcolarii îşi împlinesc datoriile sau dacă se revoltă în contra lor? Acesta e un lucru firesc; e libertate, libertate, d-lor. Dar noi oare putem sta privitori muţi în faţa acestor abateri?

Aţi văzut în fine, d-lor, ca încununare tuturor acestor anomalii, câte illegalităţi şi câte infamii îngrozitoare s'au petrecut în timpul alegerilor. In ce scop? In scop de a înăbuşi cu fineţe dreptul cetăţenilor ce dau garanţie de ordine şi legalitate. Ei bine! Mi-e teamă că ceeace s'a făcut într'un mod illegal, arbitrar, să nu vie a se face acum cu aparenţe de legalitate, dar într'un mod şi mai illegal.

Deaceea mişcat de toate aceste îngrijiri, am venit a interpelà guvernul să ne spuie ce se face cu legea electorală? Nu cumvà printr'o lege au să se legitimeze toate aceste illegalităţi? Nu cumvà printr'o lege venită nu ştiu de unde, nu ştiu prin ce canal, se vor violà drepturile ţării, vom fi aruncaţi, sub masca de libertate, în despotismul ochlocraţiei [1]) care e mai rău decât toate despotismurile — pentrucă ştiţi, d-lor, ceeace s'a zis în vechime, ceeace se repetă şi azi de oamenii cei mai însemnaţi ai naţiilor civilizate: «mai bine zece ani de tiranie decât o noapte de anarhie».... Şi, în adevăr, ochlo-

[1]) atotputernicia mulţimii.

craţia ar fi o adevărată anarhie tiranică, pentrucă nu intră în ordinea lucrurilor stabilite; pentrucă ea este puterea brutală, care nu e în stare să judece prin sineşi, ci după influenţa unora şi altora, cari sunt adevăraţi tirani.

După o discuţiune animată, la care iau parte I. Brătianu, Principele Dimitrie Ghica, Principele G. Ştirbei şi G. Vernescu, preşedintele acordă cuvântul lui B. Katargiu.

B. KATARGIU. — Viu să răspunz şi d-lui Brătianu şi d-lui Vernescu. Cele ce am zis n'a fost decât o expunere de motive. Am constatat, n'am acuzat pe nimeni. Dovadă că nu puteam să acuz pe stânga este că, între membrii ministerului dat în judecată, erau şi din dreapta, şi din cei mai însemnaţi. D-l Brătianu a reînviat însă rănile şi a zis că relele nu sunt de azi, ci din trecut. Din partea cui dar vine acuzaţia? Din a mea, sau a d-lor? A venit apoi şi a zis că adunarea este pricina răului, că dacă armata este în stare proastă — eu nu am zis că e în stare rea sau bună — Camera e de vină; dacă se sfâşie partidele, dacă se află bancrută în Visterie, toate acestea au fost şi dela 1841, şi că vrem să facem sau cel puţin avem aerul de a voi să facem ceeace s'a făcut la 41. Vă aduc însă aminte, d-lor, că, dacă atunci erà lipsă, venitul Statului erà de 14—20 milioane, iar nu de 75; că oastea, dacă nu erà în stare mai bună, aveà un buget de patru-cinci până la cel mult 7 milioane, iar nu ca azi de 17 milioane. Vedeţi dar că nici bunavoinţă, nici spiritul de liberalitate nu ne-a lipsit. Am dat tot ce ni s'a cerut şi, cum a zis d-l Ghica, am dat mai mult chiar decât ni s'a cerut. Prin urmare resping asemenea acuzaţiuni. Am constatat fapte şi nimic mai mult. Mi s'a zis că cu acestea ne punem în pericol, că arătăm naţia în faţa Europei ca perturbătoare. Dar, d-lor, ceeace ne-a făcut să ne îngrijim, este ceeace se zice pe afară: interpretaţiile cari se repetă de câte ori ne iese o vorbă, interpretaţii ce privesc la acele persoane, cari sunt aşà de sus, încât nu putem nici cugetà a ne atinge de dânsele. La cea dintâi vorbă ce am pronunţat-o, ni s'a zis că voim să trecem

peste cele dobândite, ca să ajungem la cele dorite de Divanul *ad-hoc*.

Ei, d-lor, nu suntem aşà de simpli precum voiţi a crede, ca să desfiinţăm noi Convenţia, care este catehismul nostru, evanghelia noastră socială, de când ne-a fost dată. Noi nu am fost intimidaţi, ci indignaţi de ameninţările ce ni se făceau din afară. Noi ştim să ne menţinem în legalitate, şi am zis că, de câte ori va fi vorba să cerem cevà pentru viitorul ţării — mai curând sau mai târziu — vom face ceeace a făcut Capul Statului şi cu el însuşi în capul naţiei, pe care voim să-l acoperim, iar nu să-l punem înainte, ca să ne ascundem după dânsul, ceeace singur chiar El dela început a declarat — şi acela este poate actul său cel mai de veşnică laudă.

Acest act însă îl vom face când va trebui, fără primejdie pentru ţară, fără a atrage blam şi nemulţumiri nici din partea ţării nici din partea puterilor garante. Nu ne vom încercà dar să ne armăm cu acest fapt acum, ca să ne învălmăşească lumea, precum fac unii cari n'au decât această ţintă, răspândind calomnia pe afară, ca să aducă desbinare şi să facă pe Domnitor a crede că noi îi suntem inimici personali. Dar a crezut-o! Ei, ştiţi, d-lor, că cu cât e cinevà mai sus, cu atât se înşeală mai mult, pentrucă aceia cari-l înconjoară caută numai interesul lor şi-l consiliază numai în vederea acelui interes.

Când am luat cuvântul, o mai repet pentru a treia oară, n'am acuzat; am constatat. E sau nu falită în ţară? E strâmtoare în Vistierie? Este o temere generală? Sun tâlhari cari îngrozesc judeţele? A fost sau nu oştirea în lipsă? Dacă n'a fost, de ce s'au cerut bani de şeful oştirii, ale cărui bonuri stau mucezind în Vistierie? Dacă a fost în lipsă şi nu i s'au dat, n'a suferit atunci oştirea privaţii?

Prin urmare, când venim de constatăm, nu ne presupuneţi idei ce n'am avut, cu cari suntem prea înţelepţi, ca să ne armăm, fără a fi siguri că toţi Românii dela un cap al ţării

până la celălalt, dela cel mai mare până la cel mai mic, le doresc.

Noi constatăm, ca să nu se mai facă greşelile ce s'au făcut, ca să poată Guvernul să arunce un balsam asupra rănilor cari au bântuit şi bântuie ţara. De am cerut ca legea electorală să nu se facă în străinătate, e pentrucă am ştiut că s'a făcut o lege de Comisia Centrală şi nu ni s'a dat, fiindcă s'a zis că e prea restrânsă. De ce dar s'a trimis la Moldova şi nu şi aci? Cine v'a zis că noi nu o vom largi? Cine v'a zis că lucrarile Comisiei Centrale sunt o evanghelie pentru noi? Nu, d lor, evanghelia noastră este Convenţia, sunt drepturile ţarii şi nimic mai mult. Cine a dat drept Guvernului ca să urmeze pe această cale afară din drepturile noastre, cu atât mai mult că s'a văzut în ziare streine un memorandum, în care se zice că nu este cu putinţă de a se face legea electorală de o Cameră care reprezintă trecutul, că nu vor puteà acei oameni să se sinucidă? Ei bine, sunt destule elemente, destule probe ca să ne puie în poziţie de a ne îngriji şi a strigà, noi, sentinelele naţiei: *qui vive!*

Ne acuzaţi că constatăm, ne acuzaţi, deschizând mormintele trecutului, şi pe când noi vorbim de rănile de cari sângeră ţara, d-v. ne puneţi înainte rănile acelui trecut. Nu scormoniţi cenuşa morţilor, căci atunci nu ştiu cine va fi cel mai vinovat! Vă vom probà că multe erau mai bine atunci. Dacă nu altcevà, cel puţin erà siguranţă publică, dormiau oamenii în mijlocul drumului cu mii de galbeni şi dacă se întâmplà vreo călcare, erà caz excepţional, lucru neauzit. Azi, d-lor, în Argeş, în Prahova, avem un Tunsu, şi dea Domnul să fie numai un tâlhar. Fi-va oare şi aceasta o consecinţă a inviolabilităţii persoanelor, şi pentru aceasta nu se prinde acest om? Asemenea inviolabilitate nu există în trecut, dar nu există nici temerea şi teroarea în toate inimile.

De ce d-l Brătianu vine să mai sgândăre trecutul? De ce se zice că acuzam stânga, când în actul de acuzaţie s'au aflat înplicaţi şi oameni din dreapta? Stânga sau dreapta, nu

voiu să ştiu ; n'am acuzat pe nimeni, am constatat că se preumblă în juru-ne oameni zicând lucruri cari nu merită decât dispreţul, şi deaceea nu mă mai explic. Intreb însă, adresându-mă acum mai mult la minister : ce zice de aceste manifestaţii, de aceste vorbe răspândite ? Şi-l fac răspunzător. Oare mâine, când va veni legea rurală, ne chezăşueşte ministerul că suntem siguri în Cameră, că vom fi liberi a ne împlini datoria de mandatari ai naţiei, ca să ştim ce facem ? Nu ne e frică, d lor, pentru noi ; ci, cum v'am mai zis-o, temerea noastră, frica noastră este pentru ţară, pentru instituţiile ei, căci, precum ai zis d-ta, d-le Brătiene, la cea dintâi manifestare de asemenea natură, vom trece în ochii Europei de o naţie de perturbatori, şi atunci s'a dus ţara noastră, s'au dus drepturile ei ; iar noi nu vom aveà decât lacrimi să-i dăm spre mângâiere şi vom atrage pe capul nostru hula şi blestemele generaţiilor viitoare !...

După Katargiu, iau cuvântul I. Brătianu, Principele Dimitrie Ghica, G. Vernescu şi Principele Ştirbei. In urma acestora Katargiu pronunţă discursul următor :

B. KATARGIU. — D-l Brătianu şi d-l Vernescu ne-au vorbit de interpretari rele, ce zic că am dat cuvintelor dumnealor. Asemenea interpretări sunt d-lor cari le-au făcut, şi aceasta o dovedesc. Aţi băgat de seamă, d-lor, că nici n'apucă a se potoli vibraţia de aer a cuvintelor noastre, când d-lor, luând cuvântul, vin şi fac în auzul tuturor interpretaţii în adevăr de o îndrăzneală netălmăcită.

Ne-au atribuit că noi am zis că toate ale trecutului au fost bune ; ne zic că propunerea ce facem e o desfidere pentru puterile streine. Vedeţi un nou mod de insinuaţie. După ce au vrut alaltăieri să ne calomnieze în faţa ţării şi a Capului Statului, pe care de doi ani acum neîncetat se muncesc a-l depărtà de noi, voesc să ne calomnieze azi şi în faţa Europei. Suntem, d-lor, mai politici decât d-voastră. Sunt chestiuni politice şi naţionale, cari se respectă între ele de naţiile cele mari, de puterile cele mai independente. Care dar ar fi uşurinţa Românilor, când ei ar îndrăzni să despreţuească aceste

principii de drepturi şi cuviinţe internaţionale? Puterile ne-au dat dovezi de buna lor voinţă; ele au venit, au întrebat pe naţie, şi apoi ne-au dat Convenţia pe baza vechilor noastre drepturi. Ştim până unde se cuvine a respectà şi a apărà drepturile naţiei. Nu sfidăm Europa, ci vorbim numai despre ceeace trebuie să se facă de Guvern. Principele Ştirbei a amintit că a fost un memorandum care a circulat prin streinătate, memorandum făcut sub un minister oarecare şi care are să se execute sub altul..... Intreb pe acel minister este aceasta adevărat sau nu? Ştie el cevà de acel memorandum? Face-se-vor cele expuse într'însul? Zisu-s'a într'însul că nu e cu putinţă a merge înainte cu Camera aceasta de azi, încât să puie pe puteri în necesitate de a face dela sinele ceeace li s'a insinuat că nu suntem în stare a face noi, sub cuvânt că nu ar fi cu putinţă a ne sinucide noi înşine, acordând drepturi mai largi în chestiunea electorală? Acesta a fost obiectul interpelaţiei; sub această preocupare am depus la birou propunerea ce desbatem, iar nu cu intenţia de a da o sfidare puterilor, ceeace nici am puteà, nici am cugetà vreodată să facem.

Aţi zis că d-voastră sunteţi cari aţi luat iniţiativa celor patru puncte din Divanul *ad-hoc* şi că dreapta le-a combătut. La aceasta nu vă voiu răspunde decât numai prin fapte, arătându-vă că acele patru puncte şi toate principiile pe cari se bazează Convenţia noastră s'au cerut de noi, aristocraţii, încă pe când d-voastră eraţi în streinătate, şi, spre a vă încredinţà şi mai bine, vă putem da câte un exemplar din câtevà sute ce au mai rămas din cele 6.000 tipărite şi distribuite atunci de noi. Nu veniţi dar a vă îmbrăcà ca cioara cu penele păunului, nu vă arătaţi tot ceeace nu sunteţi, căci ne cunoaştem. Ne-aţi zis că noi vrem să desgropăm trecutul, că noi zicem că el este mai bun decât prezentul. Nu, domnilor; am zis că rău a fost trecutul şi, dacă nu ar fi fost rău, nu am fi protestat, când posturile, precum d-voastră aţi pretins, erau toate ocupate de aristocraţie? Vedeţi dar că nu ne-am sfiit atunci de a zice chiar pentru ai noştri: «Măria Ta, ţara e

îngenuchiată!» Dar în prezent oare faceţi şi d-voastră asemenea, când cei dela putere sunt de ai d-voastră?

Da, domnilor; de nu erau toate bine, erà însă ceva mai bine decât azi. Atunci erà credit, deşi bugetele erau de 28 milioane; şi când Guvernul erà în lipsă, întindeà mâna în piaţă şi găsià milioane. Faceţi-o şi azi, de puteţi. Am zis că nu erau tâlhari. La aceasta răspunză negoţul, răspunză toţi, dacă au azi ca atunci încredere, dacă pleacă cu sume de bani pe afară fără frică. Aceasta v'am zis. Nu v'am vorbit de principiul libertăţii, căci libertatea noastră zăceà sub ţărâna veacurilor trecute, din nenorociri pe cari nu le-am adus noi. Nu pervertiţi discuţiunile, spre a falsifica cugetele noastre. Nu zicem că trecutul erà bun; dar ceeace erà bun atunci, vedem că azi lipseşte, adică creditul şi siguranţa. Vedeţi dar că aceasta nu e decât o constatare, iar nu o desfidere.

Ni s'a zis: de ce n'am cerut legea electorală împreună cu constituţia în cele 10 zile cât am fost la minister? Dar n'am făcut-o tocmai că suntem mai politici decât ne credeţi; pentrucă ştim că sunt chestiuni legate de interesele Statelor streine, chestiuni cari socotiam că pot să ne facă a trece că voim să aducem o atingere Convenţiei. Dacă însă noi n'am avut curajul acesta, aibă-l, de voeşte, ministerul actual; vie cu constituţia, pe care n'o cunoaştem, şi cu legea electorală, şi noi le vom discutà.

XLII.

ASUPRA UNUI CREDIT PENTRU ŞOSELE.

Şedinţa dela 27 Mai 1861. — (*Supliment la Monitorul oficial,* No. 129 şi 130).

C. Grădişteanu citeşte raportul secţiunii III-a, prin care se acordă ministerului de interne suma de 11.588.457 lei (vechi) pentru construirea drumurilor următoare: Ploeşti-Buzău, Buzău-Focşani, Bucureşti-Giurgiu, Ploeşti-Breaza, Bucureşti-Piteşti.

După o desbatere, la care iau parte I. Ghica şi I. Brătianu, preşedintele acordă cuvântul lui B. Katargiu.

B. KATARGIU. — Mai înainte de a intrà în amănunte, trebuie să vorbim de principiile acestor lucrări. Dacă nu m'ar împiedicà un fapt desăvârşit, aş fi şi eu de opinia d-lui Prejbeanu; dar vedeţi în ce poziţiune ne pune guvernul, când iese din şirul metodic al lucrărilor. Noi, în adevăr, trebuie să votăm pentru drumuri, cari sunt studiate, cari au deviz; însă împinşi de setea de a vedeà pe o cale mai bună lucrările publice, am votat suma pentru nişte lucrări ca i n'au nici un devis, şi aceasta o facem din bunăvoinţă numai, după o simplă cerere, căci avem un ministru constituţional, patriot, şi credem că el nu poate lăsà bănuială de dispreţ pentru ceeace decide Adunarea. Ministerul însă, în loc de a nu le pune în lucrare mai înainte de a face nişte lucrări pregatitoare, el, pe temeiul celor 500 de mii lei votate, a contractat lucrări de 2 milioane. E trebuinţă neapărată a se face aceste drumuri? Noi nu ştim; nu am desbătut.

Totdeauna oportunitatea unui lucru are şi oarecari condiţii, oarecari limite, încât, dacă necesitează o cheltuială exorbitantă, atunci e preferabil a aşteptà înca, decât a auto izà o cheltuială imposibilă, care nu ne-ar duce la nici un rezultat.

Drept exemplu vă dau drumul dintre Ploeşti şi Buzău. D-l I. Ghica zice că este foarte necesar. Dar să mă ierte d-lui, căci nu este acesta cel mai trebuincios; şi, dacă am desbate necesitatea acestui drum, am găsi-o mai neînsemnată decât s'a zis. Cu toate acestea suntem nevoiţi a-l lăsà să continue, căci s'au cheltuit milioane pentru el; terasamentul s'a făcut şi nu mai rămâne decât aşternutul cu pietriş şi podul. Dacă nu s'ar fi început, aş zice şi eu să se înceapă altul; astăzi însă nu-l putem oprì, căci mi-e teamă ca milioanele închise acolo să nu se piarză, să nu se sacrifice în paguba fiscului. D l Prejbeanu zice că paguba s'o plătească ministerul trecut. Dai să vedem este oare lesne a găsì 2.000.000 la miniştri? Deaceea zic ca pe de o parte să protestăm în contra lucrărilor rău făcute, iar pe de alta să votăm proiectul şi concluziile secţiei, în speranţă că vom aveà un minister constituţional cu respect către Cameră şi care nu va începe lucră-

rile ce au să se facă, mai înainte de a le înfăţişà şi supune la aprobarea Camerei.

Aceste consideraţii păstrate pot stavili răul, afară numai dacă vom aveà nenorocirea să dăm iar peste un minister care să zică: «Ei, v'aţi călcat competenţa; închiz Adunarea!»

XLIII.

ÎN CHESTIUNEA DĂRII ÎN JUDECATĂ A GUVERNULUI MANOLAKI COSTAKI.

Şedinţa dela 13 Iunie 1861. — (*Supliment la Monitorul oficial*, No. 136).

Unul din secretari citeşte o adresă a deputaţilor Glogoveanu, Niculescu şi B. Slătineann, prin care arată că, văzându-se numiţi de guvern în comisiunea de cercetare a illegalităţilor ministerului dela 13 Iulie, nu pot primi ca deputaţi această însărcinare, fără autorizarea Adunării.

B. KATARGIU. — Domnilor, Cunoaşte şi onor. Cameră şi toată Ţara Românească împrejurările cari au provocat cererea de anchetă şi gravele urmări ce poate da formarea acestei anchete, când nu ar fi sinceră. Camera a propus, cu consimţimântul guvernului, formarea unei anchete prin reprezentanţi din Cameră. Camera, ştiţi prea bine, cu o majoritate însemnata, s'a pronunţat şi acum în contra urmărilor ministerului precedent, urmari cari au avut de rezultat de a implică în acele fapte şi pe funcţionarii subalterni.

Se cereà această anchetă cu intenţiunea ca guvernul să lovească pentru totdeauna asemenea abuzuri, să le stârpeasca printr'o justă pilduire, ca în viitor subalternii să nu mai îndrăznească să ia asupră-le lucrări în contra legii. In această împrejurare, guvernul nu puteà face altcevà decât sau să vie cu francheţă şi să ne zică ca cel precedent: «nu recunoaştem Camerei dreptul de a face anchetă; însă noi ne însarcinăm a da lovitura,» sau să ne zică: «primim ancheta şi, spre mai bună dovada că voim să mergem în Unire cu Camera, pentru interesele ţării, venim a cere Camerei să numească şi din

parte-i membri ce va voì în această anchetă». Acum însă guvernul numeşte singur membri din Cameră, lucru neauzit; îşi aroagă un drept, pe care îl contest, căci abià are dreptul tacit de a numì funcţionari din sânul Adunării, şi acesta chiar, după părerea mai multora, ar trebuì să nu mai existe. Cu cât mai mult, când e vorba de descoperirea faptelor unui minister, pentru care actualul cabinet pot afirmà că are mai multă simpatie, şi va venì vremea s'o dovedesc. Dar ce e de mirat, este că desbaterile noastre s'au făcut în şedinţă publică, votul s'a dat pe faţă, şi cu toate acestea vedem numiţi în comisiile cercetătoare numai câte unul din deputaţii cari au lovit în minister, şi, pe de altă parte, un deputat care l-a susţinut şi un reprezentant al acestui guvern, ai cărui membri au fost de părere că nu trebuià să se trimiţă acel minister înaintea Justiţiei. Poate părerea mea să fie nedreaptă. Voiu cere iertare, când mi se va dovedì că sunteţi amici ai conservatorilor, ai acestei mari majorităţi ce compune Camera, ai acestei majorităţi pe care o sfâşiaţi şi căutaţi în tot chipul a o săpà. Prin urmare nu putem primì o asemenea comisie, care are de scop să sprijine ministerul acuzat. Mai bine să ia guvernul asupră-şi cercetarea faptelor, şi, dacă îşi va împlinì datoria bine, îi vom mulţumì şi-l vom ridicà sus; iar dacă nu, ne vom face şi cu acest minister datoria, cum ne-am făcut-o cu celelalte.

C. A. ROSETTI. — Onor. d-l Katargiu a zis un cuvânt, contra căruia sunt dator să protestez. D-sa a zis că membrii din partea stângă numiţi în comisiuni...

B. KATARGIU *(întrerupând)*. N'am zis aşà.

C. A. ROSETTI — Sunt din aceia cari au apărat ministerul pus în acuzaţie. Am luat cuvântul ca să rectific aceasta şi acum e dator să rectifice şi d-sa, pentrucă acei membri au votat pe faţă, ca şi d-l Katargiu, care în adevăr a acuzat pe faţa, dar a votat secret.

B. KATARGIU. — Sunt gata a arătà mulţumiri d-lui Rosetti de profesia de credinţă ce face în numele acelor deputaţi, cari s'au numit în comisii; însă d-sa trebuie să ţie seamă de neîncrederea reciprocă, şi provenită din partea d-lor, ce avem unii în contra altora, şi nu se va mirà de observaţia mea, dacă îşi

va aduce aminte de desbaterile ce s'au urmat cu ocazia raportului pentru punerea în acuzaţie, unde am văzut pe mai mulţi şovăind şi încercându-se a o amână pentru un viitor necunoscut. Putem fi nedrepţi; şi vom fi fericiţi de câte ori veţi puteà să ne arătaţi că d-voastră sunteţi mai puţin nedrepţi decât noi şi să ne-o dovediţi. Când veţi începe a nu ne mai acuzà de trădători, de mincinoşi, de mai ştiu şi eu ce; când veţi aveà încredere în noi şi vă veţi hotărî să mergem la bine, pentru bine, cu toţii de mână; când nu ne veţi mai schimonosì vorbele, precum am mai zis-o, până a nu apucà să înceteze vibraţia lor din aer, până atunci iertaţi-ne a vă plătì cu aceeaş monedă, pe care ne-o aruncaţi în totdeauna.

C. A. ROSETTI răspunde protestând în contra afirmărilor lui Katargiu şi conchide zicând: «Până când d-l Katargiu nu va probà ceeace zice d-sa şi nu va puteà desminţi ceeace zicem noi, d-sa este şovăitor».

B. KATARGIU. — Nu aveam de gând să vorbesc de jurnale, pentrucă nu am jurnal. Când se va dovedì că B. Katargiu a făcut sau a subscris vreun articol în care a tratat pe stânga de burieni rele, atunci voiu răspunde. Cât pentru ceeace zice d-l Rosetti că am întins podina ministerului Iepureanu, am onoare a-i răspunde că partidul conservator a întins mâna, nu podina, oricărui minister, pe câtă vreme îl iertà conştiinţa să facă aşà. Aşà am făcut şi cu ministerul Iepureanu, l-am susţinut pe cât am putut, pe cât timp adică nu intrase încă pe aceà cale de arbritrar, de ilegalităţi, la capătul căreia ştiţi ce a aflat. Dea domnul ca şi d-l Rosetti, când vor fi la putere oameni de o coloare mai mult sau mai puţin pronunţată contra aceleia a d-sale, să-i susţie, cum facem noi şi acum cu orice minister, pe câtă vreme nu vom vedeà călcate deadreptul sau pieziş legile fundamentale ale ţării.

PRINCIPELE DIMITRIE GHICA zice că dreapta voeşte o anchetă serioasă, iar nu după modul cum a alcătuit-o ministerul.

V. MĂLINESCU, *ministrul cultelor,* se mirà de neîncrederea ce unii din membrii Adunării arată guvernului, deoarece comisiunile se compun din câte doi membri din Adunare, din aceà majoritate care a votat darea în judecată a ministerului şi unul din partea guvernului.

B. KATARGIU. — Voiu începe mai întâi cu ceeace a zis principele Dimitrie Ghica, că Adunarea, departe de a respinge o anchetă parlamentară în chestiunea de faţă, din contră o doreşte, şi a şi votat că are dreptul de anchetă parlamentară. Camera a voit să conlucreze cu guvernul în această privinţă, însă cu membri aleşi din sânul Adunării de către Adunare.

Viu la ceeace a zis d-l ministru al cultelor asupra neîncrederii. V'am mai zis : dacă n'am aveà înaintea ochilor totdeauna ceeace e în natura principiilor noastre : pace, răbdare, aşteptare, atunci negreşit că nu ne-ar fi permis, chiar după legea constituţională, a nu declarà dela început că n'avem încredere în d-voastră. Noi însă am voit să procedăm şi acum ca totdeauna. Oricare ar fi ministerul, de orice coloare mai mult sau mai puţin aprinsă, chiar ieşit din minoritate în contra regulelor constituţionale, oricum va fi, pentru noi e bine venit; îl primim, îl aşteptăm la fapte. Dar aşteptarea noastră e cu mâna pe conştiinţă, şi nu vom zice că nu avem încredere, că avem îndoială, decât când vom vedeà, ca azi înaintea ochilor, că se petrec lucruri cari nu se petrec în starea normală a societăţii, lucruri cari adună aburi ameninţători de furtună şi catastrofe, aşà încât să aducă Ţara Românească ori în prada unei anarhii, ori în prada unei invazii.

Puteţi zice oare că nu e un act de mare răbdare, de o mare încredere în intenţiile şi conştiinţele d-voastră, de o mare speranţă în bunătatea providenţei, când zicem că aşteptăm ? Nu sunt zece zile de când am văzut preumblându-se pe aci umbre înspăimântătoare, nu pentru noi, ci pentru existenţa ţării şi pentru drepturile ei. Când vedem jurnalele vorbind de o revoluţie, nu sub figuri retorice, ci liber şi pe faţă ; când vedem în teatru şi pe câmpul libertăţii vorbindu-se cum nu s'a vorbit nici în Franţa la 1793, vorbindu-se de sânge, de lovituri de acelea ce ar puteà prăvăli ţara în fundul prăpăstiei — când vedem toate acestea, noi vă zicem să aşteptăm, nu ne mişcăm depe scaunele noastre, nu ne temem de nimic. Membrii din dreapta, conservatorii, nu au trebuinţă de putere, ci de pace, pe securitate, de paza drepturilor ţării, cari sunt în pericol.

Noi aşteptăm actele d-voastră, şi, de veţi urmà bine, veţi găsi o mână de ajutor în conservatori, veţi găsi nişte fraţi. Iar când veţi voi a aduce scenele Drusilor şi Maroniţilor, [1]) atunci să ştiţi, domnilor, că nu va mai rămâneà piatră peste piatră; că veţi face din această naţie nu o naţie de oameni liberi, ci o turmă de sclavi!

Katargiu, cu alţi patru deputaţi, face propunerea ca să se numească o comisiune mixtă, compusă din membri parte aleşi de Adunare, parte numiţi de guvern. Mălinescu, ministrul cultelor, este de părere că această propunere nu e practică, căci dacă membrii numiţi de guvern vor fi egali la număr cu cei aleşi de Adunare şi dacă pe de altă parte cei dintâi vor fi de o părere şi ceilalţi de alta, atunci nu se va puteà fuà nici o hotărîre asupra dării în judecată a ministerului acuzat.

B. KATARGIU. — Când s'a întrebat Ministerul dacă primeşte a se numì o anchetă cu membri din Adunare, care se va numì parlamentară, Ministerul a aderat. Acum vine d-l Ministru al cultelor şi ne întreabă ce se va întâmplà, fiind părităte de voturi? Oare pentrucă-i numeşte Camera se schimbă lucrurile? Sau că Guvernul vrea să aibă majoritatea sau să facă un ce defectuos. Ne mai ziceţi încă: «numiţi d-v. pe cine voiţi şi noi pe cine voim». Va să zică, în loc de a luà măsuri împăciutoare, să luăm aceà măsură care ne-ar trimite o sumă de petiţii la Cameră, petiţii contradictorii una alteia; adică vom ajunge ca aceia, pe care i-am găsi culpabili, să fie apăraţi de Guvern ca inocenţi şi să fie înaintaţi din judecători de tribunale la demnitatea de judecători la Inalta Curte, din zapcii la demnitatea de Miniştri. Pentru ce? Pentrucă Comisia Guvernului i-a găsit nevinovaţi.

Vedeţi că avem a cercetà faptele unui Ministru, care a deschis Camerei un proces mare. Deaceea vă răspunz că ceeace

[1]) Două populaţiuni rivale din Syria, cei dintâi musulmani, cei din urmă creştini; cei dintâi fioroşi şi răsboinici, cei din umă paşnici şi agricultori. Oratorul face aluziune la măcelul Maroniţilor de către Drusi în Mai 1860. Tot pe atunci creştinii din Damasc fură măceläriţi de către mohamedani.

s'a făcut în Anglia eră cu totul alta [1]). Acolo nu eră un proces între Guvern şi Cameră, proces care a tras după sine închiderea Camerei şi darea în judecată a acelui Minister. Deaceea sunt foate mirat cum astăzi, când vrem să ne dăm mâna cu Guvernul actual, ca să lucrăm pentru binele public, când venim să dăm o dovadă de încrederea ce avem într'însul, el refuză şi ne răspunde: «faceţi voi ancheta voastră şi noi pe a noastră», adică: «răsboiu totdeauna între noi şi voi, între Cameră şi Guvern». Poate să nu fie în fond aceasta intenţia d-v. Noi însă vă arătăm primejdia în care cădem prin deslușirea d-v. Şi fiindcă voim cu cea mai sinceră dorinţă a termină odată pentru totdeauna orice sfâşâieri dintre Guvern şi Cameră, noi cerem a se face anchetă de Cameră în unire cu Guvernul, ca să putem dovedi mai bine răul şi să-l tămăduim.

XLIV.

IMPERIOASA NEVOIE DE A SE REZOLVÀ CHESTIUNEA RAPORTURILOR DINTRE PROPRIETARI ŞI ŢĂRANI.

Şedinţa dela 17 Iunie 1861. — (*Suplimentul la Monitorul oficial,* No. 138 din anul 1861).

BARBU KATARGIU. — Cere a se pune în desbatere chestiunea proprietăţii. Ministrul Cultelor crede că, devremece atât Camera din Bucureşti, cât şi cea din Iaşi au formulat în această privinţă un vot, care în acest moment se află la Comisia Centrală, este logic să se aştepte întoarcerea acelui vot dela Comisia Centrală.

BARBU KATARGIU. — Domnilor, deşi toţi cunoaşteţi gravitatea acestei chestiuni, vă cer întâi voie a o desvoltà într'un cerc mai întins, vă cer iertare dacă mă văz silit a-mi face azi datoria. Nu mă voiu afundà cu toate acestea în negurele unui trecut întunecat; mă voiu ocupà numai de fazele prin cari am văzut trecând chestiunea proprietăţii de trei ani încoà.

---

[1]) Ministrul Cultelor zisese că numirea unei anchete parlamentare nu este o invenţie a sa, ci că modul numirii membrilor ei îl împrumutase din Anglia.

Această chestiune importantă, această chestiune vitală, pe care se întemeiază viitorul României, a deşteptat dela început îngrijirea Comisiei Centrale, care, încă din prima ei sesiune, a elaborat în această privinţă un proiect de lege, care, din împrejurări inexplicabile, nu s'a putut luà în cercetare, amânându-se din zi în zi, până ce în fine, după mai multe asemenea amânări şi tergiverşaţiuni obositoare, se putù desbate şi hotărî această chestiune; şi rezultatul s'a înaintat Camerelor.

Camerele, preocupate de importanţa chestiunii şi văzând cât de greu se lucrează asemenea legi, au emis dorinţa ca, dacă n'ar fi cu prejudiţiul intereselor politice ale ţării, să se întrunească amândouă pentru această chestiune, spre a-i da o soluţiune mai uşoară. Acesta a fost scopul pentru care Adunările au dat acele voturi. Unul s'a emis acì. Ne-am înfăţişat cu dânsul înaintea Domnitorului şi ni s'a zis că votul nostru, deşì bun, totuşi este târziu, căci Unirea e făcută.

Vedeţi dar că am avut oarecare decepţie. Insă, pornind dintr'un sentiment patriotic, am primit cu plăcere, ne-am întors plini de mulţumire, căci ni se asigurà că Unirea, visul nostru de aur, s'a realizat.

Trei luni au trecut de atunci şi nu s'a făcut nici măcar unirea parţială. Cunosc delicateţa acestei chestiuni, cunosc împrejurările politice ce o înconjoară şi deaceea nu fac nici o imputare Guvernului. Nu-i cer aceasta, nu-i cer să facă cevà care să ameninţe interesele naţiei; dar votul ce am dat, cu scopul de a ajunge mai iute la scopul dorit, n'ar fi oare un ce netălmăcit, când aceà dorinţă s'ar întoarce contra scopului nostru, adică ar face mai anevoioasă şi mai târzie soluţia acestei chestiuni, în loc de a o înlesnì şi a o grăbì?

Daţi-mi voie, domnilor, a spune adevărul în toată simplicitatea lui şi iertaţi-mă dacă sunt silit a pune degetul pe rane sângerânde. Ştiţi că oamenii pe afară, unii în adevăr spăimântaţi, alţii numai din rea credinţă, pe de o parte ne acuză pe unii de moliciune, de o indolenţă culpabilă şi chiar un jurnal sub numele de *Proprietarul Român,* a cărui creiaţiune socotesc că d-nii Miniştri ştiu cum s'a făcut, ne impută că nu

stăruim a săvârşi această chestiune, care este piatra unghiulară a edificiului nostru social, această chestiune care pentru ţara noastră a ajuns o armă de scandal şi de discordie. Pe de altă parte, suntem acuzaţi că lăsăm a se ridică înainte-ne felurimi de obstacule şi că paşii ce credem că facem spre a ne apropia de soluţia acestei probleme sociale sunt o iluzie, un miragiu ce ne amăgeşte. Oamenii depe din afară zic despre aceia ce ne ridică asemenea piedici, că sunt însufleţiţi de o precugetare funestă, ceeace eu nu voiu să crez, căci nu pot crede să fie un Român într'atâta lepădat de lege, încât să nu voească a stârpi acele seminţe înveninate, pe cari în republica franceză generalul Cavaignac, care era un republican destul de călduros, le-a stârpit cu tunul. Eu, o repet, nu crez aceasta pentru ţara mea. Dar oamenii de din afară se îngrijesc şi noi trebuie să ţinem socoteală de temerile lor. Comitenţii noştri, văzând că la Comisiunea Centrală s'au pus principiile năprasnice ale comunismului, cu drept cuvânt, în spaima lor, se adresează la noi zicându-ne: «Nu vedeţi ce se face în jurul vostru? Nu ştiţi că se pregăteşte o lege electorală afară din ţară, o lege care chiamă pe cei ce inspiră jaful a fi legiutorii noştri? Voi cunoaşteţi toate aceste mahinaţii şi tăceţi! iar noi, comitenţii voştri, vă întrebăm ce aţi făcut de trei ani?»

Iată, domnilor, ceeace pentru noi e mult mai apăsător, mult mai periculos decât ceeace zice Principele Dimitrie Ghica, căci din ruina financiară tot mai scapă un Stat, pe când din răsturnarea socială niciodată.

Ni se mai zice încă un lucru. Ni se zice: «iată cum v'a înşelat, cum dorinţa ce aţi manifestat a fost o cursă a Guvernului, ca să vă pue într'o dilemă din care să nu puteţi ieşi». Şi într'adevăr, votând noi această lege, când se vor întruni Camerele, vota-o-vom din nou împreună cu a Moldovei? Aceasta ar fi o anomalie. Camera Moldovei vota-o-va ea singură, fiind întrunită cu noi? Aceasta ar fi şi mai absurd. Vedeţi dar impasul în care suntem puşi. Vedeţi că aceà sabie a lui Domocles, de care vorbià în şedinţa trecută unul dintre

Miniştri că stă spânzurată asupră-le, atârnă mai mult asupra noastră şi, ceeace e încă şi mai înfricoşător, este că o mână nevăzută, infernală, o sguduie de asupra capetelor noastre.

Scoateţi-ne dar din această situaţie şi atunci vă asigur că nu va mai fi un paiu spânzurat asupra capetelor Miniştrilor. Până atunci însă voiu fi silit să vă zic: «Aceşti oameni au dreptate şi eu cu mâhnire sunt silit să vă acuz. Vă rog dar nimiciţi acele aparenţe; tăiaţi firul acelei săbii ce ne ameninţă pe toţi; daţi răsuflare Românilor copleşiţi de răsvrătiri şi de închietudini; scăpaţi-i de aceà apăsare a anarhiei, de aceà perturbare a societăţiii, care aduce stingerea unei naţii, care aduce, ceeace am mai zis, a nu mai rămâneà piatră peste piatră!»

Departe de mine, domnilor, a vă zice: «aveţi poporul României cu voi, mergeţi înainte, faceţi Unirea, faceţi ce voiţi!» Mare ca Italia să dea Dumnezeu să fie România şi atunci tot voiu zice împreună cu Cavour: «Să respectăm puterile Europei, căci de ne vor părăsì toate, suntem pierduţi.» Dacă 24 de milioane de Italieni, cu toate avantajele şi forţa ce dau o civilizaţie înaintată, dacă Statele cele mai mari ţin seamă de relaţiile internaţionale, de interesele celorlalte, nu sunt eu acela care vă voiu zice: «faceţi ori ce vă trece prin minte». Insă voiu fi cel dintâiu care voiu protestà contra streinilor, când vor veni să calce legile noastre fundamentale.

Domnilor Miniştri, d-v. aveţi un mijloc de a ne scoate din această dilemă. Daţi-ne făgăduiala că veţi ţineà deschisă Adunarea din Iaşi şi veţi ţineà pe aceea de aici în permanenţă, până se va votà legea rurală. Dea Dumnezeu ca Unirea să se facă şi atunci vom tratà multe legi mână în mână cu Moldovenii. Până atunci însă, dacă nu ne veţi înlesnì mijloacele de a ne ocupà de această chestiune, voiu fi silit a crede că se uneltesc lucruri ameninţătoare, periculoase. Chestiunea Unirii e o chestiune politică şi socială, e chestiunea de vieaţă a României; însă nu vom cere niciodată ca să fie tratată cu atâta uşurinţă, încât să se pue în primejdie instituţiile noastre; iar chestiunea proprietăţii, până când nu va primì o soluţiune

va fi o cauză de discredit, de mizerie, într'un cuvânt de moarte a societăţii româneşti.

După aceasta, Katargiu citeşte următoarea propunere:

«Propunem a se da Ministerului un termen de şase zile, declarându-i «că sau să roage pe Măria Sa a da Camerei mijlocul cel mai putincios, «spre a se înlesni rezolvarea chestiunii proprietăţii, înainte de închiderea «acestei sesiuni, sau, la din potrivă, orice Minister ar mai încercà să pre-«lungească soluţiunea acestei chestiuni nu va mai aveà pe viitor încre-derea Camerei».

PREŞEDINTELE. — Nu pot pune în discuţiune nici la vot, până nu se va tratà chestiunea prealabilă, dacă daţi precădere chestiunii rurale. Trebuie dar să se hotărască mai întâi intervertirea ordinei zilei.

Se pune la vot şi se primeşte a se da precădere chestiunii rurale.

B. KATARGIU. — Prin această propunere noi suntem hotăriţi a nu mai suferi apăsare din partea comitenţilor noştri şi a nu trăi sub o atmosferă de închietudini ziinice şi deaceea zicem că orice minister ar mai prelungi această chestie nu are încrederea Camerei.

Propunerea de mai sus, punându-se la vot, se primeşte.

XLV.

EXPLICĂRI LA UN PASAJ DIN DISCURSUL PRECEDENT

Şedinţa dela 20 Iunie 1861. — (*Supliment la Monitorul oficial,* No. 144).

B. KATARGIU cere cuvântul, spre a atrage luarea aminte a ministerului şi a adunării asupra ziselor sale din şedinţa trecută (dela 17 lunie), aşà cum s'au înserat în procesul verbal şi cari au fost aşà de rău interpretate.

Preşedintele, consultând adunarea, acordă cuvântul lui B. Katargiu.

B. KATARGIU. — Aţi auzit, domnilor, din citirea procesu-lui-verbal, cele ce s'au vorbit în Camerà, cu ocazia cererii de a se discutà legea rurală. Daţi-mi voie acum să vă spuiu că am auzit cu mirare interpretându-se cu totul altfel şi de astă-dată cuvintele pronunţate aici. S'a zis, domnilor, că propunerea ce am făcut erà de a sili pe guvern să declare cu orice preţ unirea Camerelor. Procesul-verbal însă ce ni se citi

atestă cu totul din contră că nu numai nu voim să bruscăm împrejurările, nu numai nu cerem a se face nimic illegal, dar încă ţinem seamă de greutăţile ce guvernul întâmpină în realizarea acestei dorinţe şi-i mulţumim că n'a făcut vreun pas care să compromită această chestiune importantă, pentrucă ştim foarte bine de ce pericole e înconjurată. Adeseaori, domnilor, s'au întrebuinţat felurimi de manopere, ca să ne atragă afară din Convenţie; noi însă vom fi în totdeauna cu cea mai serioasă luare aminte contra unor asemenea uneltiri şi vom protestà contra oricăruia am vedeà că vine cu astfel de încercări. O singură dată am ieşit din Convenţie, la 24 Ianuarie; dar a doua oară nu ne mai este permis a o face.

Propunerea noastră de ieri, foarte explicată pentru oricine, nu zice altcevà decât ca ministerul să ne dea mijloace legale de a discutà legea rurală, deschizându-se şi Adunarea Moldovei, ca să o putem tratà tot deodată, după cum am tratat şi alte legi; iar cât pentru unirea definitivă, rămâne ca ea să ne vie dela cei ce ne-au promis-o. Aşà dar am zis-o şi o mai zic că nici nu am cerut şi nici nu vom cere fapte illegale şi cei ce au interpretat astfel cuvintele noastre, sau că nu le-au înţeles sau că au fost de rea credinţă. Cererea noastră s'a mărginit numai în aceasta ca sau să se deschiză adunarea din Iaşi, ca să putem desbate tot într'o vreme chestiunea vitală a proprietăţii, a cărei şoluţiune e aşteptată cu atâta sete de ţara întreagă, spre a face să înceteze odată criza şi învălmăşelile ce frământă societatea românească şi care face să primim pe fiecare zi imputări dela comitenţii noştri că nu avem grijă să o resolvăm; sau, dacă nu, să ne dea Guvernul încredinţarea că nu se pregătesc uneltiri de a întocmi o Cameră de spoliaţie, şi de nu va da această asigurare, va aveà încrederea noastră, căci numai astfel vom puteà fi şi noi în acord cu Guvernul, şi Guvernul cu Camera în pace cu naţia, cu opinia publică. Şi aci nu e vorba de opinia acelui public care subscrie petiţii pe Câmpul Libertăţii, ci de acel public care ne-a trimes aci, de opinia legală a ţării, căci numai lor le dă azi Convenţia dreptul de a se amestecà

în interesele ţării. Dacă mâine lucrurile vor luà altă faţă, dacă aceştia vor fi copleşiţi de alţii fără drept azi, aceasta este altă chestiune. Astăzi însă ei formează opinia legală a naţiei, singura opinie de care suntem datori a ţineà seamă.

Vă cer iertare, domnilor, dacă şi astăzi, luând cuvântul, n'am făcut decât să reviu la cele ce am zi în şedinţa trecută. Veţi fi observat negreşit obiceiul, defectos poate, ce am fost nevoit să contractez, acela de a repetà une ori până la saţietate, aceleaşi idei, aceleaşi expresii; căci cu toată această repetiţie, cu toată claritatea şi preciziunea cuvintelor ce am întrebuinţat, aţi avut în nenumărate rânduri ocaziune de a constatà cât de rău interpretate au fost zisele mele nu numai afară din Adunare, dar pe dată aici în mijlocul nostru şi de cei cari le auziseră aşà de bine. Deaceea o mai repet şi acum, nu mai ştiu pentru a câtea oară, noi n'am cerut a se face unirea cu paguba ţării şi pe răspunderea noastră, pentrucă cunoaştem că această chestiune este delicată şi înconjurată de multe piedici şi pericole, pe cari guvernul, prin poziţia sa, este în stare a le vedeà mai departe şi a le aşteptà mai bine decât noi.

XLVI.

IN CHESTIUNEA VOTULUI DE BLAM DAT GUVERNULUI ST. GOLESCU.

Şedinţa dela 22 Iunie 1861. — (*Supliment la Monitorul oficial*, No. 144).

In şedinţa dela 20 Iunie, Principele George Ştirbei şi-a desvoltat interpelarea sa privitoare la întrunirea făcută pe Câmpul Filaretului şi la o petiţiune către Domn subsemnată acolo, prin care se cereà o reprezentaţiune naţională pe nişte baze mai largi.

In şedinţa dela 22 Iunie, biroul Camerei dete citire unei moţiuni de neîncredere în cabinetul Ştefan Golescu, pe considerentele că acest cabinet n'a înfăţişat încă socotelile doveditoare de întrebuinţarea milioanelor în anii din urmă; că n'a prezentat încă bugetele anului viitor, cu toate invitările ce i s'au făcut; că mişcarea dela 11 Iunie s'a făcut nu numai cu consimţământul şi instigaţiile, ci chiar cu concursul guvernului;

că prin aceasta s'a adus la culme criza comercială; că, în fine, guvernul nu voeşte să înlesnească deschiderea Camerei din Moldova pentru rezolvarea chestiunii rurale, care ar fi singurul mijloc de înfrăţire a locuitorilor şi de ridicare a autorităţii guvernului.

Se admite urgenţa propunerii.

G. GHICA declară că votează moţiunea de neîncredere în guvern, însă îşi face rezerve prealabile în ceeace d-sa crede că ar puteà să infirme dreptul poporului de a se adunà şi de a petiţionà.

B. KATARGIU. — Temerea d-lui Ghica e ca nu cumvà Camera să voească a pune un principiu contra dreptului de adunare şi de petiţionare. Preocupaţia d-sale însă va încetà îndată ce va da o atenţie mai serioasă acestei propuneri, al cărei sens poate că i-a scăpat la prima citire.

Domnilor, Nu sunt de loc de părerea ce am auzit mai adineauri, exprimată din partea unui onor. deputat [1]), că orice nu este scris în lege este permis; căci atunci s'ar ivì lucruri la cari legiutorul nu s'a putut gândi vreodată, dar cari să fie vătămătoare pentru societate. Cu toate acestea, deşi un asemenea drept nu se află scris în lege, totuşi n'am îndrăznit să zic că aceà adunare e afară din lege, ci am zis că guvernul puteà prea bine să o lase să se facă, însă veghind să nu degenereze în dezordine. Sunt dar cu totul contra atitudinii guvernului de a luà o parte activă, de a se face el însuşi instigatorul acelei adunări. Acesta a fost principiul pus de Principele Dimitrie Ghica, de a lăsà poporului român, în care avem cea mai deplină încredere, dreptul de a se adunà şi de a petiţionà.

Tocmai această încredere, domnilor, ne-a făcut să îngăduim ministerele neconstituţionale ieşite din minoritate. Am voit să încercăm acest popor român, să vedem de are maturitatea popoarelor bătrâne, şi am văzut că, deşi nu e poate aşà de matur ca celelalte naţii vechi, totuşi e mai matur decât credeam; e cevà mai mult: e blând, răbdător, posedă încă acele virtuţi patriarhale. Am văzut însă, pe de altă parte, alături cu acest popor, oameni streini de naţiune, oameni

[1]) G. Vernescu.

crescuţi în străinătate, unde au subt veninul, iar nu laptele civilizaţiunii, am văzut pe aceşti oameni ce nu sunt din poporul român, căci au părăsit toate virtuţile străbune şi şi-au ales în ei numai viţiile societăţilor streine; de acel fel de oameni, domnilor, ne-am temut, iar nu de poporul român, a cărui încredere nu ne va părăsi niciodată. Mă tem însă că poporul român nu are încă aceà experienţă a naţiunilor îmbătrânite în libertăţi, cum este cea engleză, care de secole se învaţă cu respectul legii. Aceà naţie are în adevăr privilegiaţi în sânul ei, şi cu toate acestea ei sunt respectaţi şi nu se aruncă asupră-le vorbe scandaloase ca la noi.

Un domn deputat[1]) ne-a amintit seara de 4 August[2]). Dar ce are a face aceasta cu ţara noastră? Unde sunt la noi privilegii? Eu nu ştiu că sunt la noi privilegii, afară de acelea de a posedà cevà sau de nu a aveà nici o avere. Ori ce alt privilegiu mai rămăsese din trecut s'a desfiinţat de mult.

Ni s'a zis că, în noaptea de 4 August, nobilimea franceză a renunţat la privilegiile ei. Dar la 1848 văzurăm în aceeaş ţară ridicându-se naţia contra privilegiilor, după cum a zis Principele Ştirbei, şi atunci s'a început mai întâi cu banchete, cu adunări, ca să se desbată lucruri folositoare ţării; dar acestea se terminară în curând printr'o revoluţie, care răsturnă acel guvern. Ceeace însă a uitat să mai adauge Principele Ştirbei e că îndată s'a proclamat republica, care a adus cu sine principiile socialiste, principiile comunismului, cari au spăimântat Europa şi cari, cum am mai zis şi în şedinţa trecută, au fost stârpite cu tunul de unul din cei mai înfocaţi republicani. Ştiţi ce s'a intâmplat mai în urmă, când omul, care azi e cel mai puternic, a venit să consulte dorinţele Franţei spăimântate de haosul republicii; ştiţi ce s'au făcut acei republicani înflăcăraţi, acei anarhişti ce ziceau că personifică naţiunea întreagă; ştiţi cum s'au răspândit ca pul-

[1]) C. A. Rosetti.

[2]) In care nobilii francezi renunţară la privilegiile lor.

berea înaintea vântului, când adevărata naţie şi-a exprimat dorinţele ei.

Napoleon dă astăzi naţiunii franceze ordinea şi liniştea, iar nu anarhia şi măcelul; îi dă libertatea, iar nu o licenţă scandaloasă.

Domnilor, am zis: «lăsaţi naţia în pace, nu altoiţi în vinele ei viţiul şi corupţia, ca să nu o ucideţi». Iată ce am zis guvernului. Şi oare de ce am zis aceasta? De ce am strigat «pace, răbdare; ridicaţi mărul de discordie dintre Români?» Nu cumvà pentrucă suntem privilegiaţi? Nu, domnilor; ci pentruca să nu mai avem un firman dela Balta Liman, pe care nu l-am adus noi, ci evenimentele din anul 1848, acest 48, pe care l-aş fi serbat şi eu, m'aş fi închinat şi eu la dânsul, dacă nu s'ar fi văzut pe zidurile Sărindarului o hârtie, pe care în adevăr eu nu am văzut-o, căci nu eram atunci în Bucureşti, dar care, deşi s'ar tăgădui poate astăzi de cei ce o au fost scris — căci taga şi inveţiile sunt mijloacele de cari se slujesc d-lor în toată vremea — deşi, zic, se poate tăgădui astăzi, sunt însă mulţi oameni ce pot mărturisi că au văzut-o. Şi ce se ziceà în aceà hârtie? Se făgăduiá Porţii malul stâng al Dunării şi dreptul de a confirmà legile noastre interne!

Pentru asemenea temere zic Românilor: «fiţi înţelepţi, fraţilor; răbdare, şi vor veni toate cu încetul; aveţi încredere în voi, în Providenţă şi în puterile garante, fără al căror sprijin nu am fi dobândit nimic». Şi nu este umilitor pentru noi să mărturisim aceasta. Italia cu 24 milioane de locuitori, posedând în sânul ei o mulţime de bărbaţi superiori, o organizaţie veche, o civilizaţie înaintată, tot n'ar fi dobândit nimic, fără ajutorul altei naţii mai tare decât ea.

Iar celor de rea credinţă sau cari poate numai din nişte sentimente prea exagerate, dintr'o inocenţă copilărească, înşeală pe bietul popor, acelora nu le zicem decât să-şi tempereze o ardoare prea înflăcărată ce 'mpinge să săvârşească fapte afară din calea legală.

Ni s'a dat, d-lor, Convenţiunea; ni s'au dat legi, pentru cari

alte ţări au vărsat râuri de sânge, ca să le dobândească, legi pe cari le aveam îngropate de atâta timp şi pe cari poate nu le-am mai fi desgropat niciodată. Prin urmare să luăm bine seama, ca să nu facem vreo imprudenţă şi să dăm ocaziune duşmanilor ţării a zice Europei : «Vedeţi abuzurile ce fac Românii de drepturile ce li s'au dat; vedeţi că ei n'au cerut libertatea decât spre a o face să degenereze în licenţă şi anarhie». Poate că în fond nu vor aveà dreptate; poate că ar fi numai calomnii. Dar de multe ori calomniile au mai mare putere decât adevărul. Să ne luptăm dar a rupe masca sub care se ascund amăgitorii naţiei, ca ea să ajungă a-şi cunoaşte pe adevăraţii ei voitori de bine şi să ştie a-i deosebì de cei ce o amăgesc.

Dar viu, ca să nu mai ostenesc Adunarea, la propunerea ce se citì şi care cuprinde în sine rezumatul celor ce vedem petrecându-se de doi ani. Adică ce? Că pe când noi cerem a se regulà finanţele ţării, cari formează elementul de vieaţă al oricărei naţiuni, ni se răspunde sau prin nişte amânări eterne şi neînţelese, sau prin nişte impasuri, de cari ne spăimântăm, sau printr'o indiferenţă ca aceea ce am văzut chiar astăzi în ministerul actual, care ori că este pe acele fotoliuri ori că fotoliurile sunt goale, este cam tot una. Al doilea se mai zice de adunarea sărbătorească de mai alaltăieri şi de modul în care s'a făcut, şi al treilea revine la o chestiune pe care eu socotesc de prisos, la chestiunea proprietăţii, căci în privinţa aceasta noi am dat dejà un vot, când am văzut că ea se ţine ca un tăciune de vrajbă între noi. S'a spus ministerului că, de nu ne va deschide drumul, pe care l-a închis cu atâta dibăcie, de a ne ocupà de această chestiune, ministerul acesta, şi ori care altul va merge pe aceeaş cale, nu are încrederea noastră. Dar domniile lor, când noi le vorbim de apă, răspund «foc!»

Ni s'a mai zis că am dat un vot pentru unirea Camerelor în chestiunea acestei legi. Acel vot l-am dat, d-lor, numai ca să corespundem cu ceeace ne-a zis Convenţia de trei ani de zile, cu ceeace ne-a cerut Domnitorul la deschiderea sesiunii.

Cât pentru ceeace priveşte manifestaţia făcută, nu mă îngrijesc de dorinţele ce s'au exprimat, nu m'am îngrijit nici de numărul ce se ziceà că o compune; m'am temut însă de ceeace mă voiu teme totdeauna, de relele interpretări ce se ivesc în totdeauna asupra unor asemenea fapte.

In urma votului de neîncredere din această şedinţă, Cabinetul Ştefan Golescu demisionă la 24 Iunie 1851, şi demisiunea sa se primì la 11 Iulie acelaş an (vezi *Monitorul oficial al Ţării Româneşti* 1861, Iulie 12). Interimul ministerelor fu încredinţat directorilor de serviciu, iar la 19 Iulie 1861 Cabinetul se compuse precum urmează: Principele Dimitrie Ghica, *interne şi Preşedinte al Consiliului;* I. Cantacuzino, înlocuit mai târziu cu Scarlat Fălcoianu, *justiţie;* A. Plagino, *finanţe;* Scarlat Făicoianu, înlocuit mai târziu cu N. A. Niculescu, *Culte şi instrucţie;* Apostol Arsaki, *externe;* George Văleanu, *control;* Principele Ioan Gr. Ghica, *răsboiu.*

La începutul lui Decemvrie 1861, Turcia şi Puterile garante recunoscură Unirea definitivă a Principatelor. Atunci amândouă ministerele din Principate demisionară, spre a se formà un singur guvern. Barbu Katargiu fu însărcinat cu compunerea noului Cabinet, care se întocmì la 22 Ianuarie 1862 în chipul următor: Barbu Katargiu, *interne, ad-interim la Lucrările Publice şi Preşedinte al Consiliului;* Principele Al. C. Moruzi, *finanţe;* Apostol Arsaki, *externe şi ad-interim la Control;* Const N. Brăiloiu, *justiţie;* Grigore Balş, *Culte şi instrucţie;* Principele I. Gr. Ghica, *răsboiu.* (*Monitorul oficial* 1862, Ianuarie 23). La 24 Ianuarie se deschise sesiunea Adunării legiuitoare a anului 1862. La 26 Ianuarie, Principele A. C. Moruzi, demisionând, Gr. Balş fu trecut la finanţe. rămânând totdeodată şi ad-interim la Culte; iar Cornea fu numit la instrucţie la 27 Ianuarie. La 7 Fevruarie, Barbu Belu fu numit la Culte şi instrucţie, în locul ocupat până aci ad-interim de Gr. Balş.

XLVII.

RĂSPUNS UNEI INTERPELĂRI A LUI M. KOGĂLNICEANU.

Şedinţa dela 25 Ianuarie 1862. — (*Supliment la Monitorul oficial,* No. 20).

M. KOGĂLNICEANU face ministerului următoarele interpelări: 1) Dacă ministerul a dat ordine telegrafice pentru desfiinţarea ministerului separatist din Moldova şi concentrarea direcţiei superioare a trebilor publice din această provincie în mâinile ministerului din Bucureşti; 2) Dacă ministerul a luat măsuri să se îndestuleze trebuinţele locale ale Moldovei, încredinţându-se administraţiunea şi justiţia ţării şi a districtelor în mâna unor persoane cari să fie o chezăşuire pentru legalitate şi pentru ordinea publică; 3) Dacă ministerul are cunoştinţă de conflictul ivit între ministerul Instrucţiunii Publice şi Consiliul Superior al învăţământului public din Moldova, conflict născut din nelegala destituire a unui profesor şi tăgada dreptur lor garantate prin legea Consiliului de instrucţiune publică, conflict care a avut de consecinţă demisionarea în massă a profesorilor Universităţii şi Colegiului, atacarea Colegiului şi a Şcoalei Centrale de fete cu forţa poliţienească şi militară, închiderea şcoalelor şi apoi chiar agitaţiunea oraşului. Toate acestea au provenit dela manifesta şi dela el propriu mărturisita violare a legii de către ministrul cultelor, Kneazul Alexandru Cantacuzino; 4) Dacă ministerul a luat măsuri pentru asigurarea unei zilnice şi ieftine comunicări postale între Iaşi şi Bucureşti şi dacă crede a puteà înfăţişà în curând un proiect pentru concesiunea căilor ferate din provincia Moldovei, date unei companii de mai mult timp, şi care nu aşteaptă decât aprobarea puterii legiuitoare; 5) Dacă ministerul are cunoştinţă că moşiile mănăstirilor pământene închinate locurilor de jos sunt a se da în arendă în zilele de 1 Fevruarie viitor şi cu 15 luni înainte de expirarea arenduirilor actuale şi în condiţiuni cu totul incompatibile cu drepturile şi interesele ţării, condiţiuni cari până acum au fost respinse de toate ministerele din Moldova etc.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — D-lor, Din interpelările făcute de d-l Kogălniceanu, acelea cari mă privesc pe mine în parte sunt foarte puţine. Voiu vorbì mai întâi în genere de ceeace priveşte spiritul de care va fi însuflat ministerul şi apoi voiu trece la articolele de cari se face întrebare.

La interpelarea ce d. Kogălniceanu ne face onoare a ne adresà în privinţa măsurilor ce am fi luat spre a asigurà poziţiunea Moldovei, fiţi bine încredinţaţi, d-lor, că aceasta este

ocupaţiunea noastră cea mai de căpetenie, îngrijirea noastră de toate zilele.

Dar reviu la ceeace am zis de a răspunde mai întâi pe scurt şi în general la întrebarea ce ni se face, dacă guvernul are de gând a statornici pe adevăratele ei baze constituţiunea ţării. La aceasta voiu răspunde că, ieşiţi din Camera României, noi ştim că avem două sarcini: cea dintâi este de a respectà drepturile Camerei, de a le păzì sacre şi neatinse, după cum până astăzi le-am susţinut şi apărat în toate împrejurările, şi de a căror păstrare şi acum nu suntem mai puţin geloşi. Cea de a doua sarcină este de a păzì neatinse şi drepturile guvernului, căci şi el reprezintă o putere a Statului, el este cheia bolţii pe care se reazimă societatea. Precum întru nimic nu vom atinge drepturile Camerei, de asemenea nu vom lăsà întru nimic a se lovi drepturile guvernului, spre a puteà astfel păstrà echilibrul între puterile Statului. Acolo unde drepturile nu sunt respectate, unde o putere trece peste marginile atribuţiunilor sale şi impietează asupra drepturilor celeilalte, acolo echilibrul este rupt; şi unde nu este echilibru, este prăpastie, este pieire!

Acum să venim la amănunte.

Sunt trei zile de când ne aflăm la putere şi aceste zile au fost copleşite de ocupaţiuni şi de împrejurări, cari n'au fost toate numai vesele. Cu toate acestea, patru ore după numirea noastră, ministerul interimar din Moldova a încetat şi s'au însărcinat provizoriu directorii cu expeduirea lucrărilor curente, până ce Camera va votà niscaivà măsuri provizorii, căci noi nu vom luà nici pentru trei ore asemenea măsuri, fără consimţimântul Camerei. Asemenea măsuri sunt excepţionale şi se iau numai când este o mare urgenţă sau când societatea e ameninţată de un pericol. Atunci guvernul aleargă la asemenea măsuri, luând responsabilitatea asupra lui; şi reprezentaţiunea naţională poate să le încuviinţeze în consideraţia înlăturării primejdiei. Dar astfel, când nu este urgenţă, când primejdia nu există, ele sunt totdeauna pernicioase. Deaceea noi astăzi, miniştrii României, cum a zis d-l Kogălniceanu,

dela Dorohoiu până la Mehedinţi şi de aci până la Marea Neagră, nu vom luà nici o măsurà fără o împreună înţelegere cu d-voastră.

Ni s'a mai făcut întrebare pentru căile ferate. Dar, d-lor, necesitatea căilor noastre ferate şi în genere îmbunătăţirea tutulor mijloacelor noastre de comunicaţie, este o necesitate pe care o simţim cu toţii, şi încă o simţim foarte adânc şi foarte de aproape, căci toţi cunoaştem greutatea cea mare ce întâmpinăm în circulare, începând chiar dela uliţele Capitalei până la drumurile vecinale. Aceasta, d-lor, e una din cele mai neapărate trebuinţe ale ţării noastre. Căile de comunicare sunt adevărata măsură a stării de civilizaţie a unei ţări. Dacă, în această privinţă, ne-am pune în faţa Europei, atunci am vedeà că suntem foarte înapoiaţi, şi ar fi mult mai bine să fim înapoiaţi în alte chestiuni de a doua trebuinţă, decât tocmai în cele mai de căpetenie. Aşteptăm dar cu nerăbdare să ne vie acel proiect şi îndată îl vom supune înaintea Camerei şi vom susţineà tot ce vom crede a fi de interesul ţării.

Vedeţi, dar, d-lor, că v'am vorbit de intenţiunile în general ale ministerului, şi în parte de ceeace priveşte atribuţiunile mele. Cât pentru celelalte interpelări, rămâne ca fiecare din d-nii miniştri să răspunză, în ceeace îi priveşte.

Acum puteţi cunoaşte drumul ce are să urmeze acest minister, după profesiunea de credinţă ce făcui, şi pe care, de nu mi se cereà, nu aş fi făcut-o, căci dela un timp încoà am văzut atâtea profesiuni de credinţă şi atâtea programe făcute de ministerele ce s'au urmat până astăzi, fără să fi avut vreunul timp de a şi le pune în lucrare.

Aşà dar aţi văzut, domnilor, dorinţa noastră; aţi primit principiile noastre. Dar ne mai trebuie încă cevà. Acel cevà e sprijinul d-voastră, pentru ca Guvernul şi mandatarii naţiunii să poată îndeplini cea dintâi misiune a lor, misiunea de a se ajutà, de a se susţineà unii pe alţii, iar nicidecum de a se luptà şi combate necontenit, căci calea aceasta nu are alt rezultat decât acela de a ne ţineà în loc şi a nu puteà face un singur pas înainte. Aşà dar, când e vorba că toţi voim

binele şi fericirea Românilor, că toţi voim înaintarea şi prosperitatea ţării noastre, nu crez să mai fie un Român, care să se încerce a mai pune o despărţire între noi, şi aşà să ne învârtim, ca până astăzi, în cercul inactivităţii şi al unor lupte neterminabile.

XLVIII.

IN CHESTIUNEA LISTELOR ELECTORALE.

Şedinţa dela 30 Ianuarie 1862. — (*Supl. la Monitor* No. 24 şi 25).

La ordinea zilei este discuţiunea listelor electorale.

După I. Brătianu, care susţine că s'au făcut abuzuri la întocmirea listelor electorale, B. Katargiu cere cuvântul.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.*— Nu voiu să răspunz la disertările ce d. preopinent a făcut asupra regimului constituţional; nu voiu să mă ocup de generalităţile pe cari le-a tratat d-lui. E vorba acum de abuzurile ce se zice că s'ar fi făcut cu ocaziunea confecţionării listelor electorale, de minister. Nu deosebesc în această privinţă persoanele ministerului, ci pronunţ numai cuvântul «minister».

Intreb, domnilor, ce poate face mai bine un ministru decât a păzì legile şi a da instrucţiuni funcţionarilor săi de a se conformà lor?

În instrucţiunile ce s'au dat, s'a prevăzut totul; într'însele se zice că 21 zile sunt acordate pentru înscriere la administraţiune, 3 zile pentru protestaţie la judecătorie, şi 10 zile pentru expedierea hotărîrilor judecătoreşti. Deşi sunt de 4 zile în minister, nu am văzut însă până acum nici o protestare, şi chiar de aş fi văzut, nu puteam face alt decât a o trimite acolo numai unde de drept se poate adresà. Crez că domnul preopinent nu poate fi în contra unei asemenea proceduri, căci d-lui a votat punerea în acuzare a unui minister, care s'a abătut dela această regulă [1]), amestecându-se el în contestările electorale şi hotărîndu-le prin ordine ministeriale.

---

[1]) Ministerul Manolaki Costaki.

Ministerul, domnilor, poate da ordine numai pentru păzirea legii, poate da instrucţiuni numai pentru dreapta ei aplicare, dar nu a hotărî el chestiuni cari intră cu totul în competinţa părţii judecătoreşti. Văz însă că am ajuns într'un regim de suspiciuni: de păzeşti legea, faci rău; de o calci, faci şi mai rău.

Arătaţi-ne dar, domnilor, care e drumul ce trebuie să urmăm. Până atunci însă noi vom urmà tot pe acesta, de a păzì strict legea.

Ni s'a vorbit apoi de demoralizare. O, domnilor, nu aş fi voit să o spunem aceasta în Cameră, în faţa naţiunii, ci s'o plângem în inimile noastre şi să căutăm a vindecà răul. Demoralizarea aceasta, domnilor, vine în parte dela Guvernele sub cari a fost ţara în regimele trecute, în parte dela lipsa de educaţiune a naţiunii, şi apoi nu mai puţin a contribuit la această demoralizare altă cauză, pe care nu voesc să o mai arăt, ca să evit de a mai aduce între noi tăciunile discordiei şi vrajbelor.

Viu acum la ceeace s'a zis despre funcţionari. Dar oare domnilor, găsit-a, vreun regim, vreun Guvern, din câte au fost până acum, funcţionari cari să nu dea ocaziune la protestări? Nu, domnilor. S'au văzut atâtea protestări, atâtea reclamări prin foi publice şi prin tribunale, încât se cutremură cinevà de grozăvia abuzurilor ce ele relatau; şi când s'au orînduit anchete, când s'a cercetat şi descoperit adevărul, s'a văzut în multe cazuri că din toate acele arătări nu existà nimic.

Noi v'am spus că suntem de patru zile la Guvern, şi în timpul acesta nu am primit nici o plângere de nicăieri, în materie electorală. Cu toate acestea să presupunem că am primit asemenea plângeri cu grămada, să presupunem că într'însele se arată cele mai mari nedreptăţi, cele mai mari abuzuri. Ce putem face noi mai mult reclamanţilor decât a-i trimite să se adreseze la tribunale, singurele în drept, singurele competente a cercetà şi hotărî nişte asemenea chestiuni. Putem noi, numai după nişte asemenea plângeri, cari, încă odată mai repet, nu există, putem noi, chiar de ar existà,

să destituim funcţionarii în massă? Putem noi oare face aceasta, când s'au auzit atâtea strigăte contra destituirilor, când chiar aicea în Cameră s'au imputat cu asprime mai multor ministere desele schimbări de funcţionari? Nu, domnilor. Pe cât timp nu avem dovezi despre abaterile dela lege ale unui funcţionar sau cel puţin convingerea că e nedemn de sarcina ce i s'a încredinţat, noi nu-l putem depărtà din post.

Instrucţiunile ce am dat în privinţa înscrierilor în liste le-aţi văzut, domnilor, şi le puteţi vedeà şi acum. Dacă le găsiţi rele, puneţi degetul şi arătaţi unde este răul, unde e greşala şi cum trebuià să fie. Dacă însă nu voiţi sau nu puteţi să faceţi aceasta, se înţelege că instrucţiunile sunt bune şi nici nu se puteau face mai bune.

D-l ministru de justiţie, având în vedere mai multe imprejurări din judeţe, a hotărît ca termenul contestărilor la judecătorie să fie de zece zile; la judecătorie însă, nu la administraţie, căci aceasta nu poate face alt decât o simplă operaţie de înscriere, rămânând ca cei ce s'ar crede nedreptăţiţi să-şi adreseze plângerea la tribunale, şi mâine, când vom aveà Curtea de Casaţiune, pe care şi eu am mare sete să o văz înfiinţată, vor merge acolo să reclame în contra celor ce i-au nedreptăţit, şi ea nu numai îi va judecà, dar încă va şi pedepsì pe cei abătuţi, căci e de dorit, domnilor, ca toţi să ne închinăm sub jugul responsabilităţii, în faptă, iar nu numai în cuvânt.

M. KOGĂLNICEANU zice că d-sa are dovezi că se pot alege deputaţi după placul ministerului şi fără ordine scrise, deoarece se pot da foarte bine ordine verbale. Să nu vie d-l ministru a zice că n'a dat ordine, ci numai nişte instrucţiuni. In anul trecut un minister a fost dat în judecată pentru ilegalităţile comise nu de dânsul, ci pentrucă a lăsat să se comită o mulţime de ilegalităţi. Un ministru nu se poate scuzà că nu este răspunzător de ilegalităţile ce se comit de alţii şi că el nu are decât a da instrucţiuni. Aceasta nu poate fi o scuză, căci ministerul este răspunzător de orice ilegalităţi se comit şi pe cari le lasă a se comite.

I. BRĂTIANU aminteşte că pe timpul ministerului lui Manolaki Costaki s'au schimbat membri depe la tribunale şi s'au înlocuit cu alţii *ad-hoc*, ca să judece după placul Guvernului contestaţiunile electorale. Aceste

tribunale, pentru cari ministerul Iepureanu a fost dat în judecată, funcţionează şi astăzi. Cu ce siguranţă dar se poate prezentă un alegător în faţa unui asemenea tribunal? D-sa citează apoi mai multe cazuri de înscrieri şi de ştergeri nelegale din listele electorale. D-sa încheie cerând suspendarea listelor şi darea în judecată a prefecţilor şi judecătorilor ce nu observă legile.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Domnilor, Simţ o mare nevoie de a puteà adunà punctele de căpetenie de cari s'a ocupat prea onorabilul preopinent d-l Brătianu, arătând cele ce s'au petrecut în anul trecut cu cutare şi cutare alegere, în cutare sau cutare judeţ. In tot ce a vorbit d-lui, şi mai înainte şi acuma, despre chestiunea electorală, nu ne-a spus unde se găsiau defectuozităţile, astfel încât nu ştiam de e vorba despre principiu sau numai de formă.

Dar din cele spuse de d-sa mai în urmă, am văzut că e vorba despre formă. D-sa a făcut un adevărat istoric de cele ce s'au urmat în timpul ministerului Iepureanu, zicând că tot acele greşeli se întâmplă şi astăzi; însă-i pot spune d-sale că ministerul prezinte tocmai de acele greşeli, pentru cari a fost acuzat ministerul Iepureanu, s'a ferit mai mult, voiu să zic de destituiri şi orânduiri în funcţiuni pe timpul alegerilor, ci s'a mărginit în legalitate, în paza legilor în fiinţă şi în măsuri opuse acelora ale ministerului Iepureanu. Cât pentru anchete şi darea în judecată a funcţionarilor corupţi ai acelui minister, aceia ce au clironomit [1]) pe acel minister, aceia trebuiau să puie în lucrare acele anchete. De ce dar aceia nu au făcut mai bine decât face acest minister?

Dar din cele ce am auzit zicându-se chiar şi de către d-l Kogălniceanu, cu părere de rău am văzut că nu e vorba de instituţiuni, de moralitatea şi dreptatea lor, ci numai noi să rămânem răspunzători de toate faptele impiegaţilor subalterni, căci d-l Kogălniceanu ne-a zis: cine poate dessigilà depeşile ministerului, cine poate oprì telegraful? Imi pare rău că ne punem sub un regim de suspiciuni, sub un regim asupra căruia Camille Desmoulins ziceà. «Ai plâns, eşti suspect; —

[1]) au moştenit, au venit după....

ieşi afară din casă, eşti suspect; — te închizi în casă, eşti suspect». Aşà şi noi, d-lor, de vom urmà calea legalităţii, suntem suspecţi; de vom urmà pe aceea a ilegalităţii, suntem suspecţi. Aşà dar, orice minister o să nemulţumească pe cinevà, devremece sunt diferite partide. Noi însă vom continuà a urmà tot pe această cale a legalităţii, căci, oricare ar fi bănuielile ce s'ar puteà ridicà asupră-ne, nu vor puteà fi drepte pe cât timp nu se arată în ce chip putem urmà altfel. Eu mă văz asemenea suspect, pentrucă am zis unui om să se ducă la judecătorie să-şi arate drepturile, căci numai aceasta e competentă a-l reintegrà în dreptul ce va fi având. Cât despre alegeri, ştiţi, d-lor, că nici nu s'au făcut, şi sper că nici nu se vor face în anul acesta după listele actuale.

Din d-nii prefecţi, cari au fost puşi sub acuzare, pot asigurà că nu s'a oprit nici unul. Aş vrea să ştiu acum pentru ce suntem inculpaţi? S'au făcut alegeri, s'au găsit călcări în acele alegeri, în timpul ministerului nostru? Nu. Atunci nu ştiu pentruce d-l Brătianu voeşte să ne inculpe pentru nişte fapte cari nu sunt ale noastre, ci ale celui ce a primit de-a dreptul moştenirea ministerului d-lui Iepureanu.

XLIX.

IN CHESTIUNEA LISTELOR ELECTORALE.

Şedinţa dela 1 Fevruarie 1862. — (*Supliment la Monitorul oficial* No. 28).

La ordinea zilei este continuarea desbaterii asupra întocmirii listelor electorale.

După o discuţiune foarte animată, la care iau parte Anastasie Panu, principele Gr. M. Sturza, I. Brătianu, I. Marghiloman, principele Dimitrie Ghica, G. Vernescu şi Brăiloiu, se ridică B. Katargiu.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Domnilor, iată două zile pierdute, şi două zile sunt mult în vieaţa omului, cu atât mai mult în faţa necesităţilor şi a stării lucrurilor în care ne aflăm.

Am avut onoare a vă zice în zilele trecute că capitalul cel

mai scump e vremea şi că nu trebuie să o cheltuim în zadar. Sunt fericit dar că voiu face o mare economie prin ceeace am a vă zice. In urma discursului d-lui Panu de înalte cugetări şi de o elocinţă ce a mişcat toate inimile, în urma discursului principelui Gr. Sturza, plin de o logică aşà de puternică şi strânsă, şi de cari le mulţumesc, nădăjduiam că nu-mi mai rămânea nimic de zis.

Am văzut însă că unii din d-nii deputaţi au venit aici cu cu o listă de acuzări pentru abuzurile ce zic că s'au făcut, ca şi cum am fi fost înaintea unui tribunal; şi fără să-şi aducă aminte că aci nu suntem un tribunal, ca să intrăm în asemenea amănunte, ne-au făcut un şir de toate cele ce s'au întâmplat. Sunt departe de a veni să susţiu că nu s'au făcut abuzuri, fiindcă în ţara noastră s'au făcut totdeauna abuzuri; şi v'am spus-o că aceasta este o consecinţă a relei educaţiuni ce avem. Dar să căutăm care e cauza de s'au făcut atâtea abuzuri. Ni s'a zis că pricina e că lipseşte cutare şi cutare lucru, că impiegaţii sunt răi, că nu avem Curte de casaţie şi altele atâtea. Faceţi, d-lor, legi; şi, dacă nu se vor precurmà abuzurile, cel puţin se vor stavili. Sunteţi chemaţi a face legi; ţara sufere, Europa ne priveşte. Acestea sunt două vorbe mari, două vorbe primejdioase. Ţara sufere, Europa ne priveşte, o mai repet odată; ele ne cer socoteală de ceeace facem. Incepevom iarăşi aceleaşi şi aceleaşi discuţiuni fără căpătâiu, fără început şi fără sfârşit, şi astfel să ne învârtim în veci în cercul lui Popilius,[1]) ca să ne zică ţara şi Europa: n'aţi făcut şi nu puteţi să faceţi nimic. Avem de datorie să dovedim ţării că meritàm încrederea ei şi Europei că ştim a întrebuinţà şi a păzì instituţiile ce ne-a garantat.

Ce vreţi astăzi? Să ieşim afară din lege? Nu, aceasta nu

[1]) Aluziune la următorul fapt:

Antioch Epiphanes, regele Syriei, supusese o parte din Egipt şi înconjurase Alexandria. Deputatul roman Popilius îl învită săpărasească Egiptul. Regele Syriei cerù câtevà zile ca să se gândească. Atunci Popilius trase un cerc împrejurul lui şi-i zise: «Nu vei ieşi de aici, până nu vei răspunde Senatului.» Şi regele, intimidat, se retrase.

o vom face. Dar să facem ceeace legea ne iartă? Am făcut-o şi v'am spus-o că o vom face totdeauna. Dacă ar fi fost şi pentru contestările la tribunal un termen prescris de Convenţie, ne-ar fi sdrobit cu aceasta. Din norocire, termenul pentru apel la tribunal nu e prescris, ci atârnă dela guvern. Noi l-am mai prelungit, îl vom mai prelungi încă pe 15 zile. Ce mai voiţi încă? Osânda celor abătuţi dela lege? Vom face o anchetă şi acei cari vor fi călcat legea, se vor trimite la Curtea de casaţie, care peste puţin va fi numită şi pentru care ştiţi că am stăruit cu toţii. Dacă s'a întârziat până acum, o ştiţi prea bine că a fost oprită de împrejurări înalte peste cari nu se putea trece.

Ce mai cereţi acum? Nimic. Dar acum vă cer eu, cer, în numele ţării, să ne unim cu toţii, să ne apucăm de lucru, să facem legi. Legi, legi, d-lor, una după alta, ca să rupem lanţul care a sdrobit libertatea şi a lăsat abuzurile. Să lănţuim abuzurile şi să se sloboază libertatea

---

L.

ÎN CHESTIUNEA ÎNSERĂRII ÎN MONITOR A UNEI PETIŢII PARTICULARE.

Şedinţa dela 15 Fevruarie 1862. — (*Supliment la Monitorul oficial,* No. 40, 41, 42 şi 43).

In şedinţa dela 13 Fevruarie, I. BRĂTIANU atrage atenţiunea ministrului de interne asupra înserării în *Monitor* a unor acte, cari, după părerea d-sale, nu sunt de domeniul *Monitorului.*

«După cât ştiu, zice d-sa, *Monitorul* Statului e destinat la publicarea «actelor oficiale şi altor acte cari sunt de natură a lumină ţara asupra «osebitelor ramuri de administraţiune, de finanţe, de statistică şi alte ase- «menea materii. Văz însă că se trec acum defăimări din partea unor ce- «tăţeni în contra unor deputaţi» [1]).

[1]) Treizeci şi şase de alegători din judeţul Argeş protestară printr'o telegramă către ministrul justiţiei în contra celor zise de I. Brătianu în Cameră asupra formării listelor electorale. Această telegramă se află publicată în *Monitorul* dela 12 Fevruarie 1862.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — D-l Ioan Brătianu mi-a făcut o interpelare alaltăieri şi oarecari întrebări, zicând că a greşit guvernul trecând în *Monitor* o petiţiune a mai multor alegători din toate colegiile din Piteşti, prin care se plâng contra ziselor d-lui din Adunare. Nu ştiu până unde este greşit un guvern, dacă se bucură şi el de libertatea presei, nu ca să ocărască, nu ca să dojenească, nu ca să pârască pe cinevà, ci ca să primească plângerile unor oameni nu particulari, ci cari au oarecari poziţiuni oficiale prin partea ce iau la formarea Camerei.

Dacă am vorbì de legi de presă, asemenea legi nu sunt trebuincioase pentru a înfrână pe guvern, ci de aceà presă de care d-voastră, cei ce aţi venit de dincolo de Milcov, v'aţi speriat, iar nu presa guvernului care publică apărarea unor cetăţeni. Dacă cei ce au scris contra ziselor d-lui Brătianu în *Monitor* au greşit, calomniază, sunt tribunale, unde d-l Brătianu îşi poate cere satisfacerea. In presa particulară s'au văzut persoane oficiale cari publică lucruri ce nu se scriau decât în timpurile cele mai năprasnice ale Franţei şi pe cari Franţa ar fi voit chiar cu sânge să le şteargă din paginele istoriei. Guvernul nu publică asemenea adrese făcându-se solidar de dânsele, ci pentrucă se crede întatorat a da publicului asemenea plângeri ce i se trimit. Dacă ele sunt adevărate sau nu, aceasta o vor dovedì comisiunile de anchetă ce va trimite guvernul în judeţe ; şi, până când se va înfiinţà Curtea de casaţiune, cei ce se cred atacaţi, să reclame dinaintea tribunalelor.

I. BRĂTIANU. — Nu e vorba de o petiţiune, ci dacă un deputat a spus un adevăr sau un neadevăr; e vorba mai mult şi decât onoarea unui deputat, e vorba de onoarea şi demnitatea întregei Camere, căci Camera întreagă se simte ofensată, când se taxează de neadevăruri cuvintele pronunţate la tribuna ei, şi aceasta de către o foaie care este organul oficial al guvernului...

B. KATARGIU. — Domnilor, Aţi auzit ce s'a zis. Din teoria aceasta trag o singură concluziune. D-l Brătianu zice că un deputat poate venì, acoperit de inviolabilitatea sa, să defaime

pe oamenii guvernului, pe alegătorii aceia în virtutea cărora ne aflăm aici, şi că ei n'au nici un drept de a se apără, de a spune publicului că acele defaime erau neadevărate. *Monitorul,* publicând aceà plângere, a făcut un serviciu d-lui Brătianu, înlesnindu-i ocaziunea de a trage la tribunale pe cei subscrişi, spre a se dovedi adevărul.

D-sa a vorbit de listele electorale, de ilegale înscrieri şi alte asemenea lucruri, pe cari le auzim neincetat de trei ani de zile. D-sa a vorbit de anarhie şi despotism, de perturbaţie. D-lor, anarhia şi despotismul nu sunt în publicarea în *Monitor* a plângerilor unor cetăţeni, ci în cuvintele ce se rostesc cu atâta emfază în Adunare. Ce! Un deputat are voie de a atacà, şi d-voastră nu suferiţi nici măcar ca guvernul să lase în *Monitor* pe atacaţi să se bucure de libertatea presei, spre a se apără? Libertatea, pentru care s'a strigat atât, trebuie să fie în fapte, nu pe buze.

Noi am declarat aici că vom orândui a se face cercetări riguroase în privinţa formării listelor electorale, că vom da judecăţii pe toţi acei funcţionari cari se vor descoperi a fi comis abuzuri, călcând legea şi căderile ei. Atunci când aceste cercetări ne vor da rezultatul lor, vom puteà cunoaşte cine a vorbit adevărul şi cine neadevăr. Până atunci crez pe toată lumea şi nu crez pe nimeni,

I. BRĂTIANU. — Nimeni n'a contestat Guvernului dreptul de a-şi apără actele şi politica sa prin *Monitor.* Eu am susţinut numai că *Monitorul* nu se poate face organul patimelor şi luptelor particularilor...

B. KATARGIU. — Auz vorba de dare în judecată a ministerului. Ei bine, daţi-l în judecată *(întreruperi sgomotoase).* Daţi-mi voie să-mi desluşesc cuvintele. S'a zis că n'aveţi încredere în Guvern, că n'avem legi, n'avem mijloace de a merge în judecată. Va să zică, într'alte vorbe, că nimeni nu se poate apără astăzi.

Ştiţi, domnilor, că chiar redactorii jurnalelor particulare, îndată ce un articol e subscris, îşi spală mâinile de orice răspundere, şi ceeace pot face redactorii particulari să nu o poată

face jurnalul oficial? Am isprăvit cuvântul de adineauri zicând: crez pe toată lumea şi nu crez pe nimeni. *Monitorul* nu e pentru luptele de partid, căci el nu cunoaşte partide. Sunt alegători din toate colegiile judeţului Argeş, cari vin şi zic Guvernului că ceeace s'a spus aci nu este exact. Ce zice Guvernul? Ascultă ţara! Ascultă, d-le Brătiene, ce zic aceşti oameni. Ce trebuie să facă Guvernul? Să tacă şi să lase sub acuzare pe aceşti oameni, cari fac parte din corpurile de unde derivă puterea noastră, cari îşi au şi ei locul în lucrările oficiale chiar aci, în Cameră, unde este publicitatea cea mai înaltă? Dar ni se va zice că nu sunt alegători, că sunt înscrişi pe nedrept? Nu, domnilor; ei sunt alegători, pe cât timp figurează pe liste, şi nu vor încetà decât numai atunci când, după ce se vor orândul anchete, se vor dovedì că în adevăr s'au comis abuzuri de către administraţiuni şi tribunale, culpabilii se vor da judecăţii, iar cei rău înscrişi se vor şterge. Până atunci însă ei nu încetează de a compune corpul electoral al ţării; şi Guvernul îi va apără atât pe aceştia ca cetăţeni, cât şi pe cei dintâi ca funcţionari.

Guvernul n'a venit şi nici nu vine să desminţă pe nimeni că a zis cutare lucru, care nu e adevărat. Guvernul nu zice că n'a publicat petiţia. A publicat-o, dar iscălită; şi dacă petiţia e iscălită, este sub răspunderea acelora cari au iscălit-o. Aşà dar nici o altă întrebare nu aveà loc, decât dacă acele iscăliturì sunt adevărate; şi îndrăznească cinevà să zică că nu sunt!

D-l Kogălniceanu ştie câtă consideraţie am pentru persoana d-sale; însă dea-mi voie a-i spune că atât propunerea ce a făcut, cât şi înfierbinţeala cu care a apărat-o, nu-şi aveau locul. Trebuie *Monitorul* să tacă de câte ori vine ţipătul acelora şi reclamă sub iscălitura şi răspunderea lor? Trebuie să refuzăm o părticică de publicitate pentru apărarea unor cetăţeni cari compun colegile electorale ale unui întreg judeţ? Socotesc că nu; şi o vom face de câte ori vor veni asemenea cazuri. Dacă d-v. credeţi altfel, ei bine, cereţi să vie un alt minister, căci poate socotiţi că noi suntem aici pe flori de trandafiri.

Se citeşte un amendament al Principelui Gr. M. Sturza, prin care se cere trecerea simplă la ordinea zilei.

B. KATARGIU. — Nu viu să apăr ministerul, căci nu mai are trebuinţă; ci să răspunz d-lui Bozianu. Ii mulţumesc de moderaţiunea cu care a apărat propunerea. D-sa a zis însă că doreşte să nu se mai facă greşala ce s'a făcut acum în *Monitor*. Aceasta nu s'a făcut nici cu precugetare, dar nici fără ştiinţa ministerului. Guvernul a socotit că nici o lege nu-l opreşte de a publică asemenea petiţiuni în *Monitor*. El nu se poate supune decât legii sancţionate şi promulgate. Faceţi dar legi ca să restrângeţi *Monitorul*, iar nu propuneri.

In cazuri mari, tălmăcirea legilor în fiinţă, puse în lucrare de ani întregi, se face astfel că ministerul vine a cere o deslușire dela Cameră; şi deslușirea dată de Cameră se pune în lucrare de către minister. Au fost însă exemple când voturile cerute Camerei de însuşi ministerul au fost lăsate în părăsire de acelaş minister care le solicitase. Această pildă s'a dat de alţii, nu de noi. Vreţi să puneţi ministerul în poziţiune de a nu ţineà în seamă propunerea d-voastră? Nu este lege care să oprească *Monitorul* de a publică asemenea reclamări. Numai când vor purtà iscăliturile miniştrilor, numai atunci sunt ei răspunzători; dar când este cevà subscris de alţii, numai aceia răspund. Faceţi legi să restrângeţi *Monitorul*. Până atunci se bucură şi el de libertatea celorlalte ziare. Ministerul voeşte ca ce se rosteşte în Cameră să fie sfânt; deaceea cere legi.

B. KATARGIU, *ministrul de interne*, dă citire unui Mesaj prin care se trimit două proiecte de lege şi anume unul relativ la cererea unui credit de 400 mii de lei pentru plata dobânzii la împrumuturile provizorii ce Tezaurul va face în cursul anului 1862, iar cel de al doilea pentru aşezarea unui serviciu de dobânzi la datoria flotantă.

LI.

RĂSPUNS UNEI INTERPELĂRI A LUI ION C. BRĂTIANU IN CHESTIUNEA ŢĂRANILOR ÎNCHIŞI.

Şedinţa dela 21 Fevruarie 1862. — (*Supliment la Monitorul oficial*, No. 47).

Două sute de ţărani, voind să vie ca să salute pe Domn şi pe deputaţi cu ocaziunea zilei de 24 Ianuarie 1861, zi în care se proclamă Unirea definitivă a Principatelor, au fost opriţi de guvern. Un subprefect (Notara) a fost bătut şi greu rănit, miniştrii au fost huiduiţi de ţărani.

Interpelează I. Brătianu. Răspunde

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Răspund îndată. Ştiţi, domnilor, în ce împrejurări am venit noi la minister. Ştiţi că orice om care-şi iubeşte nu familia, nu pe sine, ci ţara sa, se cutremură de consecinţele fatale ce puteà aveà aceà mişcare, asupra căreia suntem interpelaţi. Nimeni nu cunoşteà, nu puteà prevedeà rezultatele ei, şi erà o îngrijire generală. Guvernul nu a făcut alt, decât ceeace se face în ţările cele mai civilizate. Guvernul cu înţelepciune a înnăbuşit mişcarea. S'au prins oameni cu armele în mână, oameni cari au îndrăznit să bată, să împungă şi să înjunghie pe funcţionarii publici, pe subprefecţi şi pe procurori, ba chiar şi pe un strein, care le-a intrat în mână; au făcut omoruri, căci sluga procurorului a şi murit; oameni cari au jefuit, au spart case şi au luat arme, au spart cutiile satelor şi au luat bani; în fine omeni cari au făcut fapte de acelea cari nu s'au văzut decât la naţiunile cele mai barbare, la Vandali.

Pe aceşti oameni, domnilor, guvernul i-a prins şi i-a arestat.

Ni se zice acum că sunt trataţi ca în timpii inchiziţiunii. Nu, domnilor; nu sunt în chinuri, ci în cercetarea justiţiei. Procurorii sunt necontenit acolo, spre a-şi împlini datoriile ce legea prescrie. Cei prinşi sunt în număr de 200. Acestora trebuie să li se facă cercetare, să se păzească procedura, şi ştiţi ce va să zică o procedură criminală: cei inocenţi să nu se chinuească, dar culpabili să fie dovediţi, daţi justiţiei şi pedepsiţi. Ni se zice că în închisoare sunt chinuiţi. Dar să

vedem cari sunt chinurile? Stau în mănăstirea Văcăreşti, au cinci camere pentru dânşii, mănâncă hrana militarilor, sunt scoşi în toate zilele să facă mişcare şi să ia aer. Poate că aceasta este singura tratare inchizitorială ce li se face, fiindcă sunt scoşi cu sila la aer, ca să nu se îmbolnăvească. A fost însuşi directorul Ministerului Justiţiei acolo; şi la întrebarea ce le-a făcut dacă au hrană şi locuinţe bune, au răspuns cu toţii că sunt foarte mulţumiţi, pentru care s'a încheiat jurnal. Ni se zice că ziarele vorbesc că urzitorii acelei mişcări ar fi stând pe băncile Adunării, fie de jos, fie de sus. Cât pentru guvern, el şi-a făcut datoria. A fost o răscoală, domnilor, care ameninţă nu pe unii din noi, ci liniştea şi viitorul ţării, o răscoală care ar fi putut da ţării o lovitură ce ar fi cufundat-o în prăpastia nenorocirilor, din care nici strănepoţii noştri n'ar fi putut-o scoate.

Socotesc dar că guvernul care a înăbuşit o asemenea încercare a făcut tot ce trebuie să facă un guvern înţelept; şi dacă d-voastră nu veţi încuviinţà urmarea acestui minister....

(Mai multe voci: *prea bine! prea bine!*)
Sgomot în Adunare cu semne de aprobare; mai mulţi cer ordinea zilei. Adunarea încuviinţează.

LII.

O EXPLICAŢIE CU I. C. BRĂTIANU

Şedinţa dela 26 Fevruarie 1862. — (*Supliment la Monitorul oficial,* No. 48, 49, 50 şi 51).

Asupra acordării unui credit de 400.000 lei vechi, cerut de minister pentru plata dobânzilor ce vistieria va fi nevoită a face în cursul anului 1862, Ioan Brătianu relevând cuvintele din sesiunea precedentă ale lui B. Katargiu că ţara ar fi falită, acesta din urmă cere cuvântul.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Văz, domnilor, că se face o confuziune, amestecându-se în cererea ce vă facem azi chestiunea cheltuielilor trecute, a bilanţului, a socotelilor şi altele asemenea observări ale d-lui Brătianu, cari mă fac a luà cuvântul, spre a arătà ce cerem noi prin acest proiect

de lege şi pentru ce cerem. Să vedem mai întâi ce a găsit ministerul, când a venit la putere, pentruca să facă această cerere? Ministerul a văzut că Statul se află în aceà poziţiune nenorocită de a cădeà sub aceà împovărătoare vorbă de falit, care vorbă se poate aplicà atunci când cinevà, fie Statul fie un particular, nu poate răspunde la timp îndatoririlor ce a contractat, chiar dacă în urmă s'ar dovedì că activul este mai mare decât pasivul.

Prin urmare, chiar în cazul când Tezaurul nostru aveà creanţe mult mai mari decât datorii, tot i se puteà aplicà acest cuvânt, dacă odată nu erà în stare a face onoare angajamentelor sale, dacă nu puteà răspunde cele mai neapărate cheltuieli zilnice, şi ştiţi, domnilor, ce sunt aceste cheltuieli zilnice? E hrana soldaţilor în cazarme, sunt medicamentele bolnavilor în spitale, e întreţinerea copiilor în şcoale.

Venind la guvern şi găsind această stare de lucruri, văzând că sunt 20 de milioane neincasate, din cauza nepunerii în lucrare a unei legi care s'a aplicat în timp de 20 ani, scutindu-ne de atâta dificultăţi ce întâmpinăm azi; găsind Tezaurul încărcat cu o datorie pentru care ministerul actual nu e responsabil, precum şi nici cel precedent, căci şi el a găsit-o; apoi prin aplicarea aceluiaş buget în timp de doi ani dearândul, găsind şi cheltuieli noi prevăzute în buget — găsind noi toate acestea, domnilor, trebuie oare să trecem prin acele Furci Caudine de a compromite în faţa Europei starea financiară a ţării noastre? Căci, domnilor, cele patru milioane nu mai sunt astăzi în ţară, sunt la Rotschild şi alţi bancheri. Şi oare astăzi, când suntem într'o epocă de organizare, când avem atâtea îmbunătăţiri de făcut, când avem totul de creiat, nu este trebuinţă ca Statul nostru să aibă un credit în ochii Europei? Dar ce consideraţie ar mai aveà ţara, care ar mai fi creditul Statului, când nici măcar aceste biete patru milioane nu le-ar puteà plăti?

Ce vine astăzi a cere guvernul?

Ceeace au toate Statele din Europa, ceeace are fiecare om, adică aceà dispoziţiune de a puteà luà dela un bancher o

sumă, cu care să-şi poată întâmpină la moment plăţile ce ar aveà a răspunde.

Apoi mai văz că unii se îngrijesc oarecum de cuvântul de datorie flotantă. Recomand pentru explicarea acestui cuvânt dicţionarul lui Garnier Pagès, şi veţi vedeà că, pe lângă alte înţelesuri, cel principal care se dă acestui cuvânt este ; «datoriile ce se iau spre acoperirea cheltuielilor curente şi cari se plătesc în cursul aceluiaş an». S'a mai zis că se împovărează Statul cu atâtea împrumuturi. Nu, d-lor ; curând o să vă cerem legea de execuţiune, pentrucă avem 20 de milioane de incasat încă, numai din cauză că legea de execuţiune de până acum nu mai e azi aplicabilă.

Şi apoi, domnilor, în faţa unei poziţiuni ca aceea a Tezaurului nostru, de a nu puteà ţirni nici cheltuielile zilnice, dacă noi am fi prelungit starea aceasta de lucruri şi nu am fi venit să cerem ajutorul d-voastră, oare nu ne-aţi fi acuzat de o mare neîngrijire ? Dacă nu am fi venit a vă propune o asemenea măsură, nu ne-aţi fi întrebat de ce nu v'am cerut un credit, de ce nu am cerut un împrumut ? Vedeţi dar, domnilor, că noi nu cerem alt decât ceeace mai în urmă ne-aţi fi zis d-voastră. Nu cerem un împrumut prin care să punem fiscul în poziţiunea aceea de a nu puteà plăti niciodată, ci cerem numai un credit de a puteà la necesitate găsì cu uşurinţă oameni cari să poată înlesnì cheltuielile urgente ale Statului, acel credit ce îl are fiecare particular. Ştiţi, domnilor, ce vâlvă mare s'a făcut în toată Europa, ce renume a dobândit creditul nostru, atunci când au ars Bucureştii, şi când, cu toată această catastrofă, plăţile s'au răspuns de către toţi cu cea mai exactă punctualitate. Ei bine, tot o asemenea vâlvă, dar într'un sens cu totul contrariu, într'un sens cu totul dezavantajos creditului nostru, se va răspândì şi astăzi, când Statul nu va fi în stare a-şi păzì îndatoririle contractate, nu va fi în putinţă de a răspunde nici cheltuielile de zi, acele cheltuieli, domnilor, cari privesc la întreţinerea soldaţilor, la căutarea bolnavilor şi altele asemenea.

Ni s'a mai zis că ministerului Golescu i s'a cerut în 6 zile

bilanţul de starea financiară. Ştiţi însă, domnilor, în ce poziţiune erà acel minister şi în ce poziţiune se află cel de astăzi. Ministerul trecut a voit să vă prezinte bilanţul Principatelor Unite, dar Principatele nu erau încă unite. Guvernul de astăzi însă trebuie să vă dea bilanţul României; şi acest bilanţ nu se face în câtevà zile, nici chiar într'o lună; căci socotiţi, domnilor, şi minutele de cari putem dispune şi veţi vedeà că nici timpul material nu ne-a putut permite a vă prezentà încă o asemenea lucrare, mai ales când cancelariile Moldovei sunt încă acolo; şi cu toate că am făcut chibzuire de a aduce câte unul toate ministerele aici, totuşi aceasta nu o putem face aşà de repede, ci cu o de aproape îngrijire, spre a nu compromite interesele acelei părţi a ţării, a nu aduce o mai mare dezordine în lucruri şi a face Moldova să strige că Unirea pentru dânsa a fost o prăpastie.

Vedeţi dar, domnilor, dacă, în aceste condiţiuni, putem noi pregăti în scurtul timp de când suntem la Guvern acel bilanţ general al României, de care ni s'a vorbit. Dacă, de când mă aflam pe acele bănci de dedutat, am cerut Ministrului Golescu a ne da o expunere de starea financelor, cererea noastră de atunci erà cu totul la locul ei, căci situaţiunea acelui Minister erà cu totul osebită de aceea a Ministerului actual. Comparaţiunea dar a fost nedreaptă, ca şi cererea ce ni s'a făcut şi, zicând aceste cuvinte, nu le adresez majorităţii, ci unui deputat[1]), căruia trebuia să-i răspunz.

---

[1]) I. Brătianu.

LIII.

IN CHESTIUNEA CREDITULUI DE 400 MII DE LEI

Şedinţa dela 26 Fevruarie 1862. — (*Supliment la Monitor*, No. 48-51).

C. STERIADE întreabă pe ministrul de finanţe cu ce fonduri va puteà să plătească acesie împrumuturi? Cu cei 400.000 lei ce-i cere? Cu aceştia abià va puteà plăti dobânda celor 4 milioane împrumutate. Şi apoi ei au cu totul altă destinaţiune, anume aceea de a plăti dobânda datoriei flotante, ce se poate face în cursul anului 1862 şi carè trebuie achitată în cursul aceluiaş an. Cu cele 21 milioane din rămăşiţe? Dar Guvernul nn are o asemenea autorizaţie din partea Camerei.

B. KATARGIU *preşedintele consiliului.* — Deşi văz că discuţiunea se urmează tot asupra chestiunii generale, care este închisă, totuşi răspund, pentrucă nu voiu să las pe nimeni fără răspuns. Recunosc că din punctul de vedere al manipulaţiunii pecuniare, d-nul Steriade are dreptate; dar d-lui face o confuziune. Ministrul, deşi v'a vorbit în expunerea sa de motive de datoria ce are fiscul de aici, de cea adusă ca zestre din Moldova, totuşi n'a înţeles că cu suma ce vă cere are să acopere acele datorii; ci această sumă are să serve ca să preîntâmpine plăţile zilnice, să câştige credit în ţară, ca, oricând va ridicà glasul să ceară un împrumut, să-l poată găsi; căci pentru datoriile contractate mai înainte se află fonduri, dar acelea intră în cercul bugetelor. Datoria ce s'a format acum e indirectă; ea s'a format prin transmiterea bonurilor, care negreşit că au trecut şi în ţări streine. Deaceea venim să cerem aceşti 400.000 lei, ca să putem aveà credit în piaţă şi să putem face plăţile la timp. Noi n'am venit azi să cerem un împrumut pentru plata datoriilor de 8 milioane şi alte datorii ce mai sunt, pentrucă ne-ar fi fost imposibil. Camera s'ar fi spăimântat şi noi nu suntem încă în stare să-i prezentăm azi un tablou lămurit de starea finanţelor. Vă rog dar să venim la chestiune. Noi vă cerem 400.000 lei, pe cari îi vom întrebuinţà ca dobânzi la împrumuturi parţiale mai mari sau mai mici, cu cari să putem preîntâmpinà plăţile zilnice. Noi nu ştim şi prin urmare nu vă putem spune ce se află în

socotelile Statului, căci nu sunt cercetate de zece ani; şi dacă ar fi să vă spun cum stau, o să vă înspăimântaţi. D-nul Ministru de Control mi-a spus că numai în Ţara Românească sunt resturi de 70 mil. Vă rog dar, nu mai încurcaţi lucrurile şi vă ţineţi numai la cererea Guvernului, care nu e alta decât suma de 400.000 lei, destinată pentru cheltuielile curente, plăţi de dobânzi, scadenţe, etc. etc.

LIIV.

INFIINŢAREA UNUI COMITET LEGISLATIV PROVIZORIU. (Intâiul discurs).

Şedinţa dela 26 Fevruarie 1862. — (*Supliment la Monitor*, No. 48-51).

Principele GR. M. STURZA citeşte raportul Comisiunii însarcinate cu examinarea proiectului de lege pentru infiinţarea unui Comitet legislativ provizoriu.

M. KOGĂLNICEANU vorbeşte în contra acestui proiect de lege, pentrucă, pe de o parte, Ministrul nu voeşte să vie cu proiecte de legi definitive, iar pe de alta, pentrucă, prin acest proiect, se ridică Adunării orice drept de iniţiativă în facerea legilor.

B. KATARGIU. — Aş fi înţeles toată argumentaţia d-lui Kogălniceanu, când ar fi fost .vorba de a tratà astăzi definitiv chestiunea iniţiativei; dar astăzi dee-mi voie d-l Kogălniceanu a zice că toată vorbirea aceasta este deşartă. D-sa ne-a vorbit că n'ar mai voi să vază nimic provizoriu. Domnilor, este foarte uşor a zice, dar foarte anevoie a face ce zice d-l Kogălniceanu. Suntem aci după Convenţie, da ori ba ? Este ea legea noastră fundamentală ori nu? Ce a făcut Convenţiunea? Convenţiunea a zis că pentru legile comune, atunci când amândouă Principatele formau două State deosebite, să-şi trimită fiecare din ele delegaţii la Comisiunea Centrală, pentru ca să facă aceste legi comune, rămânând Ministrului numai. dreptul de a înfăţişà legile speciale. Legătura nu era aşà de strânsă între ţări atunci, ca acum de când Comisiunea Centrală s'a desfiinţat. D-nul Kogălniceanu zice că acum a intrat fiecare în drepturile

sale. Şi eu zic tot ca d-lui; însă în drepturile sale, aşă după cum erau marginile prescrise de Convenţiune; însă în drepturile sale în principiu, iar nu în formă, căci aceasta nu era prevăzută în lege. E vorba dar astăzi se vedem forma cu care trebuie să începem aceste lucrări.

Ştiţi prea bine că Indienii, în mitologia lor, ziceau că lumea e în spinarea unui elefant şi elefantul pe o broască ţestoasă. Dar sub broasca ţestoasă ce este? Aceasta e chestiunea: cine eră să facă proiectul pentru regularea formelor iniţiativei? Noi singuri? Vedeţi că suntem destul de modeşti, spre a nu o face singuri şi venim să întindem mâna Camerei, spre a lucrà împreună. Camera singură? Atunci zicem: nu, pentrucă dreptul acesta ea nu l-a avut până acum şi tomai pentruca să regulăm aceasta, vă facem propunerea de faţă. Dar să presupunem că am primì această sarcină. Ce se întâmplă atunci? Două lucruri. Intâi ne-am da drepturi ce nu ar fi bine definite şi nu am şti în ce limite să le exercităm. Al doilea, am ridicà un drept firesc al Camerei pe care nu avem dreptul să-l ridicăm, acela de a venì ca să conlucreze cu noi, tocmai asupra acestei baze parlamentare.

Vedeţi dar, d-lor, că ceeace am făcut, eră tot ce omeneşte puteam face, spre a se hotărî definitiv pe urmă căderile şi modurile de a exercità fiecare dreptul de iniţiativă.

Acum vă întreb, dacă am lăsà modestia aceasta la o parte — modestie, care e o modestie politică, şi-şi are consecinţele ei — şi am face noi numai decât o lege definitivă de înfiinţarea acestei iniţiative, nu s'ar pune oare, cu înfiinţarea aceste legi, Camera în neputinţă de a lucrà alte legi de reorganizare? Oare ce s'ar face aceà Moldovă, care geme în starea în care se află astăzi, de care suferă toţi cei ce sunt acolo şi de care noi avem grije şi nu ne putem odihni nici ziua, nici noaptea, ca să-i dăm şi ei o bază, baza aceea pe care aşezând-o să legăm pentru totdeauna această Unire, care se clatină? Vedeţi dar d-lor, că, de se va respinge acest Comitet, e o prăpastie pentru Tara Românească, pentru Unire şi pentru Moldova mai cu seamă. Acest Comitet va face legile organice, fără

cari este peste putinţă să guverneze cinevà; el poate schimbà chiar legea electorală. Oare în mijlocul mării, când furtuna suflă, când corabia ia apă, îşi petrece cinevà timpul cu lucruri de a doua mână, sau se ocupă de a astupà locul pe unde intră apa, care ameninţă a naufragiu? Chestiunea iniţiativei este de a doua mână; chestiunea principală e să scăpăm corabia să nu se înnece. Dacă vom izbuti să facem aceste legi, ca să putem scăpà corabia, atunci închidem cu demnitate sesiunea; iar dacă nu vom face aceasta, atunci aruncăm în abis poziţiunea noastră politică şi mai cu seamă pe aceea a Moldovei!

M. KOGĂLNICEANU combate din nou proiectul, pentrucă d-sa nu voeşte ca un drept fundamental să se explice printr'o înterpretare. D-sa cere legi definitive, cere să nu se discute numai forma, ci şi fondul. Oratorul termină cu vorbele: «Să ni se dea Uunirea, să ni se dea titlul ce ni se refuză de *România!*» *(Aplause sgomotoase).*

I. BRĂTIANU. — «Onor d-l Katargiu ne-a adus o pildă din cosmogonia «indiană şi ne-a zis că nu ştie pe ce stă aceà broască ţestoasă. Pentru «mine nu e nici o îndoială: broasca stă pe autoritatea noastră, pe suve«ranitatea naţională, pe care o reprezentăm noi aci». Oratorul încheie în aceşti termeni: «Comitetul va fi numit de majoritatea Camerei, Ministrul fiind, după obiceiurile constituţionale, iarăşi din majoritate. Prin relaţiunile sale cu majoritatea, Comitetul va şti foarte bine dispoziţiunile ei; şi când se va face o lege, va fi deajuns să consulte majoritatea la redactarea proiectelor şi pe urmă, când va veni în Cameră să strige: «*la vot! la vot!*» să închiză discuţiunea şi să voteze.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Voiu răspunde şi d-lui Kogălniceanu în puţine cuvinte, şi d-lui Brătianu în mai multe.

D-l Kogălniceanu a zis că, cu prilejul împrumutului de 400.000 lei, am vorbit de suferinţele Moldovei şi că Moldova nu are alte suferinţi decât adminstraţia, că n'are trebuinţă de organizare...

I. BRĂTIANU (întrerupând). — De o cam dată...

B. KATARGIU *(urmând)*... «*de o cam dată*» acela s'ar prelungì mult timp şi iată-ne tot cu provizoriul pe care-l combate d-l Kogălniceanu. Aş dorì ca d-l Kogălniceanu să vie să asiste numai două zile la Minister, ca să vază cari sunt sufe-

rinţelele Moldovei, să vază că sunt chestiuni de lege cu totul deosebite de ale noastre, să vază că suntem siliţi să ţinem acolo alt Guvern, un directoriat, căruia, dacă i-am da o latitudine mai întinsă, d-l Kogălniceanu ar fi cel ce ar strigà mai tare. D-lui a fost cel dintâiu care a cerut un singur Guvern; dar, după organizaţia de azi, toate lucrările se concentră în mâna a 7 oameni, cari trebuie să dea deslușiri în toate părţile pentru cel mai mic lucru, pentru lucruri cari în toate părţile se desleagă de către capii de secţiuni. Vedeţi dar cât de numeroase şi împovărate sunt lucrările noastre, vedeţi cât de preţioase ne sunt minutele în faţa atâtor nevoi, şi permiteţi-mi a mai repeţi tot aceà figură: corabia ia apă de pretutindeni şi noi să ne ocupăm de chestiuni secundare, de poziţiunea mateloţilor, când ar trebui să căutăm a ajunge cât mai de grabă la portul nostru, adică să facem Unirea, care încă nu e desăvârşită şi care, din potrivă, se clatină?

Acum mă întorc la d-l Brătianu, fiindcă d-lui a zis două cuvinte foarte mari: a zis că baza este suveranitatea naţională. Da, în adevăr, însă după formă şi lege, căci altfel n'am fi fi numai noi aci, ci am întinde aceà suveranitate la toţi oamenii după uliţe. Până acum, domnilor, n'a regulat nimeni cum să exercitaţi aceà suveranitate naţională; a regulat numai cum să staţi aci. A vorbit apoi de majoritate şi minoritate şi a zis că ceeace face majoritatea nu este bun. Eu unul vă mărturisesc, n'am auzit până acum ridicându-se asemenea chestiuni în vieaţa mea parlamentară, deşi am asistat la discuţiunile parlamentare din toate Statele constituţionale. D-lui zice că majoritatea numeşte Guvernul, majoritatea compune Comitetul, majoritatea face legile, adică răsturnând chestiunea, ceeace face majoritatea nu este bine şi trebuie să fie lege ceeace face minoritatea. Faceţi dar o asemenea lege; schimbaţi regulamentul. D-lor, odată că este majoritatea acolo, acolo este suveranitatea poporului, acolo este puterea naţională. Nu ieşim de aci: ori sunt legi funda-

mentale cari ne hotărăsc căderile şi în puterea cărora stăm acilea; sau nu ne înţelegem bazele sistemului nostru social.

I. BRĂTIANU propune următorul amendament:

«Un comitet provizoriu este instituit, cu însărcinarea de a elaborà în-«preună cu guvernul proiectul de lege privitor la determinarea dreptului «de iniţiativă în afacerea legilor».

Subscrişi: *I. Brătianu, C. T. Grigorescu, A. Petrescu, N. Golescu, Gr. Iorgulescu, C. Budişteanu, Gr. Arghiropol, Gr. Miculescu, D. Brătianu.*

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — In urma celor ce s'au desvoltat acì în Cameră, nu mă mai aşteptam la această propunere. D-l Brătianu propune ca acest comitet să elaboreze numai legea de iniţiativă; d-lui zice că vorba de a se compromite unirea nu-şi are loc, că Românii sunt învăţaţi a suferì. V'am spus de ce nu poate acest comitet a se ocupà numai cu legea iniţiativei, pentrucă dânsa poate trage cu sine desfiinţarea acestei Camere, poate scădeà ori adăugà atribuţiile sale, poate să schimbe cu totul listele electorale. V'am zis că ministerul are trebuinţă de aceasta, ca să nu se arunce ţara într'o poziţie falsă, să nu se lase, ca să zic aşà, într'un perpetuu provizoriu.

Pe de altă parte, d-sa mă întreabă de ce ministerul nu şi-a dat permisiunea să facă singur acele proiecte de lege? Pentru cuvintele pe cari vi le spusei: pentru ca să nu arunce ţara în acea falsă poziţiune; pentru respectul ce are către Cameră, şi pentrucă el v'a zis mai 'nainte de toate că nu va face nimic fără a vă consultà şi a luà autorizaţia d-voastră, căci e un minister constituţional şi care nu e învăţat să aibă libertatea pe buze şi în inimă despotismul.

Urmează o discuţiune la care iau parte C. Bozianu, Manolaki Costaki, I. Brătianu şi Principele Gr. M. Sturdza. După aceştia se ridică B. Katargiu.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Aţi văzut că dela început guvernul a avut îngrijirea de a venì şi a statornicì şi această chestiune arzătoare, de care ne ocupăm azi, şi deaceea am primit redacţiunea făcută de comisiune. Comisiunea

a zis că acel proiect se va supune la discuţiunea Camerei, îndată ce se va alcătui; dar art. 3 este o legătură contra cazurilor de forţă majoră, contra cărora nu putem luptà. Dacă acel comitet iese din sânul d-voastră, dacă ministerul vă declară că doreşte ca acel proiect să vie ca să puie ordine între drepturile puterilor Statului, care este temerea d-voastră? Că comitetul va durà numai până la finele sesiunii Camerei? Dar să facem o ipoteză. Dacă Adunarea, ostenită de discuţiuni lungi ca cele de azi, ar cere câtevà luni de amânare, ce e atunci de vină ministerul că n'a votat Camera acele proiecte ale comisiei? Mai mult angajament decât acesta ministerul nu poate luà. Toţi suntem oameni însuflaţi de aceleaşi sentimente şi nu putem face altfel decât ceeace vorbim aici.

PRINCIPELE GR. M. STURZA. — Comisiunea a socotit de a sa datorie să rostească foarte precis că acest comitet va exercità dreptul de iniţiativă şi al Adunării şi al guvernului. Mandatari ai Adunării, noi a trebuit să arătăm şi respectul ce-l avem pentru acest mare drept al Parlamentului.

B. KATARGIU. — Explicaţiunea dată asupra iniţiativei luate de guvern, ca să iasă din acest impas, dovedeşte că a recunoscut Camerei fiinţa acestui drept şi deaceea am socotit că este de prisos adăugirea făcută la art. 2 [1]). Dacă apoi, din cazuri de forţă majoră, nu s'ar puteà promulgà aceà lege până la finele sesiunii, atunci trebuie să aibă grijă Camera de a luà altă măsură provizorie până la deschidere, căci altfel ar pune pe minister în nelucrare. Iată cuvântul pentru care zic că, deşi în fond elaborarea legii e precisă, totuşi trebuie a se lăsà timpul trebuincios. Zic dar că adăugirea e de prisos, căci piedică ne-ar aduce, iar nu înlesnire.

[1]) Iata art. 2: «Inainte de închiderea sesiunii anului 1862, acest comitet va supune neapărat la deliberarea Adunării a hotărî modul definitiv după care au a exercità Guvernul şi Adunarea dreptul lor de iniţiativă legislativă».

LV.

RĂSPUNS UNEI INTERPELĂRI A LUI M. KOGĂLNICEANU ÎN CHESTIUNEA EXPORTULUI SĂRII.

Şedinţa dela 28 Fevruarie 1862. — (*Supliment la Monitorul oficial*, No. 53).

M. KOGĂLNICEANU îşi desvoltă interpelarea privitoare la impozitul de 11 1/2 la sută pentru exportarea sării peste Prut. D-sa cere suprimarea acestui impozit, pentrucă micşorează exportul şi favorizează concurenţa altor ţări ca Austria, Sicilia etc., cari ameninţă sarea noastră pe piaţa Rusiei.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — D-lor, Am destule a zice în chestiunea aceasta. Ea nu cere nici un fel de cuvinte pline de figuri retorice, cari să producă emoţiuni adânci în Cameră. Din contră, voiu răspunde cu sânge rece, căci aci e vorba de de o chestiune de ţifre.

Voiu începe mai întâi cu acei 11 1/2 la sută lei ce se puseră în Moldova asupra sării exportate în Rusia.

Consiliul de miniştri a desfiinţat aceà taxă, fiindcă i s'a părut anormală; şi ştiţi că eu mai cu seamă am fost totdeauna de părere că exportarea, în loc de a fi împovărată, trebuie înlesnită. In cât priveşte oraşul Galaţi, acolo nu s'a luat nici o măsură ca să nu se exporteze; dar se vede că exportaţia a incetat dela sine. Şi aceasta este uşor de înţeles, îndată ce veţi şti că în Ţara Românească nu s'a suit preţul transportului decât dela 7 până la 8 lei, iar în Moldova dela 16 până la 18 lei. Când noi putem transportà la schele cu 7 lei, crez că ar fi foarte ciudat să transportăm cu 16 şi 18 lei (vechi). Indată ce Moldova şi Valahia s'au făcut un singur Stat, nu mai sunt hotare, ca să nu treacă sare din Moldova în Valahia şi din Valahia în Moldova; dar dacă nu va trece peste Dunăre, mi-e teamă că Moldova nu va cumpărà multă vreme sare nici dela noi, nici dela ocnele ei. Noi avem o lege, care îndatorează pe guvern ca, pe viitor, să ia ocnele asupra lui şi să nu le dea cu contract, adică să nu mai lase monopol. Prin urmare legea fiind votată, rămâne acum numai la guvern ca să o aplice. Dar, dacă Adunarea voeşte a luà asupră-şi ca să

hotărască în această chestiune, guvernul nu se opune şi lasă la o parte chestiunea de competenţă, fiindcă este un caz de administraţie; lasă asemenea la o parte şi cealaltă chestiune că Adunarea n'ar aveà nici timpul ca să o rezolve. Guvernul este chemat ca să aplice legile, şi prin urmare dar modul aplicării lor trebuie să se lase asupra lui. Mulţumesc d-lui Kogălniceanu, căci cu interpelarea d-sale ne face o mare îndatorire, deoarece Camera, ocupându-se de această chestiune, ridică deasupra noastră răspunderea de toate pagubele.

Să vedem acum pagubele ce s'ar puteà întâmplà.

S'a zis că vom fi nevoiţi a o da tot întreprinzătorului de acum. S'a vorbit de d-l Mişa şi s'a zis că am voit să facem un monopol, dând sarea acestuia. D-lor, ce am făcut noi alta decât să înştiinţăm că avem 15 milioane de oca de sare de vândut şi să zicem: «veniţi cumpărători din patru puncte cardinale şi le luaţi?» Să ne închipuim acum că unii ar da preţuri mari pentru o cătăţime mărginită, de 5 milioane de pildă, şi alţii nu s'ar mai înfăţişà, ca să mai cumpere, şi am rămâneà cu 10 milioane de oca de sare nevândută. Oare cum se va acoperi acel deficit? Dacă ar veni măcar pentru 10 milioane, ca să ne dea cel puţin mijloacele de a acoperi cheltuielile, atunci vom căutà mijloacele cele mai nemerite pentru a introduce sistema regiei. Dar dacă acel om ne-ar trimite 10 negustori sub nume deosebite, ce am puteà face noi atunci? S'a zis ca să se lase negustorii streini liberi. Dar dacă nu va veni nimeni ca să cumpere dela ocnă, trebui-va oare să deschidem prăvălie, ca să vindem cu deamănuntul? S'a mai zis şi pentru garanţie: de ce să se depună sume aşà de însemnate şi nu s'a urmat ca până acum? Ne-am săturat, d-lor, de asemenea garanţii. Până acum Statul are a reclamà 20 de milioane şi a pierdut aproape 14 milioane. Chiar pentru ocne, cu d-l Ciocan am fost siliţi să cumpărăm acareturi, să le reparăm şi să le dăm cu chirie, şi fiindcă avem îndestule zidiri, nu voim să intrăm în asemenea speculaţiuni. D-nul Kogălniceanu s'a aflat în contrazicere, când a susţinut pe de o parte că trebuie să chemăm pe micii cumpărători, ca să nu

dăm un monopol unui bogat, şi pe de altă parte se miră cum un singur om poate depune de odată 50.000 de galbeni. Dar vie şi toţi ceilalţi şi dea-ne suma trebuitoare pentru a acoperì toată cantitatea şi atunci vom respinge pe cel bogat.

Să venim acum la alternativa de a da un drept d-lui Mişa sau de a-l omorì. In întreprinderile comerciale, nu se omoară un adversar decât cu mari sacrificii, şi astfel va trebuì să dăm cu pagubă sarea, în curs de trei ani de zile. Dar aceasta chiar nu omoară pe d-nul Mişa, ci face pe guvern să piarză 10 sau 12 milioane. Apoi, domnilor, îndată ce vom pierde un cumpărător mare, cei mici ne pot jucà pe degete. Ne este peste putinţă a vinde cu ocaua la gura ocnei sau a vinde pe rămăşiţe în Turcia. In loc de 15 milioane de oca de sare ce am vinde, cu chipul acesta nu vom puteà desface nici trei milioane. Conchìz că, spre a ajunge la ceeace cere d-l Kogălniceanu, trebuie să jertfim un an, doi şi trei, până când se va consumà toată sarea de peste Dunăre, şi astfel până atunci visteria va fi tot în pagubă. Ca într'o chestiune de administraţie, ministerul a făcut tot ce puteà. Noi am luat legea în fiinţă, am discutat care este modul cel mai cuviincios şi din punctul de vedere economic şi din punctul de vedere financiar, şi apoi am aplicat-o. Ceeace putem face este să întindem publicaţiuni mai desvoltate.

După aceasta vorbesc A. Plagino, I. Brătianu, Manolaki Costaki, Principele Dimitrie Ghica, Kogălniceanu, Principele Gr. M. Sturza şi I. Brătianu. In fine se acordă cuvântul lui B. Katargiu.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Aţi auzit, domnilor, cuvintele frumoase şi întinse ale d-lui I. Brătianu. Dar acì nu e vorba de poezie, ci de ţifre; nu de artă retorică, ci de calcul.

S'au luat toate acele măsuri de publicaţie, s'a zis de două luni tuturor doritorilor să vie a cumpărà sare. Ştiţi care a fost rezultatul? Nu s'au înfăţişat cumpărători decât pentru 50.000 de oca de sare câte $5\,^1/_2$ sfanţi suta de ocà, când la gura ocnei se vinde cu 20 lei suta. Şi apoi mai ziceau că,

dacă vom lăsà mai jos, vor cumpărà cevà mai multă. Gândiţi-vă acum, domnilor, ce vânzare putem aveà cu asemenea muşterii! D-nul Brătianu a vorbit de vânzarea unor cantităţi mari de sare de 30, de 40 milioane. Dar dea-mi voie a-i spune că asemenea calcule nu sunt decât un romanţ, cu toate că şi în romanţele cele bune se ţine socoteală de timp şi de coloarea locală. Dar oare cine să care acele milioane, cumpărătorii sau noi? Şi apoi cum şi cu ce să le care, când chiar pentru aceste 15 milioane greutatea cea mare este căratul?

Dar să nu mai insist asupra acestor amănunte. Chestiuuea astăzi se reduce la aceasta: este oare în compentenţa Adunării aducerea la îndeplinire a unor măsuri cu totul administrative? Sau cade aceasta numai în sarcina şi îngrijirea Guvernului? Cu toate acestea, lăsând la o parte şi chestiunea de competenţă, noi primim orice deslegare va voi să ne dea Camera, rămânând însă bine înţeles că orice responsabilitate de păgubi şi deficite, în cazul acesta, nu va mai privì asupra noastră.

Ni s'a mai zis că acest cumpărător, înfăţişându-se astăzi pentru o nouă cantitate de sare, pe lângă ceeace mai are, negreşit nu vine să o cumpere ca să o mănânce el, ci numai pentrucă se întemeiază pe o mare consumaţiune, şi astfel fiind, ni se pune întrebarea de ce să nu deschiză Guvernul prăvălii, în care să vânză sarea, şi cu chipul acesta să ucidă pe vechiul întreprinzător? La aceasta voiu răspunde întrebând şi eu: dar dacă Statul nu va vinde în aceste prăvălii nici cât să-şi poată scoate cheltuielile? Este oare timpul de a ne mai expune la asemenea păgubi astăzi, când nu ştim la ce să întrebuinţăm mai întâi veniturile noastre, când avem atâtea de făcut, poştele de organizat, patru milioane de plătit ale Ţării Româneşti şi două milioare ale Moldovei, bonuri pentru desrobiţi de achitat şi câte altele? Apoi care este mijlocul putincios de a depărtà cu desăvârşire pe vechiul antreprenor, când el ar puteà indirect să ne trimeaţă alţi zece cumpărători, sub deosebite nume şi fizionomii, unul cu barba ascuţită, unul cu mustaţa răsucită, altul cu părul vâlvoiu, cari să nu fie decât

oameni trimişi de d-nul Mişa că să cumpere pe sub mână sare pe seama d-lui? Acest Mişa este — să zicem — şi pentru Guvern un *cauchemar;* dar nu văz putinţa de a-l ucide. Ca să ucidem pe un antreprenor, trebuie să ne punem în concurenţă cu el. Dar ştiţi, domnilor, că concurenţa reclamă sacrificii, şi v'am spus că finanţele noastre astăzi nu pot suferi asemenea sacrificii.

D-nul Kogălniceanu a zis că ni s'au dat 400.000 lei (vechi), ca să contractăm un împrumut de 4 milioane, şi că ne-ar da şi 6 şi 8 milioane. Din nenorocire, domnilor, milioanele nu se prea găsesc aşa lesne în ţara noastră, dela o vreme încoà. Deosebit de aceasta, avem a îndestulà nenumărate trebuinţe cu aceste milioane. Dacă dv. cunoaşteţi mijlocul de a acoperì defictul ce s'ar face în această ramură de venit prin măsura ce ne propuneţi, binevoiţi a ni-l arătà şi nouă, căci, precum v'am spus, poziţiunea Guvernului este foarte grea ; şi noi nu cutezăm a o mai îngreunà şi cu o asemenea responsabilitate.

Propunerea Kogălniceanu privitoare la vinderea sării se trimite în cercetarea Secţiunilor.

LVI.

INFIINŢAREA COMITETULUI LEGISLATIV PROVIZORIU. (Al II-lea discurs).

Şedinta dela 2 Martie 1862. — (*Supliment la Monitor,* No. 54).

La ordinea zilei e continuarea discuţiunii asupra proiectului de lege pentru înfiinţarea Comitetului legislativ.

G. VERNESCU declară că este contra art. 8 din acest proiect, pentrucă dă miniştrilor dreptul de a retrage din discuţiunea Adunării orice proiect de lege prezintat ei.

PRINCIPELE GR. M. STURZA, *raportorul,* raspunde că iniţiativa Camerei rămâne respectată chiar şi prin aceasta că se rezervă ministerului dreptul de a-şi retrage proiectele. In adevăr, când ministerul va retrage un proiect contra voinţei Camerei, ea are putere a-i zice : «rău ai făcut» ; şi Guvernul va fi silit a se retrage.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — După cele zise de d-l raportor, n'am decât puţine cuvinte de adăugat. In adevăr

m'am mirat foarte mult cum d-l Vernescu a ridicat această chestiune. De ce e vorba? De un Comitet menit a face proiecte de legi, în care delegații Camerei să ia parte împreună cu ministerul. Să presupunem că miniștrii s'au unit cu membrii Camerei și au făcut un proiect. Acum vă întreb, cum credeți că miniștrii, după ce su subscris acel proiect, au să vie în Cameră și să-l retragă? De ce să facă aceasta, când se pot abține dela început de a-l iscăli? Cum credeți că miniștrii au să se unească azi cu membrii Camerei și mâine nu? Dar să ne închipuim că s'ar puteà întâmplà. Ei bine, d-l Sturza v'a răspuns prea bine: Camera atunci va silì ministerul a se retrage. Se poate iarăși întâmplà ca acel proiect să nu aibă simpatia Camerei. Atunci ministerul poate aveà două mijloace: sau să-și dea demisiunea, sau să întrebuințeze altul opus aceluia, pe care însă cred că nu-l va întrebuințà. Deaceea ministerul poate alergà la celălait mijloc, retrăgându-și proiectul, fără ca prin aceasta să piarză din încrederea Camerei. Mai poate fi și un alt caz. Știți că un mic amendament poate să răstoarne cu totul fundamentul unui proiect, și atunci ministerul iar va fi silit să se retragă. Vedeți dar că busola, barometrul ministerului este Camera și că prerogativa de inițiativă nu este lăsată guvernului fără o contrabalanță, ci are pe aceea a aprobării Camerei. Principiul nostru nu e acela de a aduce țara în perturbare, în crize ministeriale, de a combate proiectele numai fiindcă ar venì din partea Camerei, și când ea va zice «da», noi să zicem «ba». Dacă voiți dar ca principiile noastre constituționale să fie consolidate, trebuie să admiteți ca atunci când Camera va zice «da», să zică și ministerul, și viceversa. Aceasta însă în limitele constituționale: Ministerul să nu-și ia prerogative noi; dar să-și păstreze pe acelea ce le are. Acestea sunt explicările ce voiam să dau, și nu știu dacă am izbutit să vă pun în vedere punctele de căpetenie ale situațiunii. In poziținea în care ne aflăm de reorganizare, ținta noastră e de a ajunge fără întârziere la formarea acelor legi pe cari țara le reclamă cu atâta urgență.

LVII.

O LEGE A PRESEI. (I-iul discurs).

Şedinţa dela 2 Martie 1862. — (*Supliment la Monitorul oficial*, No. 54).

După terminarea discuţiunii asupra proiectului de lege privitor la înfiinţarea comitetului legislativ, VĂLEANU citeşte raportul privitor la aplicarea peste Milcov a Condicei Penale din Muntenia şi a legii de presă de peste Milcov în Muntenia. Secţiunea n'a putut nici adoptă aceste legi, nici a le modificà într'un timp aşà de scurt, ci a lăsat ca Adunarea să aleagă o comisiune nouă *ad-hoc*, pe care să o insărcineze cu această lucrare.

A. PANU cere să se facă în grabă o lege nouă de presă din partea guvernului şi să se admită într'însa principiul juriului.

PRINCIPELE GR. M. STURZA se pronunţă în favoarea instituţiei juriului în materie de presă.

MANOLAKI COSTAKI este de părere că trebuie să se revizuească codicele penal; deocamdată însă stăruesţte a se aplică şi în Muntenia legea de presă de peste Milcov.

KOGĂLNICEANU şi I. BRĂTIÂNU cer întocmirea în grabă a unei legi de presă, a cărei bază să fie juriul.

B. KATARGIU. — Nu voiu să vorbesc, d-lor, ca ministru, ci ca deputat. Nu vă ţemeţi că voiu veni să atac principiul juriului. De o oră şi mai bine discutăm o chestiune care a depărtat pe mai mulţi deputaţi din punctul de vedere cel adevărat ce trebuie să ne preocupe astăzi. Cauza ce a dat prilej acestei depărtări este raportul comisiunii. Noi am făcut o expunere, prin care am arătat poziţiunea cea grea în care ne aflăm după unire şi am cerut ca o comisiune să se ocupe de proiectul de lege al Comisiunii Centrale pentru aplicarea Codicelui Penal al Ţării Româneşti şi în Moldova, precum şi introducerea legii de presă de acolo şi dincoace din Milcov, şi prin urmare a ne scoate din nevoia de a vedeà într'o parte presa supusă unei legi şi în alta fără nici o lege. Am vorbit îndestul în alte rânduri despre poziţiunea noastră. Ea este cu totul extraordinară sau mai bine provizorie, căci trebuie să aplicăm mai întâi toate legile proprii a consolidà unirea, până ce vom ajunge a aşezà acel edificiu perfect al consolidării

noastre naţionale şi să aplicăm instituţiunile acele salutarii de cari se bucură astăzi naţiunile cele mature. Până ce vom ajunge însă acolo, trebuie să ne silim să facem măcar cevà provizoriu, căci altfel vom păţi ca omul cel neprevăzător, care, la apropierea iernii, văzându-se sub un acoperiş rău, îl dărâmă cu scop de a zidi un palat, chiamă la arhitecţi să-i facă planuri de palate ce au a se zidì peste un veac sau cel puţin peste câţivà ani, şi apoi, când vine timpul cel rău, îşi lasă familia expusă gerului şi intemperiei iernii. În aceà poziţiunea suntem şi noi astăzi: pe când avem trebuinţă de lucrări organice fundamentale, cerem să ne ocupăm cu lucrări de mare însemnătate negreşit, dar de a doua mână în privinţa urgenţei.

D-l Panu a mărturisit singur că nu iubeşte licenţa în presă; dar libertatea presei de trei ani, de când s'a aplicat în ţara noastră, n'a făcut alt decât să inoculeze în oamenii slabi din societatea noastră pedantismul politic, cel mai primejdios viţiu într'o societate. Deaceea am cerut o lege de presă, ca să nu lăsăm atacurile licenţei fără un frâu. Am cerut să unificăm legile noastre, şi deaceea am venit să vă propunem ca să se aplice Codicele Penal de aci şi peste Milcov, ca sa înlesnim mersul lucrărilor noastre şi să fim într'o stare normală. Închipuiţi-vă, domnilor, că patru hoţi s'ar prinde în Focşani, că unii ar fi prinşi dincolo şi ceilalţi dincoace de Milcov. Oare nu ar fi o anomalie neauzită ca unii să se judece şi să se osândească într'un fel, şi alţii, tot în aceeaş ţară, să se judece şi să se osândească într'altfel, după legi diferite? Aceasta este, domnilor, chestiunea principală şi de care trebuie să ne ocupăm azi.

Principele Sturza a făcut istoricul juriului, dar a uitat un punct. D-lui ne-a vorbit de cele două extreme ale drumului vieţii omeneşti: vieaţa sălbatică şi vieaţa civilizată; ne-a vorbit de timpul Normanilor şi de starea de acum a Francezilor. Mai este însă o epocă intermediară în vieaţa societăţilor; este aceà epocă a transiţiunii, în care corupţiunea şi pedatismul politic îşi fac cu o mare înlesnire loc în societate şi se întind pretutindeni. Aceasta e epoca revoluţiunilor.

Eu nu zic că Ţara Românească este într'o asemenea stare, nu zic că societatea noastră nu este demnă de juriu. Am fost totdeauna pentru asemenea instituţiuni, şi, oricând sunt gata să greşesc mai bine primind-o, decât să greşesc neprimind-o.

Principele Sturza a vorbit de cele două capete ale vieţii unei societăţi. Dar în starea primitivă, omul are virtuţile sale naturale; în starea civilizată, are educaţiunea. In starea intermediară însă nu are nici frâul virtuţilor primitive, nici educaţiunea civilizaţiunii. Aceasta, vă repet, nu voesc a o zice pentru societatea română, ci numai a împlini omiterea ce am crezut că face Principele Sturza.

Domnilor, Guvernul, precum am avut onoarea a vă mai spune, v'a pus înainte aceste două proiecte, preocupat numai de aceà îngrijire ca Unirea ce am proclamat să fie un fapt în realitate, iar nu un ce iluzoriu; pentru ca legăturile dintre aceste două ţări, până acum despărţite, să le strângem de aproape, făcând să dispară treptat, pe cât ne va fi prin putinţă, deosebirile ce existau în starea din trecut a lucrurilor, şi din cari una din cele mai neregulate ar fi de a mai lăsà aceeaş ţară cu două feluri de legi în aceleaşi materii.

Să venim acum la o chestiune de procedură. Văz o propunere asupra căreia ca ministru nu voiu zice nimic, ci o las la aprecierea Adunării. Ca ministru voiu zice numai atâta, în treacăt, că în totdeauna acest minister a respectat drepturile Adunării şi niciodată nu a căutat să atingă întru câtuşi de puţin aceste drepturi; ba încă, de multe ori, am venit a face Adunării o concesiune din drepturile puterii executive, şi nu ştiu dacă şi alţi miniştri au făcut sau vor face tot astfel. Prin urmare, socotesc că acest minister este în drept a se aşteptà, nu zic la vreo concesiune din prerogativele Adunării, după cum el a voit a face din ale sale, dar cel puţin a i se respectà acele drepturi, pe cari nimeni nu i le-ar puteà contestà. Aceasta e, domnilor, tot ce aveam a zice ca ministru.

Acum voiu vorbi, după cum am zis, ca deputat, asupra propunerii ce ni se înfăţişează. Văz o propunere, prin care se impune ministerului îndatorirea de a trimite negreşit, până

în termen de şase săptămâni, legea pentru înfiinţarea juriului. M'aş teme, domnilor, ca nu cumvà acei cari sunt dispuşi la interpretări să nu voească a scoate de aci un chip de iniţiativă mascată a Adunării, un drept ce ea şi-ar însuşì în proiectarea legilor afară din limitele în cari sunt cuprinse căderile ei. Vă declar categoric, domnilor, că nu vorbesc aci nici de dreapta, nici de stânga, nici de centru, nici de minister, ci numai de acei oameni răuvoitori, cărora nu ar trebui să le dăm ocaziune de asemenea interpretări.

Deaceea dar, eu, ca deputat mai mult decât ca ministru, sunt de părere să lăsăm proiectarea unor asemenea legi la acel Comitet ce vom institui şi în a cărui sarcină intră o asemenea lucrare. Apoi când această lege va veni în Cameră, fiecare din noi îşi va emite opiniunea sa, fiecare din noi va aveà dreptul de a arătà ceeace crede de lipsă sau de prisos, a desbate ceeace va găsì întunecos sau complicat. Cât pentru mine, vă pot încredinţà că nu voiu fi eu acela care să combat instituţiunile ce se vor judecà de trebuinţă pentru ţară.

Ca ministru, am arătat trebuinţele cari reclamă asimilarea celor două legi, a presei şi a Codicelui Penal. Ca deputat, am arătat temerea ce mă preocupă în faţa acestei propuneri de astăzi. Ca concluziune a ziselor mele, nu pot decât a vă repetì cât de necesar este a se înfiinţà acel Comitet legislativ, ca unul ce are a fi chemat să se ocupe cu facerea legilor organice ale ţării, cu acele legi fundamentale atât de neapărate astăzi, căci pentru cele de o importanţă secundară şi de trebuinţe mai mici, crez că se poate ocupà ministerul cu elaborarea lor. Suntem, domnilor, în situaţiunea aceea de reorganizare, într'un timp de transiţiune, şi prin urmare trebuie să ne silim a împreunà şi a strânge legămintele cele slabe ce ne unesc astăzi, şi numai atunci să căutăm a le aurì, când le vom fi întărit bine, aşà cum în adevăr nimeni să nu mai poată desface ceeace Dumnezeu a făcut!

PRINCIPELE GR. M. STURZA declară că şi d-sa voeşte ceeace vrea B. Katargiu; primeşte propunerea majorităţii ca să se aplice Condica Penală şi legea presei revizuită, dar a făcut un amendament ca să se invite guvernul a prezintà un proiect de lege de juriu.

C. BRĂILOIU zice că revizuirea cerută reclamă un timp foarte îndelungat, aducând exemplul Belgiei, care a pus două sesiuni pentru revizuirea codului ei penal. D-sa cere primirea legilor cum se află, cu obligarea de a se revizui mai în urmă, ca să nu se lase țara într'o poziție anormală.

KOGĂLNICEANU zice că d-sa nu are nici un cuvânt ca să iubească Condica Penală actuală, deoarece d-sa nu are nici un interes, ca d-l Brăiloiu, a o apără. Codul penal din Muntenia, al cărui autor este d-l Brăiloiu, cuprinde niște dispoziții așà de aspre, încât ar sperià pe Moldoveni, de i-ar face să fugă peste Molna și peste Prut. «De voim să înlăturăm desbinările, zice d-sa, să începem cu reforma legilor civile. Oamenii onești din Focșani au două administrații, două polițiii, două municipalități, ba chiar două biserici, adică doi protopopi. Să începem dar întâi cu reformarea legilor pentru oamenii onești și vom cugetà apoi și la hoți».

B. KATARGIU, *președintele consiliului.* — Vorbesc și ca ministru și ca deputat. D-l Kogălniceanu a zis că ar trebui să ne ocupăm mai întâi de legile acelea ce privesc pe oamenii onești. Eu, domnilor, nu cunosc pentru oamenii onești alte legi decât cele făcute spre a-i apărà. Legile nu sunt făcute nicidecum pentru oamenii cei onești; căci dacă toți oamenii și-ar cunoaște și ar păzi cu sfințenie datoriile lor, atunci noi am fi scăpați de toate greutățile; atunci nu ar mai fi trebuință nici de Cameră care să facă legi, nici de guvern care să le execute, nici de judecători cari să le decidă cauzele dintre ei, nici de poliție. Când am zis să se unifice legislațiunea penală, părerea mea ar fi fost să se facă un Comitet din sânul Camerei, ca el să cerceteze legile ambelor țări și să ia din amândouă tot ce e bun, ca să facă o singură lege. Termenul ce se pune de șase săptămâni e ușor de cerut, dar nu știu de va fi tot astfel și pus în lucrare. Să zicem că acel Comitet ar aveà timp să lucreze legile cele mai trebuincioase, precum pentru organizare și altele, și că ar aveà timp de ajuns și pentru această lege penală. Insă voiu întrebà: o lege criminală, ce numără sute de articole, trebui-và oare să fie tratată numai așà pe picior? Nu. Ea va trebui să ia mult timp, ca să poată fi desbătută, căci vedem

cum se pierd şedinţele, încât cu dreptul trebuie să ne temem de a nu rămâneà tot fără legi unificate. Nu în şase săptămâni, dar nici în şase luni, nu se poate săvârşi după cum se cuvine o asemenea lucrare, şi deaceea noi zicem să se aplice acum în toată ţara această lege, aşà cum este, rămânând ca o comisiune să o revizuească şi în urmă să o punem în lucrare aşà cum se va modifică. Dar până atunci să nu continuăm această stare de lucruri neauzită încă, ca o jumătate a ţării să aibă o lege şi cealaltă jumătate altă lege.

Preşedintele pune la vot închiderea discuţiunii, care se încuviinţează; apoi se suspendă şedinţa pentru 10 minute, spre a se consultà Comisiunea asupra amendamentului Principelui Sturza pentru înfiinţarea juriului.

La redeschiderea şedinţei, Comisiunea declară că adoptă acest amendament ca alineat la opiniunea majorităţii.

Preşedintele pune la vot părerea majorităţii împreună cu amendamentul, cari se adoptă.

LVIII.

ÎNFIINŢAREA COMITETULUI LEGISLATIV PROVIZORIU. (Al III-lea discurs).

Şedinţa dela 5 Martie 1862. — (*Supliment la Monitorul oficial,* No. 57).

Raportorul Comisiunii însărcinate cu examinerea proiectului de lege pentru înfiinţarea Comitetului legislativ provizoriu, votat în şedinţele trecute pe articole, vine la tribună şi dă citire proiectului în total. Se ridică oarecari discuţiuni asupra chestiunii dacă trebuie a se mai discutà legea în general sau nu.

KOGĂLNICEANU susţine că regimul Convenţiunii din $^{7}/_{19}$ August 1858 s'a modificat prin faptul că Unirea s'a recunoscut de puterile Garante. Ne mai având astăzi doi Domni, două Ministere, două Adunări, Convenţiunea însăşi a suferit o schimbare însemnată, şi prin urmare Adunarea legislativă dobândeşte dreptul de iniţiativă, pe care până acì îl aveà Comisiunea Centrală. Atribuţiile Comisiei Centrale trebuie să treacă de acì înainte la Adunare. Pe de altă parte, Camera nu poate delegà dreptul ei de iniţiativă Comitetului legislativ provizoriu. D-sa crede că

acest Comitet provizoriu este un expedient nu numai contra iniţiativei Adunării, dar încă un expedient care va împiedică organizarea ţării.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Aţi auzit, domnilor, cuvintele elocinte ale d-lui Kogălniceanu, cuvinte compuse de mai multe categorii, de mai multe colori: colori istorice, colori politice, colori serioase, colori glumeţe, colori parlamentare şi colori mitologice, etc. Numai teologia a rămas pe din afară şi n'a intrat în discursul d-sale. La acestea toate mă voiu abţineà de a răspunde, ca să nu caz în contrazicerea în care a căzut d-lui, zicând pe de o parte că timpul ne este foarte preţios şi foarte mărginit, iar pe de alta să-l pierdem în zadar, în cuvinte de prisos.

Să luăm numai partea serioasă a acestor cuvinte.

D-l Kogălniceanu — după ce a repetit cele ce s'au zis mai de multe ori asupra iniţiativei, asupra neputinţei de a lucrà un asemenea Comitet, şi altele mai multe, pe cari nu voiu să le mai repet şi eu, tocmai fiindcă ne este scurt timpul — a zis însă şi un lucru foarte serios. D-sa a zis că de ce mai vorbim de Convenţiune, când noi înşine prin actele noastre am sfâşiat-o? D-sa a zis că am sfâşiat Convenţiunea prin Unire, prin desfiinţarea Comisiunii Centrale.

Fac apel la însăşi prudenţa politică a d-lui Kogălniceanu, ca să judece dacă asemenea cuvinte se pot pronunţà în Cameră şi dacă eu le pot da un răspuns. Demnitatea naţiunii îmi astupă gura şi nu-mi permite să răspunz. Dar ce ar ieşì din concluziunea aceasta? Ar ieşì că ministerul a spart Convenţiunea şi că, dacă a spart-o ministerul, de ce să nu o spargă şi alţii? Aşà dar, domnilor, autorizaţi ministerul să spargă Convenţiunea oricând va voì şi să facă orice-i va plăceà?

D-l Kogălniceanu a mai zis că Adunarea nu ar fi expresiunea naţiunii. Zău! nu înţeleg ce loc poate aveà această ideie în chestiunea de faţă, dar îl voiu întrebà pe d-lui ce căutăm noi cu toţi aici? Ce caută d-lui pe aceà bancă? Ce caută lumea care stă împrejurul nostru? Convenţiunea, domnilor, este ancora de mântuire a ţării noastre, ea este baza, fundamentul edificiului nostru politic; modificările cari s'au

făcut într'însa ştiţi cum s'au făcut şi în ce margini de înţelepciune va trebui să mai facem pe acelea pe cari forţa lucrurilor le-ar reclamà.

D-l Kogălniceanu a mai vorbit de broască şi de elefant [1]). Dar şi acestea, domnilor, sunt fiinţe Convenţionale, şi noi ne muncim tocmai de a pune dedesubtul lor cevà; însă acest cevà trebuie să-l punem prin calea legală, iar nu prin ruperea Convenţiunii.

Acum să venim la chestiunile glumeţe.

D-l Kogălniceanu aici mai cu seamă se lasă a cădeà în contradicţiuni flagrante: pe de o parte d-sa zice ca ministerul să facă tot, căci astfel proiectele au să vie cu grămada, şi apoi pe de altă parte tot d-sa a analizat timpul ministerului şi a ajuns la adevărul acesta de a recunoaşte cât de scurt este, astăzi mai cu seamă, timpul ministerului, şi că nu minutele, dar şi secundele, ne sunt foarte preţioase pentru celelalte lucrări de cari suntem împovăraţi, în afară de elaborarea legilor. Ei bine dar, cum se cere ca ministerul singur să le facă toate, când lui i se recunoaşte că şi minutele îi sunt

[1]) Kogălniceanu zisese: «D-l preşedinte al consiliului a zis că, după Indieni, lumea este pusă pe un elefant şi că elefantul aveà de piedestal o broască ţestoasă, dar că dedesubtul broaştei nu se ştià ce mai este. Eu am cercetat, d-lor, şi am descoperit că dedesubt erà un lac de lapte, o baltă, un haos Ei bine, mi se pare că aci facem ca Indienii: şi noi avem un elefant. Pentru noi Moldoveni cel puţin. e o fiinţă foarte cunoscută, pentrucă dela el a început ziua de 5 Ianuarie, şi tot dela dânsul au venit toate actele acelea, cari ne-au dat ocaziunea să fim aci împreună. Fără elefantul din Iaşi (oratorul face aluziune la împrejurarea că înţelegerile pregatitoare pentru alegerea lui Cuza s'au făcut într'o sală, în care se aflà schieletul unui elefant), noi n'am fi avut poate astăzi mai nimic. Acestui elefant, care înfăţişează toate speranţele, tot viitorul nostru, ar fi trebuit să-i dăm un piedestal mare, solid, acel piedestal ce-l putem aveà numai prin reforma legii electorale, voinţa naţiunii: o Adunare care să reprezinte toate interesele ţării. Ei bine, în loc de aceasta, ce piedestal dăm noi elefantului? Iertaţi-mă să o spuiu că nu e alt decât broasca ţestoasă a mitologiei indiene, şi nu crez că broasca ţestoasă poate purtà asupra-i elefantul ţării noastre».

mărginite? Pe urmă a mai zis d-sa că nici delegaţii Adunării nu vor aveà timp, trebuind să se ocupe serios cu misiunea lor de reprezentanţi ai ţării, şi astfel, atât din partea adunării cât şi din partea guvernului, acest Comitet va fi redus la o completă inacţiune. Dar atunci care va fi mijlocul de a lucrà cevà? Fi-va oare când va venì fiecare deputat aici în Cameră cu un proiect de lege? Şi în cazul acesta, în ce anarhie, în ce despotism am cădeà, când ne-am pomenì deodată cu câte 150 de proiecte de lege depuse pe biuroul Camerei?

Dar, domnilor, precum v'am făgăduit, nu voiu să întinz mai mai mult vorbele, nu voiu să răspunz din cuvânt în cuvânt la toate glumele d-lui Kogălniceanu. Glumele sunt de mare preţ într'un salon, dar într'un loc unde suntem chemaţi, cum a zis însuşi d-l Kogălniceanu, a săvârşì leturghia ţării noastre, glumele nu sunt la locul lor; nu suntem chemaţi acì ca să râdem, ci ca să lucrăm.

După o scurtă desbatere, proiectul privitor la înfiinţarea Comitetului egislativ se pune la vot în total şi prin scrutin secret, şi se sprijineşte cu o majoritate de 65 de bile contra 35.

LIX.

ÎNFIINŢAREA CURŢII DE CASAŢIE.

Şedinţa dela 14 Martie 1862. — (*Supliment la Monitorul oficial,* No. 64).

Se citeşte raportul privitor la un credit de 60 000 lei vechi pentru închirierea şi mobilarea unui local pentru Curtea de Casaţie. Se ridică discuţiunea dacă trebuie să se voteze acest credit înainte de a se luà o hotărîre în privinţa propunerii d-lui Casimir de a se aşezà Curtea de Casaţiune în Iaşi. Kogălniceanu, raportorul comisiunii, dă citire raportului, prin care se conchide ca accastă instanţă judecătorească supremă să fie în Bucureşti.

CASIMIR vorbeşte pentru aşezarea Curţii de Casaţie în Iaşi.

KOGĂLNICEANU denunţă ministerului că în Iaşi se fac dezordini, că Ipreşedintele Municipalităţii este în capul agitatorilor, că s'a cumpărat portretul d-zale şi al d-lui A Panu, ca să fie arşi în efigie, pentrucă s'au

pronunțat de mai înainte pentru așezarea Curții de Casație în București. Deaceea d-sa invită ministerul să depeșeze, spre a luà informații și a se asigurà de cele ce se petrec în Iași. D-sa adaugă că are în Iași femeie și copii, și că se teme pentru dânșii, căci Municipalitatea este în capul agitărilor și pasiunilor, ca să se facă dintr'o chestiune mică o chestiune mare. D-sa amintește cuvintele lui B. Katargiu: «Ce Dumnezeu a unit, oamenii nu trebuie să cuteze a despărți», și susține că nici în chestiunea Curții de Casație, nici în orice altă chestiune, să nu se permită a se dezunì ceeace Dumnezeu a unit. Oratorul termină zicând că atacurile făcute la tribună dovedesc că sunt în alte scopuri, iar nu în interesul Ieșenilor.

B. KATARGIU, *președintele consiliului.* — Domnilor, Ministerul a ascultat în tăcere toate desbaterile acestei grave chestiuni ce s'a ridicat în Adunare. Poziținea lui a făcut ca să le asculte în tăcere, ca să vază cauzele acestei desbinări în sânul Adunării. După cele zise de d-l Kogălniceanu însă, mă simț dator de a da deslușiri de toate turburările ce într'adevăr s'au urmat în Moldova și de măsurile ce guvernul a luat în privința aceasta. Guvernul a fost cel dintâiu care a arătat sentimentele sale în favoarea Unirii și cu cea mai mare bucurie a zis că nimeni să nu cuteze a dezunì ceeace Dumnezeu a unit. Să nu credeți, domnilor, că el a rostit aceste numai din buze, iar nu și din inimă, ca să-și capete popularitate, căci știți că el a jertfit-o de multe ori, când a fost vorba de interesele țării. Prima noastră preocupațiune a fost, domnilor, de a da Moldovei tot ce-i trebuie, ca să fie organizată astfel, încât nu numai Iașii, dar toate mădulările țării să simță ușurință, pentrucă ea face jertfe mari pentru cauza comună, de cari trebuie să ținem socoteală. Deaceea am și făcut în comitet un proiect relativ la aceste îmbunătățiri ale Moldovei, care are să vă vie peste curând. Guvernul mai are în dorința sa încă alte multe proiecte, pe cari vi le va supune unul după altul, pe cât le va socotì de o trebuință mai urgentă în îmbunătățirea stării Moldovei. Știți însă că timpul e scurt, că el mărginește dorințele noastre, căci lucrările materiale nu se pot săvârși cu înlesnirea cu care vin ideile. A venit vorba de Curtea de casațiune unde să fie; s'a zis că ministerul, cerând creditul de 2.000 galbeni pentru instalarea acestei Curți, a prejudecat lu-

crul. Guvernul însă nu a prejudecat lucrul dela sine, ci s'a luat după poziţiunea ţării. El a văzut că Iaşii se află la o margine extremă a ţării noastre, şi, instalând Curtea de casaţiune acolo, s'ar fi folosit numai o mică parte a ţării, pe când cealaltă parte ar rămâneà departe de acest corp. Aşà dar ministerul şi-a zis că, atât după Convenţiune, cât şi după poziţiunea geografică, Curtea de casaţiune trebuie să fie în Bucureşti. Dar cu aceasta ministerul nu vine să puie o barieră şi să zică că această Curte negreşit să fie în Bucureşti *quand même,* spargă-se chiar Unirea, care e cheia bolţii edificiului nostru politic. Nu, domnilor. Ministerul nu vine să vă tăgăduească că el se află, după cum a arătat d-l Casimir, călătorind pe o mare furtunoasă ; dar mai adaug că aceà mare îi este şi necunoscută. Deaceea ministerul, mai înainte de a vă propune unde să fie, vă cere ca d-voastră să fiţi cârmacii lui şi să-l luminaţi dacă această cerere corespunde cu trebuinţele ţării, spre a consolidà şi a strânge legăturile Unirii ; şi când majoritatea Adunării va decide unde, atunci ministerul va fi cel dintâiu care va luà iniţiativa şi va urmà după votul Adunării.

Dar oare nu s'ar puteà, domnilor, ca, fără ştirea onorabilelor persoane cari au făcut propunerea de astăzi, această ideie să fie pornită dela o grupă de separatişti, cari, tocmai prin această aşezare a Curţii de casaţiune în Iaşi, să voească a aduce o răceală între noi ? Ştiu că în Iaşi au fost acele agitaţiuni, de cari ne-a vorbit d-l Kogălniceanu ; dar le-am atribuit mai mult la o mişcare de sentiment, decât la un spirit de intrigă, şi deaceea am căutat să împăcăm lucrurile, căci numai printr'o cumpănire dreaptă a intereselor vom consolidà Unirea, care este cel mai mare interes de vieaţă al ţării noastre, şi pentru care noi ne vom sbrobi de o mie de ori mai înainte de a o lăsà să fie atinsă de cinevà ! *(Aplause).*

LX.

RĂSPUNS UNUI ATAC AL LUI KOGALNICEANU LA ADRESA GUVERNULUI.

Şedinţa dela 20 Martie 1862. — (*Supliment la Monitorul oficial,* No. 73).

Kogălniceanu propune ca Adunarea să invite pe miniştri a luă următoarele dispoziţiuni:

1. Numele ţării să fie de aci înainte *România,* în loc de Principatele-Unite;

2. Să se reguleze într'un chip definitiv şi unic colorile, drapelul şi marca României;

3. Monitoarele din Iaşi şi din Bucureşti să se întrunească într'o singură foaie oficială: *Monitorul României;*

4. Să se ridice grănicerii şi jandarmii depe desfiinţatele fruntarii din lăuntrul României;

5. Proiectele de legi menite a organizà România să aibă de scop nu despărţirea, ci întrunirea tuturor părţilor principatului, cu alte cuvinte pe de o parte concentrarea în Bucureşti a direcţiunii superioare şi unice a trebilor publice ale ţării, iar pe de alta descentralizarea administraţiei, astfel încât interesele locale să-şi poată găsì îndestularea înaintea instanţelor locale;

6. De îndată să se desfiinţeze directoratul ministerului de Externe din Iaşi, pentruca, cel puţin în faţa streinilor, să avem un singur guvern.

Subscris: *Kogălniceanu.* Susţin această propunere: *C. A. Rosetti, I. Brătianu, Arghiropolu, Grigorescu, Budişteanu, Culoglu, Miculescu, Petrescu, Ant. Arion, A. C. Golescu.*

ION GHICA, *preşedintele Adunării,* întreabă pe Kogălniceanu dacă face o interpelare sau o propunere, care este subscrisă de zece deputaţi.

B. KATARGIU zice că acesta este un act de acuzare contra ministerului şi că voeşte să răspunză îndată.

ION GHICA, *preşedintele Adunării,* citeşte art. 69 din regulament, care zice că orice propunere, dupăce se citeşte, se trimite fără discuţiune prealabilă la secţiuni, şi declară că, după regulament, nu poate da cuvântul nimănui în fondul chestiunii.

B, KATARGIU. — Cer cuvântul ca ministru.

Preşedintele zice că nu poate vorbi în fondul chestiunii nici ca ministru; iar B. Katargiu răspunde că întreabă Camera dacă îi dă voie să vorbească. Şedinţa devine foarte sgomotoasă.

B. KATARGIU. — Şi ca deputat — şi mai înainte de toate ca deputat — şi ca ministru, viu să rog pe Adunare să hotărască cari sunt drepturile Camerei şi cari sunt şi drepturile miniştrilor.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului,* (venind la tribună). Domnilor, Ştiţi că am obiceiul de a mă sui foarte rar la această tribună. In acest moment însă am simţit trebuinţa mai mult decât oricând de a mă aşezà în faţa naţiunii. Nu voiu vorbì de incidentul ivit adineauri, ci de un act de acuzare făcut ministerului, căci cum vom puteà calificà altfel un act în care ministerul se acuză că nu-şi împlineşte cele mai dintâi datorii ale poziţiei sale, că întreţine dezunirea, că trădează ţara şi că voeşte a şterge până şi chiar numele de Român? Şi această acuzare mi se face mie, domnilor, mie care de 20 de ani cu mari sacrificii am servit ţara; căci în adevăr erà un sacrificiu a servì pe acele timpuri, cheltuindu-mi starea pe atunci, pe când alţii şi-o făceau, şi servesc şi azi, cheltuindu-mi rămăşiţele sănătăţii mele. Să mi se zică că trădez ţara, mie, care am zis aici: «totul pentru ţară şi nimic pentru noi?» Să mi se zică că sfâşiiu Unirea, mie care am zis: «ceeace Dumnezeu a unit, nimeni să nu îndrăznească a mai dezunì!» Sunt dar eu un şarlatan, un trădător, şi ceeace zic le am numai pe buze, iar nu şi în inimă? Socotesc că am dat totdeauna dovadă că, în faptele mele, am avut curaj şi nu m'am servit niciodată de şarlatanism. E vorba acum de curaj? De e de cel material, n'am nevoie a vi-l arătà acum, ci atunci când se va ivì trebuinţa. Cât pentru curajul moral, parlamentar, socotesc că am dat destulă dovadă, în curs de 20 de ani, că n'am plecat niciodată capul înaintea adversarilor mei, ci m'am uitat drept în faţă-le. Ca om politic însă, curajul meu se mărgineşte în interesele ţării mele, în înţelepciunea ce reclamă poziţia ei. Imi iubesc ţara prea mult, ca să nu mă grăbesc să fac greşeli de acelea, cari să o târască în prăpastie. Mai bine voiu trece eu de om mic, slab, decât a-mi periclità ţara printr'o imprudenţă neiertată de starea de faţă. Socotesc că numai acest cuvânt e destul ca să mă înţeleagă d-l Kogălniceanu. D-nealui

ne vorbeşte de peceţi, de drapele şi de decrete. Peceţile se fac. Pentru drapel ştiţi bine că d-l ministru de răsboiu a luat măsuri în privinţa aceasta mai înainte încă de a se fi gândit d-l Kogălniceanu să ne-o ceară. Dar cât pentru decrete, d-lor, în adevăr decrete nu am făcut, căci noi voim să fim un minister constituţional, liberal, iar nu dictatorial. Fiţi siguri, d-lor, că pe cât timp va fi un suflet în acest piept, vor ieşi totdeauna aceste vorbe, cari pornesc din fundul inimii. Noi nu venim aci a face paradă de vorbe, a vă spune de zilele şi nopţile ce le sacrificăm pentru ţară. Aceasta o cunoaşte ţara, şi va veni timpul a o cunoaşte şi mai bine, atunci poate când noi nu vom mai fi. Ceeace am a vă zice e să vă întreb de aveţi sau nu încredere în acest minister? Dacă aveţi, lăsaţi-l să lucreze, căci ţara are trebuinţă de o mulţime de lucrări; lăsaţi-l să facă ce socoteşte de cuviinţă. Cât pentru d-l Kogălniceanu, îmi pare foarte rău că d-lui critică, acuză ministerul că n'a făcut nimic. Când e vorba de a critică, e lesne de a pătrunde în câtevà minute cele mai mici detaliuri, e lesne a zice ca guvernul în câtevà ore să facă totul. Dar când e vorba de faptă, atunci e cu totul altcevà. D-l Kogălniceanu a fost ministru şi poate că d-nealui va fi găsit mijlocul ca gândirile d-nealui, voinţele d-nealui să le transforme pe clipă în fapte, în lucruri pipăite, aşà precum fotografia reproduce în câtevà secunde o mulţime de obiecte. Noi însă nu posedăm un asemenea mijloc, nu putem merge cu o astfel de repeziciune, şi apoi, deosebit de aceasta, voim ca tot ce facem să fie ştiut şi primit de Cameră. Dacă d-l Kogălniceanu a avut aceà putere misterioasă de care noi nu putem dispune, dacă d-sa a avut aceà vrednicie, acel dar, ca toate ideile, toate cugetările d-nealui să le transforme pe clipă în fapte, atunci vie d-sa a luà locul acesta, şi de-şi va împlini făgăduinţa, vă jur că eu voi fi cel dintâiu a-l declarà de semi-zeu; iar de nu, atunci, cu acuzarea d-nealui în mână, voi fi eu cel dintâiu a-l acuzà, pentru că a venit să ceară altora lucruri pe cari nu le poate pune în execuţiune.

LXI.

O LEGE A PRESEI. (AL II-lea discurs).

Şedinţa dela 20 Martie 1862 — (*Supliment la Monitorul oficial*, No. 26).

Se trece la discuţiunea asupra legii de presă.

PRINCIPELE DIMITRIE GHICA declară că d-sa primeşte în principiu juriul în materie de presă; dar susţine că acum când sunt la ordinea zilei chestiuni aşà de însemnate ca aceea a proprietăţii, o asemenea instituţie nu ar fi oportună.

I. BRĂTIANU, într'un discurs foarte lung, arată că legea cerută de guvern este draconică şi că pune libertatea presei la dispoziţia agenţilor guvernului. Această lege, zice d-sa, va sugrumà orice protestare contra celor mai mici agenţi ai administraţiei.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Dacă aş fi fost un strein şi aş fi venit în mijlocul discursului d-lui Brătianu, fără să fi auzit această discuţiune, mi-aş fi închipuit că d-nealui se află în luptă contra unei tendinţe ce s'ar fi văzut în Cameră de a se pune un căluş asupra gurilor, de a se împiedicà dreptul de a vorbì şi de a scrie, de a se sugrumà în fine toate libertăţile, sub un guvern despotic şi arbitrar. Dar oare legea de care e vorba acì este o lege aşà de sălbatic apăsătoare? Eu nu o cred mai deosebită decât aceea a altor naţiuni mult mai mari decât a noastră şi cari se bucură de seculi de binefacerile civilizaţiunii. Mi se va răspunde că trebuie juriul, fiindcă nu avem acei judecători inamovibili la Curtea de casaţiune, unde trebuie a se judecà procesele de presă? Eu, domnilor, vă întreb de trebuie să avem o lege de presă sau nu? Nu intru în amănuntele licenţei la care s'a dedat presa de trei ani. Principele Dimitrie Ghica a desvălit-o destul în goliciunea ei cea hidoasă, şi dacă am adunà toate cele ce s'au scris şi s'au publicat în cursul acestor trei ani, am face o colecţiune care să sperie şi pe revoluţionarii dela 1793, ar sperià pe însuşi redactarul lui *Père-Duchesne*[1]). Când se scrie,

[1]) Cel mai cinic dintre ziarele revoluţiunii. după căzuse sub direcţiunea lui Hébert. Contra acestuia apăruse alt ziar, intitulat *La Mère Duchesne*, inspirat de sentimente contra-revoluţionare.

domnilor, când se publică: «*sparge şi vei intrà*», este tot una ca şi cum s'ar zice: «*sparge şi vei furà*». Aceasta e o deviză de tâlhari. S'a mai vorbit de presă că ea este chemată a răspândì lumina. Dar sunt, domnilor, două feluri de lumini. Este lumina care vine din cer, lumina adevărată; dar este o lumină sinistră, o lumină a iadului. Este o lumină de sus care luminează, dă vieaţă, şi o lumină de jos, care întunecă, omoară. Astfel a fost lumina ce a răspândit presa până acum, lumină care întunecă, lumină infernală, care a sădit germini pernicioşi prin vinele şi sângele junimii, lumină care a inoculat veninul chiar în copiii din şcoale. Asemenea lumină este bună numai pentru antropofagi, iar nu pentru oamenii cari voesc educaţiunea şi moralizarea semenilor lor. Cu asemenea lumină am face din ţara noastră un cuib de revoluţionarii cei mai sălbatici, cari n'ar mai respectà nici lege, nici guvern, nici ţară, nici familie, nici bătrân, nici tânăr, nici maică, nici fiică, nici Dumnezeire, şi cari, cum a zis principele Ghica, ar merge să batjocorească până şi cenuşa mormintelor. Vom întrebà pe d-l Brătianu, noi cari am ridicat ordonanţa asupra presei, [1]) de ce n'a ridicat-o d-lui în timpul ministerului său? Noi am desfiinţat-o, pentrucă iubim cu sinceritate libertăţile ţării noastre. Dar care a fost oare efectul ce experienţa ne-a dovedit? Care a fost răsplata ce am avut? In loc de recunoştinţă, am primit injurii şi calomnii; de a doua zi, am fost atacaţi în tot ce avem mai sfânt. Dar tina ce au voit să ne asvârle în faţă a căzut chiar pe obrajii celor ce ne-o aruncau.

---

[1]) Dată de ministerul N. Creţulescu. Vezi *Monitorul Oficial, al Ţarii Române* din 1859 Octomvre 4. La 25 Septemvre acelaş an, acest minister a suspendat ziarele *Românul* şi *Nikipercea*.

LXII

O LEGE A PRESEI. (Al III-lea discurs).

Şedinţa dela 21 Martie 1862. — (*Supliment la Monitor*, No. 76).

La ordinea zilei se află continuarea desbaterii asupra legii de presă. După o discuţiune lungă şi animată asupra acestui subiect, B. Katargiu cere cuvântul.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Domnilor, nu viu să cer cea mai mică restricţiune a discuţinnii. Socotesc că e de prisos a vă aduce aminte că sunt trei zile de când se urmează această discuţiune fără vreun rezultat. Socotesc că e de prisos asemenea a vă aduce ceeace am zis în şedinţa trecută, că avem trebuinţă de multe lucrări, că avem a organizà ţara dar că stăm pe loc şi s'ar puteà socoti cu drept cuvânt că este un *parti pris* de a împiedicà mersul nostru, de a nu face legi, ca că se poată zice într'o zi: «Guvernul nu face nimic, Camera nu face nimic.» Domnilor, viu să fac apel la patriotismul dv. şi vă rog a lăsà la o parte discuţiunile fără folos, să ne punem a face legi, legi de organizare; căci suntem într'o poziţiune, în care am atras asupră-ne privirile Europei; într'o poziţiune de încercare, când trebuie să facem pe cei ce ne privesc să crează că am meritat ceeace ne-au dat Ni s'a imputat că noi nu facem nimic, cá ţinem iucrurile în *statu quo.* Insă, ca să facem cevà, ca să începem organizarea, ne trebuie legi; căci altfel, a face dela noi, ar fi a cădeà în arbitrar şi cu drept cuvânt atunci am puteà fi traşi la răspundere. Deaceea fac apel la Cameră, ca să vază dacă Ministrul e cauza de nu se face nimic, cauza de nu se organizează ţara. De ar fi alt Minister, poate că ar face prin ordonanţe ceeace noi voim a face prin legi. Insă noi, d-lor, precum v'am promis că pe cât timp acest Minister va ocupà aceste bănci, mai bine se va lăsà a fi sdrobit el, decât a compromite chestiunea cea mare, chestiunea vitală a Românilor, Unirea, tot asemenenea vine a vă declarà acum că preferă a fi sdrobit el, decât a întrebuinţà mijloace dictatoriale în locul celor constituţionale. D-lor, Ministerul ca şi dv. toţi, voeşte

lumina presei; însă, precum v'am zis, lumina ce răspândeşte presa astăzi nu e lumina soarelui, ci lumina care vine din morminte, din infern. Deaceea trebuie să facem o lege care să înfrâneze licenţa şi să puie capăt desfrâului, calomniilor, infamiilor răspândite de licenţa presei, asigurând libertatea *(semne de aprobare şi aplause în partea dreaptă).* Vă rog, d-lor, încălziţi-vă inimile de Român, înflăcăraţi-vă inimile de patriotism, desbrăcaţi-vă de patimi; nu mai veniţi a cere cuvântul pentru chestiuni personale, lăsaţi la o parte persoana d-voastră şi ocupaţi-vă de persoana cea mai mare, de Patrie; faceţi pentru Patrie toate câte ea are nevoie, organizaţi-o întăriţi-o, faceţi ca pretutindenea să respire ordinea şi siguranţa; arătaţi-o Europei în această stare şi atunci veţi aveà dreptul de a cere să i se dea numele cel frumos, numele cel mare ce solicità cu atâta căldură d-l Kogălniceanu [1]).

Se pune la vot închiderea discuţiunii şi se primeşte.

Preşedintele. — Pun la vot luarea în considerare a proiectului.

In şedinţa viitoare dela 23 Martie, legea asupra presei din Moldova se primeşte ca lege a ţării cu o majoritate de 55 bile contra 42.

LXIII.

IN CHESTIUNEA SĂRII.

Şedinţa dela 23 Martie 1862. — (*Supliment la Monitor,* No. 79).

I. BRĂTIANU, raportorul comitetului delegaţilor, citeşte raportul asupra propunerii lui M. Kogălniceanu în chestiunea sării.

B. KATARGIU, *preşedinte consiliului.* — Domnilor, nu m'am mirat nicicum de a vedeà şi în această împrejurare un nou act de acuzare, o nouă macedoniană [2]) în contra guvernului; dar cel puţin de astă dată am văzut adunate în această acuzare mai multe ministere şi ne rămâne să facem o nouă notare de acele guverne. Aceasta e asupra preambulului,

---

[1]) Numele de *România.*

[2]) Aluziune la faimoasele discursuri ale lui Demostenes contra lui Filip, regele Macedoniei. De regulă se zice *filipică,* în loc de *macedoniană.*

asupra formei. Apoi e şi chestiunea punerii în lucrare a legii, asupra căreia s'a făcut acel raport în care se vorbeşte de călcare de lege şi altele şi cari cuvinte, ca şi cele de patrie, de libertate, au ajuns a fi numai nişte sunete ce nu pot face nici o impresiune; şi cum zice Principele Sturza, ne-am hârşit cu asemenea vorbe.

Să viu acum la chestiune.

Aş fi voit să urmez pe d-l raportor din cuvânt în cuvânt şi să-i răspunz la toate; dar să-mi ierte d-lui puţina inteligenţă şi conştiinţă ce am de acele teorii economice, ce d-sa ne-a expus şi pe cari eu nu le ştiu. Domnilor, când e vorba de monopol, e de monopol; şi când e vorba de concurenţă, e de concurenţă; şi în raportul acesta a fost o amestecătură aşà de încurcată, încât eu nu am înţeles nimic şi ceeace voiu răspunde, voiu răspunde dela mine.

Am avut onoare a mai spune şi într'una din şedinţele trecute ca guvernul să vânză pe seama Statului sarea şi să nu mai vânză ca până acum monopolul altora, căci atunci s'ar despuià Statul de un drept al său. Camera a zis guvernului: «tu eşti monopolistul, pe seamă-ţi vei face vânzarea.» Insă cum trebuie să se facă aceà vânzare? Desigur că nu cu ocaua, nu cu dramul, căci atunci guvernul trebuie să aibă un control nu numai asupra impiegaţilor, ci să vază şi pe cumpărător să nu fie tot acelaş. Ce erà dar de făcut? Guvernul a trebuit să vază de cam câtă sumă poate scoate la marginile Turciei, ceeace a şi făcut. Şi aşà cercetând, a găsit că din negligenţa ce de doi ani guvernele precedente au avut, nu se pot scoate decât 15 milioane. Ceeace a şi zis guvernul, că cu 15 milioane se poate legà, dar cu mai multe nu. Guvernul a zis: «veniţi, cumpărătorilor, din patru puncte cardinale şi cumpăraţi sare». Iată ce a zis guvernul. Dacă nu s'au făcut publicări prin Anglia şi prin Ispania, este că acestea erau în zadar căci negreşit nu erà să vie nimeni din aceste ţări să ia sare dela noi. Dar s'au făcut publicări în Turcia, unde din nenorocire au râs de noi. Guvernul dar a făcut tot ce i-a stat

prin putinţă ca să se pue în poziţiune de a vinde sarea şi tot deodată de a nu ieşi din lege.

Vie cumpărătorul să mai ia şi ale 14 milioane şi îi vom da. Mişa, domnilor, este şi pentru mine un *cauchemar;* dar el, cum am mai zis, se poate prezentà pe toate formele, când cu barbă, când fără barbă, când cu părul vâlvoiu etc. Apoi ceeace nu ştiţi d-v. este că sunt şi alţi muşterii: a venit şi d-l N. Băleanu şi a depus 300.000 sfanţi cauţiune pentru ca să fie concurent.

Să răspunz acum la cele zise de d-l raportor despre un împiegat dela Giurgiu că ar fi fost cumpărători mai mulţi, de erà mai multă sare şi că s'ar fi vândut şi 400 milioane de ocale. Ei, domnilor şi noi ne-am fi mulţumit să găsim mai mulţi cumpărători; dar îmi pare că v'am mai spus ce fel de muşterii am avut. Se mai zice că de ce nu s'a transportat mai multă sare la punctele despre Dunăre? Nu mă mir de ignoranţa d-lui raportor în aceasta. D-lui n'a fost decât o lună la guvern şi nu ştie că sarea nu se cară iarna, ci vara. Câtăţimile cari sunt rămase dela puncturi sunt de an şi oamenii o aduc încet-încet, când se pot înlesni. Prin urmare acest argument îşi aveà răspunsul dela sine.

Rămâne să răspunz acum asupra sării străine, ce ne-ar face concurenţă şi care se predinde că s'ar vinde cu 6 şi 7 lei. Dar providenţa a vrut să nu se aducă de aceà sare, căci altfel cine ar fi venit să plătească mai mult pentru sarea noastră? Şi dacă ar fi aşà, eu aş povăţuì să se strice toate puncturile depe Dunăre şi să se astupe ocnele. Conchid dar şi zic că tot raportul nu este decât o şiretenie de vorbe, un rechizitoriu de acuzări fără nici un temeiu şi prin urmare guvernul n'a călcat nicidecum legea; el a făcut tot ce erà posibil, ca să nu se păgubească fiscul. Mai zic iar că dacă Adunarea socotià de atribuţiunile sale dea intrà în drepturile guvernului, noi deşì am aveà dreptul să protestăm, nu o vom face. Dar atunci responsabilitatea nu ne va privì pe noi. Noi am făcut ceeace trebuià. Aveam 15 milioane de ocale şi nu le puteam duce decât până la margine, căci dacă am trece-o

în Turcia, ar trebui să o dăm pe datorie şi aceasta nu ar fi nicidecum în interesul Statului. Dacă adunarea voeşte să o facem, n'are decât să zică; însă atunci nu va mai fi răspunderea pe seama noastră.

I. BRĂTIANU zice că d-sa prin raportul său n'a acuzat Ministerul, ci numai a observat că cei ce cumpărau dreptul dea vinde sare au abuzat de dânsul, fiindcă îl aveau numai de 5-6 ani şi căutau să o vânză cu preţuri foarte însemnate, fără să se îngrijească că ţicnesc viitorul salinelor României. De acì a rezultat că pentru toate trebuinţele secundare, cari nu sunt pentru hrana omului, cumpărătorii s'au dus şi au bătut la porţile altor ţări, a căror sare erà de o calitate inferioară, dar mai ieftină şi neau făcut o concurenţă pentru o parte din sarea trebuincioasă consumatorilor din Turcia. D-sa este de părere ca Statul să vânză dreptul de exportarea sării unei societăţi care să o exploateze pe un timp mai îndelungat, cum se face în Franţa, 30—40—50 de ani. Atunci antreprenorii vor da Statului un preţ însemnat, ca să asigure viitorul salinelor noastre. Oratorul vorbeşte apoi asupra măsurilor luate pentru vinderea sării şi arată greşelile ce guvernul ar fi comis, după părerea d-sale, în această privinţă.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Daţi-mi voie să vorbesc, d-lor. Am văzut cu mirare că s'a mai sculat d-l Brătianu să vorbească de monopol, când socotiam că expresiunea de monopol nu mai poate fi întrebuinţată, după deslusirile ce am dat.

D-l Brătianu a susţinut că s'a vândut cu monopol, tot ce s'a vândut în trecut. Nu, d-lor; nu s'a vândut la nimeni cu monopol şi nici că s'a vândut alt drept, decât acela ce guvernul ştie prea bine că îl are în anul acesta. Ce a zis gúvernul? Guvernul a zis că vinde 15 milioane ocà de sare, pentrucă a socotit că o să poată scoate 15 milioane în anul acesta şi a chemat pe cumpărători din patru puncte cardinale, spre a cumpărà la licitaţie acele 15 milioane ce guvernul crede că se pot scoate. Atât şi numai atât a zis guvernul. Dar de geaba le tot spunem, le tot tălmăcim, căci venim tot la aceleaşi rezultate. Cunoaşteţi greutăţile drumurilor; şi dacă guvernul nu va scoate sare, nimeni altul nu o poate scoate.

Aşà dar guvernul ce-a zis?

«Veniţi negustorilor din 4 puncte cardinale şi cumpăraţi 15 milioane ocà de sare». El erà îngrijit cum să facă această transacţie, ca să iasă din strâmtoare. Monopol se chiamă aceasta, d-lor?

Venit-au neguţătorii să zică: «cumpărăm 15 milioane oca de sare» şi nu li s'a dat? Guvernul primeşte pe orice cumpărător. Se înţelege însă că, de va veni vreunul ca să cumpere un milion, guvernul va preferi pe cel ce va cere 15 milioane, chiar de ar cere să nu mai vindem altuia; dar nu ne-o cere. D-l Brătianu însă citeşte numai începutul condiţiunilor şi zice că legea aceasta nu e destul de explicată până unde o să mergem, adică dacă va veni cinevà să ceară 10 mii de ocà sau mai puţin, îi vom da sau nu?

Ei bine d-lor, vom veni la anul şi vom face o lege explicativă de exportaţie şi vom zice să se vânză până la 3 ocà şi chiar până la $^1/_2$ ocà.

D-lui zice că e o mulţime de sare dincolo. Apoi vedeţi că n'are nici puţină logică. Dacă e mulţime de sare dincolo şi noi găsim atâtea greutăţi ca să vindem acele 15 milioane, apoi cum gândiţi că o să găsim alţii, cari să vie să mai ceară în urmă mai multă?

Ne-a zis pe urmă să mergem prin Englitera şi Ispania ca să o vindem....

I. BRĂTIANU. Cer cuvântul.

B. KATARGIU *(continuând)*, pentrucă în Turcia e sare streină, care se vinde cu 6 — 7 lei. Apoi dacă vom duce-o acolo, va trebui să ne coste 25 — 30 sfanţi suta şi atunci ce fel de concurenţă o să mai facem?

Vedeţi dar, d-lor, că nu e nimic mai mult decât un şarivari de vorbe, vorbe de monopoluri, vorbe de concurenţă etc.

D-lui a zis că Guvernul nu i-a trimis toate documentele până la cea din urmă zi. Dar d-lui ar fi trebuit să vază, în ceeace a făcut Guvernul, o condescendenţă mult mai mare decât ceeace trebuià să facă; căci a trimis documentele pe mai mulţi ani din urmă, ca să poată face o comparaţie, când

Guvernul puteà să i le refuze, fiindcă Adunarea nu se pronunţase că trebuie să trimeaţă documentele. Apoi d-l Brătianu mai pretinde că de ce nu i s'a trimis şi cutare depeşă şi cutare document. Dar Guvernul trebuià să ia o măsură, pentrucă cunoşteà istoria lui Bastache, şi nu erà dator să dea explicaţiuni şi pentru ce n'a făcut, ci numai pentru ceeace a zis, iar nu şi pentru ceeace nu s'a zis. D-sa ne întreabă: de ce n'ai mai făcut şi cutare lucru, de ce n'ai mai rostit şi cutare cuvinte? Aceasta n'o înţeleg, căci atunci nu trebuie să mai ceară Guvern constituţional, ci trebuie să ceară un comitet de salute publică, care să guverneze deadreptul, iar nu împreună cu Camera.

LXIV.

CHESTIUNEA DRUMURILOR DE FIER.

Sedinţa dela 28 Martie 1862. — (*Supliment la Monitor*, No. 87).

B. KATARGIU, *presedintele consiliului.* — Domnilor, Tăcerea Ministerului până acum poate fi interpretată rău. D-nul Manolaki Costaki a făcut ieri o observare, numind această tăcere: «impasibilitate». Nu e, domnilor, impasibilitate din partea noastră; ci pacienţa ce trebuià să aibă Ministerul, ca să asculte desbaterile unei chestiuni importante, serioase, ca aceea care ne ocupă acum; unei chestiuni pe care o găsisem angajată de Guvernul separatist al Moldovei, şi noi, având în vedere interesul vital ce se leagă de această chestiune, privind şi lucrurile din punctul de vedere general, am socotit de a noastră datorie să o prezentăm Camerei, fără a intrà în amănuntele lucrării. Nu e dar impasibilitate, ci o trebuinţă ca chiar Ministerul să se lumineze din desbaterea chestiunii şi să vază dacă amănuntele pot lovì chestiunea principală. După cele ce s'au vorbit, după cele exprimate cu atâta ştiinţă de Principele Sturza şi de d-l I. Ghica, nu-mi rămâne a vorbi nimic de chestiunile tehnice. Imi rămâne numai a adăugì cevà care priveşte pe

Minister din punctul de vedere general. Ministerul s'a întrebat: avem sau nu trebuinţă de un început, într'o lucrare aşà de importantă care atrage după sine toate interesele cele mari ale ţării?

S'a mai întrebat: oare nu trebuie să ţinem seamă de acest început, care ştiţi că în toată lumea e foarte greu, şi mai cu seamă la noi cari avem trebuinţi de atâtea? In adevăr, preţul s'a părut mare şi Ministerului; [1]) dar el şi-a zis: «acei cari cei dintâi au curajul să facă întreprinderi aşà de mari, nu trebuie să caute avantaje numai în acele sacrificii immediate; ei trebuie să aibă în vedere recompensele indirecte, de cari a vorbit Principele Sturza, şi acele foloase, cari au să vie, ca să recompenseze pe toţi de aceste sacrificii. Acele foloase ce vom trage din căile fierate, vor fi poate de 10 sau de 100 de ori mai mari decât suma ce ni se cere astăzi pentru construirea lor sau pentru cauţiunea dobânzii». Aceasta a făcut pe Minister să închiză ochii asupra detaliurilor, ca să deschiză ţării noastre poarta aceasta, care este cea mai mare a civilizaţiei noastre, atât materiale, cât şi morale. Aceasta a făcut pe Guvern să închiză ochii. Dar nu socotiţi că, pentru orice concesiune ce s'ar mai prezentà, vom luà pe aceasta de bază. Oare n'ar fi pentru noi, precum a zis d-l I. Ghica, o îndrăzneală prea mare sau chiar o imprudenţă să respingem capitalurile streinilor? Oare ţara noastră e singura legătură a Occidentului cu Orientul, ca să facă pe streini să-şi verse capitalurile acì, fără să vază vreun avantaj? Şi n'ar puteà ei oare să croească aceà legătură pe la stânga sau la dreapta României? Şi noi să rămânem tot în starea de barbarie, de sălbătăciune în care ne aflăm, să ne mai târîm încă mult timp în cărucioarele de poştă pe noroiu şi pulbere şi să ducem la porturi productele noastre cu carele frânte, cu boii schilodiţi de astăzi, şi să nu voim să scăpăm odată de aceste lucruri, cari sunt sigiliul barbariei? Aceasta ne-a fost temerea, ca nu cumvà Europa, care a voit să ne dea primul mijloc

[1]) Se cereau 181.000 lei noi de chilometru.

de reînviere — pentrucă drumurile sunt întocmai ca arterele, cari fac să circule sângele într'un corp — aceasta ne-a fost temerea ca nu cumvà Europa să treacă pe lângă noi prin Orşova în ţara turcească sau pe la Bucovina, să apuce pe la hotarele Rusiei la Marea Neagră, şi noi să oftăm că n'am ştiut să profităm de o ocaziune ce ar aduce atâta folos ţării noastre. Aceasta trebuie s'o avem în vedere, iar nu temerea de sărăcie, chiar de ar fi; căci aceasta s'ar repară prin importanţa cea mare ce se va da proprietăţilor şi prin urmare prin creşterea veniturilor Statului. Mai aveam să adaug că o mulţime de streini, cu această ocaziune, vor veni în ţara noastră cu meseriile lor, ca să se facă instructorii ţăranilor noştri, să le aducă acele idei, pe cari azi, când le vorbeşte cinevà de ele, le socotesc de basme.

LXV.

RĂSPUNS LA INTERPELAREA LUI C. GRĂDIŞTEANU ÎN CHESTIUNEA ORAŞELOR FOCŞANI ŞI R.-SĂRAT.

Şedinţa dela 30 Martie 1862. — (*Supliment la Monitor* No. 91).

In şedinţa dela 26 Martie, C. Grădişteanu adresase o interpelare Ministrului de interne asupra hotarîrii de a se ridică autorităţile administrative şi judecătoreşti din Focşani şi a fi strămutate în Râmnicul-Sărat, care trebuià să devie capitală a judeţului Râmnic, pe când Focşanii aveau să rămâie capitala judeţului Putna. D-sa întreabă dacă este adevărat că se va mai păstrà dualismul poliţiei şi al municipalităţii în Focşani.

Ministrul a declarat că va răspunde peste trei zile,

In şedinţa dela 30 Martie, C. Grădişteanu şi-a explicat interpelarea, la care i-a răspuns B. Katargiu.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — V'am zis, d-nilor, în mai multe rânduri, că preocupaţia acestui Minister e să unifice, cât se va puteà mai bine, atât deosebitele ramuri ale Guvernelor separate, cât şi de a strânge legăturile dintre aceste două Principate. Istoricul reşedinţei ocârmuirii judeţului Râmnicului-Sărat în Focşani e acesta. Din vechime, Focşanii aveau capitală Râmnicul; după vremi, s'a găsit de cuviinţă a se stră-

mută la Focşani, pe hotar, adică la marginea judeţului, în prejudiciul tuturor locuitorilor districtului. Astăzi, când linia despărţitoare între Moldova şi Ţara Românească s'a desfiinţat, am socotit că acest prejudiciu trebuie să înceteze. Cu strămutarea aceasta se fac 2 lucruri: pe de o parte o unificare mai strânsă, pe de altă parte o înlesnire pentru locuitori, trăgând administraţia în centrul districtului.

De a da Focşanii îndată sub jurisdicţiunea administratorului din Putna, sunt consideraţii, domnilor, pe cari acum sunt silit a le tăceà. Guvernul însă speră că, odată ce aceste consideraţiuni vor încetà, şi cârmuirea judeţului Putna va puteà atunci să-şi întinză jurisdicţiunea până în marginile oraşului Focşani din Ţara Românească. Până atunci am socotit să nu rămâie Focşanii în părăsire. Deaceea am zis să fie doi poliţai: unul din Râmnic şi altul din Focşani. Infiinţarea unuia o iau pe seama mea, şi crez că Adunarea nu mă va dezaprobà. Cât pentru ce se atinge de municipalitate, am zis să se unifice. Apoi în Focşani e şi reşedinţa unei subprefecturi. Vedeţi că, deocamdată, interesele materiale ale Focşanilor sunt asigurate. Reclamarea e dreaptă, şi la timpul princios îşi va aflà îndestularea, ca să nu aducă complicări. Am făcut aceasta socotind că nu facem cevà afară din lege. Ea s'a făcut în Consiliu; hotărîrea s'a supus sancţiunii Domnitorului şi aşà am pus-o în lucrare, socotind că nu erà o lucrare de lege, spre a o supune Camerei. Acesta e singurul răspuns ce pot da. Cât pentru ce se atinge de micile interese ce au sacrificat, eu le-am răspuns să vază pe Moldoveni, cari au sacrificat pentru Unire reşedinţa Domnitorului, familii, case, şi s'ar părea ciudat că din partea Focşănenilor ar fi nemulţumire. Aceasta e explicarea ce pot da. Rămâne acum ca Adunarea să hotărască dacă am făcut bine sau rău.

LXVI.

RĂSPUNS LA INTERPELAREA LUI I. C. BRĂTIANU ÎN CHESTIUNEA UNOR ŢĂRANI ÎNCHIŞI.

Şedinţa dela 30 Martie 1862. — (*Supliment la Monitorul oficial* No. 91).

I. BRĂTIANU roagă Ministerul ca ţăranii închişi în prevenţie la Văcăreşti pentru evenimentul dela 24 Ianuarie să fie puşi în libertate, mai ales că sărbătorile Paştilor se apropie, şi nu este bine ca această zi de bucurie universală pentru creştini să fie pentru aceşti nenorociţi şi pentru familiile lor o zi de jale şi de doliu.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Cu întristare, domnilor, vă mărturisesc — crează-ne d-l I. Brătianu — că şi noi suferim de acele suferinţe. Dar nu sunt sute de oameni încă închişi, cum a zis d-l I. Brătianu, căci până alaltăieri rămăseseră 60, şi poate până astăzi vor fi rămas şi mai puţini. Dar ştiţi, d-lor. ce va să zică a cercetă sute de oameni în pricini de asemenea fire, unde din interogatorii, din procesele verbale se dă naştere la alte cercetări mai multe. Din aceste cercetări nu vă pot desvoltă până acum nimic; dar vă spuiu numai că procurorul a declarat că chestiunea a luat un caracter foarte grav. Cu cât oamenii sunt mai compromişi, cu cât chestiunea e mai gravă, cu atât justiţia trebuie să fie luminată asupra instrucţiei, cu atât trebuie să ia măsuri mai îndestulătoare, căci ia o răspundere grea, osândind oameni inocenţi, numai pe vorbele că cutare şi cutare a fost implicat. Aceasta a fost, d-lor, cauza întârzierii. Procurorii sunt acolo permanenţi, lucrând zi şi noapte, şi sperăm că mulţi se vor liberă; iar cei ce vor rămâneă compromişi, D-zeu cu ei şi cu noi, pentrucă noi vom face tot ce vom puteă face ca oameni cu inimă. Dar legile sunt mai presus de noi şi trebuie să ne supunem lor.

LXVII.

ASUPRA POŞTELOR.

Şedinţa dela 31 Martie 1862. — (*Suplimenl la Monitorul oficial,* No. 92).

Ministerul de Finanţe anunţă că a cedat contractul poştelor din Muntenia pe trei ani vechilor antreprenori. Cât pentru poştele din Moldova, d-sa declară că n'a putut ajunge la nici un rezultat, deoarece contracciii de acolo cer nişte condiţii foarte asupritoare pentru Stat şi tot pe trei ani, afară de contracciul drumurilor din sus de Botoşani, care a consimţit cu un galben mai jos.

M. KOGĂLNICEENU crede că s'ar puteà găsi alţi contraccii, cari ar lăsà mai jos, dacă ministerul va face publicaţiile trebuincioase, ca să vie şi alţi concurenţi.

Ministrul de finanţe răspunde că nu este destul timp, deoarece pentru licitaţie trebuie 40 de zile şi contractul poştelor expiră la 1 Mai.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Domnilor, vedeţi dilema în care se află ministerul : pe de o parte, are un proiect de lege trimis de Comisia Centrală pentru căutarea poştelor, cu chipul cu care se arată acolo, pentru darea poştelor prin brevete, şi celelalte lucruri, a căror aplicaţiune negreşit pentru Ţara Românească ar fi prea grea. Dar, în sfârşit, greu sau lesne, proiectul acela nu s'a votat. Pe de altă parte, ministerul, ale cărui ocupaţiuni le cunoaşteţi foarte bine, s'a văzut în neputinţă de a face altcevà decât ceeace vă spuse acum.

Când a văzut că expiră termenul contractelor şi că 40 de zile trebuie numai pentru licitaţie — şi putem socoti că nu ar fi putut Statul ca în ziua din urmă să facă licitaţia, fiindcă atunci antreprenorii ar fi făcut nişte pretenţiuni şi propuneri neputincioase d'a se primi — ce a făcut dar ? A luat cu contracciii aceà vorbă şi a ajuns la un rezultat, care vi s'a spus aci, după care nu numai contracciii se angajează cu un preţ mai jos, dar lasă în beneficiul Statului portul scrisorilor şi al gropurilor, care poate să dea şi acela o sumă însemnată, şi rămâne ca să încuviinţăm contractul. Cât pentru Moldova, vom vedeà dacă se poate să facem cevà. Acum rămâne la d-v. să hotăriţi dacă trebuie să avem poşte sau nu.

Cât pentru ceeace se zice ca să se caute pe seama Statului, vă răspunz că e foarte lesne de zis, dar foarte anevoie de executat, căci Guvernul nu se angajează ca, în acest scurt termen de o lună, să cumpere cai, să înfiinţeze poştele şi celelalte.

Poziţiunea nu e făcută de noi, ci aşà am găsit-o dela alţii, şi contracciii, şi de şi-au căutat interesele lor, au făcut însă ceeace puteau face.

Oricum, domnilor, vă rog să chibzuiţi bine, căci a se lăsà pe seama Statului, ar fi cu greu şi totdeodată l-ar costà poate mai mult decât ceeace l-a costat până acum.

A se da pe un an, ar fi mai bine; dar atunci o să vie poate contracciii cu condiţii cu totul altele şi nu ştiu dacă s'ar puteà face o învoială. A ajuns timpul acolo, încât crez că nu se mai poate face altfel decât ceeace s'a făcut, şi vă mai repet încă odată că răspunderea nu e a noastră: circumstanţele sunt cari au făcut aşà, şi d-v. sunteţi destul de înţelegători ca să puteţi judecà.

LXVIII.

INŞTIINŢARE IN CHESTIUNEA UNEI COMPANII DE DRUM DE FIER ŞI A UNEI BĂNCI.

Şedinţa dela 31 Martie 1862. — (*Supliment la Monitorul oficial,* No. 92).

La sfârşitul şedinţei, Barbu Katargiu comunică Adunării următoarele două noutăţi, cari sunt primite cu aplause.

B. KATARGIU. — Mă socotesc fericit a veni să anunţ două lucruri, cari au să mulţumească Adunarea. Mai întâi vă anunţ — şi acesta va fi un răspuns mulţumitor la dorinţa d-lui Pâcleanu [1]) — că, de două zile, ni s'au înfăţişat două companii,

[1]) In această şedinţă, Pâcleanu zisese: «Sunt sigur că drumurile ferate «vor aduce mari foloase ţării şi sunt fericit că pot votà acest proiect, şi «rog pe Dumnezeu ca ceeace fac azi pentru partea din Moldova să mă «învrednicească a face şi pentru cea din România».

cari cer a unì linia de fier din Transilvania cu Ţara Românească pe la Ocnele-Mari, pe Jiu, prin Craiova spre Bucureşti şi până la Giurgiu. Al doilea vă anunţ pentru această zi din urmă, fiindcă avem a ne despărţi cu ocaziunea sărbătorilor, că ni s'a înfăţişat o cerere pentru concesiune de bancă, care ştiţi că e de cel mai mare interes şi pentru negoţ şi pentru Stat. Onorabila persoană care a venit să trateze această chestiune se află aci şi sper că la redeschiderea Camerei voiu aveà onoarea să vă prezint un proiect.

După aceasta se citeşte în întregul ei legea votată pentru construirea unui drum de fier pe valea Siretului, dela Galaţi până la hotarul de Nord-Vest al Moldovei, unde se va împreună cu drumurile de fier ale Austriei, având o ramură până la Iaşi, iar alta până la Ocna.

LXIX.

IN CHESTIUNEA ABSENŢELOR DELA ŞEDINŢELE CAMEREI.

Şedinta dela 22 Mai 1862. — (*Supliment la Monitor* No. 96).

Cincizeci de deputaţi lipsesc şi alţii cer concediu.

B. KATARGIU, *preşedintele cabinetului.* — Cunoaşteţi, domnilor, poziţiunea în care ne aflăm; ochii lumii sunt aţintiţi asupra noastră.

Am strigat de sute de ori, în curs de trei ani, că ţara nu se organizează, că merge rău, că totul este încurcat, descurajat, demoralizat Unirea s'a făcut pentru noi şi ne dete nădejde că cel puţin vom fi ajuns la liman, că cel puţin ce am pierdut în trei ani, vom câştigà într'o sesiune. Din norocire, vedem că sesiunea s'a prelungit şi nădăjduiam că se vor face toate. Au fost negreşit împrejurări de cari ţinem socoteală şi cari ne-au oprit de a pune bazele fundamentale ale ţării. Dar vă mărturisesc că ţara este în primejdie de a se desmădulà, de a-şi rupe toate legămintele. Am nădejde că toţi Românii, toate elementele se vor întruni, că această întrupare se va face şi că se vor lăsà la o parte tendinţele de interese per-

sonale. Dar pe de o parte, văz greutatea cu care se adună în Cameră deputaţii, iar pe de alta că, îndată ce vin pe o uşă, încearcă a ieşi pe cealaltă.

Dacă starea finanţelor, care este grea, foarte proastă, şi de care, când o veţi vedeà, vă veţi întristà, precum ne întristăm şi noi, şi care oricâtă voinţă ar aveà cinevà să ne-o arunce asupră-ne, nu va puteà, fiindcă este o moştenire a acestor trei ani de nenorocite fluctuaţii şi de cari nu acuz pe nimeni, decât numai împrejurările — dacă, zic, starea finanţelor n'ar fi aşà, încât, de nu veţi pune mâna să facem cevà, desfid pe orice minister de a merge, şi încă mai mult, de a nu ajunge la bancrută, la dezorganizare, căci nu mai este mijloc de amenţineà pe temelie ţara aceasta —; dacă, încă odată, nu va fi chestiunea de organizare, care vine astăzi să lege două ţări, într'o dezorganizare completă, cu obiceiuri osebite, cu tendinţe osebite..... şi a legà una câte una legile cari fac bazele fundamentale —; dacă nu ar fi toate acestea, apoi văzând pe de o parte că unii cer concediu, iar pe de alta că abià se, pot adunà deputaţii unul câte unul, ca să dobândim câţivà, spre a votà legile cele mai mari — atunci v'aş zice mai bine să vă prorogaţi, până vă vor iertà interesele şi vremea să veniţi toţi, pentru ca atunci într'o unire să votăm acele legi cari trebuie să rămâie pentru veci, cari nu se vor puteà desface, şi cari au să asigure nu numai starea interioară şi materială a ţării, ci şi starea ei politică, starea ei fără care nu este cu putinţă să existe o naţiune. Deaceea, vă rog, domnilor, chibzuiţi bine şi vedeţi ce avem să facem.

Nu vorbesc pentru un concediu, nici pentru două, ci pentru toate, şi de primejdia ce este asupra capului nostru. Vă rog dar chibzuiţi dacă putem aveà Adunare în sesiunea aceasta sau nu, şi putem atunci să stăruim, să rugăm pe toţi să lase ceeace se atinge de interesele personale, şi să vie să ne întrupăm, să facem o majoritate — nu importă a cărui minister va fi — şi să scăpăm ţara; pentrucă, vă mai zic încă odată, vasul ia apă din toate părţile, ne înnecăm cu toţii şi trebuie să luăm măsuri ca să-l scăpăm.

LXX.

IN CHESTIUNEA SATULUI RĂDUCANII.

Şedinţa dela 22 Mai 1862. — (*Supliment la Monitorul oficial* No. 96).

Se citeşte o petiţiune a mai multor locuitori din satul Răducanii, cari cer să li se dea voie să ocupe locurile ce au rămas părăsite de coloniştii bulgari emigraţi în Rusia.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Este adevărat că o parte de pământ din coloniile bulgăreşti a rămas gol; însă ştiţi că coloniştii, cari sunt aşezaţi acolo, sunt cu nişte privelegii, cari trebuie să se respecteze, pentrucă aşà s'au primit, după nişte condiţiuni prealabile; iar acelora ce s'au dus, le-am zis «călătorie bună!», pentrucă ni s'a liberat pământul. Insă, pentrucă erà o împroprietărire oarecare a pământului cu o plată foarte uşoară, oare trebuià ca Guvernul acum s'o dea şi la alţii tot cu condiţiunile acelea? Nu; nu am socotit aceasta de cuviinţă.

Prin urmare ce a făcut Guvernul?

Voiu răspunde la amândouă aceste împrejurări, la aceea despre ţăranii moldoveni şi la aceea despre coloniştii nemţi.

S'au înfăţişat, în adevăr, un număr de colonişti industriaşi nemţi; s'au înfăţişat şi săteni moldoveni, însă nici unora, nici altora guvernul nu le-a dat definitivă voie, ca să se aşeze cu condiţiunile privilegiilor de mai înainte, ci s'a zis coloniştilor nemţi, cari erau veniţi cu familiile lor în ţară, li s'a zis că se primesc provizoriu pentru anul acesta, ca un fel de ospitalitate, până când vom chibzui împreună cu Camera, dacă asemenea oameni sunt folositori ţării sau nu, ca să se primească în pământul nostru; iar pe de altă parte s'a zis şi celorlalţi din Moldova, cei ce s'au apucat şi au închiriat pământuri, să fie primiţi ca chiriaşi, iar nu ca privilegiaţi, cu condiţiile acelea *ad vitam aeternam,* cari sunt date Bulgarilor.

Dacă vor mai fi pământuri de închiriat, să se închirieze toate pe un termen, până când vom chibzui cum să le dăm, sau definitiv sau cu embatic sau cum se va chibzui mai pe

urmă; iar celor ce se vor sculà şi vor venì fără să-şi fi îndeplinit formele de strămutare şi vor cere să se aşeze acolo, guvernul nu a socotit de cuviinţă a le îndestulà cererea, şi nu socoteşte nici astăzi, pentru două cuvinte: pe de oparte, pentrucă acele pământuri sunt proprietate a Statului, iar de altă parte, căci deschizându-se în Moldova o asemenea lege excepţională, afară din legile obşteşti, prin care s'ar da privilegii numai acelora cari ar venì acolo, atunci, de vor fi locurile mari, o să golim Moldova, iar, de vor fi locuri strâmte, atunci iată ce se va întâmplà: o să dăm unora şi pe alţii o să-i respingem. De ce să mai avem dar şi alţi privilegiaţi? E destul cu aceia pe cari îi avem rămaşi dela Ruşi şi cărora nu le putem rupe condiţiunile; dar nu să ne apucăm noi să dăm altele şi să facem privilegii noi.

Se hotărăşte a se trimete petiţiunea la Secţiune.

LXXI.

IN CHESTIUNEA VALIDĂRII ALEGERII LUI N. A. ŞUTZU

Şedinţa dela 22 Mai 1862. — (Supliment la *Monitorul oficial* No. 96).

Se citeşte raportul Comisiunii însărcinate cu verificarea alegerii lui N. A. Şutzu. Majoritatea Comisiunii se declară pentru validarea alegerii.

VĂSESCU susţine că alegerea este viţioasă, fiindcă a fost presiune din partea prefectului. «Prefectul, zice d-sa, a fost în pretoriu în tot timpul alegerii, până ce s'a votat. Nu poate fi cea mai mică îndoială că a urmat înrâurire, devremece erau doi subprefecţi rău introduşi ca delegaţi şi că alegerea s'a făcut de faţă cu prefectul.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Am auzit pe d-l Văsescu vorbind de influenţă din partea prefectului. Nu iau asupra mea de a fi răspunzător în toată întinderea de afecţiunile sau antipatiile personale ce poate aveà un funcţionar. Toată lumea are simpatii şi antipatii, şi prefectul, deşì impiegat, a putut şi el să le aibă, căci sunt puţini oameni, cari, ajunşi într'o posiţiune înaltă, într'un post public, ştiu a se pune mai pre sus de asemenea slăbiciuni şi a le respinge.

Viu să vă zic însă, domnilor, că, dacă a putut să se înjosească un cârmuitor la asemenea mijloace, ar trebui oare ca cutare deputat să se înşele a crede că guvernul a voit să influenţeze alegerile? Ministerul actual a venit la putere, pentrucă a fost chemat, şi nu ţine nicidecum la poziţiunea sa, ca să alerge la mijloace atât de mârşave. A fost un minister, care a putut să se înjosească şi chiar să fie interesat a face aceasta; dar credeţi, domnilor, cât pentru noi, că mai înainte de a ţineà la poziţiunea noastră, punem un preţ mai pre sus de toate pe respectul libertăţii şi al legalităţii.

A. C. GOLESCU zice că, devremece alegătorii vin fără drept într'un colegiu, alegerea este viţiată şi prin urmare trebuie anulată. «Este dovedit, continuă d-sa, că o parte din alegători n'au avut dreptul de a luà parte la alegere; prin urmare ea nu este bună. D-nul ministru a declarat că nu voeşte să influenţeze. Voiu constatà numai un fapt, că la Comisiunile însărcinate cu îndreptarea listelor electorale, nu s'au numit, precum s'a urmat sub ministerul din care faceà parte d-nul Málinescu, deputaţi din dreapta şi stânga, în număr egal; căci acum mai toţi sunt din dreapta şi mulţi încă şi funcţionari şi prin urmare puţin neatârnaţi de guvern».

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Voiu răspunde lai două cuvinte ale d-lui Golescu. Guvernul constituţional ştiţi bine că este vechiu pe aiurea şi nou la noi. Se ştie că, în ţările cele mai constituţionale, guvernul declară candidaţii săi, arată pe oamenii aceia în cari are încredere. Şi când e vorba de apăsare, apăsarea se poate face şi din alte părţi, prin alte mijloace. In asemenea împrejurare, numai sentimentul de încredere, trebuie să fie între Cameră şi Guvern, şi atunci Camera ştie să deosebească partea politică de partea de corupere. Cât pentru numirile din Comisiuni, îmi pare rău că am auzit vorbindu-ni-se aici de partea dreaptă. Eu, dela Unire, nu mai văz nicidecum dreapta şi stânga, ci deosebirea e numai că unii voesc să meargă mai repede şi alţii cred că, precum zice Italianul, *qui va piano va sano.* Eu nu m'am ocupat a căutà, la formarea acestor Comisiuni, oameni de cutare sau cutare culoare, şi pe unii nici nu-i cunosc, dar am căutat oameni de un caracter independent, ca să putem

descoperì adevărul şi pedepsì pe cei abătuţi sau a da o desminţire celor ce au făcut acuzări nedrepte şi exagerate.

Inchizându-se discuţiunea, se pune la vot alegerea d-lui N. Şutzu şi se respinge cu 41 bile contra 37.

LXXII.

EGUMENII GRECI.

Şedinţa dela 22 Mai 1862. — (Supliment la Monitorul oficial, No. 96).

GR. CUZA îşi desvoltă interpelarea privitoare la egumenii grecii din ţară. Oratorul cere ca pe de o parte ministerul să nu mai tolereze a ni se aduce egumeni din străinătate pe la mănăstirile pământene închinate, iar cei ce se află astăzi în ţară şi cari, sub numele de egumeni, absorb însemnatele venituri ale acelor mănăstiri, să fie concediaţi a se duce pe la comunităţile monahale şi pe la pariarhiile lor respective.

M. KOGĂLNICEANU, după ce citeşte un document, în care Comisarii Austriei, Franciei, Marei-Britanii, Prusiei şi Sardiniei s'au pronunţat în 1857 în favoarea noastră, în chestiunea mănăstirilor închinate, zice: «Nu avem a ne teme de apăsarea acestor Puteri; ne trebuie numai prudenţă şi energie». Oratorul conchide în aceşti termeni: «Aşà socotesc că nu trebuie să lăsăm a opta parte din teritoriul nostru să rămână înstrăinat fără nici un cuvânt. Guvernul nu trebuie să se abţie [1]), el care cunoaşte gravitatea chestiunii, ci să ne depuie documentele, fiindcă nu trebuie ca, în lipsă de documente, să emitem un vot care poate fi foarte patriotic, dar care poate aduce bănuieli asupra Camerei... E timp să terminăm această chestiune, care a ajuns a fi un scandal în România».

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — D-l Kogălniceanu, dela întâiul său cuvânt, ne-a zis «prudenţă şi energie». Mai în urmă a luat un aer de acuzaţiune, zicând că ministerul a promis una şi a făcut alta. Dar aceasta a fost pentru chestiunea de procedură. Cât pentru fond, sunt din suflet şi din inimă de opiniunea d-lui Kogălniceanu. Dar să vorbim despre ceeace a zis d-sa de «prudenţă». De ce zice d-lui «prudenţă»? Ştie dar şi d-lui cevà, deşì se face că nu ştie nimic.

Insă d-lui a greşit pentru cuvintele ce atribuie d-lui Ministru

[1]) B. Katargiu declarase că ministerul se abţine în această votare.

de Culte. D-l ministru de Culte n'a zis că a recunoscut vreun protocol, vreo condiţiune pentru învestitura Domnitorului său că a reînoit acel protocol; n'a zis să ne plecăm capul până a jertfi interesele ţării. D-sa v'a făcut un simplu istoric al stării acestei chestiuni şi v'a zis că, după împrejurări, după vremi, după fluctuaţiile influenţei guvernului asupra mănăstirilor închinate sau a mănăstirilor închinate asupra guvernului în această chestiune, care a devenit cosmopolită, să vedem adevărata stare a ei şi să chibzuim acele mijloace, prin cari să fim tot de o dată şi prudenţi şi energici. Acestea vi le-a zis d-l Mininistru al Cultelor; acestea le zicem şi noi.

Ce se întâmplă? Sunt nişte pretenţiuni de drepturi exagerate dela unii oameni, cari, o declar, nu au acele drepturi, dar au pretenţiuni; şi cevà mai mult, au până acum posesia. Prin urmare este un proces între Stat, adevăratul proprietar, şi un acaparator, un călcător, cum veţi voi să-l numiţi.

Când s'a vorbit de protocol, d-l Kogălniceanu a zis să fim prudenţi. Dar nu e oare mai prudent ca mai 'nainte de a şti cine va fi judecătorul, să zicem: «Cari sunt pretenţiunile voastre? cari sunt drepturile noastre? Veniţi să le vedem, să ne înţelegem ca oameni de aceeaş religie. Să nu rupem legăturile ce au fost totdeauna între creştinii din Orient; să nu rupem acele testamente şi interese, pe cari trebuie să le susţinem veşnic pentru interesul creştinătăţii, şi pentru interesul nostru şi al lor. Insă nu veniţi să robiţi ceeace nu e al vostru, nu căutaţi să vă scăpaţi interesele cu paguba drepturilor noastre, făcând Stat în Statul nostru».

Deaceea s'a numit o comisiune, fiindcă poate prin aceà comisiune să putem ajunge să terminăm chestiunea în favoarea ţării, să o terminăm în numele creştinătăţii şi al intereselor ţării. Dar, dacă nu vor voi să înţeleagă, dacă sunt oameni cari pun interesele materiale mai pre sus de orice, tu, Cameră Română, protestează contra tuturor acelora ce vor să-i apere şi ia din mână-le acele drepturi pe cari le-au uzurpat şi pe cari n'au ştiut să le întrebuinţeze. Dar mai înainte de aceasta ne pot zice şi Grecii: «ştiţi că suntem miniştrii creş-

tinătăţii, cerem numai ceeace ni se cuvine în această calitate». Şi astfel să le lăsăm lor ce e al lor şi să păstrăm ţării ce e al ţării.

LXXIII.

LEGEA RURALĂ. (Primul discurs).

Şedinţa dela 29 Mai 1862. — (*Analele economice,* pag. 61).

La ordinea zilei este proiectul de lege rurală. M. KOGĂLNICEANU a deschis desbaterea asupra ei printr'un discurs de o mare valoare, atât din punctul de vedere oratoric, cât şi din punctul de vedere istoric. D-sa s'a pronunţat pentru împroprietărirea ţăranilor, luându-se cu sila din moşiile proprietarilor [1]). După d-sa a vorbit GR. CUZA în acelaş sens; apoi PRINCIPELE GR. M, STURZA, PRINCIPELE DIMITRIE GHICA, PRINCIPELE A. MORUZI şi A. ARSACHE, cari s'au pronunţat pentru proiectul de lege al Comisiei centrale [2]). După aceştia, Apostoleanu a vorbit în sensul lui Kogălniceanu, apoi C. Brăiloiu pentru proiect. In fine se acordă cuvântul lui B. Katargiu.

B. KATARGIU, *preşedintele cousiliui.* — D-lor, D-l ministru al justiţiei, onorabilul meu coleg, v'a anunţat că va vorbi ca deputat; eu am îndrăzneală a vă zice că voiu vorbi şi ca deputat şi ca ministru.

Aţi auzit, d-lor, discursul d-lui Kogălniceanu. Acel discurs a luat îndestule lovituri grele, s'a sfâşiat în bucăţi de elocuenţii oratori ce au vorbit înaintea mea. Ar fi dar o lipsă de generozitate din parte-mi de a căutà să-l mai sfâşiiu şi eu Darîn acelaş discurs s'au citat cele zise de mine : «Totul pentru ţară, nimic pentru noi !» Da, d-lor, am zis şi voiu zice aceasta dar vă dau de veste că asemenea vorbe nu mă vor face să pierz din vedere aceà stea polară, care, pentru mine, este

---

[1]) Ultimele şase cuvinte lipsesc din redacţiunea lui Aughel Demetrescu. Le-am adăugat, fiindcă fără ele ideia nu e clară. Dia redacţiunea lui Aughel Demetrescu s'ar înţelege că Barbu Katargiu, adversarul lui M. K., a fost contra oricărei împroprietăriri, ceeace n'a vrut să zică A. Demetrescu şi nici nu corespunde cu realitatea. B. K. erà pentru împroprietărirea pe moşiile Statului şi ale mănăstirilor, pe când M. K. erà pentru împroprietărirea pe moşiile proprietăţilor, luându-se cu sila părţi din aceste moşii.

[2]) In redacţiunea lui A. Demetrescu se mai găsesc aici cuvintele «adică în contra împroprietăriii»; le-am şters pentru acelaş motiv ca cel din nota 1.

P. V. H

Dumnezeirea la care mă închin: adevărul; pentrucă adevărul e al lui Dumnezeu, şi, ca totdeauna, voiu căutà să merg pe calea adevărului. Nu; niciodată nu mă voiu lăsà a mă amăgì nici de fumur le unor laude pompoase şi măgulitoare, ce nu-mi fac nici un efect, nici de temerea de a displăceà unei popularităţi nedemne de mine. Când am zis: «totul pentru România şi nimic pentru noi», eu n'am înţeles că România e despărţită în două tabere, în oameni fără avere şi în oameni avuţi, şi că cei dintâi singuri sunt naţia, iar cei de al doilea nişte paria, nişte fiinţe afară din lege.

Dacă principiile de economie pe cari se reazimă unii din d-voastră nu vă dau alt mijloc de a înmulţi averile decât de a luà dela unii şi a da altora, apoi sărace sunt acele principii, putrede sunt acele temeiuri pe cari voiţi a vă sprijini.

Acum să ne ocupăm de chestiune în amănuntele ei. Această chestiune s'a pus în desbatere prin discursul d-lui Kogălniceanu, pe care l-au analizat mulţi şi cu talente superioare, fără însă să-l califice, să-i dea o formă. Aceà figură i-o voiu da eu. Acel discurs a fost o chimeră, o chimeră ciudată, paradoxală, o chimeră cu capul de porumbiţă, făgăduind multă blândeţe, cu trunchiul de aspidă, plin de venin, şi cu coada de şopârlă mâglisitoare [1]) căci, după ce ne-a făgăduit împăcăciunea, abnegaţia de pasiune şi de interese meschine, apropierea şi înfrăţirea, a stigmatizat proprietatea cu cele mai înveninate cuvinte, cu cele mai degradatoare calomnii, cu un cuvânt a sanctificat principiile lui Proudhon, care zice că proprietatea e o hoţie; în fine, d-sa a încheiat cerând, cu multă umilinţă, a se da ţăranului, ca un fel de milostenie, pământul ce cultivă astăzi.

Ţăranii, d-lor, sunt partea cea mare din naţie; şi o naţie nu trăeşte cu milostenia.

---

[1]) La această figură face aluzie Kogălniceanu mai târziu, în discursul său dela 9 Fevruarie 1863: «Anul trecut, pela luna Iunie, tot la această tribună şi într'o chestiune tot atât de importantă, dela această bancă *(arătând spre banca ministerială)* n'am fost tratat de chimeră, cu capul de porumbiţă, cu pântecele de viperă şi cu coada de nu ştiu ce?»

Dacă voiţi să faceţi pe ţăran liber, trebuie să-l faceţi virtos, şi, ca să fie virtos, trebuie să-l moralizaţi. Oare aceasta e virtutea ce trebuie să arătaţi naţiei : a răpi ce este al altuia ? a face dintr'înşii nişte milogi, nişte cerşetori calabrezi, cari, cu espengola [1]) în mână, să ceară dela cei mai avuţi decât ei punga sau vieaţa ? Aceasta e virtutea ce trebuie să aibă o naţiune care aspiră la libertate ? Nu ; virtutea ce trebuie să învăţăm pe naţiune este de a respectà ce este al altuia, ca să i se respecte şi ei într'o zi dreptatea naţională, ceeace e al ei. Virtuţile acestea sunt adevăratele virtuţi, cari întăresc o naţiune, cari o leagă în toate mădulările ei ; iar nu a-i însuflà spiritul desbinării, spiritul de invidie prin spiritul de răpire contra proprietăţii, care e elementul şi izvorul tuturor bogăţiilor.

Nu, d-lor, să nu ne lăsăm a fi amăgiţi de discursuri, cari, ca sirena antică, încântă pe cei ce voeşte a-i atrage, şi, după ce-i sfâşie, îi plânge ; nu, ci să fim bărbaţi, să mergem pe posibilitate şi să lăsăm la o parte poeziile — ele sunt frumoase, chiar când ascund otrava şi desbinarea, dar nu mai puţin omorîtoare — şi să tratăm această chestiune din punctul de vedere al dreptului şi al economiei politice.

D-lor, subiectul ce tratăm se împarte în trei. El înfăţişează o chestiune de drept, o chestiune de economie şi în fine o chestiune politică, care, cum veţi vedeà, nu are cea mai mică parte în cele ce am a zice.

Vă voiu arătà, d-lor, întâi că noi, ca proprietari, trebuie să ne susţinem drepturile noastre de proprietate şi de naţionalitate, căci, susţinând proprietatea, susţinem naţia. Vă voiu arătà apoi că, dacă e vorba să facem jertfe, vom şti a le face, dar nu luând dela unii şi dând altora, ci ca oameni politici.

S'a zis că Comisia centrală, în loc să revizuească Regulamentul, după zisele Convenţiei, a voit să facă o lege nouă. Respectul meu către Convenţie e destul de ştiut. Dar vă întreb, cerând a se preface în veşnic principiul unei legi care

[1]) carabină.

are în capul ei vorba de provizoriu, oare nu e o răsturnare completă a legii?

Veni-voiu acum a vă analiză cari sunt drepturile proprietăţii în România? Nu; s'au zis îndestule şi s'au scris încă şi mai multe în această privinţă, şi totul a fost în zadar. O zic «în zadar», pentrucă legea, deşi prescrie că ţăranul are dreptul pe trei pogoane, dar adăugând că e provizoriu, înţelegeţi bine, d-lor, cât e de slabă aceà îndatorire pe care detractorii proprietăţii caută a se întemeià.

Acum să vedem pentruce legiuitorul dela 1831 a pus şi a repeţit cu atâta precizie aceà clauză de provizoriu? Se înţelege, domnilor, de ce: este căci el cunoşteà drepturile proprietăţii în Ţara Românească, cunoşteà sorgintea ei, cunoşteà temeliile pe cari este aşezată.

S'a vorbit de Austria, de Rusia şi de alte ţări. Dar oare proprietarii din acele ţări sunt ca cei dela noi? Au ei documente de părticele de pământ cumpărate, cum le au proprietarii români dela chiar strămoşii ţăranilor acelora, cărora voiţi a le dà îndărăt printr'o lege silnică?

S'a vorbit de sclavie, de servagiu. Dar la noi venit-a servagiul din apăsarea proprietarilor? Infiinţatu-s'a pentru interesul lor? Citiţi istoria ţării noastre, pe care trebuie să o cunoaşteţi toţi, şi veţi vedeà că servagiul a fost introdus de acel mare bărbat al României, de Mihai Viteazul, pentru o necesitate a vremii lui, prin nişte mijloace barbare negreşit, dar neapărate în împrejurările în cari se aflà. El, văzând că populaţiunea se împrăştie, că într'o zi o să se deştepte singur pe pământul României, fără oştire, fără finanţe, şi prin urmare în neputinţă de a mai susţineà diferitele răsboaie ce erà nevoit a întreprinde pentru apărarea ţării sale, şi-a zis: «voiu să jertfesc mai bine din libertatea naţiei mele, ca să o scap întreagă din robia străină». Cum vedeţi dar, servagiul s'a făcut printr'o necesitate politică, iar nicidecum ca să flateze pe proprietarii de atunci.

Vă mai întreb acum, în acele ţări toate ce ni s'au adus de exemplu, se află oare aceeaş proporţie de proprietari cu nu-

mărul locuitorilor? Au ele a patra parte de locuitori proprietari de pământ, precum se află la noi, fără a vorbi de aceia, ale căror vânzări dovedite prin documente ce ţin la mână proprietarii de azi, şi-au alienat pământul strămoşesc şi cari prin urmare netăgăduit arată că pământul României fu o dată împărţit la toţi, şi că grămădirea unor cătăţimi mai mari în mâinile proprietarilor de azi n'a fost prin răpire, n'a fost dominaţia unui element strein asupra elementului primitiv al pământenilor, precum în Europa Occidentală, unde elementul gotic veni de înnăbuşi, de desmoştenì şi reduse în servagiu elementul roman?

Aţi zis că, neîmproprietărind pe ţăran, naţia se pierde. Oare Englitera, acest Stat mare, care numără 28 milioane de locuitori şi n'are decât 250.000 proprietari, este o naţie pierdută? Oare cu aceste vorbe Englezii nu s'ar socoti insultaţi? Oare patriotismul se vinde cu cotul de pământ? Nu, domnilor, patriotismul consistă în sentimente morale şi frăţeşti, în legături de interese reciproce, şi eu socotesc că nu este un singur Român care să zică: «nu sunt Român pentrucă am mai puţin decât altul şi că nu sunt slobod a jefui pe cel ce are ma mult decât mine». Aduce-vă voiu de exemplu Italia? Vedeţi această mare naţie în ce ajunse, când ura şi spiritul desbinării suflau într'însa, şi vedeţi-o unde se află astăzi; şi dacă ea a întrebuinţat acum mijloace de desbinare, de jefuiri şi de desposedare, ca să îndeplinească înaltele fapte ce a săvârşit, sau din contră a dat dovadă de cea mai strânsă unire, cel mai adânc respect către clase, către avere.

Acestea sunt, d-le Kogălnicene, cele ce avem a răspunde la discursul d-tale.

Voiţi acum să venim la ceeace trebuie să facem, ca să îmbunătăţim soarta ţăranilor? Mai înainte însă voiu a desluşi vorba îmbunătăţire.

Oare Comvenţia, zicând îmbunătăţire, a avut şi ea în vedere aceà economie publică barbară *a luà ceeace e al altuia?* Nu. Convenţia a văzut aci la noi o rămăşiţă de barbarie, a

găsit lucrul silnic, şi a socotit că, ridicând această instituţiune a veacurilor trecute, va îmbunătăţi soarta ţăranilor. Convenţia a văzut restricţii la strămutarea ţăranilor şi a zis: «dându-le libertatea de a-şi căutà aşezarea şi desvoltarea intereselor lor unde vor găsì mai bine, fireşte se va îmbunătăţì soarta lor». Iată ce au înţeles prin vorba «îmbunătăţire» acei oameni maturi ce au studiat lucrurul aci, căci nişte oameni luminaţi şi încercaţi ca dânşii nu au putut face greşeala de a crede că îmbunătăţirea consistă în a împărţi averile în fărâmituri mici. Inpărţirea slăbeşte, împuţinează desvoltarea şi reproducerea averii, iar nu o întinde, nu o măreşte.

Prin urmare, principiul împărţirii nu se poate susţineà decât de cei ce şi-au hrănit simţul şi judecata cu utopii şi paradoxe.

Aglomeraţia capitalurilor, a averilor mari este în ordinea economică ceeace Creiatorul a făcut în ordinea fizică a pământului nostru. El a acoperiţ o parte din faţa pământului cu mări, cu oceane, cu lacuri, cu torente, cu gârle, de unde se trag aburii, cè, prefăcându-se în ploaie, vin de răcores, şi fructifică o mare parte a pământului [1]); dacă, din contră, toate acestea ar fi împărţite uniform în mici picături rare şi parcimonioase de umezeală, pământul s'ar fi prefăcut într'un corp trist şi uscat ca luna, într'un corp mort ce n'ar mafi produs nimic!

Voiţi să îmbunătăţiţi soarta ţăranilor şi tremuraţi de a le da libertatea? Tremuraţi a zice ţăranului: «Mergi, eşti liber, munceşte, capătă, desvoltă-ţi averea şi facultăţile, şi toate carierile ţării tale sunt deschise; poţi devenì bogat, funcţionari deputat, poţi să te sui până pe banca ministerială şi a face binele ţării prin chiar exemplul laborioasei tale vieţi; căci astfel sunt instituţiunile ţării noastre, instituţiuni, cari pe alte naţiuni le-au costat gârle de sânge?»

Daţi ţăranilor libertatea şi ei vor cumpărà pământ, când vor socotì de trebuinţă; şi când vor şti cum să agonisească averea, mai bine vor şti şi să o păstreze. Punându-i în această

[1]) Cf. *Şedinţa dela 6 Sept. 1860.*

poziţie, îi şi moralizaţi, şi atunci nu vor mai poftì averile altora, ci şi le vor creià ei singuri. Faceţi dintr'înşii oameni virtoşi, iar nu oameni plini de viţii otrăvitoare familiei şi societăţii; şi atunci ţăranul, ştiind să-şi apere vatra câştigată cu sudoarea sa, va şti să-şi apere şi ţara lui. O să-mi ziceţi poate: «de unde o să cumpere?» Vă asigur că vor găsi de unde, numai să li se creieze asemenea mijloace de înlesnire, nu prin silă, ci prin libera voinţă. Nu vă temeţi de învoirile de bună voie. Dacă asemenea transacţii se fac în alte părţi, unde sunt zece oameni pentru o părticică de pământ, cum vă puteţi teme că nu s'ar face la noi, unde pentru un om sunt zece bucăţi de pământ?

Dar şi dacă această concurenţă n'ar fi cu totul în favoarea plugarilor, pe când în celelalte părţi ale Europei e numai în favoarea proprietarilor, nu e oare atunci Guvernul proprietarul cel mare, care posedă a treia parte din teritoriul României şi care să vie să le facă concurenţă acelor proprietari răi şi nesocotiţi, zicând ţăranilor prea apăsaţi: «veniţi la mine; iată pământul consacrat de strămoşii noştri pentru faceri de bine; locuiţi-l şi-l cultivaţi. Guvernul, care e tutorul acestei stări comune, vi-l dă mai ieftin, ca să vă folosiţi şi voi şi să îmbogăţiţi şi averea comună consacrată tot vouă în deobşte, locuitori ai ţării noastre». Atunci acel proprietar nu va plecà oare capul şi va zice ţăranului; «stăi, frate, rămâi la mine, munceşte, să ne folosim împreună; aci nu e nici stăpân, nici slugă, suntem tovarăşi; interesele, iar nu împilarea, trebuie să ne lege între noi şi să ne conducă în întreprinderea noastră?»

Rămâne acum chestiunea politică. O! pentru această chestiune, d-lor, nu mai sunt apărătorul proprietarilor, ci consilierul lor, de multe ori chiar şi contrariu. Aci nu e vorba de a luà dela unii şi a da altora, nu de a întinde pe toţi pe patul lui Procrustes [1]), căci atunci nu veţi face decât trunchiuri

[1]) Faimos bandit, fiu al lui Neptun. El aşezà pe cei ce cădeau în mâinile sale pe un pat, care nu se potrivià pe corpul lor. Dacă patul erà

desfigurate de sărăcie şi de mizerie, de lenevire şi de împismuire; şi aşà naţiunea română se va preface într'o fiinţă ciuntită, într'o adunătură de pigmei schilăviţi şi rahiticoşi. Nu e vorba de a unificà averile, nu e vorba de a îmbogăţi pe unii şi a sărăci pe ceilalţi, ci e vorba de a înzestrà ţara cu o putere morală de care are trebuinţă, de a face centruri de unitate, de civilizaţie, de a face nişte şcoale politice, voiu să zic comunale.

Iată ce trebuie să facem, şi atunci fiţi siguri că satele noastre vor deveni ca statele din Germania şi din Italia, oraşe întregi, mai frumoase decât oraşele noastre de astăzi. Să constituim comunele, însă nu aşà ca să încurajăm lenea, fiindcă cunoaşteţi, domnilor, trebuie s'o mărturisim că poporul român e cam bântuit de lene, şi de aceste viţii nu e el vinovat; viţiul acesta îi vine în parte dela gintea latină, din care se trage, în parte din lipsa de trebuinţe factice, cari sunt cea mai dintâi impulsie a activităţii omeneşti. Ţăranul nostru e un fel de Diogenes voluntariu. Deaceea, până se vor desvoltà trebuinţele factice, cari, deşi fac poate suferinţe şi nenorociri omului, totuşi îl împing către civilizaţie, până atunci îi trebuie un stimulant. De veţi da o părticică de pământ ţăranului, aţi face dintr'însul o fiinţă a cărui vieaţă să n'aibă nici un scop. Ce va face el cu aceà bucăţică de pământ ce abià i-ar puteà asigurà hrana vieţii?

Aceasta e desvoltarea morală şi materială ce voiţi a-i da? Şi dacă îi trebuie mai mult şi aceea o lăsaţi ca să o afle dela învoirile de bună voie — învoiala dar e un ce practic, e un ce folositor — de ce nu-l lăsaţi dar să se învoească pentru tot, în toată libertatea sa?

De ce vreţi să-l faceţi cu sila proprietar pe un ce de care vă dovedesc că nu va aveà nici un folos şi să sdrobiţi tot într'o vreme, prin siluire, principiul proprietăţii, temelia cea mai puternică, cheia bolţii tuturor societăţilor civile?

prea lung, atunci întindeà pe nenorocitul călător, până îl omora în torturi. Dacă erà prea scurt, atunci îi împingeà picioarele în corp şi-l ucideà iarăş în chinuri. El fuse ucis de Tezeu.

Invoiala de bună voie a dat dovezi pipăite de folositoarele sale efecte. In adevăr, oare exportul cel mare ce s'a întins azi până la un milion de chile de cereale pe an, se face de proprietari sau de arendaşi? Nu, ci în cea mai mare parte de ţărani. Acest export se face oare din acele trei pogoane legiuite, din cari ţăranul abià agoniseşte hrana vieţii sale? Nu, ci din învoielile de bună voie.

Mai vreţi o dovadă? Aduceţi-vă aminte de ţăranii din 'naintea Regulamentului, cari atunci n'aveau nici vite, nici unelte de agricultură, şi pe cari acum le au mai toţi. Cine le-a dat acestea? Cele trei pogoane? Nu, căci atunci n'aveau nici 3 nici 10, dar n'aveau nici libertatea, de care se bucură azi.

S'a zis în sfârşit că, dându-li-se câte 5 pogoane, poate se vor înlesni. Vorba nu e de 5, de 7 sau de 10 pogoane, ci de foloasele ce le vor da. Proprietarul nu va pierde nimic, pentrucă el va căutà a-şi acoperi aceà pagubă prin închirierea prisoaselor ce i s'au lăsat; dar ţăranul pierde mult. Cu aceasta i se va încurajà lenea, şi va ajunge astfel o fiinţă care nu va produce nimic chiar pentru sine.

De v'aş vorbì ca egoist, ca om care se gândeşte numai la interesele sale, deşi mi-ar fi foarte anevoie, căci azi pentru prima oară m'aş pune pe un asemenea tărâm, cu toate acestea v'aş spune că eu, ca proprietar mare când e vorba de despăgubire, aşi fi cel dintâiu ca să mă înscriu în capul listei, ca să dau ţăranului nu 5, 7, 10 pogoane de pământ, dar şi 20, de voiţi. Insă acì nu e vorba de proprietarii cei mari numai, ci şi de cei mici, cari îşi au cumpărate moşiile cu sudoarea frunţii lor sau le-au moştenit dela părinţi asemenea dobândite. Cei ce au avut de ţintă a atacà o clasă, au făcut o confuziune premeditată, confundând calificaţia de proprietar cu aceea de boier. Ei, domnilor, din nenorocire familiile boiereşti, acelea cari au un nume, n'au avut minte a-şi ţineà proprietăţile. Din 2.400 de proprietăţi din Ţara Românească numai, vă sfidez a găsì 200 stăpânite de aceştia; celelalte 2.200 sunt în mâinile familiilor unor proprietari modeşti, locuitori de sate, de judeţe, ieşiţi din plebe, oameni de

cinste şi de muncă, cari nu au jefuit pe nimeni, dar nici nu voesc să fie ei jefuiţi de alţii. Ce vom zice însă pentru acei proprietari mici, numiţi moşneni, ce i-am văzut cu toţii judecându-se înaintea tribunalelor mai multe zecimi de ani pentru un clăcaş, pentru un stânjen de pământ? Da-vor ei cu sânge rece pogoanele ce li se cer? Eu unul nu crez.

Dar să zicem că am trecut peste toate aceste consideraţiuni şi că nu vedem alt mijloc de îmbunătăţire a soartei ţăranilor decât dându-le o cătăţime de pământ. Câtă vreme aceşti oameni se vor bucură în linişte de această avere aşà căpătată? Câtă vreme vor fi ei fără duşmani? Câtă vreme aceşti oameni nu vor fi ei în ochii altora nişte răpitori? Eu nu le dau nici 50 de ani. Aţi zis că veţi pune majoratul, şi ce aţi câştigà cu aceasta? Iată ce: aţi introduce fratricidul, corupţiunea, şi iată atunci proletariatul în vestmântul invidiei, pentrucă fratele cel mic, desmoştenit, va veni, şi cu drept cuvânt, va întrebà pe cel mare: «pentru ce tu stăpân pe 10 pogoane şi eu pe nici unul, şi muritor de foame?»

Vedeţi dar că nu e decât a învrăjbì mai mult, decât a împăciuì pe oameni şi chiar familiile între sine.

Nu înnegriţi, domnilor, naţiunea română; ea s'a păzit totdeauna de asemenea înflăcărate instigaţiuni; ea totdeauna le-a opus blândeţea şi moderaţia. Să facem ca oameni înţelepţi jertfe cari se cuvin, ca să instituim comunele, în intervalul de transiţie, fie şi pe vieaţă, măcar că sunt sigur că învoielile de bună voie vor venì mult mai în grabă, ca să zădărnicească această măsură transitorie. Am încrederea în moderaţia şi înţelepciunea proprietarilor şi nu mă îndoesc că ei vor şti a se bucurà de dreptul libertăţii şi unii şi alţii, ca nişte oameni demni de dânsa.

La din contră, atât mai rău pentru acei proprietari nesocotiţi, ce vor voì să abuzeze de noua lor poziţie. Atunci Guvernul, o mai repet, va fi acì cu partea sa cea colosală de proprietate şi va veni în ajutorul celor apăsaţi.

LXXIV.

LEGEA RURALĂ. (Al doilea discurs).

Şedinţa dela 2 Iunie 1862. — (*Analele Economice*, p. 74).

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Domnilor, nădăjduesc că, după câte s'au zis, după câte s'au desbătut şi desvoltat, mai mult poate decât reclamă în adevăr chestiunea şi decât cereà prudenţa, socotesc, zic, că suntem aproape de încheierea acestei lungi şi călduroase desbateri, şi dacă viu să mai adaug şi eu cevà, viu numai să recapitulez oarecum cele ce am zis ieri.

D-l Kogălniceanu s'a plâns într'un chip mulţămitor pentru amorul său propriu de piedestalul ce i-au ridicat toţi cei ce au venit a-l combate ieri şi astăzi. Dacă viu să mai adaug şi eu o piatră la acel piedestal falnic şi compus numai de al său şi al său nume, e un ce foarte natural.

In adevăr, d-l Kogălniceanu, tratând această chestiune, a luat-o toată asupră-şi, s'a ridicat într'un punct unde s'a pus în vederea tuturor, şi fireşte că toţi aceia ce eu voiu să-l combată, au avut trebuinţă să-i pronunţe numele de multe şi de multe ori, de aşà de multe ori în sfârşit, încât d-lui zice că s'a minunat, s'a speriat.

Eu crez mai bine că d-sa s'a încântat de aceà glorioasă şi nenumărată repetiţie a numelui d-sale. Cât pentru mine, îmi pare rău că am fost cel care am luat mai puţin parte la această apoteoză a numelui d-sale; căci, preocupat mai mult de chestiune decât de orice alt, nu i-am pronunţat numele decât de foarte puţine ori — nu ştiu dacă odată sau de două ori. Nu voiu răspunde nimic la plângerea d-lui Kogălniceanu personală de mine, căci socotesc că s'a pătruns de sineşi că se amăgise; deaceea, negreşit, a şi trecut foarte repede peste ceeace-i cerusem a numi, adică de a arătà deadreptul fiecare punct în ce şi cum l-am atacat personal, eu care în veci urăsc personalităţile. Am auzit, în adevăr, un glas, nu ştiu al cui şi unde, vorbind de chimera ce am descris. Nu

mă mir de *sensibleria* acelei persoane. Sunt în lume oameni mai mult sau mai puţin nervoşi. Aceà chimeră însă nu erà alt decât sirena d-lui Kogălniceanu de mai deunăzi, prefăcută în chimeră, şi încă, pentru ca nu cumvà să treacă necunoscută sub această străvestire, i-am reprodus-o şi în forma ei primitivă şi preferată de d-l Kogălniceanu. Dar destul despre d-l Kogălniceanu. Dea Domnul ca ceeace a zis d-lui să rămână în veşnică glorie, şi naţiunea să zică că i-a făcut bine cu câte a zis. D-l Kogălniceanu ştie însă că, deşi sunt glorii, de cari şi cenuşa morţilor se bucură şi zâmbeşte în sânul veşniciei, sunt cu toate acestea alte glorii întristătoare şi cari apasă dureros pe memoria celor ce le-au meritat. Dacă d-l Kogălniceanu s'ar fi mărginit a tratà chestiunea cu argumente puternice, dar nu primejdioase, atât în drept, cât şi în ceeace se atinge de economie, şi mai cu seamă de chestiunea politică, atunci n'aş fi zis nimic. Ceeace deplâng, ceeace deplor dar, nu e fondul, ci forma desbaterilor, ci principiile cari s'au luat de temeiu, argumentele pe cari au încercat a se sprijini cei ce au susţinut cauza d-lui. Ce impresie în adevăr mulţumitoare au putut face acele neînceiate ameninţări? Ce a înţeles, in adevăr, d-l Kogălniceanu, când ne-a spus că se va întâmplà o mare rezistenţă din partea locuitorilor în contra legii ce vom face? Ce a înţeles, zic, alt cu aceasta, decât o revoluţie? Ceeace însă am văzut cu mai mare părere de rău, c.i mai mare mirare, este că d-l Kogălniceanu, care totdeauna a vorbit despre autonomia ţării, cerând respectarea ei, azi ne-a spus că suntem ameninţaţi de invazii. Şi pentru ce? Pentrucă nu voim să dăm două pogoane mai mult ţăranilor! Oare, d-lor, credeţi că d-l Kogălniceanu nu s'a căit că a zis aceste vorbe? Eu îl stimez prea mult, pentru ca să nu crez că s'a căit, şi sunt sigur că d-sa s'a căit. Numai flacăra elocuenţei l-a făcut să pronunţe aceste cuvinte, cari m'au întristat până în fundul inimii.

Oare vorba este de două, de patru, sau de cinci pogoane? Nu, domnilor. Vorba nu e nici de două, nici de patru, nici

de şapte pogoane, ci de principiu, ci de consecinţele jicnirii lui.

V'am spus, domnilor, de mai multe ori, şi sunt silit a repeti, că principiul proprietăţii a fost, este şi va fi totdeauna cea mai puternică temelie a tuturor societăţilor. Citiţi, domnilor, ceeace s'a petrecut dela Essenieni până la Proudhon. Oare toate aceste înflăcărate vorbiri şi ziceri de popor sărman, de împroprietărirea lui, de împărţirea averilor etc., oare ce rezultat au avut? Oare pututu-s'au pune în practică în curs de 4.000 de ani?

Essenienii [1]), în Asia; Pythagora, Lycurg, Platon, la Greci; în urmă la Romani, Numa, Licinius Stolo, Grachii; în Africa, Karpokrates [1]); în Englitera, Thomas Morus [2]); în Italia, Campanella [3]); în Franţa, Saint-Simion şi până şi stravagantul

---

[1]) Textul publicat în *Analele Economice*, ca şi cel din *Monitor*, ne dă varianta «*Messenienii*». Nu există cu toate acestea nici o sectă sau popor cu acest nume în Asia. De sigur B. Katargiu a înţeles *Essenienii*. Aceştia formau o sectă judaică născută în veacul al 2-lea a. Chr. şi grupată mai ales pe ţărmurile de Apus ale Mării Moarte, precum şi în câtevă oraşe ale Palestinei. Ei nu admiteau jurământul în afacerile civile, dezaprobau războiul şi toate ocupaţiile ce tindeau la câştig, se mărginiau la agricultură şi la vieaţa paşnică şi trăiau în comunitatea averilor. Pe timpul lui Isus, ei par a fi fost numeroşi; poate că Ioan Botezătorul erâ în legătură cu dânşii. Cf. *Conversations Lexicon*, Brockaus, *s. v.*

[1]) *Karpokrates* sau *Karpokras*, faimos eresiarch din Alexandria, a trăit pe timpul împăratului Hadrian, adică în prima jumătate a sec. II-lea d. Chr. El este capul sectei gnostice a Karpokratienilor. Împreună cu fiul său Epiphanes, el se dete la toate excesele misticismului sensual, proclamând indiferenţa actelor şi comunitatea femeilor. Cf. E. Renan. *L'Eglise crétienne*, p. 179.

[2]) Spiritualul şi inteligentul autor al cărticelei intitulată *Utopia*, o operă în care combăteà crimele statului şi ale bisericii, prin descrierea stării ideale a unei ţări fabuloase. El muri pe eşafod la 1535, pentruca nu aprobă despărţirea lui Enric al VIII-lea regele Angliei, de biserica catolică. Este considerat ca unul din promotorii comunismului averilor.

[3]) Toma Campanella, dominican născut în Calabria, la 1568, mort la Paris în 1639, însemnat prin geniul şi marile sale lucrări filozofice. În teoria sa asupra societăţii, el admiteà nu numai comunismul averilor, ci şi al femeilor. Cf. A. Esquiros, *Hist. des Martyrs de la libérté*, pag. 187.

de Proudhon — oare, domnilor, ce au produs toţi aceştia? Ce au produs acele societăţi ale Dulcerienilor, Tertulienilor, Anabaptiştilor, atât de bizare în numirea lor, cât şi de năprasnice în principiile lor? Ce au produs? Când ele au mers până la silnicie, n'au lăsat în urmă-le decât ruine, decât o pustiire înfiorătoare; şi când s'au mărginit numai în vorbe, au căzut în domeniul ridiculului şi al uitării, după cum meritau. Prin urmare, domnilor, vedeţi că vorba e numai de principiu, şi principiul e atacat de 4 000 de ani, fără ca să poată fi dărăpănat. Toate acele teorii s'au probat că nu sunt nimic alt decât nişte aberaţii ale unei langori care turbură omenirea din vreme în vreme. Domnilor, omul, din nenorocirea lui, e făcut ca să muncească şi să se hrănească din sudoarea funţii, căci altminteri omul ar fi fost în starea dobitoacelor; oamenii n'ar mai fi lucrat, şi am fi trăit ca păsările cerului, n'am fi fost siliţi a ne coborî până în fundul pământului, ca să căutăm metalul, să ne slujim cu dânsul şi să-l prefacem în atâtea obiecte de trebuinţă; n'am fi coborît trăsnetul din înălţimile spaţiului, ca să ne jucăm cu dânsul. Acum dar, domnilor, vedeţi cât e de înaltă chestiunea, şi la cât o reducem; o reducem la o chestiune de tocmeală, la o chestiune de două pogoane. Domnilor, când ar fi fost vorba numai de interes personal, când ar fi fost ca două sau cinci pogoane să facă fericirea ţăranului, eu aş primi legiuirea aceea, şi ne-am fi sculat toţi proprietarii mari şi ne-am fi dus pe la toţi proprietarii de prin sate, i-am fi rugat, în numele Dumnezeirii şi al omenimii, să facă această jertfă pentru îmbunătăţirea soartei fraţilor ţărani, de bună voia lor, nu însă prin lege. Dar mă întorc şi vă mai întreb să mă desluşiţi cum, cum vom puteà să facem mai fericit pe ţăran? Căci, cum v'am spus, domnilor, e învederat, e ştiut, mărturisit de d-voastră toţi că nu cu 2 şi 5 pogoane are să se îmbunătăţească soarta ţăranului, căci ţăranul are astăzi dela 50 până la 60 pogoane; el e stăpân pe oricât pământ voeşte, el este arendaş mare în mica sa sferă; fiindcă, din nenorocire pentru Ţara Românească, unde pământul este destul de

întins şi roditor, locurile încă sunt în starea primitivă, iar nu ca în alte părţi, unde ţăranul e nevoit să care cu spinarea gunoiul, ca să îngraşe un peticuţ de pământ, care cu toată această osteneală, nu-i dă decât abiă hrana de toate zilele.

Ni s'a vorbit, domnilor, făcându-se nişte excepţii pentru unele districte din Moldova, unde locuitorii sunt foarte înţeşaţi şi că aceia nu se vor puteà bucurà de acele foloase de concurenţă, despre cari s'a vorbit. Dar oare, domnilor, vorba noastră e ca să păstrăm legăturile acelea, cari ţineau pe ţăran de pământ? Şi oare când am zis, dela Regulament şi până astàzi, cu oarecare rezervă, şi astăzi o zicem fără nici o restricţie, ca fiecare om, plugar, neguţător, industriaş sau artist, să meargă şi să caute pe faţa ţării aşezarea sa acolo unde va găsì mai bine, de ce ziceţi că ei or să fugă peste Dunăre sau peste Prut dincolo şi că o să rămâie ţara pustie? Când avem mai pre sus de toate înţelepciunea proprietarilor pe de o parte, şi pe de alta un guvern care are în domeniuri a treia parte din ţară şi care poate să zică tuturor acelora ce se vor socotì năpăstuiţi sau apăsaţi: «veniţi la mine, ca să vă dau pământ cât vă va trebuì şi să vă îmbogăţiţi, şi să ne folosim cu toţii, şi voi şi Statul, căci cu bogăţiile acelea ce vom trage din munca voastră au să se facă îmbunătăţirile ţării întregi, cu acele bogăţii au să se facă spitaluri, cari să uşureze suferinţele bolnavilor săraci, au să se întreţină şcoalele, cari să facă din copiii voştri oameni virtoşi, fericiţi, învăţaţi şi altele asemenea».

Mi-aţi vorbit, domnilor, de Prusia, de Rusia şi de Austria.

Cât pentru Prusia, domnilor, colegul meu [1]) v'a dat destule desluşiri, cari, deşì nu sunt elocuente, dar foarte puternice, cu documente în mână. Despre Prusia dar, precum şi de cea mai mare parte a Europei occidentale, aţi putut vedeà că n'are nici o asemănare cu noi.

Acea parte a Europei a fost totdeauna feudală, căci elementul gotic, venind şi copleşind elementul roman, i-a ab-

[1]) Ap. Arsake.

sorbit pământul şi l-a redus la sclavie, la servagiu, la ceeace poate am fost amenințaţi a deveni şi noi într'o zi.

Ei bine pe elementul indigen l-a făcut rob, l-a făcut legat de glebă; dar la noi nici una din acestea n'a fost. Să mă ierte d-l Kogălniceanu că, numindu-l, iar mai sunt silit să mai arunc încă o piatră la piedestalul d-lui ; d-sa s'a suit ieri şi alaltăieri la tribună încrosnat de o bibliotecă întreagă ce d'abia o puteà duce, şi ne-a citit o mulţime de documente, de hrisoave de-ale Domnitorilor greci, pentru cari îmi pare foarte rău că le-a citit, căci îl întreb: nu va fi oare silit ca iar d-lui să le combată, când va veni chestiunea mănăstirilor închinate? D-lui ne-a vorbit de acestea. Dar de ce nu ne-a vorbit de cele mai principale, de ce nu ne-a citat documentele, actele de vânzare ale ţăranilor, pentrucă toţi ţăranii au fost proprietari. De ce nu ne-a spus dacă acelea s'au făcut cu cumpărături silite, s'au dacă s'au făcut cu amortizaţie pe 10—15 ani sau cu plată integrală şi de bună voie? D-lui nu ne-a citat nimic din toate acestea.

Ei bine, d-lor, când se citează argumentele *pentru,* ca să apere cinevà o chestiune cu lealitate, e dator să citeze atât argumentele *pro* cât şi pe cele *contra,* ca să poată cel ce ascultă să vază în care parte atârnă balanţa mai mult. D-lui nu ne-a citat şi principiul fundamental, pe care e stabilită proprietatea în ţara noastră. Toate acestea d-sa le-a trecut în tăcere, şi deaceea m'a silit să le aduc acum aminte eu.

Acum vă întreb: oare când, după vânzarea unei case oarecare, ar veni vânzătorul sau copiii lui să zică aceluia ce a cumpărat: «dă-mi înapoi toată casa sau pe jumătate şi eu îţi voiu plăti în 50 de ani», sau, dacă voiţi, un alt exemplu: când doi fraţi tot din acelaş tată, unul muncind şi căpătând cu sudoarea frunţii sale, precum au căpătat strămoşii noştri, căpătând o fărâmă oarecare de capital în aur şi argint — acest Dumnezeu infernal al societăţii — şi având pe urmă aplecare la plugărie, la o vieaţă de câmp şi de verdeaţă, se duce şi, în puterea legii, cumpără dela cei ce au trebuinţă de acel metal proprietatea lor, şi iată improprietărirea făcută prin pro-

ducţiunea sudoarei într'un chip cel mai legal; iar celălalt frate, plăcându-i mai mult vieaţa de oraş, plăcându-i mai mult preumblările în grădina Cişmegiului sau la şoseà, balurile şi teatrul, pentru aceasta se face neguţător, industriaş sau închirietor de case, de hanuri, etc. — ei bine, domnilor, aceşti doi fraţi, cari, precum vedeţi, şi-au dobândit avere cu cea mai mare onoare şi, precum zice Evanghelia, aşà precum a decretat Dumnezeu, prin sudoarea frunţii lor — ei bine, zic, de ce să condamnaţi pe acel frate, care a voit să cumpere pământul, ca el să piarză o mare parte din averea lui? Iar pe celălalt, pentrucă a cumpărat casă, prăvălie, ori pentrucă are marfă de mai multe mii de galbeni, să-l lăsaţi să vânză aceà marfă cu mult folos şi să nu-i ziceţi ca celuilalt să dea şi el altora? De ce să nu i se zică şi lui: «am trebuinţă de hrană şi n'am ce mâncà; am trebuinţă de îmbrăcăminte şi n'am ce purtà; dă-mi jumătate din averea ta, jumătate din marfa ta, ca să întâmpin aceste trebuinţe? De ce, domnilor? Pe ce temeiu? Oare această osebire este dreaptă? Căci e vorba de drept. Vedeţi că acì căderi într'o neputinţă de a mai da un răspuns, o explicare.

Acum să ne întoarcem încă odată la ceeace s'a zis de Austria şi Rusia.

Domnilor, respectez toate Guvernele; şi, dacă mi-ar fi permis să zic, toate Statele în origine ştiţi prea bine că şi-au început mărirea, tăria, puterea şi dăinuirea lor prin Guvernul absolut.

Apoi interesul unui Guvern absolut, pe care îl respectez şi nu voiu să-l atac astăzi, este oare tot una cu al nostru? Avem noi aceeaş trebuinţă ca acele Guverne de a luà dela cei bogaţi şi a da celor săraci, ca să ne sprijinim pe mulţime şi să dominăm o minoritate puternică, de care ne-am teme? Şi aţi voì dv. ca să facem acest schimb de sistem guvernamental?

O! nu; nici d-voastră, nici ţăranul acela, căruia i-aţi zice că-i daţi cu nişte asemenea condiţiuni, crez că n'ar voì să

primească, şi, dacă n'ar înţelege astăzi răul, poate ar plânge mâine.

Ţara Românească are trebuinţă, s'a zis, de apărare; şi unde va găsì apărători, dacă ţăranii n'au pământ?

Domnilor, dacă sunt silit să repet ceeace am mai zis, vă cer iertare, căci, văzând că aţi uitat cele zise, sunt silit a vi le amintì.

V'am spus şi vă repet, domnilor, că Englitera are 250,000 de proprietari pentru 28 milioane locuitori, şi cu toate acestea, când e vorba de apărarea intereselor Engliterei, ea face ca pământul dela o margine la alta să se 'nfioreze.

Italia, domnilor? Italia, când erà în desbinare, o ştiţi în ce poziţie politică erà, şi numai când şi-au dat mâna şi s'au înfrăţit unii cu alţii, când Italienii au şters după buzele lor vorba de clase, atunci numai s'a făcut Italia ceeace este şi nu va fi Italia, pe câtă vreme nu va domnì aceà frăţie între fiii ei.

Oare Italia şi-a vărsat sângele ca să dea ţăranilor pământ?

Nu, să nu degradăm pe Italieni şi să nu degradăm omenimea. E altcevà în om care-l face să-şi verse sângele pentru pământul naşterii sale: este amorul către locul acela în care el a văzut lumina, unde a supt laptele maicii sale, sunt aducerile aminte ale copilăriei, sunt legăturile morale către pământul în care se odihneşte ţărâna strămbunilor săi. Nu degradaţi dar, domnilor, aceste sentimente, cu cari tot omul se naşte, nu ziceţi că le putem înlocui cu o palmă de pământ ce am da!

Vă voiu mai dovedi aceasta cu alt exemplu mai localnic. Românii au fost, din nenorocire, mai multă vreme sub un guvern molatic, iar nu aspru, ca Grecii, ce prin suferinţe i-a îmbărbătat, în loc de a-i paralizà. Dacă dar Românii nu sunt răsboinici azi, nu e că nu-şi iubesc patria, ci pentrucă s'au dezobişnuit de a purtà armele, spre a o apărà; dovadă de aceasta puteţi aveà pe proprietarii mici, pe moşneni, cari nu ştiu că ar fi mai răsboinici decât ceilalţi.

In adevăr, oare văzut-aţi pe moşneni la recrutaţie alergând

cu mai mare mulţumire spre a luà armele? Nu, omul este tot om, şi, ca orice om, moşneanul e egoist şi-i place odihna, pacea; îi place să trăească totdeauna în obiceiurile lui, afară numai de împrejurări mari, când vine şi el de se deşteaptă.

Aceasta însă nu este numai la Români: asemenea e şi la alte naţii. Asemenea şi în Franţa, domnilor, ţăranul este codaciu, când e vorba de a cădeà la sorţi. Aceasta se poate vedeà chiar în numirea de sorţ bun ce o dau sorţului care îi scapă de a intrà în armată, şi viceversa. Cu toate acestea, când e vorba de a-şi apărà ţara, se duc şi mor pe câmpul bătăliei cu sutele şi cu miile, şi cei cari supravieţuesc strigă: «glorie celor morţi; să murim cu dânşii!».

Noi, domnilor, zicem ţăranilor: «sunteţi liberaţi, puteţi cumpărà, prin munca voastră, moşii întregi; puteţi prin silinţă ajunge până la cele mai înalte funcţiuni»; ba încă le zicem şi mai mult: «vă creiem o bancă de credit, de unde să puteţi luà fondurile trebuincioase, ca să cumpăraţi ce veţi voi. Statul, care posede a treia parte din pământul ţării, vă dă mijloace de închiriere, de împroprietărire; dar aceasta nu de geaba, ci prin munca voastră, prin sudoarea frunţii, ca să-i cunoaşteţi valoarea şi, respectând-o în voi, să o respectaţi şi în alţii».

Credeţi dar, că, cu o asemenea lege, se va găsi un om luminat în Europa, care să nu zică că Adunarea României a binemeritat dela naţie? că e compusă din bărbaţi neatârnaţi, căci au ştiut a împăcà totul, a îmbunătăţi soarta ţăranilor prin muncă şi a o ferì de loviturile socialismului, pentru care ei au fost siliţi, din nenorocire, să verse sânge, ca să poată ajunge la rezultatele la cari Românii au ajuns fără nici o sdruncinare?

S'a mai zis de d-l Cuciureanu: cum o să ajungă ţăranii la îmbunătăţire, când oamenii administraţiunii şi cei judecătoreşti sunt oameni apăsători, nedrepţi, pentru cari legea nu e nimic, când au a hotărî pentru bogaţi în contra săracilor? Sunt şi eu de părerea d-lui Cuciureanu; ştiu că sunt abuzurì. Aceasta însă se întâmplă în parte, iar nu în general.

Şi deoarece Europa ne-a adunat aci ca să ne organizăm ţara prin legi, să nu mai pierdem timpul în discuţiuni zadarnice, în argumente trezite; să ne desbrăcăm de idei himerice, şi, ca bărbaţi inteligenţi şi maturi, să isprăvim organizarea ţării şi să dăm Guvernului puterea să sdrobească pe oamenii vinovaţi, căci tâlharul din pădure este mult mai puţin vinovat decât funcţionarul care abuzează. Cel dintâiu îşi expune vieaţa, când face răul, şi răul lui nu e decât parţial. Cel de al doilea, din contră, comite o crimă în contra vieţii naţiei sale, sub scutul unei legi rău întrebuinţate.

Faceţi, domnilor, asemenea legi, draconiane chiar; nu vă temeţi de legi aspre, căci numai cei vitioşi se tem de ele; iar cel cu fruntea senină nu se teme niciodată de asprimea legilor. Cu acestea să ne îndeletnicim, iar nu cu argumente sofistice, cari nu pot aduce decât desbinări şi rătăciri.

Ne mai luând nimeni cuvântul, preşedintele pune la vot închiderea discuţiunii generale, care se primeşte.

LXXV.

LEGEA RURALĂ. (Al III-lea discurs).

Şedinţa dela 4 Iunie 1862. — (*Supliment la Monitorul oficial*, No. 117).

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului*. — Domnilor, dacă nu am fi avut în vedere consideraţia că în desbaterea unei chestiuni de aşă mare importanţă trebuie a lăsă să se manifeste toate opiniile în deplină libertate, negreşit că am fi avu în mai multe rânduri dreptul de a reclamă păzirea regulamentului nostru, când vedem că se reîncepe, că se continuă discuţiunea generală, care, după votul Adunării, este încă de alaltăieri închisă. Dar, fiindcă ne aflăm, cum am zis, în faţa unei chestiuni atât de importante, care trebuie a se tratà cu deamăruntul înaintea ţării, şi, ca să nu rămâie nimănui dreptul de a se plânge că am fi voit a-i astupà vocea; ca să nu lăsăm nici umbra bănuielii că am fi căutat a înlăturà, a înăbuşi vreo

opinie, ne-am zis: «să trecem şi din regulament afară». Ei! domnilor, dar toate lucrurile au o margine; toate cele ce auzim astăzi au fost zise şi rezise de nenumărate ori în şedinţele trecute; prelungirea unei discuţiuni, în care nu se face alt, decât a se reproduce aceleaşi şi aceleaşi argumente repetite până astăzi cu saţietate, mă face a mă teme că ar fi o hotărîre premeditată de a amână indefinit soluţia acestei chestiuni. Poate să fie greşită această presupunere a mea, dar purtarea unora din colegii noştri mi-o justifică pe deplin.

Acum, domnilor, voiu mai desvoltà şi eu în scurt această chestiune, însă mai dinainte vă cer scuzele mele, dacă voiu fi silit a revenì pe alocurea la cele ce am zis dejà, dar pe cari unora văd că le place a le uità.

Voiu răspunde mai întâi la argumentele puse înainte de d-l I. Marghiloman. D-nealui zise că ne-a vorbit ca om practic, ca om cu experienţă, şi ne-a citat minunatele înfrumuseţări ce a văzut pe o moşie, unde sătenii îşi cumpăraseră locurile ce aveau. Acest fel de argumentare al d-lui Marghiloman îşi aveà foarte bine locul, dacă noi ne-am fi ocupat acuma a face o lege prin care să punem straşnică poprire sătenilor de a puteà cumpărà pământ; dar nu înţeleg nici într'un chip, când d-lui vede că noi, cu totul din contră, nu numai că le recunoaştem acest drept, dar facem şi mai mult încă, înlesnim, creiem ţăranilor mijloacele de a puteà cumpărà oricând şi oricât ar voì. D-voastră însă stăruiţi ca negreşit să le impunem datoria de a cumpărà cu voie sau fără voie. Ei bine, domnilor, vă mărturisesc că nu ştiu să fi auzit în vieaţa mea că s'a mai făcut undevà o asemenea lege. Cunosc legi de vânzare silnică pentru cauză de utilitate publică, precum lărgirea unei pieţe, formarea unei strade, trecerea unui drum de fier, unui canal şi altele asemenea; dar legi pentru cumpărătoare silnică nu ştiu să existe în nici o parte a lumii, nu ştiu să fie o ţară în care să se impue oamenilor prin lege de a cumpărà cu sila. Acesta e oare spiritul de libertate ce voiţi a insuflà ţăranului? Aceasta o puteţi numi dreptate?

Ne-a vorbit apoi d-l Marghiloman de moşneni şi de ura cea

mare ce au de a lucrà clacă. Voiu răspunde la aceasta printr'un fapt pozitiv, constatat în toată ţara, că cea mai mare parte din moşiile moşnenilor sunt date în arendă şi moşnenii fac clacă la arendaşi. Domnilor, nu vă temeţi că ţăranii nu vor aveà de unde să cumpere, când vor voi; dar e vorba să ştim dacă ei îşi găsesc interesul în a cumpărà pământ mai bine decât a-şi întrebuinţà banii într'alt chip. Eu însumi am pus în vânzare o moşie ce am în Teleorman, pământul cel mai bun, cel mai roditor al ţării, şi cu preţ deabià 8 galbeni pogonul, numai ca să le înlesnesc mai mult cumpărătoarea. Cu toate aceste nici unul din săteni nu a cumpărat, şi când câteodată se dedeau în tocmeală, îmi cereau să-i scutesc de recrutaţie, să le dau păşune pe moşiile învecinate şi altele asemenea, încât nu m'am ales decât cu 200 de galbeni cheltuiţi în ridicarea planului topografic şi cu atâtea străgăneli în mergere pe acolo. Citaţie pentru citaţie. Judecaţi însă, domnilor, dacă din citaţia unor fapte izolate, contrazicătoare, poate ieşi vreo concluziune.

Adevărul, domnilor, este unul. Adevărul e că ţăranii, când vor voi a se împroprietări, vor găsi mari avantaje în concurenţa ce-şi vor face proprietarii, şi dacă nici această concurenţă nu va fi mulţumitoare, va veni să le-o facă vânzătorul sau închirietorul cel mare — o repet, pentrucă văz că vă place a uità — care e Statul, ce posede a treia parte din teritoriul României. Prin urmare, cum vedeţi, ţăranului i se dă comuna, i se dă libertatea de a cumpărà, de a închirià şi de a vinde; i se dă libertatea de a rămâneà în toată vieaţa în rutinierele obiceiuri în cari se află astăzi; i se dă apoi şi o bancă să-şi înlesnească cumpărătoarea, şi vă văitaţi că ţăranii nu o să se poată face proprietari!

Ne-a vorbit apoi d-l Marghiloman de învoieli de bunăvoie; dar d-sa a făcut o încurcătură, încât eu unul nu l-am înţeles. D-sa ne-a zis pe de o parte că, neîmproprietărind pe ţărani, îi osândim la proletariat şi îi lăsăm să moară de foame, iar pe de alta că d-lui ia prin învoieli de bunăvoie îndoit şi întreit de ceeace ia dela clăcaşii d-lui. Ei bine, d-lor, voiu citâ şi

acum iarăşi fapte. Meargă oricine va voì la moşia mea ce o am aproape de Bucureşti şi-l desfid să-mi arate un alt sat unde sătenii să fie mai fericiţi ca acolo. La aceà moşie, atât pogoanele legiuite, cât şi prisoasele se plătesc în bani prin tocmeli de bunăvoie. Tocmelile de bunăvoie, v'am spus, au dat sbor agriculturii noastre, iar nu pogoanele legiuite ; ţăranii le păstrează pe acestea pentru trebuinţa casei, şi mai adesea numai pentru gâşte ; folosul lor, comerţul lor, şi l-au tras totdeauna din prisoasele, pentru cari se învoiau cu bună tocmeală.

Unde vedeţi dar proletariatul ? In ce vă stă dreptatea, în ce vă stă libertatea, când veniţi a impune silă ambelor părţi ?

Ei bine, d-lor, să vă spuiu eu ce preocupă pe cei cari susţin împroprietărirea ţăranului cu sila. Este aceea că, dând ţăranului 3 sau 5 pogoane, cari să fie proprietatea absolută a lui, cu acestea se robeşte, se leagă mai mult de pământul acelei moşii, pe când prin învoielile de bunăvoie vă temeţi că sătenii vor părăsì cu toţii moşia şi vor merge să se aşeze pe alta, unde ar găsì condiţiuni mai avantagioase. Tocmai d-voastră voiţi aservirea ţăranilor şi vă este frică a le lăsà dreptul de a zice : «ne ducem depe un pământ strâmt şi sterp pe un pământ mai larg, mai roditor şi cu un preţ mult mai ieftin !»

Acesta este, d-lor, secretul stăruitoarelor cereri de împroprietărire a ţăranului, pentru cari eu însă nu mă mir, nici nu acuz pe nimeni, căci adesea se întâmplă ca omul să se orbească atâta de interesul său propriu, încât să nu ştie singur ce face, crezându-se generos şi liberal, când nu e decât egoist şi împilător.

LXXVI.

LEGEA RURALĂ. (Al IV-lea discurs).

Şedinţa dela 8 Iunie 1862. — (*Supliment la Monitorul oficial*, No. 122).

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Voiu să zic foarte puţine cuvinte în conformitate cu cele zise de Principele Gr. Sturza.

Împroprietărirea silnică aţi văzut că am respins-o cu toţii, că am zis că, mai înainte de orice, trebuie să respectăm principiul libertăţii cumpărărilor şi vânzătorilor, căci nu poate cinevà cu sila nici a despropietări pe acela ce are o proprietate, nici a impune să cumpere celuia ce n'are.

Aci, domnilor, ce se face alt decât aceasta? Nu se face nimic mai mult decât se zice că poate vinde şi cumpără oricine de bunăvoie, dar prin lege şi cu sila nu se poate îndatorà nimeni nici să cumpere, nici să vânză.

Acesta e singurul mijloc legal şi binecuvântat.

Dacă dar vom oprì pe guvern de a vinde pământ pe moşiile sale, vedeţi că am face o excepţie acestor bunuri pe de o parte, şi pe de alta am supune pe ţărani de a cumpărà pământ mult mai scump dela proprietăţile private.

Eu, domnilor, sunt de părere ca, pe de o parte, guvernul să vânză locuri depe moşiile sale, iar, de pe alta, cu banii ce se vor luà să se dea mijloace şi altor ţărani de a se înprumutà, spre a cumpărà şi ei asemenea proprietăţi, sau Statul să cumpere pe seamă-i alte proprietăţi cu acei bani, şi cu aceasta socotesc că nu se jicnesc interesele mănăstirilor, căci, dacă am fi zis ca să se vânză şi banii să se arunce în vânt, atunci vânzarea ar fi fost rea; pe câtă vreme, dacă am face aşà, nu ar fi alt nimic decât o permutare a averii şi o prefacere a capitătului, pe care guvernul îl va dobândì pin vânzarea locurilor la ţărani.

Dar nu numai aceasta, domnilor, ci eu am zis că am nădejde că chiar proprietarii cei mari, cari vor aveà sate mici şi pământuri întinse, vor fi bucuroşi să vânză pământuri ţăranilor,

cari vor voi a cumpără. Cât pentru mine unul, eu am zis că sunt cel dintâiu care mă voiu înscrie în capul listei, şi socotesc că toţi ceilalţi proprietari mari vor face asemenea, şi vom declară că noi, proprietarii cutare şi cutare, vindem o parte de pământ din proprietatea noastră, cât vom socoti de cuviinţă. Cu chipul acesta prevenim concurenţa ce ne-ar face guvernul pentru împroprietărirea ţăranilor şi apoi am da cu aceasta o dovadă din cele mai mari că voim să se împroprietărească ţăranii. Dar vrem să se împroprietărească pe o bază mai bună, ca să li se poată respectà şi lor pe viitor proprietăţile ce vor dobândi, precum cerem şi noi să se respecte ale noastre.

LXXVII.

RĂSPUNS LA INTERPELAREA LUI C. FILIPESCU ÎN CHESTIUNEA SERBĂRII DEPE CÂMPUL FILARETULUI.

Şedinţa dela 8 Iuuie 1862. — (*Supliment la Monitorul oficial,* No. 122).

C. Filipescu dă citire următoarei interpelari :

«Din svon am aflat că pe Câmpul Filaretului, zis şi Câmpul Libertăţii, este a se face pe ziua de 11 Iunie o serbare, care va purtà numirea de serbare naţională.

«Viu dar a aduce aminte d-lui ministru că, în anul trecut, sub ministerul Golescu, s'a făcut tot la acest loc un banchet, şi, fiindcă luase o turnură politică, a atras blamul Adunării asupra acelui minister.

«Acum dar daţi-mi voie de a vă întrebà dacă de ministerul actual este recunoscută o asemenea serbare, şi dacă aceà serbare este naţională, ca să ştim şi noi ce să facem. Cât despre mine, domnule ministru, aş dorì să înceteze asemenea adunări, cari nu pot aveà alt rezultat decât acela al dozordinei».

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului,* declară că voeşte a răspunde îndată.

Preşedintele dă cuvântul d-lui Filipescu, spre a-şi desvoltà interpelarea.

C. FILIPESCU declară că a desvoltat-o în scris.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — In adecăr, domnilor, auzisem şi eu tot din svon că se vorbià de un banchet. Guvernul, pătruns de dorinţa de a vedeà publicul bucurîndu-se, socotià că adunarea aceea nu va aveà nici un alt caracter, decât acela al unei simple serbări de bucurie. Acum însă, de două zile încoace, chestiunea s'a schimbat. Prefectul poliţiei a primit o hârtie din partea . . . unei autorităţi — n'am cum s'o numesc — prin care îl anunţă că este a se serbà o aniversară de regenerare a ţării, şi cere dela prefect numai răspuns de primirea hârtiei. Lucrul, după cum vedeţi, a luat o turnură foarte anormală.

Eu aş dorì, domnilor, să-mi spuneţi dacă d-voastră cunoaşteţi că persoanele subscrise în aceà hârtie constitue vreun fel de autoritate a ţării? . . .

Mai mulţi deputaţi cer a se citi hârtia şi semnăturile.

Unul din Secretari citeşte aceà hârtie, în următoarea cuprindere:

Domnule Prefect,

Luni, la 11 Iunie, aniversarea zilei regenerării României, fiind a se da pe Câmpul Libertăţii un banchet poporar commemorativ, vă facem cunoscut aceasta, ca să nu se poată da interpretări rătăcite întrunirii de cetăţeni, ce se vor adunà pentru această serbare naţională.

Binevoiţi, d-le Prefect, a ne răspunde de primirea acestei adrese.

Avem onoare, d-le, a vă salutà.

A. I. Arion, N. T. Orăşeanu, Gr. Miculescu, Gr. Heliat, E. Carada, I. Ionescu, D. Petrolian, C. Trandafir.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului (continuă):* Eu, domnilor, nu ştiu că aceste persoane, aceste trei-patru iscălituri formează o autoritate constituită, un corp al Statului, ca să se poată adresà ca autoritate către altă autoritate, şi încă cevà şi mai mult poate. Cu asemenea urmări, domnilor, nu se păstrează libertăţile publice, ci se strivesc.

ANTON ARION. — Când mi-am pus semnătura pe acea încunoştiinţare, nu am avut câtuşi de puţin intenţiunea de a voi să mă constituesc în autoritate, fiindcă ştiu că autoritate este numai aceea care e recunoscută de lege. Iar cât pentru forma acelei hârtii, de a fi numai o încunoştiinţare, iar nu o cerere de voie, răspund mai întâi că Convenţiunea, care

ne garantează un regim constituțional, nu oprește adunările de cetățeni, și dacă voiu aduce aminte că, în timpul ministerului d-lui D. Ghica. s'a dat o circulară în care se zice că întrunirile sunt libere, numai trebuie să fie anunțată poliția cu 24 de ore mai înainte. Circulara aceea nu s'a preschimbat. Prin urmare noi nu am făcut alt, decât a ne conformă celor zise și cerute de poliție. Dar poate că d-lui ministru să i se fi părut curioasă forma acelei încunoștiințări, pentrucă nu am zis că ne rugăm cu genuchi plecate....

PRINCIPELE D. GHICA. — Să citească ordinul ce am dat eu.

A. ARION. — Să se aducă *Monitorul* și veți vedeà că este astfel cum am spus: se cere a se încunoștiință poliția.

PRINCIPELE D. GHICA. — D-l Arion se înșeală, căci ordinul de care e vorbà nu erà pentru ziua de 11 Iunie, ci cu ocaziunea altei cereri....

A. ARION. — Dar n'am zis că erà pentru 11 Iunie.

PRINCIPELE D. GHICA. — Dacă memoria mă servește mai bine decât pe d-l Arion, îi voiu aduce aminte că ordinul ce-am dat pentru poprirea adunărilor în locuri publice, fără consimțământul poliției, a fost criticat și combătut de mai multe ziare. Am zis că, pe câtă vreme asemenea adunări au a se ocupà de chestiuni politice și pe câtă vreme Convențiunea nu dă această voie decât numai pentru alegeri, poliția să nu le oprească prin forță. dar să fie cu priveghere ca, la caz de dezordine, să poarte responsabilitatea cei ce le-au provocat.

Acest ordin erà, socotesc, foarte regulat și drept, căci nu puteam îngădui întruniri de gloate, fără a ști pe cine să apuc la caz de turburare și dezordine, și dovadă că n'a fost în sensul cum zice d-l Arion, este că atunci nu aș fi atras critica acelor ziare.

Unul din secretari dă citire următoarei propuneri depuse la birou:

«In toate Statele civilizate sunt legi contra atrupamentelor. O asemenea «lege e din cele mai urgente și la noi, guvernul să aibă a o supune «Adunării cât mai în grabă».

I. Florescu, A Mavrocordat, G. Văleanu, Corlătescu, Castroianu, Katargiu.

MANOLAKI COSTAKI zice că a pune asemenea chestiuni în desbaterea Adunării este a slăbi autoritatea și a nimici prestigiul guvernului. Legalitatea înainte de toate. Nu are oricine dreptul de a ținea discursuri în numele nației și de a adunà lumea pe piețe publice. Când vom fi organizați ca Anglia, atunci putem urmà exemplul ei; dar, până atunci, să ne mărginim a ne adunà numai unde legea ne arată: deputații în Cameră, publicul în tribuna publică și alegătorii municipali la municipalitate.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* V'am spus, d-loŕ, din ce punct de vedere a privit ministerul această chestiune, şi repet că, pe câtă vreme nu va fi o serbare publică recunoscută prin vreo legiuire, nu e în cădere nici unui particular a adună mulţimea, sub pretext de a inaugurà o sărbătoare sau a celebrà o aniversară.

Afară de aceasta, am fost mâhnit a vedeà o hârtie subscrisă de 4—5 indivizi, cari îşi aroagă dreptul de a vorbì în numele naţiei, şi apoi scrisă într'un ton foarte necuviincios, căci aţi văzut cum sfârşeşte aceà hârtie adresată către o autoritate. Eu crez că puteau acele persoane, fără a se zice că se roagă cu genuchi plecate, să găsească nişte expresii mai convenabile.

D-lor, ori avem un guvern, ori nu: dacă avem, trebuie să-l respectăm, şi să nu ne punem în comunicaţie cu dânsul, decât în marginile unei bunecuviinţe; unui particular nu-i e permis a se adresà către o autoritate decât în formă de petiţie.

D. VĂSESCU este de părere că adunările sunt permise, că poporul are dreptul de a se întruni şi că cei ce au provocat o adunare sunt responsabili de dezordinile ce se pot ivì într'însa. Nici o lege nu opreşte adunările, şi guvernul le poate împrăştià numai în caz de dezordine.

PRINCIPELE D. GHICA se pronunţă contra întrunirii depe Câmpul Filaretului şi susţine că cinci-şase oameni nu au dreptul de a-şi da titlul de reprezentanţi ai naţiei.

B. KATARGIU, *preşedintele consiliului.* — Mă simţ dator a începe mulţumind mai întâi d-lui Ghica că m'a scutit de a mai răspunde la unele puncte, pe cari d-sa le-a demonstrat în destul de bine.

Dovadă că voesc a respectà libertăţile publice este că, pe cât timp nu văzusem hârtia aceea, eram decis să las poporul a se adunà, a se înveseli; dar îndată ce a venit aceà hârtie, am văzut că chestiunea s'a schimbat cu totul, că trece pe un tărâm politic, că nu mai e vorba de înveselire, şi că înveselirea, serbarea, e numai un pretext, o aparenţă.

El, d-lor, de ce mă siliţi să mă mai întorc înapoi şi să vă aduc aminte că, în anul trecut, tot sub pretextul lui 11 Iunie, o adunare de felul acesta s'a ţinut pe Câmpul Filaretului şi

cum ea a degenerat, cum ministerul acela a avut un blam dela majoritatea Adunării! Nu voiu, d-lor, să am şi eu un blam dela majoritate; blamul voiu mai bine a-l luà dela minoritate, nu dela majoritate, căci acì este naţia.

Dar ni se zice că va fi numai o serbare de înveselire, o serbare cu buchete de flori. Principele Ghica însă v'a spus ce fel de trandafiri sunt aceia cari compuneau asemenea buchete. Ziarul «Românul» ne-a vorbit şi el, de vreo câtevà luni încoace, necontenit, de nişte buchete tot de trandafiri de soiul acesta aduse încoace spre Capitală pentru serbarea de 24 Ianuarie [1]). Teamă îmi este să nu fie şi aceste buchete de astàzi tot de felul acelora; teamă, d-lor, nu pentru mine — puteţi fi încredinţaţi despre aceasta — ci pentru libertăţile, pentru viitorul ţării, îndestul de nenorocită până acum!

Voiţi să vedeţi şi d-voastră florile, trandafirii din acele buchete, cu cari se gătiau să *serbeze* ziua de 24 Ianuarie? N'aveţi decât să mergeţi la Văcăreşti şi veţi vedeà că buchetele se compuneau din topoare, cuţite, suliţe, ciomege şi chiar puşti, şi îndată veţi înţelege ce scopuri nevinovate aveà şi aceà *serbare!*

Dar, domnilor, să credem, să sperăm cel puţin că vor încetà de a mai creşte pe pământul României asemenea trandafiri, asemenea buchete, al căror profum este otrava cea mai ucigătoare ce revarsă peste societatea noastră. Pacea, domnilor, pacea şi odihna e scăparea ţării, şi voiu preferi moartea mai înainte de a călcà sau a lăsà să se calce vreuna din instituţiile ţării!

Unul din secretari citeşte această a doua propunere a d-lui General I. Florescu.

«Serbarea dela 11 Iunie, nefiind hotărîtă de nici un corp legiuitor ca «sărbătoare naţională, guvernul va îngriji prin orice mijloc de a men-

[1]) Aluzie la ridicarea ţăranilor, cari, conduşi de un oarecare Mircea Mălăeru, veniseră în Bucureşti să facă nişte panifestaţii pentru ziua de 24 Ianuarie 1862. Cf. *Şedinţa dela 21 Fevruarie 1862,* şi *Şedinţa dela 30 Martie,* acelaş an.

«ţineă buna ordine, netolerând atrupamentele, atunci mai ales, când ele «se anunţă într'un mod atât de necuviincios

«Guvernul nu va tolerà niciodată ca unii indivizi să vie a se constitui «în Comitete şi a tratà cu autorităţile».

Propunerea, punându-se la vot, se primeşte; iar cea dintâi propunere a d-lui I. Florescu se trimite, după hotărîrea Camerei, în desbaterea Secţiunilor.

Preşedintele, după ce consultă Adunarea, ridică şedinţa la 6 ore, anunţând pe cea viitoare pentru ziua de 11 Iunie.

INDICE DE LUCRURI

Acţiunea (în discursuri), 3.
Administraţie, 57.
Agitaţii ţărăneşti (în 1861), 258; în 1862, 37.
Agrară (chestiunea), 262, 263, 264, 265.
Alegători, 31.
Alegeri, 19.
Alzira (piesă de teatru), 16.
Analele Economice (revistă), XXXI, 1.
Anarhie, 184, 185.
Anchetă parlamentară, 214, 215, 258, 259.
Arta, 65.

Boierimea, 145, 146, 147, 148, 155, 157, 159; originea ei, 139; rolul ei, 52, 53.
Bugetul, 122, 124, 129, 132, 134, 135, 136.

Capital, 95, 199.
Carta-Magna, 83.
Cassa Centrală, 130, 178.
Căi ferate, 274.
Cimitire, 188.
Civilă (lista... a căimăcămiei din 1858), 130.
Clase sociale, 206, 207, 208
Codicele penal, 78, 87.
Comisia Centrală (dela Focşani), XIII, XIV, 197, 200, 202, 209, 211, 212, 219, 239, 245, 250, 260, 261, 292, 309, 342.
Comitet legislativ, 292, 302, 303, 304, 307, 309, 310.
Comptabilitate, 124.
Comuna (organizarea ei), 349.
Comunism, 262, 268.
Concordia (ziar), 26.
Condica Criminală, 70.
Conservatism, 22.
Conservatorul Progresist (ziar), XXXI, 1, 2, 46 notă, 162.
Constituţiune, 51.
Contraccii (de poştă), 130, 133.
Contribuţii, 102, 103, 157, 192, 197, 201; directe, 205; progresive, 203; pe venit, 202.
Convenţiunea dela Paris, 29, 30, 46, 55, 72, 75, 86, 88, 94, 124, 135, 142, 156, 189, 190, 212, 223, 225, 226, 227, 228, 229, 232, 233, 238, 253, 265, 269, 292, 293, 310, 311, 314, 342.
Credit, 102, 107, 217; cerere de..., 95.
Curte de Casaţie, 222, 238, 239, 240, 280, 312, 313, 314.
Curtea de Compturi, 210, 212.

Datorii (ale ţării), 129, 137.
Deficit (în anul 1856), 125.
Deputat (misiunea lui), 169.
Desbateri parlamentare (publ. lor între 1859 şi 1862), 1.
Despotism, 184, 185.
Dezordini (în 1861), 286.

Diplome (de boierii), 149.
Discursuri, 2.
Divanul, 24, 25.
Divanurile Ad-hoc, 25, 26, 27, 173, 252.

Economie politică, 101, 108, 204.
Electorale (corupţiuni, 183; lege, 29; liste, 275, 276).
Epoca (ziar), 45.
Export, 102, 103.

Filarmonică (Societatea) 15, 19.
Finanţe. 27—28, 102, 270; starea lor, 96, 120, 128, 128 notă, 244, 288, 289, 291, 292, 334; criză financiară, 217.
Flotantă (datorie), 289, 291.
Funcţionari, 244; leafa lor, 132, 135.

Gratificaţii, 130.

Independenţa (ziar), 35 notă,
Industria (la noi), 193.
Instrucţia publică, 247.
Ipoteci, 108, 112.

Improprietărire, 361, 56.
Inalta Curte, 165, 240.
Inarmare, 158.
Invoieli agricole, 97 notă, 97—98, 99, 100, 101.

Lucrări publice (întreţinerea lor), 187.
Lupta (ziar), 45.

Mahomet (piesa de teatru), 16.
Mănăstireşti (averi), 161, 177.
Minerva (inst. de editură), X.
Minister de control, 209, 210.
Ministere (repedea lor schimbare), 30.
Mitropolit (arestarea unui...), 78.
Mizantropia şi Pocăinţa (piesă de teatru), 16.
Monitorul Oficial, 1, 2, 3, 4, 65; 162.
Moşneni, 56.

Numerar (lipsă de), 102.

Obştească Adunare, 19, 24, 25 notă, 62.
Obştescul Control, 124, 125.
Opinia publică, 220.
Opoziţia în 1886, 46.
Oratoria rom. în 1886, 4.

Partide politice, 28.
Patente, 203.
Pensii, 150, 151.
Petiţionare (dreptul de), 267.
Poliţe, 108.
Poslujnici, 150.
Presa (libertatea ei), 55.
Privilegiile (la noi), 268.
Programe didactice, 226 notă.
Proprietatea, 198, 199, 200, 201.

Raiele, 221.
Răsboiu (pregătiri de), 96.
Recrutare, 157.
Regulamentul Organic, 20, 46, 51, 136, 145, 151, 178, 209, 212, 342, 348.
Reichsrath, 87.
Religia la ţară, 188.
Retroactivitate, 127, 244.
Revoluţia dela 1848, 269.
Risipă bugetară, 129.
Românul (ziar), XXXI, 36 notă, 37 notă, 38 notă, 42, 47 notă, 61.

Sare (impozit pe), 133, 135; venitul ei, 164; monopol, 269.

Saul (piesă de teatru), 16.
Săptămâna politică şi culturală, X.
Scompt, 111.
Scutelnici, 143, 144, 145, 149, 150.
Secularizarea averilor mănăstireşti, 33, 152, 153, 154, 160.
Servagiul în ţările noastre, 343.
Sociale (clădiri), 95.
Stat; statul modern, 50; bărbatul de stat, 48—49; lovitura de stat din 1862, 33; statutul dela 1862, 47.
Streină (influenţa... la noi), 268.
Suveranitatea naţională, 295.

Şcoala Normală a Societăţii... X.

Trecutul, 176, 182, 248, 250, 251, 253.

Ţăranii (starea lor înainte de Reg. Organic), 348.

Unirea Princip. (starea ei în 1862), 293.
Unirea definitivă, 272, 273,
Unirea (ziar), 1.

Vamă, 102, 103.
Virginia (piesă de teatru), 16.
Voinţa Naţională (ziar), 43,

INDICE DE NUME PROPRII

Adrian, 195.
Alecsandri (V.), XXVIII, 161, 167.
Alexandrescu (Gr.), XXVIII, 16.
Alexandria (Egipt), 6,.8.
Alfieri, 16.
Althaus (Fr.), 26.
Anabaptişti, 353.
Angheleanu (Al.), 96 notă, 140.
Arbureşti (familie), 5.
Arghiropol, 291, 296, 315.
Argintoianu (C.), 105.
Arhimedes, 14.
Aricescu, XXVIII, XXXI.
Arion (Ant.), 39, 42, 70, 72, 74, 315, 365, 366.
Aristia (C.), 16.
Aristoteles, 14.
Arsachi (Ap.), 38, 69, 238, 241, 271, 340, 354 notă.

Baba-Novac, 17.
Balica (Isaia), 12.
Balş, (Gr.), 271.
Balta-Liman (tractatul dela), 139.
Bastache, 326.
Bălăceanu (I.), 161 notă.
Bălcescu (C.), 241, 242.
Bălcescu (N.), 7 nota, 11 notă.
Băleanu (Em.), 15, 27.
Băleanu (N.), 323.
Bărcănescu (Scarlat), 25.
Bellu (B.), 94, 271.
Bibescu (Gh.), 20, 21, 22, 23, 25 notă, 28, 61, 222.
Bibescu (N.), 39, 40, 41.
Bibescu-Brâncoveanu, 172.
Bluntschli, 57 notă.
Boerescu (V.), 62, 93, 95, 104, 104 notă, 109, 110, 121, 142, 150, 151, 154, 162, 171, 195.
Bogati, 243.
Bogdăneşti, 5.
Boliac (C.), 47, 51, 53 notă.
Bolintineanu (D.), XXVIII, 20 notă, 241.
Bontila, 118.
Botoşani, 331.
Bozianu (C.), 121, 121 nota, 150, 166, 171, 189, 190, 200, 296.
Brătianu (D.), 42, 93 notă, 195 296.
Brătianu (I. C.), XII, 36, 42, 43, 44, 51, 62, 96, 101, 102, 103, 104, 105, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 121, 122, 134, 137, 138, 140, 143, 149, 150, 151, 152, 154, 155, 160, 169, 171, 173, 179, 180, 181, 184, 185, 189, 195, 202, 203, 204, 218, 220, 221, 222, 230, 231, 242, 243, 248, 250, 251, 253, 275, 277, 278, 279, 281, 282, 283, 284, 287, 290 nota, 295, 296, 300, 301, 304, 315, 318, 319, 321, 324, 325, 326, 330,
Brătianu (Th.), 42.
Brătienii, 61.
Brăiloiu (C.), 238, 271, 279, 308, 340.
Brâncoveanu (banul), 14, 52.
Brâncoveanu (principele), 177, 119, 173, 230.

Brezeanu (I.), 6 notă, 7 notă.
Brutti, 12 notă.
Bucioc, 10.
Bucovina, 328.
Bucureşti (cetatea), 10.
Budişteanu (C.), 296, 315.
Burghelişti (familie), 5.
Buzescu (Preda), 6 notă.
Buzescu (postelnicul Radu), 6.
Buzescu (clucerul Radu), 6 notă.
Buzescu (Stroe), 6 notă.

Calliade, 189.
Campanella, 352.
Cantacuzeni, 5.
Cantacuzino (C.), 11, 23, 40, 110, 116, 127, 172.
Cantacuzino (Gr.), 15, 19.
Cantacuzino (I.), 7 notă, 93 notă, 96, 114, 119, 120, 238, 241, 271.
Cantacuzino (N.), 84.
Cantemir (D.), 5, 12 notă.
Cantemireşti, 6.
Carada (E.), 39, 365.
Carpeşti (familie), 5.
Casimir, 312, 314.
Castroianu, 366.
Cato, 164.
Câmpineanu (I.), 15, 19.
Cerchezeşti (familie). 6.
Cerchezilor (ţara), 11.
Cezianu, 96 notă, 116, 116 notă, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 140.
Chrisoverghi (familie), 5.
Ciocan, 164, 165, 166, 299.
Ciocârlan, 7.
Cluĉereşti, 5.
Coconul (Alexandru), 11.
Colentina, 9.
Constantin (Căpitanul), 9 notă.
Corlătescu, 366.
Cornea (D.), 43, 271.
Cornescu (I.), 161,
Costachi (Manolachi), 30 notă, 31, 55, 74, 75, 84, 87, 195, 200, 227, 233, 234, 237, 275 notă, 277, 296, 300, 304, 326, 366.
Costaforu (G.), 62, 122, 130, 166, 171, 195, 224, 227, 232.
Costescu (G. A.), 105, 121.
Costin (Miron), 8 notă, 10, 11, 12.
Costin (N), 7 notă, 12 notă.
Costineşti, 6.
Craiova, 333.
Creţeanu (Gh.), 119, 121, 161 notă.
Creţulescu (Dragomir), 10.
Creţulescu (C. A.), 114, 119, 122, 138, 148, 150.
Creţulescu (N.), 10 notă, 29, 30 notă, 56, 114, 115, 161 notă, 319 notă.
Creţulescu (Sc.), 15.
Creţulescu (St.), 122.
Crupienski, 6.
Cuciureanu, 358.
Culoglu, 315.
Cuza (Al.), 28, 31, 32, 103 notă; caracteristica lui ca domn, 32-33.
Cuza (Gr.), 338, 440.

Dariu, 46.
Decebal, 220.
Deli-Marco, 7.
Demetrescu (Anghel), IX, 1, 5.
Demostenes, 3.
Depărăţeanu, XXVIII, XXXI.
Desmoulins (Camille), 278.
Deşliu (C.), 105.
Deşliu (I.), 42, 43.
Disraeli, 26.
Drăghici (Manolachi), 5 notă, 12, 53.
Duca (C.), 7, 14.
Dudescu (D.), 9,
Dudeşti, 9.
Dulcerieni (sectă), 353.

Eliad (Rădulescu), 15 notă, 16, 17 notă, 18 notă.

Ţnescu (Gh.), 43.
Ţngel, 9 notă, 12.
Ţsenieni, 352.

Fălcoianu (Sc.), 114, 117, 271.
Filipescu (A.), 24.
Filipescu (C.), 25, 238, 241, 364.
Filipescu (Gr. N.), 25, 41, 93 notă, 96.
Filipescu (I.), 27, 62, 195.
Filişanu (D.), 140, 237.
Florescu (A. E.), 79, 113,
Florescu (I. E.), 25, 77, 84, 88, 95, 96 notă, 99, 100, 161, 366, 369.
Florian (A.), 7 nota.
Focşani, 305, 328, 329.
Fotino (Dion.), 7 notă, 9 notă.
Fox, 54.

Galaţi, 298.
Găneşti, 5.
Ghica (Al.), 15, 19, 20, 21, 27, 28, 62.
Ghica (D.), 30 notă, 33, 40, 71, 78, 103, 105, 109, 110, 115, 121, 122, 126, 128, 137, 138, 149, 155, 216, 223, 238, 241, 244, 248, 251, 257, 258, 267, 271, 279, 300, 318, 340, 366, 367, 368.
Ghica (G. M.), 78, 82, 267.
Ghica (Gr.), 14.
Ghica (I.), 13, 14, 30 nota, 31, 161 notă, 183, 184, 214, 226, 253, 254, 315, 326.
Ghica (I. Gr.), 271.
Ghica (Scartat A.), 24.
Giurgiu, 323, 333,
Glogoveanu (C.), 84, 255.
Gœthe, 57,
Golescu (Al.), 105, 109, 113, 116, 161 notă, 177, 315, 337.
Golescu (N.), 29, 93 notă, 114, 195, 296.
Golescu (St.), 30 notă, 33, 241, 245, 266.
Goleşti, 61.
Grachii (fraţii), 352.
Grădişteanu (C.), 253, 328.
Greceanu (St. D.), 121 notă.
Grigorescu (C. T.), 296.
Grigorescu (G. G.), 105.
Grini, 118.

Hasdeu (B. P.), 8 notă, 12 notă.
Heliaţ (Gr.), 39, 365.
Hippocrates, 14.
Hotin. 8

Iacov (mitropolitul), 86.
Iena, 56.
Iliaş (Alexandru), 9.
Ion Vodă, 10.
Ionescu (I.). 39, 365.
Ionescu (N.), 60, 62.
Ionescu (Radu), 35.
Iorga (N.), XXVII, XXX.
Iorgulescu (Gr.), 296.
Ivireanul (Antim), XXVII.
Izvoranu, 122.

Jonquière (A. de la), 8 notă.

Karporates, 352.
Katargieşti, 5, 10 11.
Katargiu (numele de), 6.
Katargiu (familia), 11, 12.
Katargiu (ban al Craiovei), 8 notă.
Katargiu (Al.), 12 notă.
Katargiu (Apostol), 12, 13.
Katargiu (Barbu), 1, 2 ,4, 5, 25, 27, 29, 30 notă, 31 notă, 172; copilăria lui, 13; părinţii, 13; B. K. la Paris 14; membru fundator al Societăţii Filarmonice, 15; deputat de Teleorman, 19; dir. la dep. dreptaţii, 21; clucer, 21, 23, 24; în arhondologie, 21; a doua oară dir. la dep. dreptăţii, 23; călătorie în Europa, 23; membru supl. la sfatul visteriei, 24;

vornic de poliţie, 24; judecător la Inalta Curte, 24; paharnic, 21; manifest în vederea Divanului, Ad-hoc, 25-26; B. K. şi Divanul Ad-hoc, 252; deputat de Ialomiţa în 1858, 28; idem în 1860, 162; debutul lui oratoric, 20; disc. la unirea def. a Princip., 34; impresia asupra contemp., 35; comparat cu oratorii contemp., 62; M. Kog. despre B. K. ca orator, 31, 65; B. K. cel mai mare orator român, 65; I. C. Brătianu despre B. K., 30 notă; B. K. despre oratoria lui I. C. Brătianu, 230; B. K. despre profesori, 236; B K. despre judecători, 225; ideia public. în volum a disc. lui, 1; B. K. şi agitatorii, 36; legende false despre el, 36; B. K. şi Al. Cuza, 31, 32, 33; Cuza şi omorul lui B. K., 41, 43; I. C. Brătianu despre omorîtorul lui B. K., 43 notă; bănuiala complotului, 38; presimţirea morţii, 39; ultimele lui cuvinte în Cameră, 40; un monument lui B. K., IX, 89; B. K. despre poporul român, 39, 221; spiritul lui de economie, 28; ideile lui sociale, 22; predilecţie pentru pictură, 14: pred. pentru politică, 14, 19; studii, 13, 14; nu-i plăceau carierile lucrative, 14; B. K. despre teatru, 16.

Katargiu (Catinca sau Ecaterina), 1, 15, 39.

Katargiu (Gh.), 11.

Katargiu (Ienache), 6, 8, 9, 10, 11, 12.

Katargiu (Lascăr), 43.

Katargiu (Maria), 6, 8.

Katargiu (Mariana), 12, 12 notă.

Katargiu (N.), 9 notă, 11.

Katargiu (Ştefan), 13.

Kean, 64.

Kogălniceanul (Mihail), XI, XII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, XXI, XXII, XXIII, XXIV, XXV, XXVI, XXVII, XXVIII, 31 notă, 36, 38, 43, 46, 50 55, 56, 62, 78, 85, 87, 272, 277, 278, 284, 292, 294, 295, 298, 299, 300, 302, 304, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 321, 331, 338, 339, 340, 341, 341, notă, 344, 350, 351, 355.

Komită, 13.

Kos (insulă), 14.

Kotzebue (Aug.), 16.

König, 16 notă.

Lahovari (N.), 105.

Lambru, 13.

Lavalette, 30.

Lenormand (d-ra), 15.

Leng, 96.

Licinius Stolo, 352.

Licurg, 352.

Liebrecht, 38,

Lozan (Gh.), 12.

Lupu (mitropolitul), 52.

Lupu (Vasile), 10.

Lysias, 3, 4.

Macedonski (general), 114.

Magheru, 168.

Maia (moşia lui B. K.), 15, 39.

Manu (Gr. N.), 6 notă, 10 notă, 11 notă.

Manu (C.), 15.

Manu (I.), 27.

Marathon, 46.

Marghiloman (I.), 279, 360, 361.

Marghiloman (M.), 105.

Maria-Antoneta, 36.

Matei Basarab, 9, 10, 11.

Matelon, 118.

Mauroti (Gh.), 12.

Mavrocordat (A.), 366.
Mavrogheni (N.), 7.
Măgureanu (şcoala dela), 13-14.
Mălăieru (Mircea), 37.
Mălinescu (V.), 241, 257, 259.
Mehemed Abassă Paşa, 9.
Metternich, 55.
Mickiewitz (Adam), 8.
Micleşti, 5.
Miculescu (Gr.), 39, 42, 70, 74, 75, 296, 315, 365.
Mihai Viteazul, 6, 6 notă, 7, 343.
Mihalcea (banul), 6 notă, 7.
Mihnea (Radu), 6, 8, 11.
Milcov, 11.
Mirabeau, 62.
Mircea cel Bătrân, 220.
Mişa, 299, 300, 302, 323.
Moldova (starea ei în 1862), 293, 294—295.
Molière, 17 notă.
Mommsen (Th.), 55.
Morus (Thomas), 352.
Moruzi (Al. C.), 271, 340.
Moţoc, 11.
Murad al IV-lea, 9.

Neagoe Basarab, 7.
Neagu (agă), 9.
Neculeşti (famile), 5-6.
Neofit, 13.
Nesselrode, 55.
Nicoleanu, XXVIII, XXXI.
Niculescu, 255.
Niculescu (N. A.), 271.
Notara (subprefect), 37, 286.

Obedeanu (Gr.), 27.
Obileşti, 9.
Ocnele-Mari, 333.
Odobescu (Al.), XXVIII.
Opran (N.), 162, 183, 185, 186.
Orăşanu (N. T.), 39, 365.
Orisa, 12.
Orşova, 328.
Osman al II-lea, 8.
Oteteleşanu (I.), 106, 110, 111, 113, 119, 122, 138, 140, 172.

Pagès (Garnier), 289.
Paladieşti (familie), 6.
Palmerston, 54.
Pantelimon (spitalul), 138.
Panu (Anastasie), 38, 62, 76, 279, 280, 304, 305, 312.
Papa (logofăt), 9.
Pâcleanu, 332.
Peel (Robert), 26.
Pelimon, XXVIII, XXXI.
Petralifi (familie), 6.
Petrescu (A.), 296, 315.
Petriceicu (St. mare medelnicer), 12, 12 notă.
Petrolian (D.), 39, 365.
Pisoski, 6.
Pitagora, 352.
Pitt, 83.
Plagino, 140, 169, 271, 300.
Platon, 14, 352.
Plumbuita, 9, 43.
Plutarc, 3.
Prejbeanu (A.), 242, 254.
Proudhon, 341, 352, 353.

Racine (Jean), 2.
Racoviţă (Al., logofat), 21.
Radu al XI-lea, 9.
Radu-Negru, 145.
Ratz (Gh.), 7.
Răducanii (sat), 335.
Râmnicul-Sărat, 328, 329.
Roscius (Quintus), 64.
Rosset (P.), 84.
Rosetti (C. A.), XII, 27, 36, 42, 43, 44, 61, 113, 116, 122, 195, 202, 256, 257, 268, 315.
Rosetti (N.), 134.
Rosetti (Radu), 84.

Ruseteşti (familie), 6.
Russet (I.), 15, 19.

Saint-Simon, 352.
Salamina, 46.
Sâmboteanu (I.), 96 notă.
Semeşescu, 238, 241.
Sf. Sava (colegiul), 1.
Sigismund al III-lea, 8.
Silistra, 10.
Sion (Gh.), 7 notă.
Siracuza, 14.
Slătineanu, (B.), 39, 140, 255.
Slătineanu (I.), 140.
Sobieski (Iacob), 8 notă.
Sobieski (Ioan al III-lea), 12, 13.
Socolescu (I.), 96 notă.
Spontoni, 6 notă.
Stavrinos (vistierul), 7.
Stăneşti (schit), 6, 8.
Stârceşti (familie), 5.
Steriade (C.), 114, 128, 161 notă, 165, 190, 223, 291.
Sturza (Gr. M.), 80, 84, 85, 88, 279, 280, 285, 292, 296, 297, 300, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 322, 326, 327, 340, 363.

Şincai (Gh.), 6 notă, 12, 12 notă, 18 notă.
Ştefanopolu (D.), 140.
Ştirbei (B. D.), 15, 24.
Ştirbei (Gh.), 61, 93, 94, 95, 97, 109, 122, 138, 155, 183, 186, 213, 214, 237, 248, 251, 252, 266, 268.
Şuţu (C. A., mare logofăt), 24.
Şuţu (N. A.), 336.

Taine (Hip), 49, notă.
Talma, 64.
Tălpeşti (familie), 5.
Târgovişte, 10.
Tell (Chr.), 187, 191, 192, 193, 194, 214, 224.
Teodosie (logofătul), 6 notă.
Tertulieni (sectă), 353.
Tocqueville (Al. de), 5 notă.
Tomşa (Leon), 9.
Traian, 220.
Trandafir (C.), 39, 365.
Tucidides, 14.
Tudoreşti (familie), 6.

Ureche (Nestor), 12.

Vaillant (I. A.), 20 notă.
Vardalah, 13.
Văcăreasca (Tiţa sau Stanca), 13.
Văcărescu (Barbu, ban), 13, 146.
Văleanu, 162, 232, 234, 304.
Văleanu (Gh.), 150, 271, 366.
Văleanu (I.), 97, 98, 100.
Văsescu (D.), 70, 72, 367.
Vâlcea, 6.
Vernescu (Gh.), 74, 87, 196, 197, 211, 219, 243, 248, 251, 279, 302, 303.
Verona (congresul dela), 53.
Vidin, 7 notă.
Villara (Al.), 21.
Vlădoianu (B.), 93 notă, 96 notă, 114, 140, 195.
Voinescu (I.), 116 notă.
Voinescu (I. al II-lea), 16.
Voinescu (Sc.), 100, 105, 111, 115, 116 notă.
Voltaire, 16.
Vulpe, 20.

Xenofon, 14.
Xerxes, 46.

TABLA DE MATERIE

Pagina

Prefața V
Cincizeci de ani dela moartea lui B. Katargiu IX
Lămuriri asupra ediției de față X
Lupta între B. Katargiu și M. Kogălniceanu în chestiunea agrară XI
B. Katargiu și M. Kogălniceanu ca oratori XVIII
Insemnătatea lui B. Katargiu în istoria literaturii române . . XXVII

Prefața ediției lui Anghel Demetrescu 1

B. Katargiu de Anghel Demetrescu:
Vechimea familiei Katargiu 5
Copilăria și studiile lui B. Katargiu 13
B. Katargiu membru al Societății Filarmonice 15
— și Al. Ghica 19
— și Gheorghe Bibescu 21
— și revoluția din 1848 22
— între 1848 și 1857 23
— în epoca Divanurilor Ad-hoc 25
— și Unirea Principatelor 28
— cel dintâiu prim-ministru al Principatelor-Unite . 29
Complotul contra lui B. Katargiu. 35
Asasinarea 39
Înmormântarea 41
Instruirea asasinării 42
B. Katargiu ca om politic 44
Principiile sociale ale lui B. Katargiu 46
Ideile agrare ale lui B. Katargiu 56
B. Katargiu ca orator 59

A doua zi după asasinarea lui B. Katargiu (ședința extra-ordinară dela 9 Iunie 1862) 69

Pagina

Discursurile:

I. — Răspuns unor interpelări ale lui V. Boerescu şi Principelui Gh. Ştirbei în privinţa crizei comerciale . . 93
II. — Creditul de 8 milioane 94
III. — Raporturile dintre proprietari şi ţărani 97
IV. — Criza comercială (I-iul discurs) 101
V. — Criza comercială (al II-lea discurs) 103
VI. — Criza comercială (al III-lea discurs) 105
VII. — Criza comercială (al IV-lea discurs) 112
VIII. — Incompatibilităţi 115
IX. — Complotul maşinei infernale 116
X. — Starea finanţelor 122
XI. — Bugetul (I-iul discurs) 134
XII. — Bugetul (al II-lea discurs) 140
XIII. — Desfiinţarea scutelnicilor — Boierimea noastră din trecut 143
XIV. — Bugetul cultelor 151
XV. — Rolul vechei noastre boierimi 155
XVI. — Suma dată de mănăstiri Statului 160
XVII. — Validări de alegeri 162
XVIII. — Exploatarea sării 164
XIX. — Înscrierile în listele electorale, (I-iul discurs) 167
XX. — Înscrierile în listele electorale. (al II-lea discurs) . . 169
XXI. — Asupra proiectului de răspuns la mesaj 171
XXII. — În chestiunea Domnului strein 172
XXIII. — Reducerea arenzilor 174
XXIV. — În chestiunea arestării principelui G. Ştirbei 183
XXV. — Întreţinerea lucrărilor publice 187
XXVI. — Pentru religie 188
XXVII. — Despre nobilime 189
XXVIII. — Desfiinţarea taxelor de export 190
XXIX. — Impozitul asupra proprietăţii 195
XXX. — Rolul bogăţiei acumulate în vieaţa societăţilor . . . 202
XXXI. — Înfiinţarea unui minister de lucrări publice 209
XXXII. — Răscoala dela Craiova din 1860 212
XXXIII. — Interpretarea art. 379 din Regulamentul Organic şi chestiunea colonilor germani 215
XXXIV. — Înscrierile în listele electorale (I-iul discurs) 223
XXXV. — Înscrierile în listele electorale (al II-lea discurs) . . . 225
XXXVI. — Discuţia proiectului de răspuns la Mesaj din 1861 . 228
XXXVII. — Discuţia proiectului de răspuns la Mesaj din 1861 . 230
XXXVIII. — Discuţia proiectului de răspuns la Mesaj din 1861 . 232

	Pagina
XXXIX. — Darea în judecată a ministerului Manolaki Costaki .	237
XL. — În chestiunea pensiilor	242
XLI. — Interpelare guvernului St. Golescu	245
XLII. — Asupra unui credit pentru şosele	253
XLIII. — În chestiunea dării în judecată a guvernului Manolaki Costaki	255
XLIV. — Imperioasa nevoie de a se rezolvà chestiunea raporturilor dintre proprietari şi ţărani	260
XLV. — Explicări la un pasaj din discursul precedent	264
XLVI. — În chestiunea votului de blam dat guvernului St. Golescu.	266
XLVII. — Răspuns unei întrebări a lui M. Kogălniceanu . . .	272
XLVIII. — În chestiunea listelor electorale	275
XLIX. — În chestiunea listelor electorale	279
L. — În chestiunea înserării în Monitor a unei petiţii particulare	281
LI. — Răspuns unei interpelări a lui Ion C. Brătianu în chestiunea ţăranilor închişi	286
LII. — O explicaţie cu I. C. Brătianu	287
LIII. — În chestiunea creditului de 400 mii de lei	291
LIV. — Înfiinţarea unui comitet legislativ provizoriu (I-iul discurs).	292
LV. — Răspuns unei interpelări a lui M. Kogălniceanu în chestiunea exportului sării	298
LVI. — Înfiinţarea comitetului legislativ provizoriu (al II-lea discurs)	302
LVII. — O lege a presei (I-iul discurs)	304
LVIII. — Înfiinţarea comitetului legislativ provizoriu (al III-lea discurs)	309
LIX. — Înfiinţarea Curţii de Casaţie	312
LX. — Răspuns unui atac al lui Kogălniceanu la adresa guvernului	315
LXI. — O lege a presei (al II-lea discurs)	318
LXII. — O lege a presei (al III-lea discurs)	320
LXIII. — În chestiunea sării	321
LXIV. — Chestiunea drumurilor de fier	326
LXV. — Răspuns la interpelarea lui C. Grădişteanu în chestiunea oraşelor Focşani şi R.-Sărat	328
LXVI. — Răspuns la interpelarea lui I. C. Brătianu în chestiunea unor ţărani închişi	330
LXVII. — Asupra poştelor	331
LXVIII. — Înştiinţare în chestiunea unei companii de drum de fier şi a unei bănci	332
LXIX. — În chestiunea absenţelor dela şedinţele Camerei . . .	333

Pagina

LXX. — În chestiunea satului Răducanii 335
LXXI. — În chestiunea validării alegerii lui N. A. Şutzu . . 336
LXXII. — Egumenii Greci 338
LXXIII. — Legea rurală (primul discurs) 340
LXXIV. — Legea rurală (al doilea discurs) 350
LXXV. — Legea rurală (al treilea discurs) 359
LXXVI. — Legea rurală (al patrulea discurs) 363
LXXVII. — Răspuns la interpelarea lui C. Filipescu, în chestiunea serbării depe câmpul Filaretului 364

Indice de lucruri 371
Indice de nume proprii 374

Ilustraţii:

1. Portretul lui B. Katargiu.
2. Dintr'o scrisoare a lui B. Katargiu (facsimile) 5

ERATĂ

Pag.	In loc de	Să se citească
16	Paul	*Saul*
89	1861	*1862*
188	XXV	*XXVI*
223	Ministerul	*Ministrul*
227	Canvenţiei	*Convenţiei*

Cărţi apărute în Editura Institutului de Arte Grafice „Minerva“

AUTORII CLASICI

Alecsandri V. — Poezii populare ale Românilor . . 1.50
— Poezii 1.50
— Proză . . . . . 2.—
— Teatru I 1.50
— Teatru II . . . . . 2.—
— Teatru III . . . . . 2.—
— Teatru IV 1.50
— Teatru V 1.50
Alexandrescu Gr. — Versuri şi proză 1.50
Bălcescu N. — Istoria Românilor sub Mihai-Viteazul . 2.—
Beldiceanu N. — Poezii 1.50
Bolintineanu D. — Poezii 1.50
Creangă Ion. — Opere complete . . . . . 2.—
Eminescu M. — Scrieri politice şi literare . . . . . 2.—
— Literatură populară . . . . . 2.—
— Poezii postume 1.50
— Geniu pustiu . . . . . 2.—
— Lumină de lună (Poezii) . . . . . 2.—
Filimon N. — Ciocoii vechi şi noi 1.50
Ispirescu P. — Legendele sau basmele Românilor . . 1.50
— Poveştile unchiaşului sfătos 1.50
Kogălniceanu M. — Scrisori . . . . . 2.—
Maiorescu Titu. — Critice vol. I 1.50
— Vol. II 1.50
— Vol. III 1.50
Negruzzi C. — Opere complete, proză 1.50
— Poezii 1.50
— Teatru 1.50
Nicoleanu N., Cârlova V., Stamati C. — Opere complete, poezii şi proză 1.50
Odobescu Al. — Opere complete. vol. I 1.50
— » » vol. II 1.50
— » » vol. III 1.50
Anton Pann.— Povestea vorbei 1.50
Russo Al. — Opere complete 1.50

O VORBĂ CĂTRĂ CITITORI

Astăzi se poate vorbi fără sfiiciune că avem cu adevărat o literatură bogată, variată ca genuri, atrăgătoare şi originale ca conţinut. Cu greu ne-am putea închipui o astfel de rodnicie fără sprijinul plin de încredere şi avânt al **Institutului de arte grafice şi editură „Minerva“**, care a editat şi edi-ează cu înţeleaptă prevedere, tot ce poate ajută «creşterea limbei româneşti».

A fost fericită ideea de a tipări pentru marele public, în volume mult coprinzătoare, şi eftine întreaga comoară de **Autori Clasici**, astăzi în toate mâinile, spre cel mai mare bine al nostru al tuturor.

Tot aşa de fericită a fost ideea de a încurajà pe scriitorii care vin, tipărind cea mai bogată colecţie de **Autori Moderni**, care vor fi modelele de mâine, colecţie care a fost primită cu aceiaş largă bună voinţă din partea publicului cititor.

Iar ca o încoronare a muncii sale, acelaş institut cultural, tipăreşte încă cele două publicaţiuni populare, una **Biblioteca „Minervei“** a 30 bani, în care se dau lucruri originale şi traduceri de cel mai mare folos cultural şi educativ, şi alta **Biblioteca Teatrului**, tot aşa de eftină, dar de o valoare specială aşa de însemnată, că nu se poate prevedea întinderea rezultatelor bune ce le vom aveà ca naţiune de pe urma acestei publicaţii!